

**TARİHÎ TÜRK LEHÇELERİ, KAZAK TÜRKÇESİ VE
TÜRKİYE TÜRKÇESİ'NDEKİ BİTKİ ADLARI**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Programı**

Aigul TURIKPENOVA

Danışman: Prof. Dr. Bilge ÖZKAN

**Kasım 2021
DENİZLİ**

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin, tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilen ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiği ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Aigul TURIKPENOVA

ÖNSÖZ

Türkçenin henüz, tarihî lehçeleri, günümüz lehçeleri ve ağızlarına ait karşılaştırmalı bir bitki adları sözlüğü bulunmamaktadır. Böyle bir sözlüğün oluşturulması kolay olmamakla beraber imkânsız da değildir. Türkçede sözcük türetmenin yolları bilinen kök ve gövdelerden, eklerle yeni terimler türetmek, birleşik sözcükler oluşturmak, bilinen sözcüklere yeni anlamlar vermek, unutulmuş sözcükleri yeniden canlandırmak veya tarihî Türk lehçelerinden, halk ağzından derlenen sözcükleri ölçünlü dile kazandırmaktan geçer. Bitki adları bütün bu süreçlerden geçerek günümüze kadar gelmişlerdir.

Bu çalışmayla; tarihî Türk Lehçeleri sözlüklerinden, Kazak Türkçesi Sözlüğünden ve Türkiye Türkçesinin sözlüklerinden ve bunun yanısıra Türkiye Türkçesinin halk ağızlarından toplanan bitki adlarından yararlanılarak karşılaştırmalı bir bitki adları sözlüğü oluşturulmuştur. Böyle bir çalışmanın ileride diğer Türk lehçelerini içine alacak şekilde bitki adlarının toplanması ve geniş bir bitki adları sözlük havuzu oluşturulmasına ön ayak olacağı düşünülmektedir. Oluşturulan bitki adlarına ait kelime havuzundan ihtiyaç duyulan alanlara terim sağlanmasının yanında, Türk dünyasındaki bitkilerin tarihî ve yöresel adlarının derlenmesinin yararı gözetilerek aynı bitkiyi kast ettiği hâlde anlaşılamayan Türk dünyasının anlaşmasına yardımcı olması umulmaktadır. Bunun yanısıra yöresel olarak bilinen bitkilerin Latince adlarının belirlenmesiyle hem ulusal hem de uluslararası camiada bu bitkilerin Türkçe adlarının bilinmesi amaçlanmıştır.

Bitki adları için, Kazak Türkçesinin 15 ciltlik sözlüğü, Türkiye Türkçesinin güncel sözlüğü, Derleme ve Tarama sözlüğünün yanısıra tarihî Türk lehçeleri sözlükleri taranarak karşılaştırmalı bir bitki söz varlığı oluşturulmuştur, bu söz varlığından yola çıkarak ortaklaşan ya da farklılaşan bitki adları tespit edilmeye çalışılmış, ayrıca Türkçeye giren yabancı kökenli bitki adları ayrı başlıklar hâlinde verilmiştir.

Oluşturulan bitki söz varlığında iki ya da üç sözcüğün birleşmesiyle oluşturulan birleşik sözcükler ayrı başlıklar hâlinde değerlendirilmiştir. Bunların yanında “Hayvan Adlarıyla Oluşturulan Bitki Adları”, “Hayvan ve Bitki Adları Birleştirilerek Oluşturulan Bitki Adlandırmaları”, “Hayvan ve Organ Adları Birleştirilerek Oluşturulan Bitki Adlandırmaları”, “Organ Adlarıyla Kurulan Bitki Adları”, “Farklı Renkleri İfade Eden

Bitki Adları”, “Sayılardan Oluşan Bitki Adları” gibi farklı başlıklar hâlinde sınıflandırmalar yapılmıştır.

Tarihî Türk lehçeleri Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Derleme ve Tarama sözlüğü verilerinden oluşan sözcük havuzundan alınan ortak olan bitki adlarının ve hangi lehçe ile ortak oldukları bir tablo hâlinde gösterilmiş, bunun dışında olanların sayısal verileri sonuç kısmında ortaya konmuştur.

Çalışmam süresince tüm yoğunluğuna rağmen kıymetli zamanlarını bana ayıran ve tez savunma jürisinde yer alarak tezi inceleyip görüşlerini paylaşan kıymetli hocam Prof. Dr. Nergis Biray’a, yine desteklerini esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Sema Eynel’e, değerli arkadaşlarım Dr. Gulvira Darменова ve Dr. Mustafa Ağca’ya teşekkürü bir borç bilirim. Yine bu çalışmam sırasında yanımda olan kızım Dina’ya ve oğlum Dias’a, bana manevi destek veren eşim Erlan Askaroğlu’na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Özellikle de tüm yoğunluğuna rağmen kıymetli zamanlarını bana ayıran, bilgi, tecrübe ve görüşleriyle çalışmamı yöneten tez danışmanım ve saygıdeğer hocam Prof. Dr. Bilge Özkan’a sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Aigül TÜRKPENOVA

Denizli – Kasım 2021

ÖZET

TARİHÎ TÜRK LEHÇELERİ, KAZAK TÜRKÇESİ VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ'NDEKİ BİTKİ ADLARI

TURIKPENOVA, Aigul

Doktora Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı ABD

Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Programı

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Bilge ÖZKAN

Kasım 2021, VI+ 371 sayfa

“Tarihî Türk Lehçeleri, Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesi’ndeki Bitki Adları” adlı çalışmanın kapsamında Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Tarihî Türk Lehçeleri sözlükleri taranmış bitki adları ile ilgili çeşitli makale tez ve kitaplardan yararlanılarak bitki adlarının karşılaştırmalı söz varlığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu konu ile ilgili olarak 15 ciltlik Kazak Türkçesi Sözlüğü ve Türkiye Türkçesi’nin sözlükleri (sozluk. gov. tr’den) taranmıştır. Tarihî Türk Lehçeleri için ise Drevnetyurkskiy Slovar, Dîvânu Lugâti’t-Türk, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Harezmi-Kıpçak Türkçesi Sözlükleri, Çağatay Türkçesi Sözlükleri ve Eski Anadolu Türkçesi Sözlükleri taranmıştır.

Araştırmamızın sonucunda 2025 maddeden oluşan Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Tarihî Türk Lehçelerindeki Karşılaştırmalı Bitki Adlarının Sözlüğü hazırlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Bitki Adları, Sözlük, Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Tarihî Türk Lehçeleri.

ABSTRACT

THE PLANT NAMES IN HISTORICAL TURKIC LANGUAGES, KAZAKH AND TURKISH LANGUAGES

TURIKPENOVA, Aigul

Doctoral Thesis

Department of Turkish Language and Literature

Doctoral Programme in Turkish Language and Literature

Adviser of Thesis: Prof. Dr. Bilge OZKAN

November 2021, VI+ 371 Pages

Historical Turkic Languages is a comparative study of Plant Names in Kazakh Language and Turkish Language. In this context, Kazakh Language, Turkish Language and Historical Turkic Language's dictionaries have been scanned and the comparative vocabulary of plant names has been tried to be revealed by using various articles, theses and books on plant names.

On this subject, the Kazakh Language dictionary of 15 volumes and the dictionaries of Turkish Language (sozluk. gov. tr) were scanned. For historical Turkic languages were scanned Old Turkic Languages Dictionary (drevnetyurkskiy slovar), Dîvânu Lugâti't-Türk, Old Uyghur Turkic Dictionary, Khorezm and Kipchak Turkic Dictionaries, Chagatay Turkic Dictionaries and Old Anatolian Turkic Dictionary.

As a result of our research, a Dictionary of Comparative Plant Names in Kazakh Language and Turkish Language, Historical Turkic Language, consisting of 2025 items were prepared.

Keywords: Plant Names, Dictionary, Kazakh Language, Turkish Language, Historical Turkic Languages

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
SİMSE VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	vii
GİRİŞ	1
1. 1. Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Tarihî Türk Lehçelerde Geçen Bitki Adları.....	5
1. 1. 1. Arapça Alıntı Bitki Adları	265
1.1.2. Farsça Alıntı Bitki Adları	284
1.1.3. Arapça+Farsça Alıntı Bitki Adları	289
1.1.4. İtalyanca Alıntı Bitki Adları	289
1.1.5. İngilizce Alıntı Bitki Adları.....	289
1.1.6. Çince Alıntı Bitki Adı	289
1.1.7. Yunanca Alıntı Bitki Adı.....	289
1.1.8. Fransızca Alıntı Bitki Adı.....	290
1.1.9. Rusça Alıntı Bitki Adı.....	290
1.1.10. Almanca Alıntı Bitki Adları	290
1.1.11. İspanca Alıntı Bitki Adları.....	290
1.1.12. Sanskritçe Alıntı Bitki Adları	290
1.1.13. Rumca Alıntı Bitki Adları	291
1.1.14. Kazak Türkçesindeki Latineden Alıntı Bitki Adları.....	291
1.1.15. Türkiye Türkçesindeki Latineden Alıntı Bitki Adları	292
2. 1. 1. Kazak Türkçesindeki Birleşik Bitki Adları.....	294
2. 1. 2. Tarihî Türk Lehçelerindeki Birleşik Bitki Adları.....	308
2. 1. 3. Kazak Türkçesindeki İki Sözcükten Oluşan Bitki Adları.....	325
2.1. 4. Türkiye Türkçesindeki İki Sözcükten Oluşan Bitki Adları.....	327
2. 1. 5. Kazak Türkçesindeki Üç Sözcükten Oluşan Bitki Adları.....	337
2.1.5. Türkiye Türkçesindeki Üç Sözcükten Oluşan Bitki Adları.....	338
2.1.6. Türkiye Türkçesindeki Dört Sözcükten Oluşan Bitki Adları.....	338
3. 1. Kazak Türkçesindeki Bitki Adlarının Oluşum Şekilleri	339

3. 1. 1. Kazak Türkçesindeki Hayvan Adlarıyla Oluşturulmuş Bitki Adları.....	339
3. 1. 1. 1. Hayvan ve Organ Adları Birleştirilerek Oluşturulan Bitki Adlandırma	340
3. 1. 2. Kazak Türkçesindeki Organ Adlarıyla Kurulan Bitki Adları	340
3. 1. 3. Kazak Türkçesindeki Farklı Renkleri İfade Eden Bitki Adları.....	341
3. 1. 4. Kazak Türkçesindeki Sayılardan Oluşan Bitki Adları.....	344
3. 2. Türkiye Türkçesindeki Bitki Adlarının Oluşum Şekilleri	344
3. 2. 1. Türkiye Türkçesindeki Hayvan Adlarıyla Oluşturulmuş Bitki Adları ..	344
3. 2. 1. 1. Türkiye Türkçesindeki Hayvan ve Organ Adları Birleştirilerek Oluşturulan Bitki Adlandırma	346
3. 2. 2. Türkiye Türkçesindeki Organ Adlarıyla Kurulan Bitki Adları.....	347
3. 2. 3. Türkiye Türkçesindeki Farklı Renkleri İfade Eden Bitki Adları.....	348
3. 2. 4. Türkiye Türkçesindeki sayılardan oluşan bitki adları	350
TABLO	352
SONUÇ	357
KAYNAKLAR.....	360
ÖZGEÇMİŞ.....	362

SİMSE VE KISALTMALAR DİZİNİ

Alm.	Almanca
Ar.	Arapça
Ar. +Far.	Arapça+Farşça
bk.	Bakınız
bot.	Botanik
CC	Codex Cumanicus
Far.	Farsça
krş.	Karşılaştırınız
Lat.	Latin
Skr.	Sanskritçe
Çin.	Çince
Yun.	Yunanca
ÇTS	Çağatay Türkçesi Sözlüğü
DLT	“Dîvânu Lugâti't-Türk” (GİRİŞ-METİN-ÇEVİRİ-NOTLAR-DİZİN)
DS	Derleme Sözlüğü
DTS	Eski Türkçe Sözlük (Drevnetyurkskiy slovar')
EATS	Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü
EUTS	Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü
HAS	Harezmi Altınordu Türkçesi Sözlüğü
KTS	Kıpçak Türkçesi Sözlüğü
QŞÉ	Qazaq Sovet Énciklopediyası
QTÄS	Qazaq ädebî tiliniñ sözdigi (Kazak edebi dilinin sözlüğü)
QUÉ	Qazaq Ulttıq Énciklopediyası (Kazak Ulusal Ansiklopedisi)
ŞSL	Durgut, Hüseyin (1995), Şeyh SüleymânEfendî - i Buhārī Lügat- i Çağatay ve Türkī - i Osmāni (Cild - i Evvel) Adlı Eserin Transkripsiyonu, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)
TS	Tarama Sözlüğü
cm.	Santimetre
bk.	Bakınız

( )	Yazmadaki satır ve varak numaralarının içine alındığı işaret
<	Sözcüğün nereden geldiğini gösterir
//	Aktarmasını gösterir
~	yerine, veya

SİMGELER

ā	Uzun a
á	Yunan alfabesinde kullanılan bir tür a sesi
ĥ	Arapça sözcüklerde kullanılan h sesi
ē	Uzun e
ğ	Kalın g
ŋ	Nazal n
ō	Uzun o
ó	Yunan alfabesinde kullanılan bir tür o sesi
ś	Arapça sözcüklerde kullanılan sad sesi

GİRİŞ

Bitki dünyası, insan yaşamı için çok önemlidir. Çok eski zamanlardan beri insanlar bitki toplayıp meyveleri yemek için yaprak, gövde ve kökleri ilaç ve çeşitli şeyler için kullanmışlardır. İnsan yaşamı bitki dünyası ile yakından bağlantılıdır. Bitkiler olmasa hava da oksijen de olmazdı. Bitkiler hayatımızın belkemiği, besini ve güzelliğidir. Bitkinin yetişmesi toprağa toprağın korunması da bitkiye bağlıdır.

Bitkiler; yenilir, mutfak kültürünün içindedir, kereste olarak kullanılır, ev eşyası yapılır, ev, alet yapılır. Bitkilerden ilaç elde edilir. Bitkiler – aynı zamanda hayvan yemidir yani doğal yaşamın olmazsa olmazıdır. Dolayısıyla bitki adları uluslar için sözcük türetimine katkılarıyla, söz varlığıyla, dil ve kültürün önemli unsurlarındandır.

Bütün Türk coğrafyasında sayısız *bitki, ağaç, çalı, ot, yosun, mantar* vb. bulunmaktadır. Bu bitkilerin her Türk coğrafyasına göre değişik adları da bulunabilmektedir. Böylece binlerce bitkinin on binlerle ifade edilebilecek yöresel adıyla karşı karşıya kalabilmekteyiz. Çoğu bitkinin, yazı dilinde ve botanik terimleri içinde, herkesçe bilinen ortak Türkçe adı bulunmamakta; bulunsa bile yöresel olarak tanınan bir bitkinin yazı dilindeki karşılığının ne olduğu bilinmemektedir. Bundan dolayı tarihî ve günümüz Türk dünyasının bütün bitkilerine, ölçünlü dildeki karşılıklarıyla bütün Türk coğrafyası genelinde kullanılan adlarıyla ve Latince karşılıklarıyla yer veren büyük bir sözlüğe gerek duyulmaktadır. Bu tür bir çalışma Türk dünyasının bütün bitkilerini adlandırmakla kalmayıp farklı Türk coğrafyalarındaki bitki adlarının ve bu bitki adlarının değişkenlerinin belirlenmesine hizmet etmesi de amaçlanmaktadır. Bu şekilde Türk dünyası coğrafyasında bulunan bitkilerin Latince adlarının karşısına birebir Türkçelerini koyabilme imkânı elde edilebilecektir.

Türkiye’de bitki adları alanında ağırlıklı olarak sözlük çalışmaları yapılmıştır. Bu sözlük çalışmaları ise genel sözlükler, halk ağzından derleme sözlükler, yöresel bitki adlarının derlenmesi ve tıbbi bitkilerin belirlenmesi olarak kendini göstermektedir. Bu çalışmalarda bitki adlarının Latince karşılıkları da tespit edilmeye çalışılmıştır. Ancak ağızlardan derlenen bitki adlarının ölçünlü dildeki karşılıklarının ve Latincelerinin bulunması oldukça güçtür.

Baytop’un da belirttiğine göre (2007:512) halk işine yarayan, kendisini ilgilendiren, yenilebilen, hayvan yemi, ilaç, boya maddesi, süs bitkisi, odun veya kereste olarak kullanılabilen bitkileri adlandırmakta, diğerlerine ise ilgi çekmemektedir. Bundan dolayı genelde bilinen dört, beş bin bitki dışına pek çıkılamamıştır.

Tarihî Türk Lehçeleri, Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesi'ndeki bitki adlarının ortaklıkları ve farklılıklarını ortaya koyan bu tezde bitkilerin Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Tarihî Türk lehçelerine ait dil malzemesi oluşturulmak istenmiştir.

Tarihî Türk lehçeleri için ilk olarak Eski Türkçenin söz varlığını barındıran *Drevnetyurkskiy Slovar'* taranmıştır. *Drevnetyurkskiy Slovar'* Leningrad'ta (Rusya) 1969 yılında Kiril harfleriyle yazılmış olan, 715 sayfadan oluşan Rusça bir sözlüktür. 1968 yılında hazırlanan ve 1969 yılında basılan *Eski Türkçe'nin Sözlüğü* anlamına gelen bu Rusça eser, Tenişev, Scherbak, Nasilov ve Nadelyayev tarafından hazırlanmıştır. Eski Türk yazıtları (runik harfli yazıtlar), Uygur metinleri ve Orta Türkçe dönemi (Karahanlı Türkçesi) eserlerini kapsayan sözlükte yabancı sözcüklerin kökeni, Türkçe olanların ise türedikleri kök yahut gövde tek tek gösterilmiştir. Sözlük yaklaşık 20. 000 eski Türkçe sözcüğü ve ifadeyi içermektedir. Bu sözlükten 170 tane bitki adı bulunmuştur. Bulunan dillik malzeme alfabetik sıraya göredizilmiş ve Türkiye Türkçesine çevrilmiştir.

İkinci olarak Ahmet Caferoğlu tarafından hazırlanmış olan *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü* taranmıştır. Bu sözlük, 1968 yılında yayımlanmıştır. Ahmet Caferoğlu *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nü* hazırlarken Uygur Türkçesiyle yazılmış sınırlı kaynaklardan yararlanmış ve sözlüğünde yaklaşık 7500 sözcüğe yer vermiştir. *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nden* 98 bitki adı bulunmuştur.

Sonrasında Ercilasun ve Akkoyunlu tarafından 2015 yılında hazırlanan *Dîvânu Lugâti't-Türk* taranmış, bu sözlükten 92 bitki adı tespit edilmiştir.

Harezm-Altınordu sahası için Suat Ünlü'nün *Harezm-Altınordu Türkçesi Sözlüğü* (2012) taranmış, 99 bitki adı bulunmuştur.

Kıpçak sahasında kullanılan bitki adları için ise Argunşah ve Güner tarafından 2015 yılında hazırlanan *Codex Cumanicus*, Atalay'ın 1945 yılında yayımladığı *Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Lûgati't-Türkiyye* ve 1949 yılında yayımladığı *Eş-Şüzür-üz-Zehbiyyevel-Kitai'l-Ahmediyyefil-Lûgat-it-Türkiyye*, Eminoğlu'nun 2011 yılında hazırladığı *Abbâs ibni Hamza es-Sabrânî Kitâbü'l-Ef'âl (Kıpçakça Satır Arası Sözlük*, Güner'in 2017 yılında yayımladığı *Resuli Sözlüğünün Türkçe Söz Varlığı*, R.Toparlı vd. tarafından 1999 yılında yayımlanan *El-Kavânînü'l-Küllîye Li-Zabti'l Lûgati t-Türkiyye*, R.Toparlı vd. tarafından 2000 yılında hazırlanan *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugâlî* ve yine 2003 yılında yayınladıkları *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü* taranmış ve 474 bitki adı bulunmuştur.

Çağatay sahasında kullanılan bitki adları için M. Güzeldir'in 2002 yılında hazırladığı *Abuşka Lüğati (Giriş-Metin-İndeks)* adlı doktora tezi, M. Kaçalın'ın 2011'de yayımladığı *Niyâzî Nevâyi'nin Sözlere ve Çağatayca Tanıklar El-Luğâtu'n-Nevâ'iyye ve Ve'l-İstişhâdâtu'l-Cağatâ'iyye Giriş-metin-dizinler-tıpkı basım* adlı eser, H. Durgut'un 1995 yılında hazırladığı *Şeyh Süleymân Efendî-i Buhâri Lügat-i Çağatay ve Türki-i Osmâni (Cild-i Evvel) Adlı Eserin Transkripsiyonu* adlı yüksek lisans tezi, F. Rahimi'nin 2018 yılında hazırladığı *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü Sözlük (Metin)-İnceleme-Dizinadlı* eser, F. Erbay'ın 2008 yılında hazırladığı *W. Radloff'un "Opit Slovarya Tyurkskih Nareçiy" Adlı Eseri ve Eserde Geçen Çağatay Türkçesine Ait Sözcüklerin İncelenmesi* adlı doktora tezi, S. Ünlü'nün 2013 yılında hazırladığı *Çağatay Türkçesi Sözlüğü* taranmış ve 233 bitki adı bulunmuştur.

13. yüzyıldan 15. yüzyılın ikinci yarısına kadar süren Anadolu ve çevresindeki Oğuzlara dayalı olarak gelişen yazı dilinin adı olan Eski Anadolu Türkçesi veya Eski Oğuz Türkçesi için M. Kanar'ın (2011) *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü* taranmış, 108 bitki adı bulunmuştur. Bu saha için ayrıca F. Alkayış'ın 2019 yılında yayımlanan *Türkiye Türkçesindeki Bitki Adları* adlı eserinden yararlanılmıştır.

Türkiye Türkçesi için F. Alkayış'ın 2019 yılında yayımlanan *Türkiye Türkçesindeki Bitki Adları* adlı eserinin yanısıra Türk Dil Kurumunun Güncel Türkçe Sözlüğü, Derleme Sözlüğü, Tarama Sözlüğü hatta Etimoloji Sözlüğünü içine alan, *sozluk.gov.tr* adlı web sitesinden yararlanılmıştır.

Kazak Türkçesi için 19. yüzyıldan günümüze kadar olan dönemi kapsayan *Kazak Edebi Dilinin 15 Ciltlik Sözlüğü* taranmıştır. Her ciltte Kazak edebî dilinin sözcük birimleri alfabetik sırayla sunulmuş, anlamları kısaca açıklanmış, bazı sözcüklerin kökenleri belirtilmiştir. Kazak Edebî Dilinin 15 Ciltlik Sözlüğü Ahmet Baytursunoğlu adındaki Dilbilim Enstitüsü tarafından sözcükler temelinde derlenmiştir. Sözlüğün derlenmesinde ve düzenlenmesinde birçok sözlük ve süreli yayından yararlanılmıştır. Sözlükte yaklaşık 1500 bitki adı bulunmuştur. Bu bitkilerin adları Türkçeye çevrilerek alfabetik sıraya göre verilmiştir.

Birinci bölümde tespit edilen söz varlığı "*Kazak Edebi Dilinin 15 ciltlik sözlüğünde geçen bitki adları ve ortak olan Türkiye Türkçesi, Tarihî Türk Lehçelerindeki Bitki Adları*" başlığı altında şu alt başlıklara ayrılmıştır: "*Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Tarihî Türk Lehçelerinde Geçen Bitki Adları*", "*Arapça Alıntı Bitki Adları*", "*Farsça Alıntı Bitki Adları*", "*Arapça+Farsça alıntı bitki adları*", "*İtalyanca Alıntı Bitki Adları*", "*İngilizce Alıntı Bitki Adları*", "*Çince Alıntı Bitki Adı*",

“Yunanca Alıntı Bitki Adı”, “Fransızca Alıntı Bitki Adı”, “Rusça Alıntı Bitki Adı”, “Almanca Alıntı Bitki Adları”, “İspanyolca Alıntı Bitki Adı”, “Sanskritçe Alıntı Bitki Adları”, “Rumca Alıntı Bitki Adı”, “Kazak Türkçesi Sözlüğündeki Birleşik Bitki Adları” bunun alt dalı olarak *“Kazak Türkçesi Sözlüğündeki İki Sözcükten Oluşan Bitki Adları”* ve *“Üç Sözcükten Oluşan Bitki Adları”*.

İkinci bölümde *“Bitki Adlarının Oluşum Şekilleri”* başlığı altında şu alt başlıklara ayrılmıştır: *“Hayvan Adlarıyla Oluşturulan Bitki Adları”, “Hayvan ve Bitki Adları Birleştirilerek Oluşturulan Bitki Adlandırmaları”, “Hayvan ve Organ Adları Birleştirilerek Oluşturulan Bitki Adlandırmaları”, “Kazak Türkçesi Sözlüğündeki Organ Adlarıyla Kurulan Bitki Adları”, “Farklı Renkleri İfade Eden Bitki Adları”, “Sayılardan Oluşan Bitki Adları”* başlıkları altında değerlendirilmiştir.

“Tarihî Türk Lehçeleri, Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesi’ndeki Bitki Adları” isimli çalışmamız; dilimizdeki bitki adlarını kavram ve terim bakımından inceleyerek, tarihî Türk lehçeleri, Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesi temelinde ortak kullanımlarının yanı sıra farklılaşan adlandırmaları tespit etmek ve bu yolla Türk dilinin tarihî dönemlerinden itibaren bitki adlarının iki farklı lehçe kolundaki gelişimlerini belirleyerek, Türkçenin bitki adlandırmalarındaki zenginliğini ortaya koymak amacını gütmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAZAK TÜRKÇESİ, TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE TARİHİ TÜRK LEHÇELERİNDE GEÇEN VE ORTAK OLAN BİTKİ ADLARI

Bu bölümde, Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Tarihî Türk Lehçeleri sözlükleri taranmış ve bitki adlarının karşılaştırmalı söz varlığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

1. 1. Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Tarihî Türk Lehçelerde Geçen Bitki Adları

-A-

‘ABHER: Ar. “nergis, çiçeği, yasemin” K 7/14. HAS, 22. Nergis çiçeği KTS, 1, “nergis çiçeği”. ÇTS, 2.

ABI KIZI: Gelincik çiçeği. DS I, 19.

ABILAN: Ahlat büyüklüğünde, dalları dikenli bir çeşit ağaç ve meyvesi. DS I, 21.

ABLAK: İyice kararmamış, olgunlaşmamış üzüm. DS I, 24.

ĀBNŪS: Ar. “bir ağaç, abanoz denilen sert ve siyah bir ağaç bk. dıraht, dopku, güçüm, kıpçak (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, künde (3), nā cū , naju, selem, sırık, şecer, şecere, toğuz ton, üç kat, yığaç (1), ağac, ağaç, aman kara, cecek, cencek (1), çeçek, çençek (1), çipçak, devha, yığac (1)” ÇTS, 4.

ABRA: arpa EUTS, 1.

ABRIKOS: Fran. Kayısı. Kayısının çekirdeği çıkarılır, jülyen şeklinde doğranır ve konserve edilir. // *Örik. Abrikostı, örikti işindegi süyeklerin alıp tastap, uzına boyımen jarıp tuwraydı da konserv jasadı.* (QSÉ). QĀTS, 35.

ABRİL: Nisan ayında açan sarı çiçekli bir ot. DS I, 31.

ABUZAMBAK: Yaprakları deriye doğru kıvrık, tadı acı ve iştah verici bir ot. DS I, 35.

ACAMLAR ALMASI: Kırmızı renkli bir çeşit elma. DS I, 37.

ACEM: Bir çeşit beyaz buğday. DS I, 44.

ACEM ÇİÇEĞİ: Gecesafası çiçeği. DS I, 44.

ACI AĞAÇ: 1. Zakkum ağacı. 2. Dağ kabağı. 3. Bir çeşit kayın ağacı. DS I, 45.

ACI AYIT: Kırlarda ve tarlalarda kendiliğinden biten ve hoş kokulu pembe çiçekleri olan küçük ağaç, hayıt. DS I, 45.

ACIBİCİK: Kışın yaylalarda biten bir ot. DS I, 54.

ACICA: İlkbaharda su kenarlarında kendiliğinden yetişen ve yenilen baharlı bir ot. DS I, 45.

ACICALBA: Öksürüğe karşı kaynatılıp içilen bir dağ otu. DS I, 45.

ACI CEHRE: Bahçe kenarlarında yetişen ve üzümünden küçük, siyah meyvesi olan bodur bir ağaç. DS I, 54.

ACI DÜĞLEK: Zeytinyağı ile karıştırılarak ağrı ve sızı olan yerlere sürülen bir ot. DS I, 45.

ACI EKŞİ: 1. Turunç. 2. Limon. DS I, 45.

ACIGICI: 1. Lâbada, 2. Hindiba. DS I, 46.

ACIKICI: 3. Kuzukulağı otu. DS I, 46.

ACIK: Yaban armudu, ahlat. DS I, 48.

ACIKABALAK: İlâç olarak kullanılan geniş yapraklı bir ot. DS I, 48.

ACI KARA: 1. Sık, yuvarlak ve küçük taneli bir çeşit ekşi üzüm. 2. Bir çeşit elma DS I, 48.

ACI KAVAK: Kırılarda yetişen ve yenen bir ot. DS I, 48.

ACI KOKAN: Keklik otu. DS I, 49.

ACI KORUK: Üzüm. DS I, 49.

ACIKULAK: bk. acıgıcı. DS I, 46.

ACIMIK: [acımığ, acımığ, acımuğ, acımuk, acımık, acimik, acumuk] Çok sık dallı, acı ve fena kokulu bir yaban otu. DS I, 50.

ACIRGA: Yabanî turp. DS I, 53.

ACIR: [acar, accor, acırgıcı, acir, acor, acur, acure, acuruk] 1. Buruşuk kabuklu, üzeri ince çizgili, boz renkli bir çeşit uzun hıyar. DS I, 51.

AÇIR: плод смоковницы; инжир (?): meñizi antay bolur kürtüstaki açir teg forma такая, как плод смоковницы (?), лежащий в корзине (?) /incir meyvesi; incir (?): sepet içinde (?) yatan incir meyvesi gibi bir form (?). DTS, 6.

ACI YAVŞAN: Yavşan otu, veronica denilen ve kaynamış suyu ağrılara ilaç olarak kullanılan bir bitki. DS I, 54.

ACI YONCA: 1. Hayvan yemi olarak kullanılan, küçük ve koyu yeşil yapraklı yabani yonca. DS I, 54.

ACIVE: Sepete tane halinde basılmış hurma. DS I, 54.

ALÇU: Bir tür yemiş. KTS, 7.

ADAM OTU: <Lat. *Mandragora officinalis*> İtüzümü ailesinden Mandragora bitki cinsinin adı. DS I, 64.

ADA SOĞANI: <Lat. *Urginea maritima*, *liliaceae*> Ada soğanı, zambakgiller familyasından bir bitki türüdür. Çok yıllık, büyük soğanlı, beyaz çiçekli ve otsu bitkidir. DS I, 64.

ADES: Ar. Mercimek. KTS, 2.

ADES: Ar. “mercimek bk. meçek, yasmuk” ÇTS, 11.

ADIRASPAN: <Lat. *Reganum harmala*> Üzerlik, Nitrariaceae familyasından Afrika, Asya ve Amerika'nın sıcak bölgelerinde yetişen bir bitki türü. 1. Hastalıkları tedavi etmek için kullanılan güçlü iyileştirici özelliklere sahip çok yıllık bir bitki. 2. Çoğunlukla çöllerde, yarı çöllerde ve solonnetzeslerde yetişen Tuyetaban cinsine ait beyaz-sarı çok yıllık bir bitkidir. Kazakistan'da yaygın bir adiraspan türü vardır. Yükseklik 20-50 cm, dallı, dallı kökler 10 metre derinliğe gider. // 1. *Awruwları emdewge qoldanılatın, emdik qasıyeti küşti, köpjıldıq şöptesin ösimdik. 2. Tüyetabandar tuqımdasına jatatın köbineşe şöl, şöleyt, sortañ jerlerde ösetin aq sarı tüsti köpjıldıq ösimdik. Qazaqstanda kädimgi adiraspan türi kezdesedi. Biyiktigi 20-50 cm, sabağı butaqtı, salalı tamırı 10 metr tereñdikke deyin ketedi* (QUÉ). QTÄS, 96.

ADIYAMAN: 2. Şeftali. 3. Badem. 4. İncir, 4. Havuç, deper otu. DS I, 67.

ADİLE: Yemeği yapılan bir bitki. DS I, 67.

ADU: Mısır, darı. DS I, 68.

AFRIYYÜN: Ar. Bir bitki adı. KTS, 3.

AFERİM: Yer elması. DS I, 71.

AGAVA: Yun. *Amaryllis* cinsine ait tropikal, çok yıllık, kalın yapraklı otsu bir bitkidir. Birçok agave türünün yaprakları lif, halat, iplik ve örgü yapmak için kullanılır. // *Amarillis tuqımdasına jatatın tropikalıq köp-jıldıq, qalıñ, qattı japıraqtı şöptesin ösimdik. Agavanıñ köptegen türleriniñ japıraqtarınan talşıq alıp, arqan, jip esedi, alaşa toqıydı* (QSÉ). QÄTS, 53.

AGARIK: <Lat. *agaricales*> Gilli mantar veya euagarics olarak da bilinen mantar düzeni Agaricales, en bilinen mantar türlerinden bazılarını içerir. Basidiyolit grubunun hmenolit grubuna ait mantarlar. Kazakistan'da nehir bahçelerinde, ormanlarda ve dağlarda üç yüzden fazla agarik türü yetişir. Bazitli mantarlar takımı yani bir mantar türü. // *Bazidiolicit tobınıñ gimenolicitter qatarına jatatın sañırawqulaqtar. Agarik tuqımdastarınıñ Qazaqstanda üş jüzden astam türi özen boyındağı toğaylarda, ormanda, tawlı jerlerde ösedı* (QSÉ). QÄTS, 53.

AGAC KAVUNI: turunç. EATS, 18.

AGI: [ağu] Zehirli ot. DS I, 89.

AGILI: Bir nevi pamuk, akala. DS I, 76.

AĞAÇ GÖĞSÜ: Köknar ağacında biten ve yemeği yapılan bir çeşit mantar. DS I, 80.

AĞAŞ: Budaklı, yapraklı, gövdeli, boydanuzayan çok yıllık bitkilerin genel adı. //

Butaqtı, japıraqtı, diñdi, biyik ösetin köpjıldıq ösimdikterdiñ jalpı atawı. QÄTS, 67.

Kazak Türkçesinde *Ağaş* (QÄTS, 67) olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *ağaç* (sozluk. gov. tr), Eski Anadolu Türkçesinde *agac-agaç-agaş* (EATS, 19), Köktürkçede *ığaç* (BK G 11, T 25), Eski Uygur Türkçesinde *ığ aç* (EUTS, 85), Karahanlı Türkçesinde *yıgaç* “dolanmış ağaç” (DLT, 979), Harezmi Altınordu Türkçesinde *yığ aç* “ağaç, dal, değnek, sora, çöp krş. ağ aç”, *yığ aç kırtu* “ağaç kurdu”, *yığ açları meyvelendürgen* “ağaçları meyvelendiren” (HAS, 682), Kıpçak Türkçesinde *ağaç, ağaş* (KTS, 3), Çağatay Türkçesinde *ágac, ágaç, yığ ac, ağaç* bk. *diraht, dopku, güçüm, kıpçak* (2), *kiremit* (1), *kirkev* (1), *kögem, künde* (3), *nā cū*, *naju, selem, sıriq, şecer, şecere, toköz ton, uç kat, yıgaç* (1), *ā bnū s, ağac, aman kara, cecek, cencek* (1), *çeçek, çençek* (1), *çipçak, devha, yıgac* (1)” (ÇTS, 14) olarak kullanılmaktadır.

AĞAŞŞIRMAWIQ: <Lat. *hadera - partenocissus*> Aralia cinsine ait her zaman yeşil, gölge seven bir çalı veya ağacımsı sarmaşık. // *Araliyya tuqımdasına jatatın mäñgi jasıl, köleñke süyetin buta ne ağaş tärizdi şırmawıq.* QTÄS, 71.

AĞI DÜĞÜ: [ağu düğü] 3. Karın ağrısına ilaç olarak kullanılan bir ot. DS I, 89.

AĞAÇ ÜZÜMÜ: Dut. DS I, 81.

AĞBIKERI: Bir çeşit üzüm. DS I, 86.

AĞCABEK: [ağcabeğ, ağcebek] Börülce. DS I, 86.

AĞCACA: Baharda tarlalarda biten ve yemeği yapılan bir ot. DS I, 86.

AĞDA ÇİÇEĞİ: Çuha çiçeği. DS I, 87.

AĞDALAK: Yol kenarlarında çalılar arasında biten bir çeşit ısırgan otu. DS I, 87

AĞDIRMIT: Çok tatlı, kokulu, iri salkımlı bir çeşit üzüm. DS I, 88.

AG IRKU: “Kekik” ŞSL. ÇTS, 16.

AĞIRŞAH: Bir çeşit elma. DS I, 92.

AĞMAĞENI: Çam ağacına benzeyen bir çeşit ağaç. DS I, 102.

AĞSÜNTERE: Bir cins buğday. DS I, 113.

AĞŞAYIK: Kırdan yetişen bir çeşit ot. DS I, 113.

AĞTOP: Bir çeşit buğday. DS I, 113.

AĞU OTU: Baldıran. DS I, 115.

AĞURE: Hıyar, salatalık. DS I, 115.

AĞUSTOS ALMASI: Yumuşak ve mayhoş bir çeşit elma. DS I, 115.

AĞUŞ: Asma filizi. DS I, 115.

AĞ YEMŞEN: Yabancı bir ağacın beyaz renkli, yuvarlak, tatlı ve kuşburnuna benzeyen meyvesi. DS I, 116.

AĞ YONCA: 1. Yer yoncası, toprak üstüne yayılan kısa boylu bir çeşit yonca. 2. Açık yeşil yaprakları olan, küçük beyaz çiçekli bir çeşit yabancı ot. DS I, 116.

AHALAK: Bir çeşit kara üzüm. DS I, 124.

AHBUN OTU: Gübreliliklerde yetişen, sarı çiçekli bir ot. DS I, 127.

AHDAM: Beyaz mısır. DS I, 127.

AHGABAK: Turşusu yapılan, beyaz renkli bir cins kabak. DS I, 129.

AHIROTU: Papatyaya benzeyen sarı çiçekli bir bitki. DS I, 130.

AHLAT: Bir çeşit tarla otu. DS I, 132.

AHNIT: Otlaklarda yetişen ve çeşitli renklerde çiçekleri olan acı kabuklu bir ağaç. DS I, 133.

AHSİL: Yaprakları kızılılık yaprağına benzeyen, meyvesiz bir ağaç. DS I, 134.

AJIRIQ: <Lat. *aeluropes*> Aeluropus, çim ailesinde, esas olarak çöl bölgelerinde bulunan Avrasya ve Afrika bitkilerinin bir cinsidir. Damarı derinlerde olan, çok yıllık bir bitkidir. // *Tamırı tereñge ketip ösetin köpjüldiq şöptiñ bir türi.* QTÄS, 107.

AKACIYA: <Lat. *acacia*> Akasya. Akasya, baklagiller familyasından Acacica cinsini oluşturan genellikle hep yeşil yapraklı ve dikenli ağaç ya da ağaççıkların ortak adı. Güzel kokulu beyaz çiçekli bir ağaç. Arıların balı en çok temin ettikleri bitkiler ihlamur ve akasyadır. // *Xoş iyisti aq güli bar ağaş. Aralardıñ baldı eñ köp jıynaytın ösimdikteri jöke ağaşı men akatsiya.* QTÄS, 202.

AKALIÇ: Dağlarda yetişen yabancı ve dikenli bir ağacın meyvesi, alıç. DS I, 137.

AKARISTA: Bir çeşit yumuşak buğday. DS I, 140.

AK ARPA: Bir çeşit beyaz arpa. DS I, 140.

AKASMA: Bir çeşit beyaz çardak gülü. DS I, 140.

AKBABA: [akbabacca, akbabaç, akbabaçça, akbabaçya, akbaş, akbaşlı, akbaşlık, akbubacca, akbubaç, akbubaçya, akbubaşça, akbubatça, akbubecci, akbubecik, akbubeşce, akbubetçe, akbuleşce, akçababaş, akçıbaba, akmubatça, akpopatça] Papatya. DS I, 140.

AKBACAK: Çiğ olarak yenilen bir ot. DS I, 141.

AKBADILCAN: Yeşil domates. DS I, 141.

- AK BAKLA:** [ahpahla, akböğrölce, akbörölce, alaca bakla] Beyaz, kuru fasulye. DS I, 141.
- AKBALDIR:** [arbaldıran] Tarlada yetişen ve yenen bir çeşit ot. DS I, 141.
- AKBAŞ:** [akbaşlı] Bir çeşit beyaz buğday. DS I,142.
- AĞ BAŞ:** “Mısır darısı bk. besel, ceṽ ari” ŞSL. ÇTS, 24.
- AKBAŞAK:** 1. bk. akbuğday, 2. bk. akbaşlı. DS I, 142.
- AKBAŞLI:** [akbaş] İnce ve sık yapraklı, beyaz çişetli bir yabancı ot, ayvadana. DS I, 142.
- AKBERDI:** Bataklıklarda yetişen ve hasır dokumaya yarıyan bir çeşit ot. DS I, 142.
- AKBITIRAK:** Tarlalarda yetişen zararlı ve dikenli bir ot. DS I, 35, 142.
- AKBÖRÜLCE:** 1. bk. akbakla. DS I,142.
- AKBUĞDAY:** [akbaş, akbaşak, akbuldey, akbuydey] Sonbaharda ekilen, kabuğu beyaz, yumuşak bir çeşit buğday. DS I, 143.
- AKBULAMA:** Beyaz kabuklu, büyük kışlık kavun, beyaz divlek. DS I, 143.
- AKBULGAR:** Büyük salkımlı, iri yuvarlak taneli beyaz üzüm. DS I, 143.
- AKBÜLGÜL:** Çavuş üzümü. DS I, 143.
- AKCA AĞAÇ:** [akcaç, akça ağaç] Beyaz gövdeli ve dayanıklı karestesi olan kayın ağacı. DS I, 144.
- AKCA ARMUT:** [akca, akcarmıt, akça, akça armut] Erken olgunlaşan, şeker armudu da denilen, sulu ve tatlı bir çeşit armut. DS I, 144.
- AKCA KAVAK:** Bir çeşit kavak. DS I, 144.
- AKÇAAĞAÇ:** Kayın ağacı. EATS, 30.
- AKÇABUDAK:** Kerestesi sert ve sağlam olan bir ağaç, karaağaç. DS I, 145.
- AKÇA BUĞDAY:** Beyaz, kılçiksız bir çeşit buğday. DS I, 145.
- AKÇA ELMA:** Bir çeşit elma DS I, 145.
- AKÇA KESME:** [akçe kesme] Dağlarda yetişen ve keçiler tarafından yenilen çalı. DS I, 146.
- AKÇALI:** Dalları yassı olan bir çeşit çalı. DS I, 146.
- AKÇALIBASAN:** Bir çeşit buğday. DS I, 146.
- AKÇA MERCIMEK:** İri taneli bir çeşit mercimek. DS I, 146.
- AKÇARADOS:** Bir çeşit beyaz buğday. DS I, 146.
- AKÇAVDAR:** Bir çeşit çavdar. DS I, 146.
- AKÇAYAZLIK:** Martta ekilen yazlık buğday. DS I, 146.
- AKDARI:** Beyaz mısır. DS I, 147.

- AKDENE:** 1. Bir çeşit fasulye, 2. Çorba için iri öğütülen arpa. DS I, 147.
- AK DUT:** Beyaz dut. DS I, 148.
- AKEKİN:** Beyaz, iri taneli, kırmızı başaklı bir çeşit kilçklü buğday. DS I, 148.
- AKFIĞ:** [akfiy] DS I, 149.
- AKFIY:** Bezelye. DS I, 149.
- AKGANAK:** Kökü kesildiği zaman çıkan sütünden sakız yapılan, yaprakları tüylü bir çeşit ot. DS I, 149.
- AKGERNAZ:** [akgernez, akkermaz, akyarnaz, akyannaz] Bir çeşit beyaz ve yumuşak buğday. DS I, 149.
- AKGEVREK:** Beyaz, sert kabuklu, gevrek bir çeşit üzüm. DS I, 149.
- AKGLİK:** Küçük, sarı meyveli, boz renkli bir çeşit ağaç. DS I, 149.
- AK GÖK:** 1. İyi kötü, yarı olmuş yarı olmamış sebze veya meyve. 2. Bir çeşit incir. 3. Çeşitli sebze. DS I, 149.
- AKGUT:** İri taneli, güzel kokulu bir çeşit beyaz üzüm. DS I, 150.
- AKGUYRUK:** İyi cins çay. DS I, 150.
- AK GÜL:** Beyaz gül. DS I, 150.
- AKKADİNA:** Papatyaya benzer sarı çiçekli bir ot. DS I, 155.
- AKKANAT:** Ürün vermeyen mısır bitkisi. DS I, 155.
- AKKAVAK:** Populus alba. DS I, 155.
- AKKAYŞAK:** Bir çeşit mantar. DS I, 155.
- AKKIZ:** 1. Killi ve nemli toprakta yetişen, uzun yapraklı, tüylü mor çiçekli bir çeşit diken olup sapları soyularak yenir. 2. Genger otunun tazesı, şevketi bostan. 3. Yaylalarda yetişen ve kuruyunca içi boş karnış haline gelen ot. DS I, 156.
- AKKOZAK:** Beyaz renkli afyon çiçeği. DS I, 156.
- AKKÖSE:** onbaharda ekilen, soğuğa dayanıklı bir çeşit buğday. DS I, 156.
- AKKULAK:** 1. Beyaz mantar, 2. Sütü kurutularak güzel kokulu sakız yapılan bir çeşit ot. DS I, 156.
- AKKULUT:** Yeşil renkli, iri taneli bir çeşit üzüm. DS I, 157.
- AKLAHNA ÜZÜMÜ:** İri yuvarlak taneli, kalın kabuklu, dayanıklı bir çeşit beyaz üzüm. DS I, 157.
- AKLAN:** [akma] Yeşil kabuğu kolay soyulan iyi cins ceviz. DS I, 157.
- AKLEYVAZ:** 1. [ak bakla]. 2. Ayşekadın fasulyesi. 3. [akbörölce] DS I, 85.
- AKMANDIR:** Sütünden sakız yapılan ot, sakızlık. DS I, 159.
- AKMERE:** Bir çeşit beyaz üzüm. DS I, 159.

- AKOVA:** Bir çeşit yumuşak buğday. DS I, 159.
- AKPANCAR:** Ispanak gibi yenilen lezzetli, yabani bir ot. DS I, 160.
- AKPARLAK:** 1. Beyaz kabarcıklı yanık. 2. Patlamış mısır. DS I, 160.
- AKPUSA:** Bir çeşit beyaz buğday. DS I, 160.
- AKRİ:** Kırmızı ve dayanıklı kerestesi olan bir çeşit orman ağacı. DS I, 161.
- AKSISAM:** Beyaz ve iri taneli bir çeşit buğday. DS I, 161.
- AKSİRKE:** Bir çeşit üzüm. DS I, 161.
- AKSULU:** Bir çeşit armut. DS I, 162.
- AKSÜNTER:** Sonbaharda ekilen, kışa dayanıklı yumuşak bir çeşit buğday. DS I, 162.
- AKŞEKERİ:** Sarı renkli, tatlı bir çeşit armut. DS I, 162.
- AKTAHAL:** Buğday. DS I, 162.
- AK TAVUK:** Çiğdeme benzeyen ve ilkbaharda açan bir çeşit beyaz çiçek. DS I, 163.
- AKTOP:** [aktopaç] Bir çeşit buğday. DS I, 163.
- AKUNDUZ:** Yaylalarda yetişen, otsu gövdeli, geniş yapraklı, dalsız bitki. DS I, 164.
- AK ÜZÜM:** Sık taneli, büyük salkımlı bir çeşit beyaz üzüm. DS I, 164.
- AKYAVŞAN:** Karın ağrılarında ilaç olarak kullanılan bir çeşit kokulu ot, acı yavşan DS I, 165.
- AKYAZLIK:** Kellesi dört sıra olarak olgunlaşan sarı buğday. DS I, 165.
- AKZAHARAN:** Bir çeşit tohumluk buğday. DS I, 165.
- AKKÖK:** Menekşe kökü. EATS, 32.
- AQ ALABOTA:** Sapının büyüklüğü 10-300 cm, dikey dallı bitkidir. // *Sabağınıñ biyiktigi 10-300 cm, tik ösetin butaqtı ösimdik.* QTÄS, 212.
- AQ BORIQ:** Sulak alanlarda yetişen yumuşak, beyazımsı sert köklü, kamyş benzeri bir bitkidir. // *Sulı jerde ösetin jumsaq, aqsüyrik tamırlı, qamıs tärizdi ösimdik.* QTÄS, 216.
- AQ JELIMSABAQ:** <Lat. *melandrium album*> Sinonimi: *Silene latifolia* subsp. *alba*: Gıcıgıcı otu. Avrupa, Batı Asya ve Kuzey Afrika'nın çoğuna özgü olan Caryophyllaceae familyasından dioik bir çiçekli bitkidir. Yıllık 40-80 santimetre uzunluğa kadar büyüyen otsu bir yıllık, bazen iki yılda bir veya kısa ömürlü çok yıllık bir bitkidir. Caryophyllaceae cinsine ait çok yıllık, bazen yıllık veya iki yıllık olan otsu bir bitkidir. Kazakistan'da kayalıklarda, yamaçlarda ve bozkırlarda, çayırda ve tarlalarda, kavunların ve su kabaklarının arasında ve nehir kenarındaki meralarda yetişen 11 türü vardır. En yaygın olanları: yapışkan pembe gıvışgan ve beyaz gıvışgandır. // *Qalampir tuqımdasına jatatın köpjıldıq, keyde bir ne ekijıldıq şöptesin ösimdik, jelimsabaqtıñ türi. Qazaqstanda tastaqtı betkeyler men dalalıq jerlerde,*

şalğındıqtar men egis alqaptarında, baqşa daqıldarınıñ arasında, özen jağalawlarındaqı jayılmıdarda ösetin 11 türi bar. Eñ köp tarağanı: jabısqaqjelimsabaq jöne aqjelimsabaq (QUÉ). QTÄS, 218.

AQ SUWOTI: <Lat. *agrostis alba*> Poaceae ailesine ait malın yemi amaçlı yetiştirilen otsu bir bitkinin beyazımsı bir çim türü. ~ Tarakotunun çiçek açma zamanı. // *Astıq tuqımdasıdası suvotı tuwısına jatatın mal-azıqtıq şöptesin ösimdiktiñ aqşıl tüsti türi.* ~ Aq suvotınıñ güldew uwaqtı. QTÄS, 225.

AQBAQAY: <Lat. *petasites mill*> Asteraceae ailesine ait otsu bir bitki türü. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına, aqbaqay tuwısına jatatın şöptesin ösimdik türi.* QTÄS, 236.

AQBAS: <Lat. *galatella*> Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'ya özgü papatya ailesindeki çiçekli bitkiler cinsidir. Asteraceae cinsine ait çok yıllık, otsu bir bitkidir; bozkır keteni, buğday gibi kabarık başının tadıacı çimen gibidir; Bazen bitkiye tavukbaş denir. Çalı galateli, ülkemizin Tarbagatay, Jongar Alataw, Sarı Arka, Aktöbe ve Atırav bölgelerinde kayalık yerlerde, çalı, ağaç arasında, dağ eteğinde ve nehir kenarlarında yetişir. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik, dala zığırı; biydayıq tärizdes ülpildek bası aşçı şöp; keyde muni tawıqbas dep te ataydı. Aqbas Respwblıkamızdıñ Tarbağatay, Joñğar Alatawı, Sarıarqa önirlerindeki, Aktöbe jäne Atırav oblistarındağı tawı şatqaldarda, buta, ağaş arasında, taw jayılimında, özen boylarında ösedi (QUÉ). QTÄS, 236.*

AQBAS BEDE: <Lat. *trefolium montanum leguminosae juss*> Baklagiller (fabaceae) cinsine ait değerli Malezya'lıçok yıllık veya yıllık yetişen otsu bir bitkidir. Yonca bir kök bitkisidir. // *Burşaq tuqımdasına jatatın bağıalı malazıqtıq köpjıldıq nemese birjıldıq şöptesin ösimdiktiñ bir türi. Aqbas bede tüptenip ösetin ösimdik (T. Musaqulov, Botaniyka). QTÄS, 236.*

AQBAS KAPUSTA: <Lat. *astragalus virgatus*> Fabaceae ailesine ait kısa bir çalı, kalker. Gevenotunun meyvesi oval bir bezelye şeklindedir. Kazakistan'ın Aktobe, Aktau, Kostanay bölgelerinde, Hazar Denizi, Betpakdala'nın kumlu, çöl, çayırılık alanlarında yetişir. // *Butaqtı taspı, aqtaspa şöp tuwısına jatatın şala buta. Aqbas-joñşqanıñ jemisi sopaşqa kelgen burşaq qınaptı boladı. Qazaqstanınıñ Aqtöbe, Aqtaw, Qostanay oblistarınıñ Kaspiy teñizi töñiregindeki, Betpaqdalanıñ qumdı, şöl dalalı, böz betegeli jerlerinde ösedi (QSÉ). QTÄS, 237.*

AQBAS KAPUSTA: Beyaz lahana. Beyaz lahana, erken, orta ve geç olgunlaşma çeşitlerine sahip lahanalardan biridir. // *Aqbas qırıqqabat. Aqbas kapusta - bastı*

kapustanıñ biri, muniñ erte, orta jäne keş pisetin sorttarı bar (T. Musaqlıov, Ösimdik anatom.). QTÄS, 237.

AQBAS QIRIQQABAT: <Lat. *brassica oleracea*> Turpgiller (brassicaceae) cinsine ait bir sebze türü. ~ Beyaz lahananın elde yetiştiriciliği. // *Krestigüldiler tuqımdasına jatatın kökönis ösimdiktıñ türi. ~ Aqbas qırıqqabattı qoldan ösiriw. QTÄS, 237.*

AQBAS SELEW: Selev cinsine ait bir otsu bitki türü. Bir tür yonca. // *Selew tuwısına jatatın şöptesin ösimdiktıñ bir türi. QTÄS, 237.*

AQBASJUWSAN: <Lat. *achillea millefolium*> Papatyagiller cinsine ait beyaz pelin otu (civanperçemi) ailesine ait çok yıllık otsu bir bitkidir, tüylü, yaprağı kan benzeri bir türüdür. Saman arasında çok fazla yonca olduğunda, hayvanlar otu iyi yerler ve midelerini solucanlardan korur (QSE). Beyaz pelin ağacından yapılan ilaçlar uzun süredir tıpta çeşitli mide hastalıkları, hemostazi, iştah bastırma tedavisinde kullanılmaktadır. (QSE). // *Kürdeligüldiler tuqımdası aqbas-juwsan (muñjapıraq) tuwısına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdiktıñ sabağı tükti, japırağı qandawır tarızdı türi. Şabın- dıq şöptiñ arasında aqbasjuwsan köp bolsa, mal şöpti jaqsı jeydi jäne olardıñ asqazanın qurt tüsiwden saqtaydı (QSE). Aqbas juwsannan dayındalğan däreriler meditsinada erte kezden türli işek-qarın awruwların emdewge, qan toqtatuwğa, täbet köteriwge paydalanılıp keledi (QSE). QTÄS, 237.*

AQBASQWRAY: <Lat. *erysimum*> Turpgiller cinsine ait ve bozkırlarda yaygın olan çok yıllık bir bitkidir. ~ Altay Zarifeotudur. // *Krestigüldiler tuqımdasına jatatın dalalı jerde keñ tarağan köpjıldıq ösimdik. ~ Altay aqbasquwray. QTÄS, 238.*

AQBASSÖP: <Lat. *karelinia*> Asteraceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. Bu tozlu rüzgar kumları ve ovalarda yetişen sazları havaya uçurur ve beyaz kuyruklu geyiklerin başını çeker. Haziran ve Temmuz aylarında çiçek açar. Ağustos ayında da meyveler verir. Karelina otunu hayvanlar seve sever yerler. Kazakistan'ın çöl bölgelerinde yaygındır. Kazakistan'da karelina otunun sadece bir türü vardır. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik. Osı sarnawıq jel oypat, tabandarda ösken qum-qamıstıñ üpelegin uşırıp, aqbasşöptiñ basın julmalap jatır (O. Sörsenbaev, Baqt.). Mawsım, şilde aylarında güldeydi. Tamızda jemis beredi. Aqbasşöpti mal süysinip jeydi (QUÉ). Qazaqstannıñ şöldi aymaqtarında keñ taralğan. Onıñ Qazaqstanda Kaspiyy aqbasşöbi türi ğana bar (QUÉ). QTÄS, 238.*

AKBATTAVIK: <Lat. *calamagrostis epigeios*> Yaprığı şerit benzeri ve pürüzlü yaprakları olan airauk cinsine ait çok yıllık bir bitki. Akbattavik, Altay Bölgesi'ndeki geyik ve dağ keçileri için ana besindir (QSE). Dik kaynaklanıyor, 80-150 cm

yüksekliğinde, kökler yaprakların altına yayılır. Akbattavık, hayvan tarafından sevilir (QUÉ). // *Japırağı taspä tärizdi jäne türpilew bolıp keletin, astıq tuqımdasına, ayrawıq tuwısına jatatın köpjıldıq ösimdik. Akbattavık Altay ölkesinde maral men taw eşkileriniñ negizgi azıǵı* (QSÉ). *Akbattavıktıñ sabaǵı tik, biyiktigi 80-150 cm, tamırı japıraq astına jayıla bekiydi. Akbattavıktı mal süysinip jeydi* (QUÉ). QTÄS, 238.

AQBİYDAY: Tahıl cinsine ait açık renkli, otsu bir bitki türüdür. // *Astıq tuqımdas ösimdikter tuwısına jatatın mañızdı taǵamdıq daqıldıñ bir türi.* QTÄS, 238.

AQBİYDAYIQ: Tahıl cinsine ait en önemli gıda ürünlerinden biridir. // *Astıq tuqımdasına jatatın aqşıl tüsti şöptesin ösimdik türi.* QTÄS, 239.

AQGÜL: <Lat. *jacminum officinale*> Zeytingiller ailesine ait hoş kokulu bir yasemin türüdür. Yaseminin üç yüzden fazla türü vardır. Tropikal alanlarda yetişir. // *Buta nemese oralǵı tuwısına jatatın xoş iyisti aq gülderi bar zäytiñ tuqımdas köpjıldıq ösimdik. Aqgüldiñ üş jüzdey türi bar. Subtropikte, tropiklerde ösed. Aqgül negizinen äsemdik üşin jöne keybir sorttarı parfumeriada qoldanılatın efir mayların aluw jäne şaydı xoş iyistendirüw maqsatında ösiriledi.* QTÄS, 240.

AQJAPIRAQ: <Lat. *jurinea*> Nisan-Haziran aylarında çiçek açan ve Mayıs, Temmuz aylarında meyve veren otlı cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. Geyikgöbeği, süs amaçlı yetiştirilen, sarmaşık bir bitkidir. Geyik göbeğinin Kazakistan'da 51 çeşidi vardır. Ülkenin batı, iç, doğu bölgelerinde yetişir. Büyüklüğü 8-60 cm'dir. Geyikgöbeği saplı veya sapsız olarak yetişir. Yaprakları çoğunlukla uzundur. // *Säwir-mawsım aylarında güldep, mamır-şıldede jemistenetin kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik. Aqjapıraqtar – şirkeli, landşaft tüzetin ösimdikter* (QUÉ). *Aqjapıraqtıñ Qazaqstanda 51 türi bar. Olar Respublikanıñ batıs, ortalıq, şıǵıs oblistarında kezdesedi. Biyiktigi 8-60 cm boladı* (QUÉ). *Aqjapıraq atpa sabaqtı nemese sabaqsız ösed. Japıraqtarı köbinşe uzınşa keledi* (QUÉ). QTÄS, 241.

AQJELEK: <Lat. *petroselinum sativum*> Maydanoz, yeşil renkli, damarlı bir bitki türüdür. Yaprakları baharat olarak kullanılmaktadır. Ağustos-Eylül ayları arasında, beyaz renkli çiçekler açan, kazık köklü, 30–100 cm boylarında, iki yıllık otsu bir bitki. Kökleri ile yaprakları yemek için kullanılır; tohumundan efir yağı alınan bir yıllık sebze bitkidir. // *Tamırı men japıraǵı tamaqqa paydalanılıp, däninen efir mayı alınatın birjıldıq kökönis ösimdigi. Aqjelek Qazaqstannıñ suarmalı eginşilikpen aynalısatın awdandarında ösiriledi* (QSÉ). QTÄS, 242.

AQJELKEK: <Lat. *armoracia*> Turpgiller cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. Bayır turpu, yaklaşık bir metre büyüklüğündedir; gövdesi diktir, üst kısmı dallıdır. Bayır turpu

sebze, ilaç olarak kullanılır. Çiçeği beyaz ve hoş kokuludur. // *Oramjapıraq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik. Aqjelkektiñ biyiktigi bir metrdey, sabağı tik, joğarı jağı butaqtı keledi (QUÉ). Aqjelkek kökönis, dārilik zattar retinde qoldanıladı. Güli aq tüsti, xoş iyisti (QUÉ). QTÄS, 242.*

AQJELKEN: <Lat. *petroselinum*> Maydanoz, yeşil renkli, damarlı bir bitki türüdür. Yaprakları baharat olarak kullanılmaktadır. Ağustos-Eylül ayları arasında, beyaz renkli çiçekler açan, kazık köklü, 30–100 cm boylarında, iki yıllık otsu bir bitki. Petroselinum cinsine ait yıllık veya iki yıllık bir bitkidir. Maydanoz, yaprak sayısı ve kök gelişimiyle farklıdır (KNE). Maydanoz kozmetikte yaygın olarak pigment lekelerinin, çillerin, böbrek, kalp hastalığının, mide, tümörünün korunması için profilaktik bir tedavi **aracı** olarak kullanılır. // *Şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın bir nemese ekijıldıq ösimdik. Aqjelken bir-birinen japıraq sanı men tamırdıñ damuw ereşelikleri arqılı ajıratıladı (QUÉ). Aqjelkendi kocmetikada pigmentti daqtardı, sekpildi ketirüw üşin, meditsinada büyrek, jürek awruwlarına, asqazan, isik jāne közdiñ körüw qabiletin saqtaw üşin profilaktikalıq zat retinde keñinen paydalanadı (QUÉ). QTÄS, 242.*

AQJİYDE: Beyaz iğdenin çiçek açan türüdür. // İyt jiydek. ~ *Aqjiydeniñ güldeytin kezi. QTÄS, 243.*

AQJİYREN: Çöl ovasında yetişen beyaz dikenli bir bitkidir. Akjiren'i de odun olarak yaktık (Kazakça, bölgesel sözlük). // *Şöleyt jazıqta ösetin aq tikendi ösimdik. Aqjiyrendi de otın qıp jağıp jürdik (Qaz. tili. aymaq. sözdigi). QTÄS, 243.*

AQJUPAR: Beyaz gül. – Beyaz gülün hoş kokusu. // *Aqgül.-Aqjupardıñ añquwı. QTÄS 2011, 244.*

AQJUWSAN: <Lat. *artemisia albida willd*> Lamiaceae cinsine ait açık renkli otsu bitkilerin bir türüdür. Buradaki ana bitki türleri şunlardır: adaçayı, yonca, kara pelin, titrek kavak, kermek gibi bozkır otlarıdır. // *Kürdeligüldiler tuqımdası juwsan tuwısına jatatın aqşıl tüsti şöptesin ösimdik türi. Mundağı ösimdiktiñ negizgi türleri: selew, betege, qara juwsan, aqjuw san, köde, kermek, siyaqtı dala şöpter. QTÄS, 244.*

AQJÜGERI: <Lat. *sorghum*> Sorgum, boyu 3 metreye kadar ulaşabilen buğdaygiller ailesine ait bir yem bitkisidir. Sıcağa ve kurağa dayanıklı bir bitki olup, toprak ayırt etmemektedir. Tuzlu ve alkali topraklara dayanıklıdır. Sorgum, yüksek fotosentez verimine sahiptir ve her iklim koşulunda kolaylıkla yetişebilmektedir. Güneyde yetişen, gıda olarak ve teknik amaçlar için kullanılan küçük çiçekli bir tahıl bitkisidir. // *Tağam retinde jāne texnikalıq maqsatta qoldanılatın, oñtüstikte ösetin usaq güldi, dāndi ösimdik. QTÄS, 244.*

AQJÜZGIN: <Lat. *calligonum leucocladum*> Meyvesi oval, sert kabuklu ceviz benzeri olan Taranlar cinsine ait bir bitkidir. Meyvesinden su toplanır ve meyvenin suyu susamayı dindirmeye iyi gelir. // *Jemisi-sopaq, qattı qabıqtı jañğaq tärizdes bolıp keletin, tarandar tuqımdasına, jüzgin tuwısına jatatın endemik ösimdik. Aqjüzginniñ pisip qatpağan jemisine aşqıltım şırın jıynaladı, ol şırın az da bolsa adamniñ şölin basadı* (QUÉ). QTÄS, 244.

AQJÜREK: Tedavi amaçlı kullanılan dikenli bir ottur. ~ Akjüreğin damarı. // *Em üşin paydalanılattın terisken tärizdi şöp. ~ Aqjürektiñ tamırı.* QTÄS, 244.

AQKÖDE: <Lat. *stipa caucasica schmalh*> Tahılgiller cinsine ait otsu bir bitki türüdür. // *Astıq tuqımdası qaw tuwısına jatatın şöptesin ösimdiktiñ bir türi.* QTÄS, 249.

AQQAYRAQ: <Lat. *andromeda*> Ericaceae ailesine ait yapraklarının altında beyaz çizgili otsu bir bitkidir. ~ Akkayrak çiçeklenme mevsimi. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın, japıraqtarınıñ astında aq jolaqtarı bar şöptesin ösimdik. ~ Aqqayraqtıñ güldew kezi.* QTÄS, 250.

AQQAYIÑ: Kabuğu beyaz, yaprakları kalp şeklinde, dalları sarkıp yetişen ağaçtır. // *Qabığı aq, japırağı jürek tärizdi, butağı tömen salbıray ösetin ağaş.* QTÄS, 250.

AQQARAĞAY: <Lat. *abies semenovil*> Pinaceae ailesine ait, yaklaşık 35 metre büyüklüğünde, açık tohumlu, sonsuza kadar yeşil olan bir ağaçtır. Ağaç, inşaat malzemesi olarak kullanılır, ondan selüloz alırlar. Orta Asya'nın dağlarında, özellikle batı Tanrı dağlarında bulunur. // *Mayqarağay tuwısına jatatın, biyiktigi otız bes metrdey bolatın aşıqtuqımdı, mäñgi jasıl, sürekti ağaş. Aqqarağay qurılıs materialdarı retinde paydalanıladı, odan cellulozğa alınadı. Orta Aziyya tawlarında, üsirese batis Tyan-Şanda kezdesedi* (QSÉ). QTÄS, 252.

AQQAT: Frenk üzümü cinsine ait açık renkli bir çalı türüdür. Dikilen meyve ağaçlarının ve meyvelerin yaklaşık olarak aşağıdaki kompozisyonu önerilebilir. 5-6 çalı siyah frenk üzümü, 3 çalı pancar, 2 çalı beyaz, beктаşi üzümü (beктаşi üzümü) - 15-16 çalı olan 10-15 çalı dikmek arzu edilir. // *Qaraqat tuwısına jatatın, jemisi aqşıl tüsti butalı ösimdik türi. Otırğızılğan jemis ağaşları men jiydekterdiñ şamamen alğanda minaday quramın usınuwğa boladı. 10-15 buta oniñ 5-6 butası qara qaraqat, 3 butası qızılqat, 2 butası aqqat, qarlığan (krijovniyk) - 15-16 buta otırğızılğan jön.* QTÄS, 252.

AQQODAL: <Lat. *primulaceae*> Yaygın olarak çuha çiçeği ailesi olarak bilinen Primulaceae, bazı favori bahçe bitkileri ve kır çiçekleri de dahil olmak üzere otsu ve odunsu çiçekli bitkilerin bir ailesidir. Çoğu çok yıllıktır, ancak kırmızı pimpernel gibi bazı türler yıllıktır. Çok yıllık veya yıllık otsu, bazen çalılık bitki ailesidir. Kazakistan'ın

dağlık bölgelerinde yetişen Göknarın dokuz akrabası ve otuz üç türü vardır. // *Köpjüldiq nemese birjüldiq şöptesin, keyde buta ösimdikter tuqımdası. Qazaqstannıñ tawlı aymaqtarında ösetin aqqodaldıñ toğız tuwısı, otız üş türi belgili. QTÄS, 252.*

AQQOÑIRBAS: <Lat. *Iyeucopoa griseb*> Konırbaslar cinsine ait beyaz, yabani yem bitkisidir.~ Akkonyrbaş'ın yetiştiği yer. // *Qoñırbastar tuqımdasına jatatın, aq tüsti, jabayı jemdik daqıl. ~ Aqqoñırbastıñ ösetin jeri. QTÄS, 252.*

AQQORĞASIN: Akkorgasın bitkisinin çiçek açma zamanı. // *Aqqorğasınnıñ güldew uwaqıtı. QTÄS, 252.*

AQQUWOTI: Akkuwatı, hayvan yemi için uygun olan ve yetişen bitkidir. // *Aqquwoti – malazıqtıq ösimdik. QTÄS, 254.*

AQQUWRAY: <Lat. *rsoralea*> Tahılğiller ailesine ait, küçük, pembe çiçekleri ve derin kökleri olan çok yıllık otsu bir bitkidir. Kazakistan'da bir çekirdekli Rsoralea / Babchi (*Psoralea drupacea*) vardır. Güney Kazakistan'ın dağ eteklerinde ve kumlu topraklarında yetişir. Rsorale adan iyi bir cilde sürülen krem yapılıdır. Koyunlar ve develer bu bitkiyi kışın keyifle tüketirler. Rsoraleanın efir yağına sahip olması nedeniyle tıpta kullanılmaktadır. // *Burşaq tuqımdasına jatatın, usaq, qızğılt gülderi bar, tamırı tereñge ketetin köpjüldiq şöptesin ösimdik. Qazaqstanda süyekti aqquwray (Psoralea drupacea) türi kezdesedi. Ol Oñtüstik Qazaqstannıñ taw bökterlerinde, qumdı jerlerde qawlap ösedi (QUÉ). Aqquwraydan jaqsı sürlem şöp dayındaladı. Bul ösimdikti qoy men tüye qısta süysinip jeydi (QUÉ). Aqquwray quramında efir mayı bolğandıqtan meditsinada dârilik ösimdik qoldanıladı (QUÉ). QTÄS, 254.*

AQQILTAN: <Lat. *nardurus*> Buğdaygiller cinsine ait, sert, tüylü yapraklı, kumu fırtınasını durdurmak için yetiştirilen otsu bir bitkidir. ~ Siğil otu kökünün uzunluğu. // *Qattı, tüikti japıraqtarı bar, astıq tuqımdasına jatatın, qum toqtatuwğa ösiriletin şöptesin ösimdik. ~ Aqqıltan tamırınıñ uzındığı. QTÄS, 256.*

AQMAMIQ: <Lat. *puccinella*> Puccinellia, ot ailesinde, alkali çim veya tuz otu olarak bilinen bir bitki cinsidir. Kuraklığa dayanıklı, köklerinden ilaç yapılan Buğdaygiller cinsine ait bir bitkidir. Puccinella bitkisinin 86 çeşidi vardır. 15 çeşidi Kazakistan'da yetişir. // *Qurğaqşılıqqa tözimdi, tamırınan dâri jasalatın astıq tuqımdasına jatatın ösimdik. Aqmamıqtıñ 86 türi bar. Qazaqstanda 15 türi ösedi (QSÉ). Ülken aqmamı qoldanuwğa iñğaylı şabındıq şöptiñ biri (QUÉ). QTÄS, 256.*

AQMİYYA: <Lat. *geobelia, sophora*> 1. Japon soforası, gülgiller familyasından bir ağaç türü. 2. Sofora, baklagiller familyasından, Çin kökenli olup Kore yarımadasında yetişen, 15–20 m boy atabilen, 1 m eninde gövdeye

ulaşabilen, dalları uzun, hafif kıvrık ve koyu yeşil renkte olan ağaç ve çalı türlerinin ortak adı. Acı meyan olarak da bilinir. Baklagiller ailesine ait çok yıllık bir ağaç veya çalıdır. Kazakistan'da 2 tür Japon ağacı vardır: sıradan Japon ağacı ve eşekmiya adı verilen iki bitki türüdür. // *Burşaq tuqımdasına jatatın agaş ne buta türindegi köpjıldıq ösimdik. Acmiyyanıñ Qazaqstanda kädimgi aqmiyya jöne esekmiyya dep atalatın eki türi ösedi* (QSÉ). QTÄS, 256.

KÄDİMGİ AQMIYYA: <Lat. *goebelia alopecuroides*> 1. Tilkikuyruğu, 2. bk. aqmiyya. Tüylü yaprağının sapının uzunluğu 10-20 cm, büyüklüğü 40-100 cm olan bitki, beyazımsı sarı çiçekli türüdür. Her iki türü de Kazakistan'ın her bölgelerinde yetiştir. // *Taqqawırsındı japırağınıñ uzındığı 10-20 cm tik sabaqtı, biyiktigi 40-100 cm aqşıl sarğış gülderi şaşaq gül şoğırına toptalğan aqmiyyanıñ türi. Kädimgi aqmiyya nemese sofora Qazaqstannıñ barlıq jerlerinde kezdesedi* (QSÉ). QTÄS, 256.

AQNABAT: <Lat. *melo sativus*> Ekmelik kavun. Aknabat, tatlı ve şekerli kavunun bir türüdür. // *Ekpe qawın. Aqnabat tätti qawınıñ biri* (Qazaq tili. aymaq. sözdigi). QTÄS, 257.

AQNAWAT: <Lat. *melo ameri*> Yumuşak, kavunun şekerli beyaz türüdür (Kazak dili. bölgesel sözlük). // *Jumsaq, tätti aq qawın türi. Aqnawat sulı keledi, awır boladı* (Qazaq tili. aymaq. sözdigi). QTÄS, 257.

AQOT: Topakbedri akrabasıdır. Tüm Betpakdala boyunda nadir yetişen sarmaşık, donuz otu benzeri, kamış arasında çok görülen bir bitkidir. // *Bükil Betpaqdala törinen siyrek kezdesetin aqottardan şırmawıq, doñız oti siyyaqtı aq şöpter teñiz jağasındağı qamıs arasında mol boladı*. QTÄS, 257.

AQSABAQTI: <Lat. *echinops albicaulis*> Denizkestanesinin bir türü. Asteraceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *İytsiygek tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik*. (M. Qajımuratov, Paydalı ösimdik). QTÄS, 263.

AQSAÑIRAWQULAQ: <Lat. *litocybe sapida*> Agarica cinsine ait bir mantardır. Güney Kazakistan bölgesinin çöllerinde, gübrenin bol olduğu yerlerde, meralarda, saksavıllar arasında Mart ve Nisan aylarında çok yetişir (QSE). Mantarın meyvesi iri, meyvenin kıvamı düz ve hafif kamburlu, ortası içe dönük, yüzeyi parlaktır (QSÉ). // *Agarika tuqımdasına jatatın sañırawqulaq. Aqsañırawqulaq Oñtüstik Qazaqstan oblısınıñ şölderinde, maldıñ köni köp jerde, mal jayılımdarında, seksewil arasında nawrıız, säwir ayında öte köp şığadı* (QSÉ). *Aqsañırawqulaqtıñ jemisi ülken, joğarı jağı etti de jalpaq, säl döñestew, ortası oyıs, üsti jiltır* (QSÉ). QTÄS, 266.

AQSARI: <Lat. *medicago ochroleuca*> Yoncanın bir akrabası olan Baklagiller cinsine ait çok yıllık bir bitkidir. Aksarı yoncası besleyici bir yemdir. Nadir olması nedeniyle Aksu Jabaglı Tabiat Koruma Alanı'nda korunmaktadır ve Kazakistan'ın "Kırmızı Kitabı"na dahil edilmiştir (QSE). Aksarı yonca 75-80 cm büyüklüğünde, dik, üç yapraklı, uzun, tüylüdür. Çiçekler sarı, bezelye şeklinde, gri-kahverengidir (QUÉ) // *Burşaq tuqımdasına jatatin joñışqa tuwısınıñ bir türi, köpjıldıq ösimdik. Aqsarı joñışqa-qunarlı mal azıǵı. Siyrek kezdesetindikten Aqsu-Jabaǵılı qoriǵında qorǵawǵa alınıp, Qazaqstannıñ «Qızıl kitabına» engizilgen (QUÉ). Aqsarı joñışqanıñ biyiktigi 75- 80 cm, sabaǵı tik, japıraqtarı üşqulaqtı, japıraqsaları uzınşa, tükti, keyde jalañ boladı. Gül sarı tüsti, burşaqı iymek, boz qoñır tüsti keledi (QUÉ). QTÄS, 267.*

AQSEKSEWIL: <Lat. *halaxlon persicum*> Gövde kalınlığı 8-20 cm, büyüklüğü 5 metreye kadar uzayan, soluk gri kabuklu, sert ağaç, saksawıl ailesine ait çalıdır. Ak seksawıl'ın büyüklüğü 5 metreye kadar rastlanır (M. Kazhimuratov, Faydalı bitki). Odun olarak kullanılır ve gevşek kumu sabitlemek için elle yetiştirilir. // *Diñiniñ juwandıǵı 8-20 cm, biyiktigi 5 metrge jetetin, bozǵılt sur qabıqtı, süreǵi qattı, salmaǵı awır seksewil tuwısına jatatin butaq. Aqsekwildi otınǵa paydalanadı jöne susımalı qumdardı bekitüw üşin onı qoldan egip te ösiredi (QSÉ). QTÄS, 267.*

AQSELEW: <Lat. *aristida pennata*> Coccoidea cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. Akselew, biçilene kadar mal için iyi yemdir (QSE). Otun kalitesi ortadır. Göç eden kumları iyice sabitleme özelliğine sahiptir. Bitki, genellikle kumlu yerlerde yetiştiği gibi orman bölgelerinde de yetişir. // *Tüptenip ösetin, selew tuwısına jatatin köpjıldıq şöptesin ösimdik. Aqselew – masaqtaǵanǵa deyin jaqsı mal azıǵı. Şöbiniñ sapası ortaşa. Jiljımalı qumdı jaqsı bekitedi (QSÉ). Aqselew köbinese qumdı jāne qumdawıt jerlerde jaqsı ösedı, ormandı dalalardaǵı qara topıraqta da öse beredi (QSÉ). QTÄS, 268.*

AQSORA: <Lat. *suaeda*> Suaeda, deniz yosunu ve deniz bombası olarak da bilinen bir bitki cinsidir. Türlerin çoğu, kıyıdaki tuz düzlükleri ve gelgit sulak alanları gibi tuzlu veya alkali toprak habitatlarıyla sınırlıdır. Kursaklık. Amaranthaceae cinsine ait yıllık çalı veya çalılıarın akrabasıdır. Kursaklık'ın içerisinde şekerin fazla olması nedeniyle, küllerinden şeker sabunu yapmak için kullanılmıştır (Kazak terimi. Biyoloji). Kursaklık'ın bünyesinde % 20 tuz vardır. Acıktığında tuz yerine yenir (QSE). Kursaklık, (QSE) soğuk bir fırtınadan sonra hayvanlar tarafından sadece kısa bir sürece yenir. Kursaklık'ı hayvanlar kışa yakın ve ayazın bitkiyi etkilemesinden sonra yerler (QSE). // *Alabutalar tuqımdasına jatatin birjıldıq buta nemese butaşıq ösimdikter tuwısı. Aqsoraniñ quramında köp*

saqar zati bolğandıqtan, onıñ külinen qaynatılıp alınğan saqar sabın jasawğa paydalanılatın. Aqsoraniñ quramında jıyırma payızğa deyin tuz bar. Mal aşırqanğan kezde onı tuz ornına jeydi (QSÉ). Aqsorani mal tek qısqa qaray, ösimdikti suıq soqqannan keyin jeydi (QSÉ). QTÄS, 268.

JATAĞAN AQSORA: <Lat. *suacda prostra Pall*> Amaranthaceae ailesine ait 10-75 cm büyüklüğündeki yıllık bir bitkidir (M.Kazhimuratov, Faydalı bitki.). // *Alabotalar tuqımdası, aqsora tuwısına jatatın ösimdik türi. Jatağan aqsora biyiktigi 10-75 cm, birjıldıq ösimdik* (M. Qajimuratov, Paydalı ösimdik.). QTÄS, 268.

USAQJAPIRAQTI AQSORA: <Lat. *suaede microphylla*> Sürgünleri mor, yaprakları küçük, çiçekleri üçte iki oranında olan Sora cinsine ait çalı şeklinde yıllık bir bitki. Kazakistan'da 17 tür aksora vardır. En yaygın tür, küçük yapraklı aksoradır (Kazak dili terimi. Biyoloji). Küçük yapraklı aksoranın uzunluğu 30-75 cm çalı bir bitkidir. Yaprakları 3-10 mm, mavimsi çiçekli, çiçeklenmesi yuvarlak, tohumu parlak siyah, küçük nokta desenli (Kazak terimi. Biyoloji). // *Örkenderi külgin tüsti, japırağı usaq, güli eki-üşten şoğırlana ornalasqan sora tuwısına jatatın buta türindegi birjıldıq, ösimdik. Qazaqstanda aqsoraniñ 17 türi bar. Keñ tarğan türi - usaqjapıraqtı aqsora* (Qaz. tili termiyn. Biologia). *Usaqjapıraqtı aqsoraniñ uzındığı 30-75 cm, butaşıq ösimdik. Japıraqtarı 3-10 mm, kökşil gülderi şoğırlana ösken, gülserigi domalaq, tuqımı jiltır qara, usaq nükteli sureti bar* (Qaz. tili termin. Biologiya). QTÄS, 268.

AQŞAYIR: <Lat. *gnaphalium luteoalbum*> Papatyagiller cinsinin akrabası olan bitki, beyazımsı sarı renkli, yağ üreten bir bitkidir. // *Aqşayır tuwısına jatatın aqşıl sarı tüsti maylı ösimdik.* QTÄS, 286.

AQŞEŞEK: <Lat. *arabis*> Arabis, turpgiller familyasında ait bir çiçekli bitki cinsidir. Arabisler, bir, iki veya çok yıllık otsulardır. Alt yaprakları rozet durumunda, üst yaprakları sapsızdır. Şişkin meyveli tür daha çok Akdeniz Bölgesi'nde ve Güney Amerika'da yayılır. Beyaz çiçekli bitkidir. // *Aq güldi ösimdik.* QTÄS, 288.

AQŞOLAQ: Tahılın iri türüdür. // *Däni irilew sulınıñ türi.* QTÄS, 288.

AQŞÖP: Topak bedri. // *Öleñşöp.* QTÄS, 288.

AQŞWAQ: <Lat. *pardurus*> Soğan cinsine ait bu bitki, hayvanı beslemek için kullanılan çok yıllık otsu bir bitki veya çalıdır. Bitki, hayvanların etini değerlendirir ve hayvanın soğuğa dayanıklı olmasını sağlar. // *Juwsan tuqımdasına jatatın, maldı semirtüwde mañızı zor köpjıldıq şöptesin ösimdik nemese şala buta. Aqşuwaq jegen qoydıñ mayı şınılanıp, dämi jaqsaradı, maldıñ suwıqqa tözimdiligi artadı (QSÉ).* QTÄS, 288.

AQŞUNAQ: <Lat. *butomus*> Kök bataklık, suda, yerde yetişen çok yıllık otsu bitki. Dağlar hariç Kazakistan'ın her yerinde nehir ve göl kıyılarında bulunur. Bataklıklarda sadece bir tür dokunaç vardır. // *Sabağı borıq tärizdi aynalğan batpaqtı jerde, suda ösetin şatırşagüldi köpjıldıq, şöptesin ösimdik. Qazaqstannıñ tawlı aymaqtarınan basqa barlıq jerinde, özen-köl jiyekterinde, batpaqtı jerlerde onıñ şatırşa aqşunaq degen bir türi ğana kezdesedi.* QTÄS, 288.

AQŞIL SEPKILGÜL: <Lat. *fritillaria pallidiflora*> Sepkilgül cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. Soluk sepkilgul, Kazakistan'ın Tarbagatay ve Jungarian Alatau dağlarında bulunur. // *Lalagüldiler tuqımdasınıñ sepkilgül tuwısına jatatın köpjıldıq juwaşıqtı ösimdik. Aqşıl sepkilgül Qazaqstanda Tarbağatay men Joñğar Alatawındağı subalpilik şalğındar men jartastarda ösedı.* QTÄS, 288.

AQŞILIK: <Lat. *salix lapponum*> Salix lapponum, tüylü söğüt, Kuzey Avrupa'da, doğuya doğru Altay'a ve batı Sibirya'ya kadar geniş bir yayılış gösteren alçak, çok dallı bir çalıdır ve Pireneler ve Bulgaristan kadar güneyde bulunur. Söğüt ailesine ait bir çalı. Kumlu topraklarda inşaat için kullanılır. Gövde 1-1.5 m yüksekliğinde, gövde koyu sarı, dallar mor-kırmızıdır. // *Tal tuqımdasına jatatın buta. Qumdı jerlerde aqşilikti qurılısqa paydalanadı. Aqşiliktiñ biyiktigi 1-1,5 m, diñi küñgirt sarı, butaqtarı küreñ qızıl.* QTÄS, 289.

AQTAMAQ: <Lat. *philadelphus schrenkii*> Limon çiçeği türü. Süs amaçlı yetiştirilen çiçekli, hoş kokulu, Philadelphus cinsine ait bitkidir. Kozmetik üretiminde sıkça kullanılan bitkidir (QSE). // *Taşjarğan tuqımdasına jatatın, äsemdik üşin ösiriletin güldi ösimdik; aq jupar. Aqtamaqgüli parfumeria öner käsibinde paydalanıladı (QSÉ).* QTÄS, 273.

AQTARI: Zamanından erken olgunlaşan darı türüdür. // *Tarınıñ erte pisetin türi.* QTÄS, 276.

AQTASPA: <Lat. *astragalus brachypus*> Geven otu. Baklagiller cinsine ait bir bitki türüdür. Geven otu, ayrıca nehir kenarlarını güçlendirmek ve kumları sabitlemek için yetiştirilmektedir. // *Burşaq tuqımdası, taspa tuwısına jatatın ösimdik türi. Aqtaspa özen jağalawların bekitip, qum toqtatuw üşin de ösiriledi (QUÉ).* QTÄS, 277.

AQTASPAŞÖP: <Lat. *astragalus cognatus*> Geven kökü. Baklagiller cinsine ait otsu bir bitki türüdür. ~ Geven tarımda kullanılmaktadır. // *Burşaq tuqımdası, taspa tuwısına jatatın şöptesin ösimdik türi. ~ Aqtaspaşöpti awılşaruwaşılığında paydalanuw.* QTÄS, 277.

AQTAWQALAQAY: <Lat. *lamium album*> Isırgan otu ailesi, Isırgan otu cinsine ait bir bitki türüdür. ~ Aktaw bölgesi Isırgan otunun yetiştirme bölgesidir. // *Qalaqaylar tuqımdası tawqalaqaylar tuwısına jatatın ösimdik türi.* ~ *Aqtawqalaqaydıñ ösiw aymağı.* QTÄS, 278.

AQTEREK: <Lat. *populus alba*> Ak Kavak. Söğütgiller ailesine, kavak akrabasına ait açık tenli bir bitkidir. // *Taldar tuqımdası, terek tuwısına jatatın qabıǵı aqşıl ösimdik.* QTÄS, 278.

AQTOQAL: Arpa, kılsız bir buğday türüdür. // *Arpa, biydaydıñ qıltansız türi.* QTÄS, 279.

AQTUÑǴIYIQ: <Lat. *Nymphaea albe*> Beyaz nilüfer. Nilüfergiller cinsine ait çok yıllık otsu bir su bitkisidir. Beyaz nilüfer Kazakistan'da nadiren yetişir. Batı bölgelerinde yetiştiği görülmüştür. Beyaz nilüfer bir süs bitkisidir. Peyzaj bahçeleri ve parklar için yetiştirilir. // *Tuñǵıyıq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin suw ösimdigi.* *Aqtuñǵıyıq Qazaqstanda siyrek ösedı. Negizinen batis aymaqtarında taralǵan (QUÉ).* *Aqtuñǵıyıq – sändik ösimdik. Ol baw-baqşanı, sayabaqtardı kögaldandıruw üşin ösiriledi (QUÉ).* QTÄS, 279.

AQTUT: <Lat. *morus alba*> Dutgiller ailesine ait bir ağaç. Kazakistan'daki Beyaz dut sadece Güney Kazakistan'da yetişir (QUE). Yapraklı ve verimli beyaz dut çeşitleri ipek güvelerini çoğaltmak için yetiştirilir. Beyaz dut, 15-20 metre büyüklüğünde çok yıllık bir ağaçtır (M. Kazhimuratov, Faydalı bitki.). // *Tut tuqımdasına jatatın ağaş. Aqtut Qazaqstanda tek Oñtüstik Qazaqstanda ğana ösedı (QUÉ).* *Jibek köbelekterin köbeytiw üşin aqtut ağaşınıñ japıraqtı jäne önimdi surıptarı şıǵarılǵan. Aqtut - köpjıldıq, biyiktigi 15-20 metrlik ağaş (M. Qajimuratov, Paydalı ösimdik.).* QTÄS, 279.

AQTUYAQ: Çok yıllık şifalı bir bitkidir. // *Köpjıldıq dārılık ösimdik.* QTÄS, 279.

AQTÜYEJONİŞQA: <Lat. *melilotus alba*> Bal yonca, beyaz melilot, Bokhara yonca, beyaz tatlı yonca ve tatlı yonca olarak bilinen *Melilotus albus*, Fabaceae familyasındaki azotu sabitleyen bir baklagildir. *Melilotus albus* değerli bir bal bitkisi ve nektar kaynağı olarak kabul edilir ve genellikle yem için yetiştirilir. Genellikle bir veya iki yıllık olan, büyüklüğü 5-15 cm'e kadar ulaşan dik saplı, tüylü otsu bir bitkidir. // *Bir köbinese eki jıldıq, biyiktigi 5-15 cm jetetin tüzüw sabaqtı, tükti, şöp sabaqtas ösimdik.* QTÄS, 279.

ALA: [alaca gök, alacakır] Olgunlaşmamış, ham kavun, karpuz, meyve. DS I, 169.

ALA AYAŞ: Siyahlı beyazlı ve iri taneli bir çeşit üzüm. DS I, 171.

ALABACAK: 1. Şeftali. 2. Biber. DS I, 171.

ALABAŞ: Yaprakları lahanaya benzeyen, kökü şalgamdan daha büyük olan ve yemeği yapılan bir çeşit bitki. DS I, 173.

ALABOTA: <Lat. *atgirlex*> Chenopodium cinsine ait yıllık veya çok yıllık otların veya çalılıarın akrabası. // *Alabota tuqımdasına jatatın birjıldıq nemese köpjıldıq şöptesin ne şala buta ösimdikter tuwısı.* (QSÉ). QTÄS, 340.

ALA BÖĞRÜLCE: [ala börülce, ala pakla] Siyah benekli bir çeşit fasulye. DS I, 174.

ALA BÖRÜLCE: bk. ala börülce. DS I, 174.

ALABUTA: <Lat. *chenopodium*> Chenopodium, dünyanın hemen her yerinde meydana gelen kaz yavruları olarak bilinen çok yıllık veya yıllık otsu çiçekli bitkilerin bir cinsidir. Chenopodium cinsine ait, biseksüel, dallı çiçek salkımına sahip, nehirler, göller, acı, tuzlu topraklarda yetişen bir yıllık bitki. Çoğunlukla nehirlerde, göllerde, tuzlu bataklıklarda yetişir. Kazakistan'da 20 tür vardır. Haziran-Ağustos aylarında çiçek açar ve Eylül ayında meyve verir. Tohumlar birçok faydalı madde içerir. Halk hekimliğinde damar hastalıkları, astım tedavisinde şifalı bitki olarak kullanılır. Tohumlar kepeklerle karıştırılır ve sığırlara verilir. // *Alabota tuqımdasına jatatın özen, köl jağasında, sor, sortañ jerlerde ösetin, güli qosjınıstı, şaşaqtı gülşoğırına toptalğan birjıldıq ösimdik. Ol köbine özen, köl jağalarında, sor, sortañ jerlerde ösedı. Qazaqstanda 20 türi bar. Mawsım-tamızda güldeydi, qırküyekte jemıs beredi. Tuqımında köptegen paydalı zattar bar. Xalıq meditsinasında dārılık ösimdik retinde qan tamırların, demikpe awruwların emdewge paydalanıladı. Tuqımın kebekpen aralastırıp, malğa beredi* (QUÉ). QTÄS, 342.

ALACA: Ben düşmüş üzüm, erken olgunlaşan bir çeşit üzüm. DS I, 175.

ALACA BAKLA: 1. Beyaz börülce. 2. bk. ak bakla. DS I, 176.

ALACA GÖK: bk. ala DS I, 169.

ALACAKIR: bk. ala DS I, 169.

ALACA OT: Susuz yerlerde yetişen geniş yapraklı, dikenli bir çeşit ot. DS I, 178.

ALACA ÜZÜM: Erken olgunlaşan bir çeşit üzüm. DS I, 178.

ALACEHER: [alacehir, alacığır, alaciyir] Meyvası yenmeyen, bodur dikenli bir ağaç. DS I, 178.

ALAGANTA: Domates DS I, 187.

ALAGÖBEK: Kara ağaçlarda çıkan ve yemeği yapılan bir çeşit büyük mantar. DS I, 187.

ALAGÖZ: Küçük taneli, ekşice bir çeşit üzüm. DS I, 187.

ALAHTA: Büyük yapraklı bir çeşit bitki. DS I, 189.

- ALAKAKAÇ:** Gelincik çiçeği. DS I, 189.
- ALA KANGALI:** Yaprakları geniş ve benekli, kenarları dikenli, yenilebilen bir çeşit ot. DS I, 189.
- ALAKAVUN OTU:** Ezildiği zaman kavun gibi kokan bir çeşit ot. DS I, 190.
- ALAKORUK:** Yarı olmuş üzüm. DS I, 191.
- ALAMELEK:** [alamelik] Bir yanı kırmızı, bir yanı sarı, iri taneli kiraz. DS I, 193.
- ALANTIN:** Gürgenlerin dibinde veya alanlık yerlerde yetişen sütlü, beyaz renkli ve yemeği yapılan bir çeşit mantar. DS I, 197.
- ALAOĞLAK:** [ala pakla] Beyaz ve kahverenkli bir çeşit fasulye. DS I, 197.
- ALA PAKLA:** bk. alaoğlak. DS I, 197.
- ALA PANCAR:** Baharda görülen ve yemeği yapılan bir çeşit bitki. DS I, 197.
- ALAPO:** Akasya ağacına benzer bir çeşit ağaç. DS I, 197.
- ALASİT ÜZÜMÜ:** İnce kabuklu, iri taneli bir çeşit beyaz üzüm. DS I, 199.
- ALASULU:** Yeni olmaya başlamış meyve. DS I, 199.
- ALATAVŞAN ÜZÜMÜ:** Sarı renkli ve çilli bir çeşit üzüm. DS I, 201.
- ALATURA:** Bir çeşit kırmızı üzüm. DS I, 202.
- ALAVIRT:** [alavut]Su kabı olarak kullanılan bit çeşit kabak. DS I, 202.
- ALAZ:** [alazlık] Yabani armut, ahlat. DS I, 201.
- ALAZ ARMUDU:** bk. alaz. DS I, 205.
- ALAZ ARMUT:** bk. alaz. DS I, 205.
- ALBADILCAN:** Domates. DS I, 207.
- ALBALI:** Vişne. DS I, 207.
- ALBUSTAN:** Kırmızı ve ufak taneli bir çeşit buğday. DS I, 208.
- ALÇA (II):** Erik. DS I, 208.
- ALÇACIK:** Tarlada ekin arasında biten beyaz çiçekli bir ot. DS I, 209.
- ALDANGEÇ:** İlkbaharda kırlarda yetişen ve patatesin küçüğüne benzeyen yenilebilir bir çeşit bitki. DS I, 209.
- ALDIMNIT:** Pembe renkli bir çeşit üzüm. DS I, 210.
- ALEVLET:** Alıçtan büyük, bir yabani meyve. DS I, 211.
- ALGEMRE:** Güvez renkte, dayanıklı bir çeşit üzüm. DS I, 212.
- ALĞIY:** <Lat. *korolkowi*> Süsen türü. Zambakgiller ailesine ait dağ yamaçlarında yetişen, ham haliyle zehirli, acı bir bitkidir. // *Taw betkeylerinde ösetin, şiyki küyinde wlı, aşçı dâmi bar, qızğaldaq tuwısına jatatın ösimdik.* QTÄS, 392.
- ALGUŞ:** Bir çeşit iri bezelye. DS I, 214.

ALI: Erik. DS I, 215.

ALIMLA: <Lat. *Malus sylvestris*> Orman elması, yabani elma. Türklerde (ölçünlü Türkçede) elma 77/65, 81/71, 184/157, 421/330, 453/355, 564/464 – *alma*. DLT, 548.

ALISIN: Tarlada ekine zarar veren yabancı otlar. DS I, 220.

ALIBEĞ BUĞDAYI: Bir çeşit buğday. DS I, 221.

ALİÇEHRE: Yuvarlak, küçük ve siyah renkli, üzüme benzer meyvesi olan ve dericilikte kullanılan bir ağaç. DS I, 221.

ALİDEDE: Güz armudu, küçük ve bir tarafı kırmızı armut. DS I, 222.

ALİM ERİK: Aşılı ve tatlı bir çeşit erik. DS I, 222.

ALİM ÜZÜMÜ: Küçük ve sık taneli siyah üzüm. DS I, 222.

ALİ YONCA: Küçük yapraklı ve yoncaya benzer bir ot. DS I, 222.

ALKAKUCA: Gelincik çiçeği. DS I, 222.

ALQA: <Lat. *solanum*> Solanum, yüksek ekonomik öneme sahip üç besin mahsulü, patates, domates ve patlıcanı içeren büyük ve çeşitli bir bitki cinsidir. Aynı zamanda, süs çiçekleri ve meyveleri için yetiştirilen çok sayıda bitkinin yanı sıra, itüzümü ve at ısırganlarını da içerir. Patlıcangiller (Solanaceae) familyasından bir yıllık veya çok yıllık bitki veya çalının ortak adı. Kazakistan'da yedi solanum türü vardır: acı solanum, tüsüz solanum, patates, patlıcan, Farsça solanum, siyah solanum, olga solanum. // *Alqa tuqımdasına jatatın birjıldıq ne köpjıldıq şöptesin nemese şala buta ösimdikter tuqımdasınıñ jalpı atawı. Qazaqstanda aşçı alqa, tüksiz alqa, kartop, baklajan, parısı alqası, qara alqa, olga alqası siyyaqtı jeti türi bar* (QUÉ). QTÄS, 418.

ALQORI: <Lat. *cydonia*> Ayva, gülgiller (Rosaceae) familyasından meyve ağacıdır. Kazakistan'da bir tür var: olağan ayva. Ayva meyvesinden reçel, içecek, meyve suyu vb. hazırlanıyor (Kazak dili terimi. Gıda.) // *Alxori. Rawşangüldiler tuqımdasına jatatın jemisti daqıl. Qazaqstanda bir türi: kädimgi alqori bar* (Qaz. tili termiyn. Tamaq.). *Alqori jemisinen tosap, susın, şırın jäne t. b. dayındaladı* (Qaz. tili termiyn. Tamaq.). QTÄS, 420.

ALLAHEKMEĞİ: İlbaharda, çokça yağmur sonu, taş ve kayalık yerlerde görülen mantar cinsinden, köksüz ve çocuklar tarafından yenen bir çeşit bitki. DS I, 223.

ALLIBALLI: Üzümden daha iri taneli mayhoş bir çeşit meyve. DS I, 225.

ALLİK TAMASI: Küçük ve tatlı bir çeşit erik. DS I, 225.

ALLUCA: Yemeklere konulan yeşil erik. DS I, 225.

ALMAAĞAŞ: <Lat. *maius*> Elma ağacının meyvesinin yetiştiği ağaç. // *Alma jemisi ösetin ağaş. QTÄS, 437.*

ALMA: Kazak Türkçesinde Alma olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *elma* (sozluk. gov. tr), Eski Anadolu Türkçesinde *alma* (EATS, 36), Karahanlı Türkçesinde *alma* “Oguzcada elma (*Malus sylvestris*) 77/65-alımla” (DLT, 548), *alımla* Türklerde (ölçünlü Türkçede) elma (*Malus sylvestris*) 77/65, 81/71, 184/157, 421/330, 453/355, 564/464 – *alma* (DLT, 549), Harezmi-Kıpçak Türkçesinde *alma* (HAS, 41, KTS, 7), Karahanlı Türkçesinde *alımla*, *almıla* biçiminde kullanılmıştır.

Bazı araştırmacılar Hind-Avrupa kökenli olan adın eski bir zamanda Türkçeye girdiğini söylemişlerdir (Nişanyan, 126; Sevortyan, 146). Gülensoy bu görüşe karşı çıkmış, Türklerde yer adı Almatı ve Elmalı isimlerinin yaygın olmasını örnek göstererek *abel*'in elma olmasının izah edilmesi gerektiğini savunmuştur (Gülensoy, 2011:330). Meninski ve Clauson da *alma*'nın Eski Türkçe olduğunu belirtmişlerdir (Clauson, 146) Eren ise *alma~elma*'nın kökeni konusunda görüş belirtmemiştir (Eren, 133). Çağatay Türkçesinde *alma* (ÇTS, 37) olarak kullanılmaktadır.

ALMACIKOTU: [almacuk] Geniş yapraklı bir çeşit ot. DS I, 227.

ALMAERDİREN: Dikenli,beyaz bir ot. DS I, 227.

ALMALIĞ: [almalık] DS I, 227.

ALMALIK: [almalığ] Büyük yapraklı bir çeşit ot. DS I, 227.

ALMAYAPRAĞI: Enli yapraklı bir çeşit bitki. DS I, 228.

ALMIT: [armıd] Armut. DS I, 328.

ALMUHARI: Bir çeşit erik. DS I, 228.

ALMURT: Far. <Lat. *pyrus*> Ahlat (*Pyrus elaeagnifolia*), Anadolu'da yaygın olarak yetişen yabancı bir armut türüdür. Genelde ahlat yaygın adıyla bilinir. Bazı yörelerde çakal armudu, çördük gibi yöresel isimleri de vardır. Ahlat, Anadolu'nun hemen her yerinde bulunan, bir ağaç türüdür. 1. Rosaceae ailesine ait 8-15 m yüksekliğinde meyve ağacı. // *Rawşan güldiler tuqımdasına jatatin biyiktigi 8-15 m jemis ağaşı. 2. Almurt ağaşınıñ döñgelek konus tärizdi, iri, tätti jemisi. QTÄS, 442.*

Kazak Türkçesinde Almurt olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *armut* (sozluk. gov. tr), Karahanlı Türkçesinde *armut* (DLT, 556), Harezmi Türkçesinde *armut*, *armū d* (HAS, 51), Kıpçak Türkçesinde *armūd-armut* (KTS, 12) olarak kullanılmaktadır.

ALMÜMMÜK: Gelincik. DS I,228.

ALO: Caneriği. DS I, 228.

ALOÉ: <Lat. *aloe*> Zambak ailesinin çok yıllık bir çalısı, bazen sarmaşık şeklinde, yaprak dökmeyen, kuraklığa dayanıklı bir bitkidir. // *Lalagül tuqımdasına jatatin*

köpjüldiq buta, keyde şırmawıq türindegi mäñgi jasıl, quwañşılıqqa tözimdi ösimdik. QTÄS, 443.

ALOĞLU: Yemeye ve şarap yapmaya yarayan kokulu, sarı renkli üzüm. DS I, 228.

ALORUĞ: Otların üzerinde görülen, yeşil,vişneye benzer bir çeşit bitki. DS I, 229.

AL PEHLIVAN: Bir çeşit kırmızı üzüm. DS I, 229.

ALŞA: <Lat. *prunus divaricata*> Kiraz eriği, gülgiller familyasından Doğu Avrupa, Güneybatı ve Orta Asya'ya özgü bir ağaç türü. Rosaceae cinsine ait bir meyve ağacı veya çalı. Yabani kiraz türleri Balkanlar, Kafkaslar, Orta Asya, Kırım, İran ve Kazakistan'ın güneydoğu dağlık bölgelerinde bulunur. Ortak kiraz tomurcukları çıplak, küçük, tek tek veya bir ağaç üzerinde gruplar halindedir. // 1. *Rawşangüldiler tuqımdasına jatatın, jemisi süyekti ağaş ne butalı ösimdik. Jabayı alşanıñ türleri Balqan, Kavkaz, Orta Aziya, Qırım, İran jäne Qazaqstannıñ oñtüstik şığıs tawlı aymaqtarında kezdesedi. Kädimgi alşanıñ bürşigi jalañaş, mayda, ağaşqa jeke nemese toptalıp ornalasadı* (QUÉ). QTÄS, 464.

ALTI KIRAN: bk. altı kıran arpa. DS I, 230.

ALTI KIRAN ARPA: Sulu toprakta yetişen ve başağı altı sıralı olan arpa. DS I, 230.

ALTI KÖŞE ARPA: bk. altı kıran arpa. DS I, 230.

ALTINBAŞ: 1. Kabuğu sarı benekli, çok tatlı bir kavun. 2. Sarı, kalın kabuklu bir çeşit lezzetli üzüm. 3. Süpürge yapılan, mavi çiçekli bir ot. DS I, 231.

ALTINCIK: Latin çiçeği. DS I, 231.

ALTIN OTU: Kayalar üzerinde yetişen ve yaprağının bir yüzü yeşil, bir yüzü sarı olan bir ot. DS I, 232.

ALTINŞAR: <Lat. *rudbetskia laciniata*> Asperaceae cinsine ait genellikle çiçekleri sarı olan en yaygın bitki türüdür. // *Kürdeligüldiler tuqımdası rudbekiyya tuwısına jatatın, köbinese gülderi sarı tüsti bolıp keletin ösimdik türi.* QTÄS, 461.

ALTINTAMIR: <Lat. *rhodiola rosea*> Pembe semizot. Altyntamyr şu anda Almatı ve Altay Botanik Bahçelerinde (Zhetysu enc.) yapay olarak tanıtılmaktadır. Altyntamyr, pembe semizot - Semizot cinsine ait çok yıllık otsu bir bitki. Kazakistan'da Jungarian Alatau'nun yüksek **dağ kuşaklarında**, Altay, **kayalık yamaçlarda**, su kenarındaki çayırarda yetişir. // *Qızğılt semizot. Altıntamır qazirgi kezde Almatı, Altay botanika baqtarında qoldan jersindiriliwde (Jetisüw énts.). Altıntamır, qızğılt semizot - jasañşöp tuqımdası semizot tuwısına jatatın köpjüldiq şöptesin ösimdik. Qazaqstanda Joñğar Alatawınıñ, Altaydıñ biyik taw beldeyelerinde, tastı betkeylerde, su jağasındağı şabındıqtarda ösedi* (QUÉ). QTÄS, 461.

ALTIPARMAK: Kısa saplı, iri taneli bir çeşit kiraz. DS I, 232.

ALXORI: <Lat. *prunus*> Prunus, gülgiller familyasından kiraz, karayemiş, kayısı, şeftali, badem ve erik gibi meyve ağaçlarını içeren cins. Güney bölgelerinde yetişen Rosaceae cinsine ait bir meyve ağacı. En yaygın meyvesi ev eriğidir. İçerisinde yaklaşık %17 şeker, % 0.4-1.4 asit, ayrıca karoten ve C vitamini vardır. // *Oñtüstik aymaqtarda ösetin, rawşangüldiler tuqımdasına jatatın jemis ağaşı. Alxorınıñ köp taralğanı üy alxorisı. Muniñ quramında 17%-tey qant, 0,4-1,4% qışqıl, sonday-aq karotin, S vitamini boladı* (QSÉ). QTÄS, 464.

ALTAY ASTRASI: <Lat. *aster altaicus*] Papatya ve ayçiçeği familyasından bir bitki. Yüksekliği 10-60 cm'e dik budaklı, gövdenin dışında dallanmış, çiçeği beyaz köklü astra çiçeklerinin yaygın bir türüdür. Kazakistan'da en yaygın olanı Altay astrasıdır. // *Biyiktiği 10-60 cm-dey, tik butaqtı, sabağınıñ sırtın tük basqan, güli aqşıl kök tüsti astra gülderiniñ köp tarağan bir türi. Qazaqstanda eñ köp kezdesetini - altay astrası* (QUÉ). QÄTS, 42.

ALUC: “Erik, yabani muattar bir meyve bk. mişmiş, irik (2), kemirte, tentegil, tentekel, ā lū , çoğan, dolana, erik, kıyasu (2), örük, uruk (2), erüksün (2)” ŞSSL. ÇTS, 39.

ALUÇ: Alıç, yabancı elma (BV) KTS, 8.

ALUÇIN: Yenebilen boğumlu bir bitki 81/70 DLT, 549.

ALYA: “Bir tür meyve bk. yemiş, bā r (1), ber (2), faķīhe, gaysī, kişte, meyve, mīve, mibçen, nebek (1), savaķıl, ş emā r, ş emer, ş emere, terenk, talğan (3)” ŞSSL, 58.

ALVALA: Gelincik, tarlagülü. DS I, 234.

ALVAR ERİĞİ: Yaş ve kuru olarak yenen, kırmızı, yuvarlak erik. DS I, 234

ALYANAK: 1. İnce kabuklu, tatlı ve kırmızı renkli bir çeşit kiraz. 2. Ayşe kadın fasulyesi. 3. Bir çeşit zerdali. 4. Kırmızı kabuklu bir çeşit üzüm. 5. Bir yanı kırmızı renkli elma. DS I, 235.

AL YONCA: Hayvanların severek yedikleri kırmızı çiçekli bir ot. DS I, 235.

ÄLÜ: Far. Şeftali (TA) KTS, 8.

AMAN: Meşe ağacı (TA) KTS, 8.

AMARIKEN: Bir çeşit buğday. DS I, 237.

AMAN KARA: “bir tür ağaç bk. dirahıt, dopķu, güçüm, kıpçak (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, künde (3), nā cū , naju, selem, sıırık, şecer, şecere, toķuz ton, uç kat, yıgaç (1), ā bnū s, ağac, ağaç, cecek, cencek (1), çeçek, çençek (1), çıpçak, devħa, yıgac (1)” ŞSSL, ŞT. ÇTS, 40.

AMASİYA: Uzun zaman taze kalan bir çeşit üzüm. DS I, 237.

- AMESKEN:** ameskene [amaskene] Bir çeşit küçük, siyah erik. DS I, 238.
- AMEZ:** Bir çeşit güz armudu. DS I, 238.
- AMME:** Bağdat hurması veya Trabzon hurması denilen elma büyüklüğünde, turuncu renkli bir çeşit meyve. DS I, 239.
- AMOFTA:** Dağ çileği. DS I, 239.
- ANABABA KOKUSU:** 1. Kır menekşesi. 2. Yaprağı kekik otuna benzeyen, mercanguş da denilen bir çeşit çiçek. DS I, 244.
- ANAÇ TİKENİ:** Bir iki metre yüksekliğinde dikenli bir bitki. DS I, 247.
- ANADUT:** 1. Yaşlı dut ağacı. 2. Tanesi ayrılmamış buğday başağı. DS I, 248.
- ANAKARA ÜZÜMÜ:** Şarapçılıkta kullanılan iri taneli, ince kabuklu bir çeşit üzüm. DS I, 249.
- ANALI KIZLI:** Salkımında irili ufaklı taneleri bulunan bir çeşit üzüm. DS I, 251.
- ANAPA:** <Lat. *anapa pahlisi*> Bir çeşit fasulye. DS I, 252.
- ANAPA PAHLİSİ:** bk. anapa. DS I, 252.
- ANAR:** <Lat. *punica*> Güneyde yetişen çalı benzeri bir meyve ağacı, subtropikal bir bitkidir. Nar ışığı sever, kuraklığa dayanıklı, soğuğa dayanıklıdır. Bazı narlar 300 yıla kadar yetişir. // *Oñtüstikte ösetin buta tärizdi jemis ağaşı, subtropikalıq ösimdik. Anar jariqtı jaqsı köredi, qurğaqşılıqqa tözimdi, suwıqqa tözimsiz. Keybir anarlar 300 jılğa deyin ösedi* (QUÉ). QTÄS, 501.
- ANAR:** Far. Kazak Türkçesinde Anar olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *nar* (sozluk. gov. tr), Eski Uygur Türkçesinde *dana, nara* (EUTS, 66, 135), Karahanlı Türkçesinde *nara(p.)* “гранат: nara uruyı suvqa ęrgürüp размочив в воде зерна граната/nar tohumları suya iliklerine” (Rach II 3/42). (DTS, 355), Harezmi Kıpçak Türkçesinde *nā r* (HAS, 425, KTS, 198), Çağatay Türkçesinde *nā r* “nar, nar ağacı; yanak; kırmızı bk. ült, aħmer, al (1), enā r, feger (2), ħamrā , kırmız (2), kırmızı (2), kızıl, kıoya, ruzan, sürh” YED, ŞHD. (ÇTS, 824) olarak kullanılmaktadır.
- ANBAK:** Yeşil kabuklu taze ceviz. DS I, 254.
- ANCAP:** Bir çeşit yaban armudu. DS I, 255.
- ANÇAR:** <Lat. *antiaris toxicaria*> *Antiaris toxicaria*, dut ve incir ailesindeki Moraceae'de bir ağaçtır. Şu anda *Antiaris* cinsinde tanınan tek türdür. Halk arasında bir ançar ağacının yanına giderseniz veya ona dokunursanız zehirleneceğinize dair yaygın bir yanlış vardır. (KSE). // *El arasında ançar ağaşınıñ qasına barsañ nemese qolmen ustasañ uwlanasıñ deytin qate tüsinik taralğan.* (QSÉ). QTÄS, 522.
- ANDATIKA:** Eflâtun renkte meyvesi olan kara yemiş. DS I, 258.

ANDIRA: İlbaharda ilk defa olgunlaşan kiraz. DS I 260

ANDIZ: [anduz] Asteraceae familyasındaki yaklaşık 90 tür çiçekli bitki türünün büyük bir cinsidir. Birkaç santimetre boyunda küçük türlerden 3 m boyunda muazzam uzun ömürlülere kadar büyük ölçüde değişen yıllıklar, otsu uzun ömürlü veya alt çalılar olabilir. 1. Yaprakları dikenli olan bir çeşit ardıç. DS I, 261.

ANDIZ: <Lat. *inula*> Dağlarda yetişen, uzun saplı, çok yıllık, bazen tek yıllık otsu bir bitki, hayvancılıkla beslenir. Andys değerli bir tıbbi bitki olarak, ayrıca gıda üretiminde ve boyamada kullanılır. // *Tawda ösetin, mal jeytin, uzun sabaqtı köpjıldıq keyde birjıldıq şöptesin ösimdik. Andızdı bağıalı dări-därmek alatın ösimdik retinde paydalanadı, sonday-aq tağam öndirisinde jäne boyaw aluw üşin qoldanadı* (QUÉ). QTÄS, 505.

ANDIZ: Raziyanе. EATS, 43

ANDUZ: Raziyanе, anduz otu. EATS, 43.

ANGER: Bir çeşit armut. DS I, 264.

ANGIÇ: [angaç] Zakkum ağacı. DS I, 265.

ANGIZ: Tarla kenarlarındaki otlar. DS I, 272.

ANGDIZ: Andız. EATS, 43.

ANGDUZ: Andız. EATS, 43.

ANIK: 1. Nane, dağ nanesi. 3. Trabzon yaylalarında yetişen ve çay yerine kullanılan, sarı çiçekli bir çeşit ot. DS I, 268.

ANIYS: Yun. Meyvesinde esansiyel yağı bulunan, apiaceae cinsine ait aromatik yıllık bitki. // *Jemisinde efir mayı bar, şatırşalar tuqımdasına jatatın xoş iyisti birjıldıq ösimdik.* QTÄS, 507.

ANİS: Yaprığından ve meyvesinden yem olarak faydalanılan bir çeşit ağaç. DS I, 273.

ANKRİ: Yaprığı çama, gövdesi ardıca benzer bir çeşit orman ağacı. DS I, 274.

ANSLI: [ansli] Fena kokulu bir çeşit ot. DS I, 280.

ANTERRİYNUM: Bir tür ev bitkisi. // *Üy ösimdiginiñ bir türiniñ atawı.* QTÄS, 513.

ANTONOVKA: Elmanın en son olgunlaşan, mavimsi sarı, ekşi, kış çeşididir. // *Almanıñ eñ keş pisetin, kökşil sarı tüsti, qışqıltım, qıstıq sortı.* QTÄS, 519.

ANTUZ: Andız otu, eskiden ilaç olarak kullanılan bir ot (İH) *krş.* anduz. KTS, 9.

ANZERÜT: Ar. Anzerur ağacı ve reçinesi (RH) KTS, 10.

APA BAŞI: Acur gibi yetişen, dikenli gövdesi olan, dağlarda yenen bir bitki (tenu: m; Chorozophora obligua) 55/41 DLT, 553.

APALAK: 1.Çiğdem çiçeği. 2. Kuvvetli, gürfidan. 3. Biraz yükselmiş ekin. DS I, 283.

APARTU: Baharda erken biten beyaz çiçekli bir ot. DS I, 285.

APELSIYN: <Lat. *citrus sinensis*> Portakal, Citrus cinsi bir ağaç olan Citrus sinensis'i ve onun meyvesini tanımlar. Sıcak iklimlerde yetişen bir narenciye ağacı. Portakalın menşei Güney Çin ve Hindistan'dır. // *1. Jılı jaqta ösetin, tsitrus tuqımdasına jatatin jemis ağaşı. Apelsinniñ şıqqan jeri – Oñtüstik Qıtay jäne Ündistan (QUÉ). QTÄS, 561*

APIRCAK: Yeşil kabuklu ceviz. DS I, 287

APIYIN KÖKNÄR: <Lat. *papaver somniferum*> Papaver rhoeas ailesine ait büyük çiçekli bir bitki (genellikle kırmızı), baklalarında küçük tohumlar bulunan otsu bir bitki, baklalardan gelen süt suyu hipnotik ve yatıştırıcı bir etkiye sahiptir. // *Köknär tuwısına jatatin iri güldi (ädette qızıl tüsti) qawaşağında usaq tuqımdarı bolatin, qawaşağınan alınğan sütti şırınıñ uyıqtatatin, elitetin qasiyeti bar şöptesin ösimdik. QTÄS, 561.*

APOTI: Patates DS I, 289.

APPA: Dağlarda biten bir çeşit yabani ot. DS I, 289.

APTAL BAKLASI: Bir çeşit bakla. DS I, 291.

APTAL OTU: yaş esrar otu. DS I, 291.

ARAMJUWA: <Lat. *allium sabulosum*> Avrasya yabani soğan türüdür. Soğan zambak ailesine ait çok yıllık bir bitki. // *Lalagüldiler tuqımdasınıñ juwa tuwısına jatatin köpjıldıq ösimdik. (QUÉ). QTÄS, 587.*

ARAMOT: <Lat. *najadaceae*> Su altında yetişen tek yıllık otsu bir bitkidir. Aramot, Kazakistan'ın tüm nehirlerinde, deniz koylarında yetişir. // *Su astında ösetin birjıldıq şöptesin ösimdik. Aramot tuqımdası Qazaqstanniñ barlıq özenderinde, teñiz şığanaqtarında ösedi (QUÉ). QTÄS, 588.*

ARAMSÄBİZ: <Lat. *chidium*> Asteraceae cinsine ait bir, iki ve çok yıllık otsu bitkiler. Çiçekleri beyaz ve bazen pembe renkli oluyor. // *Şatırşagüldiler tuqımdasına jatatin bir, eki jäne köpjıldıq şöptesin ösimdikter. Aramsäbizdiñ gülderi aq, keyde qızğılt tüsti boladı (QUÉ). QTÄS, 588.*

ARAMSOYAW: <Lat. *cuscuta*> Küsküt, kahkahaçiçeğigiller familyasından klorofilsiz bir asalak bitki cinsi. Fulya, kekik, yonca veya ısırgan otu üzerine sarılıp büyür. Bitki genç iken tohumdaki besleyici maddeleri çabucak bitirip tüketir. Köksüzdür. Sapları pembe renklidir. Yaprakları ise renksiz pullar halinde kısır kalmıştır. Klorofilsiz, köksüz, yabancı bitkilere iplik benzeri bir gövde ile emme tomurcukları ile yapışarak büyüyen yıllık parazit bitki ailesi. Aramsoyaw, ekinlere zarar veren yabani otlardır. // *Xlorofiylsiz, tamırsız, jip tärizdi sabağı arqılı böten*

ösimdikterge sorğış bürşigi arqılı jabısa ösetin birjıldıq parazit ösimdikter tuqımdası. Aramsoyaw – öte ziyandı aramşöp, ol zaqımdağan daqıl, köbinese, tirşiligin joyadı (QUÉ). QTÄS, 58.

ARAMTARAN: Karabuğday ailesine ait yıllık bir bitki. // *Qaraqumıq tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik. QTÄS, 588.*

ARAMŞITIRMAQ: Bozkırda büyüyen yabani ot. *Aramşıtırmaq – 12-30 cm yüksekliğındeki yıllık ve iki yıllık bitkiler. Genellikle yabani otlardan süpürge yaparlar (M. Kazhimuratov, Faydalı bitki.). // Dalalıqta ösetin jabayı şöp. Aramşıtırmaq – biyiktigi 12-30 santimetrlik, bir, ekijıldıq ösimdikter. Aramşıtırmaqтан köbinese sıprıǵı dayındaydı (M. Qajımuratov, Paydalı ösimdik.). QTÄS, 589.*

ARAN: <Lat. *fumaria*> Fumaria, Papaveraceae familyasındaki yıllık çiçekli bitkilerin yaklaşık 60 türünün bir cinsidir. Aran, Akdeniz bölgesinde en çeşitli olan Avrupa, Afrika ve Asya'ya özgüdür ve Kuzey, Güney Amerika ve Avustralya'ya tanıtılmıştır. Fumaria türleri bazen bitkisel ilaçlarda kullanılır. Aran'ın gövdesi dallıdır, dal dik veya basıktır. Nisan-Temmuz aylarında çiçek açar, meyvesi cevizdir. // *Arannıñ sabaǵı butaqtı, butaǵı tik ne tösemeli keledi. Aprel-iyulde güldeydi, jemisi jañǵaqşa (QSÉ). QTÄS, 589.*

ARANI: Kavak ağacı. DS I, 298.

ARAP BUTURAĞI: Yüksek, kısa dallı, dikenli bir yaz bitkisi. DS I, 298.

ARAPCAN: Su kenarında yetişen dikenli, ince uzun bir çeşit bitki. DS I, 298.

ARAP DAŞAĞI: [arap daşsaǵı, arap siki, arap taşaǵı]: 2. Yeşil çiçekli, yumru köklü bir çeşit ot. 3. İnce uzun yapraklı, salkım şeklinde mor çiçekli bir kır çiçeği. 4. Tam olgunlaşmamış siyah incir. DS I, 299.

ARAPSIKI: bk. Araptaşaǵı. DS I, 299.

ARAPŞALGAMI: 1. Siyah turp. 2. Kara kabuklu yer elması. DS I, 299.

ARAP TAŞAĞI: bk. Arap daşaǵı. DS I, 299.

ARAT: <Lat. *chardinia*> Chardinia papatya ailesindeki çiçekli bitkilerin bir cinsidir. Araların üst kısmı gri-yeşil, alt kısmı gri kıllı oluyor. // *Kürdeli-güldiler tuqımdasına jatatın birjıldıq ösimdik. Arattardıñ üstiñgi jaǵı boz jasıl, astıñǵı bölige sur tüsti tükti boladı (QUÉ). QTÄS, 592.*

ARAGOGİK: Tarlalarda biten ve kestane benzeyen bir ot kökü. DS I, 293.

ARAKA: [araga] Bir çeşit bezelye. DS I, 294.

ARAZ: Bir çeşit ot. DS I, 301.

ARCA: “Çam ağacına benzer kokulu bir ağaç” ŞSL. ÇTS, 48.

ARCI AĞAÇ: Kırlarda bulunan bodur bir çeşit ağaç olup, yaprakları oğlaklara yedirilir. DS I, 302.

ARCIMAN: Karaçalı. DS I, 302.

ARDIÇ BURUCU: [ardıç kılığı] Ardıç üzümü, ardıçlarda biten küçük kırmızı meyve. DS I, 304.

ARDIÇ KILIĞI: [ardıç burucu] DS I, 304.

ARDIK: Dağda yetişen, kılıç şeklindeki yaprakları hayvanlara yem olarak verilen bir çeşit bitki. DS I, 304.

ARDUC: “ardıç, dağ servisi, ardıç ağacı bk. sarı kıvan, ‘ar‘ar, ā riz” ŞSL. ÇTS, 48.

ARDUĞ: Ardıç ağacı (İH) KTS, 10.

AREBKOZU: Kabuklu taze ceviz. DS I, 308.

ARI ÇİÇEĞİ: Kırlarda biten, gonca halinde toplu çiçekleri bulunan, koyunların severek yediği, arıların da bal topladığı bir çeşit bitki. DS I, 314.

ARIGÖTÜ: Ekinlerin için de çok bulunan bir çeşit dikenli ot. DS I, 315.

ARIGÜLÜ: Gelincik. DS I, 315.

ARIQJALBIZ: <Lat. *mentha*> Nane, ballıbabagiller familyasının *Mentha* cinsini oluşturan bütün Dünya'da görülebilen 25-30 türün ortak adı. *Mentha* cinsine ait, köksaplı çok yıllık bir bitki. // *Jalbız tuqımdasına jatatın, tamır sabaqtı köpjıldıq ösimdik.* QTÄS, 682.

ARIOTU: 1. Kırmızı, sarı renkli, arıların çokça kondukları bir kır çiçeği. 2. Yenilebilen, en fazla 20 cm büyüklüğünde, küçük vetüylü yapraklı bir ot. DS I, 322.

ARIPÜRÜ: Arı çiçeği. DS I, 322.

ARISAMAN: Beyaz buğday. DS I, 322.

ARIS: Kara buğday. // Qarabıyday. QTÄS, 690.

ARISTANQUYRIQ: <Lat. *leonurus glaucescens*> Ballıbabagiller familyasından aslankuyruğu türü. Aslankuryk, iyileştirici özelliklere sahip bir bal bitkisidir. // *Aristanqurıq – emdik qasıyeti bar baldı şöp (Awızeki).* QTÄS, 692.

ARIŞ: <Lat. *camelia*> Kamelya, çaygiller familyasından *Camellia* cinsine mensup çiçek açan bitki türlerinin ortak adı. Sarı çiçekli tek yıllık otsu bir bitkidir. // *Gülderi sarı birjıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 693.

ARIŞ: 1. Asma. DS I, 322.

ARQAL: <Lat. *cnicus*> Şevketibostan ya da bostanotu, şevketotu, mübarekdikeni, akkız, papatyagiller familyasından, Batıda Portekiz'in kuzeyinden Fransa'nın güneyine, Doğuda İran'ın doğusuna kadar Akdeniz Havzasında yetişen ve yemeği yapılan, 60 cm

boyunda bir yıllık. Cnicus cinsine ait bir bitki // *Knikus tuwısına jatatin ösimdik*. QTÄS, 616.

ARQARJAPAQ: <Lat. *arthropytum lehmannidnum*> Pelin otu yaygın olarak bilinen adıyla pelin otu, bir yavşan türüdür. Yavşansa, papatyagiller familyasından 200-400 arasında türü bulunan, genellikle Kuzey ve Güney her iki yarımkürede kuru ya da yarı kurak habitatlarda yetişen, sert otsu ya da çalimsı bir bitki cinsidir. Çöllerde yetişen yapraksız budak gibi bir bitki türüdür. // *Şöldi jerlerde ösetin japıraqsız butaq tektes ösimdiktiñ bir türi*. QTÄS, 624.

ARQARJUWSAN: <Lat. *artemisia tianschanica*> Yavşan ya da Pelin (Artemisia), papatyagiller (Asteraceae) familyasından 200-400 arasında türü bulunan, genellikle Kuzey ve Güney her iki yarımkürede kuru ya da yarı kurak habitatlarda yetişen, sert otsu ya da çalimsı bir bitki cinsi. // *Tyan-Şan tawında ösetin, kürdeligüldiler tuqımdasına jatatin köp-jıldıq şöptesin ösimdik, taw juwsanı. Arqarjuwsandar Qazaqstanniñ dala, şöl, şöleyt aymaqtarında kezdesedi (Qaz. tili. termin. Biologiya). Arqarjuwsandı arqarlar küzde jeydi (Qazaq tili. aymaq. sözdigi)*. QTÄS, 624.

ARMID: [armıt] DS I, 328.

ARNOLD: Ülkendigi bir metrdey, japırağı joq, jerge töselip ösetin gül. QTÄS, 640.

ARPA: <Lat. *hordeum*> Buğday benzeri tahıllar. // Biydayğa uqsas qalıñ qawızdı, däнди astıq tuqımdası. QTÄS, 640.

ARPA: Kazak Türkçesinde Arpa olarak geçen bu bitki Türkiye Türkçesinde “arpa” (sozluk. gov. tr), Eski Uygur Türkçesinde *abra*, *arpa* (EUTS, 1), Karahanlı Türkçesinde *arpa*, *arpagan* (DLT, 556), Harezmi Türkçesinde *arfa* (HAS, 49), *arpa* “arpa krş. arfa” NF 28/11, KE 13v/20, HŞ 1207, İML 181, *arpa ögü* - “arpa öğütmek, arpayı un haline getirmek” NF 141/7, *arpaça sarığ* “arpa sarısı renk” HŞ 1208. HAS, 51, Kıpçak Türkçesinde *arfa*, *arpa* (KTS, 10, 12), Arpa¹: *arpa* (CCI. 55b/3), Çağatay Türkçesinde *arpa (1)* “arpa bk. cev, arpā (1)” ŞSL, GT, ÇFK, TEH, MK, LM, FK, GN., *arpa (2)* “ince, nazik, dakik bk. arpā (2)”, *arpa (3)* (<ö. a.) “Arpa Han bin Mengü han bk., arpā (3)”, *arpā (1)* “arpa bk. cev, arpa (1)”, *arpā (2)* “ince, nazik, dakik bk. arpa (2)”, *arpā (3)* (<ö. a.) “Arpa Han bin Mengü han bk. arpa (3)” (ÇTS, 53) olarak kullanılmaktadır.

¹Eski Türkçeden itibaren arpa şeklinde kullanılmaya başlamıştır (Caferoğlu, 2015: 20). Orta Türkçede ve Eski Kıpçakça’da arpa biçiminde kullanılmıştır (Ercilasun-Akkoyunlu, 2015: 74/62, 329/267). Németharpa’nın Hind-Avrupa dillerinden alıntı olduğunu söylemiştir. Doerfer de bu görüşleri destekleyici bir değerlendirmede bulunmuştur (Doerfer, 1963-75: 445). Poppe ise Altayca olduğu görüşündedir (Poppe, 1960: 87). Dmitrievaarpa’nın Farsça olduğu söylemişse de Eren bu görüşün yanlış olduğunu açıklamıştır (Dmitriyeva, 1975: 23). Ayrıca Eren arpa’nın komşu dillere ve bilhassa Balkan dillerine Türkçeden geçtiğini söylemiştir.

ARPA ARMUDU: [arparmıdı] Arpa zamanı yetişen, sulu, yeşil renkli bir çeşit armut. DS I, 330.

ARPABAS: <Lat. *bromus*> geniş bir çim cinsidir. Genellikle bromes, brome otları, hile otları veya satranç otları olarak bilinir. Bilimsel literatürde tür sayısının tahminleri 100 ila 400 arasında değişmektedir, ancak bitki taksonomistleri şu anda 160-170 türü tanımaktadır. Hayvan yemi olarak kullanılan bir bitki. Kazakistan'da arpabasın 20 türü yetişiyor (Kaz. dil terimi. Biyoloji). // *Mal azığına paydalanılattın şöp. Qazaqstanda arpabastıñ 20 türi ösedi (Qaz. tili termin. Biologia)*. QTÄS, 641.

ARPA ELMASI: Yazın yetişen bir çeşit elma. DS I, 330.

ARPAĞAN: Yabani arpa. // Arpağan şöbi. QTÄS, 641.

Kazak Türkçesinde Arpağan olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *arpagan* (sozluk. gov. tr), Uygur Türkçesinde *arpaça* “arpa gibi” Man. III. 40. (EUTS: 20), Karahanlı Türkçesinde *arpagan* “arpa gibi başaklı, fakat başağı tanesiz bir bitki” 82/72 (DLT, 556), Çağatay Türkçesinde *arparğan* “yulaf, bir yulaf türü. Arpaya şebih [benzer] bir nebät adıdır” (S. S.) I/334 (OSTN, 57), *arpağ an* “arpaya benzer bir bitki adı, sumetre’ de denilir” (ÇTS, 53) olarak kullanılmaktadır.

ARPAŞÖP: <Lat. *hordeum spontaneum*> Genellikle yabani arpa veya spontan arpa olarak bilinen *Hordeum spontaneum*, Poaceae familyasındaki otların, yabani arpaya yol açan yabani formudur. İnce yaprakları olan, yıllık otsu bir bitki. // *Japırağı juqa birjıldıq şöptesin ösimdik. (QSÉ)*. QTÄS, 643.

ARŞA: <Lat. *juniperus*> Cupressaceae cinsine ait, yaprak dökmeyen, kokulu, beyaz, pembe renkli, kıvrıkcık gövdeli yeşil ağaç. // *Kıparis tuqımdasına jatattın, sabaqtarı buyralanğan bürsikti, xoş iyisti, aq, qızgılt tüsti, mänği jasıl ağaş. QTÄS, 671.*

BALĞIN ARŞA: <Lat. *junipures turkestanica*> Cupressaceae cinsine ait, 1-2 m boyunda, yaprak dökmeyen çok yıllık bir çalı. // *Arşa tuqımına jatattın, biyiktigi 1-2 m mänği jasıl, köpjıldıq buta. Balgın arşanıñ qar toqtatuwdı, topıraқтаğı swdı saqtawda edäwir mañızı bar (QSÉ)*. QTÄS, 671.

DÄRI ARŞA: Yaprakları her zaman yeşil, tıbbi özelliklere sahip ve boyama için kullanılan ardıç akrabasıdır. Şifalı ardıç kısa, ince bir çalıdır. // *Japıraqtarı mänği jasıl, emdik qasiyeti bar, boyaw aluwğa paydalanılattın arşa tuwısınıñ bir türi. Däri arşa alasa boyılı, jer bawırlap ösetin buta (QSÉ)*. QTÄS, 671.

ARŞIN ÜZÜM: Beyaz, uzun, bir çeşit üzüm. DS I, 333.

ARTIGAN: Yaprakları döğülerek ele kına gibi yakılan bir çeşit bitki. DS I, 334.

ARTIZ: можжевельник(?) / ardıç (Rach II 2/79). DTS, 57.

ARTLI: Bol meyveli ağaç, bitki. DS I, 336.

ARTUÇ: *ardıç* // *можжевельник* / (MK I 424). DTS, 57.

ARTUČ SÖGÜT: *ardıç (ağaç):* *можжевельник* (derevo). Ветви можжевельного дерева будут раскачиваться на сто ладов // *Ardıç ağacının dalları yüz perdeyi sallayacak* (TT I/165); *artuč uruyı* *можжевельные семена* // *ardıç tohumu*. (Rach II 3/177). DTS, 57.

ARTUÇ: <Lat. *juniperus communis*> *Adi ardıç*, servigiller familyasından 15 m'ye değin boylanabilen, çoğu kez de çalı halinde olan *ardıç türü*. Kabuk kırmızımsı kahverengi, ince kâğıt gibi parçalara ayrılır ve dökülür. 60/46, 189/162 DLT, 558.

ARTUÇ: <Lat. *Iunipers communis*> *Ardıç*, servigiller familyasından *Juniperus* cinsine ait iğne yapraklı ağaç ve çalı formundaki taksonların ortak adı. TT. I. 14, 165; H. II. 30, 177. EUTS, 21.

ARTUN: kimyon. TT. VII, 33, 10; H. I. 6, 15; Alt. Gr. 295. EUTS, 21.

Ā RİZ: Ar. *Ardıç ağacı* bk. sarı kıvan, 'ar'ar, arduc," FK. ÇTS, 48.

ASAYMUSA: <Lat. *abelia*> *Abelya*, hanımeligiller familyasına ait, çalıları kapsayan bitki cinslerine verilen genel bir ad. Dalları tüylü, yaprakları ılıman bölgelerde hep yeşil kalır, soğuk yerlerde ise kış geldiğinde dökülür. İki veya üç metre yüksekliğe kadar büyüyen sert bir çalıdır. *Asaimusa*, çoğunlukla kayalık, vadi yamaçlarında, özellikle kayısı bahçelerinde yetişir. // *Biyiktigi eki-üş metr bolıp ösetin, qattı butalı ösimdik. Asaymusa köbinese tasta, şatqaldı taw bökterlerinde, äsirese, örikti toğaylarda ösedi* (QSÉ). QTÄS, 702.

ASBURŞAQ: <Lat. *Pisum*> *Pisum*, güneybatı Asya ve kuzeydoğu Afrika'ya özgü Fabaceae ailesinin bir cinsidir. Taksonomik yoruma bağlı olarak bir ila beş tür içerir. Çiçekleri büyük, baklagil cinsine ait yıllık veya çok yıllık bir bitkidir. // *Güli iri, burşaqtar tuqımdasına jatatin birjıldıq nemese köpjıldıq ösimdik*. QÄTS, 12.

ASFUR: Bahçelerde yetiştirilen, sarı çiçekli, yemeklerde kullanılan bir bitki. DS I, 341.

ASKER BORUSU: Çoban düdüğüde denilen bir çiçek. DS I, 344.

ASKER GÜLÜ: Dağlarda yetişen bir çeşit yaban gülü. DS I, 344.

ASKIDÜLEĞİ: Sarı renkli, üzerinde kara çizgiler bulunan bir çeşit kavun. DS I, 344.

ASKİL: Kuşburnu meyvesi. DS I, 345.

ASKÖK: <Lat. *Anethum*> *Dere otu*, maydanozgiller familyasından anavatani Asya olan tek yıllık bir bitki türüdür. Yeşil mum şeklinde yemek için kullanılan *apiaceae* cinsine ait yıllık bir bahçe mahsulü. Kazakistan'da patates, havuç, pancar,

lahana ve dereotu gibi çeşitli sebzeler yetiştiriliyor. // *Kök balawsa küyinde tamaqqa paydalanatın, şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın birjıldıq baqşa daqılı. Qazaqstanda ärtürli kartop, säbiz, qızılşa, kapusta, askök tärizdi baqşa daqıldarı ösiriledi.* QÄTS, 14.

ASQABAQ: <Lat. *cucurbitaseqe*> Yem ve gıda olarak kullanılan büyük meyve bahçesi bitkisi. // *Mal azıǵı jäne tamaq retinde paydalanılatın iri jemisti baqşa ösimdigi.* QÄTS, 14.

Kazak Türkçesinde Asqabaq olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *kabak* (sozluk.gov.tr), Eski Anadolu Türkçesinde *kavak* (EATS, 430), Karahanlı Türkçesinde *kabak* (DLT, 673), Harezmi Türkçesinde *ķabaķ* “kavak (aǵacı)” KE 157v/7, *ķabaķ yıǵ aķı* “kavak aǵacı” KE 55r/16. (HAS, 276), *kabak* “sürünge gövdeli, sarı çiçekli birçok türü olan bir bitki, kabak” (CCI. 53b/31; TM. 9a/4; RES. 211c/5), Çaǵatay Türkçesinde *ķavaķ* (ÇTS, 595) olarak kullanılmaktadır. Eski Türkçede *kap+ak* şeklinde karşılaştığımız bu sözcük, Orta Türkçe döneminde kabak şeklinde kullanılmıştır (Ercilasun-Akkoyunlu, 2015:192/164). Doerfer, kap köküne küçültme ekinin eklendiğini belirtmiştir (Doerfer, 1963-75: 1419). Clauson da *kabak*'ın *kāb*'ın küçültme biçimi olduğunu söylemiştir (Clauson, 1972: 582b).

AS QIZILŞASI: <Lat. *beta vulgaris*> Pancar, bir çiçekli bitkiler ailesinden olan Amaranthaceae içinde bulunan Beta cinsinin en bilinen türüdür. Yemeklerde kullanılan iki yıllık kök sebzeler. Pancar çeşitli yemeklere eklenir. Bunun meyveli ve yapraklı türü vardır. // *Tamaqqa paydalanılatın ekijıldıq kökönis daqılı. As qızılşası türli taǵamǵa qosıladı. Muniñ tamır jemisti jäne japıraqtı türi bar* (QSÉ). QTÄS, 695

ASLANĀZI: Aslanaǵzı. DS I, 345.

ASLIM: Bir çeşit ot. DS I, 345.

ASMA ÜZÜMÜ: 1. Kışın yenmek üzere hevenk şeklinde asılıp saklanan büyük taneli ve kalın kabuklu bir çeşit üzüm. 2. Çardaklara, aǵaç dallarına kadar uzayan üzüm. DS I, 346.

ASPARA: <Lat. *chesneya*] Chesneya, baklagil familyası Fabaceae'deki çiçekli bitkilerin bir cinsidir. Aspara Mayıs ayında çiçek açar ve Temmuz ayında meyve verir. Oval meyve bezelyesinin boyu 6-9 cm'dir. Aspara çok nadir bir bitkidir, bu nedenle korunur ve Kazakistan'ın "Kırmızı Kitabına" dahil edilir. // *Aspara mamır ayında güldeydi, şildede jemis beredi. Sopaqşa jemis burşaǵınıñ uzındıǵı 6-9 cm* (QUÉ).

Aspara öte siyrek kezdesetin ösindikitiñ türi bolğandıqtan, qorğawğa alınıp, Qazaqstanniñ «Qızıl kitabına» engizilgen (QUÉ). QÄTS, 28.

ASPARAGUS: <Lat. *asparagos*> Kuşkonmaz. Ev içinde süs amaçlı yetiştirilen ve asparagos cinsine ait çok yıllık bir bitkidir. // *Üy işinde sändig üşin ösiriletin, qoyanşöp tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösindik. QÄTS, 29.*

ASPIR: <Lat. *Carthamus tinctoria compositae*> Aspir, papatyagiller familyasından 50–100 cm boyunda, yaz sonuna doğru sarı, krem, beyaz, kırmızı veya turuncu çiçekler açan bir bitki türü. Tohumundan yağ çıkarılan bir bitki. DS I, 347.

ASTER: Beyazrenkteaçanbiryaban çiçeği. DS I,347.

ASSÜTTIGEN: <Lat. *Lactuca*> Genellikle marul olarak bilinen Lactuca, papatya ailesindeki Asteraceae'deki çiçekli bitkilerin bir cinsidir. Yapraklarında çok vitamin olduğu için yemeklerde kullanılır. // *Japırağıniñ quramında köptegen vitaminder bolğandıqtan tamaqqa paydalanıladı. QÄTS, 33.*

ASTRA: Yun. Aster Çiçeği. Asteraceae cinsine ait, kokusuz, iri çiçekli renkli bir süs bitkisi. Bahçelerde, çiçek tarhlarında ve parklarda yetiştirilirler. Aster Çiçeğin özelliklerinden biri de sonbahara kadar çiçek açması ve soğuğa dayanıklı olmasıdır. Aster Çiçeği o kadar renklidir ki genellikle elle yetiştirilirler. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın, eşbir iyisi joq, türli-tüsti, iri-iri gülderi bar sändig ösindik, qaşqargül. Olar baw-baqşalarda, gülzarlarda, sayabaqtarda ösiriledi. Astranıñ bir erekşeligi - qara küzge deyin güldey beredi, suıqqa tözimdi. Astralardıñ gülderi türli-tüsti äsem bolğandıqtan, olar qoldan köptep ösiriledi (QUÉ). QÄTS, 42.*

ASTRAGAL: <Lat. *astragalus*> Geven, baklagiller familyasından yetiştigi bölgelere göre farklılaşan 2000 kadar türü bulunan otsu ve küçük çalılıkların ortak adı. Astragalus, Karadeniz kıyısında Kırım'da yetişen çiçekli bir bitkidir. // *Astragal – Qırımında, Qara teñiz jağalawında ösetin şoq güldi ösindik. QÄTS, 42.*

ASTIQAĞAŞ: <Lat. *artocarpus integrifodia*> Dut ailesi Moraceae'ye ait çiçekleri ve iri meyveleri olan bir bitkidir. *Tut ağaşı tuqımdasına jatatın, gülderi birüyli, jemisteri iri bolatın ösindik. QÄTS, 49.*

AŞAM, ĀŞAM, ĀŞĀM: [aşgam, avşam (I), ayşam] Beyaz çiçekli kısa bir ağaç. DS I,350.

AŞBAK: Aşısızfidan. DS I,351.

AŞÇI BADAM: <Lat. *Amygdalus*> Amygdalus, gülgiller familyasından badem ve seftali türlerini içeren Prunus'un bir alt cinsi. Rosaceae cinsine ait meyve ağaçları ve

çalılar. Acı bademden bitkisel yağı alınır. // *Rawşangüldiler tuqımdastarına jatatın jemisti ağaştar men butalar. Aşçı badam jemisinen ösimdik mayın aladı.* QÄTS, 295.

AŞÇITAMIR: <Lat. *Selinum*> Selenyum, Apiaceae maydanoz ailesindeki çiçekli bitkilerin Avrasya cinsidir. // *Şatırşa gülder tuqımdasına jatatın köpjüldiq şöptesin ösimdikter.* QÄTS, 299.

AŞENDOS: Bir çeşit armut. DS I, 352.

AŞENPİLUNÇ: Eğrelti otuna benzeyen bir çeşit ot. DS I,352.

AŞERİĞİ: Bir çeşit iri erik. DS I,352.

AŞI: Mısır tanesi (CC) KTS, 14., Armut. DS I, 353.

AŞIAŞI: Tohum kapakları sert, büyükçe bir ot. DS I,353.

AŞ IB: Ar. Yaş ot (BV) KTS, 13.

AŞIKARA: bk. aşıkaraköy. DS I, 354.

AŞIKARA: [aşıkaraköy] DS I, 354.

AŞIKARAKÖY: [aşıkara] Bir çeşit kara üzüm. DS I, 354.

AŞILIMA: Büyük ve sulu armut. DS I, 354.

AŞKAR: İri taneli, sert kabuklu, çoktatl bir çeşit üzüm. DS I, 358.

AŞLIĞ : < Lat. *Triticum sp*> bk. aşıklık. ÇTS, 64. *aşıklık:* Buğday (BM, CC, DM, Kİ,TZ) KTS, 15. *aşıklık:* “tahıl, hububat, yemeklik bk. tahıl (1), talhā , aşığ, tölük (1)” ŞT. ÇTS, 64. *aşıklık:* bk. aşığ <Lat. *Triticum sp*> Oğuzlarda buğday 70/55, 187/160, 369/292. DLT, 560. *aşıklık:* “buğday, zahire krş. aşığ ” NF 337/15, KE23r/7, ME 99/1, MM 256/1, HŞ 1980, İML 181, K1/22, *aşıklık ketür* – “yiyecek getirmek” HKT 233b/5. HAS, 58.

AŞUWATŞÖP: Tuzlu, acı topraklarda yetişen ot. Develer iyi yiyicilerdir. // *Sortañdı, aşçılı jerge ösetin şöp. Tüye aşuwatşöpti jaqsı jeydi.* QÄTS, 273.

AŞUR: Bir çeşit bitki. DS I,363.

AŞÜRABUĞDAY: Rengi kırmızıya çalan bir çeşit buğday. DS I, 363.

ATBAS: <Lat. *vicia faba*> Bakla, baklagiller familyasına adını veren, gıda ve yem bitkisi olarak tarımı yapılan tek yıllık bir bitkidir. // *Atbas – burşaq tuqımdastarına jatatın birjüldiq ekpe ösimdik.* QÄTS, 101.

ATBAS TALŞIN: <Lat. *Aescufus hippocastanum*> Beyaz çiçekli at kestanesi, Sapindaceae familyasından bir at kestanesi türü. Yüzyıllardır Avrupa'nın büyük bölgelerinde yetiştirilen tanıdık bir ağaçtır. Geniş, dalgalı bir taç ve kısa, sağlam bir gövdesi olan büyük bir ağaca dönüşür. Kestane odunsu bitki. // *Kaştan tuqımdas sürekti ösimdik.* QÄTS, 101.

ATBURŞAQ: <Lat. *vicia faba*> Bakla, baklagiller familyasına adını veren, gıda ve yem bitkisi olarak tarımı yapılan tek yıllık bir bitkidir. Bahçede büyüyen göbek kökleri ve tüyleri olan yıllık tahıllar; Fasulyeler. Bakla çok fazla neme ihtiyaç duyan bir bitkidir. Bu nedenle, bakla yeterli nem ile toprağa erken ekilmelidir (M. Erlepesov, Tohumcu). // *Baqşada ösetin kindik tamırlı, qawırsın japıraqtı birjıldıq dändi daqıl; fasol. Atburşaq — ilğaldı köp kerek etetin ösimdik. Sondıqtan atburşaqtı erte merzimde ilğalı jetkilikti topraqqa egüw kerek (M. Erlepesov, Tuqım ösirüwşi). QÄTS, 101.*

ATEŞ BUĞDAYI: Kırmızıya çalar renkte bir çeşit buğday. DS I, 367.

ATGAK: Sarı çiçekli bir bitki. 72/58 DLT, 563.

ATINAKLI: Nergis çiçeği. DS I,369.

ATİÇİ: Küçük hıyar. DS I,370.

ATITFEL: Yaprakları fare kulağına benzeyen bir çeşit bitki. DS I, 370.

ATKAŞTAN: <Lat. *Hippocastanaseae*> Tohumları hayvan yemi olarak kullanılan çok yıllık bir bitkidir. Hippocastanaceae cinsi Kazakistan'da Kungei, Ile Alatau ve Batı Tien Shan'da bulunur. Atkashtan parklarda süs ağacı olarak yetiştirilir. // *Tuqımı mal azıǵına paydalanılatın köpjıldıq ösimdik. Atkaştan Qazaqstanda Küngey, Ile Alatawında, Batıs Tyan-Şanda kezdesedi. Atkaştan tuqımdası sayabaqtarda sän ağaşı retinde ösiriledi. (QUÉ). QÄTS, 103.*

ATKULAK: Labada da denilen yabani bir ot. DS I, 370.

ATKULAĞ I: “marula benzeyen bir bitki”. ÇTS, 70.

ATQONAQ: <Lat. *Phleum*> Phleum, çim ailesindeki yıllık ve çok yıllık bitkilerin bir cinsidir. 60-100 cm uzunluğunda, bozkır bölgelerinde yetişen çimen, çim ailesine aittir. // *Uzındıǵı 60-100 cm-dey, dalalı jerlerde esetin, malazıqtıñ dändi astıq tuqımdasına jatatın şöp. QÄTS, 106.*

ATQUYRIQTAR: <Lat *hippuridaseae*> Hippuridaseae cinsine ait bir bitki, rizomlu, konsantre uzun yapraklı, çok küçük çiçekli, soliter, çok yıllık suda yaşayan otsu bitki. // *Jataǵan tamır sabaqtı, şoǵırlanǵan uzın japıraqtı, gülderi öte usaq, jeke ornalasqan, qosjınıstı köpjıldıq su şöpter tuqımdasına jatatın ösimdik. QÄTS, 107.*

ATQULAQ: <Lat. *rumex confertus*> Rumex confertus, Polygonaceae familyasındaki çiçekli bir bitki türüdür. Hızlı büyür, rizom ve tohumdan çoğalır ve büyük miktarlarda canlı tohum üretir. Tohumu rüzgar ve su dağılımı için uyarlanmıştır ve yüksek bir çimlenme oranı sergiler. Dar köklü ve uzun saplı çok yıllık bir bitkidir. // *Tarbañ tamırlı, sabaǵı soyawday uzın köpjıldıq ösimdik. QÄTS, 107.*

ATMALI: Kar altında bile varlığını koruyan, beyaz, ince kabuklu, yuvarlak bir kış üzümü. DS I, 372.

AT MEMEGİ: bk. at memesi. İri, uzun taneli, beyaz bir çeşit üzüm. DS I, 372.

AT MEMESI: bk. at memegi. DS I, 372.

ATMEN: Ekim ayında yenen bir çeşit armut. DS I, 372.

ATOL: Attol. Sürülmüş tarlalarda kendiliğinden biten, tatlı yumruları çiğve pişmiş olarak yenilebilen, yeşil yapraklarından turşu yapılan bir bitki, yer elması. DS I, 372.

ATPA BUTAQŞA: Yoğun büyüyen küçük dallar. // *Qawirt ösip şıqqan kişkene butaqtar.* QÄTS, 117.

ATPAKLASI: Siyah, büyük bakla. DS I, 373.

ATPAQİYYAR: <Lat. *Ecballium*> Eşek hıyarı, bir çiçekli bitkiler familyası olan Cucurbitaceae içinde bulunan *Ecballium* cinsinin bilinen tek türü. Acı hıyar veya it hıyarı olarak da bilinir. Kabakgiller ailesine ait bir yıllık veya çok yıllık bitki. Kazakistan'da tek eşek hıyar türü vardır. Eşek hıyar, Kazakistan'ın güney bölgelerinde de yapay olarak yetiştirilmektedir. Meyveleri ve otu hayvanlar tarafından yenilir. // *Asqabaq tuqımdasına jatatın bir ne köpjıldıq ösimdik. Qazaqstanda bir ğana kädimgi atpaqiyar türi bar* (QUÉ). *Atpaqiyardı Qazaqstannıñ oñtüstik awdandarında qoldan da ösiredi. Onıñ jemisi men şöbin mal süysinip jeydi* (QUÉ). QÄTS, 118.

ATTOL: bk. Atol. DS I, 373.

AT YONCASI: Tarlalarda, yaylalarda kendiliğinden yetişen ince yapraklı bir bitki. DS I, 373.

AVADİK: Melezleşmiş buğday. DS I, 374.

AVAR: 1. Tarladaki sebze. 2. Hıyar. DS I, 375.

AVAT: Böğürtlen. DS I, 378.

AVBUĞDAY: Beyaz buğday. DS I, 378.

AVCIYEL: Funda gibi kısa, sert, sık dallı bir ağaççık. DS I, 379.

AVGIÇ: [avgış, avguç] Bezelye, börülce gibi taneleri yenen bir ot. DS I, 381.

AVI: [ağı, agu] Yabani zakkum. DS I, 382.

AVIRTLAK: [avırt (II), avırtlak (II)] 1. Başak tutmak üzere olan ekin. 2. Akdeniz Bölgesi'nde üzüm mevsiminde sarı çiçek açan geniş yapraklı bir ot. DS I, 384.

AVRİZİ: Deniz yosunu. DS I, 391.

AVŞAK: 1. Ardıç çalısı gibi bir dağ çalısı. 2. İlkbaharda çiğdemle birlikte açan, kokusuz, menekşeye benzer bir çiçek. DS I, 393.

AVŞAM: [aşam] Beyaz çiçekli kısa bir ağaç. DS I, 394.

AVU: Ormanların taşlık yerlerinde yetişen zehirli bir bitki. DS I, 394.

AVUÇİÇEĞİ: bk. avu. DS I, 394.

AVUKÇU: İritaneli, kalın kabuklu bir çeşit beyaz üzüm. DS I, 395.

AVURLAK: bk. avırtlak. DS I, 384.

AWILGU: deniz inde biteçin, çınara benzer bir ağaç 508/407 DLT, 564.

AY ALMASI: Kırmızı, uzun saplı, acı meyveli, gürgene benzer bir çeşitağaç. DS I, 405.

AYĀN: Zakkum DS I, 407.

AYAQBAS: <Lat. *jurinea cephalopoda*> Mürekkepçiçekliler familyasından bir bitki türü. Asteraceae cinsine ait, dallı gövdeli, yaprakları ince, kenarları kıvrık ve sapları altın renkli bir çalıdır. Ayakbas çok nadir bir türdür, bu nedenle korunur ve Kazakistan'ın "Kırmızı Kitabına" dahil edilir. // *Kürdeligüldiler tuqımdasınıñ aqjapıraq tuwısına jatatın, butaqtalğan sabağı tik, şeti sırtına qaray qayırılğan japıraqtarı jiñişke, külte bolıp keletin qoşqıl qızıl tüsti buta. Ayaqbas aqjapıraq öte siyrek kezdesetin tür bolğandıqtan, qorğawğa alınıp, Qazaqstanıñ «Qızıl kitabına» engizilgen (QUÉ). QĀTS, 322.*

AYAŞ: Kimi siyah, kimi beyaz iri taneli üzüm. DS I, 408.

AYBALDIRĞAN: <Lat. *archan-gelika brevicaulis*> Apiaceae cinsine ait, düşük sap benzeri gövdeli çok yıllık otsu bir bitkidir. Nehir ve akarsu boylarında yetişir. // *Şatırşa güldiler tuqımdasına jatatın, quwray tärizdi alasa sabaqtı köpjıldıq şöptesin ösimdik. Aybaldırğan özender men jılğalardıñ boyında ösedı (QSÉ). QTĀS, 134.*

AYBATMİYA: <Lat. *sphaerophysa*> Sphaerophysa Haziran'da çiçek açar. Genellikle Orta Anadolu'da yaygındır. Gövde uzunluğu 20 - 50 santimetre arasında değişir. Çok yıllık otsu bir bitki türüdür. Hayvanlar tarafından fazla tercih edilmese de yenir. Nemacheilidae ailesine ait çok yıllık bir bitki. Aybatmiya pamuk, pirinç, yonca tarlaları ve meyve bahçelerinde yetişir. // *Burşaq tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik. Aybatmiya maqta, küriş, bede egisteri men baw-baqşanıñ işiñde ösedı (QSÉ). QTĀS, 136.*

AYDEÇİ: Ayrikotu. DS I,411.

AYDIN: [aydın çiçē, aydın çiçeği, aydın gülü, aygın çiçeği, aygün, aygün aşığı, aygün çiçeği] Ayçiçeği. DS I,412.

AYDIN BUĞDAY: Yassı ve beyaz bir çeşit buğday. DS I, 412.

AYDIN GÖZ: Siyah, iri taneli, erken olan bir çeşit üzüm. DS I,412.

AYGIR İNCİR: Erkek incir. DS I, 414.

AYGÜL: Dağlık bölgede yetişen bir yabancı çiçek türüdür. // *Tawlı jerde ösetin jabayı gül türü.* QTÄS, 137.

AYĞIR JUWA: <Lat. *allium galanthum*> *Allium galanthum*, genellikle kardelen soğan olarak adlandırılan, amaryllis ailesinde bir Asya soğan türüdür. Süt rengindeki soğanın kalın türüdür. Dağlık bölgelerde yetişen bu sarımsaklar, soğan, dağ soğanları çok yıllık bitkiler olarak sayılırlar. // *Süttigen tüstes juwanıñ juwan türü. Tawlı jerlerde ösetin sarımsaq, ayğırjuwa, taw piyyazdarı köpjıldıq ösimdikter bolıp sanaladı.* QTÄS, 141.

AYĞIRQIYAQ: <Lat. *elymus giganteus*> Buğdaygiller cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. Tepelerde ve ovalarda Buğdaygiller cinsine ait çok yıllık ayğırqıyaqbitkisi yetişir (Botanik). Ayğırqıyaq, kuru toprakları azaltmak için ve bazı bölgelerde hayvanlar için elden yetiştirilir. // *Qıyaq tuwısına jatatın köpjıldıq, tamır sabaqtı şöptesin ösimdik. Qır-qıratı men jazıqtarda qıyaq tuwısına jatatın köpjıldıq ayğırqıyaq ösimdigi ösedı (Botaniyka). Ayğırqıyaq qumdaq topıraqtı toqtatuw üşin jäne jayılm ösimdigi retinde keybir aymaqtarda qoldan ösiriledı (QUÉ).* QTÄS, 141.

AYIASMASI: Hanımeli çiçeği. DS I, 416.

AYI BALDIRANI: Yumru kökü zehirli bir ot, baldıran otu. DS I, 416.

AYIBOĞAN: Yenmesi zor, boğaz tıkayan bir çeşit armut. DS I, 416.

AYICI: Bir çeşit sarı mantar. DS I, 416.

AYI ÇİĞDEMİ: Çokça ormanlarda biten, seyrek dokulu, acı bir çiğdem çeşidi. DS I, 416.

AYI ELMASI: Çalı. DS I, 416.

AYI ERİĞİ: Yemeye el verişli olmayan çok ekşi ya da çok acı bir erik çeşidi. DS I, 416.

AYI FİNDİĞİ: Fındık ağacına benzer, yaprakları büyük, göndesi marangozluğa elverişli bir ağaç. DS I, 416.

AYİFİSTİĞİ: Gürgen meyvesi. DS I, 416.

AYİGÜLÜ: Bir çeşit yabancı çiçek, yabancı gülü. DS I, 416.

AYİKÖŞK: Bir çeşit zehirli mantar. DS I, 417.

AYİOTU: Geniş ve parlak yapraklı bir çeşit yabancı ot. DS I, 420.

AYİŞALGAMI: Dağ soğanıda denilen, ince, yeşil yapraklı, yumru köklü bir ot. DS I, 420.

AYIT: <Lat. *agnus castus*> Hayıt, mine çiçeğigiller familyasından çok yıllık tıbbi bitki türü. 1–3 m yükseklikte, çalı görünümünde, soluk pembe ya da mavi çiçeklidir.

Küçük, ince yapraklı, kokulu, mor, mavi çiçekli, düzgün dallarından sepet örülen, halk indinde kutsal sayılan bir ağaç. DS I, 421.

AYQAYIÑ: <Lat. *malcolmia*> Malcolmia, Brassicaceae familyasından bir çiçekli bitki cinsidir. Bu cinsten türler Avrupa ve Afrika'ya özgüdür. Virginia stoğu da dahil olmak üzere çiçekleri için çeşitli türler yetiştirilir. Brassicaceae cinsine ait yıllık otsu bir bitkidir. Yapraklar ovaldir; bazentırtıklı dişli olanları da rastlanır. Çiçekler mor-pembe, kalın çiçek salkımlarına gruplandırılır (QUÉ). Ekinteresi (ayqayın), besleyici bir yemdir. Halk tedavi yönteminde de kullanılır (QUÉ). // *Oramjapıraq tuqımdasına jatatın bir jıldıq şöptesin ösimdik. Ayqayıñ japırağı sopaqşa, bütün jiyekti, keyde oyıq tisti keledi. Gülderi külgin qızğılt tüsti, qalıñ gül şöğırına toptasqan* (QUÉ). *Ayqayıq — qunarlı mal azığı. Onı xalıq meditsinasında da paydalanadı* (QUÉ). QTÄS, 150.

AYQULAQ: <Lat. *anadonta*> Tuzlu, tuzlu topraklarda yetişen bir bitki. ~ Ayqayığın çiçek açma dönemi. // *Sortañ, sorlı jerde ösetin ösimdik. ~ Ayqulaqtıñ güldew kezeñi.* QTÄS, 152.

AYLANŞÖP: <Lat. *polygonum persicaria*> Polygonaceae cinsine ait 70-80 cm boyunda bir yıllık otsu bitkidir. Söğüt Otu bal üretir (M. Kazhymuratov, Faydalı bitki.). Halk hekimliğinde, söğüt otununsuyunu içeler; yaralar için merhem hazırlarlar, banyo yaparlar (M. Kazhymuratov, Faydalı bitki.). Aylanşöp tıpta tıbbi bir bitki olarak kullanılır (QUÉ). // *Taran tuwısına jatatın, biyiktigi jetpis-seksen cm birjıldıq şöptesin ösimdik. Aylanşöp bal beredi* (M. Qajımuratov, Paydalı ösimdik.). *Xalıqtıq meditsinada aylanşöptiñ swlı tunbasın işedi, jarağa jağatın may dayındaydı, vanna jasaydı* (M. Qajımuratov, Paydalı ösimdik.). *Aylanşöp meditsinada dārılık şöp retinde qoldanıladı* (QUÉ). QTÄS, 156.

AYLANT: <Lat. *ailanthus glandulosa*> Simaroubaceae ailesine ait bir ağaçtır. Halk tedavi yöntemlerinde, Kokar ağacının kabuğu ve yaprakları bağırsak kurtlarını tedavi etmek için kullanılır. // *Dara jelektiler tuqımdasına jatatın ağaş. Xalıq meditsinasında aylant qabiğı men japırağın iş qurtına qarsı paydalanadı* (QUÉ). QTÄS, 156.

AYLAWIQ: <Lat. *onocma*> Onosma, Boraginaceae familyasındaki çiçekli bitkilerin bir cinsidir. Akdeniz ve Batı Asya'ya özgüdürler. Kayalık, kumlu yüzeylerle kuru, güneşli habitatlarda büyürler. Bazıları kaya bahçesi bitkileri olarak popülerdir. Boraginaceae cinsine ait çok yıllık veya iki yıllık otsu bitkilerin bir hemcinsidir. Toprak seçmeyen bir bitkidir, taşlık yerde de, tuzlak topraklarda da yetişen bir bitkidir. // *Aylawıq tuqımdasına jatatın köpjıldıq ne ekijıldıq şöptesin ösimdikter tuwısı. Aylawıq*

topıraq talğamaytın ösimdik, tastaqtı jerde de, sortañ topıraqta da ösedi (QSE). QTÄS, 157.

AYLIQ: <Lat. *onocma gmelini*> Emzikotu. Boraginaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. Zeytin sineğinin çiçekleri sarı ve kahverengidir. Mayıs ve Temmuz aylarında çiçek açar. // *Aylawıqtar tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik. Aylıqtıñ güli sarı, qoñır tüsti boladı. Mamır, şilde aylarında güldeydi* (QUÉ). QTÄS, 158

AYOVAN: <Lat. *trachyspermum*> Trachyspermum, Apiaceae ailesine ait gri yapraklı, yumurta şekilli sapları ve içi boş sapları olan bir yıllık otsu bir bitkidir. Ajowan, Hint ve Afrika halkları tarafından çeşitli yemeklerde baharat olarak uzun süredir kullanılmaktadır. Ülkemizde ajowan yetiştirmek ele alınmıştır. // *Şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın japırağı surğilt tüsti, jumırtqa pişindi, sabağı quwıs, birjıldıq şöptesin ösimdik. Ayovandı Ündistan men Afrika xalıqtarı ejelden däm-tatımdıq zat retinde ärtürli tağamdarğa paydalanadı. Elimizde Ayovandı qoldan ösirüw qolğa alıñan* (QUÉ). QTÄS, 169.

AYRAWIQ: <Lat. *calamagrostis*> Calamagrostis, çoğunlukla dünyanın ılıman bölgelerinde meydana gelen yaklaşık 260 türe sahip, Poaceae ot ailesindeki çiçekli bitkiler cinsidir. Poaceae cinsine ait çok yıllık otsu, yem için kullanılan bir bitki türüdür. Kandıra Otunun çiçeği başak şeklindedir ve bitki eşeyli üremelidir. (KSE). Kesilmiş bir çam ağacı veya yargın yerinde, çimen, kandıra otu ve diğer bitkiler yoğun bir şekilde yetişirler (Genel Biyoloji). // *Astıq tuqımdasına jatatın, malazıqtıq köpjıldıq şeptesin ösimdikterdiñ bir türi. Ayrawıq gül şoğırı şaşağ, ne masağ tärizdi qosınıstı köpjıldıq şöptesin ösimdik* (QSE). *Kesilgen şırşa ne ört ornında şöpter küreñot, ayrawıq jāne basqa ösimdikter tamaşa ösedi* (Jalpi biologiya). QTÄS, 171.

AYTATIR: Dağaçıkan aytatır, O Tatır'da hayvan yatar (Kobylandy batır). // *Tatır. Tawğa bitken aytatır, Ol tatırda mal jatır* (Qobılandı batır). QTÄS, 178.

AYILQIYQAQ: Kuş tüyübitkisinin üç köşeli türüdür. Üç kenarlı, güzel sırlı ayılqıyqaq. Göbeği Kırgız örümcek kamçısı gibidir (I.Zhansugurov, Doğu). // *Qıyaaq ösimdiginiñ üş qırlı kelgen türi. Üş qırlı, suluw sırlı ayılqıyqaq. Kindigi qırğız örme qamşısınday* (I. Jansügirov, Şıǵ.). QTÄS, 188.

AYILQOĞA: Koga cinsine ait bir bitki türüdür. Kazakistan'da yedi koga türü vardır. Bunların arasında mayqoga (geniş boynuzlu boynuz) ve lakcman koga - dağıtım ve kimyasal bileşim açısından ayilkoga'ya çok yakın ("Kazak eli"). // *Qoğa tuqımdasına jatatın ösimdiktiñ bir türi. Qazaqstanda qoğa tuqımdastarınıñ jeti türi bar. Olardıñ*

işinde mayqoğa (rogoz şiyrokolistiy) jäne lakcman qoğa - taraluwı men ximiyalıq quramı jaǵınan ayılqoǵaǵa öte jaqın («Qazaq eli»). QTÄS, 188.

AYIR: <Lat. *acorus cakamus*> Hazanbel ya da Eğir kökü, Acorus genus'undan tek çenekli, çok yıllık, sulak alan bitkisi. Kokulu yaprakları, ve daha da kokulu köksapı geleneksel olarak tıb ve güzel koku yapmakta kullanılmış, kurutulmuş ve toz haline getirilmiş köksapı zencefil, tarçın ve küçük hindistan cevizi yerine kullanılmıştır. Acoraceae ailenine aitamam gövdesindeuçuucu yağ alınan çok yıllık, otsu birbitkidir; Eğir otunundamar gövdesindeuçuucu yağ, alkaloidler, askorbik asit bulunur (Kazak terimi. Gıda). Halk hekimliğinde, eğir otunun damar gövdesinisindirir ve mide hastalıklarını tedavi etmek için kullanılır. // *Şayanot tuqımdasına jatatın tamır sabaǵınan efir mayı alınatın köpjıldıq şöptesin ösimdik; iyirtamır. Ayırdıñ tamır sabaǵında efir mayı alkaloid, askorbin qışqılı bar* (Qaz. tili termiyn. Tamaq.). *Xalıq meditsinasında ayırdıñ tamır sabaǵın as qorituw jöne asqazan awruwların emdew üşin qoldanadı* (QUÉ). QTÄS, 193.

AYRELLİ: Kuş konmaz çiçeği. DS I,430.

AYUBADAM: <Lat. *samducus*> Mürver türü. Siyah veya kırmızı meyveli Barberry cinsine ait bir çalı veya alçak ağaç. // *Qara nemese qızıl jemisi bar bõrijiydek tuqımdasına jatatın buta nemese alasa ağaş.* QÄTS, 304.

AYU KULAGI: Melek otu, selem otu. Gelincik çiçeği. EATS, 80.

AYUMAMUĞU: Yabani can eriği. DS I,432.

AYUWBALDIRĞAN: <Lat. *archangelica*> Gövdesi (sap) yenilebilir, alg benzeri, geniş yapraklı bir bitkidir. // *Jas sabaǵı (sobıǵı) jewge jaraytın, baldırǵan siyyaqtı, iri japıraqtı ösimdik.* QÄTS, 304.

AYUWJÜN: Dağlarda büyüyen alçak ot. // *Tawlı jerlerde ösetin alasa mayda şöp.* QÄTS, 304.

AYUWQWRAY: 4-5 metre uzunluğundadır ve ormanda geniş alanlarda yetişen saman. // *Uzındıǵı 4-5 metr bolıp, ormandı alqaptarda ösetin iri quwray.* QÄTS, 305.

AYUWQULAQ: <Lat. *verbascum*> Sığırkuyruğu, sıraca otugiller familyasından Verbascum cinsini oluşturan iki yıllık bitki türlerine verilen ad. Ayıkulaktın yaprakları kümelenmiş, bütün sapak boyunca yoğunlaşmış veya köklere yakın. Yapraklar bir ayıkulağın kulağı kadar kalındır, bu nedenle "ayıkulak" adı delinir. // *Sabınkõkter tuqımdasına jatatın bir, eki nemese köpjıldıq şöptesin ösimdikter tuwısı. Ayuwqulaqtıñ japıraǵı tutas, bütün sabaq boyına nemese tamırına jaqın şoǵırlana*

ornalasan. Japırağı ayuwdıñ qulağında qalıñ tükti, sol sebepti «ayuwqulaq» dep atalğan (QSÉ). QÄTS, 305.

AYUWOTI: Börpü otu bazen yerlerde ayuwotı *delinir. // Bärpi şöbin key jerde ayuwotı dep ataydı. QÄTS, 305.*

AYUWTABAN: <Lat. *Ranunculus*> Ranunculus akrabasına ait sarımsı gül zehirli bir ottu. Ayuttaban'ı kök halinde yiyen sığırlar hızla zehirlenir ve kururlarsa zehirlenmezler. *// Aramşöpter tuwısına jatatın sarğış güldi, uwlı şöp. Ayuwtabandı kök küyinde jegen mal tez uwlanadı, al quwrasa, onıñ uwıtı bolmaydı (QSÉ). QÄTS, 305.*

AYVA: <Lat. *cydonia*> Ayva, gülgiller familyasından 4–5 m boylanan, kırmızı kahverengi gövdeli meyve ağacıdır. Güneyde yetişen erik ailesine yakın olan ayvaşekerli meyvedir. Ayvannevde yetiştirilen Japon ve Çin çeşitleri vardır, onlar 30-40 yıl yaşarlar. *// Oñüstikte ösetin alşa tuqımdas, tätti jemis. Ayvanıñ üyde ösiriletin japondıq jäne qıtaylıq türleri bar, olar 30-40 jıl ömir süredi (QUÉ). QTÄS, 137.*

Kazak Türkçesinde Ayva olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *ayva* (sozluk.gov.tr), Karahanlı Karahanlı Türkçesinde *avja* (DTS, 70), Harezmi Türkçesinde *ayva* (HAS, 67), Kıpçak Türkçesinde *ayva* (KTS, 19) Beh (< Far.): ayva (CCI. 53a/30) (CC 53a/30'da “pomum” elma sözcüğünde olduğu gibi burada da beh sözcüğünün Latince karşılığı olarak verilmiştir.) Farsçada *ābia*, *bih*, *bia* ve *tūc* gibi isimler verilen *ayva*, çeşitli Türk lehçelerinden Tat.ebi, Sart. behi, Türkm. beyi şeklinde de kullanılmaktadır. Orta Türkçede orta hecede göçüşme hadisesi ile awya şeklinde kullanılmıştır (Ercilasun-Akkoyunlu, 2015: 70/56, 421/330). Rusça, ajva “Quitte, Cydoniavulgaris” şeklini Türkçeden almıştır (Dmitriyev, 1962: 510-520; Vasmer, 1950-58: 1-7). Räsänenayva'nın kökeni hakkında görüş belirtmemiştir. Tietzeābia, bia şekillerinin Farsçadan alındığını belirtmiştir (Tietze, 2002: 244). Clauson, ayva'nın Türk yurtlarında yetişmediği gerekçesiyle alıntı olabileceğini söylemiştir (Clauson, 1972:16b, 268a) olarak kullanılmaktadır.

AYVA BAŞI, AYVA DANASI: Çam yaprağı şeklinde yumuşak yapraklı, böz renkli bir ot. DS I, 432.

AYVAGANI: Beyaz çiçek açan, dere kenarlarında yetişen bir çeşitağaç. DS I, 433.

AVSAK: Kavak ağacı (TA) KTS, 16.

AZAK (III): Domates. DS I, 435.

AZAN: Katır tırnağı, bir çeşit dikenli bitki, çalı. DS I, 435.

AZAT: 1. Kırlarda yetişen tek ve büyük ağaç. 2. Yabani armut. 3. Ormanda, tarlada budanmadan büyümeye bırakılmış ağaç. 4. İri ağaç. 5. Palamut ağacı. 6. Budanmış büyük meşe, ardıç ağacı. DS I, 435.

AZEZİ: Taneleri sivri uçlu bir çeşit üzüm. DS I, 437.

AZGAN: Sarı ve beyaz çiçekli, küpeye benzer kırmızı meyveli, odun elde etmeye bile yaramayan bir ağaç. DLT, 567.

AZĠ AN: “bir tür tikenli bitki” GT. ÇTS, 83.

AZĠ IC: sarmaşık türünden bir bitki” ŞSL. ÇTS, 83.

AZIRGAN: Yol kenarlarında birbirine sarılarak büyüyen, boyu iki-üç metre kadar yükselebilen bir çeşit dikenli bitki. DS I, 440.

AZMUH, AZMUK: Bahçe ve bostanlarda biten yabancı otlar. DS I, 443.

AZOR: Söğüte benzer bir ağaç. DS I,443.

AZOTSÜYGIŞ: Azot gazı yönünden zengin toprakta yetişen bitkilerdir. Azot seven bitkilere: ayçiçeği, ısırgan otu, ahududu, keten, su yosunu, mantar vb. dahildir. // *Azotqa bay topıraqta ösetin ösimdikter. Azotsüygış ösimdikterge: künbağıs, qalaqay, tañquwray, zığır, baldır, sañırawqulaq t. b. jatadı* (Qaz. tili termin. Ékologiya). QTÄS, 125

AZRAZ: Ormanlarda kendiliğinden yetişen bir meyve ağacı ve bu ağacın küçük kahve rengi meyvesi. DS I, 443

AZVAY: Acı bir bitki, sarısabır. DS I, 443

-Ä-

ÄJIK: <Lat. *draba*> güdük dolama, ana dolama, ağrı dolaması, kaya dolaması, dağ dolaması. Çölde yetişen otsu bitkilerin bir akrabası, çok yıllıklar, çadır çiçekler cinsine ait çok yıllık bitkiler. // *Şatırgüldiler tuqımdasına jatatın bir, eki jäne köpjıldıq şöldi jerde ösetin şöptesin ösimdikter tuwısı.* QÄTS, 375.

Ä KBÄ Z: Pamuk: USp. 2, 2; 16, 14. EUTS, 102.

ÄLBİYDIM: <Lat. *triticum albidum*> Buğday çeşididir. Babam eskiden buğdayın beyaz buğday, kırmızı buğday, hodja buğday, albidim, beyaz kızlık buğdayolduğunu söylediler (Ağızdan). // *Biydaydıñ surpı. Äkem biydaydıñ aq biyday, qızıl biyday, qoja biyday, älbıydım, aq biykeş biyday dep tür-türin aytıp otıratın* (Awızeki). QÄTS, 418.

ÄLBURŞAQ: Yıllık otsu bir bitkidir. // *Birjıldıq şöp tektes ösimdik.* QÄTS, 418.

ÄLEKŞÖP: Lapız. Älekşöp – zehirli bitki (Ağızdan). // *Lapız. Älekşöp - uwlı ösimdik* (Awızeki). QÄTS, 428.

ÄLPENŞEK: <Lat. *Prodendron*> Dağlık ve ormanlık alanlarda yetişen, 2-6 metre yüksekliğindeki, yaprakları kalın, büyük, beyaz, kırmızı çiçekleri çadır gülebenzeyen Kökbuta cinsine ait bir çalı bitkisidir. // *Tawlı, ormandı jerlerde ösetin, biyiktigi 2-6 metr, japıraqtarı qalıñdaw, iri, aqsarı, qızıl tüsti gülderi şatırşa gül şoğırına toptalğan, kökbuta tuqımdasına jatatın butalı ösimdik* (QUÉ). QÄTS, 439.

ÄLPIGÜL: <Lat. *loma todonium*> Davunotu şekilli yaprakları birbirine zıt olan, çiçekleri arpa çiçek halinde (masağülşoğırına) gruplanan, meyveleri kutu şeklindeki menekşeler ailesine ait olan yıllık otsu bir bitkidir. // *Qandawır pişindes japıraqtarı qarama-qarsı ornalasqan, gülderi masağülşoğırına toptasqan, jemisi qorapşa tärizdi kökgülder tuqımdasına jatatın bir jıldıq şöptesin ösimdikter.* (QUÉ). QÄTS, 441.

Ä NKÄ BÜS: смолоносица вонючая / *kokulu reçine* (Rach I 1/7). DTS, 75.

ÄREKTİKEN: Oşagan. Kazakistan'da sadece bir çeşit dulavratotu vardır: kabartmalı dulavratotudur. Yapraklarının kenarları dilimlenmiş, biraz uzun ve ovalşeklindedir. // *Oşağan. Qazaqstanda ärektikenniñ bir ğana türi – budır ärektiken kezdesedi* (QUÉ). *Ärektiken japıraqtardıñ jiyegi tilimdelip, uzınşa, sopaqtawkeledi* (QUÉ). QÄTS, 474.

ÄREM: <Lat. *philomis*> Çalba otu. Lamiaceae (Erindigüldiler) cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. Ärem dağlık bölgelerde, bazen bozkır bölgelerinde bulunur. Äremin dört tarafının sapları dikey olarak büyür (QUÉ). Äremler, ballı-şirinli bitkilerdir (QUÉ). // *Erindigüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq, şöptesin ösimdik. Ärem tawlı aymaqtarda, keyde dalalı alqaptarda kezdesedi* (QUÉ). *Äremniñ tört qırı sabaqtarı tik ösed* (QUÉ). *Äremder-baldı-şırındı ösimdikter* (QUÉ). QÄTS, 475.

ÄRİPDÄRİ: <Lat. *dianthus superbus*> Karanfil çiçeği, karanfilgiller familyasına ait olan bir çiçektir. Tıbbi bitki türüdür. Karanfilin iyileştirici özellikleri vardır. // *Därilik ösimdik türi. Äripdäriniñ emdik qasiyeti.* QÄTS, 482.

Ä RYUVAN: Аргуван, багряник: *tä mam ä ryuvan teğ qızıñ meñzim erdi moe liço bylo krasnym, sovsem kak arguvan /benim yüzüm arguvan gibi kırmızıydı* (QBK 386/14). DTS, 75.

ÄS: Ar. Mersin ağacı. KTS, 13.

ÄSEMGÜL: <Lat. *hyalea*> Gümüş süpürge. Karmaşık çiçek ailesine ait bir çiçekleri sepetçiçek grupluyulluk otsu bir bitkidir. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın, gülderi sebet gülşoğırlı birjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 484.

ÄSEMQUALAMPIR: <Lat. *dianthus superbus*> Çokyıllık otlı, çalı, bitki cinsine ait karanfilin kalın yapraklı, süslü bir türü. // *Köpjıldıq şöptesin, buta, butaşıq, ösimdik tuqımdasına jatatın qalampırdıñ qalıñ japıraqtı, sändi türi.* QÄTS, 485.

ASFUR: Ar. Safran (BV) KTS, 13.

ÄSİYYA: <Lat. *ungernia*> Nergis çiçeğigillerden bir çiçek. Amariylliysler cinsine ait çokyillik bitki. // *Amariylliyster tuqımdasına jatatın köpjıldıq juwaşıqtı ösimdik* (QUÉ). QÄTS, 488.

-B-

BABAÇÇA: Papatya. DS II, 448.

BABAJAPIRAQ: <Lat. *crambe*> Crambe, endüstride ticari olarak kullanılan bir bitki cinsi. Tohumunda bulunan yüksek orandaki erusik asit içeren endüstriyel yağ, ticari olarak önemlidir. Bitkinin üretimi ABD, Kanada, İtalya ve İspanya'da yapılıyor. Uzun saplı uzun bir bitki, başın üstünde bir düğme, krestgüldiler cinsine ait mavi bir çiçek. // *Sabağı uzındaw, basında tüymeşiği bar, krestgüldiler tuqımdasına jatatın kök güldi uzınşa ösimdik*. QÄTS, 527.

BABA INCIRI: Olgunlaşmadan düşen erkek incir. DS II, 450.

BABAK: 1. Çocuk dilinde kabak, kavun, karpuz vb. neverilen ad; 2. Kabak, salatalık gibi bostan sebzeleri. DS II, 450.

BABUT: Taze fasulye. DS II, 455.

BABUTSA: Mısır inciri. DS II, 455.

BADIRAMBA: Arıların çok sevdiği güzel kokulu bir ot. DS II,467.

BADİ: Ufak mısır, çin mısırı. DS II, 470.

BADİK: Kuru fasulye. DS II, 470.

BAĞA YAPRAĞI: Su kenarlarında biten ve geniş yaprakları iltihaplı yaraların tedavisinde kullanılan bir bitki. DS II, 474.

BAĞAT: Kalın kökleri olan otlu bir bitkinin adı. // *Tamırı qalıñ şöptesin ösimdik atawı*. QÄTS, 538.

BAĞIRLAY: Düşük, kamyş benzeri çimen. // *Alasa, quraq tärizdi şöp*. QÄTS, 552.

BAĞIRTLAK: Yoncaya benzeyen bir ot. DS II, 480.

BAĞLAŞIK: Sarmaşık. DS II, 484.

BAĞRIBÜTÜN: Top çekirdekli bir çeşit kavun. DS II, 484.

BADAM: <Lat. *amygdalus*> Gülgiller (Rosaceae) familyasından badem ve şeftali türlerini içeren Prunus'un bir alt cinsi. Gülgiller ailesinin içindeki fındık meyveli bitkilere ait meyve ağacıdır. // *Rawşangülder tuqımdası işindegi jañğaq jemisti ösimdikterge jatatın jemis ağaşı, sol ağaştıñ jemisi*. QÄTS, 557.

ALASA BADAM: <Lat. *amygdalus nana*> Tatlı badem ağacı. Badem ağacı kısa bir türüdür. // *Badam ağaşınıñ alasa boylı türi. QÄTS, 557.*

KÄDİMGİ BADAM: <Lat. *amygdalus communis*> Yaygın ve popüler bir badem türüdür. // *Badamnuñ keñ taralğan tanımal türi. QÄTS, 557.*

LEDEBUWR BADAMI: <Lat. *amygdalus ledebouriana schlecht*> Badem ailesine ait bir çalılı bitki türüdür. // *Badam tuwısına jatatın butalı ösimdik türi. QÄTS, 557.*

BABİR: biber bñ bñ , burc (2), isti ot, borc” ŞSSL, 145.

BADAMŞA: <Lat. *amygdalus spinosissima*> Badem ağacının kalın dikenli bir türüdür. // *Badam ağaşınıñ qalıñ tikendi bir türi. QÄTS, 557.*

BADAMŞİYE: <Lat. *cerfsus*> Kiraz. Gül (Rawşangüller) cinsine ait küçük meyveli, dikenli bir ağaç. // *Rawşangüler tuqımdasına jatatın usaq jemisti, tikenekti ağaş. QÄTS, 558.*

BADAN: <Lat. *bergenia crassifolia*> *Bergenia crassifolia*, *Bergenia* cinsinden bir bitki türüdür. Türler için yaygın isimler arasında kalp yapraklı *bergenia*, yürek yaprağı *bergenia*, deri *bergenia*, kış açan *bergenia*, fil kulakları, fil kulakları, Kore fil kulağı, *badan*, domuz kuyruğu, Sibiryaya çayı ve Moğol çayı bulunur. Deri işlemede yaprakları ve kökleri kullanılan çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Japırağı men tamırı teri öñdewde goldanılatın köpjıldıq şöp tektes ösimdik. QÄTS, 558.*

ETJAPIRAQ BADAN: <Lat. *bergenia crassifolia (L.)Fritsch*> *Bergenia crassifolia*, *Bergenia* cinsinden bir bitki türüdür. Türler için yaygın isimler arasında kalp yapraklı *bergenia*, yürek yaprağı *bergenia*, deri *bergenia*, kış açan *bergenia*, fil kulakları, fil kulakları, Kore fil kulağı, *badan*, domuz kuyruğu, Sibiryaya çayı ve Moğol çayı bulunur. *Badan* cinsine ait otsu bir bitkidir, yaklaşık yarım metre yüksekliğinde kalın bir sapı, sonbaharda kırmızımsı olan büyük, kalın etli yaprakları var otlu bitkidir. // *Badan tuwısına jatatın, biyiktigi jartı metrdey tamır sabağı juwan, ülken, qalıñ etti japıraqtarı küzdigüni qıp-qızıl bolıp şoğurlanıp turatın şöp tektes ösimdik. QÄTS, 558.*

UWĞAM BADANI: <Lat. *bergenia ugamica*> *Badan* cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Badan tuwısına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 558.*

BADANA: <Lat. *bulbus*> Soğan. Yerdeki bir düğümde büyüyen bir bitkinin soğanı. *Badan*ın olgunlaşmamış sapsar (kökler) dahil olmak üzere farklı şekillere sahiptir. // *Jerge tüyin tastap ösetin ösimdiktiñ piyyazşığı, juwaşığı. Badananiñ pişini ör türlü, onıñ işinde damıp jetilmegen sabağı (tübirşegi) boladı (QSÉ). QÄTS, 559.*

BADANA: <Lat. *phaseolus vulgaris*> Fasulye, baklagiller familyasının *Phaseolus* cinsinden Orta Amerika menşeli, bir yılda yetişen otsu bir bitki türü. Günümüzde

fasulyenin; Orta Amerika ve Güney Amerika bölgeleri olmak üzere iki gen havuzuna sahip olduğu çeşitli araştırmacılar tarafından rapor edilmiştir. Altmış santimetreye kadar büyüyen, bezelye ailesine ait bir yıllık otsu bitki türüdür. // *Burşaq tuqımdastarına jatatin, biyiktigi alpıs santimetrge deyin jetetin, baqşada ösiriletin birjıldıq şöptesin ösimdiktiñ türü.* QÄTS, 559.

BADİYAN: İşlemden sonra gıda ve diğer ihtiyaçlar için kullanılan bir bitki. // *Öñdewden keyin azıqtıq jäne basqa da qajetterge qoldanılatın ösimdik.* QÄTS, 560.

BADYAN: İlaç için kullanılan bir birkidir. EUTS, 30.

BADIJAN: анис китайский, бадьян /çin anasonu, yıldız anason: badijanni jarip jarip sürdüştürüp расщепив бадьян /и/ растерев /его// yıldız anasonun ayrı-ayrı sürdürüp (Rach I/18). DTS, 77.

BĀ D-RENG: Far. “bir tür hıyar, ağaç kavunu” НКТ 9a/5. HAS, 72.

BAHAR: 1. Zeytin çekirdeği ve ceviz büyüklüğündeki kavun; 2. Yeşillik, yenilebilen otlar. DS II, 487.

BĀK: Esrarotu, afyon. DS II, 489.

BAKILDAK: Tazefa sulye. DS II, 492.

BAKILDAKOTU: Susam. DS II,492.

BAKIR BAĞCIĞI: Dere kenarlarında yetişen bir çeşit sarmaşık. DS II,494.

BAKLA: Fasulye. DS II, 494.

BAKLAÇALISI: Ekin tarlalarında yetişen, yeşil meyveli, baklagillerden bir bitki. DS II, 495.

BAKLASOĞAN: Bakla zamanı çıkan bir çeşit soğan. DS II, 495.

BĀDĀM: Far. Badem (CC, GT, TA) *krş.* beyam, páyam. KTS, 21.

BAQAJAPIRAQ: <Lat. *plantago*> Plantago, Plantaginaceae familyasındaki yaklaşık 200 çiçekli bitki türünün bir cinsidir, genellikle plantain veya fleaworts olarak adlandırılır. Ortak adı plantain, ilgisiz pişirme plantain ile paylaşılır. Çoğu otsu bitkilerdir, ancak birkaçı 60 cm boyunda büyüyen alt çalılardır. Yıllık, bazen çok yıllık joljelken, iymanjapıraq, kiyiz baqajapıraq, bürgeđän, tartar gibi otsu ve çalı bitkilerinin bir akrabası. // *Birjıldıq, keyde köpjıldıq, joljelken, iymanjapıraq, kiyiz baqajapıraq, bürgeđän, tartar siyyaqtı türleri bar şöptesin, buta ösimdikter tuwısı.* QÄTS, 622.

BAQALAQ: <Lat. *senecio vulgaris*> Papatya ailesi Asteraceae'de çiçekli bir bitkidir. Karmaşık çiçekliler cinsinin yıllık otsu bir bitkisidir. // *Kürdeli güldiler tuqımdas bir jıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 624.

BAQAOT: <Lat. *hydrocharis*> Kurbağazehiri otu. Suyun yüzeyinde yüzen, kalp şeklinde yuvarlak yaprakları olan çok yıllık bir bitki. // *Döñgelek japıraqşalı, jürek pişindes, su betinde qalqıp ösetin köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 627.

BAQBAQ: <Lat. *taraxacum officinale*> Taraxacum, papatyagiller familyasına ait, sarı, kısa boylu çiçekleri kaplayan geniş bitki cinsi grubu. Yapraksız, turuncu çiçekler, sap boş bitki. // *Japıraqsız, sarğış güldi, sabağı quwıs ösimdik.* QÄTS, 628.

KÖKSAĞIZ BAQBAĞI: <Lat. *taraxacum koksagnur*> Çayırarda, çimlerde, yol kenarlarında 4-30 cm yüksekliğinde, içi boş saplar, biseksüel /qosjınıstı/ çiçekler, sarı renkte yetişen en yaygın hindiba otu türlerinden biridir. En yaygın hindiba otu: tıbbi hindiba otu (t. *officinale*), mavisakız hindiba otu. // *Şalğındı, kögaldı jerlerde, jol jiyeginde ösetin biyiktigi 4-30 cm, sabağı quwıs, gülderi qosjınıstı, sarı tüsi bolatın baqaq tuwısınıñ keñ tarağan türleriniñ biri. Baqbaqtıñ eñ köp tarağandarı: dārilik baqbaq, köksağız baqbağı.* (QUÉ). QÄTS, 628.

BAQITGÜL: <Lat. *chry santhemum*> Kasımpatı, krizantem. Karmaşık çiçekler ailesine ait yıllık ve çok yıllık bir bitki. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın bir jäne köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 648.

BALABAND: Kaynatılarak içilen bir ot. DS II, 497.

BALADIZ: Çalılar arasında yetişen, yakacak olarak kullanılan bir bitki. DS II, 497.

BALARMUDU: bk. balbardağı. Erken olgunlaşan, yeşil renkli, çok sulu ve tatlı bir çeşit armut. DS II, 500.

BALAWIZ ŞIRMAWIQ: Balağızağaç. Balağız sarmaşık devetabanı ailesine aittir. // *Balawızağaç. Balawız şırmawıq tüyetaban tuqımdasına jatadı* (QSÉ). QÄTS, 670.

BALAWIZAĞAŞ: <Lat. *hoya carnosa*> Porselen çiçeği veya balmumu bitkisi olan Hoya carnosa, Apocynaceae cinsi dogbane ailesindeki çiçekli bitkilerin asklepiad türüdür. Devetaban cinsine ait yaprak ebedi bir çalı. Balağızağaç sapları zayıf odunsu, sürgünler zayıf, üç metreden uzun, sarılı büyüyorlar. // *Tüyetaban tuqımdasına jatatın mäñgi jasıl buta. Balawızağaç sabağı şala sürektengen, örkenderi älsiz, uzındığı üç metrden asadı, oralıp ösedı* (QSÉ). QÄTS, 670.

BALBAL: Beyaz ve yuvarlak taneli bir çeşit üzüm. DS II, 500.

BALBARDAĞI: 1. Erken olgunlaşan, yeşil renkli, çok sulu ve tatlı Bir çeşit armut, 2. Küçük yapraklı, kırmızı çiçekli, kırıldığı zaman tatlı bir su salıveren zehirsiz birot. DS II, 500.

BALBARDAK: bk. balbardağı. DS II, 500.

BALBIRAWIN: <Lat. *pimpinella*> Çadır çiçekliler cinsine ait yıllık veya çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Şatırgüldiler tuqımdasına jatatın bir jıldıq nemese köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 673.

BALÇIKHURMASI: Mısır ve Irak'ta yetişen bir çeşit hurma. DS II, 501.

BAL ÇİÇEĞİ: Hanımeli (çiçek). DS II, 501.

BALDIRIKIZ: Semizotu. DS II, 502.

BALGAM ELMASI: Sarı renkli, iri ve tatlı bir çeşit elma. DS II, 503.

BALĞIN: <Lat. *myricaria*> Ilgın ağacı cinsine ait bir çalı. // *Jıñğıldar tuqımdasına jatatın buta.* QÄTS, 675.

BALDIR: <Lat. *algal*> Döllenme ile çoğaltılan, bileşiminde klorofili var ve su altındaki toprağın yüzeyinde yetişen alt bitki grubuna ait yumuşak bir ottur. // *Tömengi satıdağı ösimdikter qatarına jatatın, urıq şaşuw arqılı köbeyetin, quramında xlorofiyli bar, su astındağı topıraqtıñ betki qabatında ösetin jumsaq şöp.* QÄTS, 679.

BALDIRĞAN: “bir tür bitki adı, baldırgan otu” ŞSL. ÇTS, 98.

BALDIRKÖK: Sebze, meyve turşusu için, yemeğe lezzet katmak için yenilebilir sebze bitkisi. // *Kökönis, jemis marinadtawğa kerekti, tağam dämin keltirüwge qosatın, tagamdıq kökönis ösimdik.* QÄTS, 681.

BALDIRŞÖP: Durgun veya tuzsuz (yavan) suda yetişen bir bitki. Baldırşöp seyren çiçek açar. // *Ağınsız, ne ağını az tuşçı sularda ösetin ösimdik. Baldırşöpter siyrek güldeydi (QUÉ).* QÄTS, 681.

BALIQQÖZ: <Lat. *salsola lanata*> Çölde büyüyen düşük ot. // *Şöldi jerde ösetin alasa şöp.* QÄTS, 699.

BALIQTOT: <Lat. *lemna*> Sadece tuzsuz su göllerinde yetişen yeşil yapraklı bir bitki. // *Tuşçı kölderde ğana ösetin jasıl japıraq beyneles ösimdik.* QÄTS, 699.

BALIMIŞIK: Baharda yetişen ve yaprağından börek yapılan bir bitki. DS II, 505.

BALJAPIRAQ: <Lat. *zygophyllum brachipterum*> Çift yapraklılar cinsine ait, 20-50 cm boyunda, çok yıllık otsu bir bitkidir: tavşan yaprak, tavşan yonca. Balyapıraq (Baljapıraq) ballı, tıbbi bitkidir. // *Jupjapıraqtılar tuqımdasına jatatın, sabağı tik, biyiktigi 20-50 cm, köp jıldıq şöptesin ösimdik; qoyanjapıraq; qoyanjoñışqa. Baljapıraq - balşırındı, dārilik ösimdik.* QÄTS, 682.

BALJÜGERI: <Lat. *sorghum cernum*> Tahıl cinsine ait yıllık saçak köklü, yaprakları şerit şeklindedir, yuvarlak tohumları olan kılılı otsu bir bitkidir. // *Astıq tuqımdasına jatatın birjıldıq, şaşaq tamırlı, japırağı taspa tärizdi, dāni domalaq, tükti şöptesin ösimdik.* QÄTS, 682.

BALKADIN: Yenilebilen bir çeşit mantar. DS II, 507.

BALKIZA: Yarısi kırmızı, yarısi beyaz veya karışık olarak meyve veren dut ağacı. DS II, 508.

BALQAÑBAQ: <Lat. *corispermum*> Dik saplı, yaprağı kalın, oval, ince, Alabuta cinsine ait yıllık otsu bir bitkidir. // *Tik sabaqtı, japırağı qaluñ, jumırlaw, jinişke, alabuta tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 683.

EÑKIŞ BALQAÑBAQ: <Lat. *corispermum deslinatum steph*> Alabuta cinsine, çakırdiken (deve elması) akrabasına ait, yüksekliği diğer türlerden daha kısadır, tuzlak topraklarda yetişir. // *Alabuta tuqımdasına, balqañbaq tuwısına jatatın, biyiktigi başka türlerine qarağanda alasalaw, sortañ topıraqtı jerlerde ösetin ösimdik.* QÄTS, 683.

BALQARAĞAY: 1. Yaprakları şerit şeklindedir, kısa yere düşen iğne yapraklı çam. // *Japırağı taspa tärizdi, qısqa qaray tüsip qalatın, qılqandı qarağay.* QÄTS, 683.

SIBIR BALQARAĞAYI: <Lat. *larix sibirica*> Yaklaşık 30 metre yüksekliğindedir, kışın düşen ve çam ailesine ait yumuşak iğne yapraklı bitki. // *Biyiktigi 30 metrdey, qısta tüsip qalatın qılqan japıraqtarı şiy tärizdi jumsaq, qarağay tuqımdasına jatatın ösimdik.* QÄTS, 684.

BALLI: Koyu pembe renkli, ince kabuklu, çekirdeği orta büyüklükte, kısa saplı ve çok tatlı bir çeşit kiraz. DS II, 509.

BALLIBABA: Boynuz gibi meyvesi olan ve tanelerinden tespih yapılan ağaç. DS II, 509.

BALLIBOYNUZ: Bakla şeklinde ve kahve renkli, yenilebilen tatlı bir çeşit meyve. DS II, 509.

BALLICA: Bir çeşit armut. DS II, 509.

BALLIKA: Soya fasulyesi. DS II, 510.

BALLIKARA: Bir çeşit kara incir. DS II, 510.

BALMAÜZÜM: Taneleri iri ve koni şeklinde olan kurutulmaya elverişli üzüm. DS II, 510.

BALTABATAK: Kır sarmaşığı. DS II, 511.

BAL ÜZÜMÜ: Kokulu ve yuvarlak taneli bir çeşit beyaz üzüm. DS II, 512.

BAMBAL: Karağacın meyve veya çiçekleri. DS II, 513.

BAMBUL: Dut meyvesi. DS II, 514.

BANADURA: [bamador, banada, banadara, banader, banadora, banadore, banadur, banatura, bandura, bonadura, mamador, manadura, manator, panadora, panadura] Domates. DS II, 515.

BANAK: Marul. DS II, 516.

BANDA: 1.Yabanî armut, ahlat, 2. Elmadan küçük, ekşimtirak bir meyve, elmanın ufağı. DS II, 517.

BANDIRMA: <Lat. *bandurma, bondırma*> İri taneli beyaz üzüm, razakı. DS II, 518/

BANDIRMAKABI: bk . bandırma. DS II, 518.

BANDIRMAÜZÜMÜ: bk. bandırma. DS II, 518.

BALPANAQ: <Lat. *lactuca*> Karmaşık çiçek ailesine ait bir bitki; süt sütyapırak. Balpanağın on beş türünü inek, deve ve koyun tarafından yenir. Balpanak ormanlarda, çayırda, meralarda, sular altında çayırda, ekinlerde yabancı ot olarak yetişir (Kazak dili terimi. Biyoloji). // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatin ösimdik; sütjapıraq. Balpanaqtıñ on bes türin sıyr, tüye, qoy jeydi (QSÉ). Balpanaq ormanda, şabındıq, jayılmıda, su basqan şalgında, eginde aramşöp retinde ösedı (Qaz. tili termin. Biologiya). QÄTS, 690.*

BANRAZ: Kaynağacı. DS II, 522.

BĀ R: Far.“meyve bk. yemiş, alya, ber (2), faḳīhe, gaysī, kışta, meyve, mīve, mibçen, nebek (1), savaḳıl, ş emā r, ş emer, ş emere, terenk, talğ an (3) BV, BD, NH, LD, YED, MK, *bā r-ı feyz* “feyz meyvesi” NH, *bā r-ı hecr* “ayrılık meyvesi” NH. ÇTS, 100.

BĀ R: Far. meyve, yemiş. EATS, 92.

BARBARMAK: Bir çeşit ot. DS II, 524.

BARBUN: Barbunya(fasulye). DS II, 527.

BARCAŞ: Pekmez yapmaya el verişli, sulu, beyaz üzüm çeşidi. DS II, 527.

BARDACIK: Taze incir. DS II, 527.

BARDACIKERİĞİ: bk. bardacık. DS II, 527.

BARQIN: Karabarak. Barkının çok olup büyümesi. // *Qarabaraq. Barqınnıñ qaptap ösiwi. QÄTS, 726.*

BARQIŞÖP: <Lat. *tagetes*> Karmaşık çiçekler ailesine ait çok yıllık bir bitki. // Kürdeli güldiler tuqımdasına jatatin köpjıldıq ösimdik. QÄTS, 728.

BARSAZAN: Çölde büyüyen hayvancılık ot. // Şöleyt jerde ösetin mal otı. QÄTS, 738.

BARŞINGÜL: <Lat. *gladiolus*> Kurtkashash cinsine ait çok yıllık yumrulu soğanlı bitki. // *Qurtqaşaş tuqımdasına jatatin köpjıldı tüynekti badanalı ösimdik. QÄTS, 741.*

BARTINYAOTU: Mısır tarlalarında yetişen, 30-35 cm yüksekliğinde bir bitki. DS II, 535.

BARTLAK: İlkbaharda tarlalarda kendiliğinden yetişen ve sarı çiçek açan yabancı bir ot. DS II, 535.

BARTUN: Yiyeen hayvanları öldürebilen zehirli bir ot. DS II, 535.

BALSAMA: Misvak ağacı. EATS, 91

BALŞIRIN: <Yun. *nektar*> Bazı bitkilerin çiçeklerinden elde edilen şeker aromalı meyve suyu. Bu pozisyona benzemesi nedeniyle, bitkiye aidarşöp denir. // *Keybir ösimdikterdiñ gülderinen bölinetin qant tatiğan şırın. Bul aydarğa uqsaytın bolğandıqtan, ösimdik atı da aydarşöp dep atalğan.* QÄTS, 697.

BALŞIRIŞ: <Lat. *eremurus olga*> Dağlarda yetişen uzun, renkli çiçekli bir bitki. // *Tawlı jerlerde ösetin, boyı uzın, türli-tüsti gül atatın ösimdik.* QÄTS, 697.

BALŞITIR: <Lat. *pulmonaria mollissima*> Medunica, meyvesi Ceviz cinsine ait olan, sapın ucunda çiçekli çok yıllık bir bitkidir. // *Gülderi sabaqtıñ uşında jıynaqtalğan, jemisi jañgaqşa şıtır tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik, medunitsına.* QÄTS, 697.

BALTÜK: Akdiken. Türkistan baltüğü. // *Aqtiken. Türkistan baltügi.* QÄTS, 692.

BALZAMIN: Franc. Sıcak tarafta dekorasyon için yetiştirilen bir bitki. // *Istıq jaqta äsemdik üşin ösiriletin ösimdik.* QÄTS, 702.

BAN: Sorgun ağacı (BV) KTS, 23.

BĀ N: Ar. “ılgın ağacı, yolğ un (2), gez (3), kez (2)” GT. ÇTS, 100.

BANAN: İysp. Kalın kökleri, kısa sapları ve çok büyük yaprakları olan çok yıllık bir bitki. // *Tamırı juwan, sabağı qısqa, japırağı öte ülken köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 702.

BAOBAB: Éfiop. Çok kalın, yumuşak, sulu oval bir meyveye sahip 18-25 m boyunda tropikal bir bitki. // *Biyiktigi 18-25 m., diñi öte juwan, jumsaq, şırındı sopaqşa jemisi bar tropiktik ösimdik.* QÄTS, 705.

BASAL: Ar. лук/soğan: köni söz `asal teğ bu jaly`an basal правдивое слово – (как) мед, лживое – (как) лук / *gerçek söz - bal (gibi), yalan söz - soğan(gibi)* / (Юг С/161). DTS, 85.

BASAR: dağ sarımsağı (*Allium longicuspis*). 181/155 DLT, 575.

BASBAŞI: Gözerin üstüne gelen tohumlu kiri buğday. DS II, 538.

BASMİYA: <Lat. *glycyrrhiza echinata*> Bezelye cinsine, meyankökü akrabasına ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Burşaq tuqımdasına, miyya tuwısına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 57.

BAŞ: Buğday başağı (KF, Kİ, MG) KTS, 24.

BAŞ AL: Ar. Soğan (BV) KTS, 24; “soğan bkz. soğan, çivir (1), çuva” ŞHD. ÇTS. 104.

BAŞIBÜTÜN: Kırmızı pancar. DS II, 559.

BAŞLIOT: Ekinler arasında biten yabani ot. DS II, 564.

BATAN: <Lat. *Schrenkia*> Çadırca çiçekliler cinsine ait çok yıllık bir bitki veya çalı. // Şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ne buta ösimdik. QÄTS, 99.

BATATU: pamuk: H. II. 16, 2. EUTS, 35.

BATIM: Ar. Sakız, çitlembik (BV) KTS, 25.

BATIR: Şöldi, şöleytti, sortañ jerde ösetin şöp. QÄTS, 114.

BATISABAK: Taç yaprakları bitişik bir çiçek, sarmaşık. DS II, 571.

BATPAQ QALTAGÜLİ: <Lat. *kaltha palustris*> Nisan-Haziran aylarında çiçek açan, 30-40 cm boyunda, Mayıs-Ağustos aylarında olgunlaşan çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Säwir-mawsım aylarında güldeytin, jemisi mamır-tamızda pisetin, sarğaldaqtar tuqımdasına jatatın, biyiktigi 30-40 cm köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 103.

BATPAQ MAJIRI: <Lat. *comarum palustre*> Mayıs-Ağustos aylarında çiçek açan, 20-40 cm boyunda, meyveleri Haziran-Eylül aylarında olgunlaşan çok yıllık otsu bir bitkidir. Tıbbi hammaddeler, bitkinin çiçeklenme döneminde bataklık çimlerinden hazırlanır ve kökler ve sapı küklerinden sonbaharda hazırlanır (Halk Tıbbı). // *Mamır-tamız ayları arasında güldeytin, jemisi mawsım-qırküyekte pisetin rawşangülдер tuqımdasına jatatın, biyiktigi 20-40 cm köpjıldıq şöptesin ösimdik. Därilik şiykizatüşin batpaq majırınıñ şöbin ösimdiktiñ güldegen kezinde, al tamırı men sabaq tamırın küzde dayındaydı* (Xalıq med. ösimd.). QÄTS, 103.

BATPAQBALDIR: <Lat. *helosciadium koch*> Çadırcaçiçekliler cinsine ait ıslak, bataklık yerlerde yetişen otsu bir bitki. // Şatırşagülдер tuqımdasına jatatın ilğaldı, batpaqtı jerde ösetin şöptesin ösimdik. QÄTS, 104.

BUWINGÜLDI BATPAQBALDIR: <Lat. *helosciadium nodiflorum*> Çadırca çiçekliler ailesi, batpqbaldır ailesine ait bir tür otsu bitkidir. // *Şatırşagülдер tuqımdası batpqbaldır tuwısına jatatın şöptesin ösimdiktiñ bir türi.* QÄTS, 104.

BATPAQGÜL: <Lat. *nymphoides*> Çadırca çiçeklenme ucunda olgunlaşan, Subede cinsine ait çok yıllık bir su bitkisi. // *Şatırşa gülşoğırı sabağınıñ uşında jetiletin, subedeler tuqımdasına jatatın, köpjıldıq suösimidigi.* QÄTS, 104.

QALQAN JAPIRAQTI BATPAQGÜL: <Lat. *nymphoides peltatum*> Sakin sularda nehir ve göl kıyısında yetişen Subeda cinsine ait çok yıllık bir su bitkisi. // *Özen-köl jağalawları men ağısında, tınıq sularda ösetin, subedeler tuqımdasına jatatın, köpjıldıq suösimidigi.* (QUÉ). QÄTS, 104.

BATPAQŞÖP: <Lat. *limosella*> Sabungökler cinsi, batpak otu ailesine ait bir bitkidir. // *Sabınkökter tuqımdası, batpaqşöp tuwısına jatatın ösimdik.* QÄTS, 105.

BATTAWIQ: Malezyalık otsu bir bitki. // *Malazıqtıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 108.

TIŞQANQUYRIQ BATTAWIQ: <Lat. *imperata cylindrica*> Tahıl, bataklık cinsine ait yıllık bir bitki. Bataklığın yuvarlak bataklığı veya fare kuyruğu bataklığı Kazakistan'ın tüm bölgelerinde bulunur. // *Astıq tuqımdasına, battawıq tuqımdasına jatatın birjıldıq ösimdik. Battawıqtıñ jumır battawıq nemese tişqanquyriq battawıq degenbir türi Qazaqstannıñ barlıq awdandarında kezdesedi (QUÉ). QÄTS, 108.*

BAVRAK: Çiriş otu (BV) KTS, 25.

BAVALA: Sarı renkli zehirli bir çiçek. DS II, 573.

BAZİK: Yaban armudu, ahlat. DS II, 587.

BAZIN: Evlenme çiçeği denilen bir çiçek. DS II, 587.

BAYÂM: Far. <bādām> Badem (DM, Kİ, TA) KTS, 25.

BAYDANA: Tasbede (bezelye, ballı ve sulu yemli besleyici bir bitki). Baidana yemdir. // *Tasbede (burşaq tuqımdas, bal şırındı mal azıǵı bolatın qunarlı şöp). Baydana - mal azıǵı. QÄTS, 578.*

BAYMANA: <Lat. *cardamine pratensis*> Lahana cinsine ait bir, iki veya çok yıllık bitkiler. // *Oramjapıraq tuqımdasına jatatın bir, eki nemese köpjıldıq ösimdik türi. QÄTS, 599.*

BAYMUR: Baimur – Kazakistan'da seyrek bulunan güzel bir çiçekli bitkidir. // Baymur - Qazaqstanda siyrek kezdesetin ädemi güldi ösimdik (Awızeki). QÄTS, 600.

BAYSAMIRSIN: Büyük sedir ağacı. // *Ülken samırsın ağaş. QÄTS, 603.*

MUKSUS BAYSATI: <Lat. *adoxa moschatellina*> Baisat ailesine ait vejetatif olarak çoğaltılan 5-15 cm yüksekliğinde küçük bir sarımsı otsu bitkidir. Muskus baysatı Mayıs-Haziran aylarında çiçek açar. // *Baysattar tuqımdası baysat tuwısına jatatın, vegetativti jolmen köbeyetin, biyiktigi 5-15 cm sarǵış usaq güldi şöptesin ösimdik. Muskus baysatı mamır-mawsım aylarında güldeydi (QUÉ). QÄTS, 603.*

BAYSATTAR: <Lat. *adoxaceae*> Köklü saplar, çıplak yapraklı, çiçekleri çok yıllık otsu bitkiler ailesi. // *Jataǵan tamır sabaqtı, jalañ japıraqtı, gülderi qosımstı köpjıldıq şöptesin ösimdikter tuqımdası. QÄTS, 603.*

BAZİLİK: <Franc. *basilic*> Bir çalı, güneyde yetişen bir çalı bitkisi, esans yağsın almak için veya baharat olarak kullanılan dudakçiçekler cinsine aittir. Fesleğen baharat olarak kullanılır. // *Efir mayın aluw üşin nemese dämdewiş retinde paydalanılatın eringüldiler (balquwraylıq) tuqımdasına jatatın, oñtüstikte ösetin şala buta, butasın ösimdik türi. Bazilik dämdewiş retinde qoldanıladı. QÄTS, 572.*

BAWIRQURT: Jetisuw tarafında yetişen ağaç türlerinden biri. // *Jetisuw aymaǵında ösetin ağaşardıñ bir türi. QÄTS, 138*

BAWIRŞÖP: <Lat. *heratisa*> Ranunculaceae cinsine ait, kalın yapraklı, mor-yeşil veya beyaz çiçekli, erken çiçek açan, yaprak dökmeyen bir bitki. // *Sarğaldaqtar tuqumına jatatın, japırağı qalıñ, külgin-jasil ne aq güli bar, erte gül şaşatın, mǎñgi kögerip turatın ösimdik.* QÄTS, 142.

BÄDEN: <Lat. *anisum*> Apiaceae cinsine ait, yıllık, uçucu-yağlı kokulu bir bitki. // *Şatırşa güldiler tuqumdastarına jatatın birjıldıq, efirli-maylı xoş iyisti şöptesin ösimdik.* QÄTS, 154.

BÄYŞEŞEK: <Lat. *crocus*> Asparagaceae cinsine ait yumrulu bahar çiçeği. // *Qar ketİsimen şığatın, qızğaldaq qurtqaşastar tuqumdasına jatatın, tamır tüynekti köktem güli.* QÄTS, 161.

BÄRPI: <Lat. *aconitum*> Ranunculaceae cinsine ait, dağlık bölgelerde yetişen, şifalı özelliklere sahip çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Tamırınıñ emdik qasiyeti bar, tawlı jerde ösetin, sarğaldaqtar tuqumdasına jatatın köpjıldıq şöp.* QÄTS, 170.

AQEZW BÄRPI: <Lat. *aconitum leucostomum*> Ranunculaceae cinsine ait en yaygın barpi türü. // *Sarğaldaqtar tuqumdasına jatatın bärpiniñ jiyi kezdesetin türi.* QÄTS, 170.

BÄZİNCĀN: Ar. Patlıcan (İM) KTS, 26.

BEBEKÇİK: Gelincik çiçeği. DS II, 590.

BEÇĞI: Bir çeşit ağaç. DS II, 593.

BEDE: <Lat. *trifolium*> Baklagiller familyasına ait çok yıllık, bazen tek yıllık yonca otsu bitkiler. // *Burşaq tuqumdasına jatatın köpjıldıq, keyde birjıldıq joñuşqa tektes şöptesin ösimdikter.* QÄTS, 180..

BEDEBAS: Yun. Baklagiller familyasına ait tasbede olarak adlandırılan yem bitkileridir. // *Burşaq tuqumdas jemşöptik ösimdik, keyde tasbede dep te ataladı.* QÄTS,181.

BEDIREN: Çitlembik ağacının çiçeği. DS II, 595.

BEK: Dağlarda yetişen çatallı yapraklı yenilebilir bir bitki. // *Tawlı jerde ösetin ayır japıraqtı, tamırı jewge jaramdı ösimdik.* QÄTS, 221.

BEKMEZCIK: Tarlarlarda yetişen bir çeşit ot. DS II, 604.

BELBAĞLIYAN: Beyaz renkli bir çeşit üzüm.DS II, 606.

BELERCE: Rengi sarımtırak beyaz olan, küçük çekirdekli, ince kabuklu üzüm. DS II, 613.

BELESĀN: Ar.Pelesenk ağacı (BV) KTS, 27.

BELESTIK: Ele sürünce sabun gibi köpüren bir çeşit bitki. DS II, 615.

BEMBENLIK: Hasır sandalye ve hasır örmeye yarayan bir çeşit ot. DS II, 624.

- BEN:** Sorgun ağacı (BM, KF, KFT, MS) KTS, 27.
- BENEŞ(E):** Far. Menekşe (DM, GT, KFT, RH, TA) KTS, 27.
- BENEK:** Bir çeşit ot. DS II, 627.
- BENEKLİKÖSE:** Tanelerinin karın kısmında benekler bulunan bir çeşit fasulye. DS II, 627.
- BENG:** Far. Afyon, esrar (TZ) KTS, 27.
- BENLİ BELERCE:** Beyaz renkte, kırmızı benekli bir çeşit üzüm. DS II, 629.
- BENLİK:** Kırlarda yetişen, dikenli ve sarı çiçekli bir ot. DS II, 629.
- BENLİÜZÜMÜ:** Tanelerinin üzerinde benler bulunan bir çeşit üzüm. DS II, 629.
- BERC:** Macar üzümü. EATS, 113.
- BERCİMEK:** Far. Mercimek (TZ) *krş.* marcumak, mercemek, mercimek, mürdümük KTS, 28.
- BERENGÜL:** <Lat. *lindernia*> Scrophulariaceae cinsine ait bir bitkidir. // *Sabınkökter tuqımdası linderniya tuwısına jatatın ösımdık.* QÄTS, 278.
- BERİK:** <Lat. *Sphaerophusa salsula*> Baklagiller familyasına ait olan ve tuzlu topraklarda yetişen çok yıllık bir bitkidir. // *Burşaqtuqımdası aybatmiya tuwısına jatatın, köpjıldıq ösımdıktıñ sortañ jerde ösetin türi.* QÄTS, 285.
- BERRİ:** Ar. Bir buğday türü (KFT) KTS, 28.
- BERTİKOTU:** Yaraların tedavisinde kullanılan bir çeşit ot. DS II, 637.
- BESJAPIRAQTI:** <Lat. *trifolium lupinaster leguminosae juss*> 15-50 cm boyunda çok yıllık bir bitkidir. // *Biyıktıgı 15-50 cm bolatın köpjıldıq ösımdık.* QÄTS, 292.
- BESLEKKAÇIRAN:** Çok küçük, kuru soğan. DS II, 640.
- BESMÜYİZDİ:** <Lat. *sclerotaria pentaceros*> Apiaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Şatırgüldiler tuqımdasına jatatın, köpjıldıq şöptesin ösımdık.* QÄTS, 293.
- BESSAWSAQ:** <Lat. *cynodon dactylon*> Tahıl cinsine ait bir bitkidir. // *Astıq tuqımdası qaraşağır tuwısına jatatın ösımdık.* QÄTS, 294.
- BEŞPARMAK:** Ayı tadı verilen küçük bir ağaç. DS II, 645.
- BETEGE:** Hayvana verilen bodur çalı. // *Malğa juğımdı aq selew, ırbıq, alasa şöp.* QÄTS, 319.
- KÄDİMGİ BETEGE:** <Lat. *festuca sulcata*> Baklagiller (Fabaceae) familyasından 30-60 cm boyunda çok yıllık bitkidir. // *Biyıktıgı 30-60 cm, sabağı tegis, keyde budırlaw bolatın, astıq betege tuqımdasına jatatın köp jıldıq ösımdıkter.* QÄTS, 319.

SU BETEGE: <Lat. *festuca pratensis*> Baklagiller (Fabaceae) familyasından 30-100 cm boyunda, çok yıllık, nadir bir bitkidir. // *Biyiktigi 30-100 cm, astıq betege tuqımdasına jatatın, köpjıldıq siyrek tiypti ösimdik.* QÄTS, 319.

BETEGEBOZ: <Lat. *stipa lessingiana*> Tahıl cinsine ait çok yıllık bir bitkidir. // *Astıq tuqımdası qaw tuwısına jatatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 320.

BEYAM: Far. Badem (KF) krş. pāyam KTS, 29.

BEYAZDİKENCİK ÜZÜMÜ: İnce kabuklu, küçük çekirdekli, sivri taneli üzüm. DS II, 647.

BEYBEĞENDİ: Kokusuz, türlü renklerde olan bir çiçek. DS II, 647.

BEYBÖREĞİ: Bir çiçek türü. DS II, 647.

BEYDUG: Bir çeşit ot. DS II, 647.

BEYLERCE: Büyük, beyaz, yuvarlak taneli ve kokulu bir çeşit üzüm. DS II, 648.

BEYOLU: Bir çeşit üzüm. DS II, 648.

BEZİNG: растение с красными цветами и стеблем, растет в садах, употребляется как лекарство. / *Kırmızı çiçekler ve bir saplı bir bitki, bahçelerde yetişir, bir ilaç olarak kullanılır.* (MK 607/13). DTS, 97.

BEZİR: Acı, tohumluk patlıcan. DS II, 653.

BICIRGAN OTU: Nanegillerden, kokulu ve ilaç olarak kullanılan zehirli bir ot. DS II, 655.

BICIRGAN OTU: Nanegillerden, kokulu ve ilaç olarak kullanılan zehirli bir ot. DS II, 655.

BIÇGIN: Bir yabancı ot. DS II, 655.

BIÇGIN: Bir yabancı ot. DS II, 655.

BİL: лекарственное растение / *şifalı bitki* (Rach II 1/123). DTS, 98.

BILDIRCINBUDU: Bir armut çeşidi. DS II, 664.

BİLK: название лекарственной травы // *şifalı bitki adı* (Rach II 3/134). DTS, 98.

BİLKA: İri veçizgili yapraklı bir kır bitkisi. DS II, 665.

BİLKAZ: Yuvarlak taneli, yeşil üzüm. DS II, 665.

BİRAŞOTU: Dokumadak ullanılan bir ot. DS II, 669.

BILDİRAK: Yaprak (Kİ) KTS, 30.

BİRİNÇ: Far. Yaraş durdı ol Nevbahâr'a kılınç/ Sanur kim ki renc ilte, yiye birinç (Süheylü Nevbahâr) [Nevbahar'a nazı yakıştırdı. Zahmetini çektirten sonra pirinç yiyeceğini, muradına ereceğini sanıyordu.] EATS, 131.

BITEN: Bir bitki. EATS, 133.

- BITİM:** Fıstık cinsinden meyve. DS II, 671.
- BITMUL:** biber: H. II. 28, 126 = *bitbul*, *bıdbul*. EUTS, 41.
- BIYDIM:** Sarımsı, kırmızı bir dağ çiçeği. DS II, 673.
- BIYIK:** Asma filizi. DS II, 673.
- BIYIKLI:** Çalı fasulyesi. DS II, 673.
- BIYIRGAN:** Yaprığı söğüt yaprağına, çiçeği, yemişi mürverinkine benzeyen bir metre boyunda acı bir ot. DS II, 673.
- BIZALIK:** Yerde, yapışık küçük yapraklı bir ot. DS II, 674.
- BIZAWŞEKPEN:** Yerde yetişen yonca benzeri bir bitki. // *Jerge tabandap şığatın, tüsi bede tärizdi ösimdik*. QTÄS, 78.
- BIZBELDIK:** Koyunlar tarafından iyi yenen kum otu. // *Qoy malı jaqsı jeytin qum şöbi*. QTÄS, 108.
- BİBER:** Rum. Biber (DM) KTS, 30.
- BIBODCA:** Kışın hayvan yemi olarak kullanılan bir ot. DS II, 678.
- BICIBICI:** 1. Küçük, koyu yeşil yapraklı, sık yetişen bir çeşit ot, 2. Kırmızı benekli fasulye, barbunya. DS II, 680.
- BIÇINÇIZILKI:** Mart ayında göğeren bir çeşit ufacık bitki. DS II, 683.
- BIDEK:** 1. Yabanıl ağaçların yenmeyen meyvesi, 2. Ardıç ağacının meyve ve tohumu, 3. Bir çeşit ufak üzüm. DS II, 684.
- BİHİ:** Ar. “ayva bkz. tū s” BV, YED. ÇTS, 139.
- BİDEK AĞACI:** Ardıç. DS II, 684.
- BIJIYO:** Çam ve köknar ağaçlarının meyvesi. DS II, 689.
- BİLİSURA:** Bazı yaraları iyileştirmekte kullanılan genişçe yapraklı bir bitki. DS II, 693.
- BİLON OTU:** İştah açmak için kaynatılarak içilen bir çeşit ot. DS II, 695.
- BINBAL:** Koyu kırmızı renkli ve tatlı bir cins kiraz. DS II, 695.
- BIRBAMBA:** Yaprığı yuvarlak, yumuşak ve alt tarafı tüylü bir bitki. DS II, 697.
- BIRGI:** Ufak taneli siyah üzüm. DS II, 701.
- BİRİNÇ:** Far. Pirinç (KK) *krş.* brinç. pirinç KTS, 32.
- BIRKIM:** Dağ armudu. DS II, 702.
- BISAMCIK:** Tarlalarda yetişen ve hayvan yemi olarak kurutulmuş bir çeşit ot. DS II, 703.
- BİSTE:** “fıstık” MN (2) 25/242. HAS, 101.
- BITİNİŞ:** Kazayağında denilen bir ot. DS II, 711.

BITİRGE: Kayısı. DS II, 711.

BITNE: Bir ot çeşidi. DS II, 712.

BİYDAYIQ: <Lat. *elytrigia*> Tahıl cinsine ait çok yıllık otsu bitki. // *Astıq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 338.

BİYDAY-BİYDAYIQ: Kazak Türkçesinde Biydayıq olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *buğday* (sozluk.gov.tr), Eski Anadolu Türkçesinde *bugda*, *bugday* (EATS, 144), Uygur Türkçesinde *buğ day* (EUTS, 51), Karahanlı Türkçesinde *budgay*, *bugday* (DLTS, 559), *buydaj I* – пшеница/ buğday: uruyluʻ buydaj пшеница на семене/buğday tohumu üzerinde (MK I 149); bir jük buydaj jüyışdi он помог мне собрать пшеницу/buğday toplamasında bana yardım etti (MK III 73); livi asi buydaj tetir его жертвенная пища – пшеница/kurbanlık yiyecekler - buğday (TT VII 14/39). (DTS, 120), Harezmi Altınordu Türkçesinde *buğ day* “buğday, basak burcu” NF 211/1, KE 9v/21, ME 31/2, MM 173/1, NKT 9a/5, HŞ 1207, İML 77, *buğ day aş* “buğdayla yapılan bir yemek” İML 165, *buğ day başı 1.*”başak KE 66v/4, NKT 41b/2, İML 181, 2 “burç adlarından biri” İML 181, 2. “burç adlarından biri” İML 183, *buğ day yığ aç* “Cennette Hz. Adem ile Hz. Havva’nın yaklaşmasına izin verilmeyen ağaç” NF 280/6, KE 8r/18, *buğ day bol*-“buğday olmak” KE 9v/21, *buğ day ek* – “bugday ekmek” KE 163v/18, *buğ day ur* – “buğday hasat etmek” KE 15v/12. (HAS,110), Kıpçak Türkçesinde *boğday* (CCII. 57a/22), “kaçan bogday / saçar-sn,aarkovra biter” CCII.57a/23, *buğday (Kİ, TZ) krş. Buday, buyday, boday, boğday, buday, budı, buğdan, buğday* (KTS, 36, 39), Aşlık: buğday, yem (CCI.55b/2), Çağatay Türkçesinde *buğ day* (ÇTS, 169), *boğday* (1), *buğday* “Arpa boğday aş boldıaltunkümüş taş boldı”, “Arpa ve buğdaydan aş olursa altın ve gümüş taş olur”, *buğday* (DTO, 172) (OSTN, 121), *buğday* (ŞSL, 175) olarak kullanılmaktadır.

BİYDAYIQ: <Lat. *elytrigia*> Tahıl cinsine ait çok yıllık otsu bir bitki. // *Astıq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 338.

BİYEEMŞEK: Kısırak göğsüne ve havuça benzeyen tatlı bir bitki. // *Biyeniñ emşegine, säbizge uqsas tätti ösimdik.* QÄTS, 344.

BİZLENGİÇ: Birarmut çeşidi. DS II, 715.

BOBO: Fasulye. DS II, 715.

BOBOTINCA: Bir ot çeşidi. DS II, 715.

BOBRUK: Kırmızı ve sütlü bir mantar. DS II, 715.

BOCE: Gelincik. DS II, 716.

BOCUR: Şakayık, kırmızı renkli bir çiçek. DS II, 716.

BOÇÇA: Yabanî badem. DS II, 717.

BODUKMIHI: İlkbaharda, çayırdaki küme küme yetişen birmantar çeşidi. DS II, 722.

BODURGAN: Tatlı, siyah renkli bir yemiş. DS II, 722.

BODURMAHMUT: 1. İlaç olarak kullanılan, güve için tütsü yapılan bir çeşit ot. 2. Salatası yapılan bir bitki. DS II, 722.

BODUROĞLU: İri taneli üzüm. DS II, 722.

BODUR OT: Kurak yerlerde yetişen ve fazla büyümeyen bir ot. DS II, 722.

BOĞA TİKENİ: Çıban için ilaç olarak kullanılan bir bitki. DS II, 726.

BOĞAZ ALAN: 1. Sulu olmayan bir çeşit ayva, ham ayva. 2. Bir çeşit armut. DS II, 727.

BOĞDAY: Buğday (CC, GT, Kİ) *krş.* boğday, buday, budi, buğdan, buğday, buyday KTS, 34.

BOHÇA ÇİÇEĞİ: Bir çeşit çiçek. DS II, 731.

BOLBİR: <Lat. *hydrilla*> Hydrocharitaceae cinsine ait çok yıllık bir bitki. // *Suwkōrik tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 464.

BONCUK OTU: Peygamber çiçeği. DS II, 736.

BOR AĞACI: Nohut yaprağı gibi yuvarlak yapraklı, sarı çiçek açan ve meyvesi çocuklar tarafından patlatılarak oynanan bir ağaç. DS II, 737.

BORANI ELMASI: Yeşil renkli yaz elması. DS II, 739.

BORC: “biber, fülful bkz. bū bū , burc (2), isti ot, babir (3)”. ÇTS, 162.

BORCABAHAHAR: Müshil olarak kullanılan ince köklü bir ot, sütleğen. DS II, 740.

BORCAK: Sarı çiçekli, süpürgeye benzer, yakılabilen bir ot. DS II, 740.

BORDA: Yuvarlak taneli bir üzüm. DS II, 740.

BORIQQAMIS: <Lat. *saccharum*> Sulak alanlarda yetişen Tahıl cinsine ait çok yıllık saz benzeri bir bitki. // *Suwlı jerde ösetin astıqtuqımdasına jatatın köpjıldıq qamıs tärizdi ösimdik.* QÄTS, 494.

JABAYI BORIQQAMIS: <Lat. *saccharum spontaneum*> Kazakistan'da en yaygın tahıl ailesine ait bir bitkidir. // *Qazaqstanda taralğan astıq tuqımdası, borıqqamıs tuwısına jatatın ösimdik.* QÄTS, 494.

MÄDENİY BORIQQAMIS: <Lat. *saccharum officinarum*> Tahıl cinsine ait, altı metre yüksekliğe ve yaklaşık beş santimetre kalınlığa kadar olan bir kamış türü. // *Biyiktigi altı metrge deyin, sabağınıñ juwandığı bes santimetrdey bolatın, astıq tuqımdasına jatatın borıqqamıs tuwısınıñ bir türi.* QÄTS, 494.

BORLA: Üzüm (TA) KTS, 34.

BORSAQ: <Lat. *dendrostellera*> Dendrosteller'in bir akrabası olan Timeleae cinsine ait bir bitki türü. // *Timeleyalar tuqımdasına, dendrostellera tuwısına jatatın ösımdik türi.* QÄTS, 489.

BORSIQJÜN: <Lat. *microgynoecium*> Microgynecium ailesine ait otsu bir bitki. // *Mikroginetsium tuwısına jatatın şöptesin ösımdik.* QÄTS, 491.

BORSU: ropox // *bezelye (USp 18/8).* DTS, 113.

BORŞA: Borscha, Güney Altay ve Kalby dağlarının sedir, sedir ve ladin ormanlarında bulunur. // *Biratalıq sorañşa. Borşa Oñtüstik Altay men Qalbí tawlarınıñ samırsın, balqarağay, şırşalı ormandı jerlerinde kezdesedi* («Qazaqst. mekt.»). QÄTS, 492.

BORTUM ÜZÜMÜ: İri taneli, siyah üzüm. DS II, 741.

BORUK: Dağlarda yetişen, kokulu, süpürge ve yakacak olarak kullanılan çalı, ot. DS II, 741.

BOSÇA OTU: Dağlarda yetişen ve hayvanlara ilaç yapmakta kullanılan beyaz çiçekli bir ot. DS II, 742.

BOSTAN: Salatalık. DS II, 742.

BOSTAN OTU: 1. Bahçelerde, pırasa aralarında yetişen bir çeşit ot. 2. Semizotu. DS II, 742.

BOSTAN BORUSU: bk. bostan. DS II, 742.

BOSTAN GÜZELİ: 1. Küçük, yuvarlak, kokulu bir çeşit kavun, 2. Tarlalarda yetişen hardala benzer kırmızı çiçekli bir ot. DS II, 742.

BOSTAN OTU: 1. Bahçelerde, pırasa aralarında yetişen bir çeşit ot. DS II, 742.

BOSU: Fasulye: Usp. 154; 153, 7. EUTS, 47.

BOŞNAK ERİĞİ: Elle kolayca bölünebilen ve çekirdeği ayrılan, oval, morumsu bir erik çeşidi. DS II, 743.

BOTABÜRGEN: Bir tür pire bitkisi. // *Bürgen tektes ösımdiktiñ bir türi.* QÄTS, 512.

BOTAJUWSAN: Küçük, kabarık, yumuşak pelin gibi bir bitki türü. // *Mayda, ülpildek, jumsaq juwsan siyyaqtı ösımdiktiñ bir türi.* QÄTS, 512.

BOTAKÖZ: <Lat. *myosotis*> Onosma cinsine ait bir, iki ve çok yıllık otsu bitkiler. // *Aylawıq tuqımdasına jatatın bir, eki jäne köpjıldıq şöptesin ösımdikter.* (QUÉ). QÄTS, 512.

BOTAQULAQ: Yaprakları bir köşeğin kulaklarına benzeyen bir bitki. // *Japırağı botanıñ qulağına uqsaytın ösımdik türi.* QÄTS, 513.

BOTATABAN: Yaprak büyüklüğü köşe tabanı şeklinde olan, çok bodur, yınlı, çorak yerlerde yetişen bir bitki türüdür. // *Japıraq kölemi bota tabanına uqsağan, tım alasa, sazdaq, taqırlaw, bozañ jerde ösetin tüyetaban siyyaqtı ösimdiktiñ bir türi.* QÄTS, 514.

BOY: Buy çiçeği tohumu (BM) KTS, 34.

BOYA: Bir çeşit ağaç. DS II, 744.

BOYAÇIN: Kökünden boya yapılan bir çeşit ot (*boyaçili, boyalık, boya otu, boyapürü*). DS II, 744.

BOYAÇİLİ: bk. Boyaçın. DS II, 744.

BOYALIK: bk. boyaçın. DS II, 744.

BOYAN: Arık kıyısında yetişen, hayvancılık için uygun, 80-100 cm uzunluğunda yaprak döken bir bitki. // *Arıq jağalawına şığatın, uzındığı 80-100 cm, mal jewge jaraytın japıraqtı ösimdik.* QÄTS, 518.

BOYANIŞ: Çok yıllık otsu bitki. Boya, göz tahrişini tedavi etmek için kullanılır. // *Köpjıldıq şöptesin ösimdik. Közge terisken şıqqanda boyanış emge paydalanıladı (Söz sandıq.* QÄTS, 518

BOYA OTU: bk. boyaçın. DS II, 744.

BOYAPÜRÜ: bk. boyaçın. DS II, 744.

BOYAWŞÖP: <Lat. *asperula*> Kırmızı renginin elde edildiği Asteraceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Qızıl tüsti boyaw alınatın, oyranşöp tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 521.

BOYAWŞITIRŞIQ: <Lat. *isatis tinctoria*> 70-80 cm boyunda iki yıllık bitki. // *Biyiktigi 70-80 cm eki jıldıq ösimdik (M.Qajımuratov, Paydalı ösimdik.).* QÄTS, 521.

BOYNUBURUK: Dalında olmuş, sapı bükülmüş incir (*boynubükük*); 2. Menekşe. DS II, 746.

BOYNUBÜKÜK: bk. boynuburuk (1). DS II, 746.

BOYQALAQAY: Sabağı tik, siydam tüp jağı dört qırlı köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 427.

BOZ: <Lat. *stipa*> Tahıl cinsine ait çok yıllık otsu bir bitki. // *Astıq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 401.

BOZALKAT: Ahlat, bir çeşit ufak armut. DS II, 749.

BOZAMIK: Ufak, boz renkli, yakılan bir ot. DS II, 749.

BOZANAK: bk. bozamik. DS II, 749.

BOZAÑ: Kuru, ıssız yerlerde yetişen ot. // *Qurğaq, şöleyt jerde ösetin şöp.* QÄTS, 404.

BOZ ARMUT: [bozık, bozık-1, bozzuk] Dağ armudu. DS II, 749.

- BOZARŞA:** <Lat. *tpuja*> Çalı gibi büyüyen, yaprak dökmeyen bir iğne yapraklı ağaç. // *Buta türünde ösetin, mǎñgi jasil, qılqan japıraqtı ağaş.* (QSÉ). QÄTS, 406.
- BOZBAĞIRGAN:** Sarmaşık gibi, yaprakları tüylü bir ot. DS II, 750.
- BOZBORUK OTU:** Dağlarda biten ve yem olarak kullanılan bir yabancı ot. DS II, 750.
- BOZBUYIRĞIN:** Alabuta cinsine ait bir yıllık veya çok yıllık bitki. // *Alabuta tuqımdasına jatatın birjıldıq ne köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 408.
- BOZDOĞAN ARMUDU:** [bozdığan, bozdurğan] Yazın olan, iri, sarı ve iyi cins bir armut. DS II, 750.
- BOZDURMA:** Bir çeşit üzüm. DS II, 750.
- BOZ ELMA:** Kış elması. DS II, 750.
- BOZGE:** Tahıl çimlendirmeye yarayan bir ot. DS II, 751.
- BOZĞALDAQ:** İlbaharda karlıdan sonra çıkan gri renkli çiçekler, laleler. // *Köktemde qar ketİsimen şığatın boz tüsti gül, jawqazın.* QÄTS, 408.
- BOZĞANAQ:** Kuru yerlerde yetişen otlar. // *Qurğaqta ösetin dǎndi şöp.* QÄTS, 408.
- BOZĞIL:** Kuru yerlerde yetişen otlar. // *Qurğaqta ösetin şöp, boz, bozañ.* QÄTS, 408.
- BOZGÜLJAPIRAQ:** Orchidaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Süysinder tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 408.
- BOZİK KENGER:** Dere boylarında, çok gübreli yerlerde yetişen ve geniş yapraklı, kalın gövdeli, uzun bir çeşit ot. DS II, 751.
- BOZİK:** 1. [boz armut] 2. Pancar. DS II, 751.
- BOZİYZEN:** <Lat. *echinopsilon sedoide*> Alabuta cinsine ait bir yıllık otsu bir bitkidir. // *Alabuta tuqımdas birjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 411.
- BOZJUWSAN:** <Lat. *artemisia glauca*> Pelin benzeri çok yıllık bir bitkisi. // *Juwsan tektes köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 411.
- BOZKÖDE:** <Lat. *stipa stenophylla*> Bozkır bölgelerinde yetişen çok yıllık bir bitkidir. // *Dalalı jerde ösetin türi boz, köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 411.
- BOZKILEM:** Yonca cinsine ait çok yıllık bir bitki. // *Jasañşöpter tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 411.
- BOZQARAĞAY:** Çam ağaöının türü. // *Şırşanıñ bozğılt türi, qızqarağay.* QÄTS, 411
- BOZQONAQ:** Hayvancılık otu. // *Şabındıq nemese mal jayılmıdıq ösimdik.* QÄTS, 412.
- BOZOT:** Bir çeşit ot. DS II, 751.
- BOZRUK (2):** “kuş ağacı”. ÇTS, 166.

- BOZSORAÑ:** <Lat. *climacoptera*> Alabuta cinsine ait tek yıllık otsu bir bitkidir. // *Alabuta tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik*. QÄTS, 413.
- BOZŞAĞIL:** Kurak bölgelerde yetişen Tahıl cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Qurğaq aymaqta ösetin astıq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik*. QÄTS, 414.
- BOZTIKEN:** <Lat. *acan thopyllum*> Karanfil cinsine ait çok yıllık bir çalı veya otsu bitkidir. // *Qalampır tuqımdasına jatatın köpjıldıq buta ne şöptesin ösimdik*. QÄTS, 413.
- BÖBÜK:** Çiçek. DS II, 754
- BÖCİ:** [böcü II] Yüksek yerlerde yetişen, karaağaca benzer bir ağaç. DS II, 755
- BÖDENEŞÖP:** <Lat. *veronica*> Bozkırlarda, meralarda ve samanlıklarda yetişen bir çimdir. // *Dalada, jayılmıda, şabındıqtarda ösetin, alasa ğana, jatağan şöp*. QÄTS, 531
- BÖDÜK:** Havuç. DS II, 757.
- BÖK:** Orman, birbirine girmiş çalı ve çırpı gibi yabani ağaçlar (Kİ) KTS, 36.
- BÖLTİRİK:** Yaklaşık.15-20 cm boyunda bozkırda yetişen zehirli ot. // *Dalalı, jazıq jerlerde ösetin, boyı 15-20 cm-dey uwlı şöp*. QÄTS, 552
- BÖREK MANTARI:** Yufka arasına konularak yemek yapılan tatlı mantar. DS II, 769.
- BÖREKOTU:** Dereotu, maydanoz cinsinden bir ot. DS II, 769.
- BÖRIAYAQ:** <lat. *zycopus*> Bitki adı. // *Ösimdik atawı*. QÄTS, 568.
- BÖRIBURŞAQ:** <Lat. *lupinus*> Parmak şeklinde dallı yaprakları olan bir baklagil bitkisidir. // *Sawsaq tärizdi salalı japıraqtarı bar, burşaqtuqımdas ösimdik*. QÄTS, 568.
- BÖRIJÖKE:** Börjöke, bir buçuk metre uzunluğunda bir çalı. Börjöke – zehirli bir bitki. // *Uzındığı bir jarım metrdey buta. Börjöke – öte uwlı ösimdik* (T.Musaqulov, Biyol. sözdik). QÄTS, 569.
- BÖRIKGÜL:** <Lat. *cynara*> Asteraceae çiçekler ailesine ait sebze mahsulü. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın kökönistik daqıl*. QÄTS, 573.
- BÖRIKÖZ:** Dağlık bölgelerde yetişen çalılardan biri. // *Tawlı aymaqta ösetin butalardıñ biri; borköz*. QÄTS, 573.
- BÖRIQARAQAT:** <Lat. *berberis*> Yaklaşık 3-4 metre yüksekliğinde, meyvesi ve acı olan bir çalıdır. // *Biyiktigi 3-4 metrdey, jemisi mayda äri aşçı buta*. QÄTS, 574.
- BÖRITARAQ:** <Lat. *hibiscus*> Malva cinsine ait bir ağaç, çalı şeklinde çok yıllık ve yıllık otsu bitki. // *Qulqayır tuqımdasına jatatın ağaş, buta türindegi köpjıldıq jäne birjıldıq şöptesin ösimdik*. QÄTS, 575.

BÖRTEJUWSAN: <Lat. *artemisia austriaca*> Tuzlu topraklarda yetişen, keskin tadı, kendine has kokusu olan soluk renkli bir bitkidir. // *Sortañdı jerde ösetin kermek dämdi, erekşe iyisi bar, bozğılt tüsti jatağan ösimdik.* QÄTS, 564.

BÖRTLİYEN DİKENİ: Böğürtlen çalısı, diken. DS II, 772.

BÖRTPPE: Çakıl arasında düşük sıcaklıklara ve kuraklığa adapte olmuş bitkiler. // *Qiyırşıq tastar arasında tömen temperatwra men qurğaqşılıqqa beyimdelgen ösimdikter.* QÄTS, 565.

BÖRÜLCE: [bogülce, böğülce, bödek, böğce, böğürce, bölce, bölcen, börçe, börgüce, börüce, börücek, börügüç, börülce, bövülce, böyrülçe] Fasulye. DS II, 765.

BRİNÇ: Far. Pirinç (CC) *krş.* brinç. pirinç KTS, 36.

BUBU: Dut. DS II, 775.

BUBUMKA: Böğürtlen, dut üzümü. DS II, 775.

BUDA: üzüm. H. I. 14, 191; II. 14, 133. EUTS, 51.

BUDA: виноград, виноградная ягода / *üzüm, üzüm çekirdeği:* bir sunça budanı tüz udura jarip разделив на равные доли виноградную ягоду в один сун/ *bir günde üzüm çekirdeğin eşit paylara bölmek* (Rach I 1/146); murç jemä urup budanı qavşurup jip birlä jörgär положив еще перец, прибавив ягоду винограда и обернув все нитками/*daha bir biber koyup, üzüm çekirdeğin ekleyerek ve tüm konuların sarmak* (Rach II 1/120). DTS, 120.

BUDAG: Budak, ağaç dalı (İH) *krş.* budak, butağ, butağ KTS, 36.

BUDAĞ: “budak, dal *krş.* budağ butağ” MN (1) 9/12. HAS, 114.

BUDAĞ (1): “ağaç dalları, sürgünü, cubuğu” ŞSL. ÇTS, 168.

BUDAH: dal. EATS, 144.

BUDAQ: “dal *krş.* butağ, butağ ” NF 56/17, KE 143v/9, ME 169/3. HAS, 110.

BUDAQ: Budak, ağaç dalı (DM, KFK, Kİ, TZ) *krş.* butağ, butağ, butağ KTS, 36.

BUDIQ: *butıg* “budak. dal”: TT. I. 13, 164. EUTS, 51.

BUDIRMİYA: <Lat. *clycyrrhiza aspera*> Bezelye ailesine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Burşaq tuqımdası miya tuwısına jatatin köpjıldıq şöptesin ösimdik. Sabağı siyrek butaqtalğan, sırtın qalıñ bezdi tiken jawıp jatadı, osığan baylanıstı budırmıya dep ataladı* (QUÉ). QÄTS, 631.

BUĞAN: bezelye türünden bir sebze. H. II. 22, 21. EUTS, 51.

BUĞASİKİ: Ormanda, dağda yetişen, 20-100 cm boyunda bir ot. DS II, 779.

BUĞDA: [bağda (II), bıyday, bıydey, bōda, boğda, buğdey, bulday, buyda, buyday, buyde, buydey, buydiy, büydey] Buğday. DS II, 780.

BUĞDAYCIK: [buğdayık, buğdaylık otu] Buğdaya benzeyen bir çeşit ot, yabani buğday. DS II, 780.

BUĞDAYCIK OTU: Eşek kengeri. DS II, 780.

BUĞDAY ÇİÇEĞİ: İlkbaharda buğday tarlasında biten mor renkli bir ot. DS II, 780.

BUĞDAYIK: bk. buğdaycık. DS II, 780.

BUĞDAYLIK OTU: bk. buğdaycık. DS II, 780.

BUHUR OTU: Bir çeşit ot. DS II, 783.

BUJIRDÂN: <Lat. *taphrospermum*> Brassicaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Ormanjapıraq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 632.

BUĞÜL: Ar. Olgun hurma (İM) KTS, 37.

BULAK OTU: Su gözlerinde biten, hoş kokulu ve yemeklerde kullanılan bir ot. DS II, 785.

BULANMÜYİZ: <Lat. *bongardia*> Berberidaceae cinsine ait çok yıllık bir bitki. // *Böriqaraqat tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 683.

BULAV: Pilâv (BV) KTS, 37.

BULDIRIQOTI: <Lat. *lepidium*> Kumlu çöllerde yetişen yoğun bir çimdir. // *Qum aralas şöleyt jerlerde ösetin, buldırıq jayılatın tıqır şöp.* QÄTS, 704.

BULGARSIKTI: Yer elması. DS II, 788.

BULGUNA: develerin yediği, ılgın gibi gevrek, kırmızı bir ağaç 246/216 DLTS, 601.

BULLUMBIÇÇIK: [bullumbuç, bulumbuç, bulumbuşşuk] İlkbaharda yaylalarda yetişen ve böreğe konulan, soğan çeşidinden bir sebze. DS II, 789.

BULUTİ ÜZÜM: bk. bulutu. DS II, 791.

BULUTU: [buluti üzüm, bulut üzümü] Özel bir rengi olan iri taneli üzüm. DS II, 791.

BULUT ÜZÜMÜ: bk. bulutu. DS II, 791.

BUNBUL ALMASI: Kırmızılı yeşilli tatlı elma. DS II, 792.

BUNDUK: Ar. Fındık (BV) *krş.* bınduk, finduk KTS, 38.

BUNDUK: fındık büyüklüğünde. EATS, 148.

BURAĞAN: Buruk tatlı armut. DS II, 794.

BURANDAJAPIRAQ: <Lat. *vallisneria*> Hydrocharitaceae cinsine ait çok yıllık bir su bitkisi. // *Suwkörık tuqımdasına jatatın, suwda ösetin köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 723.

BURC (2): “biber, fülful bkz. bū bū , borc, isti ot, babir (3)” ŞSL. ÇTS, 174.

BURÇ: taze ağaç dalı, filiz. Deveye burç gerek olursa, boynunu uzatır. (Atasözü) EATS, 149.

BURÇALAK: Sahra lâlesi (Kİ) KTS, 38.

BURGACAN: Dikenli bir ot. DS II, 796.

BURGUL: Bulgur (TZ) KTS, 38.

BURGUN: Bulgur (TZ) KTS, 38.

BURIŞ: <Lat. *sarsisiyt*> Alka cinsine ait bir yıllık veya çok yıllık bir bitki, bazen bir çalı veya yarı çalı olan bitki. // *Alqa tuqımdasına jatatın birjıldıq nemese köp jıldıq şöptesin, keyde buta nemese jartulay buta ösimdik.* QTÄS, 9.

QARABURIŞ: <Lat. *rirerapigrum*> Sıcak iklimlerde yetişen biber ailesine ait çok yıllık sarmaşık benzeri bir bitki. // *Jılı jaqta ösip-önetin burış tuqımdasına jatatın köpjıldıq şırmawıq tärizdi ösimdik.* QTÄS,10.

Kazak Türkçesinde Burış-Qaraburış olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *biber* (sozluk.gov.tr), Uygur Türkçesinde *bitmul* (EUTS, 41), *murç* (EUTS,130), Karahanlı Türkçesinde *murç* (DTS, 346) *murç* (DTS, 351), Kıpçak Türkçesinde *burç* (TM:19a/2, ED: 7a/8, TZ: 152) (CCI: 40b/24), *biber* (ED.7a/8), Çağatay Türkçesinde *borc,burc* (ŞSL, 168), *burç* (DTO 165) (OSTN, 137) olarak kullanılmaktadır.

QIZIL BURIŞ: Birçok ülkede, tropik bölgelerde yetişen yıllık, çok yıllık bir bitkidir. // *Köptegen elderde birjıldıq, tropikte köpjıldıq retinde ösireletin alqa tuqımdas, jemisi aşçı ösimdik, burıştıñ (sarsicum) bir türi.* QTÄS, 10.

BURMALI MARIL: Göbekli marul. DS II, 801.

BURNUKIZIL: [burnuğızıl] 1. Bir çeşit erik, 2. Kızılılık. DS II, 801.

BURSA BUĞDAYI: İri, açık sarı taneli buğday. DS II, 801.

BURŞAQ (2): <Lat. *pisum*> Oval, kabuk içinde yer alan bir tohum bitkisi ve bu bitkinin tohumları. // *Sopaqşa kelgen, urıǵı qabıq işinde ornalasqan daqıldı ösimdik jäne osı ösimdiktıñ dani.* QÄTS,738.

BURŞAQ: Kazak Türkçesinde Burşaq olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *bezelye* (sozluk.gov.tr), Uygur Türkçesinde *burçaq* (EUTS, 53), Karahanlı Türkçesinde *burçaq I* “*горох и другие растения из семейства бобовых/bezelye ve baklagiller ailesinden diğer bitkiler: livi aşı qara burçaq tetir ego жертвенная пища – черный горох/ onun kurban yemeği - siyah bezelye*” (TT VII 14/60) (DTS, 125), *burçak* (DLTS, 602), Harezmi Altınordu Türkçesinde *burçaq* NF 417/16, KE 124r/16. (HAS, 58), Kıpçak Türkçesinde *burç*, *burçak* (KTS, 38), *burçak* (CC 55b/8) Clauson “hayvanlara yedirilen bir ot” şeklinde tanımlamıştır (Clauson, 1972: 357). Eski Türkçeden itibaren kullanılmaktadır (Caferoğlu, 1931: 53; Bang vd., 1929-59: VII 16, 40) Orta Türkçe döneminde de aynı şekilde kullanılmıştır (Ercilasun-Akkoyunlu, 2015: 234/203). Räsänen Çuvaşça perža “burçak”ın Macarcaya borsó biçiminde geçtiğini

söylemiştir (Räsänen, 39). Çağatay Türkçesinde *burçak* “nohuda benzer bir habbee” (ŞSL, 168) olarak kullanılmaktadır.

BURUT DİMNİDİ: Bir çeşit üzüm. DS II, 805.

BUSTUQ: Ar. Fıstık (TZ) KTS, 38.

BUTAG: Budak, ağaç dalı (KK) *krş.* butağ, budak, butak KTS, 39.

BUTAQ: “budak, dal *krş.* budak, butağ ” NF 255/1, KE 101v/10, ME 169/3, MM 38/4, HKT 249b/3, HŞ 910, İML 182, MN (2) 14/133, *butakları bolğ an-*“dalları olan, dallı” HKT 509b/8. HAS, 114.

BUTAQ: Budak, ağaç dalı (BM, BV, CC, İH, Kİ, MG, TA, TZ) *krş.* budağ, budak, butağ KTS, 39.

BUTAQ: ветвь, ветка, побег: men butaq egsädim я захотел согнуть ветку/ben dal bükmek istedim (MK I 277); kim ajip estür qulaq/aj evi artuč butaq кто скажет, (чье) ухо услышит, /что дом луны – ветвь можжевельника/ (*kimin*) *kulağu duyduğunu kim söylüyor / ayın evi - ardıç dalı* (MK I 377). DTS, 129.

BUTAQ ÇİBİQ: ветки, ветви/*dallar, dallar:* sögütünü ..... *jalbiry/aqi tüsi jemişi butaqi çibiqi* листья, плоды, ветви ..... того дерева/*o ağacın yaprakları, meyveleri, dalları* (Tiş 49b/6). DTS, 129.

BUTAQARAĞAN: <Lat. *saragana frutex*> Karagan bitkisinin, 50-200 cm boyunda, kısa dikenli bezelye familyasına ait bir çalı. // *Biyiktigi 50-200 cm tikenegi az burşaq tuqımdasına jatatin qarağan ösimdiginiñ butalı türi.* QTÄS, 19.

BUTAQINA: Cladonia cinsine ait bir bitki. // *Kladoniya tuwısına jatatin ösimdik.* QTÄS, 21.

BUTİĞ: butıq=putıg. İnd. 34. EUTS, 55; *butık* budak, butak, dal”. TT. I. 13, 164. Suv. 165, 19= *butıg* EUTS, 55; *butık – butak:* dal, budak 34/20, 90/81, 94/87, 141/124, 189/162, 334/270, 399/310, 468/372, 453/355, 469/375, 477/381, 479/383, 483/387 DLTS, 605; *buti q:* Ветвь, ветка, побег/*dal:* ol butiq jarındi он нарубил веток/ o *dalları kesti* (MK III 83); *sita qopti jerdin jadildi butiq* лучи света поднялись над землей и распространились, (как) ветви (деревьев)/*ışık ışınları yeryüzünün üzerinde yükseldi ve (ağaç) dalları (gibi) yayılmış* (QBK 290/6); *tit sögüt butiqi* miñ türlügin *titräjür* artuč sögüt butiqi jüz türlügin *ıryalur* ветвь лиственцы задрожит тысячу раз, ветка можжевельника встряхнется стократно/*karaçam dalı binlerce kez titreyecek, ardıç dalı yüz katını sarsılmış* (TT I/164); *terkin tavrați tönin sücülüg qamiş butiqi üzä asip* поспешно повесив свою одежду на свесившиеся побеги камыша/ *bulrush sallanan sürgünler üzerinde aceleyle kendi giysilerini astı* (Suv 615/19). DTS, 130.

BUTTUM: Yabani fındık. DS II, 806.

BUVUR SAKIZI: Tütsü olarak kullanılan, günlük dedenilen bir bitki. DS II, 807.

BUYDAYBAS: Hayvan yemi için uygun olmayan yabani otlar. // *Mal azığına jaramsız, aramşöp türi.* QÄTS, 651.

BUYDAKENDIR: <Lat. *abutilon*> Asteraceae cinsine ait bir yıllık otsu bitki veya çok yıllık çalı. // *Qulqayır tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik nemese köpjıldıq buta.* QÄTS, 651.

BUYIĞI: Kumlu topraklarda yetişen bir bitki. // *Qumdı jerde ösetin ösimdik.* QÄTS, 659.

BUYIRĞAN: Bozkır sırtlarında yetişen bir bitki. // *Dalalı, qırqalı jerde ösetin, taram-taram bolıp şığatın ösimdik.* QÄTS, 664.

BUYIRĞIN: <Lat. *anabasis*> Kumlu topraklarda yetişen bir bitki. // *Qumdı jerlerde, taqır şölderde ösetin japıraqsız, bası bürşikti şöp ne alasa buta.* (QUÉ). QÄTS, 664.

BUYNUZ: Güzel çiçekli ağaç. DS II, 808.

BUYRAJAPIRAQ: <Lat. *marrubium*> Lamiaceae cinsine ait bir ilaç bitkisi. // *Erindigüldiler tuqımdasına jatatın, balşırındı dârilik ösimdik.* QÄTS, 654.

BUYRAZIĞIR: <Lat. *linum humile*> 30-50 cm yüksekliğe kadar kıvrıkcık yapraklı keten cinsine ait yıllık bir bitki. // *Biyiktigi 30-50 cm-dey buyra japıraqtı zığır tuqımdasına jatatın, birjıldıq ösimdik türi.* QÄTS, 655.

BUYRAQULQAYIR: <Lat. *malvaceae crisper*> Güzelliği, ilacı, yemi ve yemeği için yetiştirilen bir bitki. // *Äsemdik üşin, dâri-dârmek, mal azığı jäne tağam retinde ösiriletin ösimdik.* QÄTS, 655.

BUYRAQILŞA: <Lat. *ephedraceae*> Bitki esas olarak bozkır, kumlu ve kayalık bölgelerde yetişir. // *Negizinen dalalı, qumdı, tastaqtı öñirlerde ösetin ösimdik.* QÄTS, 655.

BUYRASORAN: <Lat. *hilogeton glomeratus*> Alabuta cinsine ait, sapları mavimsi-gri, 30-40 cm yüksekliğinde, tek yıllık otsu bir bitkidir. // *Sabağı kökşil sur, biyiktigi 30-40 cm, alabutalar tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 656.

BUYURGAN: Sultan otu da denilen bir ot. DS II, 809.

BUZALABUT: Baharda kırlarda açan mor bir çiçek. DS II, 809.

BUZAWBAS: <Lat. *halimocnemis villosa*> Kumlu topraklarda yetişen Alabuta cinsine ait 3-25 cm boyunda küçük otsu bir çimdir. // *Qumdı jerde ösetin, alabota tuqımdasına jatatın biyiktigi 3-25 cm-dey, malğa juğımdı şöp.* QÄTS, 640.

BUŽİN: чемерица/çöpleme (MK I 398). DTS, 131.

BUZ KARPUZU: Beyaz çekirdekli, açılıp güneşe konulduğunda buz gibi soğuyan karpuz. DS II, 810.

BÛ BÛ : “biber bkz. burc (2), borc, isti ot, babir (3)” ŞSL, ŞHD. ÇTS, 168.

BÛĞELEK: Sarmaşık şeklinde yabani bir ot. DS II, 813.

BÛĞREZ: Eğri büyüyen ağaç. DS II, 814.

BÛK: Böğürtlen. DS II, 815.

BÛK TUDU: bk. bük. DS II, 815.

BÛK ÜZÜMÜ: bk. bük. DS II, 815.

BÛLBÛLYUVASI: Büyük kırmızı gül. DS II, 819.

BÛLBÛZE: Yabani menekşe. DS II, 819.

BÛLÇÜKLÛ SOVAN: Yeşil soğan. DS II, 819.

BÛLDIRGEN: <Lat. *fragaria*> Rosaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Rawşan güldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik, jiydekti daqıl.* QTÄS, 47.

JASIL BÛLDIRGEN: <Lat. *fragariaviridis*> Nehirler boyunca dağlık alanlarda yetişen çok yıllık otsu bir bitki. // *Tawlı awdandarda, özen jağalawında ösetin köpjıldıq şöptesin jiydekti ösimdik.* QTÄS, 47.

ORMAN BÛLDIRGENI: <Lat. *fragaria versa*> Ormanların açık yamaçlarında yetişen çok yıllık otsu bir dut bitkisi. // *Ormandardıñ aşıq betkeylerinde ösetin köpjıldıq şöptesin jiydekti ösimdik.* (QUÉ). QTÄS, 47.

BÛLLÛMBEBEK: [belimbek, bellimbek, bellinebenek, bellümbek] Papatya. DS II, 820.

BÛLÛCÛK: [bülücek, bülücüyh, bülürücüyh] Fasulye. DS II, 821.

BÛR: почка (растения)/*böbrek (bitki)* (W/9). DTS, 132.

BÛR: Gonca, toruncuk (CC) KTS, 40.

BÛRGEŞÖP: <Lat. *Pulicaria gaertn*> Asteraceae ailesine ait bir bitki. // *Kürdeligüldiler tuqımdası bürgeşöp tuwısına jatatın ösimdik.* QTÄS, 57.

BÛRŞIKTI DÄNEL: <Lat. *aldrovanda vesiculosa*> Tahıl cinsine ait çok yıllık bir bitki. // *Şıqşöp tuqımdasınıñ dänel tuwısına jatatın köpjıldıq ösimdik.* QTÄS, 69.

BÛRGÛLÛ: Büyük taneli bir çeşit üzüm. DS II, 827.

BÛRÛK: bk. bük. DS II, 815.

BÛSTÄLİ: бот. лебеда/ *bot. quinoa* (MK I 493). DTS, 133.

BÛSTELİ-BÛSTÛLİ: yenilen kara pazı, koyun sarmaşığı (*Atriplex hortensis*) 226/196, 247/216 DLTS, 608.

BÜTÜGE: patlıcan (*Solanun melongena*) 225/194 DLTS, 608.

BÜTÜGE: баклажан/ *patlıcan* (MK I 447). DTS, 134.

BÜYREKŞAY: Yaklaşık 1-1,5 metre yüksekliğinde, çalı şeklinde yetişen çok yıllık bir bitkidir. // *Eringültekte, biyiktigi 1 -1 ,5 metrdey, buta bolıp ösetin köpjıldıq şöp.* QTÄS, 33.

BÜZGÜLÜ: [büzgüle, büzgüllü] Kalın kabuklu, uzun taneli, dayanıklı siyah üzüm. DS II, 834.

BUWLBA: Lezzetli, erken olgunlaşan patates çeşididir. // *Tüynekekeri dämdi, erte pisetin kartop sortı.* QÄTS, 602.

BUWILDIQ: Sulak alanlarda yetişen uzun saplı, çiçekli ve köklü bitki. // *Suwlı jerde ösetin, uzın sabaqtı, güldi, tamırjemisti ösimdik.* QÄTS, 614.

-C-

CABANA: Böreğe konulan bir çeşit ot. DS III, 837.

CABCIL: Beyaz çiçekli bir ot. DS III, 838.

CACIK: İlkbaharda tarlalarda bitenve yenilebilen otlar. 2. Semizotu. 3. Yabanî mantar. DS III, 839.

CADI ŞİMŞİRİ: Yaprakları daima yeşil, ufak, sivri dikenli bir bitki. DS III, 840.

CAFAÇİÇEĞİ: Sarmaşık. DS III, 840.

CAMBIT: Bağ bozulduktan sonra yetişen küçük taneli, döküntü üzüm. DS III, 853.

CAMBURT: Yaylalarda yetişen ve kökünden hayvan bitini öldürmeye yarayan ilaçyapılanbirot. DS III, 853.

CANERİĞİ: Kayısı. DS III,855.

CANKA: Küçük, sarı bir çeşit erik. DS III, 857.

CANKESME: Sonbaharda yetişen bir çeşit buğday. DS III, 857.

CANOTU: 1. Ispanak, 2. Madımalak. DS III, 857.

CARHALA: [*calhala, çargala, çarhala*] 1. Pancar. DS III, 861.

CATIRA: Yakacak olarak kullanılan bir dağ bitkisi. DS III, 864.

CAYRAK: Ağustosta yetişen bir çeşit sulu, iri armut. DS III, 870.

CAZUGÜLÜ: Yaban gülü. DS III, 871.

CEF: Mercimek büyüklüğünde meyve veren yabani bir cins ağaç. DS III, 874.

CEGIRGEN: [ceğirgen, cırgan, ciciklen, cicirgen, cigirgen, çiğirden] Isırganotu. DS III, 875.

CEHENNEMZANBAĞI: Süsen çiçeği. DS III, 875.

- CEHRİ:** [cehni, cehre (I), çehri] 1. Ufak boncuk şeklinde meyveleri olan ve boya yapmakta kullanılan yabancı ağaç. DS I, 876.
- CELEP:** Aşılammamış meyve. DS III, 878.
- CELKEK:** Koparıldığında süt çıkaran bir cins kır bitkisi. DS III, 878.
- CEMİŞ:** Yemiş, meyve (CC) *krş.* yemiş, yemiş. KTS, 42.
- CENEĞİ:** Yüksek yerlerde yetişip yaprakları hayvanlara yedirilen bir cins ağaç. DS III, 881.
- CENCEK:** “bir tür ağaç bk. dıraht, dopku, güçüm, kıpçak (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, künde (3), nā cū , naju, selem, sırkı, şecer, şecere, toğuz ton, üç kat, yığ aç (1), ābnū s, ağ ac, ağ aç, aman kara, cecek, çeçek, çençek (1), çpçak, devha, yğ ac (1)” ŞSL. ÇTS, 199.
- CENİK SOVANI:** Tatlımsı, mor renkli, geniş çebicimli bir cins soğan. DS III, 882.
- CENNETOTU:** Yuvarlak ve ince yapraklı, marul tadında bir cins ot. DS III, 883.
- CERAN:** Kırmızı renkli bir çeşit çiçek. DS III ,884.
- CERCİL:** Ar. Bir bitki adı (BV) KTS, 42.
- CERİK AĞACI:** Su kenarında yetişen, yedi sekiz metre yükselen ve kömüründen barut yapılan bir cins ağaç. DS III, 886.
- CERİD:** Ar. Yapağı ve budağı soyulmuş hurma ağacı (KFT) KTS, 42.
- CENDEK:** “çiçek, ot” ŞSL. ÇTS, 199.
- CETLEMÜK:** Bir çeşit armut. DS III,887.
- CEYLAN ÇİÇEĞİ:** Yapağıbeş köşeli olup, pembeçiçek açan bir bitki. DS III, 888.
- CEVĀ RĪ:** “mısır darısı bk. besel, aqbaş (1)” ŞSL. ÇTS, 203.
- CEVZEHER:** “Hindistan cevizi” ŞSL. ÇTS, 204.
- CIBARCA:** Bir cins eğrelti otu. DS III, 889.
- CIĞA:** Beyaz ve sarı renkte, ince türlü bir cins ot. DS III, 899.
- CIĞRA:** Bir cins dikenli ot. DS III, 905.
- CILBAN:** [cilban]1. Yabanî bezelye. 2. Burçak. DS III, 908.
- CILIK:** İncir. DS III, 912.
- CINGIRAVU ELMASI:** Sallanınca içinde çekirdekleri ses çıkaran bir çeşit elma. DS III, 923.
- CIRIK:** Turunçgillerden, kavuna benzeyen, güzel kokulu, yenilmeyen, yabancı bir meyve. DS III, 929.
- CIRMILAK:** Yemeği yapılan küçük mantar. DS III, 935.
- CIRNAK:** Çoban çantası denilen ot. DS III, 936.

CIRTATAN: [cırdatan düleği, cırlangeç, cırlangiç, cırt, cırtlak, cırtlan, cırtlavak, cırlavuk, çırlangiç] 1. Yenmeyen, güzel kokulu, portakal büyüklüğünde kavun cinsinden bir meyve. DS III, 937.

CIRTDANGAZ: Ekilmeyen tarlalarda yetişen geniş yapraklı, hatmi çiçeğine benzeyen çiçekler açan bir bitki. DS III, 938.

CIRTLAKOTU: Nohuda benzer acı bir ot, patpat otu. DS III, 939.

CIRTLAKSAKIZI: Sakız çıkarılan bir cins ot. DS III, 939.

CIŞKIÇ: Nane (CC) KTS, 43.

CIVAK: Şeytan tırnağı. DS III, 942.

CIZ [cızcızdikenî]: Tohumları oraya buraya yapışan ,tarlalarda görülen bir çeşit ot. DS III, 946.

CIZLAĞAN: Isırgan otu. DS III, 950.

CIZLAYIK: Bir çeşit bitki. DS III, 951.

CİBİK: Çin mısırı. DS III, 955.

CİBİLLE: Semizotu. DS III, 955.

CİCAMIK: Ardıç ağacı ve meyvesi. DS III, 957.

CİCİBİCİ: İncir. DS III, 958.

CİCİBİCİ: Yemeği yapılan bir çeşit ot. DS III, 958.

CİCİBİL: Zencefil (CC) KTS, 43.

CİCİK: Bitkinin yerden ilk dörülen yeşilliği (İH) KTS, 43.

CİCİKÜZÜMÜ: Parmak gibi uzun olan bir çeşit üzüm. DS III, 959.

CİĞARI: Kırmızı tohumları olan, böğürtlene benzeyen bir çeşit ağaç. DS III, 962.

CİMBİZ: Kurutulduktan sonra gövdesi kürdan gibi kullanılan bitki. DS III, 968.

CİMCİKDİKENİ: Böğürtlen. DS III, 970.

CİMCİME: Cinmısırı. DS III, 971.

CİMLĀ: Baş şemsiye şeklinde olmayan mantar. DS III, 973.

CİNBİBERİ: Süs biberi. DS III, 975.

CİNCİFEÜZÜMÜ: Kırmızı, küçük taneli, şarap yapmakta kullanılan bir çeşit üzüm. DS III, 976.

CİNCİLE: İyi cins mantar. DS III, 976.

CİNEK: Mısır tarlalarında biten, yaprakları buğday yaprağına benzeyen bir çeşit ot. DS III, 978.

CİGENDİKENİ: Dikenli bir çeşit ağaç. DS III, 979.

CİNGİLKADİFE: Bir çeşit kadife çiçeği. DS III, 979.

- CINGIŞ:** Deve dikenini. DS III, 980.
- CINBIZ:** Ufak, yeşil, küçük bir cins fasulye. DS III, 980.
- CİNİK:** Küçük hıyar. DS III, 980.
- CİPİL:** Gelişi güzel yetişen fidan. DS III, 983.
- CİTTELİKEÇİ:** Gelincik çiçeği. DS III, 987.
- CİVCİLİK:** Yemeği yapılan beyaz çiçekli kır otu. DS III, 988.
- CİVEK:** Küçük taneli, siyah yabani üzüm. DS III, 988.
- CİVELEK:** 1. Bir çeşit elma. 2. Gelincik otu. DS III, 988.
- CİYNER:** Diş budak ağacı. DS III, 991.
- CİZGİT:** Bir çeşit beyaz fasulye. DS III, 992.
- COL:** Yabanî çilek. DS III, 995.
- COPLAK:** Geniş yapraklı bir bitki. DS III, 999.
- CORUK :** Fidan. DS III, 1002.
- CULBAN:** [culbant, culbat, culvan, cülbant, cülbent, çulbant, çulhat]: Yabani bezelye, burçak. DS III,1012.
- CULBAN:** Bezelye (DM) KTS, 44.
- CUMBUR:** Küçük taneli yabani üzüm. DS III,1015.
- CUMBUT:** Gonca. DS III, 1016.
- CURTA:** Yabani kiraz. DS III, 1019.
- CUŞKA:** Bir cins yuvarlak biber. DS III,1020.
- CUVA:** “yabani soğan” ŞSL. ÇTS, 214.
- CÜCEBAĞIRSAĞI:** İnce, kıvrık yapraklı, yemeği yapılan bir çeşit ot. DS III, 1021.
- CÜCÜK:** Dağ çileği. DS III, 1024.
- CÜCÜLDARI:** İnce ufakdarı. DS III,1024.
- CÜLÜK:** Yabani bezelye. DS III, 1026.
- CÜL ÜZÜMÜ:** [cünü, cüvek] Şarap yapımında kullanılan ince kabuklu, açık renklibircins üzüm. DS III, 1026.
- CÜMBEZ:** Tropik bölgelerde yetişen, incire benzer meyveleri olan bir ağaç. DS III,1027.
- CÜMELE:** Pancara benzer,yemeği yapılan bir ot. DS III,1027.
- CÜNDEBĀ:** Ar. Bir bitki adı (BV) KTS, 44.
- CÜNÜL:** [cül üzümü] DS III,1027.
- CÜRGÜL:** Bir çeşit mısır. DS III, 1027.
- CÜRÜK:** Yer elması. DS III, 1028.

CÜVEK: bk. cül üzümü. DS III,1026.

CÜVÜR: Eylül ayı sonunda yetişen iri, kırmızı kabuklu bir çeşit şeftali. DS III,1029.

-Ç-

ÇACTI: Funda cinsinden dikenli, sert bir çeşit ağaç. DS III,1031.

ÇAÇ: Temizlenmiş buğday (Kİ) KTS, 45.

ÇAĞ: Yaprakları hayvanlara yedirilen bir bitki. DS III,1032.

ÇAĞ AY: bir bitki adı (olsa gerek?): P. P. 2,3. EUTS, 58.

ÇAĞMANOTU: Suyu, zehirlenen hayvanlara içirilen bir çeşit ot. DS III, 1037.

ÇAKIL: Taze fasulye. DS III,1043.

ÇAKILDAK: 2. Sakız kabağı, 3. İlaç yapmakta kullanılan, zar içinde tohumları olan, baklagillerden bir bitki. 6. Börülce, 7.Kırlarda yetişen, köklü, çiçekli ve yağlı bir çeşit ot. DS III,1043.

ÇAKILDİKENİ: bk. çakırca dikenli. DS III,1043.

ÇAKIR (IV): Isırgan otu. DS III,1044.

ÇAKIRCA DİKENİ: Sarı çiçek açan, uzun ve sert sapı olandiken. DS III, 1044.

ÇAKMURBUĞDAY: İri,ağır bir çeşit buğday. DS III,1046.

ÇALAĞAN: [çalağan otu] Isırgan otu. DS III, 1048.

ÇALAK: 1. Küçük karpuz. 2. Olmamış karpuz. DS III, 1048.

ÇALBA: [cakba, çalpa] Lahada denilen bitki. DS III, 1050.

ÇALIBASAN: İri ve sert taneli, uzun saplı ve kılçıklı bir cins buğday. DS III, 1054.

ÇALIBASMAZ: Kara kılçıklı buğday. DS III,1054.

ÇALIDİBİ: Çalılıklarda biten, yemeği yapılan bit ot. DS III,1054.

ÇALI: Boysuz dikenli ağaç (İH) KTS, 46.

ÇALIK: Kırlarda biten, yumruk ökü yenilen kırmızı çiçek açan bir bitki. DS III,1054.

ÇAL KİRAZI: Beyaz kiraz. DS III,1058.

ÇALTIDİKENİ: bk. çaltı DS III,1062.

ÇAM BUĞDAYI: Açık kırmızı renkli, ufak taneli buğday. DS III,1064.

ÇAMÜZÜMÜ: Kırmızı renkli, küçük taneli, sıra için kullanılan üzüm. DS III, 1066.

ÇANAK ÇATLATAN: [çanak kıran, çank çatlatan]Gelincik çiçeği. DS III, 1067.

ÇANDARU: сандаловое дерево / *sandal ağacı*: çandaru qizil cında n чандару – (пo-турецки) красный сандал/*candaru* – (*türkçe*) *kırmızı sandal* (Suv 476/4). DTS, 138.

ÇANGAL FASİLESİ: Sırık fasulyesi. DS III,1070.

ÇAPUL: Göl veya çay kenarlarında yetişen ot. DS III, 1078.

ÇARDIMÇANAK: Baklagillerden bir bitki. DS III,1081.

ÇARUN: чинара, платан *çınar ağacı* (MK 209/5). DTS, 142.

ÇARUN: Yağma lehçesinde çınar ağacı (*Platanus*) 209/179 DLT, 617.

ÇAŞIRAN: Geniş, yuvarlak yapraklarından dolma yapılan bir çeşit ot. DS III,1085.

ÇAŞIT: Üzüm. DS III,1085.

ÇATLAK: 1. Ardiç. 2. Kökünde patates gibi yumrular bulunan ve karış boyunda sarı çiçekler açan bir çeşit bitki. DS III,1091.

ÇATLAVUK: Fındık, fıstık (CC) *krş.* Çetlevük, çetleyik, şetlegen, şetlevük. KTS, 47.

ÇAVDARLIK: Çavdar bitkisi kadar büyüyen, başak verdiği halde tanesi olmayan, çalı içlerinde yetişen bir çeşit bitki. DS III,1093.

ÇAVJU: dağlarda yetişen, sapı ve budakları kırmızı, taneleri acı ve kırmızı bir ağaç 213/183 DLT, 617.

ÇAYAJ: чагай – растение, дающее волокно/*elyaf veren bir bitkidir: çayaj eñirär jün eñirär kendir eñirär сучат чагай (?), сучат шерсть, сучат коноплю/kurutulmuş chagai (?), kurutulmuş yün, kurutulmuş kenevir (KP 2/3).* DTS, 136.

ÇAYLAMIK: Kökleri sağlam bir ot, ayrık otu. DS III, 1097.

ÇAXŞU: kurt üzümü (*goji tohumu - Lycium*) 213/183 DLT, 617.

ÇEBLEBİ: Çaykenarlarındakendikendineyetişenağaç,çalı,söğüt. DS III,1101.

ÇÄ ÇÄ K: çiçek: Suv.173, 4; TT.V.20,1; Ust.198, 52. EUTS, 60; *çeçek:* “küçük ağaç, çalı, çırpı, gül bk. dıraht, dopku, güçüm, kıpçak (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, künde (3), nā cū, naju, selem, sırık, şecer, şecere, toğuz ton, üç kat, yğ aç (1), ābnū s, ağ ac, ağ aç, aman kara, cecek, cencek (1), çençek (1), çıpçak, devha, yığ ac (1)” ŞSL. ÇTS, 233; *çè çek:* çiçek bk. şikū fe, şükū fe, zehre (1), çiçek (1), erğ avā n, erğ ū vā n, ğ onca, ğonca, ğonçe, katmer (1), kurt bağ rı, küñ kulağı, nā yū k (1), rū k, zamirā n” GT. ÇTS, 233; *çè çek:* “çiçek krş. çeçek, çiçek” MM 280/1. HAS, 133; *çeçek:* “çiçek krş. çè çek, çiçek” KE 61v/11, İML 182, *çeçek bol* -“çiçeklenmek, çiçek atmak” KE 43v/4, *çeçek yağ ı* “çiçek yağı” İML 165. HAS,133; *çeçek:* ağaç çiçeği ve çiçek 72/58, 99/92, 105/96, 195/167, 219/189, 329/267, 407/318, 408/319 – çiçek DLT, 617; *çeçek:* 1. çiçek. 2. gül.

3. (tib.) çiçek hastalığı. 4.ben. EATS, 172.

ÇEÇEK II: çınar çiçak qız, çınar; qir çeçek qir, V. DTS, 143.

ÇEÇİKKULAĞI: Semiz otuna benzer bir cins ot. DS III, 1105.

ÇEDENE: [cedene, çetene] 1.Kendir, kenevir tohumu. 2. Ketan tohumu. 3.

Sakızağacı meyvesi. DS III, 1105.

ÇEGDİK: “iğde, meyve bk. cigde, igde, yigde, cigde” ŞSL. ÇTS, 234.

- ÇEKEM:** Yeşil yapraklı, dikensi, ateşe atıldığında çatırda yarakyanan bir bitki. DS I, 1110.
- ÇEKME:** Geven bitkisi otu. DS III,1115.
- ÇEKMER:** Ardıç cinsinden bir ağaç. DS III,1116.
- ÇEKÜMÇİLEĞİ:** Siyah renkli bir tür çilek. DS III,1117.
- ÇELE:** Taze fasulye. DS III,1118.
- ÇELEM:** 1. Şalgam, 2. Pancar, 3. Kırmızı turp. DS III, 1119.
- ÇELEPETEN:** Kırılarda yetişen yabani bir ot türü. DS III,1120.
- ÇELİK:** İğde ağacı. DS III, 1122.
- ÇEMER:** Havuç (TA) KTS, 48.
- ÇEMRÜ:** Havuç (Kİ) krş. Çemrü KTS, 48.
- ÇEMİŞ:** 1. Ballanmış armut. 2. Kavun. DS III,1129.
- ÇENĀ R:** Far. “çınar ağacı bk. çınar” GT, NH, LD, MÜN, YED, MK, LM, SD, GN. ÇTS, 236.
- ÇENĀ R:** Far. “çınar ağacı krş. çmā r” KE 23v/19. HAS, 133.
- ÇENÇEK:** “bir nevi ağaç bk. dıraht, dopku, güçüm, kıpçak (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, künde (3), nā cū , naju, selem, sıriş, şecer, şecere, toğuz ton, üç kat, yığ aç (1), ābnū s, ağ ac, ağ aç, aman kara, cecek, çeçek, çıpçak, devha, yığ ac (1)” ŞSL. ÇTS, 237.
- ÇENİŞTÜRÜK:** yaz başında yetişen ve yenen, fındığa benzer ve kırmızı Çin meyvesi 264/230 DLT, 619.
- ÇEŦLIK:** sarmaşık otu (*Hedera helix*) 611/504 DLT, 619.
- ÇERMAYI:** Yazın olgunlaşan yeşil renkli bir armut çeşidi. DS III, 1147.
- ÇET:** Ormanlarda büyük ağaçlar arasında yetişen gövdesi ve dalları elastiki bir cins küçük ağaç. DS III, 1149.
- ÇETİN:** Ökse otu. DS III,1151.
- ÇETİN KOZ:** Kırılması güç olan ceviz (İH). KTS, 49.
- ÇETLEVÜK:** Fındık, fıstık (DM, Kİ) krş. çatlavuk, çetleyik, şetlegen, şetlevük. KTS, 49; *çetleyik:* Fıstık, fındık ve bütün kabuklu seylar (TA) krş. çatlavuk, çetlevük, şetlegen, şetlevük KTS, 49.
- ÇETME:** Olmamış karpuz. DS III, 1151.
- ÇEVÇEN:** Ucu ateşli ağaç (Kİ)KTS, 49.
- ÇEVIK:** Palamut. DS III, 1152.
- ÇEVİRDİK:** Kısa boylu gürgen ağacı. DS III, 1152.
- ÇEVŞEN:** Yaprığı sarma yapmak için elverişli bir çeşit üzüm. DS III, 1155.

- ÇEYEM:** Yaprakları çama benzeyen, nohut büyüklüğünde kırmızı meyveleri olan, bir metre boyunda bir çeşit ağaç. DS III,1155.
- ÇIBİİŞİ:** Üzüm. DS III,1157.
- ÇIBIK:** Dal, çubuk (Kİ)krş. çibuh, çibuğ. KTS, 49; *çibuh:* Dal, çubuk (CC, TA) krş. çıbık, çibuğ. KTS, 49; *çibuk:* Dal, çubuk (CC, TA)krş. çıbık, çibuh. KTS, 49.
- ÇIÇIRGAN:** Bir çeşit dikenli çalının meyvesi. DS III, 1158.
- ÇIDAR:** Çamağacı. DS III, 1158.
- ÇIDIK:** Yabani asma üzümü. DS III,1158.
- ÇIFIN:** Fundalıklarda olan, sarı çiçekli bodur ağaç. DS III, 1158.
- ÇIGIDEM:** название растения (?) /bitki adı(?) (TT V B/123). DTS, 144.
- ÇIĞ:** [çığdaç] Ucu dikenli bir çeşit kamyş. DS III, 1159.
- ÇIĞ :** 1. Bir birki adıdır: TT. VII. 34, 10. EUTS, 61.
- ÇIĞIRGAN:** Yabani menekşe. DS III, 1161.
- ÇIKART:** Yer elması. DS III, 1165.
- ÇIKINTI:** Afyonun fena bir cinsi. DS III,1167.
- ÇIKMA:** Çavuş üzümü. DS III,1170.
- ÇIKRIKTEKERİ:** Taşaralarında yetişen, meyvesi yuvarlak ve dikenli olan bir ot. DS III, 1170.
- ÇILAK:** Üzerinde morumsu top top dikenler olan ve boyu bazen 1,5 metreyi geçen bir bitki ki, kuruyunca çocuklar mızrak gibi kullanırlar. DS III,1170.
- ÇIMAK:** Bitöldüren zehirli bir ot. DS III,1175.
- ÇIMÇITLIK:** Sakız çıkarılan bir bitki çeşidi. DS III,1176.
- ÇIMKIRIK:** 1. Küçük erik, 2. Küçük domates. DS III,1177.
- ÇINAR:** 1. Çam ağacı. DS III, 1179; *çınar:* Far. “çınar ağacı krş. çenā r” HŞ 934. HAS, 136; *çınar:* “çınar bk. çenā r” BV. ÇTS, 245.
- ÇINDAN:** Skr. Candana. Saandal ağacı: H. I. 8. 91. EUTS, 61; *çından:* <Lat. *santalum album*> sandal ağacı 219/189, 329/167 DLT, 623.
- ÇINTAR:** Yenilen bir çeşit mantar. DS III,1183.
- ÇIP:** ince dal 160/139 DLT, 624.
- ÇIPÇAĞ:** “içi boş ağaç bk. dıraht, dopğu, güçüm, kıpçağ (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, künde (3), nā cū , naju, selem, sıriğ, şecer, şecere, toğuz ton, üç kat, yığ aç (1), ābnū s, ağ ac, ağ aç, aman kara, cecek, cencek (1), çeçek, çençek (1), devha, yığ ac (1)” ŞT. ÇTS, 246.
- ÇIRPI:** Çalı çırpi, kuru ağaç (CC) krş. çirbi, çirpi. KTS, 51.

ÇIRPIZ: 1. Sonbaharda ekilip sulanarak erken yeşillenen, filizlenen buğday. 2. Çavdar. 3. Ağaç filizi. DS III,1190.

ÇITÇIT: İncir ağacının yaprak vermeden önce verdiği ilk meyve. DS III, 1192.

ÇITÇITANAĞACI: Çitlenbik ağacı. DS III,1192.

ÇITIMIK: Sakız ağacının meyvesi. DS III, 1193.

ÇITLAMAK: Alıca benzeyen bir yemiş. DS III, 1196; *çitlamık:* Bir çeşit mürver ağacı. DS III, 1196.

ÇITNAK KARA: Ufak taneli bir çeşit siyah üzüm. DS III, 1198.

ÇİBİÇİBİ: Bir çeşit ot. DS III,1202.

ÇİBİL: Suiçinde yetişen bir çeşit ot. DS III,1202.

ÇİBILLİK: bk. çibil. DS III, 1202.

ÇİBİNDİRİK: Söğüt ağacının çiçeği. DS III,1203.

ÇİÇEK: Papatya. DS III, 1203; *çiçek:* çiçek (CC, DM, GT, İM, Kİ, TA, TZ) *krş.* şişek (II) KTS, 51; *çiçek:* çiçek, ağaç çiçeği 123/109 – çeçek DLT, 624; *çiçek:* çiçek. EATS, 181; *çiçek:* “çiçek *krş.* çeçek, çè çek” NF 353/7, ME 98/8, HKT 136a/4, HŞ 591, MN (2) 17/162, *çiçek kabı* -“çiçek kapçığı, çiçek zarfı” HKT 459b/7, *çiçek meyvesi* “çiçek meyvesi” HKT 428a/3. HAS, 137; *çiçek:* “çiçek bk. şikū fe, şükū fe, zehre (1), çè çek, erğ avā n, erğ ū vā n, ğonca, ğonce, ğonçe, katmer (1), kırt bağ rı, kün kulağı, nā yū k (1), rū k, ž amirā n” ŞSL, BV, SD, NH, MÜN, ŞHD, MK, FK, *çiçek açıl* – “çiçek açılmak” FK. ÇTS, 248.

ÇİÇEKLAHANASI: Karnıbahar. DS III, 1203.

ÇİDİDĀ M: bir bitki: TT. V. 28, 123. EUTS, 62.

ÇİFEK: Kırlarda, ormanlarda yetişen bir çeşit yaban üzümü. DS III, 1205.

ÇİFİN: [cifin] Fundalıklarda, ormanlarda yetişen 3-4 m boyunda olan ve zehirli bir çiçek. DS III,1205.

ÇİĞ: Köylerde süt süzmeye yarayan, bir iki metre uzunlukta, yaprakları dikenli ve üst tarafında haşhaş başı gibi yuvarlak bir başı olan ot türü. DS III,1206.

ÇİĞDEM: Ay çiçeği. DS III, 1206.

ÇİĞELEK: bk. çilek. DS III,1206.

ÇİĞİNDİRİK: Filiz, taze yaprak. DS III, 1208.

ÇİĞİRDEK: Olmamış kavun. DS III, 1208.

ÇİĞİRDİK: Ökse otu. DS III,1209.

ÇİĞİT: Kuru fasulye. DS III, 1210.

ÇİH: “vişne, Semerkand eriği” ŞSL. ÇTS, 249

- ÇİKİN:** üzüm bağlarına yetişen, hayvanlara yem olan verilen başaklı bir bitki 209/179 DLT, 625
- ÇİL:** 1. Topraktan yeni çıkan bitki, ekin. 2. Yaprakları sebze olarak kullanılan labadanın çok tazesini. 3. Tazeleyen yenilen dikenli bir çeşit ot, ekin. DS III, 1213.
- ÇİLBİROTU:** Semizotu. DS III, 1214.
- ÇİLBİRTİR:** Çınar ağacı. DS III, 1214.
- ÇİLGİ:** Siyah üzüm. DS III, 1217.
- ÇİLPANCAR:** Labadaya benzeyen bir bitki. DS III, 1220.
- ÇİM:** Çimmek, yıkanmak (Kİ) KTS, 51.
- ÇİMİT:** Siyah susam. DS III, 1224.
- ÇİNGİŞ:** Arap saçı da denen ota benzeyen ve bazen çiğ, bazende haşlanıp salata yapılarak yenen bir ot. DS III, 1228.
- ÇİNİÇİTLİK:** Kökünden sakız yapılan ot. DS III, 1228.
- ÇİNTAN:** Skr. Candana. Sandal ağacı. EUTS, 63.
- ÇİPİKAN:** <Lat. *rhamnus*> 1. унаби, кустарниковое растение рода крушиновых. // *türünün çalı bitkisi* (MK 225/15); 2. прыщ, нарыв, напоминающий видом плод растения унаби / *sivilce, apse, ziziphus jujuba bitkinin meyvesinin hatırlatan türü* (MK 225/13). DTS, 150.
- ÇİRBI:** Çalı çırpı, kuru ağaç (BM) *krş.* çırpı, çirpi. KTS, 52.
- ÇİRDEK:** Çekirdek (TA) KTS, 52.
- ÇİRİŞ OTU:** Asphodelus türleri. DS III, 1236.
- ÇİRİT:** “fındık, badem gibi meyvaları diş ile kırmak” ŞSL. ÇTS, 253.
- ÇİRPI:** Çalı çırpı, kuru ağaç (BM) *krş.* çırpı, çirbi. KTS, 52.
- ÇİRTİ:** Dikenli ardıç ağacı. DS III, 1238.
- ÇİRTİK:** Kuş üzümü. DS III, 1238.
- ÇİSAN:** Sarmaşık. DS III, 1239.
- ÇİTİLİKAVUN:** Bir çeşit kokulu kavun. DS III, 1244.
- ÇİTİME:** Gri renkli, kabuğunun üzerinde sık ve birbirini kesen küçük yarıklar bulunan tatlı bir kavun cinsi. DS III, 1244.
- ÇİTLEMBEK:** [çirtlambuk, citirmek, citlenbik, çitlemik, çitemük, çitlenbek, çitlik] Çitlembek ağacının meyvesi. DS III, 1246.
- ÇİTLEMİK:** bk. Çitlembek. Erguvan çiçeği. DS III, 1246.
- ÇİTLEVİK:** Fındık. DS III, 1246.
- ÇİVİR:** “soğan bk. soğan, baş al, çuva” ŞSL. ÇTS, 253.

ÇİVRUMBA: Acı marul, hindiba (CC) KTS, 52.

ÇOBAN ÇIRASI: Kuş konmaz denilen bitki. DS III,1254.

ÇOBAN ÇÖKERTEN:[çoban çokurdek, çoban çökeren, çoban çokerten] Karpuz teveği gibi yarım metre kadaruzunlukta,dallarıdikenli vedokunduğuyerikızartan bir ot. DS III,1254.

ÇOBAN EKMEĞİ: Dağlarda yetişen, ekşimsi, katmerli içi çoksulubir bitki. DS III, 1254.

ÇOBAN ELMASI: Ufak boylu ağacın mısır büyüklüğündeki kırmızı meyvesi. DS III,1254.

ÇOBAN KALGIDAN: Dağlarda yetişen, böğürtlen cinsinden dikenli bir ot. DS III, 1255.

ÇOBANKÖSTEĞİ: Karamama denilen bir bitki. DS III,1255.

ÇOBAN TAKKESİ: Dağlarda ve kırlarda yetişen, toprak mantarına benzeyen huni şeklindeki ağzı yukarı olan bir çeşit ot. DS III,1255.

ÇOCUK NEFESİ: İnce, ufak yapraklı, ilkbaharda minik, kokusuz, beyaz çiçek açan bitki. DS III,1255.

ÇOĞ AN: “bir tür erik bk. mişmiş, irik (2), kemirte, tentegil, tentekel, ā lū , aluc, dolana, erik, kıysı (2), örük, uruğ (2), erüksün (2)” ŞSL. ÇTS, 254

ÇOKAL: Kızılcık. DS III,1259

ÇOĞUR: Bir çeşit diken (TZ) KTS, 52.

ÇOLAKA: Ebe gümecı. DS III,1262.

ÇOMAK: Kılçıksız,taneleri içli bir çeşit buğday. DS III,1265.

ÇONÇA: Sarmısak. DS III, 1268.

ÇORAL: 1. Yabani zeytin ağacı. 2. Bodurağaç. 3. Ahlat dikenı. DS III, 1270.

ÇORTU: Yabani ardıç ağacı. DS III, 1273.

ÇORUM: Soya fasulyesi. DS III,1273.

ÇÖBEK: Kökünden sakız çıkarılan bir çeşitot. DS III,1276.

ÇÖĞÜR: Ahlat ağacı. DS III, 1280.

ÇÖKEREN: Kırlarda, dağlarda biten bir çeşit diken. DS III, 1281.

ÇÖKÜLCE: Çiğdem. DS III, 1282.

ÇÖKÜR: “diken, uşqun bk. hā r (1), nīş, örgesün, tigen (2), tiken, tikken, tüğ an, tügen (1), yantağ” AL, ŞSL, MK. ÇTS, 258.

ÇÖL TURPU: Yabanî turp. DS III, 1284.

ÇÖMÇÖM: Süpürge yerine kullanılan bir cins ot. DS III, 1285.

- ÇÖMELEN:** Kılçıksız bir çeşit fasulye. DS III, 1286.
- ÇÖPİÇİ:** Kocakarı ilacı yapmakta kullanılan bir çeşit bitki. DS III, 1289.
- ÇÖPLÖV:** Ayçiçeği. DS III,1290.
- ÇÖPÜR:** Kırlarda yetişen meyvesiz bir çeşit ağaç. DS III,1291.
- ÇÖPÜRLÜ:** Çöplü, topraklı fasulye. DS III, 1291.
- ÇÖRT:** Meşe ağacına benzeyen bir çeşit ağaç. DS III, 1293.
- ÇÖTİ TİKEN:** Kırmızı renkli, meyvesi yenilmeyen bir çeşit çalı. DS III,1297.
- ÇÖTÜRE:** Yeşil domates. DS III, 1297.
- ÇUBAKAN:** <Lat. *zízíphus jujúba*> Ziziphus jujuba (Rash II3/39). Rhamnaceae familyasından bir bitkidir. DTS, 156.
- ÇUÇKA:** 1. Bir çeşit kırmızı biber. 2. İnce uzun, acı, yeşil biber. DS III,1300.
- ÇUĞ :** “dud, nar” ŞSL. ÇTS, 261.
- ÇUĞUR:** “kavun bk. kavun, şemā me, tereg (1), yovuş (1), dökülük, gürbek, kabā (1), lök (1), töynek” ŞSL. ÇTS, 262.
- ÇUKUR (I), Çuhur (II):** Yeşil ve taze iken yenen, salatası yapılan ot, hindiba. DS III,1302.
- ÇULBAN:** Bezelye (DM) KTS, 54.
- ÇULLUK:** Meyvesi müşhil yerine kullanılan bir çeşit ağaç. DS III,1303.
- ÇULLUOĞLU:** Bir çeşit üzüm. DS III, 1303.
- ÇÜÇERKA:** Küçük, yuvarlak acı biber. DS III, 1306.
- ÇÜÇÜNEK:** <Lat. *citrullus colocynthis*> Ebucehil karpuzu. 245/213 DLT, 630.
- ÇÜKLÜCE:** bk. çükündür. DS III,1307.
- ÇÜKÜNDÜR:** [çukundur, çukündür, çukuntur, çüğündür, çüklüce, çükündürük] 1. Pancar. 2. Havuç, 3. Lahana. DS III, 1307.
- ÇÜLÜL:** Kuş üzümü. DS III,1308.
- ÇÜMEN:** Far. Çayır çimen, çimenlik (BM, KI) *krş.* çemen, şimen, şimgen KTS, 54.
- ÇÜMEN:** Far. Kuru ot (BM) KTS, 54.
- ÇÜMGEN:** çayır ve ayrık otu (*Agropyrum repens*) 222/192 DLT, 630.
- ÇÜNÜK:** çınar ağacı (*Platanus*) 195/167 DLT, 630.
- ÇÜŞKA:** Küçük, yuvarlak acı biber. DS III,1309.
- ÇÜTTÖYUH:** Peygamber çiçeğine benzer bir çeşit ot. DS III,1310.

-D-

DADAH: Yumruları yenile bilen tatlımsı bir bitki. DS IV, 1317.

DADEL: Diş budak ağacı. DS IV,1319.

DADIRGAN: Tarlalarda kendiliğinden yetişen ve yenilebilen büyük yapraklı bir çeşit ot. DS IV, 1320.

DAĞARCIK: Dağlarda yetişen yabancı biryemiş. DS IV, 1323.

DAĞARMUDU: Yabancı armut, ahlat. DS IV, 1323.

DAĞBAKLASI: Ekin tarlalarında biten, fasulyeye benzer taneleri olan yabancı bir bitki. DS IV, 1323.

DAĞÇAYI: Dağlarda yetişen güzel kokulu bir ot. DS IV, 1324.

DAĞDAĞAN:1. Çitlembik ağacı ve meyvesi. 2. Kömürü çok kuvvetli olan bir ağaç. DS IV, 1324.

DAĞDEL: Yaban cevizi. DS IV,1325.

DAĞGÜLÜ: Gelincik. DS IV,1325.

DAĞSABUNU: Bir çeşit ot. DS IV,1326.

DAĞÜZÜMÜ: Pekmezi yapılan siyah bir çeşit üzüm. DS IV, 1326.

DAHAT: Lahana. DS IV,1328.

DAHLI: İncir. DS IV,1329.

DAKİK: Ar. Bir bitki adı (BV) KTS, 55.

DAL: “çubuk, dal, bk. saķ (1), şā h, tal (1)” ŞSL, NH, YED. ÇTS, 270.

DALAĞAN: [daladiken, dalagan otu, dalağan, dalan, dalanca, dalandiken, dalayan diken, dalgen, dalıgan, daliğan, dalkan, dızlağan] Isırgan otu. DS IV, 1335.

DALA JALBIZI: <Lat. *mentha arvensis*> Lamiaceae cinsine ait 30-100 cm büyüklüğünde çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Eringüldiler tuqımdasına jatatin biyiktigi 30-100 santimetrdey köpjıldiq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 457.

DALA KEKİRESİ: <Lat. *sentaurea*> Bozkırda yetişen Asteraceae cinsine ait otsu bir bitkinin bozkırda yetişen türüdür. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatin şöptesin ösimdiktiñ dalalıq jerde ösetin türi.* QTÄS, 457.

DALA QIRIQBUWINI: <Lat. *equisetum arvense*> Bozkırda yetişen bir anacı varçok yıllık otsu bir bitkidir. // *Dalalı jerde ösetin tamır sabağı bar köpjıldiq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 458.

DALASIÇTI: Çok çabuk olgunlaşp kendiliğinden düşen ve dallara çarpıp patlayan bir cins sarı erik. DS IV, 1338.

DALA ŞİYESİ: <Lat. *cerasus fruticosa*> Rosaceae cinsine ait koyu kırmızı, çekirdekli küçük meyveli, budalı veya ağaç şeklinde bir tarla bitkisidir. // *Rawşan güldiler*

tuqımdasına jatatın, qoyuw qızıl tüsti süyekti usaq jemisteri bar buta nemese ağaş türindegi dalalıq ösimdik. QTÄS, 460.

DALA ŞIRMAWIQ: <Lat. *convolvulus arvensis*> Yaklaşık 20-120 cm büyüklüğünde sarmaşıklar cinsine ait çok yıllık bir ot. // *Şırmawıqtar tuqımdasına jatatın, uzındığı 20-120 santimetrdey köpjıldıq şırmalıp ösetin aramşöpti ösimdik. QTÄS, 461.*

DALALIQ QIRIQBUWIN: Bozkır yaban turpu. Bozkır yaban turpu, 1,5 metre derinliğine kadar yetişen bir köksapa sahip, koyu renkli, çok yıllık otsu bir bitkidir (A.Iskenderov, Kazakistan. Tıbbi bitki). // *Dala qırıqbuwinı. Dalalıq qırıqbuwin – qara tüsti, uzun, 1,5 metrge deyin tereñdep ösetin tamırsabağı bar, köpjıldıq şöptektes ösimdik (Ä. Iskenderov, Qazaqst. dârilik ösimd.). QTÄS, 468.*

DALBASTI: Bir çeşit iri, aşılı kiraz. DS IV, 1340.

DALİK: Ham kavun. DS IV, 1345.

DALLAMA: Papatya. DS IV,1345.

DAL LIMONU: Dalından düşüp yerdentoplandıgı için pek makbultutulmayan limon. DS IV, 1346.

DALYA: Yıldız çiçeği. DS IV, 1347.

DAMARCIK: bk. damar otu. DS IV,1350.

DAMARLICA: bk. damarotu. DS IV,1350.

DAMAR OTU: [damarcık, damarlıca] Sulak yerlerde biten, ince damarlı, geniş yapraklı, iltihaplı yaraların tedavisinde kullanılan bir ot. DS IV, 1350.

DAMASKENE: Bir çeşit erik. DS IV,1350.

DAM KORUĞU: Eski yapıların üzerinde yetişen ve bazı hastalıkların tedavisinde kullanılan bir çeşit ot. DS IV,1353.

DANABAKLASI: Koca bakla, iç bakla, tane bakla. DS IV,1355.

DANADAŞAK: Tohumu tespah taneleri gibi olan bir çeşit bitki. DS IV, 1355.

DANAGÖZ: [danagözü] Bir çeşit ekşi, kara, sulu üzüm. DS IV, 1356.

DANAGÖZÜ: bk. danagöz. DS IV, 1356.

DANAMEMESI: 1. Bir çeşitkara üzüm, 2. Çiğdem gibi bir bitki. DS IV, 1356.

DAN BURNU: Far. “dana burunu, bir bitki” ŞSL. ÇTS, 272.

DĀ NE: Far. “tane, tohum” NF 162/12, KE 88r/13, HŞ 1138, MN (2) 12/114. HAS, 141

DANGALAK: İspanağa benzeyen bir bitki. DS IV,1359.

DANTARA: Bir cins beyaze rik. DS IV,1363.

DARAHT: Far. “ağaç krş. dıraht” NF 27/10. HAS, 141.

DARAKLIKOTU: Anasongillerden bir bitki. DS IV,1367.

DARÇINI: Far.Tarçın (CC) KTS, 56.

DARENDE: 1. Kendisi ve çekirdeği uzun ve tatlı, çok kokulu iyi cins bir kayısı çeşidi. DS IV, 1369.

DARI: Darı (DM) *krş.* tarı, t arı, tarıg, taru. KTS, 56.

DARI: Mısıra benzeyen, tohumundan un yapılan bir bitki. DS IV, 1370.

DARICAN OTU: Sulak yerlerde biten, ayrık gibi çabuk üreyen bir çeşit ot. DS IV, 1370.

DARIMISIRI: Cin mısırı, ufak taneli, sivri uçlu mısır. DS IV,1371.

DAŞLICAARMUT: [daşık, daşşık] Yabani armut, ahlat. DS IV, 1377.

DATLIBİLEM: Kırlarda, ırmak kıyılarında kendiliğinden biten tatlı meyveli bir bitki. DS IV, 1378.

DAVA: <Lat. *tamarix* yılgin ağacının> meyvesi 549/449 DLT, 631.

DAVŞANAK: [davşımak] 1.Yaprağı yapışkan bir ot, 2. Pırnal ağacı. DS IV, 1381.

DAVŞANCIK: Kolay yanabilen, kuş yumurtası gibi meyvesi olan kokulu bir bitki. DS IV, 1382.

DAVULCU: Böğürtlen. DS IV, 1382.

DAVULGA: 1. bk. davulgu, 2. Kırmızı kabuklu, sert ve dayanıklı bir ağaç. DS IV, 1382.

DAVULGU: [danulğa, davulga, davulga üzümü, davulgi, davulgo, davulgu üzümü] Koca yemiş ağacı ve meyvesi. DS IV,1382.

DAVUNOTU: [dovun] Mısır, domates, kavun, karpuz gibi bitkilerin köküne yapışarak büyüyen, mavi çiçekli, asalak bir ot. DS IV, 1383.

DAVUT YAPRAĞI: Sulak yerlerde yetişen, büyük yaprakları bazı hastalıkların tedavisinde kullanılan bir ot. DS IV, 1383.

DÄNASAR: Acı bir bitki türüdür. // *Aştı şöptiñ türü.* QTÄS, 561.

DÄNDIQARA: <Lat. *chenopodium*> Çok tahıllı sirken otudur. Ural Nehri kıyısında karelinia, bozkanbak, siyah buğday, tuzçalısı, atkuyruğu ve diğer otlar bulunur (Kaz. Tarım). // *Köp dändi alabota. Jayıq özeniniñ jağalawında aqbas, bozqañbaq, dändiqara, alabota, qırıqbuwin jäne basqa şöpter tarağan* (Qaz. awılşarwaş.). QTÄS, 563.

DÄRMENE: <Lat. *artemisia cina*> Asteraceae cinsine ait çok yıllık bir çalı bitkisidir. // *Kürdeligüldiler tuqımdasınıñ juwsan tuwısına jatatın köpjıldıq butaşıq ösimdik.* QTÄS, 574.

DÄRİLİK KÖGİLDİR: 30 cm büyüklüğüne kadar büyüyen yıllık dallı bir bitkidir (M.Kazhimuratov, Yararlı bitki). // *Biyiktigi 30 cm deyin jetetin bir jıldıq butaqtı ösimdik* (M. Qajımuratov, Paydalı ösimdik.). QTÄS, 578.

DEDEMSAKALI: bk. dedesakalı. DS IV, 1398.

DEDESAKALI: [dedem sakalı] Kırlarda yetişen, havuca benzeyen bir ot. DS IV, 1398.

DEĞİRMEN ARMUDU: Yazın olgunlaşan ve yeşil renkli olan bir armut çeşidi. DS IV, 1401.

DEĞİRMENCİ: [değirmenci üzümü] Siyah bir üzüm çeşidi. DS IV, 1401.

DEĞİRMENCİ ÜZÜMÜ: bk. değirmenci. DS IV, 1401.

DEK: Şeker pancarına benzeyen, yumru köklü, tatlı veyenilebilen bir bitki. DS IV, 1406.

DEKAVUN: Servi, kavak ağacı. DS IV, 1406.

DELİBADILCAN: Domates. DS IV, 1410.

DELİBİBER: Kırmızı, acı biber. DS IV, 1411

DELİBUĞDAY: Kunduru denilen buğday çeşidi, kırmızı buğday. DS IV, 1411.

DELİCE: Yabani, aşılınmamış zeytin ağacı sürgünü, yabani ağaç. DS IV, 1411.

DELİERİK: Çakal eriği. DS IV, 1411.

DELİKANLI: Kına çiçeği, kadife çiçeği. DS IV, 1412.

DELİKARA: Bir çeşit siyah üzüm. DS IV, 1412.

DELİKİRAZ: Bir çeşit kiraz. DS IV, 1412.

DELİOT: bk. deliotu. DS IV, 1413.

DELİ OTU: At ve eşeklerin az yediklerinde ağızlarını köpürten, koyu yeşilrenkli, sivri yapraklı bir dağ otu, kuduz otu. DS IV, 1413.

DELİTÜTÜN: Yalnız Gaziantep'te yetişen, nikotini çok olduğu için sigara yapılmayan bir çeşit tütün. DS IV, 1413.

DELÜCE: delice otu. EATS, 201.

DEMİRBOZAN: Tirfil, yabani yonca. DS IV, 1417.

DEMİRLİ: Büyük dut ağacı. DS IV, 1418.

DEMİRLİYEN: bk. demir diken. DS IV, 1418.

DEMİR OTU: Ayrık otu. DS IV, 1418.

DEMİRYONCA: Yoncaya benzeyen bir ot. DS IV, 1418.

DENDEN: Bir çeşit kır meyvesi. DS IV, 1420.

DENE: Far. Tane krş. tene. KTS, 59.

DEÑGEL: <Lat. *eutrema*> Brassicaceae cinsine ait otsu bir bitkidir. // *Oramjapıraq tuqımdasına jatatın şöptesin ösımdık. QTÄS, 638.*

DENİZ OTU: Deniz kenarındaki bataklık yerlerde yetişen ve turşusu yapılan sivri yapraklı bir ot. DS IV, 1424.

DEPEROTU: Havuç. DS IV, 1428.

DERDIK: Bir çeşit şalgam. DS IV, 1432.

DEREDABAN: Kaya aralıklarında yetişen ve kök kısmı yenilen bir çeşit çiçek. DS IV,1432.

DERE KABALAĞI: Su kenarlarında yetişen, yaprakları kabak yaprağına benzeyen yabani bir bitki. DS IV, 1432.

DERMENE: <Lat. *artemisia cina*> Asteraceae cinsine ait, 20-30 cm büyüklüğünde çalılardır. // *Biyiktigi 20-30 cm şamasında, kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın şala buta. QTÄS, 650.*

DESTEBASAN: Erken olgunlaşan bir armut çeşidi. DS IV, 1436.

DESTEBOZAN: Hindiba. DS IV, 1436.

DESTEÇÜRÜTEN: Ekin tarlalarında yetişen yabani bir bitki. DS IV,1437.

DESTİMEK: Yuvarlak, küçük, güzel kokulu bir çeşit tatlı kavun. DS IV, 1437.

DEVĀRET: Ar. Bir tüp bitki (BV) KTS, 60.

DEVEBOYNU: Süsencinsinden, sarı çiçek açan, uzun sapı deve boynuna benzeyen, fena kokulu bir ilk baharç içeği. DS IV,1440.

DEVECİBARDAĞI: Armut şeklinde meyvesi olan yabani bir bitki. DS IV, 1440.

DEVEÇÖKERTEN: [deve çökerden, deve çöküden, deve çökürdeği] Kurak ve sert topraklı yerlerde yetişen, sarı çiçekli ve çok dikenli yabanî bir ot. DS IV, 1440.

DEVEDİŞİ: 1. Sarı, iri taneli bir buğday çeşidi; 2. İri taneli mısır. DS IV, 1441.

DEVEGÖZÜ: 1. İri, yuvarlak taneli, kabuğu kalın ve sert siyah üzüm. 2. Kalın kabuklu, büyük taneli, sulu, beyaz üzüm. DS IV, 1441.

DEVEĞÜLÜ: Hatmi denilen bitki. DS IV,1441.

DEVEK: Üzüm çubuğunun taze dalı *krş.* tevek. KTS, 60.

DEVETOPALAĞI: Kırlarda yetişen, yer elması gibi yumru kökleri olanyabani bir bitki. DS IV, 1442.

DEVETURPU: İlkbaharda kırlarda yetişen, tere gibi baharlı olanyaprakları yenilebilen birot. DS IV, 1442.

DEVAMEL:[devranbel, devrekamber, devriamber, devrianber] Ayçiçeği. DS IV,1444.

DEVRIAMBER: bk. devramel. DS IV, 1445.

DEVRİNTİ: Leylâk ağacı. DS IV, 1445.

DİĞRAK: Erken olgunlaşan, sarı renkli, kısa saplı bir çeşit buğday. DS IV, 1453.

DİMİŞKI: İri taneli, beyaz, tatlı üzüm. DS IV, 1461.

DİNGİL: Kuş konmaz çiçeği. DS IV, 1463.

DİNGİRA: Zambak. DS IV, 1465.

DİRAĞAN: Geç olgunlaşan, pembe renkli, uzun saplı, sert bir kiraz çeşidi. DS IV, 1466.

DİRAHT: Far. “ağaç krş. daraht” KE 148v/15, MM 47/3. HAS, 148.

DİRAHT: Far. “ağaç bk. dopku, güçüm, kıpçak (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, künde (3), rā cū, naju, selem, sırık, şecer, şecere, tokuz ton, üç kat, yığ aç (1), ābnū s, ağ ac, ağ aç, aman kara, cecek, cencek (1), çeçek, çençek (1), çıpçak, devha, yığ ac (1)” BV, GT, NH, LD, GFK, TEH, YED, ŞT, Sİ, LM. ÇTS, 292.

DİRİ: Gülfidanınabenzeyendikenlibirçalı. DS IV, 1469.

DİBİKARA: Kalın kabuklu, ufak ve sık taneli bir çeşit üzüm. DS IV, 1479.

DİBİ KILLI: Domates. DS IV, 1479.

DİBİZ: Kuru soğan. DS IV, 1480.

DİDA: Tuzla yenilen bir çeşit ot. DS IV, 1481.

DİGA: Yalnız ilkbaharda ekilen bir buğday çeşidi. DS IV, 1482.

DİKEN: Diken (BV, KI) krş. düken, tekene, tiken, tikene. KTS, 61.

DİKENAĞACI: Akasya. DS IV, 1486.

DİKENCİK: Ufak taneleri olan, ardıca benzeyen bir çeşit ağaç. DS IV, 1486.

DİKENLİMİSİR: Arpa şeklinde küçük taneli bir çeşit mısır. DS IV, 1486.

DİKENUCU: Meyvelerinden sakız, yeni sürgünlerinden de turşu, yemek yapılan bir çeşit bitki. DS IV, 1486.

DİKME: 1. Fidan, yeni dikişmiş fidan, 2. Fidanlıktan çıkmış ağaç, 3. Çelikleme yoluyla dikilen kavak ve söğüt fidanı, 4. Budanmış palamut ve meşe ağacı. DS IV, 1488.

DİLBERDUDAĞI: Sarmaşık çiçeği. DS IV, 1491.

DİLBERDUDAK: Nergis çiçeği. DS IV, 1491.

DİLBERKİRPIĞI: Kasımpatına benzeyen ve çeşitli renklerde olan bir çiçek. DS IV, 1491.

DİLBURAN: 1. Çok tatlı, dili yakan bir çeşit kavun, 2. Yerken insanın dilini yakan, mavimsi renkli bir çeşit mantar. DS IV, 1491.

DİLDAMAK: 1. bk. diliçikık, 2. Kına çiçeği, 3. Burçak çiçeği. DS IV, 1492.

DİLDOKU: Salep çiçeği. DS IV, 1492.

DİLİÇİKİK: [dildamak, dilidüdük] Aslan ağzı çiçeği. DS IV, 1494.

DİLİT: Taneleri irili ufaklı olan bir çeşit üzüm. DS IV, 1495.

DİLKANATAN: [dilkanadan, dilkanat] Sarmaşık gibi büyüyen, üstü dikenli bir ot. DS IV, 1495.

DİLKİBOĞAN: Kırmızı renkli, susuz ve kekremsi tadı olan bir üzümçeşidi. DS IV, 1495.

DİLKİMEN: Ormanlarda yetişen, sarmaşık gibi ağaçlara sarılarak uzayan, uçlarından salata, yemek yapılan yabani bir bitki. DS IV, 1495.

DİLMİT: [dimbit, dimlit, dimnid, dimrit, dirmit, dirnit, tirimit] 1. Erken olgunlaşan bir çeşit siyah üzüm, dimnit, 2. Siyah ve uzunolan bir çeşit üzüm, 3. Taneleri ufak olan bir çeşit zeytin. DS IV, 1498.

DİLVE: Kavun. DS IV, 1498.

DİMENİT: Eniyi cins buğday. DS IV, 1499.

DİNEP: Buğday tarlalarında yetişen ve arpaya benzeyen, yenilirse insanı sersemeden bir bitki, delice. DS IV, 1502.

DİNGDİNGKARA: Kök tarafında tüylü yaprakları olan, kırmızı açan çiçekleri yavaş yavaş mavive mor renk alan, kökü iltihaplı yaraların tedavisinde kullanılan bir bitki. DS IV, 1503.

DİNGİ: Fidan. DS IV, 1503.

DİPÇİN: Filiz. DS IV, 1510.

DİPLİTURA: Çoban çantası bitkisi. DS IV, 1511.

DİŞİCE: Otundan faydalanmak için ekilen darı, akdarı gibi bitkiler. DS IV, 1523.

DİŞLEKDARI: İri taneli mısır. DS IV, 1525.

DİVDİV: Dikenli bir bitki. DS IV, 1526.

DİVLEK: [diblek, divle (III), divlik, dövelek, düglek, düğelek, düğlek, düğülek, düklek, dülek, düvelek, düvlek, düylek, düyüleg, düyülek, düzlek] 1. Kalın kabuklu, olgun kavun, 2. Olgun, ufak kavun. DS IV, 1527.

DİZİ: İncir. DS IV, 1531.

DOGRUKARA: İnce kabuklu, siyah küçük taneli ve tatlı, dayanıksız bir üzüm çeşidi. DS IV, 1535.

DOĞUM: [dugum] Frenk üzümü. DS IV, 1539.

DOKKUK: Lâle. DS IV, 1540.

DOLANA: Ar. <Lat. *crataegus*> Dağlık ve nehir bölgelerde yabancı olarak yetişen gül cinsine ait bir meyve ağacıdır. // *Tawlı-tastı, özendi jerlerde jabayı ösetin, rawşangüldiler tuqımdasına jatatın jemisti ağaş.* QTÄS,702.

Kazak Türkçesinde *dolana* olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *alıç* (sozluk.gov.tr), *alıç* (< Far. *ālūçe* küçük erik <alū erik; Nişanyan, 14; Eren, 8) Gülgillerden, kırlarda yetişen, kışın yapraklarını döken, meyvesi sarı, kırmızı, mor ya da siyah renkli yabancı bir ağaç, *Crataegus*, (TS, 1, 81; TBAS, 29; BTS, 28; DS, I, 233; DS, VII, 2262; AAT, 202; AVA, 246; ETA, II, 585; Gaz. A. , III, 39; GDİAT, 92, 262; KBAYA, 183; TaS, III, 1896), Eski Anadolu Türkçesinde *haluç* (EATS, 338), Uygur Türkçesinde *artuç* (EUTS, 21), Karahanlı Türkçesinde *artız* “можжевательник (?) / *ardıç* (Rach II 2/79)” (DTS,57), *artuç* (DLT, 558), Kıpçak Türkçesinde *alçu* (KTS, 7), *arduk* (KTS, 10), Çağatay Türkçesinde *dolana* “aluc dedikleri dağ elması” (AL, 331), (ŞSL, 348), (FKL, 751), *aluc* “erik, yabancı bir meyve” (ŞSL, 58), *alıç* “bir tür yabancı erik” I/388, *arduc* “ardıç, dağ servisi, ardıç ağacı bk. sarı kıvan, ‘ar‘ar, ā riz” (ÇTS,48), *ā riz* “ardıç ağacı bk. sarı kıvan, ‘ar‘ar, arduc” (ÇTS, 48) olarak kullanılmaktadır.

DOLAMAN: [dolman, doluman, domalak, domalan, dombala, dombalak, dombalan, dölemen, duluman] Patatese benzeyen ve yenilebilen bir çeşit mantar. DS IV, 1543.

DOLAŞIKOT: Kır sarmaşığı. DS IV,1545.

DOLU BÖRÜLCESİ: Beyaz, yuvarlak bir fasulye çeşidi. DS IV, 1547.

DOMALATPA: <Lat. *halimocnemis*> Amaranthaceae cinsine ait yıllık otsu bir bitkidir. // *Alabuta tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 708.

DOMAT: [domadız, domas, domata, domate, domatis] Domates. DS IV, 1550.

DOMATÇA: Patates. DS IV, 1550.

DOMAYLI: Süs kavunu. DS IV, 1550.

DOMBAY: Küçük ve yuvarlak bir çeşit hıyar. DS IV, 1552.

DOMBAYERİĞİ: Kabuğu mor, içi sarı renkli, güzel kokulu, iri bir çeşit erik. DS IV,1552.

DOMUZAĞIRŞAĞI: [domuzarşığı] 1. Buhurumeryem denilen bitki; 2. Çöven denilen bitki. DS IV, 1555.

DOMUZBITIRAĞI: <Lat. *xanthium strumarium compositae*> [domuzpıtırağı, donuzbitırağı] Uçları iğne gibi dikenli bir çeşit bitki, DS IV, 1555.

DOMUZDİKENİ: Kirpi gibi her yanı dikenli bir ot. DS IV, 1556.

DOMUZERİĞİ: Yabanîerik. DS IV,1562.

DOMUZKUYRUĞU: Beyaz tüylü, büyük yabancı bir ot. DS IV, 1556.

DOMUZLAHANASI: Yılan yastığı denilen bitki. DS IV, 1556.

DOMUZPOTULAĞI: Yumru kökü yenilebilen yabancı bir bitki. DS IV, 1557.

DONGURAK: Domates. DS IV, 1560.

DOÑIZOTI: Deniz kenarlarında yetişen bir bitkidir. // Bitki teñiz jiyeginde ösetin ösimdik. QTÄS, 716.

DOÑIZÖLEÑ: <Lat. *sarex pralcox*> Çayırlarda yetişen, hayvanların bol yediği çimen türüdür. Katır tırnağı, çamurlu suda yetişen bir bitkidir. Katırtırnağını hayvan yemez, soğukta domuzlar ota sarılır (Kazak dili. Bölge. Sözlük). // *Şalğındarda ösetin, mal jaqsı jeytin şöp. Doñızöleñ su şılqıldap jatatın sazğa şığatın ösimdik. Doñızöleñdi mal jemeydi, suiqta şoşqa oranıp jatadı* (Qazaq tili. aymaq. sözdigi). QTÄS, 716.

DOÑIZSIRT: <Lat. *cobresia*> Cyperaceae cinsine ait, 15-30 cm büyüklüğünde çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Qiyyaqöleñder tuqımdasına jatatın biyiktigi 15-30 cm. dey köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 716.

DOPQU: “bir tür ağaç bk. dıraht, güçüm, kıpçak (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, künde (3), nācū, naju, selem, sıriş şecer, şecere, tołız ton, üç kat, yıgaç (1), ābnūs, ağ ac, ağ aç, aman kara, cecek, cencek (1), çeçek, çençek (1), çıpçak, devha, yığ ac (1)” AL. ÇTS, 303.

DOPŞAGÜLDER: <Lat. *globulariaceae*> Çiçekleri çift cinsli, yumağı çift dudaklı, yaprakları dönüşümlü olarak düzenlenen çok yıllık çalı, otsu bitkilerin bir akrabasıdır. // *Gülteri qosjınstı, kültesi qoserindi, japıraqtarı kezektese ornalasqan köpjıldıq butaşıq, şöptesin ösimdikter tuqımdası.* QTÄS, 718.

DORAN: Mısır çiçeği. DS IV, 1563.

DORANI: Söğüt ağacına benzeyen, yaprakları söğüt yaprağından daha kalın olanmeyvesiz birağaç. DS IV, 1564.

DÖKİ: “pirinç bk. tuturğ an, tō gi” ŞSL. ÇTS, 304.

DÖKÜLCEN: Bir çeşit kış elması. DS IV, 1574.

DÖKÜLGEN: Beyaz, ince kabuklu, akpamak da denilen bir çeşit üzüm. DS IV, 1574.

DÖNBABA: Turna gagası bitkisi. DS IV, 1581.

DÖVDES: Taze fasulye. DS IV, 1592.

DÖVENOTU: Yakı otu. DS IV, 1592.

DÖYMEÇ OTU: Yakı gibi kullanılan, küçük yapraklı, sarı çiçekli bir çeşit ot. DS IV, 1594.

DÖZDÖMBELEK: Dikenli bir bitkinin kırmızı renkli ve yenilebilen meyvesi. DS IV, 1594.

DUDİYE: Yaylalarda, akarsu kenarlarında yetişen, karanfilgillerden, ele alındığında çiçeği titreyen bir kır çiçeği. DS IV, 1595.

DUDUBURNU: Zeynibostançiçeği. DS IV, 595.

DUDULİ: İlkbaharda tarlalarda yetişen ve yemeği yapılan bir ot. DS IV, 1595.

DUĞAŞ: <Lat. *koelegia*> Tahılgiller cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Astıq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösımdık. QÄTS, 27.*

DUL KARI KÖMLEĞİ: Büyük yapraklı, dikenli, az çiçekli bir çeşit ot. DS IV, 1598.

DUMAN OTU: Baklagiller içinde çok çıkıp fideleri kurutan asalak bir ot. DS IV, 1602.

DUMBAK: [dunbak] Kestane meyvesi. DS IV, 1602.

DURAK OTU: Bir tüp bitki (İH) KTS, 65.

DURÇALAK: Deve tabanına benzeyen, halk arasında sıtma tedavisinde kullanılan bir bitki. DS IV, 1605.

DURDABAK: Fesleğen çeşidinden bir çiçek. DS IV, 1605.

DURNACIK: Parmak uzunluğunda yaprakları olan ve beyaz çiçek açan bir ot. DS IV, 1606.

DUTAELEMA: Dalından elle koparılarak toplanan elma. DS IV, 1611.

DUTULGA: Buğday tarlalarında yetişen, tohumu zehirli yabani bir bitki. DS IV, 1613.

DUVAKLICA: Yenilebilen, lezzetli bir çeşit mantar. DS IV, 1614.

DÜBE: Bir çeşit üzüm. DS IV, 1615.

DÜDEK: 1. Ağaçların, çiçeklerini döktükten sonra meydana çıkan küçük meyveleri, ham meyve; 2. Ham incir; 3. Kızıl ağaç meyvesi; 4. Meşe ve çam palamudu. DS IV, 1616.

DÜDÜLLÜK: Özü yumuşak bir çeşit ağaç. DS IV, 1618.

DÜĞEM: Çamgillerden meyveli bir çeşit ağaç. DS IV, 1620.

DÜĞLEK: kelek, ham kavun. EATS, 238.

DÜĞMECIK: 1. Ekinlerin içinde biten, yaprakları oval biçimde olan ve mavi renkli çiçek açan bir ot; 2. Leylak rengine ve kokusuz çiçekleri olan bir bitki; 3. Kara nohut kadar yuvarlak tohumu olan bir çeşit çayır otu. DS IV, 1621.

DÜĞMELİ: Yapraklarının üzeri benekli olan ve çoğunlukla su kıyılarında bulunan, hayvanlara yedirilen bir çeşit ot. DS IV, 1622.

DÜĞMELİOT: Gelincik. DS IV, 1622.

DÜĞÜL: tomurcuk. EATS, 238.

DÜĞÜN OTU: [döğün otu] Yara işletmekte kullanılan yapraksız, dut gibi taneleri olan bitki. DS IV, 1572.

DÜĞÜN YAPRAĞI: Dere kenarlarında biten geniş yapraklı bir ot. DS IV, 1625.

DÜKEN: Diken (KFT) *krş.* diken, tekenek, tike, tikenek. KTS, 66.

DÜLEKKAZI: Bir çeşit küçük incir. DS IV, 1627.

DÜNGENŞAY: Dağlarda 20-30 cm büyüklüğünde büyüyen sarı çiçekli çimdir. // *Biyiktigi 20-30 santimetrdey tawda ösetin sarıgüldi şöp.* QTÄS, 49.

DÜÑGİRŞEK: <Lat. *lentibulagiaceae*> Suyun derin yerlerinde yüzen, yıllık ve çok yıllık bir su bitkisidir. // *Sudiñ tereñdew jerinde qalqıp jüretin bir jäne köpjıldıq suösımdıgi.* QÄTS, 61.

DÜÑKEŞ: <Lat. *replis*> Sütleğengiller / *Euphorbiaceae* cinsine ait yıllık bir bitkidir. // *Tergülder tuqımdasına jatatın bir jıldıq ösimdik.* QTÄS, 62.

DÜRME: [dülme, dürül, dürülgen] Lahana. DS IV, 1634.

DÜRÜLÜ: Marul. DS IV, 1637.

DÜVE: Küçük karpuz. DS IV, 1640.

DÜVÜLCEK : Nar ağacının çiçeği. DS IV, 1642.

DÜVLEK: tohum, meyve. Bir garîb ilâc dahı yaş kebere düvlegini ala, suyunı çıkarup belâsıra süre, dürte, ova. (Kemâliyye) EATS, 247.

DÜVÜLÜK: 1. küçük bulgur tanesi. 2. nazarlık takımı. EATS, 247.

DİVDAR: Skr. Devadā ru. Çama benzer bir ağaç. EUTS, 67.

DÜZGÜLÜ: Beyzi taneli bir çeşit üzüm. DS IV, 1646.

-E-

EBE: 1.Ham eriklerin arasından daha önce olgunlaşıp, yenebilen ekşi erik. DS V, 1650.

EBECİKOTU: Bir çeşit tarla otu. DS V, 1652.

EBEGÜMECI: [ebegümeç, ebekömeci, ebemkömci, ebemkömeci, ebemkömesi, ebomeç, ebuğmeci, eligümeç, emenkömenci, evenkövenci]Kendi kendine yetişen, yemeği yapılan bir çeşit ot, ebegümeçi. DS V, 1652.

EBEKULAĞI: Kuzuların yediği küçük yapraklı bir ot. DS V, 1653.

EBEQANBAQ: <Lat. *gursorhila*> Yaprığı sagaksız (sagak, bir nesnenin başka bir nesne ile birleşen yeri) çiçeği ufak karanfil ile hemcinsli çok yıllık ottur. // *Japırağı sağaqsız, güli usaq qalampır tuqımdas köpjıldıq şöp, aqqañbaq.* QTÄS, 130.

EBELİ: Yer elması. DS V,1654.

EBELİK: 1. Yabani pancar, 2. Uzunca yassı yapraklı, sapının dip tarafı kırmızı ve ekşi tatta, yenilebilen bir kır bitkisi, 3. Tütüne benzeyen bir bitki, 4. Ebegümeçi, 5. Yaralara sarılan ve yarayı yumuşatmaya yarayan geniş yapraklı bitki. DS V, 1654.

EBELEK: <Lat. *seratosagrus*> öl ve yarı öllü, kumlu, tuzlu yerlerde yetişen, büyüklüğü 10-30 cm olup sapı yuvarlak benzeridir. Amaranthaceae cinsine ait yıllık otsu bir bitkidir. // *Şöl-şöleytti, qumdı, sortañdı jerlerde ösetin, biyiktigi 10 30 cm-dey, sabağı döñgelenip kelgen alabuta tuqımdasına jatatın bir jıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 130.

EBEMBULGURU: Bük üzümü. DS V, 1654.

EBEMBÜLÜK: Yaprakları hindibaya benzeyen, sarı çiçek açan sütlübir bitki. DS V, 1654.

EBEMEKMEĞİ: Ebe gümecine benzeyen bir bitki. DS V, 1654.

EBEMEKSİSİ: [ebemeşkişi] Kuzu kulağı. DS V, 1654.

EBİŞEK: Bir çeşit mantar. DS V, 1657.

Ä BİN: tâne, tohum: Usp. 263. EUTS, 68.

EBZEKÖGET: Yemişi olan bir ağaç. DS V, 1659.

ECİ BÜCÜ: Kırdada kendi kendine yetişen ve yenebilen bir ot. DS V, 1661.

EFEK: [efekotu, efelekotu, etek] 1. Yabanî yonca, fiğ, 2. Bir cins ot. DS V, 1667.

EFEK OTU: bk. efek. DS V, 1667.

ÉFEMERLER: Yun. Genellikle çöllerde, susuz yerlerde ve bozkırlarda yetişen yıllık bitkiler. // *Köbinese şöl, şöleyt jäne dalalıq aymaqtarda ösetin bir jıldıq ösimdikter.* QÄTS, 806.

EĞECE: Buğdaygiller familyasından bir çeşit kılçıklı bitki. DS V, 1675.

EĞECEN: Büyüyüp kuruyunca tohumları iğne gibi insanın üstüne sıvışan bir çeşit çayır otu. DS V, 1675.

EGER SARSAĞI: Eyer ağacı (İH) KTS, 70.

EGEWSÖP: <Lat. *mugiorhullum*> Büyüklüğü 15-80 cm aralığında olan çok yıllık su bitkisidir. // *Uzındığı 15-80 cm köp jıldıq su ösimdigi.* QTÄS, 142.

EĞİLCEN: Çayır cinsinden bir ot. DS V, 1672.

EĞİNÇ: Isırgan otu. DS V, 1678.

EGINEK: <Lat. *Ieusanthemum*> Ormanda, çayırda yetişen, beyaz çiçekli, yıllık çim, büyüklüğü 20 - 65 cm'dir. // *Orman işinde, şabındıqtarda ösetin, biyiktigi 20 - 65 cm-dey, aq güldi, birjıldıq şöp.* QTÄS, 150.

EGİSTİK KORİYANDR: <Lat. *sogiandrum sativum*> Büyüklüğü 30-70 cm aralığında yetişen yıllık otsu bir bitkidir. // *Biyiktigi 30-70 santimetrge deyin jetetin, birjıldıq şöptektes ösimdik.* QTÄS, 153.

EGİSTİK KÖZDERİ: <Lat. *anagallis arvensis*> Sapı dört gövdeli, yerde halı benzeri yetişen, çok budaklı çok ve tek yıllık otsu bir bitkidir. // *Sabağı tört qırlı, jerge töselip kölbey ösetin, butaqtarı köp bir jıldıq şöp tektes ösimdik.* QTÄS, 153.

EĞİR: andız. EATS, 255.

EĞRİ: Sarı çiçek açan kısa boylu bir ağaç. DS V, 1683.

EĞRİLCE: Kurduğunda insanları kaşındırarak rahatsız eden, saçak köklü bir çeşit ot. DS V, 1684.

EĞRİM: Domates. DS V,1685.

EĞRİYAVŞAN: Lavanta çiçeği. DS V, 1686.

EHER: Bir bitki (CC)KTS, 70.

EKİN: Buğday. EATS, 256.

EKİR: Çam ağacına benzeyen zehirli bir çeşit ağaç. DS V,1694.

EKPE SIYIRJOÑIŞQA: <Lat. *vicia sativa*> Baklagiller ailesine ait çok yıllık hayvan besini için uygunotsu bir bitkidir. // *Burşaq tuqımdasına jatatın malazıqtıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 179

EKPEBURŞAQ: <Lat. *pisum sativum*> Baklagiller cinsine ait yuvarlak meyvelere sahip olan otsu bir bitkidir. // *Burşaq tuqımdasına jatatın döñgelek jemisteri bar baqşalıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 179.

EKPEJOÑIŞQA: <Lat. *medicago sativa*> Baklagiller ailesine ait çok yıllık hayvan besini için uygun otsu bir bitkidir. // *Burşaq tuqımdasına jatatın malazıqtıq şöptesin ösimdik türi.* QTÄS, 179

EKPEŞİTİR: <Lat. *lepidium sativum*> Turpgiller cinsine ait yıllık otsu bir bitkidir. // *Oramjapıraq tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 180

EKŞİ: Limon. DS V, 1698.

EKŞİCE: İlkbaharda kurak yerlerde biten ekşi bir ot. DS V, 1698.

EKŞİKARA: 1. Büyük, siyah, sulu ve iri taneli bir çeşit üzüm, 2. Siyah,sulu,iri veekşi karadut. DS V, 1698

EKŞİLİCE: Sarırenkli, huni biçiminde, soğan köklü bir bitki. DS V, 1699.

EKŞİMEN: Yeşil köklü ve yuvarlak yapraklı mayhoş bir bitki. DS V, 1699.

EKŞİOT: Çiğ olarak yenilen bir çeşit ot. DS V, 1700.

ELÂGÖZ: Çiğdemgillerden yumrusu yenen bir çeşit çiçek. DS V, 1702.

ELDAŞ: [eldaş üzümü] Bir çeşit üzüm. DS V, 1707.

ELDAŞÜZÜMÜ: bk. eldaş. DS V, 1707

ELDİREK: Taneleri küçük, yumuşak, rengi esmer bir çeşit buğday. DS V, 1708.

ELDURAN: 1. Dağlarda yetişen ve çayı pişirilen bir çeşit ot, 2. Bayramlarda kabir taşlarına bağlanması görenek olan bir çiçek. DS V, 1708.

ELDÜREN: Kaynatılıp ağrıyan yerlere sıcak sıcak sarılmak suretiyle, halk arasında ilâç olarak kullanılan bir çeşit bitki. DS V, 1709.

ELEKŞÖP: <Lat. *Iunsus*> Nemli, çöllü, tuzlu yerlerde yetişen, 0,8-100 cm büyüklüğünde olan otsu bir bitkidir. // *Ilğaldı, şöl-şöleytti, sortañdı jerlerde ösetin, biyiktigi 0,8-100 cm-dey köpjıldıq darajapıraqtı şöptesin ösimdik.* QTÄS, 228.

ELESTİK: Salatalık (TA) KTS, 72.

ELİBAYIR: Bir çeşit buğday. DS V, 1715.

ELİK YONCASI: Ormanlarda yetişen, yoncaya benzer bir ot. DS V, 1717.

ELİTE: Bizlengiç de denilen bir çiçek. DS V, 1718.

ELKOĞAN: Leylak. DS V, 1719.

ELKURTARAN: Kökü çövene benzeyen, eflatun çiçekli, lapa yapılarak çıbanları oldurmakta kullanılan bir çeşit bitki. DS V, 1719.

ELMACIK: Bir çeşit bitki. DS V, 1725.

ELMAÇALISI: İri, fındık kadar meyveleri olan, lezzetli, ada çayı da denilen bir bitki. DS V, 1725.

ELMELİK: Semiz otu. DS V, 1726.

EM: “Hindistanda bir tür lezzetli meyvenin adı” ŞSL. ÇTS, 333.

EMARŞA: Dağlık, taşlı yerlerde yetişen 4-5 metreye kadar uzayabilen budaklı veya küçük ağaç şeklinde yetişen bitkidir. // *Tawlı, tastı jerlerde ösetin, biyiktigi 4-5 m-dey jatağan buta nemese şağın ağaş; dări arşa.* QTÄS, 260.

EMECEN: [emicek] Ballıbaba denilen bir çeşit bitki. DS V, 1731.

EMEN: <Lat. *guercus*> Palamut cinsine ait geniş yapraklı çok yıllık bir ağaçtır. // *Şamşat tuqımdasına jatatin jalpaq japıraqtı köp jıldıq iri ağaş.* QTÄS, 264.

EMENQULAQ: Ucu koyu kırmızı, gri renkli beyaz mantara benzeyen bitkidir. Fakat ucunun altı biraz kırmızı olan palamut ağacının dibinde yetişen mantar türüdür. // *Bası qızıl qoñır, sur tüsti, aq sañrawqulaqqa uqsas, biraq basınıñ tömengi jağı qızğılt bolıp keletin emenge tayaw jerde ösetin sañrawqulaqtıñ türi.* QTÄS, 266.

EMESKEN: Bir çeşit siyah küçük erik, mürdüm eriği. DS V, 1734.

EMİRALİ: Kışa kadar saklana bilen, sarı renkli bir çeşit üzüm. DS V, 1736.

EMİRSULTAN: Yeşil soğan. DS V, 1736.

EM OTU: “bir tür bitki ve ondan elde edilen ilaç” ŞSL. ÇTS, 335.

EMRİZ: Çayır otları arasında bulunan dikenli bir ot. DS V, 1741.

EMŞIRMAWIQ: <Lat. *reriploca*> Apocynaceae cinsine ait sapı sarmaşık benzeri yetişen veya dik yetişen çalıdır. Yunan İpekotundan kalp rahatsızlıkları için ilaç hazırlanmaktadır. // *Tüye şırmawıq tuqımdasına jatatın sabağı şırmalıp, ne tik ösetin buta. Emşırmawıqtan jürek dârisi dayındaladı* (QSÉ). QTÄS, 274.

EMZİKOTU: Boru ya da çan çiçeği. DS V, 1742.

ENDİREKAĞACI: Kabuğu ve meyvesi kırmızı olan, yaprağı ayva yaprağına benzeyip, yaz kış dökülmeyen bir çeşit ağaç. DS V, 1747.

ENDİREZ: [endürüz] Yabanî kiraz. DS V, 1747.

ENĀ R: Far. “nar” HKT 136a/5. HAS, 173.

ENĀR: Far. Nar (meyve) (TA) KTS, 73.

ENBE: “Hindistan’da bir tür tatlı kokulu meyve” ŞSL. ÇTS, 336.

ENEÇ: Sarmaşık şeklinde, yenilebilen bir çeşit ot. DS V, 1747.

ENEK: [eneke] Tohumluk kuru fasulye. DS XII,4496.

ENEK MEMESİ: Uzun yapraklı, yumru kökü meyve gibi yenilen bir çeşit bitki. DS V, 1749.

ENGİLİ BUĞDAY: Ak buğday. DS V, 1754.

ENNİMENE: [ennemene] Bir çeşit mantar. DS V,1760.

ENSİN: Bir çeşit bitki. DS V, 1761.

ENĀLIKÜL: <Lat. *lcontopodium*> Asteraceae ailesine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik*. QTÄS, 318.

EPEM GÜMECİ: “ebe gümeci, dir tür bitki adı” ŞSL. ÇTS, 339.

EPSEMYE: Şeker pancarı. DS V, 1764.

EPSİT: Mantar. DS V, 1764.

ERĀK: Ar. Misvak ağacı (GĀ, İM) KTS, 74.

ERBEKE: Şalgam (TA) KTS, 74.

EREĞİL OTU: Havuç. DS V, 1765.

EREK: “erik” *erek yığ açlığ* “erik ağacına sahip, erik ağacına sahip, erik ağaçlı” erik ağacına sahip, erik ağaçlı” HKT 410 b/5. HAS, 175.

EREKMEK: [eremek] Bir çeşit ot. DS V, 1766.

EREKLEME: Yabanî semiz otu. DS V, 1765.

ERELİK: Yaprakları şeker pancarı yaprağına benzeyen, seyrek ve toptop biten, istendiği zaman yaprakları sarılarak yenen bir çeşit ot. DS V,1765.

EREN: bk. ergen. DS V, 1767.

ERENLER ÇİÇEĞİ: Kekik gibi kokan bir çiçek. DS V, 1766.

ERGAN ÜZÜMÜ: Küçük siyah taneli, erken olgunlaşan bir çeşit üzüm. DS V, 1767.

ERĠ AVĀ N: Far. “erguvan çiçeği bk. şikū fe, şükū fe, zehre (1), çè çek, çiçek (1), erġū vā n, ğonca, ğonce, ğonçe, katmer (1), kurt bağı rı, kün kulāġ ı, mā yū k (1), rū k̄z amī rā n” BV, FK, erġ avā ni reng “erguvan rengi”BV. ŞSL. ÇTS, 341.

ERGEN: [eġran, eġren, eren, ergenkirez, eyren] Kızılıcık. DS V, 1767.

ERGENET: Kırmızı saplı, beyaz taneli bir çeşit üzüm. DS V, 1768.

ERGENKİREZ: bk. ergen. DS V, 1768.

ERGENPERÇEMİ: Reyhan çiçeği. DS V, 1768.

ERGEŞ: <Lat. *stroganovia*> Çayırılarda, çöllerde ve yarı çöllerde yetişen Turpgiller cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Şalġın dalada, şöl men şöleyt, sortañ jerlerde bolatın, oram japıraġ tuqımdasına jatatın köpjıldıġ şöptesin ösimdik.* QTĀS, 335.

ERGİL: Muşmula, döngel. DS V, 1768.

ERINGÜL: <Lat. *galeopsis speciosa mill*> Kuş tüyü gibi yaprakları kısa, saplı, 15-20 cm büyüklüğünde yetişen, Lamiaceae cinsine ait yıllık bir bitkidir. // *Qıyyaġ siyyaġtı japıraġtarı qısġalaw, saġaġtı bolıp keletin biyiktigi 15-20 cm-lik, eringül tuqımdas bir jıldıġ ösimdik.* QTĀS, 381.

ERİŞTE: Deniz yosunu. DS V, 1773.

ERKEKBETEĞE: <Lat. *festuca gigantea*> Tahılgiller cinsine ait bir bitkidir. // *Astıġ tuqımdası beteġe tuwısına jatatın ösimdik.* QTĀS, 345.

ERKEKBIYDAYIQ: <Lat. *agropiron cristatum*> Tahılgiller cinsine ait buğday bitkisidir. // *Astıġ tuqımdası biydayıġ tuwısına jatatın ösimdik.* QTĀS, 345.

ERKEKGÜL: Mahsul vermeyen çiçektir – Salatalığın eril çiçeği. // *Jemis bermeytin güil. ~ Qıyyardıñ erkek güli.* QTĀS, 345.

ERKEKQAMIS: <Lat. *erianthus*> Tahılgiller cinsine ait bir bitkidir. // *Astıġ tuqımdası erkeqamis tuwısına jatatın ösimdik.* QTĀS, 345 .

QIZĞILT ERKEKQAMIS: <Lat. *erianthus purpurascens*> Tahıl cinsi, Erkek kamış ailesine ait bir bitkidir. // *Astıġ tuqımdası erkeqamis tuwısına jatatın ösimdik türü.* QTĀS, 345.

ERKEKQIRIQQULAQ: <Lat. *rteridium*> Alışılmış kırkkulak cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Kādimġi qırıqqulaġ tuqımdasına jatatın köp jıldıġ şöptesin ösimdik.* QTĀS, 345.

ERKEKŞÖP: <Lat. *agropyrom*> Kumlu topraklarda, kümelerde yetişen buğdaygil otu cinsinin çok yıllık bir bitkisidir; Eril buğdaygil. // *Qumdı jerde şoġ-şoġ bop ösetin biydayıġ tuqımdas köpjıldıġ şöptesin ösimdik; erkekbıydayıġ.* QTĀS, 346.

QUM ERKEKŞÖBİ: <Lat. *fragile*> Sibir Ayırık otu cinsine ait bitki türüdür. // *Sibir biydayığı biydayıq tuwısına jatatın ösimdik türi*. QTÄS, 346.

ERKEKÜZÜM: Şırasız çıkan, kalın kabuklu üzüm. DS V, 1774.

ERKEK UWSASIR: <Lat. *dryopteris filix mas*> Kök sapı kalın, hafif kahverengi renkli, ince, çift köklü otsu bir bitkidir. Büyüklüğü 1 metreye kadar ulaşan çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Tamır sabağı juwan, qoñırqay tüsti, kölbew ösetin, köptegen jiñişke, qosalqı tamırları bar, biyiktigi 1 m-ge deyin jetetin köpjıldıq, şöptektes ösimdik*. QTÄS, 344.

ERMENE: <Lat. *achillea millefolium*> Civanperçemi cinsine ait, bozkırda yetişen büyük olmayan bir bitkidir. // *Aqbas juwsan tuwısına jatatın, dalalıq jerde ösetin bozğilt tüsti jatağan ösimdik*. QTÄS, 357.

ERSİN: Bir çeşit güzel kokulu bitki. DS V, 1777.

Ä RÜK: Erik H. I. 6, 37: II. 8. 22: Uig.WB.774 'kaysı'. EUTS, 76.

ERYETEN: Beyaz incirden daha büyük ve sivrice, yeşil renkli bir cinsincir. DS V, 1778.

ESBALI: [esebee] Bir çeşit üzüm. DS V, 1778.

ESEKJOÑIŞQA: <Lat. *vicia*> Yabani yoncanın bir türüdür. // *Jabayı joñışqanıñ bir türi*. QTÄS, 399

ESINEK: <Lat. *antirrhinum*> Aslanın ağızı gibi açılan çiçekli bir bahçe çiçeğidir. // *Arıstannıñ awzı tärizdi bolıp aşılattın güli bar baqşa güli*. QTÄS, 440.

ESMER: Ar. Buğday renkli (MG) KTS, 76.

EŞEK BAKLASI: Bakladan küçük, koyu ve alaca renkli büyük bir çeşit fasulye. DS V, 1789.

EŞEKCUĞA: Mantar denilen bitki. DS V, 1789.

EŞEKÇITLIĞI: Düzgün kamış gibi yetişen bir çeşit ot. DS V, 1789.

EŞEK DİKENİ: Kara lahana büyüklüğünde, yapraklarında toplu iğne gibi dikenler bulunan ve eşeklere yedirilen bir bitki. DS V, 1789.

EŞEK ELMASI: [eşek alması] Yazın yetişen, lezzetsiz bir çeşit elma. DS V, 1789.

EŞEK ERİĞİ: Uçları sivri ve uzun bir çeşit yeşil erik. DS V, 1789.

EŞEKHELVASI: [eşek kalkanı] Enginara benzer bir çeşit bitki. DS V, 1789.

EŞEKİNCİRİ: Meyvesiyenmeyenyabaniincir. DS V, 1789.

EŞEKKALKANI: bk. eşek helvası. DS V, 1789.

EŞEKKANGALI: bk. eşek kengeri. DS V, 1789.

EŞEKKENGERİ: Kökütatlı, dalları dikenli bir bitki. DS V, 1789.

- EŞEKKÖMÜRDEĞİ:** [eşek közlemesi] Eşeklerin çok yediği bir çeşit ot. DS V, 1789.
- EŞEKKÖZLEMESİ:** bk. eşek kömürdeği. DS V, 1789.
- EŞEKMEMESİ:** İri taneli, oval bir çeşit siyah üzüm. DS V, 1789.
- EŞEKTİRNAĞI:** Kesildiğinde süt gibi sıvı çıkaran bir çeşit ot. DS V, 1790.
- EŞEKTURPU:** Hardal denilen ot. DS V, 1790
- EŞEK YAĞIRI:** Meşe ağaçlarının kabuklu ceviz büyüklüğünde, siyaha yakın renkte olan meyvesi. DS V, 1790.
- EŞEMENE:** Hafif ekşi tatta, yeşille siyah karışımı kabuğu olan, çok güzel kokan bir çeşit meyve. DS V, 1790.
- EŞİ:** Nemli yerlerde biten bir çeşit ot. DS V, 1792.
- EŞKIBURŞAQ:** Çiçeğinin renki mavidir ve bezelyesialkım şeklinde olan çok yıllık bir bitkidir. // *Güliniñ tüsi kök, burşağı salbırap turatın köpjıldıq şöp.* QTÄS, 485.
- EŞKIBÜLDİRGEN:** Sap üzerinde meyveleri olan kısa boylu, yapraklı bir bitkidir. // *Sabağında jiydegi bar alasa boylı, japıraqtı ösimdik.* QTÄS, 485.
- EŞKIQOÑIRAW:** Dikenli çalıdır. // *Şeñgel.* QTÄS, 486.
- EŞKIMIYYA:** Keçinin yemekten zevk aldığı acı bir bitkidir. // *Eşki süysinip jeytin dämi aşçı ösimdik.* QTÄS, 487.
- EŞKIÖLMES:** Hayvansal besin değeri olan otsu bir bitkidir. // *Mal azıqtıq mañızı bar şöptesin ösimdik.* QTÄS, 487.
- EŞKISABAQ:** 1-1,5 metre büyüklüğüne kadar yetişen yağlı bir mahsullü çalıdır. // *Biyiktigi bir, bir jarım metr bop ösetin, maylı jemisti buta.* QTÄS, 487.
- EŞKISASIR:** Keçinin yemekten zevk aldığı, nahoş kokulu, biraz uzun yetişen bir bitkidir. // *Eşkimalı unatıp jeytin, jağımsız iyisti, biyiktew bop ösetin quwraydıñ bir türi.* QTÄS, 487
- EŞKITAL:** <Lat. *salix songarica*> Diğer ağaçlar gibi gövdesi olmayan, kibrit çöpü/kamış gibi tabandan yetişen birkaç daldır; Jungardalı da denir. // *Basqa ağaştarday diñi bolmaytın, şiy sekildi tübinen birneşe aq şıypaya bop ösetin bir tüp sämbilengen quba tal; joñğar talı.* QTAS, 487
- ETELMASI:** Yazın yetişen, yeşil renkli bir çeşit elma. DS V, 1797.
- ETERİK:** Çoktatlı ve kırmızı renkli bir çeşit erik. DS V, 1798.
- ETJAPIRAQBADAN:** <Lat. *bergenia crassifolia*> Saxifragaceae cinsine ait, yarım metreye kadar yetişen çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Biyiktigi jartı metrge deyin jetetin, tasjarğan tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 471.
- ETTENİERİĞİ:** Pembe ve yeşil renkli, hafif buruk lezzetli bir erik çeşidi. DS V, 1800.

ETÜZÜMÜ: Dolgun, sulu üzüm. DS V,1800.

EVCİKIRAN: Çokzehirli, beyaz renkli bir çeşit mantar. DS V, 1801.

EVRATI: Eğrelti otu. DS V, 1813.

EVRÜMÇEVRÜM: Papatya. DS V, 1814.

EYİLCANOTU: Sulak yerlerde yetişen bir çeşit ot. DS V, 1821.

EYSEBAK: İri taneli bir çeşit üzüm. DS V, 1827.

EYŞİ GECE: Bir çeşit ekşi ot. DS V, 1827.

EZELTERE: [ezentere, ezertene, ezertere] Anason. DS V,1828.

EZGİL: Muşmula. DS V, 1829

EZİNE: Bezelye. DS V, 1830

EZZEZZE: Çayırarda olan kara hindiba bitkisi. DS V,1830.

-F-

FADİNE: Kışlık kavun. DS V,1831.

FAHAL: “Buğday ve arpa otu ve ağacı, saman” ŞSL. ÇTS, 356.

FAKFAKI: İri ve sulu zerdali. DS V, 1831.

FAKİ HE: Ar. “yemiş, meyve bk. yemiş, alya, bā r (1), ber (2), gaysī , kışte, meyve, mī ve, mibçen, nebek (1), savaqıl, ş emā r, ş emer, ş emere, terenik, talğ an (3) MK. ÇTS, 356.

FARŞAK: Kalın kabuklu üzüm. DS V,1837.

FASİLLE: [fasıl (III)] Kuru fasulye. DS V, 1838.

FATMAŞAL: Uzun bir sap üzerinde sıra ile gittikçe küçülerekçiçekaçan birçiçek. DS V, 1840.

FATTAK: Zakkum ağacı. DS V, 1840.

FAVLAK: Yeşil kabuklu ceviz. DS V, 1840.

FAVLİ: Bir çeşit siyah üzüm. DS V, 1840.

FECCEL: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 81.

FENERİT ÜZÜMÜ: Kırmızı renkli, ince kabuklu, şaraplık bir çeşit üzüm. DS V, 1843.

FENXEL: Alm. Maydanozgiller / Apiaceae ailesi, yıllık, iki yıllık ve çok yıllık bitkilerin akrabasıdır; Bitki yaklaşık iki metre büyüklüğündedir, yapraklar dilimlenmiş, çiçekler sarı, çadır tarzında düzenlenir, meyve çift tohumlu, tıbbi özelliklere sahiptir. // *Şatırşagüldiler tuqımdası, bir, eki jäne köpjıldiq şöptesin ösımdikter tuwısı; biyiktigi eki metrdey, japırağı tilımdengen, gülderi sarı, şatırşa bolıp ornalasqan, jemisi eki dändi, dırilik qasıyeti bar ösımdik.* QÄTS, 114.

FEREN: Lahana. DS V, 1845.

FERİK: 1. Tazefasulye; 2. Tek çekirdekli kuru tane fasulye. DS V, 1846.

FESLİĞAN ÜZÜMÜ: [fesliken, fesliken üzümü] Fesleğen gibi kokan bir çeşit üzüm. DS V, 1848.

FEVĀ KİH: “yemişler, meyveler” TEH, MK. ÇTS, 368.

FIKOKU: Diken çileği. DS V, 1851.

FINDUĞ: Ar. Fındık (DM) *krş.* bındık, bunduğ KTS, 82.

FINDIKBİBER: Küçük, fakat çok acı olan bir çeşit biber. DS V, 1853.

FISIRGAN: Güzün yetişen patates. DS V, 1858.

FISKA: Olmamış incir. DS V, 1859.

FIŞFIŞ: Zerdali. DS V, 1859.

FIŞILDAYIK: Bir çeşit büyük boylu ot. DS V, 1860.

FİYALKA: <Lat. *viola*> Çiçekleri mor, sarı, beyaz olan otsu bir bitkidir, çiçektir. // *Külgin, sarı, aq güldi şöptesin ösimek, gül.* QĀTS, 117.

FİCİK: 1. Ağacınfilizi, 2. Ekinler arasında yetişen fiğe benzeyen bir çeşit ot. DS V, 1863.

FİKUS: <Lat. *figus*> 1. Dört mevsim ev dekorasyonu için yetiştirilen iri yapraklı tropik ağaçtır. // *Qısı-jazı üy işinde sän üşin ösireletin iri japıraqtı tropiktik ağaç.* QĀTS, 120.

FİLFİL: Yonca otu. DS V, 1865.

FİLYE: Sardunya çiçeği. DS V, 1866.

FİN: Yaban bezelyesi. DS V, 1866.

FİNK: 1. Böğrölce, 2. Baklagillerden hayvan yemi olarak yetiştirilen bir bitki. DS V, 1867.

FİREK: [firenk, firek patlıcanı, frek, frenk, frenk elması, frenk patlıcanı] Domates. DS V, 1868.

FİREK BİBERİ: Küçük, kırmızı, yuvarlak ve çok acı bir çeşit biber. DS V, 1869.

FİRENKPATLICANI: bk. Firek. DS V, 1868.

FİRFİL AĞACI: Kavak ağacı. DS V, 1869.

FİRFİRİM: Bir çeşitçiçek. DS V, 1869.

FİSİL: Küçük soğan, arpacık soğanı. DS V, 1871.

FİSKİLEN: Erik. DS V, 1872.

FİTRİ: Ökse otu. DS V, 1874.

FİYZALİS: Yun. Pembemsi top şeklinde meyveleri olan sarmaşık benzeri, ince ağaç benzeri, dallı bir bahçe bitkisidir. Normal fızalise de popüler olarak kiraz denir (Kazak

terimi. Gıda). // *Qızğılt şar tärizdi jemisi bar, şırmawıqtı, jiñişke ağaş tektes, butaqtı baqşa ösimdigi. Kädimgi fizalisti xalıq arasında şıye dep te ataydı* (Qaz. tili termin. Tamaq.). QÄTS, 117.

FİZALİS İAÑĞAĞI: Physalis cinsine ait yıllık ve çok yıllık, sarmaşık, ince, ağaç gibi dallanan bir bahçe bitkisidir. // *Alqalar tuqımdasına jatatın bir jäne köpjıldıq, şırmawıqtı, jiñişke, ağaş tektes butaqtı baqşa ösimdigi.* QÄTS, 117.

FOSKULAK: Mantargillerden, çamlar arasında yetişen, içinde siyah toz bulunan bir çeşit mantar. DS V, 1877.

FOTANAK: Kara lahanaya benzeyen, değirmi yapraklı ve yalnız çorbası yapılan bir bitki. DS V, 1878.

FÖÜ: Beyaz taneli çok ürün veren bir çeşit üzüm asması. DS V, 1879.

FRANSOLA: Güzel kokulu, beyaz renkli ve boru gibi çiçek açan bir bitki. DS V, 1879.

FRENKELMASI: bk. Firek. DS V, 1868.

FUKSİYA: Çiçeklerin çoğu açık pembe, çoğunlukla dekorasyon için evde yetiştirilir. // *Güliniñ köbi aşıq alqızıl tüsti, köbine sän üşin üyde ösiriletin ösimdik.* QÄTS, 139.

FUL: Ar. Bakla, fasulye (BV, KFT) KTS, 83.

FUNDUK: Kafkasya ve Kırım'da yetişen cevir benzeri budaklı bitkidir ve bu bitkilerin yenilebilir meyveleri vardır. // *Kavkaz ben Qırırında ösetin jañğaq tektes butalı ösimdik, sonday-aqosı butanıñ jewge jaraytın jemisi.* QÄTS, 140.

FUNDUK: Kazak Türkçesinde Funduk olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *fındık* (sozluk. gov. tr), *fındık* (< Ar. funduḳ ~ Yun. Pontikon karion “Karadeniz cevizi”; Nişanyan, 131), (And. Ağz.: bunduk, fındıḥ, finduk, hındık) Kayıngillerden, kuzey yarım kürenin ılık yerlerinde ve yurdumuzun daha çok Doğu Karadeniz bölgesinde yetişen bir ağaççık ve bu ağaççığın sert bir kabuk içinde bulunan yağlı, nişastalı ürünü, *Corylus avellana*, (TS, 1, 778; TBAS, 107; BTS, 223; DS, VII, 2364; AA, 85, 86, 107; AAT, 76; AVA, 231; BÜYA, 104; GDİAT, 111; Ka.Y.A., 155; KİAT, 148, 320; KMYA, 308; STİAT, 45; TİYA, 359; ZBKİA, 152; TaS, I, 703), Eski Anadolu Türkçesinde *bunduk*, *fustuk* (EATS, 148, 283), Kıpçak Türkçesinde *fustuḳ*, *fınduḳ* “(DM) krş. bındık, bunduḳ” (KTS, 82, 83), Çağatay Türkçesinde *bunduḳ* (FKL, 450), olarak kullanılmaktadır.

FURUŞ: Çok olgunlaştığı için üzeri buruşuk olan incir. DS V, 1880.

FÜTUNE: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 83.

FÜLFÜL: Ar. Karabiber (BV) KTS, 83.

FÜLFÜL: Ar. “karabiber” LD. ÇTS, 375.

-G-

GABER: Gürgen ağacı. DS VI, 1885.

GABIDE: Kaba iğde. DS VI, 1885.

GADINBARMAK: Güzel kokulu parmak üzümü. DS VI, 1890.

GADINBUDU: Biçimi uzun olan karpuz türü: Bu yıl bizim hep kadın budu ektim. (Ağın, Keban – El.) DS VI, 1890.

GĀDĪME: Tere. DS VI, 1890.

GAGAÇ: Gelincik. DS VI, 1892.

GAGGOÇ: Tarlada yetişen, 300-500 tanesi bir arada olan bir ot kökü. DS VI, 1893.

GAĞAÇ: Kara ağaç. DS VI, 1893.

GAK: Yabani armut, ahlat. DS VI, 1895.

GALDIRIK: Tüylü ve geniş yapraklı, kırmızı ve yeşil saplı, yenen bir bitki. DS VI, 1899.

GALEGA: <Lat. *galega*> Sıcak yerlerde yetişen yeşil çiçekli, bezelye gibi yabani bir bitkidir. Keçisedefi, ülkemizin güneybatısında, Kırım ve Kafkas'da yetişen yeşil çiçekli, çok yıllık yabani bir bitkidir. (S. Subkhanberdin, Tıp). // *Jılı jaqta ösetin jasıl güldi, burşaq tärizdi jabayı ösimdik. Galega elimizdiñ oñüstik-batısında, Qırım men Kavkazda ösetin jasıl güldi, köpjıldıq burşaq törizdi jabayı ösimdik* (S. Subxanberdin, Däri - dawa.). QTÄS, 254.

GALETE: Domates. DS VI, 1900.

GALO: Şeker pancarı. DS VI, 1904.

GANE: Havuç. DS VI, 1910

Ġ AM-NĪŞ: Ar. + Far. "gam dikenî" BV. ÇTS, 381.

GAR: Bir bitki (BV) KTS, 85.

GARAF: Bir bitki (BV) KTS, 85.

GARAFATMA: Kökü yenen bir ot. DS VI, 1918.

GARAGAVUK: [garagavık, garagavlık, garagavuh] Beyaz kökü olan ve yenen bir ot. DS VI, 1918.

GARAĞAN: Küçük fundalıklarda ağaçların üzerinde olan salkım şeklinde bir bitki. DS VI, 1919.

GARAHÜLÜ: Kara dut. DS VI, 1919.

GARALÂLE: Karalâle. DS VI, 1919.

GARAMSA: [garamsal] Maydanoz. DS VI, 1920.

- GARAN:** Maki cinsinden bir bitki. DS VI, 1920.
- GARANFÜL:** Ar. Karanfil (CC) KTS, 85.
- GARANKULPU:** Bahçelerde yetişen bir ot. DS VI, 1920.
- GARAOT:** Şiddetli ağrılara ilaç için kullanılan bir çeşit ot. DS VI,1921.
- GARAYAĞI:** Sulak yerlerde ve ark kenarlarında yetişen bir bitki. DS VI,1921.
- GARELLİK:** Gövdesi köşeli ve yaprakları tüylü bir çeşit ot. DS VI,1922.
- GARGAKÜLÜLÜ:** Baklagillere benzeyen ve çayırlarda yetişen bir çeşit bitki. DS VI,1923.
- GARĞABURNU:** Meyveleri karga gagasına benzeyen bir ot. DS VI,1925.
- GARĞA KAVUNU:** Zehirli bir ot. DS VI,1925.
- GARIK:** Baharda erken yetişmesi için dikilen soğan. DS VI, 1926.
- GARIP:** Krizantem çiçeği. DS VI, 1927.
- GARTLI:** Süs için kullanılan, kabağa benzer yuvarlak bir bitki. DS VI,1931.
- GASİL:** [gasıl] Hayvan yemi olarak kullanılan ve başakları olgunlaşmadan biçilen arpa. DS VI, 1932.
- GAŞŞAK:** Kamış cinsinden bir bitki. DS VI, 1934.
- GAVCAR:** Çok hafif ve lifli olan sapından şişe tıpası yapılan bir çeşit bitki. DS VI,1938.
- GAVRUK:** Büyük köknar ağacı. DS VI, 1940.
- GAVŞAK:** Buğday tarlalarında bulunan pembe ve sarı çiçekli bir çeşit ot. DS VI, 1941.
- GAVŞAK:** Tohumunu kabarcıklı bir zar içinde saklayan, üzeri gri çizgili bir ağaç. DS VI,1941.
- GAVŞAK:** Kestane. DS VI,1941.
- GAYGANACUĞI :** Sarı çiçekleri olan dikenli bir ot. DS VI, 1945.
- GAZOTU:** Baldıran otu. DS VI,1955.
- GEBRE:** [gebere (II)] Kayalık yerlerde yetişen, develerin yedikleri bir çeşit ot. DS VI, 1957.
- GECE GÜNDÜZ ÇİÇEĞİ:** İlbaharda açılan ve gece güzel kokuyayan bir çeşit çiçek. DS VI, 1958.
- GECEM:** Bir çeşit küçük elma. DS VI,1959.
- GECE SEFA GÜNDÜZ CEFA:** Gündüzlerikapanan, geceleri açan pemberenkteBir çeşit çiçek. DS VI, 1959.
- GEHTE:** Bir çeşit üzüm. DS VI,1971.
- GELEGEMRİ:** Kalın kabuklu bir çeşit üzüm. DS VI,1974.

GELEMİRBUĞDAYI: Küçük sarı buğday. DS VI,1975.

GELİ: Ardıç ağacının meyvesi. DS VI, 1977.

GELİÇ: Ayrık otu cinsinden zehirli, kökü derinlere kadar giden boğumlu bir çeşit ot. DS VI, 1977.

GELİN ARMUDU: Allı ve küçük bir çeşit armut. DS VI, 1979.

GELİNCİK: Bir çeşit mantar. DS VI, 1980.

GELİNCİK MANCARI: Yenilir bir çeşit ot. DS VI, 1980.

GELİNCÜK: gelincik. Gelincük bigi sârı tonatdılar / Çalıcılara anca ton atdılar (Süheylü Nevbahâr) [Şehri gelincik gibi donattılar. Çalgılara giysiler attılar] EATS, 288

GELİNDİLİ: Yaprığı mısır yaprağına benzeyen, kırmızı ve kokusuz çiçekleri olan bir çeşit saksıçiçeği. DS VI, 1980.

GELİNELMASI: Kırmızı, büyük bir çeşit elma. DS VI, 1980.

GELİNGÜLDÜREN: Portakalgillerden güzel kokulu bir ağaç. DS VI,1980.

GELİNGÜVEYİELMASI: Tatlı, kırmızı elma. DS VI,1980.

GELİNMUMU: Kırmızı renkte bir çeşit çiçek. DS VI,1981.

GELİNPARMAĞI: Havuç. DS VI, 1981.

GELİNTIRNAĞI: Baharda kırlarda açan, çiçeklerinin ucu mor, dipleri beyaz bir çeşit çiçek. DS VI, 1982.

GELİNYANAĞI: Portakal renginde, yenilir bir çeşit mantar. DS VI,1982.

GELİNYEMİŞİ: 1. Sarı papatya. 2. Ayva ağacına benzeyen, çiçekleri mor renkli, fasulyeye benzer meyve veren bir çeşit ağaç. DS VI, 1986.

GEMRE: Son turfanda yetişen sert kabuklu, siyah bir çeşit üzüm. DS VI, 1987.

GENEGERÇEK: 1. Bezir yağı çıkarılan bir çeşit bitki. 2. Hint yağı tohumu. DS VI, 1990.

GENEPAKLA: Üzeri benekli bir çeşit ufak fasulye, börülce. DS VI, 1990.

GEORGİNA: <Lat. *dalia*> Büyüklüğü 20 ile 80 cm arasında yetişen, büyük çiçekleri ile yaz boyunca çiçek açan bir bitkidir. QTÄS, 293.

GERCE: Sarmaşık türünden bir çeşit bitki. DS VI, 1994.

GERCİK: Böğürtlen. DS VI, 1995.

GERÇEMEK: İlbaharda yetişen, yaprakları dikenli ve uzun kökü havuca benzer, çoksulu bir çeşit bitki. DS VI, 1995.

GERDEME: Bitkisel ilaçlardan (İH) KTS, 86.

GERDENGİ: Çalılık yerlerde bulunan bir çeşit diken. DS VI, 1996.

GERENSI: Acı badem. DS VI,1999.

- GERGENDI:** Kiraza benzer bir çeşit meyve. DS VI, 2000.
- GERMESİK:** Yabani kızılılık. DS VI, 2005.
- GERMİŞEK:** Kırmızı meyvesi olan ince köklü bir çeşit ağaç. DS VI, 2005.
- GERMEŞA:** Bir çeşit meşe ağacı. DS VI, 2005.
- GERNIK:** Başak taneleri siyez gibi kabuklu olup, fakat ondan iri ve parlak olan, bulgur yapmaya yarayan bir çeşit buğday. DS VI, 2006.
- GEŞÜR:** Oğuzlarda havuç 217/187 DLT, 653.
- GEVEN:** keven. EATS, 294.
- GEVEŞ:** Kiraza benzeyen, meyve veren bir çeşit dikenli çalı. DS VI, 2010.
- GEVRECİK:** Kayalık yerlerde yetişen kokulu bir çeşit bitki. DS VI, 2013.
- GEVREYİK:** Hayvanların yediği sütlü bir çeşit ot. DS VI, 2014.
- GEVRIYEN:** Bir buçuk metre boyunda, kestane yaprağına benzer bir çeşit ot. DS VI, 2014.
- GEYİCEK:** Yabani elma. DS VI, 2015.
- GEYİK:** [geyik elması] Mavi çiçekli bir çeşit çiğdem. DS VI, 2015.
- GEYİK GÖBEĞİ:** Dağlarda biten boz renkli, ortası mor bir çeşit çiçek. DS VI, 2015.
- GEYİK SIRTİ:** Geyik tüyü renginde, yenilen bir çeşit mantar. DS VI, 2016.
- GEZ:** Far. “ılgın ağacı, ılgın ağacının dalı bk. kez (2), yolğ un (2), bā n (3)” ŞSL, NH. ÇTS, 394.
- GEZER:** Havuç. DS VI, 2022.
- GICIK HARDALI:** İri yapraklı ve dikenli bir çeşit ot. DS VI, 2026.
- GİÇİTGEN:** Isırgan otu. EATS, 297.
- GILDİKLİ YONCA:** Yuvarlak tohumlu bir çeşit ot. DS VI, 2041.
- GILIF CEVİZ:** Yeşil kabuğundan kolay ayrılan, olgunlaşmış ceviz. DS VI, 2042.
- GILIMBOZ:** Pancar. DS VI, 2042.
- GİLİGİLİ:** 1. Ardıç ağacının meyvesi. DS VI, 2043.
- GILLA:** Ceviz. DS VI, 2043.
- GIMI:** Yaprakları maydanoza benzeyen, sapı soyularak yenilen bir çeşit ot. DS VI, 2045.
- GINĀ:** Ar. (gānā) Dal, çubuk (MG) KTS, 86.
- GINCIROP:** Kökü yenen, fındık büyüklüğünde, ilk baharda yetişen bir çeşit yabani ot. DS VI, 2048.
- GINDIK:** Kurutulup yakacak olarak kullanılan bir çeşit dikenli keven bitkisi. DS VI, 2049.

- GIRALAĞACI:** Akasya ağacı. DS VI, 2052.
- GİRÇİL:** Dağda taşlık yerlerde yetişen buğdaygillerden bir bitki. DS VI, 2055.
- GIRHGÜNNÜYH:** Kahve renkli bir çeşit fasulye. DS VI, 2057.
- GIRLANGEÇ:** Küçük ve güzel kokulu süs kavunu. DS VI, 2059.
- GIRMİT:** Bir çeşit meyve. DS VI, 2060.
- GIRNIK:** Tohumları dışarıda ve dikenli olan bir ot. DS VI, 2061.
- GIRTIL:** Suyu olmayan dağlarda yetişen, kamış cinsinden ince saplı bir çeşit ot. DS VI, 2061.
- GIYAN:** Alçak yerlerde yetişen bir çeşit saz. DS VI, 2065.
- GIYIK:** Hasır dokunurken ip olarak kullanılan bir çeşit ot. DS VI, 2067.
- GIYŞAK:** Yapraklarından yemek yapılan, baharda tarlalarda yetişen bir çeşit ot. DS VI, 2069.
- GIZLAR YAĞLIĞI:** Geniş ve etli yapraklı, ince dikenli, kalın gövdesisoyulupyenilen bir çeşit bitki. DS VI, 2071.
- GIDIŞGEN:** Isırgan otu. DS VI, 2074.
- GILABURU:** Kırmızı yemişinden turşu yapılan sayvaniye ailesinden bir çeşit bitki. DS VI, 2075.
- GILAPPA:** Frenk üzümü. DS VI, 2076.
- GİDATOFİTTER** Yun. Hepsi veya çoğu suyun içinde yetişen, kökleri toprağa saptanıp veya saptanmayıp yetişen bitkilerdir (balıkot, yosun). // *Suğa tügeldey ne köp bölügi batıp, tamırı gruntqa bekip ösetin (tuñgiyiq) ne bekimey ösetin (balıqot, baldırşöp) ösimdikter. QTÄS, 304.*
- GİDROFİT:** Yun. Sadece sulu ortamlarda yetişen bitkilerdir (örneğin; kamış, pirinç, su kamışı (saz). // *Tek sulı ortada ösetin ösimdikter (mıs., qamıs, küriş, qoğa). QTÄS, 317.*
- GİLEMAÇ:** Bağlarda üzüm çubuklarına sarılarak onları kurutan bir çeşit sarmaşık. DS VI, 2076.
- GILLAN:** Yuvarlak ve tatlı bir çeşit armut. DS VI, 2078.
- GİLLE:** Domates. DS VI, 2078
- GİMİ:** Eğrelti otuna benzer gövdesi yenen bir bitki. DS VI, 2078.
- GİN:** Maydanoz. DS VI, 2079.
- GİNEŞ:** Siyah ve sulu bir çeşit üzüm. DS VI, 2079.
- GİNKGO:** <Lat. *gingko biloba*> Ginkgoaceae cinsine ait ve ginkgo ailesinin ve grubun tek temsilcisidir, antika ağacıdır. // *Aşçıtıquımdılar tiypine jatatın, äri ginkolar tuquımdası men tabınıñ jalgız ğana ökili, reliktilik ağaş. QTÄS, 320.*

- GİREK:** Seyrek salkımlı, ufak taneli siyah bir çeşit üzüm. DS VI, 2081.
- GİYA:** Çamgillerden bir çeşit ağaç. DS VI, 2086.
- GİYĀ H:** Far. “bitki, nebat, taze ot krş. giyeh, giyā , giyā hī” BV, BD, NH, LD, MÜN, CD, FK, LM. ÇTS, 400.
- GİYĀ HĪ:** Far. “nebat, bitki krş. giyā , giyā h, giyeh” BV, LD. ÇTS, 400.
- GİYEH:** Far. bk. giyā h, giyā , giyā hĪ BV, NH. ÇTS, 400.
- GİZRİ:** Argularda havuç 217/187 DLT, 653.
- GOLENCİYA:** Beyaz ve kırmızı çiçekli yıllık bir ev bitkisidir. // *Aq, qızıl güldi birjıldiq üy ösimdigi.* QTĀS, 332.
- GOLO:** Bir çeşitot. DS VI, 2098.
- GOLPEZÜĞÜ:** Yaprakları uzunca bir pancar çeşidi. DS VI, 2098.
- Ġ ONCA:** Far. “gonca, tomurcuk, açılmamış çiçek” HŞ 678, MN (2) 16/155, *ġ onca-i handā n* “gülen gonca” MN (2) 6/54. ÇTS, 401.
- Ġ ONCE:** Far. “gonca, tomurcuk bk. şiküfe, şüküfe, zehre (1), çe çek, çiçek (1), erġ avā n, erġ ū vā n, ġonca, ġonçe, katmer (1), kırt baġ rı, kün kulāġ ı, mā yū k (1), rū k, zamlī rā n” GT, LD. ÇTS, 401.
- Ġ ONÇE:** Far. “tomurcuk açılmamış gül bk. şiküfe, şüküfe, zehre (1), çe çek, çiçek (1), erġ avā n, erġ ū vā n, ġonca, ġonce, katmer (1), kırt baġ rı, kün kulāġ ı, mā yū k (1), rū k, zamlī rā n” BV, BD, SD, NH, HBD, MÜN, YED, FK, MK, LM, *ġ onçe-i handā n* “gülen gonca” BV, NH, FK, *ġ onçe-i nā b* “saf gonca” FK, *ġ onçe-i sĪr-ā b* “taze gonca” BV, NH. ÇTS, 401.
- GONER:** Küçük soğan. DS VI, 2101
- GONGALAK:** Büyük yumurta biçiminde ceviz. DS VI, 2101.
- GOÑUR:** Siyah,kalınkabuklu,bolsulu bir çeşit üzüm. DS VI, 2102.
- GONYAŞI:** Yapraklarınısıryapraġı,tohumlarıdarıgibiolanBir çeşitot. DS VI, 2102.
- GORTENZİYA:** <Lat. hortensis> İri çiçekleri olan süs amaçlı yetiştirilen bitkidir. // *Ülken gülderi bar, sän üşin ösiriletin ösimdik.* QTĀS, 337.
- GOVANSAKIZI:** Kökünden sakız yapılan bir bitki. DS VI, 2109.
- GOVUŞ:** kayın ağacı. EATS, 302.
- Ġ OZ:** “ceviz” HŞ 3615. HAS, 201.
- GOZGOÇU:** İlkbaharda topraktan çıkarılarak yenen bir çeşit yer elması. DS VI, 2113.
- GÖBEK:** bk. Göbelek. DS VI, 2115.
- GÖBEKELMASI:** Bir çeşit elma. DS VI, 2114.

- GÖBELEK:** [gobelek, göbek, göbeleyh, gömelek, gövelek] Yenilen bir çeşit mantar. DS VI, 2115.
- GÖCÖZ:** Peygamber çiçeği. DS VI, 2120.
- GÖDELEK:** Yaprakları ve yumrusu pancara benzeyen ve yumrusu çiğ olarak yenen bir çeşit bitki. DS VI, 2124.
- GÖDÜREDİ:** Beyaz renkli dolgun çavdar. DS VI, 2126.
- GÖĞ BALDIRCAN:** Yeşil, ham domates DS VI, 2126.
- GÖĞCE:** Ağaçlarda görülen ve asalak olarak yaşayan bir bitki, ökse otu. DS VI, 2126.
- GÖĞCEK:** Bir çeşit üzüm. DS VI, 2127.
- GÖĞDELİ:** Bir çeşit zerdali. DS VI, 2127.
- GÖĞELEK:** bk. göğce. DS VI, 2126.
- GÖĞELEK:** ökse otu. EATS, 304.
- GÖĞEM:** Bir çeşit yabanî, ekşi erik. DS VI, 2128.
- GÖĞEMCİK:** Böğürtlen. DS VI, 2128.
- GÖĞEMERİĞİ:** bk. göğem. DS VI, 2128.
- GÖĞEN:** Bir çeşit mantar. DS VI, 2128.
- GÖ ĞERİK:** bk. göğem. DS VI, 2128.
- GÖĞLEMEZ:** Tere gibi yenen, baharlı bir çeşit bitki. DS VI, 2131.
- GÖĞSULU:** Aşılı armut. DS VI, 2133.
- GÖĞÜNDÜRME:** Göz hastalığının tedavisinde kullanılan bir çeşit bitki. DS VI, 2133.
- GÖĞÜNDÜRMELÂLESİ:** bk. göğün dürme. DS VI, 2133.
- GÖKALA BUĞDAY:** Kırmızı ve iri olan buğday. DS VI, 2135.
- GÖKBAKLA:** Taze, yeşil fasulye. DS VI, 2135.
- GÖKBAŞ:** Tarlalarda yetişen, mavi çiçekli bir çeşit bitki, peygamber çiçeği. DS VI, 2135.
- GÖKBİRİK:** Bir çeşit sulu üzüm. DS VI, 2135.
- GÖKBÖRÜLCE:** bk. gökbakla. DS VI, 2135.
- GÖKÇE:** Taşlık alanda yetişen, yaprakları küçük ve dikenli bir çeşit ağaç. DS VI, 2135.
- GÖKÇE AĞAÇ:** 1. Gürgen ağacı. 2. Kayın ağacı. DS VI, 2136.
- GÖKDEDEM:** Mavi çiçekli çiğdem. DS VI, 2137.
- GÖKDÜN:** Bezir yağı çıkarılan bir çeşit bitki. DS VI, 2137.
- GÖKGİZ:** bk. gökdedem. DS VI, 2137.

- GÖKSULU:** 1. Sulu ve yeşil renkli bir çeşit armut. 2. Yeşil renkli, tatlı vesulu bir çeşit zerdali. DS VI, 2139.
- GÖLCÜR:** Ekinler içinde bulunan yabancı ot. DS VI, 2141.
- GÖLEĞEZ:** Sulak yerlerde yetişen büyük yapraklı ve patates gibi, yeniden bir bitki. DS VI, 2141.
- GÖLEK:** Mantar. DS VI, 2142.
- GÖLENDİR:** Nane DS VI, 2143.
- GÖLEZERİĞİ:** Küçük, kara renkli bir çeşit tatlı erik. DS VI, 2144.
- GÖL KESTANESİ:** Yumru şeklinde olan, bataklıkta yetişen, yenilebilir bir bitki. DS VI, 2144.
- GÖLÜCÜR:** Gövdesi ve yaprakları yapışkan bir ot. DS VI, 2145.
- GÖMEÇ:** 1. Ebegümeçi. 2. Bir çeşit papatya. 3. Bir çeşit erik. DS VI, 2148.
- GÖMEÇERİĞİ:** Sonbaharda olgunlaşan büyükçe bir erik. DS VI, 2148.
- GÖMREN:** Ada soğanı (İH) KTS, 87.
- GÖMÜRGEN:** Yabancı sarımsak. DS VI, 2151.
- GÖN:** Develerin yediği ve kitre denilen bir çeşit zambak yapılan dikenli bir bitki. DS VI, 2152.
- GÖNEN:** Çam ağaçlarının üst dallarında yetişen ve ot bulunmadığı zamanlar keçilere yedirilen asalak bir bitki. DS VI, 2154.
- GÖNGÜR:** Buğdaylar içinde bir siyah tohumlu bitki. DS VI, 2155.
- GÖNÜ KAVUN:** Çabuk olgunlaşan kavun. DS VI, 2155.
- GÖNÜL DOLABI:** Bir çeşit çiçek. DS VI, 2155
- GÖRE:** Tarlalarda yetişen, kuzukulağından büyük, suyu ve gölgeliği seven bir çeşit ot. DS VI, 2158
- GÖTLEKORMANI:** Böğürtlen. DS VI, 2165.
- GÖVENŞE:** Sarı, uzun ve yumuşak bir çeşit kavun. DS VI, 2168.
- GÖVERCİNGÖKSÜ:** Süpürge yapılan bir çeşit ot. DS VI, 2169.
- GÖVERCİNTOPUĞU:** Yemek yapılan bir çeşit ot. DS VI, 2169.
- GÖVREK:** 1. Bir çeşit dikenli ot, 2. Baldıran otu. DS VI, 2170.
- GÖYBİBER:** Yeşil biber. DS VI, 2171.
- GÖYEMİN:** Yeşil renkli, yuvarlak taneli, turşu su yapılan bir çeşit üzüm. DS VI, 2171.
- GÖZENEK:** Soğanı yenilen, çiğdeme benzer bir çeşit bitki. DS VI, 2179.
- GÖZÜM:** Naneotu. DS VI, 2184.
- GUCUR:** Patates. DS VI, 2187.

GUGUKLÂLESİ: Bir çeşit lâle. DS VI, 2190.

GULÂB: Far. Gül, gül suyu (TA) *krş.* gulâf, gülâf, gülef, külâf. KTS, 88.

GULÂF: Far. Gül, gül suyu (İM) *krş.* gülâb, gülâf, gülef, külâf. KTS, 87.

GULİBACAĞI: Büyük lahana. DS VI, 2192.

GURANTE: Dağlarda yetişen yabancı soğan. DS VI, 2197.

GURGUM: Böğürtlen. DS VI, 2198.

GURSALIK: Bir çeşit ot. DS VI, 2200.

GURŞEYİK: İlbaharda bağ ve bahçelerde biten, kavrularak yemeği yapılan bir bitki. DS VI, 2200.

GURYA: Yer elması. DS VI, 2202.

GUT: Erken olgunlaşan sık taneli üzüm. DS VI, 2203.

GÜBÜR KALDIRAN: Ormanlarda çam gübrelerinin altında çıkan bir çeşit mantar. DS VI, 2207

GÜDEK: Pelit ağacının meyvesi. DS VI, 2212.

GÜÇÜM: “meşe gibi sert bir ağaç bk. dıraht, dopku, kıpçak (2), kiremit (1), kirkev (1), kogem, künde (3), nâ cū , naju, selem, sırık, şecer, şecere, tokuz ton, üç kat, yığ aç (1), ābnū s, ağ ac, ağ aç, aman kara, cecek, cencek (1), çeçek, çençek (1), çıpçak, devha, yığ ac (1)” ŞSL. ÇTS, 409.

GÜĞEM: Yaban eriği. EATS, 326.

GÜL: Far. “gül” BV, SD, GT, NH, HBD, LD, TMA, TEH, MÜN, YED, FK, ŞHD, MK, LM, *gül ü bülbül* “gül ile bülbül” BV, NH, *gül ü şimşā d* “şimşir ağacı ve gül” NH, *gül başı* “gül başı” LD, *gül bergi* “gül yaprağı” NH, *gül çağ ı* “gül mevsimi, gülün açılma dönemi” NH, *gül derdi* “gülün derdi” LD, *gül devleti* “gül devleti, gül topluluğu, gül bahçesi” LD, *gül devri* “gül mevsimi” LD, *gül ğ amı* “gülün gamı, gül kederi, tasası” NH, *gül ğ onçesi* “açılmamaış gül” BV, *gül hıdmeti* “gül hizmeti” LD, *gül mevsimi* “bahar” LD, *gül şadkası* “gül sadakası” LD, *gül sarı* “güle doğru” BV, LD, *gül yüz* “gül yüzlü” BV, NH, *gül-i aḥmer* “kırmızı gül BV, *gül-i aḥmer-efşā n* “kırmızı gül saçan” YED, *gül-i ateşĪn* “ateş renginde gül, kıpkırmızı gül” NH, FK, *gül-i gez* “gül izi, gül nişanesi” NH, *gül-i ḥamrā* “kırmızı gül” YED, *dül-i ḥandā n* “gülen gül, sevgili” BV, LD, *gül ü nesrin* “yaban gülü” MÜN, *gül-i ra'nā* “güzel gül, dışı sarı, içi kırmızı renkte olan bir çeşit gül” BV, NH, YED, ŞHD, FK, *gül-i ruḥsar* “gül yanaklı” BV, NH, *gül-i şabā ḥ* “sabah gülü”LD, *gül -i sĪrā b* “taze gül” BV, NH, YED, *gül-i sū ri* “dügün gülü” NH, *gül-i şā dĪ* “gönül ferahlılığın gülü” LD, *gül-i vaşl* “kavuşma gülü” NH, *gül- i zā r* “gül yüzü, gül bahçesi” LD, *gül-i zevk* “tadımlık koklanacak gül” NH, *gül bol-* “güle

benzemek” GT, FK, *gül büt*-“gül yetişmek” FK, *gül iyle* – “güle benzetmek” FK, *gül ol-* “güle benzemek” FK. ÇTS, 411.

GÜL: Far. Gül, çiçek (GT, KF, Kİ, KK, RH, TZ) *krş.* kül. KTS, 88.

GÜL: Far. “gül” HŞ 440, MN (2) 23/228. HAS, 202.

GÜL: цветок, роза/*çiçek*, *gül:* al gül алыһ цветок/ *kırmızıçiçek* (алая роза / *kırmızı gül*) (Юг В/342). DTS, 195.

GÜLĀF: Far. Gül, gül suyu (CC, DM, Kİ) *krş.* gulāf, gülāb, gülef, külāf, gülāf ş uyu gül suyu (DM) KTS, 88.

GÜLARMUDU: Kırmızı renkli bir çeşit armut. DS VI, 2217.

GÜLBESER: Salatalık, hıyar. DS VI, 2217.

GÜLBEŞEKER: Koyu kırmızı renkte gül. DS VI, 2217.

GÜLBURCU TIKENİ: Yabani gül fidanı. DS VI, 2217.

GÜLBURNU: Yabani gül meyvesi. DS VI, 2217.

GÜLDİBİ: Tarlalarda biten pancargillerden bir bitki. DS VI, 2217.

GÜLEF: Far. Gül, gül suyu (KK, MS, TZ) *krş.* gulāf, gülāb, gülāf, külāf KTS, 88.

GÜLEF: название травы с цветами, похожими на розы/ *güle benzeyen çiçekli ot adı:* saqal boldi jazqi gülāf teğ arut моя борода стала выгоревшей, подобно весенней траве/*benim sakalım bahar çimleri / otları gibi yanmış* (QB/N). DTS, 195.

GÜLEFTE: Far. “bir çeşit kırmızı gül” HŞ 4712. HAS, 202.

GÜLGÜLÜ: Gelincik. DS VI, 2219.

GÜLGÜLÜM: bk. gülgülü. DS VI, 2219.

GÜLJAPİRAQTI: <Lat. *marsiliaceae*> Çok yıllık otsu su kenarları bitkilerin hecmesidir. // *Köpjıldiq şöptesin sujağalıq ösindikter tuqımdası.* QTÄS, 367.

GÜLNASİR: Yabani gül. DS VI, 2220.

GÜL-NĀ R: Far. “nar çiçeği, gülnar” BV, NH, HBD, LD, YED, *gül nar bol*-“nar çiçeği renginde olmak” YED. ÇTS, 413.

GÜLNAZİK: Menekşe. DS VI, 2220.

GÜLKEKİRE: <Lat. *centaurea*> Asteraceae cinsine ait yıllık, iki yıllık ve çok yıllık bitkilerin akrabasıdır. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatin bir, eki jäne köpjıldiq ösindikter tuwıslı.* QTÄS, 368.

GÜLPAR: Yumak yapraklı bir çiçek türüdür. Yumak yaprakları çok olan bu tür çiçeklere gülpar denir (Botanik). // *Külte japıraqtı güldiñ bir türi. Külte japıraqsaları köp osınday gülder gülpar dep ataladı* (Botanika). QTÄS, 368

GÜLTÄJİ: <Lat. *amaranthus*> Bir ve çok yıllık otsu, budaklı, ağaç bitkisinin ailesindedir. // *Bir jäne köpjüldiq şöptesin, buta, ağaç ösimdikter tuqımdası*. QTÄS, 369.

GÜLŞETEN: <Lat. *syrynda vulgaris*> Soğuğa ve kuraklığa dayanıklı, biraz uzun yetişen bitkidir. // *Suuq pen quwañşılıqqa tözimdi, biyigirek ösetin ösimdik*. QTÄS, 369.

GÜLŞIRMAWIQ: <Lat. *calystegia*> Sarmaşıklar cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Şırmawıqtar tuqımdasına jatatın köpjüldiq şöptesin ösimdik*. QTÄS, 370.

GÜLÜKÜZÜM: Kırmızı renkli bir çeşit üzüm. DS VI, 2220.

GÜLÜZÜM: Gül renkli üzüm. DS VI, 2221.

GÜLYAĞI: Itır çiçeği. DS VI, 2221.

GÜNDÖNDÜ: [gündoğdu, gündönderen, günebehan, günebakan, günetapan, güntabak, günyağşalıyan, günyaşalayan, günyavşağı, günyavşalayan] Ayçiçeği. DS VI, 2196.

GÜNEĞİK: hindiba, güneyik. EATS, 330.

GÜNEYİK: hindiba. EATS, 331.

GÜNGÜLÜ: [güngülüz] Gelincik. DS VI, 2229.

GÜNLİK: Günlük otu. Günlük ve mersin yimişi ve helîles ve kâbulî ve belîlec ve emlec her birinden üçer dirhem, topalak biş dirhem, küllisini yumşak dögeler (Kemâliyye). EATS, 331.

GÜNSÜ: İri, yuvarlak, sulu, siyah üzüm. DS VI, 2230.

GÜRÜÇ: İsiglig ęrsär gürüç üç (b)aqıq qajınturup suvıña beş baqır mir qatıp bergül если болен лихорадкой, прокипити три меры риса, положи в отвар от него пять меры меда и дай (выпить)/eğer ateşin varsa, üç ölçü pirinç kaynatın ve sonra beş ölçü bal ekleyip içmek için ver (Rach II 1/116). DTS, 195.

GÜRÜZ: 2.Ormanda yeni yetişen çam filizleri. 3.Yabani gül, böğürtlen. DS VI, 2238.

GÜRZ: Yaraları iyileştirmekte kullanılan iri yapraklı bir ot. DS VI, 2238.

GÜYEĞÜ OTU: kekik otu. EATS, 332.

GÜYEGÜ OT: Kebaba saçılan bir ot, güveyi otu (İH) *krş.* güyegü otu. KTS, 88.

GÜYEGÜ OTI: Kebaba saçılan bir ot, güveyi otu (TA) *krş.* güyegü ot. KTS, 88.

GÜYLEKCEVİZİ: İri taneli ceviz. DS VI, 2242.

GÜZARMUDU: bk. ali dede. DS I, 242.

GÜZDEDE: Hindiba. DS VI, 2243.

GÜZELOĞLAN: Yuvarlak kalın kabuklu, sarı renkli bir çeşit üzüm. DS VI, 2243.

GÜZGÜLÜ: Kış mevsimine kadar dayanan, geç olgunlaşan bir cins üzüm. DS VI, 2243.

GÜZLÜK BUĞDAY: Sonbaharda ekilen sert ve koyu renkli bir çeşit buğday. DS VI, 2244.

GVOZDİKA: Rus. Karanfil // *Qalampir*. QTÄS, 272.

-H-

HABALBİLİK: Yenince bağırsakları bozan bir çeşit ot. DS VII, 2245.

HABB: Ar. “tane, tohum bk. tuḥm, toḥm, toḥum, dāne, uruḡ (1)” BV, FK, *ḥabb-ı nebāt* “bitki tohumu, bitki tanesi” NH, FK, *ḥabb-i nebā t* “bitki tohumu, bitki tanesi” BV. ÇTS, 418.

HABBĀT: Ar. “buğday, arpa gibi tahıllar bk. buğday (1)” TEH. ÇTS, 418.

HABBE: Ar. “buğday, arpa gibi iri taneli şeyler, tane, tohum tanesi” HKT 314a/6, MM 247/7. HAS, 204.

HABBE: Ar.1. Kabarcık (BV), 2. (Hubat için) tane (GT, İM). KTS, 89.

HABBETÜ'L-ḤAZRĀ: Ar. Çitlenbik meyvesi (RH) KTS, 89.

HADENG: Far. “kayın ağacı, bu ağaçtan yapılan ok” BV, NH, NBD, LD, YED, FK, *ḥadeng-i ā h* “ah oku” FK, *ḥadeng-i belā* “bela oku” BV, *ḥadeng-i ġ amze* “ğ amze okı” BV, LD, *ḥadeng-i at-* “ok atmak” NH. ÇTS, 421.

HĀDİ: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 89.

HACIBALBAL: Bir çeşit tatlı üzüm. DS VII, 2248.

HALEVI: Bir çeşit bitki. DS VII, 2259.

HALFAT: Yabanî armut, ahlat. DS VII, 2259.

HALIDOKUYAN ÇİÇEĞİ: Bir çeşit çiçek. DS VII, 2260.

HALIS OTU: Bir çeşit ot. DS VII, 2262.

HALİÇ: 1. Yabanî armut. 2. Yer elması. DS VII, 2260.

HALİK: Hınzır otu. DS VII, 2261.

HALSAÇAĞI: Büyük, beyaz, şapka gibi kısmı saçaklı olan bir çeşit mantar. DS VII, 2261.

HALUÇ: Bir çeşit meyve. DS VII, 2262.

HALUÇ: Alıç. EATS, 338.

HALVAN: Bir çeşit meyve. DS VII, 2262.

HAMĀME: Ar. *Bir bitki (BV)* KTS, 91.

HAMDAKUKA: Böğürtlen. DS VII, 2266.

HAMITATLI: Toparlık bir çeşit erik. DS VII, 2267.

HĀMIŞ: Kamış, şeker kamışı, sazlık, sap (CC) krş, lamış. KTS, 91.

HAMIZA: Kökünden çıkarılan sütü, karın ağrısı ve sıtmaya iyi gelen, karpuz yaprağına benzer yaprakları olan bir çeşit bitki. DS VII, 2267.

HAMOFTA: Yaban çileği. DS VII, 2268.

HAMURKESEN: Dikenli yabani bir çeşit bitki. DS VII, 2270.

HAMMUŞ: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 91.

HAMZANKÖKÜ: Yağı ilaç olarak kullanılan, sarmaşığa benzeyen bir çeşit bitki. DS VII, 2270.

HANAYLI: Ufak buğday. DS VII, 2264.

HANDİKUN: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 91.

HANHAN: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 91.

HANİMAĞZI: Aslan ağzı çiçeği. DS VII, 2274.

HANİMKİRPİĞİ: Kasımpatı. DS VII, 2274.

HANİMYAMASI: Dulavratotu. DS VII,2274

HANZAL(E): Ar. Ebu Cehil karpuzu da denilen meyve, acı hıyar (RH) KTS, 91

HANZAL: Ar. “Ebu Celh karpuzu da denilen acı ve sürdürücü, meyvesi portakal büyüklüğünde olan bir bitki krş. hanzala” HŞ 4140. HAS, 215.

HANZALA: Ar. “Ebu Celh karpuzu da denilen acı ve sürdürücü, meyvesi portakal büyüklüğünde olan bir bitki krş. hanzal” KE 197r/7. HAS, 215.

HAPKESEN: Sancı geçirmek için kullanılan acı bir ot. DS VII, 2280.

HAPTUTAN: Yaprakları kaynatılarak içilen ve bağırsak bozukluğu hastalığına iyi gelen bir çeşit bitki. DS VII, 2281.

HĀ R: Far. “diken” HŞ 446. HAS, 215.

HARBAK: Ar. İlâç. Zambakgillerden bir bitki (RH) KTS, 92.

HARDALA: Ar. “hardal tanesi” KE. 206r/7. HAS, 216.

HARİM: Bodur, dikenli yaprakları olan palamut ağacı. DS VII, 2289.

HARSI: Çalı fasulyesi. DS VII, 2295

HART: Havuç. DS VII, 2295.

HARTLAK: Ceviz ağacına benzeyen kırmızı renkte, kırmızı meyvesi olan bir çeşitağaç. DS VII, 2296.

HARTLAP: 1. Ak gürgene benzer meşe ağacı. 2. Koca yemiş ağacı ve meyvesi. DS VII, 2296.

HASBALDIRCAN: Patlıcan. DS VII, 2298.

HASMIHAN: Dağlarda yetişen, fındıktan küçük, kırmızı meyvesi olan bir çeşit ağaç. DS VII, 2300.

HASRETÇİÇEĞİ: Dam koruğu bitkisi. DS VII, 2300.

HAŞLAMA: 1. Tütün fidesi. 2. Taze börülce. DS VII, 2304.

HATHUL: Bir çeşit üzüm. DS VII, 2305.

HATMI: Ar. Çiçekleri hekimlikte kullanılan bir bitki, hanım çiçeği (BV) *krş.* hitmi KTS, 93.

HATUNMEMESI: [hatun parmağı] Uzun, beyaz bir çeşit üzüm. DS VII, 2307.

HAVA OTU: Vücudun fazla ateşini almaya yarayan sabun köpüğü biçiminde bir çeşit bitki, sabun çiçeği. DS VII, 2309.

HAVAZLA: Zeytin yaprağı gibi yaprakları olan, Aralık ayında beyaz çiçek açan bir çeşit bitki. DS VII, 2310.

HAVIŞ: [havş, havşa, havoc, havuş, havut, heşve] DS VII, 2311.

HAVIT OTU: Sazlık ve bataklıklarda yetişen, semer ve hasır yapılan ot. DS VII, 2311.

HAVSAK: Kestane. DS VII, 2312.

HAVUÇ: [havış] DS VII, 2313.

HAVZAL: 1. Su yosunu, 2. Mısır yaprağı. DS VII, 2314.

HAYIR: [haylık, hayyır] İncir. DS VII, 2317.

HAYLAN KABAĞI: Asma kabağı. DS VII, 2319.

HAYVA: Ayva (BV, DM, İM, KK, MG, TZ) *krş.* ayva KTS, 94.

HAYVA: Ayva. Hayvâ şarâbı, bu dahı sovuğdur, sovuğ yüregi kuvvat virür ve nişât terahlık virür. (Kemâliyye). EATS, 344.

HAZIK: Hamdut. DS VII, 2322.

HEBİL: 1. Genellikle uçurumlarda bulunan, kayaların üstüne yapışan bir çeşit sarmaşık. 2. Bir çeşit armut. DS VII, 2324.

HELEP ŞALGAMI: Yer elması. DS VII, 2331.

HELİLE: Far. “tohumları hekimlikte kullanılan bir bitki” HŞ 2046. HAS, 226.

HELİLEC: Ar. Tohumları müşhil olarak kullanılan bir bitki (Gİ, KF, RH) KTS, 95.

HELİLEC: Ar. Hindistan cevizi (İM, KF) KTS, 95.

HELİS: Sütü bir çeşit ot. DS VII, 2334.

HELYÜN: Ar. Kuş konmaz (BV) KTS, 95.

HEMİL: bir tür sarmaşık. EATS, 345.

HERDİDİK: Uçlarında yeşil yaprakları olan uzun saplı bir çeşit ot. DS VII, 2342.

HERGOLİK: Açık mavi çiçekli, kökündeki yumruları yenilen bir çeşit ot. DS VII, 2344.

HERİM: Domates. DS VII, 2345.

- HERNÜK:** Dikenler arasında bulunan, yumuşak kabuklu, fındığa benzer bir çeşit yemiş. DS VII, 2347.
- HESES:** Mercimek. DS VII, 2348.
- HEŞDAN:** Yenilen bir çeşit ot. DS VII, 2349.
- HEVEK:** 1. Kara üzüm. 2. Fasulye. DS VII, 2350.
- HEVLEK:** Ağaç köklerinde yetişen bir çeşit mantar. DS VII, 2351.
- HEYLÜL:** Kuş konmaz otu. DS VII, 2354.
- HEZERTERE:** Dere otu. DS VII, 2356.
- HILCA:** Tazemısır. DS VII, 2358.
- HILHIL:** Tohumunda santonin maddesi bulunan bir çeşit ot. DS VII, 2358.
- HILTAN:** [hılızlık] Top top olan çiçekleri kuruduktan sonra, sapları kürdan olarak kullanılan bir çeşit yabancı bitki. DS VII, 2360.
- HMMĀŞ:** Ar. Nohut (İM) *krş.* hımmış KTS, 96.
- HMMİŞ:** Ar. Nohut (KFT) *krş.* hımmāş KTS, 96.
- HINT:** Arpa. DS VII, 2366.
- HIRDAL:** Ar. Hardal (BV) KTS, 96.
- HİRVA:** Ar. Bir bitki (BV) KTS, 96.
- HİRÇAN:** Ham kavun. DS VII, 2368.
- HIRHINDİLİK:** Dağlarda, tarlalarda yetişen, yenilir bir çeşit ot. DS VII, 2369.
- HIRHIR:** Kürdan olarak kullanılan bir çeşit ot. DS VII, 2369.
- HIRLADIZ:** Sarmısak. DS VII, 2371.
- HIRTANIŞ:** Siyah, ekşi, uzun bir çeşit üzüm. DS VII, 2372.
- HIRTI:** Küçük kavun, karpuz. DS VII, 2373.
- HIŞDENEP:** Yazın yetişen, sulu bir çeşit elma. DS VII, 2376.
- HIŞİR:** [haşal] 1. Olmamış, ham meyve. 2. Taze salatalık. 3. Sebze, meyve. DS VII, 2376.
- HITA:** İnce, uzun ve üzerinde uzunlamasına çizgiler olanaçık yeşil renkte bir çeşit hıyar. DS VII, 2380.
- HITIR:** 1.Çamağacı,2. Koyu yeşil renkte yaprakları olan kokulu bir çeşit çiçek. DS VII, 2380.
- HİTMİ:** Ar. Çiçekleri hekimlikte kullanılan bir bitki, hanım çiçeği (BV, İM) *krş.* hatmi KTS, 96.
- HIYARLAMA:** Hamkavun, kelek. DS VII, 2381.
- HIYRİ:** Far. “safran, sarı renkli bir çiçek” ME 233/2. HAS, 229.

- HİCAZ BUĞDAYI:** Beyaz ve büyük taneli bir çeşit buğday. DS VII, 2383.
- HİLİÇA:** Taze mısır. DS VII, 2384.
- HİLİK:** İncir ağacı. DS VII, 2384.
- HİNDİBĀ:** Ar. Bir bitki (BV) KTS, 97.
- HİNDİYE:** Kene otu. DS VII, 2386.
- HİNDŪ :** “Hintli krş. hindi hindu” NF 339/1, HŞ 3875, *hindū ğ ozi* “Hindistan cevizi” HŞ 4139. HAS, 232.
- HİNGİÇ:** Kestane. DS VII, 2387.
- HİREN:** İnce, uzun yapraklı, kökü pancara benzer ve hardal yerine kullanılan bir çeşit ot. DS VII, 2388.
- HİTİRİ:** Bir çeşit erik. DS VII, 2389.
- HOBAN:** Bir çeşit dikenli ot. DS VII, 2390.
- HOCALARYEMİŞİ:** Taşlık yerde yetişen, kırmızı kiraza benzer meyveleri olan bir çeşit küçük ağaç. DS VII, 2390.
- HODAN:** 1. Zembil çiçeği. 2. Sebze. DS VII, 2392.
- HODAYIARMUDU:** Yazın yetişen sulu armut. DS VII, 2392.
- HODUK:** Yeşil kabuklu fındık. DS VII, 2393.
- HOHALAK:** Açmamış gonca. DS VII, 2394.
- HOLİSOTU:** [holes] Ekin tarlalarında biten, hayvan yemi olarak kullanılan bir çeşit ot. DS VII, 2396.
- HOLOS:** Kökü derine inen, tarlalarda yetişen bir çeşit yonca. DS VII, 2397.
- HOLOZ:** Mor, beyazvesarıçiçekaçan, birmetreboyunda ağaç. DS VII, 2398.
- HOLUSU:** Kestane. DS VII, 2398.
- HOLUZ:** Bir çeşit ot. DS VII, 2399.
- HOMBUR:** [hompur] Patates. DS VII, 2400.
- HOPAN:** Bir çeşit erik, bardacık eriği. DS VII, 2405.
- HOPAN:** Bir çeşit erik, bardacık eriği. DS VII, 2405.
- HORASAN İNCİRİ:** Bir çeşit incir. DS VII, 2409.
- HORAZ:** Mor kiraz. DS VII, 2410.
- HORAZ İBİĞİ:** Balta çiçeği. DS VII, 2410.
- HOR ELMASI:** Çok kokulu bir çeşit elma. DS VII, 2411.
- HORİZÜRE:** Keklik yumurtası büyüklüğünde bir çeşit üzüm. DS VII, 2411.
- ĦORMA:** Ar. Hurma, hurma ağacının yemişi (CC) *krş. ħurmā, ħurma* KTS, 98.

- HOROZBUDAĞI:** Siyah renkli, kalın kabuklu, büyük çekirdekli bir çeşit üzüm. DS VII, 2412.
- HOROZGÖZÜ:** Baharda açan bir çeşit sarı çiçek. DS VII, 2412.
- HOROZKURSAĞI:** Bir çeşit ot. DS VII, 2412.
- HOROZYÜREĞI:** Keklik yumurtası büyüklüğünde bir çeşit üzüm. DS VII, 2412.
- HOSTU:** Taze mısır. DS VII, 2416.
- HOŞ:** Tatlı limon. DS VII, 2416.
- HOŞKURAN:** Tarlalarda yetişen yenilebilir bir çeşit ot. DS VII, 2416.
- HOŞULGA:** Lahana. DS VII, 2417.
- HOŞVARAN:** bk. hoşveren. DS VII, 2417.
- HOŞVEREN:** Ispanağa benzer bir çeşit ot. DS VII, 2417.
- HOZ:** Ceviz (CC) *krş.* koz KTS, 98.
- HÖBELEK:** Bir çeşit mantar. DS VII, 2426.
- HÖLEMEZ:** Mavi çiçekleri ve sedefe benzeyen yaprakları olan, beyaz renkli deve dikenli bitkisi. DS VII, 2430.
- HÖMBELES:** Mersinbitkisivemeyvesi. DS VII,2432.
- HÖNGÜL:** 1. Patates. 2. Yerelması. 3. Pancar. 4. Şalgam. DS VII,2433.
- HÖZMÜR:** Patates. DS VII,2440.
- ĦUA:** bir çiçek türü: Suv. 529, 8: TT. V. 10, 104=ħua;<Çin. hua. EUTS, 83.
- ĦUBÛB:** Ar. Taneler (KFT) KTS, 98.
- ĦUBÛBAT:** “buğday, arpa gibi taneli bitkiler” TEH. ÇTS, 482.
- HUKAR:** Tohumudövülpütozhâlînegetirilerekçocuklarauykuvermesiîçinyedirilenterak otu. DS VII, 2441.
- HUMMAOTU:** Sedefotu. DS VII, 2443.
- ĦUMĶĀN:** Ar. Bir bitki (BV) KTS, 99.
- ĦUMMIŞ:** Ar. Bir bitki (BV) KTS, 99.
- ĦUMMUŞ:** Ar. Nohut (BV, KFT) *krş.* ħmmāş, ħımmış KTS, 99.
- HUNNİ:** Ar. Bir bitki (BV) KTS, 99.
- HUNK:** Günlük ağacı. DS VII, 2443.
- HURMA ÜZÜMÜ:** İri taneli, iri çekirdekli, ince kabuklu, beyaz bir çeşit üzüm. DS VII, 2445.
- ĦURMĀ :** Ar. “hurma *krş.* ħurma, ħurmā” HKT 295 a/8, HŞ 1795, *ħurmā çekirdeki* “hurma çekirdeği” HKT 135b/3, *ħurmā çekirdekiniñ çuķuru* “hurma çekirdeğinde bulunan küçük oyuk” HKT 84b/3, *ħurmā çekirdekiniñ Ķabı* “hurmaçekirdeğinin zarı”

HKT416b/6, *ħurmā çekirdekiniñ yipi* “hurma çekirdeğinin filizi” HKT 84a/6, *ħurmā salkımunıñ yığ açı* “hurma dalı” HKT 422b/3, *ħurmā yığ açı* “hurma ağacı” HKT 357a/9. HAS, 237.

ĤURMĀ: Ar. Hurma, huma ağacının yemişi (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, RH, TA, TZ) *krş.* ĥorma, ħurma KTS, 99.

ĤURMĀ : Ar. “hurma *krş.* ĥurmā , ħurmā ” KE 36v/19, ME 41/5, *ħurma yığ açı* “hurma ağacı” ME 41/5. HAS, 237.

ĤUVĀRĪ: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 99.

ĤUVUN: Kavun (CC) *krş.* ħavun, ħovun. KTS, 99.

HÜLEK: Domates. DS VII, 2449.

HÜLÜ: Bir çeşit Şeftali. DS VII, 2449.

HÜLÜBÜ: Taze fasulye. DS VII, 2449.

HÜNÜK: Gelincik çiçeği. DS VII, 2450.

HÜRMIYE: Sarıerik. DS VII, 2451.

HÜZMÜN: Patates. DS VII, 2453.

-X-

XAZMOFİTTER: Yun. Çürüme ürünlerinin toplandığı kayaların çatlaklarında yetişen, taşlık içindeki bitkidir. // *Müjiliw önimderi jıynalatın jartastar jariqtarında ösetin, tastaqtı mekenorta ösimdikteri* . QĀTS, 144.

XRİZANTEMA: Yun. Güzel açılan, katlı bucak çiçekleri ile süslü bitkinin çiçeğidir. // *Ādemi bolıp aşılattın, qat-qabat Şoq gülderı türlüŐe reñdi sändik ösimdik jäne osı ösimdiktiñ güli*. QĀTS, 166.

-I-

IHNAZ: Ekin tarlalarında biten, karanfilgillerden, çiçeği pembe mor renkli zararlıbir bitki. DS VII, 2461.

ILAMIK: Ayrık cinsinden bir çeşit ot. DS VII, 2464.

ILDIRANGIÇ: Dağlarda yetişen, yenilebilir bir çeşit bitki. DS VII, 2465.

ILGIN: [ılğın, ilgin] Dere ve çay kıyılarında biten, sepet örmeye yarayan bir öşit söğüt ağacı. DS VII, 2468.

ILĜ IN: “orman ağ acı *krş.* yılğ un, yulğ un (2)” İML 182. HAS,242.

ILDIZ: “bitki ve ağaç kökü” ŞSSL. ÇTS, 498.

IMIKACI: Bir çeşit ot. DS VII, 2474.

INCAK: Karaerik. DS VII, 2477.

INCIK: Ceviz. DS VII, 2477.

İNGILDANA: Hasta diş etlerini kanatarak tedavi etmeye yarayan bir çeşit ot. DS VII, 2478.

İŖLİÇ: sarımsağa benzer dağ bitkisi 70/56 DLT, 666.

İPAR YAVŞAN: Yavşan otu. Geyik göbeğinde şu kan kim kalur/ İpar yavşan ortayıcak müşk olur (Süheyl ü Nevbâhar) [Geyik göbeğinde kalan şu kan, hayvan yavşan otu yedikten sonra misk haline dönüşür.] EATS, 362.

İRANŖ: 1. İlkbaharda çıkan çekirdeksiz, kısa boylu, ince saplı, çimendir. // *Köktemniñ basında şığatın dânsiz, boyı alasa, jinişke sabaqtı qum şöbi, qumdıq betege.* QÄTS, 665.

İRĖ I: “bir tür söğüt, dal” şSL. ÇTS, 501.

İRĖAK: Leylak ağacı. DS VII, 2485.

İRKI: Yonca. DS VII, 2487.

İRMIK: Olgun meyve. DS VII, 2488.

İRNIKGORDOŞ: Bir çeşit patates. DS VII, 2488.

İSBATAN: Gerdeme denşlen ve eskiden ilâç yapımında kullanılan bir ot (İH) KTS, 102.

İSITAN: hardal. EATS, 365.

İSPANAK: Far. Ispanak (CC) KTS, 102.

İSPATA: Yaprakları ay çiçeğinininki gibi olan, sarı ya da beyaz çiçekli bir çeşit bitki. DS VII, 2493.

İSPATAN: Yabani tere. DS VII, 2493.

İSPIT: Pişirerek yenen bir çeşit yabani ot. DS VII, 2493.

İSTAT: Kara biber. DS VII, 2494.

İŞGIN: Kayalık yerlerde ve daglarga yetişen, yenilebilir bir çeşit ot. DS VII, 2494.

İŞİĞAN: 1. Yapradı taflan yaprağına benzeyen, kabuğundan siyah boya yapılan ve ormanlarda yetişen, yabani bir ağaç. 2. Çiçek ve meyve vermeyen, yapraklarının kenarı dikenli olup defneye benzeyen ve daha çok mezarlıklarda yetişen bir çeşit çalı. DS VII, 2495.

İŞGUN: <Lat. *rheum ribes*> Işkın, ravent, kara buğdaygillerden otsu bir bitki. 13/7, 67/53 DLT, 658.

İŞILAK: Geniş ve oval yapraklarının bir yüzü parlak olan bir çeşit ot. DS VII, 2496.

İŞILDIRİK: Sazlık yerlerde biten, geniş yapraklı, yeşil bir bitki. DS VII, 2496.

İŞTİR: Ispanak cinsinden yemeği yapılan bir çeşit ot. DS VII, 2497.

İTRIB: Turp (DM) KTS, 103.

IZGIN: Bezir yağı çıkarılan bitki. DS VII, 2499.

-İ-

İBİBİK: 1. Sapının içi boş olan bir çeşit ot. DS VII, 2501.

İBİNİ: Fesleğen çiçeği. DS VII, 2502.

İBRAN: Buğday tarlasında biten ve yenilince baş döndüren bir çeşit yulaf, deli yulaf. DS VII, 2503.

İÇİGİZİL: Bir çeşit mantar. DS VII, 2505.

İFDOĞUM: Sonbaharda ekilen buğday. DS VII, 2507.

İFTERİ: 1. Eğrelti otu. 2. Kökü yirmi santimetre yüksekliğinde yeşil ot kümeleri. DS VII, 2508.

İGCİK: Yaprakları söğüt yaprağına benzeyen, güzel kokulu çiçekleri olan bir çeşit ağaç. DS VII, 2509.

İĞDİŞ: Bir çeşit küçük armut. DS VII, 2509.

İĞLEK: Babaincir,erkekincir. DS VII, 2510.

İĞNECİK: Bir çeşit ot.DS VII, 2517.

İĞNELİK: [iğneli ot] Saat otu, turna gagası otu. DS VII, 2512.

İĞNESİL: Bir çeşit armut. DS VII, 2512.

İĞŞE: Fidan. DS VII, 2513.

İİR: <Lat. *acorus*> Ayır /Çatal (Aironikler cinsi, çatal ailesine ait bir bitki). // *Ayır (ayronikter tuqımdası, ayır tuwısına jatatin ösimdik)*. QÄTS, 402.

İLĀĞAÇ: Portakal büyüklüğünde güzel kokulu bir çeşit kavun. DS VII, 2517.

İLĀN: Sert zeminde yetişen kök meyvesidir. // *Qatqıl jerde şığatın tamır-tamır jemis*. QÄTS, 702.

İLĀN: <Lat. *ferulla lehmannii*> Çadırca cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Şatırşa tuqımdasına jatatin köpjıldıq şöptesin ösimdik*. QÄTS, 224.

İLĀN OTI: “bir tür bitki adı” ŞSL. ÇTS, 520.

İLİKTARAN: <Lat. *poligonum coriarium grig*> Taran ailesine ait deriyi tabaklamada yaygın olarak kullanılan çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Tarandar tuqımdası, taran twısına jatatin teri iylewde keñ qoldanılatın köpjıldıq şöpsabaqtas ösimdik*. QÄTS, 232.

İLEKKE: Mısır. DS VII, 2519.

İLETİR: Sahlep otu. DS VII, 2521.

İLETİR SAKIZI: Kökünden sakız çıkarılan bir çeşit yabani ot. DS VII, 2521.

İLHAH: Leylak. DS VII, 2522.

İLİBİTCE: [ilibitce] Gelincik çiçeği. DS VII, 2523.

İLİFİCCE: Yabani afyon. DS VII, 2523.

İLİM: Tanelerinden çorba ve aş yapılan, kedi kuyruğuna benzeyen, başaklar içindeki küçük bir çeşit darı. DS VII, 2525.

İLİMAÇ: Asma kütüğüne sarılarak zarar veren, kurutan bir çeşit ot. DS VII, 2525.

İLİŞKEN: Küçük dikenli tohumları olan bir çeşit ot. DS VII, 2527.

İLMA: Çekirge ailesi (ağaçlar, bazen çalılar şeklinde büyüyen Çift kenarlı bitkilerin bir ailesi. // Şegirşin tuqımdası (ağaç, keyde buta türünde ösetin qosjarnaqtı ösımdıkdertdiñ bir tuqımdası. QÄTS, 232.

İLME: Diken. Zerdali, erik vb. meyvelerin dikenli. DS VII, 2532.

İLMEK: İlkbaharda yetişen, yenilebilir bir çeşit ot. DS VII, 2532.

İLMEN: 1. Bağ ve tarlalardaki çalı, böğürtlen. 2. Bir çeşit dikenli ağaç. DS VII, 2533.

İMANJAPIRAQ: <Lat. *plantago lindl*> İman yapraklar cinsine ait yol boyunca veya başka bir yerde büyüyen büyük yapraklı çok yıllık bitki, kurbağa yaprak. // *İymanjapıraqtar tuqımdasına jatatın, yol boyına nemese başka da jerlerge şığatın, ülken japıraqtı köpjıldıq ösımdık, baqa japıraq. QÄTS, 242.*

İMANŞÖP: İman yaprak // *İyman japıraq. QÄTS, 244.*

İMAMMESELEK: Kırlarda yetişen, havuca benzer bir çeşit bitki. DS VII, 2533.

İMEK ŞÖNĞE BAS: <Lat. *ceratocephalus*> Sargaldak (Düğün çiçeği) cinsine ait bir bitki türü. // *Sarğaldaqtar tuqımdası şöñgebas tuwısına jatatın ösımdık türi. QÄTS, 245.*

İMİRT SÖGÜT: Bir ağaç türü. EUTS, 94.

INCENIYAR: Papatyaya benzer ince yapraklı bir çeşit çiçek. DS VII, 2538.

İNCİROP: İlkbaharda yetişen fındık büyüklüğünde, kökü yenir bir ot. DS VII, 2539.

İNDAW: <Lat. *eruka*> Çarmıh çiçekliler (krestgüldiler) cinsine ait yıllık, nadiren çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Krestgüldiler tuqımdasına jatatın birjıldıq, siyrek köpjıldıq, japırağı tilımdengen şöptesın ösımdık. QÄTS, 270.*

İNDİGOFERA: Güneyde otsu bir bitkidir, bezelye ailesinin yapraklarından ve suyundan güçlü bir renk alır. // *Burşaq tuqımdasına jatatın japıraqtarı men şırınınan küşti boyawıştartalınatın Oñüstıktıñ şöptesın ösımdığı. QÄTS, 273.*

İNEB: Ar. “üzüm bk. üzüm, şitte” YED, ŞHD. ÇTS, 530.

İNEKBİCİĞİ: İnek memesi şeklinde etli yaprakları olan bir ot. DS VII, 2541.

İNEKEMCEĞİ: bk. inek memesi. DS VII, 2541.

İNEKMEMESİ: İritaneli,siyah bir çeşit üzüm. DS VII, 2541.

İNJİR: Morus cinsine ait subtropikal meyve ağacıdır. // *Tut tuqımdasına jatatın subtropiktik jemıs ağaşı.* QÄTS, 291.

Kazak Türkçesinde Injir olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *incir* (sozluk.gov.tr), *incir* (< Far. encir; Nişanyan, 189; Tietze, 721; Eren, 191) Dutgillerden, asılı yurdu Akdeniz kıyıları olan, sütlü, iki evcikli, çiçekleri etlenmiş çiçek tablası içinde bulunan ve etli kısım meyve olarak yenen, yapraklarını döken, erkek ve dişi bireyin ayrı ayrı bulunduğu ağaç formunda bir bitki, *Ficus carica*, (TS, 1, 1083; TBAS, 143; BTS, 303; DS, V, 1745; ADYA, 282; GDİAT, 12, 199; KİAT, 156; ZBKİA, 103, 187), Harezmi Türkçesinde *incir* (HAS, 260), Kıpçak Türkçesinde *ilek, incir* (KTS, 109, 111), *incir* (ED. 5b/4; EK 11; TM. 8b/4; TZ. 178 CC. 53b/8; RES. 202 b/11) Tietze sözlüğünde bir tür meyve şeklinde tanımlamıştır (Tietze, 2002:721). Çağatay Türkçesinde *encir* (I/748), (Bdg. I: 100) (OSTN, 238) olarak kullanılmaktadır.

İNDİR: Buğday, döğme (İM) KTS, 112.

İNEKER: Dikenli bitki türü. // Tikenekti ösımdıktıñ bir türı. QÄTS, 284.

İKİN: Ekin (İM) *krş.* ekin ikin kargası ekin kargası (İM) KTS, 108.

İKTÜ: Ekin, zahire, darı (İH) KTS, 109.

İPEK: İpek (CC) *krş.* yibek, yipek KTS, 113.

İPKİN: Menekşe (CC) KTS, 113.

İPNİ: Diş budak ağacı. DS VII, 2546.

İPOMEYA: <Lat. *ipomoca*> Sarmaşık cinsine ait büyük çiçekleri olan bir bitki, örtülü saplar iypomeya kirkazon üzümlerde bulunur (S. Turdiev, Ev bitkisi). // *Şırmawıq tuqımdasına jatatın, iri gülderi bar ösımdık, Şırmalğan sabaqtar iypomeya kirkazon, jüzımderde kezdesedi* (S. Turdiev, Üy ösımdık.). QÄTS, 336.

İPROM: Ekinlerin arasında biten, yulafa benzer bitki. DS VII, 2546.

İREKJAPIRAQ: <Lat. *Ikonnikovia*> Kurşun otlar cinsine ait çok yıllık bir çalıdır. // *Qorğasın şöpter tuqımdasına jatatın köpjıldıq şala buta.* QÄTS, 340.

İRGEŞÖP: <Lat. *spergularia*> Caryphyllaceae cinsine ait yıllık veya iki yıllık otsu bir bitkidir. // *Qalampır tuqımdasına jatatın bir ne ekijıldıq şöptesın ösımdık.* QÄTS, 722.

İRİK: “erik bk. mişmiş, kemirte, tentegil, tentekel, ā lū , aluc, çoğ an, dolana, erik, kıaysı (2), örük, uruğ (2), erüksün (2)” BV. ÇTS, 535.

İRİK: Erik (TZ) *krş.* erik (I), erük KTS, 113.

İRİKARA: İri taneli siyah bir çeşit üzüm. DS VII, 2549.

İRİM: Böğürtlen. DS VII, 2550.

İSFİZĀC: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 114.

İSİRGE: İnce yapraklı, kalın kabuklu, sarı renkli, uzun bir çeşit üzüm. DS VII, 2555.

İSİRİK: Kayın ağacı. DS VII, 2555.

İSİRİN: 1. Gürgen ağacı. DS VII, 2555.

İSİRİK: Kayın ağacı. DS VII, 2555.

İSPİTİREN: 1. Beyaz ya da siyah renkli, kokulu, ince kabuklu bir çeşit üzüm. 2. *Sarıyayakın renkte beyaz, uzun bir çeşit üzüm.* DS VII, 2559.

İSTİNDĀC: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 115.

İSTİ OT: “siyah biber bk. bū bū , burc (2), borc, babir (3)” ŞSL. ÇTS, 543.

İSTİRİÇ: Bir çeşit meşe. DS VII, 2561.

İŞAN: Çam ağacı. DS VII, 2561.

İŞEK: Eşek (BV, GT, İM) *krş.* eçek, eşek, yeşek işek çiçeği mantı çiçeği veya yabancı hatmı çiçeği (İH) KTS, 116.

İŞHAN: Sonbaharda yetişen bir cins erik. DS VII, 2563.

İŞKUN: Hoş kokulu bir ot (Kİ) KTS, 116.

İTBORUĞU: Bir çeşit ot. DS VII, 2567.

İTBURNU: Yabani gül ve meyvesi. DS VII, 2567.

İTBÜLDİRGEN: <Lat. *Accinium vitis idaca*> İğne yapraklı ve karışık ormanların çalıkları, tundra, vahşi, yenmez, acı bir tada sahiptir. Küçük, kırmızı, kırmızı meyveli iytbüldirgen Kazakistan'da, Kokshetau bölgesinde, Altay'da bulunur (Kazak dili terimi. Yiyecek). // *Qılqandı jäne aralas ormandarda, tuwndrada jabayı ösetin, jemisi jewge jaramaytın, dämi aşçı kökbuta tuqımdas butalar. Mayda, qızıl, qızıl jemisti iytbüldirgen Qazaqstanda Kökşetaw öñirinde, Altayda kezdesedi* (Qaz. tili termin. Gıda.). QÄTS, 372.

İTERİĞİ: Yabani erik. DS VII, 2568.

İTGÜLÜ: Yabani gül. DS VII, 2568.

İTİNCİRİ: Yabani incir. DS VII, 2569.

İTİŞEK: <Lat. *cuscuta indika*> Aramsoyawlar cinsi, Aramsoyawailesine ait bitki türü, Hindi Aramsoyawu. // Aramsoyawlar tuqımdası, aramsoyaw twısına jatatın ösimdik türü, ündi aramsoyawı. QÄTS, 388.

İTJİYDEK: <Lat. *atrora belladonna*> Küçük, yuvarlak meyvelerin cinsine ait çok yıllık, ışık seven, otsu bir bitki, yenmez. // *Mayda, domalaq jemisi jewge jaramaytın alqa tuqımdasına jatatın köpjıldıq jariqsüygiş, şöptesin ösimdik.* QÄTS, 377.

İTJÜZİM: <Lat. *bryonia*> Ovalarda ve dağ vadilerinde, ayrıca orman kenarları ve çalılar arasında yetişen Kabakgiller ailesine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Jazıq jerler*

men taw aňgarlarında, sonday-aq, orman şetimen butalar arasında ösetin usaqjemisti asqabaq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 377.

SIRTDÄN İYT JÜZİM: Köklerinde zehirli madde var Kabakgiller ailesine ait çok yıllık bir bitki türü. // *Asqabaq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdiktiñ tamırında wulı zatteq bar bir türi. QÄTS, 377.*

İTKENDİR: <Lat. *euratorium*> Karmaşık çiçek, iyt kendir ailesine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Kürdeligülдер tuqımdasına iytkendir tuwısına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 378.*

İTKÖSIK: Tatar sasırı. Apiaceae cinsine bir bitki. // *Tatar sasırı. Şatırşagülдер tuqımdasına jatatın ösimdik. QÄTS, 378.*

İTQOĞA: Typhaceae cinsine ait sulak alanlarda yetişen bir bitki. // *Qoğa tuqımdas sulı jerde ösetin ösimdik. QÄTS, 379.*

İTQONAQ: <Lat. *setaria*> Genellikle darı ile birlikte büyüyen Tahıl cinsine, Hippuridaceae ailesine ait yabancı ot. // *Köbinese tarımen birge ösetin astıq tuqımdası iyqonaq tuwısına jatatın aram şöp. QÄTS, 379.*

İTQUYRIQ: Karelya adaçayı. Apiaceae cinsine ait bir bitki. // *Karelin sasırı Şatırşagülдер tuqımdasına jatatın ösimdik. QÄTS, 379.*

İTQUSIQ: <Lat. *schumannia*> Apiaceae cinsine ait bir bitki. // *Şatırşagülдер tuqımdasına jatatın ösimdik. QÄTS, 380.*

İTMURIN: <Lat. *rosa*> Gül cinsine ait yaprak döken, küçük meyveli, dikenli bir çalı veya sarmaşık şeklinde tıbbi bitki. // *Rawşangül tuqımdasına jatatın japıraq tastaytın, mayda jemisi bar, tikendi buta ne şırmawıq türindegi dârilik ösimdik. QÄTS, 380.*

Kazak Türkçesinde *iytmurın* olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *itburnu* (sozluk. gov. tr), Eski Anadolu Türkçesinde *itburnu* “kuşburnu” (EATS, 398), Eski Uygur Türkçesinde *it burnu* (EUTS, 100) olarak kullanılmaktadır.

İTNANESİ: Yabancı nane. DS VII, 2570.

İTOŞAĞAN: <Lat. *bidens*> Asteraceae cinsine ait yıllık dikenli otsu bir bitkidir. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın birjıldıq tikendi şöptesin ösimdik. QÄTS, 381.*

İTSABIN: Dianthus (Karanfil) cinsine ait bir bitkidir. // *Qalampir tuqımdasına jatatın ösimdiktiñ bir türi. QÄTS, 381.*

İTSARIMSAGI: [itsiyeyi, itsoğanı] Soğanak da denilen keskin, fena kokulu bir çeşit ot. DS VII, 2570.

İTSİYGEK: <Lat. *anabasis aphalla*> Chenopodiaceae cinsine ait yıllık çalı bitkisi. // *Alabutalar tuqımdasına jatatın birjıldıq ösimdik. QÄTS, 381.*

İTSOĞANI: bk. itsarımsağı. DS VII, 2570.

İTŞEGİRGÜL: <Lat. *viola canina*> Violaceae cinsine ait bir bitki türüdür. // *Şegirgül tuqımdası jatatın ösımdık türi*. QÄTS, 386.

İTŞOMIRT: <Lat. *frangula*> Rhamnaceae cinsine ait meyvesi top şeklinde olan çalı. // *Qarajemister tuqımdasına jatatın jemisi şar tärizdes buta*. QÄTS, 386.

İTTABAN: <Lat. *frankeniaceae*> Dianthus (Karanfil) cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Qalampir tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösımdık*. QÄTS, 382.

İTTIKEN: Itoshagan. Tıbbi özelliklere sahip bir bitki. // *İytoşağan Emdik qasieti bar ösımdık*. QÄTS, 385.

İTTIS: Liliaceae cinsine ait bitki. // *Lalagülдер tuqımdasına jatatın ösımdık*. QÄTS, 385.

İT ÜZÜMÜ: yabani üzüm: H. I. 18. 1, 67. EUTS, 101.

İTÜZÜMÜ: [itizümü] 1. Böğürtlen. 2. Çekirdeği çok ve iri, suyu az bir çeşit üzüm. 3. Şırası bol bir çeşit üzüm. 4. Ahududu. 5. Bahçe kenarlarında biten tırtıllı, baharat şeklinde meyve veren bir bitkisi. DS VI, 2571.

İVECEN: Diken gibi olan tohumları vücudu yakan bir çeşit yabani ot. DS VII, 2571.

İZEN: Dağlık, kumlu ve tuzlu topraklarda yetişen ince yapraklı, soluk yeşil çiçekli Malezyalı bir bitkidir. // *Tawlı, qumdı, sortañdı jerlerde ösetin, jiñişke japıraqtı, solğın jasıl güldi malazıqtıq ösımdık*. QÄTS, 208.

İZİN: Bir bitki (BV) KTS, 118.

İZMELECE: Dikenlerinden yemek yapılabilen bir çeşit bitki. DS VII, 2576.

İZZEĞAR: Ar. Boya otu (İM) KTS, 118.

-J-

JABAYI JÜZİM BOT: <Lat. *vitis vinifera*> Vitaceae ailesine ait olup ağaç şeklinde sertleştirilen çok yıllık sarmaşıktır. // *Jüzim tuqımdasına jatatın, ağaştanıp qatayıp ketken köpjıldıq şırmawıq*. QTÄS, 491.

JABAYI QASQIRJEM: <Lat. *asparagus officinalis*> Nergisgiller cinsine ait 70-120 cm büyüklüğünde çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Lalagülдер tuqımdasına jatatın, biyiktigi 70-120 cm köpjıldıq şöptesin ösımdık*. QTÄS, 491.

JABAYIQIŞA: <Lat. *sinapis*> Genus cinsine ait yıllık otsu bitkilerin akrabasıdır. // *Şırşagüldiler tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösımdıktır tuwısı*. QTÄS, 491.

JABAYISARIMSAQ: Soğan benzeri otsu bir bitkidir. // *Piyaz tärizdes şöptesin ösımdık*. QTÄS, 491.

JABAYI ŞOMIR: <Lat. *raphanus raphanistrum*> Brassicales cinsine ait yıllık otsu bir bitkidir. // *Oram japıraqtar tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 491.

JABISQAQQANDIAĞAŞ: <Lat. *alnus glutinosa*> Betulaceae ailesine ait bir ev ağacıdır. // *Qayıñdar tuqımdasına, qandığaş tuwısına jatatın bir üyli ağaş.* QTÄS, 508.

JAGĀSTAY: Yun. Boraginaceae cinsine ait çok yıllık bir gölge seven bitkidir. // *Aylawıq tuqımdası dembet tuwısına jatatın köpjıldıq köleñke süygiş ösimdik.* QTÄS, 515.

DALA JALBIZI: 15-60 (110) cm büyüklüğünde sapı dik, çiçekleri balon şeklinde bir bitkidir. // *Biyiktigi 15-60 (110) cm, sabağı tik, gülderi şar tärizdi ösimdik.* QTÄS, 639.

JALBIZTIKEN: <Lat. *altheae*> Malvaceae cinsine ait çok yıllık bir bitkidir. // *Qulqayır tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik.* QTÄS, 640.

JALĀAN BOZKILEM: <Lat. *pseudosedum*> Crassulaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Jasañşöp tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 645.

JALĀAN BUYRAJAPIRAQ: <Lat. *pseudomarrubium*> Lamiaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Erindigüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 645.

JALĀAN ŞÖLMASAQ: <Lat. *pseudoeremostachys*> Lamiaceae cinsine ait yumrulu otsu bir bitkidir. // *Erindigüldiler tuqımdasına jatatın tüynekti şöptesin ösimdik.* QTÄS, 646.

JALMAÑQULAQ: <Lat. *atriplex verrucosa*> Ufak yapraklı, tuzlu topraklarda yetişen acı bir bitkidir. // *Mayda japıraqtı, sortañdı jerde ösetin dämi aşçı şöp.* QTÄS, 662.

JALPAQ JAPIRAQ ŞITIRMAĀI: <Lat. *latifolium*> 30-100 cm'ye kadar yetişen çok yıllık bitkidir. // *Biyiktigi 30-100 cm deyin jetetin köpjıldıq ösimdikter.* QTÄS, 665

JALINGÜL: <Lat. *oronaria*> Rosaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Qalampır tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 683.

KÖKEK JALINGÜLİ: <Lat. *floscuculi*> Islak çayırarda ve sulak alanlarda yetişen yabani ottur. // *Ilğaldı şabındıqtar men batpaqtı jerlerde ösetin aramşöp.* QTÄS, 684.

QABIQTIJALINGÜL: <Lat. *coronaria coriacea*> 40-60 cm büyüklüğünde, nemli az, kuru alanlarda yetişen bir bitkidir. // *Ilğalı az, qurğaq jerlerde ösetin, biyiktigi 40-60 cm ösimdik.* QTÄS, 684.

JAMSIQ: Baklagiller cinsine ait bitkidir. // *Burşaq tuqımdas ösimdik.* QTÄS, 702.

JANARGÜL: <Lat. *adonis*> Çiçekleri sarı renkli düğün çiçeğigiller cinsine ait yıllık ve çok yıllık otların bir hemcinsidir. // *Gülde ri sarı tüsti sarğaldaqtar tuqımdasına jatatın bir jäne köpjıldıq şöpterdñ bir tuwısı. QTÄS, 734.*

JAZDIQ JANARGÜL: <Lat. *adonis aestivalis*> 10-50 cm'ye kadar yetişen düğün çiçeğigiller cinsine ait bir bitkidir. // *Biyiktigi 10-50 cm sarğaldaq tuqımdasına janargül tuwısına jatatın ösimdik. QTÄS, 734.*

JILTIR JANARGÜL: <Lat. *adonis chresocyathus*> 14-40 cm'ye kadar yetişen, çok değerli bir tıbbi bitkidir. // *Biyiktigi 15-40 cm, bolatın janargüldiñ öte siyrek kezdesetin türi, bağalı dârilik ösimdik. QTÄS, 73.*

KÖKTEM JANARGÜLİ: <Lat. *adonis vernalis*> 10-40 cm'ye kadar yetişen, en yaygın olarak Nisan ve Mayıs aylarında çiçek açan bitkidir. // *Biyiktigi 10-40 cm, säwir-mamır aylarında güldeytin janargüldiñ eñ köp tarağan türi. QTÄS, 734.*

SIBIR JANARGÜLİ: <Lat. *adonis spiricus*> Düğün çiçeğigiller cinsine ait iri çiçekli otsu bir bitkidir. // *Iri güldi sarğaldaq tuqımdası janargül tuwısına jatatın şöptesin ösimdik. QTÄS, 734.*

TÜKTI JANARGÜL: Düğünçiçeğigiller cinsine ait, çiçekleri iri olan bir otsu bitkidir. // *Sarğaldaq tuqımdası janargül tuwısına jatatın gülderi iri şöptesin ösimdik. QTÄS, 734.*

JANTAQ: <Lat. *alhagi*> Küçük yaprakları, dikenli dalları, pembe çiçekleri, yarı çalılırları cinsine ait, 10-15 metreye kadar kökleri olan bir baklalı, otsu bitkidir. // *Japırağı usaq, butağı tikendi, güli qızğılt, jartilay butalı, tamırı 10-15 metrge jetetin, burşaq tuqımdas şöptesin ösimdik. QÄTS, 13.*

JAÑĞAQ: <Lat. *luglans*> Juglandaceae cinsine ait çok yıllık bir ağaçtır. // *Jañğaq tuqımdasına jatatın qos jarnaqtı köpjıldıq ağaş. QÄTS, 34.*

Kazak Türkçesinde Jañğaq olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *ceviz* (sozluk.gov.tr), Eski Anadolu Türkçesinde *koz* (EATS, 474), Uygur Türkçesinde “*yağ aq*” (EUTS, 279), Karahanlı Türkçesinde *yagak* (DLT, 940), Harezmi Altınordu Türkçesinde *hindū* “Hintli krş. hindi hindu” NF 339/1, HŞ 3875, *hindū ğ ozı* “Hindistan cevizi” HŞ 4139 (HAS, 232), Kıpçak Türkçesinde *yagak* (RES. 202b/12), Çağatay Türkçesinde *cevzbuba* “Hindistan cevizi” (ŞSL, 286) *cevzeher* “Hindistan cevizi” (ÇTS, 204) olarak kullanılmaktadır.

JAÑĞAQTI LOTOS: <Lat. *nelumbo nuciferum*> Nergisgiller ailesine ait çok yıllık su bitkisidir. // *Lotos tuqımdasına jatatın qos jarnaqtı, köpjıldıq su ösimdigi. QÄTS, 35.*

JAPÇAN: колючее растение/ dikenli bitki (MK III 37). DTS, 235.

JAPIRAQTEÑGE: Dağlık bölgelerde yetişen küçük, yuvarlak yapraklı bir bitkidir. // *Tawlı jerlerde ösetin kişilew, döñgelekşe japırağı bar alasalaw ösimdik.* QÄTS, 63.

JARMA: крупа: арпа жарп жармасıтвердая крупа из ячменя / *arpanın katı yarması* (Rach I/72). DTS, 242.

JARIQDÄRI: <Lat. *herniaria*> Rosaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Qalampir tuqımdasına jatatın bir ne köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 125.

JASAÑŞÖP TUQİMDASI: <Lat. *srassulaceae*> Çift tohumlu, tek veya çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Qos jarnaqtı bir nemese köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 157.

JASIL ALABOTA: Bir metreye kadar sapa sahip, dallı, yaş dallarının dışı beyaz renge yakın olan bir bitkidir. // *Sabağınıñ biyiktigi 1 metrge jetetin butaqtı, jas butaqtarınıñ sırtı bozğılt tüsti ösimdik.* QÄTS, 171.

JASIL JIYDEK: 25 cm büyüklüğün kadar yetişen çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Biyiktigi 25 cm deyin jetetin şöp sabaqtas, kögen tamırlı köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 171.

JASIMIQ: <Lat. *lens*> Baklagiller cinsine ait yıllık bitkilerin akrabası. // *Burşaq tuqımdasına jatatın bir jıldıq ösimdikter tuwısı.* QÄTS, 173.

JATAĞAN: <Lat. *halerpestes*> Dügünçiçeğigiller cinsine ait otsu bir bitkidir. // *Jer bawırlap turbiyıp ösetin sarğaldaqtar tuqımdasına jatatın şöptesin ösimdik.* QÄTS, 182.

JATAĞAN AQSORA: Büyüklüğü 10-75 cm olan yıllık bir bitkidir. // *Biyiktigi 10-75 cm, birjıldıq ösimdik.* QÄTS, 182.

JATAĞAN EŞKI MIYYA: Çok yıllık, gök rengi köklü (koyun, kuzu, keçi, oğlakları boynundan bağlamak için özel olarak yapılan ip), yani yeraltı saplı bir bitkidir. // *Köpjıldıq, kögen tamırlı, yagniy jerastı sabaqtı ösimdik.* QÄTS, 182.

JATAĞAN SARGALDAQ: Çoğunlukla ıslak çayırarda ve pınar kaynaklarında, bataklıkların ve çöküntülerin kıyısında, dağlık bölgelerde yetişen sarı bir ot türüdür. // *Köbinese dımqıl şalğındar men bulaq, arıqtıñ jağalarında, batpaq pen oyıs jerlerde, biyik taw beldewlerindeki batpaqtarda ösetin sarğaldaqtıñ bir türi.* QÄTS, 182.

JATAĞANŞIRŞA: <Lat. *picea schrenkiana*> Çamgiller ailesine ait yaprakları hep yeşil olan, çok nadir yetişen ağaçtır. // *Qarağay tuqımdasına jatatın mäñgi jasil, öte siyrek kezdesetin ağaş.* QÄTS, 182.

JAWJAPIRAQ: Dağlık yerlerde yetişen, yüzeyi parlak, iri yapraklı bir bitkidir. // *Tawlı jerde ösetin, beti jıp-jıltır, ülken japıraqtı ösimdik.* QÄTS, 208.

JAWJUMIR: <Lat. *ferula dshaudshamur*> Apiaceae ailesine ait çöllerde yetişen çok yıllık bir bitkidir. // *Şöl, şöleyt öñirlerde ösetin, şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 209.

JAWQAZIN: <Lat. *crocus*> Crocus ailesine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Lalagül tuqımdasına jatatin köpjıldiq şöptesin ösımdikterdiñ twısı. QÄTS, 209.*

JAWQIYYAQ: <Lat. *carex inflata*> Dik, düz saplı, yayılmış uzun kökleri olan çok yıllık bir bitkidir. // *Tik, tüzüw sabaqtı, töselmeli uzın tamırı bar, köpjıldiqşöptesin ösımdik. QÄTS, 210.*

JAWQARIN: Lale benzeri bir bitkidir. Mayıs ayının ikinci haftasından itibaren toplanabilir. // *Jawqazın tärizdi ösımdik. Mamırdıñ ekinşi jartısınan bastap, jawqarın, aq güldi terüwge mümkinşilik tuwadı. QÄTS, 210.*

JAWŞUMILDIQ: <Lat. *paeonia anomala*> Mayıs, Haziran aylarında çiçek açan, birbirine bağlanmış kalın köklü Nergisgiller ailesine ait bir bitkidir. // *Mamur, mawsım aylarında güldeytin, tarmaqtağın juwan tamırlı, qoñır-qoşqıl tüsti sarğaldaq tuqımdas ösımdik. QÄTS, 216.*

JAWŞİMILDIQ: <Lat. *raeonia hybrida*> Köklü, süs amaçlı bahçede yetiştirilen tıbbi önem taşıyan çok yıllık bir bitkidir. // *Tamır tüynekti, äsemdik üşin baw-baqşada ösiriletin, meditsinada däri-därmekke paydalanılatın köpjıldiq ösımdik. QÄTS, 217.*

JAWŞIRMAWIQ: Çok yıllık sarmaşığın bir türüdür. // *Köpjıldiq şırmawıqtıñ bir türi. QÄTS, 217.*

JAWILŞA: <Lat. *alyssum*> Dağlık yerlerde yetişen hayvan yemi olarak kullanılan bir ottur. // *Tawlı jerde ösetin, qoy malına juğımdı şöp. QÄTS, 218.*

JEBEJAPIRAQ: <Lat. *sagittaria*> Yaprığı uzun ipe benzer, sulu yerlerde ve çamurda yetişen alismataceae ailesine ait çok yıllık, otsu bir bitkidir. // *Japırağı jebe tärizdi, swda nemese batpaqtı jerde ösetin kerbezgül tuqımdasına jatatin köpjıldiq şöptesin ösımdik. QÄTS, 254.*

JEBILGEN: Saçaklı, çiçeği baykuşa benzeyen çok yıllık bir bitkidir. // *Şaşaqtı, güli üki tärizdes köpjıldiq ösımdik. QÄTS, 256.*

JEBİR: <Lat. *thymus*> Lamiaceae ailesine ait saplı, zıt yapraklı, hoş kokulu yarı budaktır. // *Eringüldiler tuqımdasına jatatin jatağan sabaqtı, qarama-qarsı japıraqtı, xoş iyisti şala buta. QÄTS, 256.*

JEJİM: пища, корм: eşäkni berginča bu jajimni jesün do togo kak otдам осла, пусть он ест этот мой корм / *gıda, yem: eşeğini verince, bu gıdanı yesin (Usp 3/14). DTS, 253.*

JEKEN: <Lat. *twrha*> Çamur ve bataklı yerlerde yetişen çok yıllık bir bitkidir. // *Sazdı, batpaqtı jerlerde ösetin köpjıldiq ösımdik. QÄTS, 271.*

- JELAYDAR:** <Lat. *anemone*> Ranunculaceae ailesine ait çok yıllık bir bitkidir. // *Sarğaldaq tuqımdasına jatatin köpjıldıquwlı şöp.* QÄTS, 280.
- JELKEK:** <Lat. *tragopogon*> Bünyesinde sütü olan otsu bir bitkidir. // *Ön boyında süti (aq şırın) bar, aq ülpildekti şöptektes ösimdik.* QÄTS, 295.
- JELKEN:** <Lat. *armoracia*> Brassicaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Oramjapıraq tuqımdasına jatatin köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 297.
- JELİK:** Sapı dik, sapın dibindeki yaprakları iri, uzun, sarı çiçekliler cinsine ait bahçede yetişen bir bitkidir. // *Sabağı tik, sabaq tübindegi japıraqtarı iri, sopaqşa, şarşı güldiler tuqımdasına jatatin baqşalıq ösimdik.* QÄTS, 308.
- JENŞEN:** <Lat. *panax ginseng*> Arralia cinsine ait, büyüklüğü 30-50 cm'ye kadar yetişen çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Araliya tuqımdası panak tuwısına jatatin, biyiktigi 30-50 santimetrdey köp jıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 325.
- JERJAÑĞAQ:** <Lat. *arachis*> Baklagiller cinsine ait bir yıllık veya çok yıllık olarak ayrılan otsu bir bitkidir. // *Burşaq tuqımdasına jatatin birjıldıq jäne köpjıldıq bop bölinetin şöptesin ösimdik.* QÄTS, 364.
- JERQONAQ:** Kökünden yapılan ilaçlar bağırsak hastalıklarını tevau ettiği bilinen yabani bir bitkidir. // *Tamırınan jasalğan därerler işek qabınuwına qarsı qoldanılatın jabayı ösimdik.* QÄTS, 367.
- JERŞAŞAQ:** <Lat. *cynomoriaceae*> Budaklı bitkilerin köklerinde parazit olarak yetişen bir bitkidir. // *Buta ösimdikterdiñ tamırında parazit türde ösetin birjıldıq ösimdikter tuqımdası.* QÄTS, 374.
- JIBILGEN:** <Lat. *clematis*> Araliaceae cinsine ait olan çok yıllık bir çalıdır. // *Sarğaldaqtar tuqımdasına jatatin köpjıldıq buta.* QÄTS, 21.
- JILANBAS:** <Lat. *dracocephalum*> Lamiaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Erindigüldiler tuqımdasına jatatin köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 672.
- JILANQİYYAQ:** İri, beyaz, mavi çiçekli otsu bir bitkidir. // *Ülken aq, kök gül jaratın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 674.
- JILANTAMIR:** <Lat. *eripactis*> Kökü yılana benzeyen bitkidir. // *Tamırı şubar ala jılanğa uqsaytın ösimdik.* QÄTS, 674.
- JILANTİL:** <Lat. *ophioglossum*> Parlak dil otudur. // *Qıyyaqtı şöp.* QÄTS, 674.
- JILAÑQİŞÖP:** <Lat. *lythrum*> Çiçeği gül topuna benzeyen, hep kırmızı renkli olan bir veya çok yıllık olan otsu bir bitkidir. // *Güli masaq tärizdi toptanğan, küreñ qıziltüsti birjıldıq nemese köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 675.

JILQIŞÖP: <Lat. *trientalis*> Primulaceae cinsine ait olan çok yıllık bir bitkidir. // *Nawrızgöl tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 689.

JİÑĞİL: <Lat. *tamarix*> Çölde, nehir kenarlarında, orman aralarında yetişen tamarix cinsine ait, büyüklüğü 1-3 metre olan çalıdır. // *Şöl, şöleyt jerlerde, özen boyında, toğay arasında ösetin, jıñgıl tuqımdasına jatatın biyiktigi 1-3 m-dey buta.* QÄTS, 731.

JIPILGEN: <Lat. *clematis*> Rosaceae cinsine ait çalıdır. // *Sarğaldaq tuqımdasına jatatın buta.* QÄTS, 52.

JIPILGEN TUWISI: Çok yıllık otsu, yarı budaklı bir bitkidir. // *Köpjıldıq şöp sabaqtas, jartilay butalı ösimdik.* QÄTS, 52.

JİYDE: <Lat. *elaegnus*> Elaeagnaceae cinsine ait yaprak düşüren ağaç veya budaklı bitkilerin hemcinsidir. // *Jiyde tuqımdasına jatatın, japıraq tastaytın ağaş nemese buta ösimdikter twıslı.* QÄTS, 411

JOLJELKEN: <Lat. *plantago*> Çoğunlukla yol kenarında, dere boyunda yetişen otsu bir bitkidir. // *Köbine jol jiyeginde, arıq boylarında ösetin, tartar tuqımdasına jatatın şöptesin ösimdik.* QÄTS, 476.

JOÑIŞQA: <Lat. *medicago*> Baklagiller cinsine ait bir yıllık ve çok yıllık ekmelik bir ottur. // *Burşaq tuqımdastar tobına jatatın birjıldıq jäne köpjıldıq ekpe şöp.* QÄTS, 487.

JÖKE: <Lat. *tilia*> Yapraklarının kenarları diş şeklinde, hoş kokulu, ufak yapraklı, bal çiçekleri olan ağaçtır. // *Japırağınıñjiyekteri tis-tis kelgen, xoş iyisti, bal şırındıgüli bar, mayda japıraqtı ağaş.* QÄTS, 506.

JÖKEAĞAŞ: <Lat. *tiliaceae*> Ağaç, budak veya otsu bitkilerin hemcinsidir. // *Ağaş, buta nemese şöptesin ösimdikter tuqımdası.* QÄTS, 506.

JÖTELŞAY: <Lat. *betonisa*> Lamiaceae ailesine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Erindigüldiler tuqımdasına jatatınköpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 519.

DÄRİLİK JÖTEL ŞAY: Büyüklüğü 50-100 cm olan saçak köklü, dik yetişen, dört sivri saplı tıbbi bir bitkidir. // *Biyiktigi 50-100 cm-dey, şaşaq tamırlı, tik ösetin tört qırlı sabağı bar dārilik ösimdik.* QÄTS, 519.

JUWA: <Lat. *allium*> Bozkırlarda yetişen yabancı bir soğandır. // *Dalada ösetin jabayı piyaz.* QÄTS, 520.

Kazak Türkçesinde Juwa olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *soğan* (sozluk.gov.tr), Eski Anadolu Türkçesinde *sogan* (EATS, 606) Uygur Türkçesinde *soğ an* (EUTS, 207), Karahanlı Türkçesinde *sögan* (DLT, 826), Harezmi Altınordu Türkçesinde *soğ an* “soğan” KE 119r/5, HKT 9a/5, İML 181 (HAS, 526), Kıpçak Türkçesinde *sogan*

(CCI. 54a/5; RES. 194b/20,202b/21; TM. 9a/10; ED. 7a/6), Çağatay Türkçesinde *civa* “yabani soğan” (ŞSL, 287), *soğan* “Soğan, piyaz” (ŞSL, 384), (FKL, 819) *soğan* “baş al, çivir (1), çuva” ŞSL, GT, ÇFK. (ÇTS, 997) olarak kullanılmaktadır.

JUWANTAMIR: <Lat. *rindera*> Boraginaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir.

// *Aylawıq tuqımdasına jatatın köpjıldıqşöptesin ösimdik.* QÄTS, 523.

AQSARI JUWANTAMIR. <Lat. *ochroleuca*> Büyüklüğü 60 cm, yaprakları sapının dibinde olan çok yıllık bir bitkidir. // *Biyiktigi 60 cm-dey, uzınşa japıraqtarı qırlı, tik sabagınıñ tübinde ornasatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 523.

JUWSAN: Acı tadı olan yeşil, grimsi yetişen kısa boylu bir ottur. // *Aşçı dämdi kökşil-bozğılt tüsti alasa ösetin şöp.* QÄTS, 527.

JUQA JAPIRAQTI KÖKBAS: Boyu yaklaşık yarım metre olan çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Biyiktigi jartı metrge juwıq, köpjıldıq, şöptektes ösimdik.* QÄTS, 539.

JULDIZGÜL: Yıldız benzer çiçeği olan bir bitkidir. // *Juldızğa uqsas güli bar ösimdik.* QÄTS, 546.

JULDIZTÜK: <Lat. *farsetia*> Brassicaceae cinsine ait çok yıllık bir bitkidir. // *Oramjapıraq tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 548.

JULDIZŞÖP: <Lat. *stellaria*> Spergularia cinsine ait olan çok yıllık, bazen bir yıllık olan otsu bir bitkidir. // *Qalampır tuqımdasına jatatın köpjıldıq, keyde bir ne ekijıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 548.

JUMSAQ BALŞATIR: Enonymus cinsine ait, büyüklüğü 15-35 cm olan çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Aylawlıqtar tuqımdasına jatatın, biyiktigi 15-35 cm köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 561.

JUMSAQTÜK: <Lat. *malachium*> Spergularia cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Qalampır tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 562.

JUMIRQİYYAQ: Hayvan yemi olarak kullanılan otsu bir bitkidir. // *Malazıqtıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 566.

JUMIRŞAQ: <Lat. *capsella*> Brassicaceae cinsine ait bir yıllık otsu bir bitkidir. // *Oramjapıraq tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 569.

JUÑQAŞ: <Lat. *zuncus*> Ormanlarda yetişen kuru bir ottur. // *Toğaylı jerde ösetin qurğaq şöp.* QÄTS, 574.

JUPAR: Özel bir hoş kokulu ottur. // *Erekşe xoş iyisti şöp.* QÄTS, 575.

JUPARAĞAŞ: <Lat. *myristica*> Magnolya cinsine ait hep yeşil olan ottur. // *Magnoliyalar qatarı muskat tuqımdasına jatatın mänği jasıl ağaş.* QÄTS, 575.

JUPARBAS: <Lat. *anthoxanthum*> Poaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Astıq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 575.*

JUPARGÜL: <Lat. *origanum*> Lamiaceae cinsine ait, büyüklüğü 30-60 cm olan çok yıllık bir bitkidir. // *Eringüldiler tuqımdasına jatatın, biyiktigi 30-60 cm köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 575.*

JUPARŞÖP: <Lat. *platanthera*> Orkidegiller cinsine ait çok yıllık bir bitkidir. // *Süysin tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik. QÄTS, 575.*

JÜGERİ: <Lat. *zea*> Sapı ve yemişi yakılabilen kalın saplı bir yıllık tahıl bitkisidir. // *Boyu uzun bolıp ösetin, payasın, sobıgın otqa jağuwğabolatın, juwan sabaqtı birjıldıq dändi daqıl. QÄTS, 590.*

JÜLKEWİR: Otun bir türüdür. // *Şöptiñ bir türi. QÄTS, 626.*

JÜNDIQARA: <Lat. *Asparagus neglectus*> Rosaceae ailesine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Lalagül tuqımdası, qasqırjem tuwısına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 629.*

JÜREN: <Lat. *aellenia*> Salsoloideae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Alabuta tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 650.*

ŞOÑAYNA JÜRENI: <Lat. *aellenia subaphylla*> Büyüklüğü 50-120 cm, yaprakları sırayla yerleşmiş yarı çalıdır. // *Biyiktigi 50-120 cm-dey uzun japıraqtarı kezektesip ornalasqan şala buta. QÄTS, 650.*

JÜZGEN: <Lat. *calligonum*> Çöl ve çöle benzer yerlerde, kumlu yerlerde yetişen kökü uzun, susuzluğa dayanıklı kısa boylu bir bitkidir. // *Şöl jäne şöleytti, qumdı jerlerde ösetin tamırı uzun, qurğaqşılıqqa tözimdi alasa butalı ösimdik. QÄTS, 605.*

JÜZİM: <Lat. *vitis*> İri yapraklı, uzun budaklı olan bahçe bitkisidir. // *Ülken japıraqtı uzun butaqtarı bar baw-baqşa ösimdigi. QÄTS, 609.*

Kazak Türkçesinde Jüzim olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *üzüm* (sozluk.gov.tr), Eski Anadolu Türkçesinde *üzüm* (EATS, 715), Uygur Türkçesinde *üzüm* (EUTS, 274), Karahanlı Türkçesinde *üzüm* (DLT, 937), *üzüm* “виноград: *üzüm jegil azu kagun yegil* ешь виноград или ешь дыню / *üzüm yiğin ya da kavun yiğin* (MK I 88); *bu er ol telim üzüm kurutgan* этот мужчина сушил много винограду / *bu adam çok üzümü kuruttu* (MK I 514); *kurug üzüm* сушеный виноград / *kuru üzüm*” (Rash I/83) (DTS, 631), Harezmi Altınordu Türkçesinde *üzüm* (HAS, 642), *yüzüm* (HAS, 705), Kıpçak Türkçesinde *üzüm* / *yüzüm* biçimleri kullanılmıştır. Üzüm şeklini Eski Türkçeden itibaren takip edebilmekteyiz. Pek çok araştırmacı tarafından *üz-* “kesmek, parçalamak” kökünden geldiği kabul edilmektedir (Doerfer, 1971:288-289; Doerfer,

1963-75:473; Clauson, 1972:288; Eren, 1999:431). Gülensoy, DLT'deki üzüş- fiilini örnek göstererek üzüm'ün *üz-kökünden* geldiği görüşünü desteklemiştir (Gülensoy, 2011:1008). Ramstedt, Farsçadan geldiğini söylemişse de bu görüş Türkologlar tarafından kabul görmemiştir. Rusçaya izyum, izjum şeklinde Türkçeden geçmiştir (Doerfer, 1963- 75: 473). Moğolcadaki üzüm şekli de Türkçeden alıntıdır (Räsänen, 1969: 524b; Radloff, 1935: 460b), *üzüm* (RES. 194b78), *borla (II)* (KTS, 34), *yüzüm* (ED. 5/12, EK. 132, TM. 161,TZ. 291), Çağatay Türkçesinde *üzüm* “üzüm bk. şitte, ‘ineb” BV, BD, GT, ÇFK, TEH, MÜN, Sİ, MK (ÇTS, 1201) olarak kullanılmaktadır.

-K-K

KABAAĞAÇ: [kabaaç, kabaç, kabağaç] Kalın gövdeli meşe ağacı. DS VIII, 2577.

KABAELEDAŞ: Bir çeşit üzüm. DS VIII, 2577.

KABAĞ: 1.Kabak: H.II.12, 92. EUTS, 159.

KABAK: <Lat. *cucurbita*> kabak 192/164. DLT, 673.

KABAKARMUDU: Bir çeşit armut. DS VIII, 2578.

KABALAK: Geniş, etli, tüylü, kabak yaprakları biçiminde yaprakları olan, kırdada ya da su kenarlarında yetişen bir bitki. DS VIII, 2579.

KABARCIK: İnce kabuklu, yuvarlak, beyaz, çekirdekli bir çeşit üzüm. DS VIII, 2581.

KABARCIK: Soğan köklü, parlak yeşil yapraklı, beyaz çiçek açan bir bitki. DS VIII, 2581.

KABARCIKOTU: Yele karşı kullanılan zehirli bir ot. DS VIII, 2581.

KABARTLAK: [kabargıç, kabartlama] Olmamış incir. DS VIII, 2582.

KABATEPEK: Kalın kabuklu, kara üzüm. DS VIII, 2582.

KABBAR: Meyvesinden turşu yapılan dikenli bir bitki. DS VIII, 2582.

KABEK: Mantar. DS VIII, 2582.

KABESU: Yaprakları açık sarı, ince, kokulu bir çiçek. DS VIII, 2582.

KABIRCIK: 1. Mısır yaprağı. 2. Gelincik yaprağı. DS VIII, 2583.

KABIYE: Büyük kavun. DS VIII, 2583.

KAÇKIRT: Bir çeşit ot. DS VIII, 2587.

KADIBAŞI: Lâle. DS VIII, 2590.

KADIBAŞ TİKEN: Küre biçiminde, uçlarına doğru gittikçe morumsu renkte olan dikenli bir bitki. DS VIII,2590.

KADIMALAK: Kırdada yetişen, pişmeden de yenebilen bir ot. DS VIII,2590.

KADINGÖBEĞİ: 1. Kızılcık büyüklüğünde içi kılçıklı bir meyve, yaban gülü meyvesi. 2. Bir cins mantar. DS VIII, 2590.

KADINPARMAĞI: 1. Beyaz ya da siyah, uzun, ince kabuklu bir çeşit üzüm. 2. İnce, uzun, sulu, yumuşak bir cins armut. 3. Üç kulaklı ekşimsi bir ot. DS VIII, 2590.

KADO: Kabak. DS VIII, 2591.

KAFESOTU: Yalancı havacıva otu. DS VIII, 2592.

KAFETE: Domates. DS VIII, 2592.

KAĞAVER: Yaban otu. DS VIII, 2593.

KAĞMUT: Deve tabanı ya da İstanbul şalgamı denilen, turpgiller familyasından bir bitki ve meyvesi. DS VIII, 2595.

KAHMUĞI: Yapraklarının alt yüzü beyaz tüylü bir cins kavak. DS VIII, 2598.

KAK: Meyve kurusu. DS VIII, 2598.

KAKALAŞKA: Bir çeşit acı biber. DS VIII, 2601.

KAKALİ: Ceviz. DS VIII, 2601.

KAQA TAU: İlâç olarak kullanılan bir yemiş: H. II. 22, 21. EUTS, 162.

KAKRUQ: название растения // *bitki adı* (Rach II 5/3). DTS, 288.

KAKTUS: <Lat. *sastus*> Tropik bölgelerde yetişen, kuraklığa çok dayanıklı, dikenli, çok yıllık çift çenekli bitkidir. Kaktüs – çok yıllık bir bitkidir. // *Tropikada ösetin, quwañşılıqqa öte tözimdi, tikenek japıraqtı, köpjıldıq qoşjarnaqtı ösimdik. Kaktus-köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 422.

KALAMİTTER: <Lat. *calamitales*> 250 ile 350 milyon yıl önce yetişen atkuyruğu gibi, sapları bodur, soyu tükenmiş bitkilerdir. // *Budan 250 - 350 million jul burın ösken alıp qırıqBUWın tärizdi, sabağı buwnaqtı, joyılıp ketken ösimdikter.* QÄTS, 423.

KALCEFİL: <Lat. *salx - äk, rhileo - süyemin*> Calcephil bitkileridir. Kalsiyum yönünden zengin topraklarda yetişen bitkilerdir. // *Kalcefil ösimdikter. Kalciy mol topraqta ösetin ösimdikter.* QÄTS, 427.

KALCEFOB: <Lat. *salx - äk, rhobos - qorquw*> Kalsipbik bitkilerdir. Kireçli toprakta kötü yetişen bitkilerdir. // *Kalcefob ösimdikteri. Ägı köp, topraqta naşar ösetin ösimdikter.* QÄTS, 427.

KALLA: Aroid cinsine ait, ok şeklinde yaprakları, büyük beyaz çiçekleri olan bitkinin çiçeği olan bir bitkidir. // *Aroid tuqımdas, oq tärizdi japıraqtı, iri aq gülderi bar ösimdik, osı ösimdiktiñ güli.* QÄTS, 425.

KALLEGEZEN: [kallegezen] Havuç. DS VIII, 2610.

KALEME: Kavak ağacı. DS VIII, 2609.

KALLEKABAK: Bir çeşit kış kabağı. DS VIII, 2610.

KALMI: Domates. DS VIII, 2610.

KALPAK: Baharda duvarlarda çıkan, etli yaprağı şapka gibi olan yumru köklü bir bitki. DS VIII, 2610.

KAMALAK: Sarı katran çıkarılan bir çeşit çam ağacı. DS VIII, 2612.

KAMBAK BUĞDAY: Bir çeşit kılçıksız buğday. DS VIII, 2614.

KAMBAZ: Armut. DS VIII, 2614.

KAMBERİZ: Karamık ağacı. DS VIII, 2614.

KAMGAK: Sarımsak: TT. I. II, 96; Hüen. VII, 1947. EUTS, 164.

KAMIŞ: Saz, kamış: H. H. I. 14. 185; U. III. 20, 10 = kamuş. EUTS, 164.

KANNA: Yun. Çiçekleri çoğunlukla kırmızı olan çok yıllık tropikal otsu bir bitkidir. // *Güli köbinese qızıl bolıp keletin köpjıldiq tropikalıq şäptesin ösimdiktiñ türi.* QÄTS, 435.

KANAĞACI: Zakkum ağacı. DS VIII, 2617.

KANAK: Sakızotu, kenger. DS VIII, 2617.

KANAÇI: Uzun yapraklı bir ot. DS VIII, 2617.

KANÇAL: Bir çeşit diken. DS VIII, 2619.

KANDAMLASI: Bir cins çiçek. DS VIII, 2620.

KANDIL OTU: Ballıbabagillerden bir bitki. DS VIII, 2621.

KANGAL: Deve dikeni. DS VIII, 2621.

KANGALA: Gelincik çiçeği. DS VIII, 2622.

KANGAL DİKENİ: bk. kangal. DS VIII, 2622.

KANGILIZ: Lâle. DS VIII, 2622.

KANGIRCAK: Tazeyken yenen, bir karış boyunda bir çeşit ot. DS VIII, 2622.

KANLICA: Kırmızı renkli, yenilen bir çeşit mantar. DS VIII, 2626.

KANLIPINAR: Kısa saplı kırmızı renkli bir çeşit kiraz. DS VIII, 2626.

KANTAR AŞLAMA: Bir çeşit armut. DS VIII, 2627.

KANTARTOPU: Küçük, tatlı kavun. DS VIII, 2627.

KANTORBASI: Kırmızı turp. DS VIII, 2628.

KANYAŞI: [kanyaşi] Sulak yerlerde biten ayrık cinsinden zehirli bir ot. DS VIII, 2628.

KAPLANBOĞAN: Bir çeşit bitki. DS VIII, 2634.

KAPLAN POSTU: Koyu turuncu, üzerinde siyah benekleri olan bir çeşit susam çiçeği. DS VIII, 2634.

KAPLICA: Bulgurluk bir çeşit buğday. DS VIII, 2634.

KAPLINGABAKELEĞİ: Ekin tarlalarında yetişen afyon büyüklüğünde meyvesi olan bir bitki. DS VIII, 2635.

KARAAĞIR: Yapraklarını dökmeyen, mor çiçek açan bir çeşit ağaç. DS VIII, 2637.

KARA AYRIK: Bir tür ot. EATS, 419.

KARABACAK: 1. Zatülcemp hastalığında kaynatılarak içilen, maydanozgillerden bir bitki. 2. Bir cins lahana. 3. Baldırı karadenilen, eğreltiotugillerden bir ot. DS VIII, 2637.

KARA BADACIK: Mürdüm eriği. DS VIII, 2637.

KARABAHNI: Bir çeşit üzüm. DS VIII, 2637.

KARABALDIRCAN: Patlıcan. DS VIII, 2637.

KARABAŞ: 1. [karabaşak] 2. Pancar. 3. Bir cins ot. 4. Mısırlarda olan bir mantar. DS VIII, 2638.

KARABAŞAK: [karabaş] 1. Kışa dayanıklı sert buğday. 2. Bir cins pirinç. DS VIII, 2638.

KARABOĞAZ: Bir çeşit soğan. DS XII, 4533.

KARABULGAR: Küçük salkımlı bir cins üzüm. DS VIII, 2638.

KARABURCU: Küçük taneli, kokulu, pekmez yapmaya el verişli bir cins üzüm. DS VIII, 2638.

KARABÜZGÜL: bk. Karaburcu. DS VIII, 2638.

KARACA: bk. Karaburcu. DS VIII, 2638.

KARACA OT: Çörek otu. EATS, 420.

KARACIK: Buğday tarlalarında biten yuvarlak, kara tohumlu bir çeşit bitki. DS XII, 4533.

KARAÇALI: Böğürtlen. DS VIII, 2640.

KARAÇAM: Sarı çiçekli, baklagillerden bir bitki. DS VIII, 2640.

KARAÇÖN: Amasya elmasına benzeyen bir çeşit kış elması. DS VIII, 2641.

KARADIKEN: Çok sivri, sert dikenleri olan bir çeşit ot. DS VIII, 2642.

KARAERIK: bk. temas. DS X, 3817.

KARAGEVREK: Bir çeşit üzüm. DS VIII, 2643.

KARAGÖLBUĞDAYI: Karamsı, sert bir çeşit buğday. DS VIII, 2643.

KARAGÖZ: [karagöz fasulye, karagöz çiçeği, karagöz mancarı] 1. Ebegümeçi. 2. Börülce. 3. Fasulye. 4. Başlı kara bir çeşit buğday. 5. Bir çeşit çiçek. DS VIII, 2643.

KARAGÜLLE: bk. karacık. DS XII, 4533.

KARAĞAN: 1. Fırça gibi kullanılan, sert tüylü bir bitki. 2. Yapışkan ve kokulu yaprağı olan, bodur funda boyunda dikensiz bir bitki. DS VIII, 2644.

KARAHÜLÜN: Karadut. DS VIII, 2645.

KARAIŞGILDI: Yaban mersini. DS VIII, 2645.

KARAKABUK: [karakat, karakıllı] 1. Kestane. 2. Tarçın. DS VIII, 2645.

KARAKAN: <Lat. *caragana*> dağ ağaçlarından bir tür 225/195. DLT, 685.

KARAKAT: bk. karakabuk. DS VIII, 2646.

KARAKAVUK: [karakavak, karakavluk, karakavruk, karakavuk, karakavut] 1.

Hindiba. 2. Kuzukulağı. 3. Çörekotu. 4. Sakızotu. DS VIII, 2646.

KARAKAYIN: Yemişli ağaç. DS VIII, 2646.

KARAKAZANCIK: Gelincik çiçeği ve bitkisi. DS VIII, 2646.

KARAKILÇIK: Kılçıkları siyah olan, kırmızı veya beyaz, soğuğa dayanıklı, sert taneli buğday. DS VIII, 2646.

KARAKILLI: bk. karakabuk DS VIII, 2645.

KARAKOVUK: Su kıyılarında yetişen, maydanozgillerden, böbrek taşı düşürmek için suyu içilen bir bitki. DS VIII, 2647.

KARAKULAK: Zambak cinsinden bir çeşit çiçek. DS VIII, 2647.

KARAKURUT: Kara ardıç ağacı. DS VIII, 2648.

KARALIK: Bir çeşit üzüm. DS VIII, 2649.

KARAMAMA: Böğürtlen çalısı. DS VIII, 2650.

KARAMANCA: Kara lahana. DS VIII, 2650.

KARA MANCAR: bk. karamanca. DS VIII, 2650.

KARAMARI: Bir cins siyah üzüm, kuş üzümü. DS VIII, 2650.

KARAMAZ: Damlara örülen bir çeşit yabamıl bitki. DS VIII, 2650.

KARAMIŞ: Koca yemiş. DS XII, 4534.

KARAMORU: Bir çeşit armut. DS VIII, 2651.

KARAN: Yaban nanesine benzeyen bir bitki. DS VIII, 2651.

KARANFİLBAŞTÜTÜN: Yaprakları ince bir cins tütün. DS VIII, 2651.

KARANFİLELMASI: Yazın yetişen, yeşil renkli, kokulu bir cins elma. DS VIII, 2651.

KARANIT: Geniş yapraklı, uzun boylu bir ağaç. DS VIII, 2651.

KARAOĞLAN: Patlıcan. DS VIII, 2652.

KARAOĞLAN: Zeytin. DS VIII, 2652.

KARAOT: Sarılık hastalığının iyileşmesinde kullanılan ot. DS VIII, 2652.

KARAPARMAK: bk. karasergi. DS VIII, 2652.

KARASERĞİ: [karaparmak, karasirke, karasuyak] Siyah, yuvarlak, ekşibir çeşit üzüm. DS VIII, 2652.

KARASULUK: Beyaz, sulu bir cins üzüm. DS VIII, 2653.

KARAŞABLA: Yaprğından siyah boya elde edilen kötü kokulu, ısırgan otuna benzer bir ot. DS VIII, 2653.

KARATAMAS: Mürdüm eriğı. DS VIII, 2653.

KARATAVUK: bk. Karaoğlan. DS VIII, 2653.

KARATIKIZ: Az tatlı, ekşimsi bir çeşit armut. DS VIII, 2653.

KARATOMBALAK: bk. karaoğlan. DS VIII, 2652.

KARAVLIK: Kökünden sakız elde edilen bir ot. DS VIII, 2654.

KARAYAPRAK: Bir çeşit elma. DS VIII, 2654.

KARAYONCA: Yaban yoncası. DS VIII, 2655.

KARCIK ÜZÜMÜ: Beyaz, yuvarlak taneli, kışa dayanıklı bir çeşit üzüm. DS VIII, 2655.

KARÇİN: Yaban armudu, ahlat. DS VIII, 2656.

KARDOŞ: Domates. DS VIII, 2657.

KARGABARDAĞI: Tarlalarda biten, pis kokulu, üzerinde meyveleri olan bir yaban otu. DS VIII, 2657.

KARABURUN: Uzunca ceviz. DS VIII, 2658.

KARBA: İlaçlık bir bitki türü. H. I.12.162. EUTS, 168.

KARELİNA: Çöllerde ve kumlarda bulunan üç metreye kadar yetişen çalılardır. // Şöleyt jerlerde, qumlarda kezdesetin biyiktigi üş metrdey buta. QÄTS, 451.

KARGA BÜKEN: Zehirli bir ot. DS VIII, 2658.

KARGAK TARMAKI: bir tür bitki 235/204. DLT, 686.

KARGASABUNU: Su kenarlarında çıkan, iri yaprakları su ile ele sürülünce köpüren bir ot. DS VIII, 2659.

KARGA SOĞANI: [karga sarımsağı, karga soğnı] Tükürük otu. DS VIII, 2659

KARGAYÜREK: Kara ve uzunca bir çeşit üzüm. DS VIII, 2659.

KARGAYÜREĞİ: bk. Kargayürek. DS VIII, 2659.

KARGIDALI: Mısır. DS VIII, 2657.

KARĞAKÜLÜLÜ: Buğday tarlalarında biten yaban bezelyesi. DS VIII, 2660.

KARĞAYAMŞAĞI: Toprak yüzüne yayılan bir çeşit sarmaşık. DS VIII, 2661.

KARIGEZDİREN: Bir çeşit börülce. DS VIII, 2661.

- KARINGEVENİ:** Karın ağrısında kullanılan, dağlarda biten bir bitki. DS VIII, 2663.
- KARIYAŞI:** Sığırlara gaz sancısı veren, toprak altında kök salan bir yaban bitkisi. DS VIII, 2664.
- KARIDE:** Ceviz. DS VIII, 2664.
- KARKALAK:** Fundalıkta yetişen, gövdesinin içi yumuşak, ceviz büyüklüğünde meyvesi olan bir çeşit bodur ağaç. DS VIII, 2664.
- KARNIKARA:** Börülce. DS VIII, 2666.
- KARUZ:** Maydanoz. DS VIII, 2667.
- KARPUZ ARMUDU:** Büyük, sarı ve sulu, temmuzda olgunlaşan bir çeşit armut. DS VIII, 2667.
- KARPUZCUK:** Düğün çiçeği. DS VIII, 2667.
- KARS:** Diş budak ağacı. DS VIII, 2667.
- KARSAMBA:** Büyük yapraklı nane. DS VIII, 2668.
- KARSBAĞ:** Kılçıklı siyah buğday. DS VIII, 2668.
- KARTOP:** <Alm. *kartoffel*> Yumruları yiyecek için kullanılan Alka cinsine ait yıllık bir bahçe bitkisidir. // Tüynegi tamaqqa paydalanılatın alqa tuqımdasına jatatın birjıldıq baqşa ösimdigi. QÄTS, 458.
- KARTOPU:** Kasımpatı çiçeği. DS VIII, 2671.
- KARULAOTU:** Ağrı giderici olarak kullanılan bir çeşit ot. DS VIII, 2672.
- KARUS:** Maydanoz. DS VIII, 2672.
- KASAN:** İnce samanlı, cılız buğday. DS VIII, 2673.
- KASGUR:** Yenilebilen yaban pancarı. DS VIII, 2674.
- KASNI:** Büyük yapraklı, gövdesi soyularak yenilen, kokulu bir bitki. DS VIII, 2676.
- KASNI:** Baldıran zamkı. EATS, 427.
- KAŞAK:** <Lat. *stipa tenacissima*> Halfa. Buğdaygillerden bir bitki. 192/165 DLT, 691.
- KAŞAK:** Kamış. Saz: H. II.18, 63. EUTS, 170.
- KAT:** Bir çeşit çiçek. DS VIII, 2681.
- KATAĞAÇ:** Meşe ağacı. DS VIII, 2681.
- KATIKARA:** Kalın kabuklu, iri, yuvarlak ve kara renkli bir kış üzümü. DS VIII, 2682.
- KATIRGULAĞI:** Yapraklarından dolma yapılan bir bitki. DS VIII, 2683.
- KAİRİ AN:** Akasyaya benzer bir ağaç: TT. VIII. 96. EUTS, 171.
- KATIRTIRNAĞI:** İri yapraklı bir ot. DS VIII, 2683.

KATRAN: Bazı türler, sebze olarak yetiştirilen Turpgiller / (Crucifera) cinsine ait bir ot. // *Keybir türleri kökünü retinde ösireletin krestgülder tuqımdasına jatatın şöp.* QÄTS, 468.

KATTAK: Taflan ağacı. DS VIII, 2685.

KAULA: Sebze: Uig. -Wb. 22. EUTS, 171.

KAV: Eskiden taşlı çakmaklarda kullanılan, kolay yanan, ormanlık yerlerde biten bir çeşit mantar. DS XII, 4538.

KAVAK: Kavak ağacı. EATS, 430.

KAVAK ELMASI: Orta sertlikte, ekşimsi ya da tatlı bir çeşit elma. DS VIII, 2686.

KAVANEZ: Domates. DS VIII, 2687.

KAVDAN: Gövdesi uzun bir çeşit ot. DS VIII, 2688.

KAVUŞLAK: Mor renkli yaban menekşesi. DS VIII, 2694.

KAYAÇUK: <Lat. *taxus baccata*> Hoş kokulu bir dağ bitkisi, porsuk ağacı. DLT, 695.

KAYA KORUĞU: Ekşi, kara üzüm gibi meyveleri olan, kayalık yerlerde biten, bir veya çok yıllık, otsu bir yaban bitkisi. DS VIII, 2696.

KAYAÜZÜMÜ: Kırlarda biten, meyvesi dövülerek yaralara sarılan bir çeşit bitki. DS VIII, 2698.

KAYAYAĞI: bk. Kaya üzümü. DS VIII, 2698.

KAYGANACIK: bk. Kaygana çiçeği. DS VIII, 2699.

KAYGANA ÇİÇEĞİ: Geniş, yuvarlak yapraklarının içinden çıkan filizlerin ucunda sarı çiçek açan, özsuyu beyaz bir yaban bitkisi. DS VIII, 2699.

KAYINDİLİ: Bir çeşit kaktüs. DS VIII, 2700.

KAYIR: İncir. DS VIII, 2701.

KAYISOĞAN: Yeşil soğan. DS VIII, 2701.

KAYIŞKIRAN: Kökleri toprağın derinliklerine giden ve yoncaya benzeyen bir bitki. DS VIII, 2701.

KAYMACIK: Yaprakları enginar yaprağına benzer, ortası marul gibi sarı göbekli, kavrulmuş yenen bir ot. DS VIII, 2703.

KAYŞALAK: Beyaz mantar. DS VIII, 2708.

KAZANKARASI: İlkbaharda kırlarda biten, yemeği yapılan bir bitki. DS VIII, 2710.

KAZIK: Havuç. DS VIII, 2712.

KAZIKYEMİŞ: bk. kazık. DS VIII, 2712.

KAZMAÇ: Kış yaz yapraklarını dökmeyen, dağlarda yetişen bodur ağaç. DS VIII, 2713.

KAZREK: Çiğ olarak yenilen bir çeşit ot. DS VIII, 2713.

KÄDI: Kabak cinsinin yıllık bir bitkisidir. // *Asqabaq tuqımdas birjıldıq ösimdik.* QÄTS, 472.

KÄDİMGİ AYUWQULAQ: <Lat. *verbascum thapsus*> Sıraca otugiller cinsine ait 50–125 santimetre büyüklüğüne kadar yetişenotsu bir bitkidir. // *Sabınkökter tuqımdasına jatatın, biyiktigi 50-125 santimetr eki jıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 473.

KÄDİMGİ ALMURT: <Lat. *pyrus comunis*> Armut ile yakından ilişkili, elma gibi tatlı, ancak oval meyvesi için yapay olarak yetiştirilen dikenli dalları olan bir ağaçtır. // *Almurt tuwısına jatatın tikendi butaqtarı tığız ösken, almağa uqsas tätti, biraq sopaqşa kelgen jemisi üşin qoldan ösiriletin ağaş.* QÄTS, 473.

KÄDİMGİ BADAM: <Lat. *amigdalus communis*> Rosaceae ailesine ait küçük bir dikenli çalı veya kısa boylu ağaçtır. // *Rawşangülder tuqımdası badam tuwısına jatatın tikenini az buta nemese alasa ağaş.* QÄTS, 473.

KÄDİMGİ BAWİRŞÖP: <Lat. *hepatica falconeri (Thoms) Juz*> Lalegiller cinsine ait çok yıllık bir bitkidir. // *Sarğaldaqtar tuqımdası bawırşöp tuwısına jatatın köpjıldıq ösimdik türi.* QÄTS, 473.

KÄDİMGİ EMEN: <Lat. *quercus robur*> Kayıngiller ailesine ait kalın, güçlü bir gövdeye sahip olan uzun boylu bir ağaçtır. // *Şamşattar tuqımdası tuwısına jatatın, juwan, berik diñgekti biyik ağaş.* QÄTS, 473.

KÄDİMGİ JUMİRŞAQ: <Lat. *capsella Medic bursa-pastoris*> Krestgüller (Crucifera) cinsine ait bir bitki türüdür. // *Krestgüldiler tuqımdası jumırşaq tuwısına jatatın ösimdik türi.* QÄTS, 473.

KÄDİMGİ KENEDÄN: Yaygın kabartmak (meyveleri Temmuz-Ekim aylarında olgunlaşan Süttügenler cinsine ait olan Mayıs-Eylül arası çiçekli, 2 metreye kadar yıllık otsu bir bitkidir). // *Kädimgi ülpilmälik (mamır-qırküyek ayları aralığında güldeydi, jemisi şilde-qazanda pisetin süttigender tuqımdasına jatatın, biyiktigi 2 metrge jetetin, birjıldıq şöptesin ösimdik).* QÄTS, 473.

KÄDİMGİ KIYIKOTI: Asteraceae cinsine ait parfümeride, ilaç vb. kullanılan bitki türüdür. // *Eringüldiler tuqımdası kiyikoti tuwısına jatatın parfumeriada, meditsinada t.b. paydalanılattın ösimdik türi.* QÄTS, 473.

KÄDİMGİ KÖKBASGÜL: <Lat. *echium vulgare*> Mayıs, Haziran aylarında çiçek açan ve Temmuz, Ağustos aylarında olgunlaşan Boraginaceae cinsine ait 30-100 cm boyunda iki yıllık otsu bir bitkidir. // *Mamır-mawsım aylarında güldeytin, jemisi şilde-*

tamızda pisetin aylawlıqtar tuqımdasına jatatın, biyiktigi 30-100 cm eki jıldı şöptesin ösimdik. QÄTS, 473.

KÄDİMGİ KÖKGÜL: <Lat. *gentiana pneumonanthe*> Temmuz, Ağustos aylarında çiçek açan, 20-60 cm büyüklüğünde çok yıllık otsu bir bitkidir, Ağustos, Eylül aylarında olgunlaşan meyveleri vardır. // *Şilde-tamız aylarında güldeytin, jemisi tamız-qırküyekte pisetin, kökgülder tuqımdasına jatatın, biyiktigi 20- 60 cm köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 473.*

KÄDİMGİ QAZTABAN: <Lat. *potentilla anserine*> Mayıs, Ağustos ayları arasında çiçek açan ve Haziran, Eylül aylarında olgunlaşan gül ailesi Rosaceae cinsine ait çok yıllık bir bitkidir. // *Mamır-tamız ayları arasında güldeytin, jemisi mawsım-qırküyekte pisetin rawşangülder tuqımdası qaztaban tuwısına jatatın köpjıldıq ösimdik türi. QÄTS, 473.*

KÄDİMGİ QARAĞAY: <Lat. *pinaceae silvestris*> Mayıs, Ağustos ayları arasında çiçek açan ve Haziran, Eylül aylarında olgunlaşan gül ailesi Rosaceae cinsine ait çok yıllık bir bitkidir. // *Mamır-mawsım aylarında atalıq masaqşası men analıq bürşiği payda bolıp, jemisi 18 aydan keyin pisetin, biyiktigi 30 metrge deyin jetetin aqşıl tüsti döñgelek qabıqtı, qarağaylar tuqımdası samırsın tuwısına jatatın ösimdik. QÄTS, 473.*

KÄDİMGİ QARAQAT: <Lat. *ribes vulgare lam.*> Kuzukulağigiller ailesine ait meyvesi ufak, kırmızı renkli olan tıbbi etkisi var bir bitkidir. // *Tasjarğandar tuqımdası qaraqat tuwısına jatatatın jemisi usaq qızıl bolıp keletin emdik qasiyeti bar ösimdik. QÄTS, 473*

KÄDİMGİ QULMAQ: <Lat. *humulus lupulus*> Dutgiller cinsine ait çok yıllık bir bitkidir. // *Tuttar tuqımdası qulmaq tuwısına jatatın köpjıldıq ösimdik türi. QÄTS, 473.*

KÄDİMGİ QIRIQQULAQ TUQİMDASI: <Lat. *rolwrosdiaseae*> Polypodiaceae cinsine ait sporlu bitkilerdir. // *Qırıqqulaq tärizdilerge jatatın sporalı ösimdikter. QÄTS, 473.*

KÄDİMGİMOYIL: <Lat. *padus racemosa (Lam.) Gilid*> Kuş kırazi ailesine ait meyvesi küçük bir siyah çalıdır. // *Rawşangülder tuqımdası moyıl tuwısına jatatın jemisi usaq qara tüsti butalı ağaş. QÄTS, 474.*

KÄDİMGİ MİÑ JAPIRAQ: <Lat. *achillea millefolium*> Papatyagiller cinsine kekik ailesine ait çok yıllık otsu bitkilerin bir cinsidir. // *Kürdeligüldiler tuqımdası miñjapıraq tuwısına jatatın köpjıldıq şöpsabaqtı ösimdik türi. QÄTS, 474.*

KÄDİMGİ PISTE: <Lat. *pistacia vera*> Sumak ailesine ait 5-7 metre büyüklüğünde Nisan ve Mayıs ayları arasında çiçek açan, Temmuz, Eylül aylarında meyvelerinin

olgunlaştığı bir çalı veya ağaçtır. // *Säwir-mamır ayları arasında güldeytin, jемisi şilde-qırküyekte pisetin, sumaxtar tuqımdasına jatatın, biyiktigi 5-7m buta nemese ağaş.* QÄTS, 474.

KÄDİMGİ SERİGÜL: <Lat. *Syringa vulgaris*> Nisan, Mayıs aylarında çiçek açan Zeytingiller ailesine ait 3-6 metre büyüklüğündeki çalı veya kısa ağaçtır. // *Säwir-mamır aylarında güldeytin zäytün tuqımdasına jatatın, biyiktigi 3-6 metr buta nemese kişilew ağaş.* QÄTS, 474.

KÄDİMGİ TAÑQUWRAY: <Lat. *rubus idaeus*> Rosaceae ailesine ait tatlı meyvesi olan budaklı bir bitkidir. // *Rawşangülдер tuqımdası tañquwray tuwısına jatatın, tätti jемisi bar butalı ösimdik türi.* QÄTS, 474.

KÄDİMGİ TEÑGEJAPIRAQ: <Lat. *alchimilla tianschanica Juz...*> Tanrı dağları Yaprığı; tenge gül ailesine ait çok yıllık bir bitkidir. // *Rawşangülдер tuqımdası teñgejapıraq tuwısına jatatın köpjıldıq ösimdik türi, Tyan-Şan teñgejapırağı.* QÄTS, 474.

KÄDİMGİ ÜPİLMÄLİK: <Lat. *ricinus communis*> Sütlügen cinsine ait bir bitki türüdür. // *Süttigender tuqımdası üpilmälik tuwısına jatatın ösimdik türi, kädimgi kene dän.* QÄTS, 474.

KÄDİMGİ ŞAYQUWRAY: <Lat. *hyricum perforatum L.*> Hypericaceae cinsine ait çay yaprakları, keten yaprakları, ça grubuna ait olan bir bitki türüdür. // *Şayquwraylar tuqımdası şayquwray tuwısına jatatın ösimdik türi, şayşöp, şilterjapıraq, şay.* QÄTS, 474

KÄDİMGİ ŞIYE: <Lat. *cerasus vulgaris mill*> Nisan, Mayıs aylarında çiçek açan, Haziran ve Temmuz aylarında olgunlaşan gül cinsine ait 3-7 metre büyüklüğünde bir ağaç veya çalıdır. // *Säwir-mamır aylarında güldeytin, jемisi mawsım-şildede pisetin, rawşangülдер tuqımdasına jatatın, biyiktigi 3-7 metr ağaş nemese buta.* QÄTS, 474.

KÄDİMGİ UWTAMIR: <Lat. *cicuta virosa*> Çok yıllık otsu bir bitkidir, 50-120 cm boyunda, Haziran, Temmuz aylarında çiçek açan, Apiaceaecinsine ait olan Temmuz ve Ağustos aylarında olgunlaşır. // *Mawsım-şilde aylarında güldeytin, şilde-tamızda jемisi pisetin, şatırşagülдер tuqımdasına jatatın, biyiktigi 50-120 cm köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 475.

KÄRENEY: Ufak yapraklı, sarı çiçekli, kökleri yenilebilir bir bitkidir. // *Kişkene japıraqtı, sarı güldi, tamırın jewge bolatın ösimdik.* QÄTS, 488.

KÄRIQIZ: <Lat. *lappula*> Tahılın dışında olta şeklinde askı olan Boraginaceae cinsine ait çok yıllık bir bitkidir. // *Däniniñ sırtında qarmaq tärizdengen ilmeşekti tügi bar, aylawıqtar tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 491.

KEÇEMÇIK: Taşaralarında biten ve yenen bir cins ot. DS VIII, 2715.

KEÇEMÜK: Sütlü ve tatlı bir çeşit ot. DS VIII, 2716.

KEÇİ BİCİĞİ: Yeşilken pişirilip yenilen, bir çeşit ot. DS VIII, 2716.

KEÇİEMCEĞİ: Siyah renkli bir çeşit incir. DS VIII, 2716.

KEÇİ KİRAZI: Kiraza benzer küçük meyveleri olan bir ağaç. DS VIII, 2716.

KEDENE: Dökülen tahıldan kendi kendine biten ekin. DS VIII, 2717.

KEDİ: “kabak bk. abağ (2)” şSSL. TS, 604.

KEDİBAŞ: Bir cins elma. DS VIII, 2717.

KEDİCİBİĞİ: Havuç. DS VIII, 2717.

KEDİÇIRNAĞI: 1. Yoncaya benzeyen, güzel kokulu çiçekleri olan bir çeşit yaban otu.
2. Pancar. DS VIII, 2717.

KEDİDUDU: Böğürtlen. DS VIII, 2718.

KEDİGÖZÜ: bk. kediırnağı. DS VIII, 2718.

KEDİKINASI: Dövölüp ezilince kına gibi boyalı suyu çıkan bir cins ot. DS VIII, 2718.

KEDİKULAĞI: 60-70 cm uzunluğunda, yaprağı el büyüklüğünde bir ot. DS VIII, 2718.

KEDİKUYRUĞU: bk. kedikulağı. DS VIII, 2718.

KEDİTIRNAĞI: bk. kediırnağı. DS VIII, 2718.

KEH: Far. “saman çöpü bk. k̄ h” LM. TS, 605.

KEH BERG: Far. “saman yaprağı” LM. TS, 605.

KEKEK: <Lat. *oxytropis*> > Dışı gri kıllarla kaplı, 50-60 cm büyüklüğüne kadar yetişen kalın dalları olan çok yıllık bir bitkidir. // *Qalıñ butaqtı, biyiktigi 50-60 cm-dey, sırtın boz tük basqan köpjıldıq şöp.* QÄTS, 551.

KEKEREMEK: Kokulu bir çeşit ot. DS VIII, 2722.

KEKİLCEN: Tekesakalı da denilen, çiğ yenen bir kır bitkisi. DS VIII, 2723.

KEKİRE: <Lat. *oxytropis*> Baklagiller cinsine ait çok yıllık imen ve zehirli bitki türleri için ortak isimdir. // *Burşaq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin jāne uwlı ösimdik türleriniñ jalpı atawı.* QÄTS, 551.

Kazak Türkçesinde *kekire* olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde “*kekire*” (sozluk.gov.tr), kekeremik: Kokulu bir cins ot (DS VIII, 2722), Uygur Türkçesinde *k̄ kr̄* “ilâç olarak kullanılan bir bitki” H. II. 7, 47. (EUTS, 104), Karahanlı Türkçesinde *kekre*

(DLT, 700), *kekre* “василек-горчак // *peygamber çiçeği* (MK I 422): *kekra oti* растение василек-горчак // *peygamber çiçeği* bitkisi (Rach II 1/47)” (DTS, 295), Çağatay Türkçesinde *kekre* “bir tür acı ot, deltek” (ÇTS, 606) olarak kullanılmaktadır.

KEKIREBAS: Büyüklüğü 50-80 cm olan dik saplı, kahverenkli çok yıllık bir bitkidir. // *Biyiktigi 50-80 cm keletin tik sabaqtı, qoñır tüsti, ülpildek, köpjıldiq ösimdik.* QÄTS, 560.

KEKIRE SEBETBAS: <Lat. *plagiobasis centauroides*> Asteraceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Kürdeligüldiler tuqımdası sebetbas twısına jatatin köpjıldiq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 560.

KELEM: Far. Lahana. EATS, 437.

KELEM: Lâhana (KK) KTS, 137.

KELEP: Türk yaylalarında yetişen ve hayvanları çabuk semizleştiren ufak bir ot 178/152. DLT, 701.

KEKETRÜNİ: название растения // *bitki adı* (?): kimniñ tiş ayriy bolsar kekätürin köjürsü n külin alsu n если у кого-либо болят зубы, пусть пережгут кекетрюн (?) и возьмут его золу // *kimin diş ağrısı varsa, cetrin (?) çapraz izin ve külleri alıyor* (Rach II 2/26). DTS, 295.

KELİNŞEKŞÖP: <Lat. *chaetolimon*> Kurşun çimen cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Qorğasınşöp tuqımdasına jatatin köpjıldiq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 579.

KEKLİKGANAĞI: Bir çeşit bitki. DS XII, 4542.

KEKLİKOTU: bk. kekre. DS VIII, 2724.

KEKRE: Yaprakları acı olan bileşikgillerden bir çeşit yaban otu. DS VIII, 2724.

KELBAŞ: Sarızambak. DS XII, 4543.

KELÇİÇEĞİ: bk. kelçiçek. DS VIII, 2725.

KELÇİÇEK: Papatya. DS VIII, 2725.

KELEMENKEŞİR: Kırılarda biten, çorbaya konulan bir çeşit bitki. DS VIII, 2728.

KELEMLİOTU: Tarlalarda biten, mor çiçekler açan bir bitki. DS VIII, 2728.

KELEMNE: Papatya. DS VIII, 2728.

KELERKUYRUĞU: Yapağı küçük, gövdesi büyük bir çeşit ot. DS VIII, 2729.

KELKAŞ: Karnabahar. DS VIII, 2734.

KELKIZ ÇİÇEĞİ: Papatya. DS VIII, 2734.

KELLEMLİOT: Bir çeşit arpa. DS VIII, 2734.

KELTAT: Bir çeşit ot. DS VIII, 2735.

KEMÇİK: Bayırlarda biten, yenen bir çeşit bitki. DS VIII, 2737.

KEME: 1. Patatase benzeyen bir çeşit mantar. 2. Yerelması. 3. İlkbaharda yetişen bir çeşit ot. DS VIII, 2736.

KEMİRTE: “ham erik bk. mişmiş, irik (2), tentegil, tentekel, ā lū , aluc, çoğ an, dolana, erik, kıyası, örük, uruğ (2), erüksün (2)” ŞSL. ÇTS, 609.

KEMMÜN: Ar. Kimyon (BV) KTS, 138.

KENDIBITEN: 1. Yaban armudu. 2. Beyaz ve iri taneli bir cins üzüm. DS VIII, 2741.

KENDILLIK: Kenevir. DS VIII, 2741.

KENDİR: <Lat. *apocynum*> Sapların lifinden çeşitli halatlar, iplikler üretilen ve tohumlardan yağ alınan bir bitkidir. // *Sabaqtarınıñ talşığınan. är aluwan arqan, jip esiletin, däneginen may alınatın ösimdik.* QÄTS, 579.

KENDİRİK: 1. Kenevir. 2. Börülce. DS VIII, 2742

KENDİRJAPIRAQ: <Lat. *datisca*> Ağaçlar veya çok yıllık otlar ailesidir. // *Ağaç nemese köpjıldıq şöptesin ösimdikter tuqımdası.* QÄTS, 604.

KENEĞACI: Sütleğengillerden hint yağı çıkarılan bitki. DS VIII, 2742.

KENEBÖRÜLCESİ: Bir çeşit fasulye. DS VIII, 2742.

KENEOTU: bk. keneğacı. DS VIII, 2742.

KENEP: Yıllık lifli bir bitkidir. // *Birjıldıq talşıqtı ösimdik.* QÄTS, 606.

KENEŞÖP: <Lat. *cannabis*> Dutgiller cinsine ait yıllık lifli bir bitkidir. // *Tut tuqımdasına jatatın birjıldıq talşıqtı ösimdik.* QÄTS, 606.

KENGEL: Eşek dikenini denilen, kırlarda biten, kökünden süt çıkan dikenli bir ot, kenger. DS VIII, 2743.

KENGER: Kenger denilen diken (İH, TA) KTS, 138.

KENGÜK: Kenger otu ve dikenini (İH) KTS, 138.

KENPE: bir bitki 210/180 DLT, 703.

KEP: Kuru soğan. DS VIII, 2744.

KERFES: Ar. Kereviz (BV) KTS, 139.

KEPİR: Bodur ağaç. DS VIII, 2749.

KERA: Bir çeşit turfanda armut. DS VIII, 2751.

KERGAŞ: Bir çeşit bitki. DS VIII, 2754.

KERİK: Bir çeşit sert, ufak incir, baba incir. DS VIII, 2754.

KERMAH: Atlara yedirilen besleyici bir ot. DS VIII, 2755.

KERMEK: <Lat. *limonium*> Köklerinden boya alınan çok yıllık bitkidir. // *Tamırınan sarı tüsti iylik zat (boyaw) alınatın qorğasınşöpter tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 656.

KERNİP: Lâhana (BV) KTS, 139.

KERPİZE: Dağlarda yetişen kekiğe benzer kokulu, küçük yapraklı bir çeşit ot. DS VIII, 2756.

KERSİN: Yemeklere konulan bir çeşit bitki. DS VIII, 2757.

KERTİLCE: Labada. DS VIII, 2757.

KERTME: Elma (Kİ) KTS, 140.

KERTME: Armut (CC, TA) KTS, 140.

KESERCİK: Kar çiçeği, çiğdem. DS VIII, 2762.

KESİR: Havuç. EATS, 445.

KESME: Bir çeşit pırnal ağacı. DS VIII, 2766.

KESNİ: Hindiba (İH) KTS, 141.

KESTENE: Yun. Kestene (DM, TZ) *krş.* ıastana KTS, 141.

KEŞİ BOYNUZI: Keçi boynuzu denilen meyve (DM) *krş.* keçi boynuzu, keçi münüzü. KTS, 141.

KEŞİR: “havuç” İML 182. HAS, 312.

KEŞİR: Havuç (DM) *krş.* keşir KTS, 141.

KEŞİRLİK OTU: Hoş kokulu, kökü yenilen bir çeşit yaban bitkisi. DS VIII, 2772.

KEŞİŞYEMEZ ARMUDU: Yeşil renkli, iyi bir çeşit yaz armudu. DS VIII, 2772.

KEŞKUT: Baharda dere kenarlarında biten, tohumu kaynatılarak hastalara içirilen bir çeşit bitki. DS VIII, 2772.

KEŞKÜL: Sukabağı. DS VIII, 2772.

KEŞÜR: Havuç (Kİ, KK, TA, TZ) *krş.* keşir KTS, 141.

KETENGÖMLEĞİ: İnce kabuklu, tatlı bir çeşit incir. DS VIII, 2773.

KETENGÖYNEK: Bir çeşit armut. DS VIII, 2773.

KETİĞEN: Bir çeşit dikenli ot. DS VIII, 2774.

KEVREN: Yer elması. DS VIII, 2777.

KEVUR: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 142.

KEVÜL: Bir tür ağaç (Kİ) KTS, 142.

KEWREK: <Lat. *ferula*> Çölde yetişen otsu bir bitkidir. // *Şöleyt jerde ösetin ösimdik şöptesin.* QÄTS, 737.

KEZ: “ılgın ağacı ve ılgın ağacının dalı bk. gez (3), yolgun (2), bā n (3)” ŞSL. ÇTS, 618.

KIDIMAN: Çiğdem. DS VIII, 2787.

KIĞIŞTAK: Sinir hastalığının iyileştirilmesinde kullanılan, kaynatılarak suyu içilen birbitki. DS VIII, 2790.

KILAMIK: Kurak yerlerde yetişen bir çeşit ot, ayrık otu. DS VIII, 2792.

KILDİR: 1. Domates, 2. Yeşil domates. 3. Küçük domates. DS VIII, 2795.

KILGIN: Serviye benzer, kendine özgü kokusu ve tozu olan, dere kıyılarında yetişen ince yapraklı bir ağaç. DS VIII, 2796.

KILIÇARPA: Hayvanlara yedirilen sivri, uzunca bir çeşit arpa. DS XII, 4552.

KILIÇ OTU: 1. Yaraları iyileştirmekte kullanılan, söğüt yaprağı gibi yaprakları ve sarı çiçekleri olan bir ot. 2. Yaprakları kamışa benzeyen, kenarları keskin ve kısa bir ot. 3. Arapsaçı otu. DS VIII, 2798.

KILIF: Taze fasulye. DS VIII, 2798.

KILIK: 1. Palamut ağacı. 2. Kuru fasulye. DS VIII, 2798.

KILIMBOZ: Pancar. DS VIII, 2798.

KILITIR: İncir, incirdizisi. DS VIII, 2799.

KILKİRİŞİ: Yaban soğanı. DS VIII, 2800.

KILKUYRUK: Tohumluk olarak kullanılmaya elverişli olmayan buğday. DS VIII, 2800.

KILLIKOZAK: Kestane. DS VIII, 2801.

KIMÇIRIK: Mürver ağacı. DS VIII, 2802.

KINALIPARMAK: Havuç. DS XII, 4552.

KINDIRA: [kındır] Sulu yerlerde biten ince uzun yapraklarının kenarları keskin, ucu diken gibi, koyu renkli bir çeşit çayır otu. DS VIII, 2808.

KINGIRA OTU: Baş ağrısını iyileştirmekte kullanılan bir çeşit ot. DS VIII, 2810.

KIRA: Fasulye. DS VIII, 2814.

KIRAL: Akasya ağacı. DS VIII, 2814.

KIRAMIK: Hamken yeşil, olgunlaşınca siyah, küçük meyveleri olan bir çeşit funda. DS VIII, 2815.

KIRBIDAK: Yenilen bir çeşit ot. DS VIII, 2817.

KIRÇKIRÇOTU: İlbaharda yetişen, ince uzun yaprakları, kırmızı çiçekleri olan ve davarlara yedirilen kır otu. DS VIII, 2819.

KIRIK: Bir çeşit kılçıksız başaklı buğday. DS VIII, 2824.

KIRKAT: Kırmızı ya da kestane rengi meyveleri olan, muşmulaya benzer küçük dikenli ağaç. DS VIII, 2828.

KIRKBOĞUM: Tilki kuyruğu da denilen, su kenarlarında, çayırlarda biten, boğum boğum olan dalları süpürge çöpüne benzeyen ve yiyen hayvanları ishale uğratan bir ot. DS VIII, 2828.

KIRKBUDAK: Fesleğen çiçeği. DS VIII, 2829.

KIRK GÜNLÜK: Mayıs ayında çıkan ve kırk günde yetişen bir çeşit bakla. DS VIII, 2829.

KIRKKANAT: Yaraları iyileştirmek için kullanılan, yaprakları damarlı bir ot. DS VIII, 2830.

KIRKLIK: Kırk günde yetişen bir çeşit kırmızı buğday. DS VIII, 2830.

KIRKMAKAMIŞ: Sulak yerlerde yetişen, boğumlu gövdesinden kaval yapılan bir çeşit kamış. DS XII, 4555.

KIRLI: Sebze fidesi. DS VIII, 2832.

KIRMIZI: Domates. DS XII, 4509.

KIRMIZI BACAĞLI: Yaban çileği gibi toprak üstünde uzanan, dalları ezilerek yaralara sarılan kırmızı renkli bir ot. DS VIII, 2834.

KIRMIZI GEVREK: Kırmızı ile siyah arası şaraplık üzüm. DS VIII, 2834.

KIRNA: Yaban zambağı. DS VIII, 2834.

KIRTIK: Yapraksız çalı. DS XII, 4556.

KIRTKIRT: Havuç. DS VIII, 2838.

KISACAMAHMUT: bk. kısacık mahmut. DS VIII, 2839.

KISACIKMAHMUT: Tütüne karıştırılıp içilen, sarılık hastalığında kullanılan yaban otu. DS VIII, 2839.

KISIRIN: bir bitki adı: H. I. 6, 22. EUTS, 177.

KIŞGANA: Karadut. DS VIII, 2845.

KIŞGÖZÜ: Sonbahar ve kış aylarında bahçelerde kendiliğinden yetişen ve kavru olarak yaprakları yenilen bir ot. DS VIII, 2845.

KITIİK: pamuk: USp. 282. EUTS, 177.

KITIŞ: Küçük, kara bir çeşit mantar. DS VIII, 2848.

KITLEYÜK: Kiraz. DS VIII, 2848.

KIVRIŞIK: 1. Pazı bitkisi. 2. Panca yaprağı. DS VIII, 2850.

KIVIŞKAN: bk. kıvrışık. DS VIII, 2850.

KIVRAKBUĞDAY: İlbaharda ekilip, sonbahar ekimi ile beraber yetişen buğday. DS VIII, 2852.

KIVRAKDARI: İnce taneli, çok patlayan bir çeşit mısır. DS VIII, 2852.

KIYAK: Sazlık yerlerde biten, hayvanların çok açkalmadıkça yemediği kalın ve kuruduğu zaman yanları keskinleşen bir çayır otu. DS VIII, 2854.

KIYIKELMASI: Yaban elması. DS VIII, 2856.

KIYIŞAK: Ebe gümecigillerden bir çeşit ot. DS VIII, 2857.

KIZHANIM: Hüsnüyusuf, Çin karanfili. DS VIII, 2862.

KIZILAK: <Lat. *rosaceae crataegus*> 1. Gülgillerden alıç ağacı ve meyvesi. 2. Kızılcıkağacı ve meyvesi. DS VIII, 2863.

KIZILBACAK: Yapıncak üzümü. DS VIII, 2863.

KIZILBACAK: Yemeği yapılan, kökle gövde arası turuncu olan bir çeşit yaban otu, kırpancarı. DS VIII, 2863.

KIZILBURUN: Pembemsi yeşil renkli, güzel kokulu bir çeşit erik. DS VIII, 2863.

KIZILCA: 1. Yaprakları geniş ve tohumları şeker pancarına benzeyen bir ot. 2. Pazı bitkisi. DS VIII, 2864.

KIZILCIK: 1. Harmanlarda süpürge olarak kullanılan kızıl gövdeli, sarı çiçekli, bodur boylu bir ot. 2. Kırılarda ve nadas bırakılan tarlalarda yetişen bir çeşit zehirli ot. 3. Yeşil parlak yapraklı, toprak üzerine yayılan, sarmaşıkgillerden bir bitki. DS VIII, 2864.

KIZILCIRIK: Tarlalarda biten, lahana büyüklüğünde, diken yapraklı, kırmızı renkli, zararlı bir çeşit ot. DS VIII, 2864.

KIZILDİP: Pancar. DS VIII, 2864.

KIZILEĞLİM: Domates. DS VIII, 2864.

KIZILENİK: Kökünden kırmızı boya çıkarılan bir ot. DS VIII, 2864.

KIZILGÖZDİKENİ: <Lat. *scolymuscompositae*> Sarı diken, altın diken. DS VIII, 2865.

KIZILGÜCÜK: Havuç. DS XII, 4559.

KIZILİŞGİLDİ: Kırmızı yaban mersini. DS VIII, 2865.

KIZILLIK: Üzerinde kızılıcığa benzer meyvesi biten bir çalı. DS VIII, 2866.

KIZILOT: Havuç. DS VIII, 2866.

KIZILOT: 1. Bir çeşit ot. 2. Eğrelti otu. 3. Bağlarda teveklere sarılan sarmaşıkgillerden bir ot. DS VIII, 2866.

KIZYANA: Pembe renkli, yuvarlak taneli, ince kabuklu bir çeşit üzüm. DS VIII, 2869.

KİALAN: İğde yaprağı gibi yaprakları, beyaz çiçeği olan, haziran ayında dağlarda görülen bir bitki. DS VIII, 2869.

KİALMAS: bk. ahlat. DS VIII, 2869.

KİBRE: Bir çeşitot. DS VIII, 2869.

KİLİ: “bir tür meyve adı” ŞSL. ÇTS, 633.

KİLİMUCU: İtir çiçeği. DS VIII, 2871.

KİNÇİ: Susam (DM) KTS, 149.

KİNKAR: Devedikeni, diken. DS VIII, 2873

KİRAS: Far. Kiraz (CC) *krş.* kiraz KTS, 149

KİRAZ: Far. Kiraz (CC) *krş.* kiras KTS, 149

KIREN: Kızılıcık. DS VIII, 2876.

KİREMİT: “bir tür büyük ağaç bk. dıraht, dopku, güçüm, kıpçak (2), kirkev (1), kogem, künde (3), nā cū , naju, selem, sıriş, şecer, şecere, tokuz ton, üç kat, yığ aç (1), ābnū s, ağ ac, ağ aç, aman kara, cecek, cencek (1), çeçek, çençek (1), çıpçak, devha, yığ ac (1)” ŞSL. ÇTS, 636.

KİREZ: Kiraz. DS VIII, 2877.

KİREZARMUDU: Kiraz zamanı yetişen bir çeşit armut. DS VIII, 2877.

KİRİŞ: 1. Pırasa. 2. Taşlar arasında biten bir çeşit ot. 3. Havuç. DS VIII, 2878.

KİRKİT: Badem şekeri biçiminde, tatlı ve gevrek bir çeşit üzüm. DS VIII, 2879.

KİRLİCE: Şarap ve sirke yapmaya yarayan, üzeri benekli, yapınca denilen bir çeşit üzüm. DS VIII, 2879.

KİRMİT: Ağaçların arasında biten, yenilen bir çeşit mantar. DS VIII, 2881.

KİRKEV: “armut ağacına benzer yabani bir ağaç adı bk. dıraht, dopku, güçüm, kıpçak (2), kiremit (1), kogem, künde (3), nā cū , naju, selem, sıriş, şecer, şecere, tokuz ton, üç kat, yığ aç (1), ābnū s, ağ ac, ağ aç, aman kara, cecek, cencek (1), çeçek, çençek (1), çıpçak, devha, yığ ac (1)” ŞSL. ÇTS, 637.

KİRPIBAS: <Lat. *sparganium*> Hayvanın yayılımı için uygun olarak bilinen otsu bir bitkidir. // *Şabındıq, jayılmıdıqqa jatatın şöptesin ösimdik tuwısı.* QTÄS, 631.

KİRTİK KİRAZ: Geç olgunlaşan sert bir çeşit kiraz. DS VIII, 2883.

KİRTİL: Havuç DS VII, 2373; DS XII, 4561

KİŞNİŞ: Yaban maydanozu. DS VIII, 2886

KİŞNİÇ: Kişniş otu (BM) KTS, 150

KİTİRA: Yabanî meyan otu. keven (CC) KTS, 151

KİVVEN: Keven otu (BV) KTS, 151

KİŞTE: “lezzetli bir tür meyve bk. yimiş, alya, bā r (1), ber (2), fağihe, gaysi, meyve, mive, mibçen, nebek (1), savaqıl, ş emā r, ş emer, ş emere, terenik, talğ an (3)” LM. ÇTS, 640

KİŞNİC: Far. kişmiş. EATS, 462

KİŞNİŞ: Far. yabani maydanozu. EATS, 462

KİYİZKİYİK: Bir çeşit bitki. // *Şöptiñ bir türi*. QTÄS, 41.

KİYİKOTI: <Lat. *ziziphora*> Aromatik dağlı çimendir. // *Tawda ösetin xoş iyisti şöp*. QTÄS, 43

KİZİR: Kökü ve yaprağı yenilen küçük bir ot. DS VIII, 2888.

İYİSTİ KİYİKOTI: 8-50 cm boyunda, kalın köklü, dik, Dudakçiçekliler cinsine ait aromatik bitki. // Büyüklüğü 8-50 cm olan kalın köklü, dik saplı Lamiaceae cinsine ait hoş kokulu bir bitkidir. QTÄS, 43.

KOBAR: Meşe ağacı. DS VIII, 2890.

KOBUK: Çayırarda biten, yaprakları dikenli ve yassı,patatesebenzeyen bir bitki. DS VIII, 2890.

KOCABAKLA: Bir çeşit bakla. DS VIII, 2891.

KOCABAŞ: 1. Pancar. 2. Turp. 3. Lahana. DS VIII, 2891.

KOCABAŞI: 1. bk. kocabaş. 2. Mavi renkli çiçeği ve nohut büyüklüğünde tohumu olan bir buçuk metre boyundaki dikenli bir ot. DS VIII, 2891.

KOCA BUĞDAY: İri taneli, yumuşak ve sarımsı bir çeşit buğday. DS VIII, 2891.

KOCADEPEN: Sulu, kabukları ince ve küçük bir çeşit armut. DS VIII, 2891.

KOÇAÇ: Armut. DS VIII, 2893.

KOÇAN: Yere lması. DS VIII, 2894.

KOFUL: Bodur ağaç. DS XII, 4563.

KOFURGALIK: Dağlarda yetişen, ilkbaharda sarı çiçek açan ve harman süpürgesi yapılan bir çeşit bitki. DS VIII, 2900.

KOĞALIK: hasırotu. EATS, 465.

KOĞUŞ: kayın ağacı. EATS, 464.

KOĞUŞ AĞACI: Dağ yamaçlarında yetişen, dallarından ok ve yay yapılan bir çeşit ağaç, kayın ağacı. DS VIII, 2903.

KOKA: Batalıklarda yetişen ucu sivri saz. DS VIII, 2904.

KOKAR: Domates. DS VIII, 2904.

KOKAR AĞAÇ: Mürver ağacı. DS VIII, 2904.

KOKARCIK: Arpacık soğanı, küçük soğan. DS VIII, 2904.

KOKARGANAK: Kötü kokulu bir çeşit ot. DS XII, 4563.

KOKAR OT: 1.Kokulubir yaban otu. 2. Kereviz. DS VIII, 2905.

KOKAR OTU: bk. kokar ot. DS VIII, 2905.

KOKARZADE: bk. kokarganak. DS XII, 4563.

- KOKAZ:** Yaban pırasası. DS VIII, 2905.
- KOKCEVİZ:** Kabuklu ceviz. DS VIII, 2905.
- KOKONEBUĞDAY:** Çok tane veren bir çeşit buğday. DS VIII, 2906.
- KOKOZ:** Ahlat, yabani armudu. DS VIII, 2906.
- KOKU AĞACI:** öd ağacı. EATS, 465
- KOKULU NARPİS:** Nane. DS VIII, 2906.
- KOLAK:** Ekşi ve iri bir çeşit kış elması. DS VIII, 2907.
- KOLOZ:** Bir çeşit sarı buğday. DS VIII, 2911.
- KOLUNCUK:** Kadın parmağı denilen ot. DS VI, 2193.
- KOMAR:** Fundalıkta yetişen, iki üç metre boyunda, kışın yapraklarının dökmeyen, iri ve mor çiçekleri olan bir çeşit ağaç. DS VIII, 2914.
- KOMŞUGEZEN:** Evde küçük alanlarda yetişen ve her tarafa kolatarak uzayan bir süs bitkisi. DS VIII, 2914.
- KORMAN:** Yaban pırasası, bir çeşit sarımsak. DS VIII, 2926.
- KORUK:** Zeytinin çiçeğini döktükten sonra kalan ufak meyvesi. DS VIII, 2928.
- KORUNGA:** Bir çeşit yaban yoncası, tırfil otu. DS VIII, 2929.
- KOŞKOZ:** [koşkuş] Yer altından çıkarılan ve yenilebilen bir çeşit bitki. DS VIII, 2933.
- KOŞNI:** <Lat. *Umbelliferae* > Diş hilali otu. DS VIII, 2934
- KOVA:** Hasır örülen ot, saz. DS VIII, 2938.
- KOVA DİKENİ:** Hasır otu. EATS, 472.
- KOVA SAZI:** Hasır otu. EATS, 472.
- KOYUNDİBİ:** Bir çeşit ot. DS VIII, 2943.
- KOYUNGÖZÜ:** 1. Papatya. 2. Mor çiğdem. 3. İri ve yassı taneli bir çeşit kara üzüm. DS VIII, 2944.
- KOYUN GÖZÜ:** Bir cins iri papatya. EATS, 474.
- KOYUN KIRAN:** İlâç yapmakta kullanılan bir çeşit bitki, sarı kantaron. DS VIII, 2944.
- KOYUNMANTARI:** Bir çeşit mantar. DS VIII, 2944.
- KOZ:** Far. ceviz. EATS, 474.
- KOZ:** Ceviz. EATS, 184.
- KOZAK:** Ham meyve, olmamış meyve. DS VIII, 2945.
- KOZAK ÜZÜMÜ:** Kalın kabuklu, iri taneli, çekirdekli, siyah ya da beyaz Bir çeşit üzüm. DS VIII, 2945.
- KOZALAK:** bk. kozak. DS VIII, 2945.

KÖBENQUYRIQ: <Lat. *cousinia*> Asteraceae cinsine ait yıllık, iki yıllık ve çok yıllık bir bitkidir. Kobenkuyruğun Kazakistan'ın her yerinde 56 türüne rastlanmaktadır. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatin bir, eki jäne köpjıldıq ösimdik. Köbenquyriqtıñ Qazaqstannıñ barlıq jerinde kezdesetin 56 türi bar* (QUÉ). QTÄS, 159.

KÖBÜR: Karadut. DS VIII, 2946.

KÖÇE: Bulgur (TZ) KTS, 156.

KÖÇET ELMASI: Sonbaharda yetişen, çabuk çürümeyen, sert ve sulu bir çeşit elma. DS VIII, 2947.

KÖDE: <Lat. *stipa*> Poaceae ailesine ait bitkinin bir türüdür. // *Sulu tuqımdas ösimdikterdiñ bir türi*. QTÄS, 171.

KÖGEM: “sert bir ağaç bk. dıraht, dopku, güçüm, kıpçak (2), kiremit (1), kirkev (1), künde (3), rā ū, naju, selem, sırk, şecer, şecere, tokuz ton, üç kat, yığ aç (1), ābrū s, ağ ac, ağ aç, aman kara, cecek, cencek (1), çeçek, çençek (1), çıpçak, devha, yığ ac (1)” ŞSL. ÇTS, 653.

KÖĞREK: İlkbaharda dağlarda biten, 1-2metre uzunluğunda, göbeği kuruyunca dik ve mantar gibi olan bir çeşit bitki. DS VIII, 2950.

KÖHNAR: Susam. DS VIII, 2950.

KÖK: Saman (TA) KTS, 156.

KÖKBAS: <Lat. *eryngium*> Yaprakları ince olan çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Japıraqtarı juqa bolıp keletin köpjıldıq şöptesin ösimdik*. QTÄS, 232.

KÖKBASGÜL: <Lat. *echium*> Bozkırlı bölgelerde, yol kenarlarında yetişen dikenli iki veya çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Dalalı aymaqtarda, jol jağalarında ösetin sabağı tik jäne tikenek qıltandı eki nemese köpjıldıq şöptesin ösimdik*. QTÄS, 232.

KÖKBASSÖP: <Lat. *nepeta*> Büyüklüğü 5-40 cm olan Haziran ve Temmuz aylarında çiçek açan Lamiaceae ailesine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Biyiktigi 5-40 cm bolatın, mawsım-şilde aylarında güldeytin, erindigüldiler tuqımdasına jatatin köpjıldıq şöptesin ösimdik*. QTÄS, 232.

KÖKBİYİK: Kırsal bölgelerde yetişen bir ottur. // *Qırğa, quwañ jerge şığatın şöp*. QTÄS, 233

KÖKBOYAW: Meyvesi lezzetli, hoş kokulu meyveli tahıldır. // *Jemisi dāmdi, xoş iyisti jiydekti daqıl*. QTÄS, 233.

KÖKBUTA: <Lat. *calluna*> Yüksekliği 30-70 cm olarak yetişen, budaklı, yaorakları ufak, hep yeşil olan çalıdır. // *Biyiktigi 30-70 cm bolatın, butalı, japıraqtarı usaq, mähgi jasıl buta*. QTÄS, 233.

KÖKBÜLDİRGEN: Rosaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Rawşan güldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik, jiydekti daqıl.* QTÄS, 233.

KÖKÇİÇEĞİ: Salep çiçeği. DS VIII, 2951.

KÖKEK JALINGÜL: <Lat. *coronaria flos cuculi*> Rosaceae cinsine ait, Hazrian, Temmuz aylarında çiçek açan, büyüklüğü 30-100 cm çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Qalampır tuqımdasına jatatın, mamır-şilde aylarında güldeytin, biyiktigi 30-100 cm köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 235.

KÖKEKŞÖP: <Lat. *gymnadenia*> Çiçek tohumları kalın hem hoş kokulu, yaprakları zıt yetişen çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Gülşoğırı qalıñ äri xoş iyisti süysinder tuqımdasına jatatın sabağı budır, japıraqtarı kezektese ornalasatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 235.

KÖKELMA: İri ve yeşil renkli bir çeşit elma. DS VIII, 2951.

KÖKEMARAL: <Lat. *ziziphora*> Tedavi amaçlı kullanılan, kalın köklü çok yıllık bir ottur. // *Emge paydalanılatın, juwan tamırlı, köpjıldıq dârilik şöp.* QTÄS, 235.

KÖKEN: Şeftali (TA) KTS, 156.

KÖKEN: <Lat. *thymelaea*> Ceviz benzeri meyveleri ve tıbbi özellikleri olan zehirli otlar cinsine ait çok yıllık bir çalı. // *Jemisi jañğaqşa tärizdi bolıp keletin, dârilik qasiyeti bar uwlı şöptesin ösimdikter tuqımdasına jatatın köpjıldıq buta ağaşı.* QTÄS, 235.

KÖKGÜL: <Lat. *gentiana*> Oval yapraklı, mavi çiçekli, bazen sarı renkli, tek yıllık otsu bir bitkidir. // *Japırağı sopaqşa, güli kök, keyde sarı tüsti keletin birjıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 233№

KÖKJALBIZ: <Lat. *nepeta*> Büyüklüğü 27-32 cm olan ufak gri tüklü yapraklı çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Biyiktigi 27-32 cm bolıp keletin, mayda bozğılt tük basqan japıraqtarı bar köpjıldıq dârilik ösimdik.* QTÄS, 236.

KÖKJAWLIQ: <Lat. *veronica*> Plantaginaceae ailesine otsu bir bitkidir. // *Sabınkök tuqımdasına jatatın şöptesin ösimdik.* QTÄS, 236.

KÖKJİYDEK: Subtropiktik ve soğuk bölgelerde yetişen kuşburnu benzeri çalıdır. // *Qoñırjay jäne suuq beldewlerde ösetin iybüldirgen tuqımdas buta.* QTÄS, 237.

KÖKQASQA: Betege cinsli ottur. // *Betege tuqımdas şöp.* QTÄS, 239.

KÖKNÄR: <Lat. *papaver*> Süt benzeri beyaz renkli, tıbbi, gıda ve kozmetik için yetiştirilen yuvarlak meyveli otsu bir bitkidir. // *Süt tärizdi aq şırıştı, dârilik, tağamdıq, äsemdik üşin ösireletin, jemisi domalaq köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 239.

KÖKNAR: Çam fıztığı (İH) KTS, 157.

KÖKPEK: Lat. *atriplex*> Şöldi jerde ösetin aşçı, qattı şöp. QTÄS, 241.

KÖKSAGIZ: <Lat. *taraxacum koksaghus*> Çiçeği sarı renkli, kökünden süt benzeri sıvı alınan bir yıllık otsu bir bitkidir. // *Güli sarı tüsti, tamurınıñ qabığında süt şırındaş kawçuk talşıqtarı bar köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 241.

KÖKSULTAN: 3-4 metreye kadar yetişen iri meyveli erik türüdür. // *Boyu 3-4 metrge deyin ösetin, jemisi iri bolatın, alşanıñ bir türi.* QTÄS, 243.

KÖKTAL: <Lat. *salix pentanda*> Yüksekliği yaklaşık 6-16 metre olan yeşil renkli çalı benzeri ağaçtır. // *Biyiktigi şamamen 6-16 metrdey bolatın küñgirt jasıl buta tektes ağaş.* QTÄS, 244

KÖKTEMGİ JANARGÜL: <Lat. *adonis vernalis*> Yüksekliği 12-40 cm olan otsu saplı çok yıllık bir bitkidir. // *Biyiktigi 12-40 cm bolatın, şöp sabaqtas, köpjıldıq ösimdik.* QTÄS, 246.

KÖKTEREK: <Lat. *populis tremula*> Yüksekliği yaklaşık 35 metre olan budaklı ağaçtır. // *Biyiktigi şamamen 35 metrdey bolatın butaqtı ağaş.* QTÄS, 246.

KÖKTÖBET: Tıbbi ve zehir etkisi olan sunizit benzeri hastalıklara iyi gelen bir ottur. // *Därilik uwlı qasıyeti bar, mañqa awruwına qarşı qoldanılatın şöp.* QTÄS, 248.

KÖKŞAĞIR: <Lat. *artemisia marschalliana*> Soğan benzeri otsu bir bitkidir. // *Juwsan tuqımdaş şöptesin ösimdik.* QTÄS, 248.

KÖKŞEGÜL: <Lat. *polemonaic*> Haziran ve Temmuz aylarında çiçek açan çok yıllık bir bitkidir. // *Mawsım-şilde aylarında güldeytin köpjıldıq ösimdik.* QTÄS, 248.

KÖKŞEŞEK: <Lat. *echium*> Hayvan yemi için uygun olmayan iki yıllık otsu bir bitkidir. // *Mal jemeytin, biraq omarta şaruwaşılığı üşin mañızı zor, eki jıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 248.

KÖKŞOLAQ: Hayvan yayılımı için ot. // *Jayılımdıq şöp.* QTÄS, 249.

KÖKÜN: Erik (Ki) KTS, 157.

KÖLEDOYURAN: İri ve yuvarlak taneli, koyu renkli bir çeşit üzüm. DS VIII, 2953.

KÖMÜRCÜ ŞIKIĞI: İnce saplı, ince yapraklı, ilkbaharda açan kırmızı renkli bir çeşitkır çiçeği, bir çeşit gelincik. DS VIII, 2957.

KÖMÜRGEN: <Lat. *urginea maritima*> ada soğanı 260/227. DLT, 737.

KÖMÜRTUT: Kara renkli dut. DS VIII, 2957.

KÖMÜŞCİCİĞİ: Uzun taneli bir çeşit kara üzüm. DS VIII, 2958.

KÖNBİS: Toprak ve su seçmeyen suda yetişen oksijen üreten bir bitkidir. // *Topıraq pen suda talğamaytın, suga ottegi böletın ösimdik.* QTÄS, 291.

KÖNDAR: Kayalıklarda biten güzel kokulu bir çeşit ot. DS VIII, 2958.

KÖNER: Çam fıstığı ağacı ve meyvesi. DS VIII, 2959.

KÖNİK: Hindiba DS VIII, 2959.

KÖPEK CEVİZİ: Tohumu baş ağrısı için koklanan bir çeşit bitki. DS VIII, 2960.

KÖPEK GÜLÜ: Yaban gülü. DS VIII, 2960.

KÖPEK LOLOSI: Gelincik. DS VIII, 2960.

KÖPEK MANTARI: Bir çeşit zehirli mantar. DS VIII, 2960.

KÖPEK MEMESİ: <Lat. *solanumnigrum*> Kimi ilaçların yapılmasında kullanılan patlıcangillerden bir bitki, it üzümü. DS VIII, 2960.

KÖPEK MENEKŞESİ: Sarmaşık türünden bir çeşit bitki. DS VIII, 2960.

KÖPEK ÜZÜMÜ: Yaprakları söğüt yaprağı biçiminde, meyveleri siyah ya da kırmızı olan bir çeşit ot. DS VIII, 2960.

KÖPÜK ELMASI: Sonbaharda yetişen kırmızı renkli, ekşimsi, dayanıklı bir çeşit elma. DS VIII, 2961.

KÖPÜRCEK: Sabun gibi sudak öpüren bir çeşit ot. DS VIII, 2962.

KÖREK: Baldıran otu. DS VIII, 2963.

KÖRTİKEN: Kaba yapılı, gayet sık, bozumsu yeşil renkte ve çalı gibi dikenli bir çeşit bitki. DS VIII, 2968.

KÖSE: bk. köse buğday. DS VIII, 2971.

KÖSEBUĞDAY: Başağı kılçıksız bit çeşit beyaz buğday. DS VIII, 2971.

KÖSEBUĞDAYI: bk. köse buğday. DS VIII, 2971.

KÖSEHALİL: Çok tatlı, yuvarlak taneli bir çeşit beyaz üzüm. DS VIII, 2972.

KÖSE OTU: Kuraklık nedeniyle büyüemeyen ot. DS VIII, 2972.

KÖSE SEFER: Dolmalık bir çeşit kabak. DS VIII, 2972.

KÖSETAHİLİ: bk. kösebuğday. DS VIII, 2972.

KÖSGÜÇ: Tarlalarda kendiliğinden yetişen, toprak altındaki güzel kokulu yumru kökü yenilebilen bir çeşit bitki. DS VIII, 2972.

KÖSİK: <Lat. *daucus carota*> Kumlu ve susuz yerlerde yetişen havuç benzeri bir bitkidir. // *Dalalıqta, qumdaq jerlerde ösetin tamırjemisti, säbiz tärizdi jabayı ösimdik.* QTÄS, 370.

KÖSÜM: Siyah kayaların üstünde biten, yün boyamaya yarayan bir çeşit sarı yosun. DS VIII, 2978.

KÖYAĞI: Yuvarlak, taneleri bir birinin üstüne sıkışmış, sulu ve tatlı bir çeşit pekmezlik üzüm. DS VIII, 2983.

KÖYEG: Mantar (İM) KTS, 160.

- KÖYGÖÇÜREN:** Ekin arasında görülen ve ürüne zarar veren bir çeşit dikenli bitki. DS VIII, 2983.
- KÖZDÄRI:** <Lat. *euphrasia*> Orobanchaceae cinsine ait bir veya iki yıllık otsu bir bitkidir. // *Nawrızgülder tuqımdasına jatatın bir, eki jıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 213.
- KPRA:** малина / *ahududu* (Rach II 3/49). DTS, 321.
- KPRA:** Ağaç çiçeği, *rubus idaeus*. H. II. 24, 49. EUTS, 184.
- KŞTİ:** İlaç olarak kullanılan bir bitki çeşidi: H. II.8. 42. EUTS, 124.
- KUBAR:** Meşe ağacı. DS VIII, 2987.
- KUBATÇA:** Papatya. DS VIII, 2988.
- KUDFASULYE:** Kılçıksız fasulye. DS VIII, 2990.
- KUDORU:** Fasulye. DS VIII, 2990.
- KUDULUK:** Sazlıkta biten iki metre yükseklikte otlar. DS VIII, 2991.
- KUKUK:** Mor renkli bir çeşit kır çiçeği. DS VIII, 2992.
- KUKURUZ:** Mısır buğdayı. DS VIII, 2993.
- KULAK:** Çamlıklarda biten, yemeği yapılan bir çeşit ilkbahar bitkisi. DS XII,4571.
- KULECIK:** Kırdan yetişen bir çeşit mantar. DS VIII, 2995.
- KULFAL:** Morzambak. DS VIII, 2995.
- KULUMCAK:** Yenilen bir çeşit yaban bitkisi. DS VIII, 2997.
- KUMARA:** Dağ çileğine benzer meyveleri olan bir bitki. DS VIII, 2999.
- KUMARMUDU:** Sarı renkli bir yaz armudu. DS VIII, 2999.
- KUMDA:** Sulak yerlerde yetişen, ince gövdeli, uzun ve yumuşak sarmaşık ağaççığı. DS VIII, 2999.
- KUMDARI:** Tanelerinin uçları sivri ve küçük mısır. DS VIII, 2999.
- KUMERİĞİ:** Yaban eriği. DS VIII, 2999.
- KUMLAK:** <Lat. *convolvulus arvensis*> Sarmaşığa benzer bir bitki (tarla sarmaşığı) 239/207 DLT, 746.
- KUMPİRÜZÜMÜ:** Çavuş üzümü. DS VIII, 3000.
- KUNDURU:** Başağı dört sıralı bir çeşit sert, sarı buğday. DS VIII, 3001.
- KUNDUZ BUĞDAY:** Kalın, kısa ve yuvarlak taneli bir çeşit buğday. DS VIII, 3001.
- KUNT:** Beyaz, sık taneli bir çeşit üzüm. DS VIII, 3003.
- KURBAĞA GÖZÜ:** Küçük beyaz taneli bir çeşit üzüm. DS VIII, 3005.
- KUREYŞ:** Geç olgunlaşan, yuvarlak taneli bir çeşit üzüm. DS VIII, 3007.

- KURMUT:** 1. Yaban armudu. 2. Kırmızı, küçük, çekirdekli meyveleri olan bir yaban ağacı. DS VIII, 3008.
- KURTKULAĞI:** [kuzubaşı, kuzukemirdi, kuzukişnişi, kuzukulağı] Geniş yapraklı, kalın köklü yenilen bir bitki. DS VIII, 3010.
- KURUDAN:** Patlıcanı andıran bir ot. EATS, 483.
- KURUGAN:** Ekin içlerinde biten, yemeği yapılan bir bitki. DS VIII, 3011.
- KURULGAN:** Kalkan dikenini de denilen uzun saplı, küçük kırmızı çiçekler açan dikenli bir bitki. DS VIII, 3012.
- KURUŞAKŞAK:** bk. kurutakırdak. DS VIII, 3012.
- KURUTAKIRDAK:** Ceviz. DS VIII, 3013.
- KUSIK:** Fındık 192/165, 596/488 DLT, 750.
- KUSKUSA:** <Lat. *cyclamenprimulaceae*> Siklamen çiçeği. DS VIII, 3014.
- KUŞAĞZI:** Aslan ağız çiçeği. DS VIII, 3014.
- KUŞALA:** Kuşala siti bala // название растения / *bitki adı* (TT VII40/126). DTS, 322.
- KUŞAYAĞI:** Böreğe konulan bir çeşit ot. DS VIII, 3014.
- KUŞ BÖYREĞİ:** Mor renkli, iri taneli, gevrek bir çeşit üzüm. DS VIII, 3014.
- KUŞBUDAK:** Keresteye elverişli, uzun koyu yeşil yapraklı çok sert bir ağaç. DS VIII, 3014.
- KUŞÇA:** Küçük hıyar. DS VIII, 3015.
- KUŞÇIRLIĞI:** Yenilir bir cins mantar. DS VIII, 3015.
- KUŞEKMEĞİ:** 1. Ebegümesi. 2. Bir ilkbahar bitkisi, madımak. 3. Bodur bir çeşit ağacın kırmızı, küçük meyvesi. DS VIII, 3015.
- KUŞ ETMEĞİ:** Çoban dağarcığı. EATS, 483.
- KUŞFESLEĞİ:** Yaban bezelyesi. DS VIII, 3015.
- KUŞGÖZÜ:** 1. İlkbaharda çıkan, yemeği yapılan bir ot. 2. Kuş üzümü. DS VIII, 3015.
- KUŞKERDİMESİ:** bk. kuşkuş otu. DS VIII, 3015.
- KUŞ KİRAZI:** Yaban kirazı. DS VIII, 3015.
- KUŞKUŞ OTU:** [kuşkerdimesi, kuşkuşu, kuşmancarı] Yenilir bir çeşit yaban bitkisi. DS VIII, 3016.
- KUŞNARI:** Çekirdeksiz tatlınar. DS VIII, 3016.
- KUŞ OTU:** Buğdaygillerden küçük taneli bir bitki, kuş yemi. DS VIII, 3017.
- KUŞULAK:** Böreğe konan bir çeşit ot. DS VIII, 3017.
- KUŞÜBÜĞÜ:** Aslan ağız çiçeği. DS VIII, 3017.
- KUŞYÜREK:** Tavukların sevdiği açık yeşil yapraklı bir çeşit ot. DS VIII, 3017.

QUVA: quva ‘çiçek’: TT. VII. 36, 13. EUTS, 190.

KUYGUÇ: İnce saplı, küçük yapraklı, baharda çıkan beyaz çiçekli bir kır otu. DS VIII, 3019.

KUZGUN ARMUDU: Sert, yumurta biçiminde, sarı renkli bir çeşit armut. DS VIII, 3021.

KUZGUNOTU: Eğrelti otu. DS VIII, 3021.

KUZLA: Kar çiçeği. DS VIII, 3022.

KUZUBAŞI: bk. kurtkulağı. DS VIII, 3022.

KUZUBÖPREĞİ: Sert taneli, siyah, yuvarlak bir çeşit üzüm. DS VIII, 3022.

KUZUDILI: Bir cins bitki. DS VIII, 3022.

KUZUGÖBEĞİ: Bir çeşit mantar. DS VIII, 3022.

KUZUKEMİRDİ: bk. kurtkulağı. DS VIII, 3022.

KUZUKULAĞI: bk. kurtkulağı. DS VIII, 3022.

KÜLLÜK: Eğrelti otu. DS VIII, 3030.

KÜLLÜKARA: Bir çeşit kara üzüm. DS VIII, 3031.

KÜLTESİZDER: Çiçek ve sapsızlarında yaprak bulunmayan bitkilerdir. // *Jelmen anemofiyldi tozañdanatın, gülderinde külte japırağşaları bolmaytın ösimdikter.* QTÄS, 474.

KÜMÜT: название растения/*bitki adı*: kümüt çeç ak öñiñä oqşatı подобно цвету цветка кюмют/*bir çiçeğin çiçeği gibi (Suv 658/16).* DTS, 326.

KÜNBAĞIS: Tamamen olgunlaştığında büyüklüğü 2,5 metreyi geçen, iri yapraklı, sarı çiçekli, yağlı tahıllı Asteraceae cinsine ait bir yıllık bitkidir. // *Ösip jetilgen kezde biyiktigi bir jarım-eki metrden asatın, iri japıraqtı, sarı güldi, däni maylı, kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın bir jıldıq mädeniy ösimdik.* QTÄS, 509.

KÜNBAĞAR: Ay Çiçeği . // *Künbağıs.* QTÄS, 510.

KÜNGEBAĞAR: Ay Çiçeği . // *Künbağıs.* QTÄS, 510.

KÜNÇİ: Far. (<küncid) Susam (BM) *krş.* künci KTS, 168.

KÜNÇÜ: [künci, küncüt, kürdüç, künlü] Susam t a n e s i . DS VIII, 3036.

KÜNÇ: Far. Köşe (GT) KTS, 168.

KÜNÇİ: Far. (<küncid) Susam (TZ) *krş.* künci. KTS, 168.

KÜNÇİ: İlaç yerine kullanılan ‘abrus precatorius’ adlı bitki: H. II. 6, 19 [not s.37; 1, 19]. EUTS, 122.

KÜN ÇİÇEĞİ: “ay çiçeği, gün döndü” ŞSL. ÇTS, 683.

KÜNDE: “iri kalın ağaç bk. dıraht, dopku, gücüm, kıpçak (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, nā cū , naju, selem, sırık, şecer, şecere, toköz ton, üç kat, yğ aç (1), ābnū s, ağ ac, ağ aç, aman kara, cecek, cencek (1), çeçek, çençek (1), çıpçak, devha, yığ ac (1)” BV. ÇTS, 683.

KÜNDER: Bir bitki (BV) KTS, 168.

KÜNDÜS: Bir bitki (BV) KTS, 168.

KÜPDÜŞEN: Kaz yumurtası büyüklüğünde tatlı bir çeşit kış armudu. DS VI, 3040.

KÜPELİ: İki renkli bir çeşit çiçek. DS VIII, 3041.

KÜPKIRAN: Gelincik çiçeği. DS VIII, 3041.

KÜREÑOT: Onagraceae ailesine ait yıllık ve çok yıllık yetişen otsu veya yarı budaklı bitkidir. // *Küreñot tuqımdasına jatatın bir jäne köpjıldıq şöptesin ösimdik nemese şala buta.* QTÄS, 552.

KÜRİŞBAS: *Baklagiller cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // Astıq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QTÄS, 571.

KÜRREŞ: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 169.

KÜRT: Ayva (Kİ) KTS, 169.

KÜRT: Dağlık ve kayalık yerlerde yetişen, siyah üzüm gibi meyveleri olan sağlam kerestelik bir ağaç. DS VIII, 3046.

KÜRÜÇ: Bir çeşit sert ağaç. DS VIII, 3047.

KÜRÜÇ: Kimyon, H. II. 8; 38=krüç. EUTS, 123.

KÜSKÜT: Bir çeşit yapışkan ot. DS VIII, 3051.

KÜSTÜM: Eflatun renkli bir çeşit boru çiçeği. DS VIII, 3051.

İYT KÜŞALASI: Yüksekliği 15-40 cm olan, üçgen gelen uzun saplı düğümlü bir bitkidir. // *Biyiktigi 15-40 cm, japıraq taqtası uşburıştı, tandawır pişindi, uzun sağaqtı bolıp keletin tüynekti ösimdik.* QTÄS, 583.

KÜŞÄLA: Küşala. Kazakistan’da Moyinkum ile Kızımkum çöllerinde ve Karataw ile Tanrı dağlarının batısında yetişen 2 türü mevcuttur. // *Qazaqstanda Moyinqum men Qızılqum şölinde, Qaratawda jäne Tyan-Şanniñ batısında ösetin 2 türi bar: iyt küşälası men Regel küşälası (QUÉ).* QTÄS, 584.

KÜŞNE: Burçak. DS VIII, 3052

KÜTE: Bir çeşit salatalık, yaban hıyarı. DS VIII, 3053.

KÜTKÜTÜ KİRAZ: Bir çeşit sert kiraz. DS VIII, 3054.

KÜTNER: Siyah çam, köknar. DS VIII, 3054.

KÜTÜK: Lahana. DS VIII, 3055.

KÜTÜR: Olmuş karpuz. DS VIII, 3055.

KÜVRÜÇ: Dayanıklı ve uzun boylu bir çeşit ağaç. DS VIII, 3056.

KÜYMESGÜL: <Lat. *dictamnus*> Çiçeği kırmızısı, çift cinsli, on eril tohumlu, 5 dişi tohumlu olan çok yıllık bir bitkidir. // *Güli külgin qızğılt, qosjınıstı, bes tostağanşası bes kültesi, on atalığı, bes qyalı analığı bolatın ruwta tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik.* QTÄS, 449.

KÜYREWİK: <Lat. *salsola rigida*> Chenopodiaceae cinsine ait çöllü bölgelerde yetişen çok yıllık budaklı bitkidir. İlbaharda ilk çıkan bitki olarak bilinmekle beraber hayvan otu olarak bilinir. Çoğunlukla hayvan yemi olarak kullanılan bir ottur. // *Alabutalar tuqımdasına jatatın şöldi aymaqtarda ösetin köpjıldıq butaşıq ösimdik; köktemde erte şığıp, erte quwraytın, malğa öte juğımdı, köbine qoy jeytin malazıqtıq şöp.* QTÄS, 451.

KAARA YİGAÇ: “karaağaç” MÜN. ÇTS, 584.

KABABA: Biber (CC) KTS, 121.

KABAK: Kabak (zebze) (BV, CC, İM, KK, MS, TA, TZ) KTS, 121.

KABAK: “kavak (ağacı)” KE 157v/7, *kağak yığ açı* “kavak ağacı” KE 55r/16. HAS, 276.

KĀDIH: Ar. Ağaç vb. Deki çatlak veya kurt yeniği (MG) KTS, 122.

KAFR: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 123.

KAQIYA: Bir bitki (BV) KTS, 124.

KAMGAQ: “sarımsak” HŞ 2303. HAS, 284.

KAMIŞ: “kamiş” KE 132r/13, HŞ 1828, İML 182. HAS, 284.

KAMIŞ: Şeker kamişı, sazlık, sap (BM, CC, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, RH, TZ) *krş.* hamış KTS, 125.

KANTÜRÜYYÜN: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 126.

KARBÜS: Far. (<ḥarbüz) Karpuz (KK) *krş.* karbuş, karpuz. KTS, 128.

KARBUŞ: Far. (<ḥarbüz) Karpuz (DM, MS) *krş.* karbus, karpuz. KTS, 128.

KARPUZ: Far. (<ḥarbüz) Karpuz (KF, Kİ, TZ) *krş.* karbus, karpuş. KTS, 129.

KASTANA: Yun. (<kastanon) Kestane (CC) *krş.* kestene. KTS, 130.

KATAGAN: Hindiva otu (Kİ) KTS, 130.

KATGAN: Marul (TA) KTS, 130.

KATÜNĀ: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 132.

KAVAK: Kavak, kavak ağacı (TA) KTS, 132.

KAVAK: “kavak ağacı” ŞT. ÇTS, 595

KAUVUN: “kavun bk. Őemā me, tereg (1), yovuş (1), dōkōlek, dōkōlōk, gōrbek, kaba (1), lōk (1), tōynek, uur (2)” BD. TS, 596.

KAYIN: Kayın ağacı (TA) *krş*. kayın ağaşı kayın ağacı (DM) KTS, 133.

KAYING: Kayın ağacı (CC) *krş*. kayın (I) KTS, 133.

KAYSI: “erik, miŐmiŐ bkz, miŐmiŐ, irik (2), kemirte, tentegil, tentekel, ā lū , aluc, çoė an, dolana, erik, ōrōk, uru (2), erōksōn (2)” ŐSL. TS, 600.

KAZALAK: “ekevōk, kavak” ŞSL. TS, 601.

KAZ AYAGI: Maydanoz (İH) KTS, 135.

KI: Hardal (TZ) *krş*. kış (II) KTS, 143.

KILKIDIS: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 143.

KILKUUA: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 143.

KIN: Beyaz kavak ağacı (TA) KTS, 144.

KIPÇAK: “içi boŐ aėaç bk. dıraht, dopku, ėuōm, kiremit (1), kirkev (1), kogem, kōnde (3), nā cū , naju, selem, sırk, Őecer, Őecere, toėuz ton, ū kat, yıė a (1), ābnū s, aė ac, aė a, aman kara, cecek, cencek (1), eek, çençek (1), çıpçak, devha, yıė ac (1)” ŐT. TS, 623.

KISSA: Ar. Hıyar, salatalık (BV) KTS, 146.

KIŞ: Hardal (TZ) *krş*. kış (II) KTS, 146.

KOGUZ: oėūr denen bitki (TZ) *krŐ*. koėaz KTS, 152.

KOKURUŐ: Bir bitki (BV) KTS, 152.

KOLAN KUYRUė I: “bir tūr bitki adı” ŐSL. TS, 644.

KONA TARIG: Bir cins darı (İH) KTS, 153.

KOPUZ: “kavun, karpuz, bostan” ŞSL. TS, 648.

KORUK: OlgunlaŐmamıŐ ūzōm veya meyve (BV, DM, TA, TZ) KTS, 154.

KOVRA: Ekin sapı, ot, saman (CC) KTS, 155.

KOVUN: Kavun (CC, TZ) *krş*. huun, kavun KTS, 155.

KOZAK: 1. Yeşil kabuklu ceviz ve buna benzer yuvarlaklar (İH) 2. am fıstığı (Kİ) 3. Kozalak (TZ) KTS, 156.

KUA: Çin. hua ‘iek tūrō’. Suv. 608; TT. VII. 34, 10 = kuva. EUTS, 184.

KULAMIS: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 162.

KULUN: Bir iek tūrō. H. I. 10, 120. EUTS, 186.

KULUN OTU: Havlıcan. EATS, 480.

KURDEMANA: Ar. Bir bitki KTS, 163.

QURMA: Ar. Hurma, hurma ağacının yemişi (BM, KK, TA, TZ) *krş.* horma, hurma, korma KTS, 164.

QURT BAĞRI: “bir cicek adı bk. şiküfe, şüküfe, zehre (1), çêçek, çiçek (1), ergavān, ergūvān, gonca, gonçe, lātmer (1), kün kulağı, māyūķ (1), rūķ zamīrān” ŞSL. ÇTS, 672.

QURT KULAĞI: “bir bitki adı” ŞSL. ÇTS, 672.

QURTUMAN: Bezelye (DM) KTS, 164.

QURTUŞ: Kavun, karpuz kabuğu (TZ) KTS, 164.

QUŞ DİLİ: “diş ve budak ağacı” ŞSL. ÇTS, 674.

QUŞ ÜZİMİ: “çekirdeksiz üzüm” ŞSL. ÇTS, 674.

QUŞDI: Ar. ‘Costus’ adlı bir bitki olup, kökü ilaç yerine kullanılır. H. I. 8, 91; EUTS, 188.

QUZI KULAĞI: “bir tür sebze” ŞSL. ÇTS, 678.

-Q-

QALAQAY: Etkilenen bölgeyi fermente eden iyileştirici özelliklere sahip bir bitkidir. // *Tiygen jerin duwıdatıp aşıtatın, emdik qasıyeti bar ösimdik.* QÄTS, 121.

QALAMPIR: Çeşitli çiçekler ile güzelliği için yetiştirilen kokulu bir bitkidir. // *Aluwan tüsti güli bar äsemdik üşin ösiriletin xoş iyisti ösimdik.* QÄTS, 125.

QALTAGÜL: <Lat. *saltha*> Mayıs ve Haziran aylarında çiçek açan Ranunculaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Gülisarı, ne aq tüsti, mamır, mawsım ayında güldeytin sarğaldaq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 152.

QALUWEN: <Lat. *sonchus*> Asteraceae cinsine ait yıllık, iki yıllık ve çok yıllık otsu bitkiler. // *Örken jayıp qawlap ösetin, kürdeli güldiler tuqımdasına jatatın bir, eki jäne köp jıldıq şöptesin ösimdikter.* QÄTS, 160.

QANATJEMIS: <Lat. *thlaspi*> Lahana cinsine ait yıllık ve çok yıllık bir bitkidir. // *Oramjapıraq tuqımdasına jatatın bir jäne köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 223.

QANDAWIR: <Lat. *odontites*> Odontites ailesinin bir akrabası olan ve ekinlere büyük zarar veren yarı parazit bir bitkidir. // *Awılşaruwaşılıq daqıldarına ülken ziyyan keltiretin jartilay parazit ösimdik, sabınkök tuqımdasınıñ bir tuwısı.* QÄTS, 229.

QANDAWIR AYRAWIQ: <Lat. *salatagrostis lanceolata*> Tahıl cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Astıq tuqımdası, ayrawıq tuwısına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 229.

QANDIAĞAŞ: <Lat. *alnus*> Yaklaşık 20-30 m boyunda, koyu kahverengi kabuğu, hafif ahşap, kırmızı, geniş yapraklı ağaç. // *Biyiktigi 20-30 m-dey, qabığı qara qoñır, süreği jeñil, qızıl tüsti, jalpaq japıraqtı ağaş.* QÄTS, 232.

QANDIGÜL: <Lat. *pedicularis*> Scrophulariaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Sabıñkök tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 232

QANDIQ: <Lat. *eruthronium*> "İttis" (köpek diş) adında bir bitki. // «*İyttis*» atalatın ösimdik. QÄTS, 232.

QANDIM: Çölde yetişen bir ağaç. // *Şöl dalada ösetin buta tektes ağaş.* QÄTS, 232.

QANŞIYE: <Lat. *cerasus erythrocarpa*> Yaklaşık 70-200 cm yüksekliğinde, dağlarda yabani olarak yetişen çalı. // *Tawlı jerde jabayı türde ösetin, biyiktigi 70-200 cm-dey buta.* QÄTS, 241.

QAÑBAQ: Çöllerde, bozkırlarda, tuzlu bölgelerde yetişir ve kurduğunda ve kökünden söküldüğünde rüzgar tarafından üflenene otur. // *Şöldi, dalalı, sortañ jerlerde ösetin, kewip, tamırınan üzilgen soñ jeldiñ aydawımen jer bawırlap döñgelep jüretin şöp.* QÄTS, 245.

QAÑBAQ SORAÑ: <Lat. *salsola collina*> Chenopodiaceae cinsine ait yıllık otsu bir bitkidir. // *Alabuta tuqımdası, sorañ tuwısına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 245.

QARA AJIRIQ: Tahılların çok yıllık otsu bir bitkisi; karaşagır. // *Astıq tuqımdas köpjıldıq şöptesin ösimdik; qara şağır.* QÄTS, 277.

QARA BURİŞ: <Lat. *Pipera nigrum*> Sıcak iklimlerde yetişen biber ailesine ait çok yıllık bir sarmaşık benzeri bitkidir. // *Jılı jaqta ösip-önetin burış tuqımdasına jatatın köpjıldıq şırmawıq tärizdi ösimdik.* QÄTS, 280.

QARA QARAQAT: <Lat. *ribes nigrum*> Saxifragaceae cinsine ait meyvesi tatlı, mutfak ve tıbbi amaçlar için kullanılan çalıdır. // *Tasjarğandar tuqımdası jemisi tätti, aspazdıq äri därilik maqsatta qoldanılatın buta.* QÄTS, 288.

QARAAĞAŞ: Kuraklığa dayanıklı, koyu gri kabuklu, uzun yapraklı, sert gövdeli ağaç. // *Quwañşılıqqa tözimdi, qabığı qara sur, japırağı uzun, diñi qattı ağaş.* QÄTS, 308.

QARAAĞAŞ TUQIMDASI: <Lat. *ulmaceae*> Temelde ağaçlar, nadir çalılar şeklinde bulunan kosjarnaktı (çift kenarlı) çiçekli bitkiler. // *Negizinen ağaş, siyrek butalar türinde kezdesetin qosjarnaqtı güldi ösimdikter.* QÄTS, 308.

QARAAJIRIQ: <Lat. *cynodon dactylon*> Buğdaygiller familyasından çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Astıq tuqımdası ajırıq tuwısına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 308.

QARAALQA: Meyvesi siyah renkli yıllık ve çok yıllık otsu bitki. // *Jemisi qara tüsti bir ya köpjüldiq şöptesin ösimdik, alqa ösimdiginiñ türi.* QÄTS, 309.

QARAALMA: <Lat. *malus kirghisorum*> Kabuğu gri, uzun sürgünler ve ince dikensiz bir elma türü. // *Qabıǵı sur tüsti, örkenderi uzun, jıñışke tikeneksiz bolatın almanıñ bir türi.* QÄTS, 309

QARAANDIZ: <Lat. *inula grandis*> Papatyagiller cinsine cinsine ait, büyük yaprakları, sarı çiçekleri, yüksekliği 2.5. metreye kadar olan çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Kürdeligüldiler tuqımdası andız tuwısına jatatın iri japıraqtı, gülderi sarı tüsti, biyiktigi 2,5 metrge jetetin köpjüldiq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 309.

QARABARAQ: <Lat. *halostachys*> 1. Hayvanların bunu yaparken yemeleri uygun değildir, ancak zamanın ilk soğuk geçmesinden sonra deve ve koyunlar için çalı bitkisi. 2. Chenopodiaceae cinsine ait çeşitli kimyasal amaçlar için kullanılan seksevile (seksevil –kumlu yerlerde yetişen, fazla büyük olmayan, dalları köküne yakın bir tür ağaç) benzeri bir çalı veya ağaç. // 1. *Jasañ kezinde maldıñ jewine jaramsız, tek kezdegi alǵaşqı suıq urgannan keyin tüye, qoy aşçılattın butasın ösimdik.* 2. *Alabuta tuqımdasına jatatın türlü ximiyalıq maqsattarda paydalanılattın seksevil tärizdi buta nemese ağaş.* QÄTS, 311.

QARABARQIN: Tuzlu yerde büyüyen yaklaşık yarım metre yüksekliğinde sert bir çalıdır. // *Sor,aşçı jerge ösetin, biyiktigi jartı metrdey qattı buta.* QÄTS, 311.

QARABAS: Baklagiller cinsine ait bir bitki, yabancı ot. // *Astıq tuqımdasına jatatın ösimdik, aramşöp.* QÄTS, 311.

QARABAS ŞALĞIN: Bir bitki. Karabaş. // *Ösimdik. Qarabas.* QÄTS, 311.

QARABASSÖP: <Lat. *poterium*> Gül cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Rawşangüldiler tuqımdası qarabassöp tuwısına jatatın köpjüldiq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 311.

QOYOTI QARABASSÖBI: <Lat. *poterium polygamum*> Karabasshop (siyah baş ot) cinsine ait bir bitki türü. // *Qarabasşöp tuwısına jatatın ösimdiktiñ bir türi.* QÄTS, 311

SOBALAQ JEMISTI QARABASSÖP: <Lat. *poterium lasiocarpum*> Karabasshop (siyah baş ot) cinsine ait bir tür otsu bitki. // *Qarabasşöp tuwısına jatatın şöptesin ösimdik türi.* QÄTS, 311.

QARABAYALIŞ: Bozkır ve çöllerde yetişen ve deve yemeğine ait olan Soran cinsine ait bir bitki. // *Sorañ tuwısına jatatın dalalı, şöldi jerlerde ösetin, tüye azıǵına jatatın ösimdik.* QÄTS, 312.

QARABIYDAY: <Lat. *sesale*> Sapı dik, yüksekliği 5-2 m, yaprakları taspaya benzer, dışı tüylü, Bezelye ailesine ait bitkidir. // *Sabağı tik, biyiktigi 1,5-2 m, japırağı taspə tärizdi, sırtı tükti, astıq tuqımdas daqıldı ösımdik.* QÄTS, 312.

JABAYI QARABIYDAY: <Lat. *sesale silvestre*> Tahıl cinsine ait karabuğday bitkisi. // *Astıq tuqımdasına jatatın qarabıyday ösımdigi.* QÄTS, 312.

MÄDENİY QARABIYDAY: <Lat. *secale cereale*> Tahıl cinsine ait Kazakistan'ın en yaygın tahıl ürünü. // *Astıq tuqımdasına jatatın Qazaqstanda taralğan daqıl.* QÄTS, 312.

QARABOTA: Alabota cinsine ait bir bitki türü. // *Alabota tuqımdasına jatatın ösımdik türi.* QÄTS, 313.

QARABUTA: Türü toblıǵıya (Toblıǵı – kamçıya sap olarak veya baston olarak kullanılan kızılıcak ağacı) benzeyen, dağlarda yetişen bir bitkidir. // *Türi toblıǵı tärizdi tawlı jerge şıǵatın ösımdik.* QÄTS, 313.

QARABÜR: Siyah seksevil – kumlu yerlerde yetişen, fazla büyük olmayan, dalları köküne yakın bir tür ağaç. // *Qara seksewil.* QÄTS, 313.

QARABÜLDİRGEN: 1. Kozhakat. (Küçük, sulu, siyah veya kırmızımsı-siyah meyve, çalı dikenli bitki veya onun meyvesi). 2. Kozhakat. (Rosaceae cinsine ait, siyah meyveli bitkidir). // *1. Qojaqat. (Usaq, şırındı, qara nemese qızıl qara tüsti jemisi bar, butaları tikenekti ösımdik nemese onıñ jemisi).* 2. *Qojaqat. (Rawşan gülder tuqımdasına jatatın jemisi qara tüsti ösımdik).* QÄTS, 313.

QARAĞAY: Kış ve yaz aylarında yeşil olan ve tarım için çok önemli olan düz, uzun, iğne yapraklı bir ağaçtır. // *Tüzüw, biyik bolıp ösetin, qısı-jazı kögerip turatın qılqan japıraqtı, şaruwaşılıqqa mañızı zor baǵalı ağaş.* QÄTS, 313.

KÄDİMGİ QARAĞAY: <Lat. *ripiys silvestris*> Çam, çam ailesine ait, yaklaşık 35 metre yüksekliğinde çok yıllık bir iğne yapraklı ağaçtır. // *Qarağay tuqımdası, qarağay tuwısına jatatın, keñ tarağan, biyiktigi 35 metrdey mäñgi jasıl, qılqanjapıraqtı ağaş.* QÄTS, 314.

SAMIRSIN QARAĞAY: <Lat. *ripiys sibirica*> Çam ailesine ait karışık ormanlarda iğne, geniş yapraklı ağaçların arasında yetişen ağaçtır. // *Qarağay tuqımdası qarağay tuwısına jatatın aralas ormandarda basqa qılqan, jalpaq japıraqtı ağaşlar arasında ösetin mäñgi jasıl ağaş.* QÄTS, 314.

QARAĞALDAQ: Lale ailesine ait bir bitki. // *Qızğaldaq tuwısına jatatın bir bitkidir.* QÄTS, 314.

QARAĞAN: Kuraklığa, soğuğa dayanıklı, küçük çiçekli, bezelye şeklinde çalı veya ağaç. // Qurğaqşılıqqa, suıqqa tözimdi, usaq güldi, jemisi burşaq tärizdi buta nemese ağaş ösimdik. QÄTS, 315.

Kazak Türkçesinde *qarağan* olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *karağana* (sozluk. gov. tr), Karahanlı Türkçesinde *qaraqan* “карагана (kırgız bitkisi) (kara' — черный, 'gana' — уxo) kara kulaklı tilkiler (*Caragana Lam.*) (DTS, 425), *karakan* “dağ ağaçlarından bir tür (*Caragana*)” (DLT, 685), Eski Uygur Türkçesinde *qatırğ an* “akasyaya benzer bir ağaç”: TT. VIII. 96. (EUTS, 171) olarak kullanılmaktadır.

QARADÄN: Baklagiller cinsine ait bir bitkidir. // *Astıq tuqımdasına jatatın* ösimdik. QÄTS, 317.

QARAJEMIS: Tıpta kullanılan bir bitki. // Meditsinada qoldanılatın ösimdik. QÄTS, 319

İŞDÄRI QARAJEMISI: <Lat. *rhatpiys safiartisa*> Karanfil cinsine ait yaprakları karşılıklı, çiçekleri küçük, çift veya tek eşeyli bitkidir. // *Japıraqtarı qarama-qarsı ornalasqan, gülderi usaq, qos nemese dara jınıstı* ösimdik. QÄTS, 319.

QARAJEMIS: <Lat. *sotopeaster melaposarra Lood*> Rosaceae cinsine ait bit bitkidir. // *Rawşangülder tuqımdasına jatatın* ösimdik. QÄTS, 319.

QARAJİYDEK: <Lat. *vassipiiym*> 30 cm yüksekliğe kadar büyüyen meyvenin bir akrabası, büyük bir gövdeye, yeşil dallara, koyu yuvarlak meyvelere, çok yıllık çalılara sahiptir. // *Biyiktigi 30 cm-ge jetetin, iri sabaqtı, jasıl butaqtı, qara domalaq jemisti, köpjıldıq butaşıq türindegi qarajemister tuqımdasına jatatın jiydek tuwısı.* QÄTS, 319.

QARAJUWSAN: <Lat. *artetisia fragans*> Bozkırda yetişen, pelin familyasına ait otsu bir bitkidir. // *Kürdeli güldiler tuqımdası juwsan tuwısına jatatın dalalı jerde ösetin malazıqtıq şöptesin* ösimdik. QÄTS, 319.

QARAKEDI: Karpuz gibi bir tür kabak. // *Qarbiz siyyaqtı asqabaq türi.* QÄTS, 323.

QARAQAT: <Lat. *rives*> Düz yapraklı, dikenli dallı, siyah renkli, yuvarlak meyveli dut. // *Japırağı jalpaq, butağı tikenekti, qara tüsti, domalaq jemisti jiydek.* QÄTS, 327.

QARA QARAQAT. Saxifragaceae cinsine ait siyah meyveler şeklinde çalı. // *Tasjarğandar tuqımdasına jatatın, jemisi qara jiydek türindegi buta.* QÄTS, 327.

TAS QARAQAT: <Lat. *rives saxatile pall*> Saxifragaceae cinsine ait bodur olan, dallı çalılar. // *Tasjarğandar tuqımdasına jatatın jiydekti, alasa, tarmaqtalğan butalar.* QÄTS, 328

TIKENDI QARAQAT: <Lat. *rives hispidulum pojark*> Saxifragaceae cinsine ait meyveli bitki türü. // *Tasjarğandar tuqımdasına jatatın jiydeki ösımdik türi.* QÄTS, 328.

QARAQOĞIR: <Lat. *aguilegia karelini*> Ranunculaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Sarğaldaq tuqımdasına jatatın köpjıldiq şöptesin ösımdik.* QÄTS, 328.

QARAQUMAQ: Kumlu topraklarda yetişen bir bitkidir. // *Qumdı jerde ösetin ösımdik türi.* QÄTS, 331.

QARAQUMIQ: Küçük siyah tohumları olan yabani bir bitkidir. // *Usaq qara däni bar jabayı ösımdik.* QÄTS, 331.

QARALA-TEGENEK: Karda altındaki bozkır otu. // *Qar astında köpsip jatqan qır şöbi.* QÄTS, 335.

QARAMALA: <Lat. *gleditschia*> Çiçeği küçük, turuncu-yeşil, 3 m yüksekliğinde, dağların güneşli yamaçlarında yetişen bir bezelye ağacıdır. // *Güli usaq, sarğış jasil, biyiktigi 3 m, tawdıñ küngey betterinde ösetin burşaq tuqımdasına jatatın ağaş.* QÄTS, 340.

ÜŞTIKENDI QARAMALA: <Lat. *gleditschia trinanthos*> Sabaqtarınıñ jäne butaqtarınıñ qabığı qoñır, tikenekleri jiyi tarmaqtalğan burşaq tuqımdasına jatatın ağaş. QÄTS, 340.

QARAMATAW: <Lat. *camphorosina*> Sapların ve dalların kabuğu kahverengidir, dikenler genellikle bezelye ailesine ait dallıdır. // *Japırağı tükti, sortañ, ılğaldı jerlerde, tastı betkeylerde ösetin, tüye, waq mal süysinip jeytin aşçı qır şöbi.* QÄTS, 341.

JOŃGAR QARAMATAWI: <Lat. *soongoricum*> Alabuta cinsine ait bir bitki türüdür. // *Alabutalar tuqımdasına jatatın ösımdik türi.* QÄTS, 341.

QARAMATAW TWISI: Tek yıllık ve çok yıllık, tüylü bir bitki. // *Bir jäne köpjıldiq, tük basqan ösımdik.* QÄTS, 341.

LESSIYNG QARAMATAWI: <Lat. *camphorocma lessingi*> Alabuta cinsine ait çok yıllık yarı çalı ve yıllık otsu bir bitkidir. // *Alabutalar tuqımdasına jatatın köpjıldiq jartılay buta jäne birjıldiq şöptesin ösımdik türi.* QÄTS, 341.

MARSEL QARAMATAWI: <Lat. *samrhorocma mopsreliasiym*> Alabuta cinsine ait, tıbbi özelliklere sahip çok yıllık bir bitki. // *Alabutalar tuqımdasına jatatın, dărilelik qasiyeti bar köpjıldiq şöptesin ösımdik.* QÄTS, 341.

QARAMEÑDWANA: <Lat. *hyoscyamusniger*> Solanaceae cinsine ait, hoş olmayan bir kokuya sahip iki yıllık zehirli bir otsu bir bitkidir. // *Alqalar tuqımdası meñdwana twısına jatatın, eki jıldıq, şöp tektes, unamsız iyisi bar, wlı ösimdik.* QÄTS, 341.

QARAMOYNAQ: İçi kırmızı, dışı siyah, tatlı kavun. // *Işı qızıl, sırtı qara, tätti qawın.* QÄTS, 341.

QARAMIQŞA: <Lat. *agrostemma*> Karanfil cinsine ait, yaprakları biraz şekilli, 3-10 cm uzunluğunda, 0.3-0.7 cm genişliğinde, tek tek çiçeklerin gövdelerinin karşı uçlarında yer alan, yıllık otsu bir bitkidir. // *Japıraqtarı qandayır tärizdi uzındığı 3-10 cm, eni 0,3-0,7 cm, qarama-qarsı ornalasqan, dara gülderi sabağının uşında jetiletin qalampır tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 342.

EGISTIK QARAMIQŞASI: <Lat. *agrostemma githago*> Karanfil ailesine ait, yaklaşık 30-80 cm boyunda, tek yıllık otsu bir bitkidir. // *Biyiktigi 30-80 cm-dey qalampır tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik türü.* QÄTS, 342.

QARAÑQOY: <Lat. *bolboschoenus*> Tırmanma kökünün gövdesinde yumru benzeri tomurcukları olan Cyperaceae ailesinin bir akrabası. // *Örmelegiş tamır sabağında tüynek tärizdi buwlıqtarı bar qıyyaq tuqımdasının bir tuwısı.* QÄTS, 346.

QARAOT: <Lat. *portulaca*> Dikotiledonlu, dikotiledonlulara ait tek veya çok yıllık otsu bitki ailesi. // *Dara jelekti, qosjarnaqtılarga jatatın bir ne köpjıldıq şöptesin ösimdikter tuqımdası.* QÄTS, 347.

QARAÖLEÑ: <Lat. *sparganium*> Sulak alanlarda yetişen *Sparganium eréctum* cinsine ait çok yıllık otsu bitkilerin bir akrabası. // *Sulı, batpaqtı jerlerde ösetin, bir üyli qaraöleñ tuqımdasına jatatın, köpjıldıq şöptesin ösimdikter tuwısı.* QÄTS, 347№

QARAÖRIK: <Lat. *prunus*> Meyve bahçelerinde yetişen gül cinsine ait bir meyve ağacı ve bu ağacın lacivert, iri kemikli bir meyvesidir. // *Baw-baqşalarda ösireletin, rawşangüldiler tuqımdasına jatatın jemis ağaşı jäne osı ağaştıñ qara kök tüsti, iri süyekti jemisi.* QÄTS, 347.

QARASAĞAN: <Lat. *girgensohnia*> Sert yapraklı olan *Alabuta* cinsine ait yıllık bir bitkinin akrabasıdır. // *Japırağı qattı, qarama-qarsı ornalasqan alabuta tuqımdasına jatatın birjıldıq ösimdik tuwısı.* QÄTS, 350.

QARASEKSEWIL: <Lat. *haloxulon arhulliyim*> Yapırağı zayıf gelişmiş saksaullu bir ağaç veya çalı. // *Japırağı naşar jetilgen seksewil tuwısına jatatın ağaş, ne buta.* QÄTS, 350.

QARASORA: <Lat. *sappabis*> *Alabota* cinsine ait yıllık otsu bitkilerin bir akrabası. // *Alabota tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdikter tuwısı.* QÄTS, 350.

QARASORAÑ: <Lat. *suaeda phusopora*> Tohumları Alabota cinsine ait olan, taspaye benzeri yapraklı, yıllık veya çalı. // *Japırağı taspa tärizdi, uzınşa, tuqımı jiltir alabota tuqımdasına jatatın birjıldiq buta, ne şala buta.* QÄTS, 350.

QARASULI: <Lat. *abena fatua*> Uzun yapraklı, sivri uçlu, dışı tüylü, tek yıllık bir ot. // *Japırağı uzun, uşı süyir, sırtı tükti astıq tuqımdasına jatatın birjıldiq aram şöp.* QÄTS, 352.

QARATAMAQ: Nawrızek. Bir bitki. // *Nawrızek. Ösimdik türü.* QÄTS, 354.

QARATAMIR: <Lat. *cynoglossum*> Yaprakları yumurta şeklinde, çiçekleri beyaz, mavi, kahverengi olan, 60-90 cm'lik Onosma gmelinii cinsinin akrabası. // *Japırağı jumırtqa pişindi, güli aq, kök, qızıl qoñır, 60-90 cm keletin aylıq tuqımdasınıñ bir tuwısı.* QÄTS, 354

QARATEREK: <Lat. *populus*> Çiçeği çift saplı, küpe şeklinde olan Salix cinsine ait bir bitkidir. // *Güli qos üyli, gül şoğı sırğa tärizdi tal tuqımdasınıñ bir türü.* QÄTS, 354.

QARAŞAYIR: <Lat. *cynodon doctylon*> Tahıl ailesine ait, uzun yapraklı, dışı tüylü, küçük tohumlu çok yıllık bir ottur. // *Japırağı uzınşa, sırtı tükti, tuqımı usaq, astıq tuqımdasına jatatın köpjıldiq aram şöp.* QÄTS, 360.

QARAIĞAY: Rosaceae cinsine ait 3 metre boyunda bir çalı. // *Rawşangüldiler tuqımdasına jatatın, biyiktigi 3 metrge jetetin buta.* QÄTS, 362.

QARBIZ: <Lat. *citrullus*> Kabakgiller ailesine ait, bir yıllık veya çok yıllık, dışı yuvarlak yeşil veya yeşillenen, içi kırmızı meyve suyu bakımından zengin, içecek bahçe bitkisi ve bu bitkinin tatlı meyvesidir. // *Asqabaq tuqımdasına jatatın bir nemese köpjıldiq, sırtı domalaq jasıl, ne jasıl ala, işi qızıl şırını mol, susındıq baqşa ösimdigi jäne osı ösimdiktiñ tätti jemisi.* QÄTS, 363.

Kazak Türkçesinde Qarbiz olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *karpuz* (sozluk.gov.tr), Kıpçak Türkçesinde *karbus* (ED. 5b/10), *karpuz* (EK. 111,Kİ. 71,TM. 9a/5,TZ. 186), *karbūs, karbuş, karpuz* (KTS 128, 129), Çağatay Türkçesinde *kopuz* “kavun karpuz, bostan” (ŞSL, 471) olarak kullanılmaktadır.

QARĞAKÖZ: Nemli yerlerde yetişen koyu yuvarlak meyveli bir bitki. // *Ilğaldı jerlerde ösetin, qara domalaq jemisteri bar ösimdik.* QÄTS, 365.

QARĞATABAN: Karga ayağına benzeyen bir bitkidir. // *Basındağı büri qarğaniñ tabanına uqsas bujır-bujır ösimdik.* QÄTS, 366.

QARĞATUYAQ: <Lat. *falcaria bernh*> Apiaceae cinsine ait, boyu yarım metreden fazla olan çok yıllık bir bitki. // *Biyiktigi jartı metrden asatın, şatırgüldiler tobına jatatın köpjıldiq ösimdik.* QÄTS, 366.

QARLIĞAN: Ekşi bir meyve tadı olan çalı benzeri bir bitki. // *Jemisiniñ qışqıltım dämi bar, buta tärizdes ösimek.* QÄTS, 377.

QARTANQULAQ: Kazılıp yenebilen bir soğan bitkisi. // *Tübin qazıp jewge bolatın piyyazşıqtı ösimek.* QÄTS, 388.

QASQIRJEM: <Lat. *asparagus*> Liliaceae ailesinin çok yıllık bir bitkisi. // *Lalagülder tuqımdasına jatatın qosüyli, köpjıldıq şöptesin ösimek.* QÄTS, 431.

QASQIRJİYDEK: <Lat. *daphne*> Thymelaeaceae cinsine ait, uzun yaprakları olan bir çalı. // *Japıraqtarı uzınşa, qandawır tärizdi, kezektesip ornalasqan kökender tuqımdasına jatatın buta.* QÄTS, 431.

ALTAY QASQIRJİYDEGI: Altay Bölgesi'nde yetişen Thymelaeaceae cinsine ait bir bitkidir. // *Altay ölkesinde ösetin öte siyrek kezdesetin kökender tuqımdasına jatatın ösimek.* QÄTS, 431.

QAŞQARGÜL: <Lat. *aster*> Asteraceae cinsine ait bir ve çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın bir jäne köpjıldıq şöptesin ösimek.* QÄTS, 529.

QATTIQARA: 30-35 cm boyunda, başında sert tomurcuklu, deve yiyici ot. // *Uzındıǵı 30-35 cm., basında qattı bürşigi bar, tüye jeytin şöp.* QÄTS, 469.

QAZAQ LAQSASI: <Lat. *eshinop kazarorum*> Asteraceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Kürdeligüldiler tuqımdası, laqsa tuwısına jatatın köpjıldıq ösimek.* QTÄS, 733.

QAZJUWA: <Lat. *gagea*> Sarı renkli çiçekleri olan çok yıllık otsu bir bitkidir, yapraklar ince taspa gibidir. // *Japıraǵı jıñışke taspa tärizdi, sarı tüsti güli bar köpjıldıq şöptesin ösimek.* QÄTS, 15.

QAZOTI: <Lat. *grypsis*> Nemli yerlerde (nehir boyunca, hendeklerin kıyısında, ormanda vb.) yoğun olarak büyüyen küçük, küçük ve düşük bir çimdir. // *Ilǵaldı jerlerde (özen boyında, arıq jaǵalarında, toǵayda, t.b.) uyısa tıǵız ösetin, mayda äri alasa şöp.* QÄTS, 17.

QAZTABAN: <Lat. *potentilla*> Sapın yüksekliği 15-20 cm, yaprakların kenarları arının dişine benzer, çiçekleri sarı olan çok yıllık bir bitkidir. // *Sabaǵınıñ biyiktigi 15-20 cm, japıraqtarınıñ şeti aranıñ tisi tärizdi, gülderi sarı, köpjıldıq şöptesin ösimek.* QÄTS, 17.

QAZTAMAQ: <Lat. *geranium*> Sapı dik, yaprakları dilimlenen, çiçekleri mor bir otsu bitkidir. // *Sabaǵı tik, japıraǵı tilim-tilim, salalı bolıp kelgen, güli külgin tüsti şöptesin ösimek.* QÄTS, 18.

QAZTAÑDAY: Mynzhapyrak (yaprakları bir kazın ağzına benzeyen çayırlarda yetişen bir ot). // *Miñjapıraq (japıraqtarı qazdñ tañdayına uqsas, şalğındı jerde ösetin şöp)*. QÄTS, 18.

QAZIQURT: <Lat. *filago*> 45-50 cm boyunda, sapları dik, soluk veya gri renkli, 23 yaşındaki otsu bir bitki. // *Biyiktigi 45-50 cm, sabağı tik, aqşıl ne sur tüsti, bir 23 jıldıq şöptesin ösimdik*. QÄTS, 22.

QAYIZĞAQŞÖP: <Lat. *stachys*> Asteraceae cinsine ait yıllık ve çok yıllık otsu bir bitkidir. // Eringüldiler tuqımdasına jatatın bir jäne köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 66.

QAYIÑ: Beyaz (kırmızı) kabuğu, kalp şeklinde yaprakları olan bir ağaç. // *Aq (qızıl) qabıqtı, jürekşe japıraqtı, boylap ösetin ağaş*. QÄTS, 69.

Kazak Türkçesinde *qayıñ* olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *kayın* (sozluk.gov.tr), Eski Anadolu Türkçesinde *kayın* (EATS, 433), Karahanlı Türkçesinde *kadın*, *kayın* (DLT, 675, 695), Kıpçak Türkçesinde “*qayın*”, “*qaying*” (KTS, 133) olarak kullanılmaktadır.

QOTIR QAYIÑ: <Lat. *betula pendula*> Kazakistan'da en yaygın Betulaceae cinsine ait ağaç veya çalı türü. // *Qazaqstanda eñ köp taralğan qayıñ tuqımdasına jatatın birüyli ağaş nemese buta türi*. QÄTS, 70.

QAWDAN: Bozkırda yetişen kavun ailesine ait uzun beyaz bir ot. // *Qaw twısına jatatın dalalı jerde ösetin uzın aq şöp*. QÄTS, 490.

QAWIN: <Lat. *melo*> Kabakgiller ailesine ait, bir yıllık otsu bitkisi. // *Asqabaq tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik*. QÄTS, 506.

Kazak Türkçesinde *qawın* olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *kavun* (sozluk.gov.tr), Karahanlı Türkçesinde *kagun* (DLT, 677), Eski Uygur Türkçesinde *kağ un* (EUTS, 161), Harezmi Altınordu Türkçesinde *kağ un*, *kovun* (HAS, 281, 298), Kıpçak Türkçesinde *kovun* (CC I. 53b/20), *kavun* (ED. 5b/10; Kİ.73; EK.112; TZ.188; TM. 9a/4; RES.194b/10) Eski Türkçede kağun şeklinde kullanılmıştır (Caferoğlu, 2015:161). Orta Türkçe döneminde de *kağun*, *kāğūn* şekilleri kullanılmıştır (Ercilasun-Akkoyunlu, 2015:56/43). Eski Kıpçakçada *kowun*, *kāwun*, *kovun* biçimleri kullanılmıştır. Şçerbak ise *kavun*'un Türkçeden Moğolcaya geçtiğini söylemiştir (Şçerbak,1997:132/257). Gülensoy da Şçerbak'ın görüşünü desteklemiş, kavun'un Türkçe olduğunu savunmuştur (Gülensoy, 2011: 480), Çağatay Türkçesinde *kağun* (OSTN, 303). *qavun* – “kavun bk. şemā me, tereg (1), yovuş (1), dökülek, dökülük, gürbek, qaba (1), lök (1), töynek, çuqur (2)” BD. (ÇTS, 596) olarak kullanılmaktadır.

QILQAN SELEW: <Lat. *stipa capillata*> Tahıl cinsine ait çok yıllık otsu bir bitki. // *Astıq tuqımdası, qaw tuwısına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 532.

QILQANDI ARPA: <Lat. *hordeum crinitum*> Tahıl cinsine ait tek yıllık otsu bir bitkidir. // *Astıq tuqımdası, arpa tuwısına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 532.

QILTANAQ: <Lat. *lycopodiaceae*> Kumlu, kayalık yerlerde yetişen, dik gövdeli otsu bir bitkidir. // *Qumdı, tastı jerlerde ösetin tik sabaqtı şöptesin ösimdik.* QÄTS, 542.

QIMIZDIQ: Polygonaceae cinsinde ait yenilebilir çok yıllık otsu bir yabancı bitkidir. // *Jewge jaraytın, taran tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin jabayı ösimdik.* QÄTS, 564.

QIMIZDIQ DÄRI: <Lat. *rumex acetosa*> Polygonaceae cinsinde ait yaprakları yemek için kullanılan çok yıllık bir bitkidir. // *Taran tuqımdasına jatatın, japırağı tamaqqa goldanılatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 564.

QINA: Ağaçlarda ve kayalarda, toprak yüzeyinde yetişen ağaç kabuğu benzeri bir bitki. // *Topıraq betine, ağaş pen tasqa qabırşaq tärizdenip jabısa ösetin, qabıq tärizdes ösimdik.* QÄTS, 567.

QINAGÜL: Süs amaçlı yetiştirilen bir oda bitkisi. // *Äsemdik maqsatta ösiriletin bölme ösimdigi.* QÄTS, 568.

QIRANOT: <Lat. *pteridium*> Tüylü yapraklı, çiçeksiz bitki; eğreltiotu. // *Qawırsın japıraqtı, gülsiz ösimdik; paporotniyk.* QÄTS, 586.

QIRLIŞÖP: <Lat. *poligonatum*> Liliaceae cinsine ait çok yıllık bir bitki. // *Lalagülder tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 601.

QIRMIZIGÜL: <Lat. *calendula*> Asteraceae cinsine ait yarı çalı. Bitki dallar üzerinde yetişir, çiçekleri sarı, yıllık otsu bir bitkidir. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın jartılay buta; sabağı butaqtanıp ösetin, güli sarı, birjıldıq şöptesin ösimdik.* *Calendula* – tıbbi bir bitkidir. QÄTS, 603.

QIRIQBUWIN: <Lat. *eguisetum*> Arthropod cinsine ait, her zaman yeşil olan, çok yıllık bir bitki. // *Qırıqbuwındar tuqımdasına jatatın mäñgi jasıl, jerge jayılp buwin-buwin bolıp ösetin köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 615.

QIRIQQABAT: <Lat. *brassica*> Brassicaceae cinsine ait yemek için kullanılan bir bahçe bitkisidir. // *Tağam üşin goldanılatın ayqasgüldiler tuqımdasına jatatın baw-baqşa ösimdigi.* QÄTS, 615.

QIRIQQULAQ: <Lat. *polipodiaceae*> Çok yıllık otsu bitki ailesi. // *Köpjıldıq şöptesin ösimdikter tuqımdası.* QÄTS, 615.

QIRIMOŞAĞAN: <Lat. *medicago minima*> 10-40 cm yüksekliğe kadar tuzlu topraklarda yetişen çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Sortañ jerlerde ösetin, biyiktigi 10-40 cm-dey, köp butaqtı şöptesin ösimdik.* QÄTS, 618.

QIYĞAQ: <Lat. *elymus*> Cyperaceae cinsine ait çok yıllık otsu bitki. // *Qiyyaqöleñder tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 539.

QIYQULAQ: <Lat. *coprinus*> Mürekkep yapmak için kullanılan eski bir bitki, ilkbaharda beyazdan koyu mora kadar büyüyen mantar benzeri bir bitkidir. // *Erte de siya jasawğa qoldanğan, köktegen kezinde aq tüsti, onan qaraqoşqılğa aynalatın qiyğa, japağa ösetin sañırawqulaq tärizdi ösimdik.* QÄTS, 550.

QIYSIQQANAT: Kuraklığa dayanıklı, eteklerinde çıplak, çanak şeklinde yaprakları dik yetişen mor renkli kültesi (corolla) olan tek yıllık otsu bitkidir. // *Quwañşılıqqa tözimdi, jalañaş, tostağan japıraşaları tik ösken, külgindew kelgen külteleri bar taw bökterinde ösetin birjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 573.

QIYYAQ: <Lat. *elymus*> Bataklık çayırlarında, nehir ve göl kıyılarındaki tuzlu topraklarda yetişen çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Batpaqtı şabındıqta, özen-köl jağasında sortañ topıraqtı jerlerge ösetin köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 597.

QIYYAQÖLEÑ: <Lat. *carex*> Nemli çayırlarda boylanan, köklerini ve gövdelerini yayan, tıbbi özellikleri var çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Ilğaldı, sortañ şalgındıqta biyik, tamır sabağı tösele jayılıp ösetin, bir üyli, qum köşüwin toqtatatın, dārılık qasiyeti de bar köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 598.

QIYYAQŞA: <Lat. *acorellus*> Kalın olan kökünün gövdesinden esansiyel yağı alınan, sapında kılıç şeklinde yaprak ve çiçekler bulunan bir bitkidir. // *Jatağan, juwantıq kelgen tamırsabağınan ertede efir şığarıp alğan, semser tirizdi japıraşaları bar, gülderi sobıqqa jıynalğan ösimdik.* QÄTS, 599.

QIYYAR: Ar. <Lat. *cucumis*> Kabakgiller ailesine ait, kısa saplı, yıllık sebze mahsulü. // *Asqabaq tuqımdas, jatağan sabaqtı, birjıldıq baqşa daqılı.* QÄTS, 612.

Kazak Türkçesinde *qiyyar* olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *salatalık* (sozluk.gov.tr), Karahanlı Türkçesinde *hıyār* (KaTS, 290), Harezmi Altınordu Türkçesinde *hıyār* (salatalık” *hıyā r-ı bā d-reñ* “bir hıyar cinsi”HKT 9a/5), (HAS, 229), Kıpçak Türkçesinde *heyar*, *hıyar* (KTS, 95, 96), Çağatay Türkçesinde *bādrin* (ŞSL, 147), *pałdan* (Calc. Wrthb.) IV/1171. olarak kullanılmaktadır.

QIYYAŞ: <Lat. *andrachne*> Kuru, yarı çalı tohumlu, sulu, sulu, küçük, yuvarlak bebek yaprakları olan çok yıllık bir bitki (B.Kaliuly, Bitki adı.). // *Şırım, söli joq, usaq,*

doğalşa kelgen böbeşik japıraşaları bar, däni qurğaq, jartilay butalı köpjıldıq ösimdik (B. Qaliyulı, Ösimdik ataw.). QÄTS, 614.

QIZANAQ: <Lat. *lycopersicon*> Bir bahçe bitkisi olan Solanaceae cinsine ait tek yıllık ve çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Alqa tuqımdasına jatatın bir jäne köpjıldıq şöptesin ösimdik, baqşa ösimdigi. QÄTS, 480.*

QIZĞALDAQ: <Lat. *tulipa*> Yaz aylarında çiçek açan ince, uzun bir saplı ve kırmızı olan, kabarık bir kır çiçeğidir. // *Jazğıturım kezinde şeşek atatın jiñişke uzın sabaqtı, al qızıl tüsti, ülbiregen dala güli. QÄTS, 483.*

QIZQARAĞAY: <Lat. *tulipa*> Çam ağacının türü. // *Şırşanıñ türi. QÄTS, 488.*

QIZSAWMALDIQ: Bitkinin bir türü. // *Ösimdiktñ bir türi. QÄTS, 491.*

QIZŞÖP: <Lat. *goniolimon*> Plumbaginacea cinsine ait çok yıllık bir bitki. // *Qorğasın tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik. QÄTS, 494.*

QIZILBURIŞ: <Lat. *capsicum*> Solanaceae cinsine ait tek yıllık otsu bir bitkidir. // *Alqa tuqımdasına jatatın birjıldıq kökönis ösimdigi. QÄTS, 506.*

QIZILQAT: Saxifragaceae cinsine ait, dikenli dalları ve geniş yaprakları olan bir çalı. // *Taşjarğandar tuqımdasına jatatın, butağı tikenekti, japıraqı jalpaq buta. QÄTS, 509.*

QIZILQUYIRIQ TUQIMDASI: <Lat. *amar anthaceae*> Amaranthaceae cinsine ait yıllık veya çok yıllık bitkiler. // *Qoşjapıraqtılarğa jatatın bir ne köpjıldıq ösimdikter. QÄTS, 509.*

QIZILMIİYA: <Lat. *glycyrrhiza glabra*> Dik gövdeli, basit dallı, 30-150 cm yüksekliğe kadar, etli tüylü çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Köpjıldıq, biyiktigi 30-150 cm deyin jetetin tik sabaqtı, qarapayım butaqtı, şırındı tük basqan şöp sabaqtas ösimdik. QÄTS, 509.*

QIZILSORAÑ: <Lat. *salicornia europaea*> Tek yıllık otsu, otsu bir bitki. // *Birjıldıq etjendi, şöp sabaqtas ösimdik. QÄTS, 509.*

QIZILTAMIR: <Lat. *macrotomia*> Boraginaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Aylawlıqtar tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 510.*

QIZILTAMIRQIZILŞA: Bitki kumlu, bozkır arazilerde, çoğunlukla dağlık alanların düz ve kıvrıcık kumlu topraklarında yeten bir bitkidir. // *Qumdı, dalalı jerlerde, köbineşe tawlı aymaqtñ tegis jäne buyrattı qumdı jerlerinde ösetin ösimdik. QÄTS, 510.*

QIZILTAÑDAY: <Lat. *roemeria*> Papaverales cinsine ait bir yıllık sütlü etli bitki. // *Köknär tuqımdasına jatatın birjıldıq süt-şırındı şöptesin ösimdik. QÄTS, 510.*

QIZILTASPA: <Lat. *aviculare*> Gövde uzunluğu 10-40 cm, dikey gövdeli, otsu bitkidir. // *Birjüldüq sabağınıñ uzındığı 10-40 cm, tik sabaqtı, şöp sabaqtas ösimdik (M. Qajumuratov, Paydalı ösimdik). QÄTS, 510*

QIZILŞA: Kök yumru, gıda, hayvan yemi ve şeker için kullanılan bir bahçe bitkisidir. // *Tamır tüynegi tamaqqa qoldanılattın, malğa azıq retinde beriletin jäne qant dayındawğa paydalanılattın baqşa ösimdigi. QÄTS, 510*

ASXANA QIZILŞA: Kök meyvesi mor-kırmızıdır, gıda olarak kullanılan bir sebze bitkisidir. // *Tamır jemisi küreñ-qızıl tüstegi, tağam retinde paydalanılattın baqşa ösimdigi. QÄTS, 511*

QOĞA: <Lat. *typha*> Su kenarı boyunca büyüyen yaprak dökken kökleri olan yaprak dökken bir bitki. // *Su jiyeginde ösetin tomarşalanıp bitken tamırı bar, japıraq sabaqtı boyşañ ösimdik. QÄTS, 622*

QOĞAJAY: Su kenarlarında, engebeli yerlerde, sazlık ve sazlık, çimen, mumsu sazlıklarda yetişen iri, ince, kemikli bir bitkidir. // *Su jiyeginde, qopalı jerlerde ösetin, qamus pen qoğadan alasa, öleñ şöpten, balawsa quraqtan göri irilew, boyşañıraq, süyekti ösimdik. QÄTS, 623.*

QOĞAŞIQ: <Lat. *pycreus*> Sediment, Cyperaceae cinsine ait nehir ve göl kıyılarında yetişen otsu bir bitkidir. // *Qiyyaq öleñder tuqımdasına jatattın özen-köl jağasında ösetin şöptesin ösimdik. QÄTS, 632 .*

QOĞIR: <Lat. *aguilegia*> Kırmızımsı-mor veya yeşilimsi renk için yetiştirilen, üç tarafı bileşik yapraklı, büyük, soliter, rengarenk çiçeklere sahip otsu bir bitkidir. // *Qızıl küreñ nemese kökjasil tüsti äsimdik üşin ösireletin, üş qırlı kürdeli japırağı bar, güli iri, jalqı, türli-tüsti güli bar şöptesin ösimdik. QÄTS, 632.*

QOJAKENDIR: <Lat. *dipsacus*> Uzun ve dallı gövdeli çok yıllık veya dikenli bir teknik bitkidir. // *Sabağı uzun äri batpaqtı bolıp keletin, eki ne köpjüldüq, sabaqtarı tikenekti texnikalıq ösimdik. QÄTS, 638.*

QOJAŞÖP: Başı yumruk şeklinde yetişen, dışı tüklü uzun saman türüdür. // *Bası judırıqtay jumır bolıp ösetin, sırtı tük-tük uzun quwray türi. QÄTS, 642.*

QOZIGÜL: <Lat. *primula*> Küçük bir çiçek salkımına yerleştirilmiş güzel bir çiçeğe sahip, aynı zamanda kaynatma olarak da kullanılan otsu bir bitki. // *Kişirek şatırşa kelgen gülşoğırğa ornalasqan ädemi güli bar, qağırtattın därelik şöp retinde de qoldanılattın şöptesin ösimdik. QÄTS, 658.*

QOZIQARIN: <Lat. *lactarius resimus*> Hoş kokulu, taneleri sertleşen, tuzlanıp yemeğe katılan bir mantar türüdür. // *Şatırşası sarğıltım, qayıñdı ormanda köp ösetin,*

iyisi unamdı, söli aq, däni qatqıldaw kelgen, tuzdap tamaqqa qosatın sañırawqulaq türi.
QÄTS, 660.

QOZIQUYRIQ: <Lat. *agarius*> Agarikler grubuna ait olan kılcal mantarın bir akrabası. // *Agarikalar qatarına jatatın qalpaqşalı diñgekti sañırawqulaq tuwısı.* QÄTS, 660.

QOZIQULAQ: <Lat. *trichochiton*> Lamiáceae cinsine ait bir süpürge üzerinde kümelenmiş üçgen yapraklı, oval, çiçeklenme ile çok yıllık bir bitki. // *Japıraqtarı üşburştı, sopaqşa kelgen, gülşoğı sıpırtqığa toptanğan, eringüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 661.

QOZIOŞAĞAN: Mavi çiçekler, tohum kabukları, dikenli yabani otlar, hayvanlara yapışan çok yıllık bitki. // *Egin arasında ösetin kök güldi, urıqtarınıñ aydarşaları bar, tikendi aramşöp, maldıñ üstine jabısatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 662.

QOYBURŞAQ: <Lat. *cicer arietinum*> 25-75 cm boyunda, Haziran-Temmuz aylarında çiçek açan, açık sarı, siyah veya koyu kahverengi, bezelye, yıllık bir bitkidir. // *Biyiktigi 25-75 cm-dey, mawsım-şilde aylarında güldeytin, tuqımı aqşıl sarı, qara ne qara qoñır, burşaq tuqımdasına jatatın birjıldıq ekpe ösimdik.* QÄTS, 670

QOYBÜLDIRGEN: <Lat. *saxatilis*> 20 cm boyunda, çalısız, yerde yeşil meyve yetişen kırmızı, asidik bir bitkidir. // *Biyiktigi 20 cm-dey, butası joq, kök maysa jerge ösetin jemisi qızıl, qışqıltım ösimdik.* QÄTS, 671.

QOYJELEK: Alabuta cinsinin biseksüel bir bitkisidir. // *Alabutalar tuqımdasına jatatın qosjınıstı, bir qarıstay biyik ösetin, gül japıraqtarında bes japıraqşaları ösken, qoyuw şöptesin ösimdik.* QÄTS, 673.

QOYJELKEK: <Lat. *tragopogon*> Bitki, sarı çiçekler ve kırmızı, biseksüel, bir sepet içinde gruplandırılmış, Composition cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Japırağı qandawır pişindi, bütün jiyekti, güli sarı, al qızıl, qos jınıstı, sebet gülşoğına toptanğan, kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 673.

QOYJUWA: <Lat. *allium rubens*> Koyunların yemeyi sevdiği dağların eteklerinde yetişen yabani soğan. // *Qoy asa süyip jeytin taw bökterinde ösetin jabayı juwa.* QÄTS, 673.

QOYJUWSAN: Beyaz pelin ağacından daha kısa ve bin pelininden daha uzun bir pelin ağacı türü. // *Aqjuwsannan alasa, miñjuwsannan biyik juwsannıñ türi.* QÄTS, 673.

QOYKEMIRGEN: <Lat. *artemisia*> Kumlu topraklarda yetişen, koyu portakal renkli sapları ve ayırık yaprakları olan bir pelin ağacı türü. // *Qoñırqay sarğış sabaqtarı bar, japıraqtarı ekige bölengen qumdı jerde ösetin juwsannıñ türi.* QÄTS, 673.

QOYKÖDE: Kode, koyunların yemeyi sevdiği küçük bir türdür. // *Ködeniñ qoy unatıp jeytin mayda türi.* QÄTS, 673.

QOYQARAQAT: Nemli dağ ormanlarında yetişen, alternatif yaprakları, dikenleri ve çiçek salkımları olan çalılık bitki. // *Ilğaldı taw ormanında ösetin, japıraqtarı kezektesip ornalasqan, tikenekti, gülderi şoqталıp kelgen butalı ösimdik; qaraqattıñ bir türi, ayuwqaraqat.* QÄTS, 675

QOYQULAQ: <Lat. *plantago minuta*> Kazakistan'ın her yerinde, yarım metreden daha yüksek, kalın bir çalıdır. // *Qazaqstannıñ barlıq jerinde kezdesetin biyiktigi jartı metrden asatın butalı ösimdik.* QÄTS, 675.

QOYQIZĞALDAQ: Siyah ve kırmızı dağ laleleri. // *Türi qara, qızıl taw qızğaldağı.* QÄTS, 675

QOYOTI: <Lat. *poterium*> Kalın bir çiçek salkımına küçük yeşil çiçekleri olan, kısa yapraklı ve tohumlu çıplak bir bitki. // *Sabalaq jemisti qoyu gülşoğırına jasıldaw usaq gülderi toptasıp ösken, qısqa japırağı men urıǵı bar jalañaştaw kelgen ösimdik.* QÄTS, 679

QOLAY: <Lat. *myriophyllum spicatum*> Göllerde ve yavaş akan nehirlerde yaygın olarak bulunan oksijen bakımından zengin su bitkisi. // *Kölde, bayaw ağatın özende keñ taralǵan, ottegin mol şığaratın su ösimdigi.* QÄTS, 720

QOLTIQGÜL: <Lat. *middendorfia*> Mayıs-Ağustos aylarında çiçek açan ve Eylül ayında meyve veren Tergül cinsine ait tek yıllık bir bitkidir. // *Tergül tuqımdasına jatatın mamır-tamız aylarında güldep, qırküyekte jemis salatın birjıldıq ösimdik.* QÄTS, 9

QOLTIQSABAQ: <Lat. *talassia*> Apiaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 9

QONAQ: <Lat. *eshinoshloa*> Tahıl cinsine ait tek yıllık otsu bir bitkidir. // *Astıq tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 26

QONAQJÜGERI: <Lat. *sorghum*> Tahıl cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Astıq tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 27

QONAQOT: <Lat. *poaspicata Drob*> Tahıl cinsine ait bir bitki türü. // *Astıq tuqımdası qoñırbas tuqımdasına jatatın ösimdik türi.* QÄTS, 28

QONAQTARI: <Lat. *setaria italika*> Darı gibi küçük tanelerli Tahıl ailesine ait bir bitkidir. // *Tarı ispettes usaqdändi astıq tuqımdasına jatatın ösimdik.* QÄTS, 28

QOÑIR RAWŞAN: <Lat. *rosa cinnamomea*> Kahverengi gül yabani ve yapay bir bitkidir. // *Qoñır rawşan jabayı jäne qoldan ösiriletin ösimdik.* QÄTS, 50

QOÑIRAWBAS: Campanula cinsine ait bitki türüdür. // *Qoñirawgülde tuqımdasına jatatın ösimdik türi.* QÄTS, 53

QOÑIRAWGÜL: <Lat. *campanula*> Çiçeğin gri taçyaprakları çan gibi beş kanatlı, tek veya çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Güliniñ külte japıraşaları qoñiraw tärizdi bes qalaqtı, bir nemese köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 53

QOÑIRBAS: <Lat. *roa*> Bozkırda başta küçük taneli kumlu topraklarda yetişen çok yıllık bir bitkidir. // *Basında usaq dani bar, dalada qumdaq jerlerde ösetin köpjıldıq şöp.* QÄTS, 54

QOYANBURŞAQ: <Lat. *orobus*> Bezelye ailesine ait çok yıllık otsu bir bitki. // *Burşaq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 166

QOYANERIN: Koyanerin dağ yamaçlarında, küçük kayalık yamaçlarda, nehirlerin çakıllarında yetişir. // *Qoyanerin taw bökterinde, usaq tastı betkeylerde, özenderdiñ malta tastı jağalarında ösedı.* (QSE). QÄTS, 167

QOYANJUT: <Lat. *climacoptera kasakarum*> Alabota cinsine ait, 15-50 cm boyunda, tabanda dallı, mavimsi-gri, altta uzun, kaba tüylü, yıllık bir bitki. *Biyiktigi 15-50 cm, tüp jağı butaqtı, kökşil surğılt, tömengi jağında uzun, uyısқан tükteri bar, alabota tuqımdasına jatatın birjıldıq şöp.* QÄTS, 167.

QOYANJÜZGIN: <Lat. *calligonum humile*> Calligonum cinsine ait 0,3-0,7 m boyunda çalı. // *Jüzgin tuwısına jatatın, biyiktigi 0,3-0,7 m buta.* QÄTS, 167.

QOYANJIN: <Lat. *halocharis*> Boyu 5-30 (50) cm, mavimsi, gri, kısa tüylü, yumuşak, Alabota cinsine ait küçük ot. // *Biyiktigi 5-30 (50) cm, kökşil, surğılt, tügi qısqa, alabota tuqımdasına jatatın jumsaq, usaq şöp.* QÄTS, 167.

QOYANJIRIQ: <Lat. *lagochilus bge*> Oval yapraklı, üç ila beş dallı, 25-45 cm küçük dikenli bir çalı. // *Japıraqtarı sopaqşa, üş-beske tarmaqtalğan, biyiktigi 25-45 cm kişilew kelgen tikendi buta.* (QSE). QÄTS, 167.

QOYANQARTA: 15-20 cm uzunluğa kadar büyüyen ve kumda yetişen bir bitki. // *Qoy malı süyip jeytin uzındığı 15-20 cm, tüp-tüp bolıp qumda ösetin ösimdik.* QÄTS, 167.

QOYANQUYRIQ: <Lat. *alopecurus*> Tahıl cinsine ait bitkilerin akrabasıdır. // *Astıq tuqımdasına jatatın ösimdik tuwısı.* QÄTS, 167.

QOYANQULAQ: <Lat. *lindelofia*> Crassulaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Aylawlıqtar tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 168.

QOYANOTI: <Lat. *sedum telephium*> Crassulaceae cinsine ait bir bitkidir. // *Jasaqşöp tuqımdası boz kilem tuwısına jatatın ösimdik.* QÄTS, 168.

QOYANSÜYEK: <Lat. *ammodendron*> 2-4 m boyunda, kumlu toprakta büyüyen küçük bir çalı. // *Qumdı jerde ösetin biyiktigi 2-4 metrlik buta, kişigirim ağaş; qumqarağan.* QÄTS, 168.

QOYANTAMAQ: <Lat. *perovskia rarel*> Lamiaceae cinsine ait, 1 metre boyunda, bazen tüysüz yarı çalı. // *Biyiktigi 1 metr, sabağı siydañ butaqtı, tükti, keyde tüksiz, erindigüldiler tuqımdasına jatatın jartılay buta.* QÄTS, 168.

QOYANTOBIQ: <Lat. *scorzonera sericeo-lanata*> Patates benzeri dipli ve karpuz yapraklı, kumda yetişen bir bitki. // *Qumğa şığatın, tübi kartop tärizdi, japırağı qarbiz japırağında ösimdik.* QÄTS, 168

QOYANŞÖP: <Lat. *asparagus polyphyllus*> Liliaceae cinsine ait, zambak ailesinin çok yıllık bir akrabasıdır. // *Lalagül tuqımdasına, qasqırjem tuwısına jatatın, kögen tamırlı köpjıldıq ösimdik tuwısı.* QÄTS, 168.

QUWAÑDÄRI: <Lat. *ononis*> Bezelye ailesine ait çok yıllık, bazen tek yıllık bir çalı. // *Burşaq tuqımdasına jatatın köpjıldıq keyde bir jıldıq butalı ösimdik.* QÄTS, 183.

QUWBUYIRĞIN: <Lat. *anabasis turgaica*> Anabasis aphylla ailesine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *İytsiygek tuwısına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 191.

QUMAY QUWRAY: Dört gıda maddesini de yiyen, kütüklerde yetişen, dıştan ısırğan otuna benzer bir görünüme sahip bir bitkidir. // *Tört tülük tügel jeytin, qadaw ösetin, teginde sırt beti oşağanğa uqsap ketetin ösimdik.* (QSÉ). QÄTS, 205.

QWRAYJWSAN: <Lat. *artemisia scoparia*> Pelin, bir veya iki yaşında, 30-70 cm boyunda, ince köklü, kısa saplı bir çalıdır. // *Juwsan tuwısına jatatın biyiktigi 30 - 70 cm, tamırı jñişke, tik kelgen bir ne eki jıldıq şala buta .* QÄTS, 205.

QULANQUYRIQ: Sapları kökten büyüyen ve hayvanları yemeyen zehirli bir bitki. // *Sabağı tüp jağınan butaqtanıp ösetin, mal jemeytin uwlı ösimdik.* QÄTS, 295.

QULQAYIR: <Lat. *malva*> Yapraklar dönüşümlü, çiçekler tek eşeyli veya biseksüel, meyve tek tohumlu, tıbbi, süs, teknik lifli çalı, ağaç, bitki. // *Japıraqtarı kezektesip ornalasqan, gülderi dara nemese qos jınıstı, jemisi - bir tuqımdı, dārilik, āsemdik, texnikalıq talşıqtıq buta, ağaş, ösimdikter tuqımdası.* QÄTS, 304.

QULMAQ: <Lat. *humulus*> Meyvesi bira, ilaç yapımında kullanılan uzun saplı çok yıllık bitki. // *Şırmalıp ösetin uzun sabaqtı, jemisi sıra aşıtıwğa, dāri dayındawğa paydalanılatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 307.

QULMANBES: Kumda yetişen beyaz, yumuşak bir bitki. // *Qumda ösetin bası aq, jumsaq ösimdik.* QÄTS, 307.

QULMANKÖDE: Kumlu topraklarda yetişen bir bitki. // *Qumdı jerde tırbıqtaw bolıp ösetin ösimdik.* QÄTS, 307.

QULMENEK: Üç dallı, beyaz çiçekleri ve kokulu meyveleri olan çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Japırağı üş tarmaqtı, güli aq, xoş iyisti, tätti jiydegi bar köpjıldıq şöptesin ösimdik.* (QSÉ). QÄTS, 307.

QULPINAY: <Lat. *fragaria moschata*> Yaprakları üç dallı, çiçekleri beyaz, kokulu, çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Japırağı üş tarmaqtı, güli aq, xoş iyisti, köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 308.

QUM SALAWBASI: <Lat. *helichrysum arenarim*> Asteraceae cinsine ait çok yıllık bir bitki. // *Kürdeligüldiler tuqımdası salawbas tuwısına jatatın köpjıldıq dări şöp.* (QSÉ). QÄTS, 324.

QUMAY: <Lat. *sorghum pers*> Darı gibi çok yıllık ot. // *Tarı tärizdes köpjıldıq aramşöp.* QÄTS, 325.

QUMAQ: Kumlu toprakta yetişen bir çalı. // *Qumdı jerge ösetin buta.* (QSÉ). QÄTS, 326.

QUMBELEK: <Lat. *arenaria*> Karanfil ailesinin bir, iki veya çok yıllık otu. // *Qalampir tuqımdasına jatatın bir, eki ne köpjıldıq şöp.* (QUÉ). QÄTS, 331.

QUMBERİŞ: <Lat. *iris songarica*> Kayalık yamaçlarda yetişen ince şerit şeklinde yaprakları olan çok yıllık bir bitkidir. // *Tastı jerde, taw betkeylerinde ösetin, japırağı jñişke taspa pişindi köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 332.

QUMBETEĞE: <Lat. *festuca beckeri*> Yonca ailesinin kumlu topraklarda yetişen değerli bir bitkisidir. // *Qumdı jerde ösetin, betege tuwısına jatatın bağıalı şöp.* QÄTS, 332

QUMBİYDAYIQ: <Lat. *agropyron fragile*> Kumlu toprakta yetişen ve buğdayla akraba olan bir bitki. // *Qumdı jerde ösetin, biydayıq twısına jatatın ösimdik.* QÄTS, 332.

QUMDAQŞÖP: <Lat. *arenaria*> Karanfil cinsine ait bir, iki veya çok yıllık otsu bitki. // *Qalampir tuqımdasına jatatın bir, eki ne köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 332.

QUMDIQBOZ: <Lat. *stipa joannis*> Eteklerde, nemli yerlerde yetişen, 30-100 cm yüksekliğe kadar ulaşan, küçük köklü ve ince yapraklı otsu bir bitkidir. // *Taw bökterlerinde, ilğaldı jerlerde ösetin biyiktigi 30-100 cm-dey, mayda tamırlı, japırağı jñişke taspa tärizdi şöptesin ösimdik.* QÄTS, 334.

QUMEBELEK: <Lat. *ceratocarpus erenarius*> Alabuta cinsine ait, çöl ve kumluk alanlarda yetişen, 5-10 cm boyunda, beyaz çiçekli, bial veya bial bir bitkidir. //

Alabutalar tuqımdası ebelek tuwısına jatatın şöl-şöleytti, qumdı jerlerde ösetin, biyiktigi 5-10 cm-dey, güli aq, qos jınıstı, eki ne köpjıldıq ösimdik. QÄTS, 334.

QUMERKE: Çok yıllık ot. // *Köpjıldıq şöp. QÄTS, 334.*

QUMJEMIL: <Lat. *allium sabulosum*> Köklerinden tıbbi bir tentür yapan pembe çiçekli bir bitki. // *Tamırınan dârilik tunba salatın qızğılt guwldı şöptesin ösimdik. (QSÉ). QÄTS, 334.*

QUMQARAĞAN: <Lat. *ammodendron fitch*> Bezelye ailesi ait kumlu topraklarda yetişen bitki türüdür. // *Burşaqtar tuqımdası, qumqarağan tuwısına jatatın qarağanniñ qumdı jerde ösetin türi. QÄTS, 334*

QUMQİYAQ: Kumlu topraklarda yetişen bir tür saz. // *Qumdı jerde ösetin qiyaq türi. QÄTS, 335.*

QUMOT: Çölde yetişen kabarık beyaz bir çimdir. // *Şöl dalada ösetin bas jağı ülpildeggen seldirewik aq şöp. QÄTS, 335.*

QUMSAĞIZ: <Lat. *chondrillas*> Asteraceae cinsine ait özgü çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Kürdeli güldiler tuqımdasına tән, köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 336.*

QUMSÄLBEN: <Lat. *chamaesphacos*> Lamiaceae cinsine ait otsu bir bitkidir. // *Eringüldiler tuqımdası qumşalfey tuwısına jatatın şöptesin ösimdik. QÄTS, 336.*

QUMTARI: <Lat. *digitaria*> Tahıl cinsine ait çok yıllık otsu bir bitki. // *Astıq tuqımdasına jatatın, köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 336.*

QUMŞÄY: Kumlu topraklarda yetişen bir bitki // *Basında bürsiği bar, aq tikendi keletin, qumdı jerge şığatın ösimdik. QÄTS, 337.*

QUMŞÖP: <Lat. *psammogeton*> Kumlu topraklarda yetişen bir bitki. // *Qumdı jerde ösetin ösimdik. QÄTS, 338.*

QUMIQ: <Lat. *fagopyrum*> Kumlu topraklarda yetişen, dariya benzeyen koyu yuvarlak taneleri olan otsu bir bitkidir. // *Qumdı jerlerde ösetin, dâni tarığa uqsas qara domalaq kelgen şöptesin ösimdik. QÄTS, 338.*

QUMIL: <Lat. *cryptodiscus*> Apiaceae cinsine ait samanın bir türüdür. // *Şatırşagülder tuqımdası qumıl tuwısına jatatın quwraydıñ bir türi. QÄTS, 339.*

QURALAYGÜL: <Lat. *myosotis*> Onosma cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Aylawıq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 378.*

QURTQAŞAŞ: <Lat. *iris*> Yaprakları kurdele şeklinde, çiçekleri biseksüel çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Japırağı taspa tärizdi, gülderi qosjınıstı köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 423.*

QUSIQŞÖP: <Lat. *asarum*> Toynak yaklaşık 5-10 cm boyunda çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Taytuyaq - biyiktigi 5-10 cm-dey köpjıldiq şöp tektes ösimdik.* QÄTS, 454.

-L-

LAHAN: Far. Lâhana (CC). KTS, 171.

LAQSA: <Lat. *echinops*> Asteraceae ailesine ait olan ve hayvanın yemediği zehirli bir bitkidir. // *Kürdeli güldiler tuqımdasına jatatın, mal jemeytin uwlı ösimdik.* QÄTS, 663.

LĀ LE: Far. "lale" KE 68v/3, MN (2) 23/28, HŞ 1441. HAS, 368.

LAMSAN: Ekin tarlalarında kendiliğinden yetişen ve sığırlara yedirilen, havuca benzer yabancı bir bitki. DS IX, 3062.

LAÑSA: <Lat. *echinops*> Asteraceae cinsine ait çok yıllık bir zehirli bitkidir. // *İytsiygek tuqımdasına jatatın köpjıldiq wulı ösimdik.* QÄTS, 669.

LAP: Taze incir. DS IX, 3064.

LAPA: Denizin dibinde yetişen ve beyaz çiçek açan bir bitki. DS IX, 3064.

LAPAZA: Yaprakları uzun ve enli bir bitki. DS IX, 3065.

LAPIZ: <Lat. *colchicum*> Nergisgiller cinsine ait sapsarı kısa, çiçekleri iri ve açık renkli olan çok yıllık bir bitkidir. // *Lalagüldiler tuqımdasına jatatın sabağı qısqa, güli iri, aşiq tüsti köpjıldiq ösimdik.* QÄTS, 671.

LAPRA: Kara, suluve tatlı bir çeşit üzüm. DS IX, 3066.

LATIK: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 171.

LATIR: 1. Yonca, 2. Bezelye. DS IX, 3067.

LAVR: <Lat. *laurus*> Soğuğa dayanıklı, hoş kokulu, sürekli yeşil yaprakları olan bir ağaç. // *Suiqqa tözimdi, xoş iyisti, japıraqtarı ünemi kögerip turatın ağaş, buta.* QÄTS, 648.

LAZEN: Ar. Bir bitki (BV). KTS, 171.

LAZOTU: bk. lâzut. DS IX, 3069.

LĀZUT: [lazit, lazot, lazotu, lazud] Mısır. DS IX, 3069.

LEBEN: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 171.

LÉYLAH: [leylak, leyleh] Leylak. Leylek. DS IX, 3075.

LEYLEKAYAĞI: Kuruyunca incecik sapsarı kendi üzerinde kıvrılan saat çiçeği bitkisi. DS IX, 3075.

LEYLEKBURNU: Uzun yapraklarının uçları kuruduktan sonra kıvrılarak leylek gagasına benzeyen yabancı bir ot. DS IX, 3075.

LEYLINGIÇ: Bir çeşit dut. DS IX, 3075.

LİFAR: Dağda yetişen, saçma büyüklüğündeki meyveleri yenilebilen küçük bir ağaç. DS IX, 3078.

LİFT: Ar. Şalgam (BV) KTS, 172.

LİNHA: lotus çiçeği: H. II. 22, 23. EUTS, 126.

LİL: Su yosunu. DS IX, 3079.

LİMONELMASI: Bir çeşit elma. DS IX, 3079.

LİMONNANESİ: <Lat. *Melissa officinalis*> Oğul otu. DS IX, 3079.

LİNLİNGARA: Küçük, karabir çeşit üzüm. DS IX, 3080.

LİYMON: Far. Hep yeşil renkli nar enci yegillere benzer, narenciye cinsine ait meyve ağacıdır. // *Māñgi jasil tüsti ciytrus tektes rutalar tuqımdasına jatatin jemis ağaşı.* QÄTS, 702.

Kazak Türkçesinde Lıymon olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *limon* (sozluk.gov.tr), Eski Anadolu Türkçesinde *leymû n* (EATS, 490), Uygur Türkçesinde *matu lung* (EUTS, 128), Kıpçak Türkçesinde *limon* (CCI. 53b/17), Farsçada *ilimûn*, *līmūlīmūnā* şekilleri de kullanılmaktadır. Bulgarcaya limon şekli Türkçeden geçmiştir. Sırpçada lemon şeklinde kullanılmaktadır (Tietze, 2002: 282), *limen*, *limon* (KTS, 172), Çağatay Türkçesinde “*līmū*” (ÇTS, 699) olarak kullanılmaktadır.

LİVİK: Mısır yaprağına benzeyen yapraklarının tadı ekşi ve buruk olan, yemeği yapılan bir çeşit ot. DS IX, 3080.

LİVİKERİĞİ: Büyük ve ekşi bir çeşit erik. DS IX, 3081.

LIVINÇ: Yaban pancarı, pazı. DS IX, 3081.

LİVON: Mezarlık otu. DS IX, 3081.

LOBİYA: <Lat. *vigna*> Sapı sarmaşık benzeri, baklagiller cinsine ait otsu bir bitkidir; Fasulye. // *Sabağı şırmawıq tärizdi, burşaq tuqımdasına jatatin şöptesin ösimdik; fasol.* QÄTS, 709.

LOĞLAZ: [lavlaz, le haz, levaz, levlaz, levles, levlez, leylaz, leyvaz, loğlas, lolaz, loloz, lovlaz, loylaz, löleş, lölez, lövlez, löylez, luvaz, lüles, lüle z] 1. Taze yada kuru fasulye, börülce. 2. Bezelye. DS IX, 3083.

LOKKO: Ham incir. DS IX, 3084.

LOKURDAK: Beyaz renkli bir çeşit üzüm. DS IX, 3084.

LONGUR: Patates. DS IX, 3086.

LOPARMUDU: Yazın yetişen, sarı renkli ve sulu bir armut çeşidi. DS IX, 3087.

LOTOS: Yun. Lotus (hoş kokulu, beyaz renkli, iri çiçekli su bitkisidir). // *Şamgül (jupar iyisti, aq tüsti, iri güli bar su ösimdigi).* QÄTS, 714.

Kazak Türkçesinde *lotos* olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *lotus* (sozluk.gov.tr), Eski Anadolu Türkçesinde *lülüfer* “nilüfer çiçeği. Şu yüz kim gülefden idilmezdi fark/ Lülüfer bigi oldı su içre gark (Süheyl ü Nevbahâr) [Gülden ayırt edilemeyen bu yüz, şimdi nilüfer gibi suya battı.]” (EATS, 491), Eski Uygur Türkçesinde “*lınha*” (EUTS, 126) olarak kullanılmaktadır.

LOVER: Bir metre uzunluğunda, yeşil ve büyük yapraklı, kokulu, tazeleyen hayvanların yemediği bir bitki. DS IX, 3088.

LOZİ: Zerdalinin tatlı ve güzel kokulu bir çeşidi. DS IX, 3088.

LÖROTU: Sukıyılarında biten güzel görünüşlü bir ot. DS IX, 3093.

LÜBEN: Bir bitki (BV). KTS, 173.

LÜLÜFER: Far. Şu yüz kim gülefden idilmezdi fark / Lülüfer bigi oldı su içre gark (Süheyl ü Nevbahâr) [Gülden ayırt edilemeyen bu yüz, şimdi nilüfer gibi suya battı.] EATS, 491.

LÜLÜK: Domates. DS IX, 3095.

LÜZİ: Kara ağaç. DS IX, 3096.

-M-

MACAR: Küçük taneli kırmızı buğday. DS IX, 3098.

MACAR: Koyu sarı renkli, üstünde kırmızı benekler olan fasulye. DS IX, 3098.

MAÇÇEZ: Çok olgunlaşmış, ekşimiş üzüm. DS IX, 3100.

MAÇİR: Ekin tarlalarında kendiliğinden yetişen dikenli bir ot. DS IX, 3100.

MADIMAK: [madamak, madık, madımalağı, madımalağ, madımalak, madınak pancarı, madimak, madmalak, madumah, mardımalak, mardımanak] İlkbaharda kırlarda yetişen, ufak yeşil yapraklı, ıspanak gibi yenilen, çok yıllık, sürünücü, otsu ve pembe çiçekli bir bitki. DS IX, 3101.

MADIK: Kara üzüm. DS IX, 3102.

MADRAP: İncir. DS IX, 3102.

MAĞARA: Tarlalarda kendiliğinden biten, kırmızı lıbe yazlı çiçekler açan, kökleri çok yayılan yabancı bir bitki. DS IX, 3103.

MAGNOLİYA: <Lat. *magnolia*> Çiçeği hoş kokulu, iri, hep yeşil renkli olan ağaç. En güzel çiçek, magnolya bitkisinin çiçeğidir. // *Güli hoş iyisti, iri, mænği jasıl ağaş. Asa äsem gül - magnoliya ösimdiginiñ güli.* QÄTS, 726.

MAĞZİNELMASI: Orta büyüklükte ve oval biçimli, temmuz ortalarında olgunlaşan bir çeşit elma. DS IX, 3104.

MAHLUÇ: 1. Arpaya benzeyen bir çeşit kabuklu buğday. 2. Pamuk. DS IX, 3105.

MAHRABAŞI: Morrenkli bir çeşit üzüm. DS IX, 3106.

MAJIRA: <Lat. *comarum*> Rosaceae cinsine ait çok yıllık otsu bitkilerdir. // *Rawşangüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösımdıktır.* QÄTS, 733-734.

MAKAL: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 176.

MAQSARI: <Lat. *carthamnus*> Papatyagiller cinsinin yıllık ve çok yıllık otsu bitkilerinin akrabasıdır; yağlı tahıl. // *Kürdeligüldiler tuqımdas birjıldıq jäne köpjıldıq şöptesin ösımdıktır tuwısı; maylı daqıl.* QÄTS, 21.

MAQSIR: Papatyagiller cinsine ait yıllık, iki yıllık ve çok yıllık otsu bitkilerin akrabasıdır. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın, bir, eki jäne köpjıldıq şöptesin ösımdıktır tuwısı.* QÄTS, 24.

MAQTA: Far. <Lat. *cosypium*> İlk etapta kozalı beyaz bir doku yetiştiren teknik bir bitkidir. // Basında qawaşaqtı aq ulpa ösetin texnikalıq ösımdık. QÄTS, 24.

Kazak Türkçesinde maqta olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *pamuk*, Eski Anadolu Türkçesinde *banbuk*, *panbuh* “Zahmine urup şükû fe merhem/ Panbuh yeniler ana demâdem (Fuzû lî) [Çiçek onun yarasına merhem koyar, sürekli pamuğunu yeniler.]”, *panbuk* (EATS, 92, 564), Eski Uygur Türkçesinde “*kıtık*” (EUTS, 177), Karahanlı Türkçesinde *yun* (DLT, 992), Harezmi Altınordu Türkçesinde *mamuq*, *pamuq*, *pahta* (HATS, 376, 468), Kıpçak Türkçesinde *bambuq*, *bamuq*, *mamık*, *mamuh*, *mamuq*, *manbuk*, *pambuq*, *pamuq*, *panpuq* (KTS, 23, 177, 215), Çağatay Türkçesinde *mamuq* “pamuk krş. bahta (1), mamuğ (2), pā ğ unde, pehte” ŞSL, BV, NH, TEH, FK, GN. (ÇTS, 716) olarak kullanılmaktadır.

MALA: Mısır. DS IX, 3107.

MALAŞA: Ebe gümece. DS IX, 3111.

MALATURA: Biçimi dere otuna çok benzeyen, tadı değişik bir bitki. DS IX, 3111.

MALER: Bir çeşit yaban pancarı. DS XII, 4584.

MALHAMI: Şubatta ekilen buğday. DS IX, 3113.

MALGUNA: Ilgın gibi gevrek, kırmızı bir ağaç 246/216 – bulguna DLT, 761.

MALKADIN: Üstü saman renginde, içi beyaz, kalın köklü, yenilebilir bir çeşit mantar. DS IX, 3113.

MALTEPE: Yenilen bir çeşit mantar. DS IX, 3114.

MALTO: Çok büyük bir çeşit patates. DS IX, 3114.

MALYAR: Yaylalarda yetişen bir çeşit meşe. DS IX, 3114.

MAMAK: 1. Yenilen yumru köklü bir bitki. 2. Kabak. DS IX, 3115.

MAMIK: 1. Yaban eriği, dağ eriği. 2. Bir çeşit kara üzüm. DS IX, 3115.

- MAMIK:** Pamuk (TA, TZ) *krş.* bambuk, bamuk, mamuh, mamuq, manbuq, pambuq, pamuq, panbuq. KTS, 177.
- MAMIZA:** Beyaz çiçekli, küçük yapraklı, kökü kesilincesütgibi suyuçıkanyabanıl sarmaşık. DS IX, 3115.
- MAMLAHA:** Ar. Bir bitki KTS, 177.
- MAMUH:** Pamuk (CC) *krş.* bambuk, bamuk, mamik, mamuq, manbuq, pambuq, pamuq, panbuq. KTS, 177.
- MAMUQ:** Ar. Pamuk (BV, GT, İM, Kİ, TA, TZ) *krş.* bambuk, bamuk, mamihmamuh, manbuq, pambuq, pamuq, panbuq. KTS, 177.
- MAMUQ:** “pamuk *krş.* bahta (1), mamuğ (2), pā ğ unde, pehte” ŞSL, BV, NH, TEH, FK, GN. ÇTS, 716
- MAMUQ:** Ar. “pamuk” HŞ 2067, *mamuq şem* ‘“pamuktan yapılmış mum” KE 173v/8. HAS, 376.
- MANA:** Индийское таро/ *hint tarosu* (Colocasia indica L.) mana uruyî zërna индийского таро / *hint taro tohumları* (Rach II 1/41). DTS, 336.
- MANAP:** <Lat. *citrus paradisi*> Dutgiller ailesine ait hep yeşil olan ağaçtır ve 15 cm çapındadır (Kazak terimi. Yiyecek). // *Tut tuqımdas citrus tuwısına jatatın mäñgi jasıl ağaştar jäne oniñ diãmetri 15 cm-dey iri jemisi* (Qaz. tili termin. Tamaq.) QÄTS, 55.
- MANBUQ:** Pamuk (KFT) *krş.* bambuk, bamuk, mamuh, mamik, mamuq, pambuq, pamuq, panbuq. KTS, 177.
- MANCARLIK:** İnce yapraklı,ince köklü bir çeşit labada. DS IX, 3118.
- MANDADİLİ:** Bir çeşit kaktüs, kaynana dili. DS IX, 3119.
- MANDAERİĞİ:** İri, morrenkli, içi sarı, güzel kokulu ve yumuşak bir çeşit erik. DS IX, 3119.
- MANDALAK:** 1. Yer elması. 2. Yabanıl havuç. DS IX, 3120.
- MANDANA:** Su kabağı. DS IX, 3120.
- MANDAR:** ağaca sarılan bir bitki, Oğuzcada sarmaşık (*Hedera helix*) 230/199 DLT, 761.
- MANDARİN:** <Lat. *citrus reticulata*> Turunçgiller cinsine ait hep yeşil olan alçak bir ağaçtır. // *Vuwタル tuqımdasına jatatın mäñgi jasıl alasa ağaş.* QÄTS, 57.
- MANDURUS:** Maydanoz. DS IX, 3121.
- MANGDANUS:** Ar. Far. Maydanoz *krş.* mağdanos. KTS, 177.
- MANİ:** Küçük fındık. DS IX, 3123.
- MANTIRIÇ:** Mart inciri, firenk inciri. DS IX, 3126 .

MANTUVAR: Kulak ağrısını geçirmek için kullanılan, çiçekleri güzel kokulu ve sarı renkli bir kır bitkisi. DS IX, 3126.

MANUK: Maydanoz. DS IX,3126.

MARA: 1. Sararmış hıyar. 2. Kalın, sert köklü, ekilmiş tarlalara zarar veren bir ot, ayrık otu. DS IX, 3126.

MARALOTU: Dügün çiçeğigiller cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Sarğaldaq tuqımdasına jatatın köpjıldiq şöptesin ösimdik*. DS IX, 3127.

MARALOTI: <Lat. *thalictrum*> Sargaldak (dügün çiçeği) cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Sarğaldaq tuqımdasına jatatın köpjıldiq şöptesin ösimdik*. QÄTS, 73.

MARALTAMIR: <Lat. *rhaponticum cartha moides*> Asteraceae cinsine ait çok yıllık otsu bitkilerin akrabasıdır. // *Kürdeli güldiler tuqımdasına jatatın köpjıldiq şöptesin ösimdikter tuwıslı*. QÄTS, 73.

MARCUMAQ: Far. Mercimek (CC) *krş.* bercimek, mercemek, mercimek, mürdümük. KTS, 177.

MARE: Böğürtlen DS IX, 3128.

MARGUL: Havuç. DS IX, 3129.

MARSENI: Kuş burnu ağacı. DS IX, 3130.

MARSİLİ: Patates. DS IX, 3130.

MARUL: Yun. Marul (CC, İH, TZ) KTS, 178.

MARZIVAT: Beyaz, oval taneli, sert bir çeşit üzüm. DS IX, 3131.

MASAQTI QARĞAŞÖP: Kalın kökleri, çıplak sapları, büyüklüğü 40-70 cm arasında olan çok yıllık bir bitkidir (M. Kazhimuratov, Faydalı bitki.). // *Büktigi 40-70 cm, juwan tamırlı, jalañaş sabaqtı köpjıldiq ösimdik* (M.Qajımuratov, Paydalı ösimdik.). QÄTS, 90

MASTEKİ: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 178.

MASUSAELEMASI: Kışın yetişen, kırmızı renkli, dayanıklı, ekşi bir çeşit elma. DS IX, 3133.

MAŞ: Baklagillerden, yenilebilen bir bitki, mürdümük. DS IX, 3133.

MATU LUNG: limon: H. II. 22, 41 = Skr. matū lunga. EUTS, 128.

MAYA: İncir. DS IX, 3139.

MAYA ÇİÇEĞİ: Peynir mayası yapılan çiçek. DS IX, 3139.

MAYAOTU: bk. maya çiçeği. DS IX, 3139.

MAYDAJELEK: <Lat. *erigeron*> Papatyagiller cinsine ait birçok (bazen bir) yıllık otsu bir bitkidir. // *Kürdeli güldiler tuqımdasına jatatın köp (keyde bir) jıldıq şöptesin ösimdikter.* QÄTS, 746.

MAYE: Domates. DS IX, 3140.

MAYISÇİÇEĞİ: Çayırarda biten, sarı çiçekli, yaraların iyileştirilmesi için yakı gibi kullanılan bir bitki. DS IX, 3141.

MAYIS DİKENİ: Kırılarda kendiliğinden biten, gülgillerden, çiçeğinin tomurcukları tespah tanesine benzeyen, gövdesinin içi yumuşak öz ile dolu bir bitki. DS IX, 3141.

MAYKENE: <Lat. *ricinus*> Sütleğengiller cinsine ait çok yıllık bir ağaç benzeri bitkidir; yağlı tahıldır. // *Süttigender tuqımdasına jatatın köpjıldıq ağaş tärizdes ösimdik; maylı daqıl.* QÄTS, 750.

MAYQARA: <Lat. *artemisia arenaria*> Çöllerde ve yarı çöllerde yetişen Asteraceae cinsine ait bir çalıdır. // *Şöl, şöleytti jerlerde ösetin juwsan tuwısına jatatın şala buta.* QÄTS, 750.

MAYQARAĞAY: <Lat. *adies*> Yağ bakımından zengin olan Çamgiller ailesine ait çok yıllık yaprak dökmeyen bir ağaçtır. // *Boyında mayı köp, janğanda mazdap janatın qarağay tuqımdasına jatatın köpjıldıq mäñgi jasıl ağaş.* QÄTS, 7.

MAYQUWRAY: Çamurlu, çimenli topraklarda yeten kuray (Kuray - büyük, uzun boylu, otsu bitkilerin ortak adı, hayvanlar tarafından yenmeyen saptır). // *Sazdı, kögaldı jerde ösetin quwray.* QÄTS, 7.

MAYTAMIR: <Lat. *symphytum*> Hodangiller cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Aylawıqtar tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 14.

MAZI: Meşe ağacı ve meyvesi. DS IX, 3145.

MAZI: 1. Kırmızı mısır. 2. Soğan. 3. Erkek incir. DS IX, 3145.

MÄZİ: Far. Mazı, pelit ağacı (BV, İM, TZ) *krş.* mäsü. KTS, 178.

MAZLIH: Bir çeşit çiçek. DS IX, 3145.

MÄZÜ: Far. Mazı, pelit ağacı (BV, İH, KFT) *krş.* mäzi. KTS, 178.

MEÇİKLİ: Tütünlerin dibinde biterek onları kurutan asalak bir ot. DS IX, 3148.

MEDEŞ: Salkımı büyük, taneleri dağınık bir çeşit üzüm. DS IX, 3149.

MEDİK: Kırılarda biten, kökü fındık büyüklüğünde yabancı bir ot. DS IX, 3149.

MEDİNE: Kına çiçeği. DS IX, 3149.

MEGAS: Ar. Bir bitki (BV). KTS, 179.

MEGAZ: Ar. Bir bitki (BV). KTS, 179.

MEKE: Mısır bitkisi ve tanesi. DS IX, 3152.

MEKRİKARMUDU: Sarı renkli, küçük yaz armudu. DS IX, 3153.

MELENDERE AYVASI: Bir okka ağırlığında bir çeşit ayva. DS IX, 3155.

MELESİR: Mürver ağacı. DS IX, 3156.

MELETÜRE: Dere otuna benzeyen ve yenilen bir bitki. DS IX, 3156.

MELEVCEN: Eflatun renginde küçükçiçekler açan, tespih tanesi büyüklüğündeki meyveleri kırmızı, yapraklarından dolma, ince dallarından yumurta ile kavrularak yemek yapılan dikenli bir ot. DS IX, 3156.

MELİKE: Kırmızı renkli, güzel kokulu bir çeşit üzüm. DS IX, 3157.

MELKİ: [meliki] Çam ve çalı diplerinde biten, kırmızı renkli, yenilen Bir çeşit mantar. DS IX, 3157.

MELLES: Sulu ve ekşimsi yaz elması. DS IX, 3158.

MELLİSA: Sarı çiçekli, çok yıllık otsu bir bitkidir. Lamiaceae ailesine ait Melisa bitkisinden limon kokusu gelir (K. Şalekenova, Meyveler.). // *Sarı güldi, köpjıldiq şöptesin ösimdik. Erindi güldiler tuqımdasına jatatin dârilik mellisadan limon iyisi şığadı* (K. Şalekenova, Jemis-jiydek). QÄTS, 177.

MENEĞİŞ: çitlembik. EATS, 495.

MENCEKİBUĞDAY: İri taneli ve başağı kırmızı bir çeşit buğday. DS IX, 3159.

MENDEK: 1. Baldıran otu, 2. İlkbaharda kırlarda kendiliğinden biten, ısırgana benzer, çorbası yapılan bir ot. DS IX, 3160.

MENDİLİMELEK: Birkaç renkli yaprakları çiçek gibi duran bir bitki. DS IX, 3160.

MEÑDUWANA: Genellikle ilaç olarak kullanılan büyük yaprakları, Sarışın çiçekleri, soluk mavi renkli, baş döndürücü kokusu olan tedavi amaçlı kullanılan zehirli bir bitkidir. // *Ülken japıraqtı, güli sarğış, aqşıl köktüsti, iyisi bas aynaldıratın, köbine dâri-därmek retinde qoldanulatın uwlı ösimdik.* QÄTS, 192.

MENENDIARMUDU: Yazın yetişen yeşil renkli, olgunlaştıkça sararan bir çeşit armut. DS IX, 3161.

MENENGİŞ: [meneggis, menegüs, menekiş, menengeç, menengiç, menengüç, meneş, menengeç, meneviş, menevş, meniç, merengiş, merlengeç, merlengiç] Çitlembik, sakızağacı. DS IX, 3161.

MENEVİT: Kestane. DS IX, 3162.

MENEVREK: Hıyar. DS IX, 3162.

MENGEN: 1. Sonbaharda ekilen buğday. 2. Çavdar. DS IX, 3162.

MENİZE: Domates. DS IX, 3164.

MENTİR: Şebboy. DS IX, 3165.

MERCAN: Bir çeşit fasulye. DS IX, 3166.

MERCANÜZÜMÜ: Tanesi ve çekirdeği küçük, beyaz üzüm. DS IX, 3166.

MERCİMEK: Far. Mercimek (BM, KK, TA) *krş.* bercimek, marcumak, mercimek, mürdümük. KTS, 181.

MERCİMEK: Far. Mercimek (DM, Kİ) *krş.* bercimek, marcumak, mercemek, mürdümük. KTS, 181.

MERCÜMEK: “mercimek” İML 181. HAS, 386.

MERGERT: Tomurcuklu, yapay yetiştirilen bezelye türüdür. // *Qoldan öndirilgen qawızdı burşaq türi.* QÄTS, 197.

MERKI: Yenilen, zehirsiz. Bir çeşit mantar. DS IX, 3170.

MERÜWERTGÜL: Güzel kokulu, beyaz renkli, çan şeklinde, saçaklı büyüyen çok yıllık bir çiçektir. // *Jupar iyisti, aq tüsti, qoñuraw pişindes, şaşaqta ösetin köpjıldıq gül.* QÄTS, 203.

MERZENCÜŞ: Siçan otu (BV) KTS, 182.

MESKENYE: Mercimek. DS IX, 3172.

MEŞEÇİÇEĞİ: Kasımpatı. DS IX, 3172.

MEZ: Muz. ŞSL, 556

MEZLA: Dağlarda yetişen, uzun, kerestesinden yapılarda yararlanılan bir çeşit ağaç. DS IX, 3177.

MEZMEZE: Sert kabuklu, üzerinde dilim biçiminde çizgiler olan bir çeşit kavun. DS IX, 3177.

MIĞIRIK ARMUDU: Bir yanı açık sarı, bir yanı kırmızı, karanfilgibi kokan, içi kumlu bir çeşit armut. DS IX, 3180.

MIHTEPESİ: Bir çeşit mantar. DS IX, 3182.

MIÑBAS: Ucunda beyaz tomurcukları, gövdede dalları, yaklaşık yarım metre uzunluğunda olan mavi-sarı renkli bir bitkidir. // *Bası aq bürşikti, sabağı butaqtı, uzındığı jartı metrdey kök, sarı tüsti ösimdik.* QÄTS, 412.

MIÑJAPIRAQ: Güzel kokusu, küçük çiçekleri, acı ekşi tadı olan çok yıllık yabani bir bitkidir. // *Xoş iyisti, gülderi kişkene, aşqıltım dämi bar, köp- juldiñ jabayı ösimdik.* QÄTS, 414.

MIÑTAMIR: Yol kenarlarında, arık kenarında yetişen bir şifalı bitkidir. // *Jol boyında, arıq jiyeginde ösetin dârilik ösimdik; joljelken.* QÄTS, 415.

MIRÇ: biber: H. I. 12, 134. EUTS, 130.

MİRÇ: Skr. <Lat. *Piper nigrum*> перец черный / *karabibermirç* bir baqir sirkä birlä qajınturup prokypitiv черный перец с одним бакыром укусца / *karabiber bir kova sirke ile kaynyyor* (Rach II 1/132). DTS, 346.

MIRGİL: Patates. DS IX, 3186.

MIRİK: 1. Domates. 2. Marul. DS IX, 3187.

MISIQUYRIQ: <Lat. *roly-pogon*> Bataklik çölünde yetişen küçük yuvarlak bezelyesiyle yabani çiçekli bir bitkidir. // *Sazdı şölde ösetin, erekşe döngelenip bitken kişkene ğana burşaq jemisi bar, krest güldi jabayı ösimdik*. QÄTS, 425.

MISIQOTI: <Lat. *trollius*> Karanfilgiller cinsine ait ovalarda ve bozkırlarda yetişen otsu bir bitkidir. // Sarğaldaqtar tuqımdası küngeldi twısına jatatın jazıq, dalalı jerde ösetin şöptesin ösimdik türü. QÄTS, 425.

MISMILAĞACI: Mürver ağacı. DS IX, 3191.

MIŞKA: Yaz armudu. DS IX, 3192.

MIŞKAT: Ebe gümece çiçeği. DS IX, 3192.

MIŞ R: Ar. Mısır (BV, GT, İM, KF, KFT, MG, TA) KTS, 183.

MIŞ R: “Mısır” BV, LD, TMA, TEH, YED, ŞT, GN. ÇTS, 757.

MIŞMIŞ: Ar. Zerdali, kayısı (İM) *krş.* mişmiş KTS, 183.

MİBÇEN: “bir tür meyve, meyve çekirdeği, tane, tohum bk. yimiş, alya, bā r (1), ber (2), faḳl̄ he, gays Ī, kişte, meyve, mīve, nebek (1), savaḳıl, s emā r, s emer, s emere, terenک, telğ an (3)” ŞSL, 575

MİHRA: Böğürtlen. DS IX, 3197.

MİKROFLORA: Göze görünmeyen bir bitkidir. // *Qaysıbir jerlerde bolatın, jay közge körinbeytin ösimdik*. QÄTS, 230.

MİMOZA: Yun. Tabiatın değişmesine bağlı şekil değiştiren bir bitkidir. // *Tabiyğat qubılısınıñ, ortanıñ özgerüwine baylanıstı türin özgertip, qubılıp turatın ösimdik*. QÄTS, 237.

MİLKİDE: Salatası yapılan bir çeşit ot. DS IX, 3199.

MİNDAL: Fındık gibi yetişen ağaç; badem ağacıdır. // *Jañğaqşa ösetin ağaş; badam ağaşı*. QÄTS, 239.

MİNDİRAÇ: Mürver ağacı. DS IX, 3200.

MİNİ: Çamların iğde büyüklüğündeki meyvesi. DS IX, 3201.

MINİMEÇ: Çitlembik. DS IX, 3201.

MİNKİRİÇ: Bir çeşit bitki. DS IX, 3201.

MİRAVULCAN: Bahardasüren filizleri yenilen bir çeşit diken. DS IX, 3202.

MİRAZ: Bir bitki (BV) KTS, 184.

MİRCİLİK: Deve tabanı bitkisi. DS IX, 3202.

MİRTA: Yun. Güzel kokulu, beyaz çiçekli hep yeşil olan bitkidir. // *Xoş iyisti, aq güldi ünemi kögerip turatın ösimdik.* QÄTS, 246.

MİRTMİRT: Hayvanların çok sevdiği küçük bir ot. DS IX, 3203.

MİSKİ: 1. Pembe renkli, güzel kokulu bir çeşit üzüm. 2. Ekşi limon. DS IX, 3203.

MİSKİCE ARMUT: Yumurta biçiminde ve büyüklüğünde, güzel kokulu bir çeşit armut. DS IX, 3203.

MİSKİÇELMASI: Küçük, tatlı, güzel kokulu, sarı bir çeşit elma. DS IX, 3203.

MİSLİBUĞDAY: Kırmızı buğday. DS IX, 3203.

MİŞKAT: Sar dünya çiçeği. DS IX, 3204.

MİTİK: Yıldız çiçeği ve bitkisi. DS IX, 3204

MİYA: <Lat. *clycyrrhiza*> Tohumları acı, beyazımsı veya kırmızı renkli Baklagiller ailesine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Däni aşçı, aqşıl ya qızıl tüsti burşaq tuqımdasına jatatın, köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 252.

MİYASIL: Bir çeşit üzüm. DS IX, 3206.

MİYATAMIR: <Lat. *clycyrrhiza uralensis*> Baklagiller ailesine ait çok yıllık otsu bit bitkidir. // *Burşaq tuqımdas miya tuwısına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 253.

MİŞMİŞ: Ar. Kayısı, zerdali, (CC) *krş.* mışmış. KTS, 185.

MİŞMİŞ: “olmuş, olgunlaşmış erik, zerdali bk. irik (2), kemirte, tentegil, tentekel, ā lū , aluc, çoğan, dolana, erik, kıyası (2), örük, uruk (2), erüksün (2)” ÇTS, 766.

Mİ VE: Far. “meyve bk. yemiş, alya, bā r (1), ber (2), faḳĪ he, gaysī, kişte, meyve, mibçen, nebek (1), savaqıl, ş emā r, ş emer, ş emere, terenik, talğ an (3)” BV, GT, NH, HBD, TMA, TEH, MÜN, YED, FK, ŞHD, MK, LM. ÇTS, 766.

MOGAR: Yıllık otsu bir bitkidir. // *Birjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 254.

MOLOŞ: Ebe gümece. DS IX, 3208.

MONDALAQ: Tadı şekerli bozkır bitkisidir. // *Dämi tätti dala ösimdigi.* QÄTS, 279.

MONOKARPTI: Yun. *monos – bir, jalğız / bir, yalnız, karpos – uruq / tohum*>

Vejetatif organları çok yıllıkca büyüyen ve yıllarca yetişmesine rağmen sadece bir defa tohum verip ardından da kuruyan bir bitkidir. // *Vegetativtik organdarı köptegen jıldar ösetin jāne sol jıldardıñ işinde bir-aq ret tuqım berip, qurap qalatın ösimdik.* QÄTS, 281.

MOR: Patlıcan. DS IX, 3209.

MORA: Böğürtlen. 2. Yaban çileği. DS IX, 3209.

MORAMIK: Bahçe çevresinde çit yerine kullanılan, mor renkli meyveleri olan çalılar. DS IX, 3210.

MORCA SÜPÜRGE: Pembe çiçek açan, boz renkli, süpürge yapılan bir çeşit ot. DS IX, 3210.

MORŞABLA: Kırdan yetişen, suyu mayasılı iyileştirmekte kullanılan, ada çayına benzer bir çeşit ot. DS IX, 3210

MORTIQ: <Lat. *eremopyrum*> Kumlu topraklarda yetişen ve hayvanlar için yem olarak kullanılan bir tür verimli çimdir. // *Qumdawıt jerde ösetin, malğa azıq bolatın qunarlı şöptiñ türi.* QÄTS, 295.

MORTIQBOZ: Soluk renkli, incecik yapılı, seksaul yetişen yerlerde yetişen bitkidir. // *Tüsi boz, jiñişkelew kelgen seksewildi jerde ösetin ösimdik.* QÄTS, 295.

MORUK: Leylâk. DS IX, 3210.

MORUK: 1. Bir çeşit diken. 2. Kar altındaki kuru ot. 3. Sazlık yerlerde yetişen, mavi çiçekli bir çeşit ot. DS IX, 3210.

MOYIL: <Lat. *padus*> Bitkinin gövdesiyle çalılar koyu gri renkli, kabuklu, hoş kokulu, meyveleri olan, koyu meyve ağacıdır. // *Diñi men butaları qara sur tüsti, qabıqtı, jupar iyisti, aqgüli bar, qara jemisti ağaş.* QÄTS, 259.

MU'ASFAR: Bir cins çiçek (İM). KTS, 185.

MUGÄYLÂN: Far. Deve dikenini (GT) muğaylân ağacı Arabistan çölüne meşhür bir diken (İH) KTS, 186.

MUGÄYLÂN: Far. Deve dikenini (GT) muğaylân ağacı Arabistan çölüne meşhür bir diken (İH) KTS, 186.

MUMUZAK: Kırdan biten dikenli bir bitkinin böğürtlene benzeyen kırmızı meyvesi. DS IX, 3219.

MURÇ: перец черный / *karabiber (Piper nigrum): (MK II186): murç t(ört) baqır четыре бакыра перцу / dört kova karabiber (Rach 1/7).* DTS, 351.

MURMURIK: Böğürtlen. DS IX, 3221.

MUTRUM: Bir çeşit armut. DS IX, 3226.

MUT ÜZÜMÜ: Çekirdeği kolay ezilen siyah ve gevrek bir çeşitüzüm. DS IX, 3226

MUZ: “muz, muz ağacı bk. mez (1)” ÇTS, 787.

MUZKURT: Palamut. DS IX, 3226.

MUZSARĞALDAQ: Dağın buz olan yerinde yetişen küçük sarı renkli bir çiçektir. // *Tawdıñ muz qatqan jerlerine ösetin kişkene sarıtüsti gül.* QÄTS, 333.

MÜCENE: “badem ve erik gibi bazı meyvelerin mağzı” ŞSL. ÇTS, 789.

MÜK: Çoğunlukla nemli yerlerde yetişen kalın, tüylü bir bitkidir. // *Köbine dımqıl jerde ösetin, kögeriñki qalıñ tükti ösimdik.* QÄTS, 383.

MÜKJİYDEK: Bataklıkta, sulak alanlarda yetişen hep yeşil olan bir kızılalık cinsli çalıdır. // *Batpaqtı dımqıl jerde ösetin, mäñgi jasıl küyinde bolatın qızamıq tuqımdas buta.* QÄTS, 383.

MÜLTÜME: Bir çeşit ot. DS IX, 3228.

MÜLYE: Domates. DS IX, 3228.

MÜMÜLÜ: Gelincik çiçeği. DS IX, 3228.

MÜRDESENK: Far. Bir bitki (BV) KTS, 192.

MÜRDÜMÜK: Far. Mercimek (İH) *krş.bercimek, marcumak, mercemek, mercimek* KTS, 192.

MÜRDÜMÜK: Bezelye. DS IX, 3229.

MÜŞEKKİRE: Kuş konmaz otu. DS IX, 3231.

MÜŞK: Güzel kokulu, dikenli bir ot. DS IX, 3231.

MÜŞKÜLÜM: İlbaharda kayalıklarda biten, sarımtırak renkli çiçekleri güzel kokan, sümbülgillerden bir yaban otu. DS IX, 3231.

MÜYİZJAPIRAQ: Çok yıllık bir su bitkisidir; kökleri olmayan yaprakları çallı olan bir bitkidir. // *Tamırsız ösetin, japırağı butaqtı, köpjıldıq sw ösimdigi.* QÄTS, 381.

MÜYİZTERISKEN: Büyüklüğü 40 cm'den 120 cm'ye kadar olan yarı budaklı bir bitkidir. // *Biyiktigi 40 cm-den 120 cm-ge deyin ösetin jartılay butalı ösimdik.* QÄTS, 382.

-N-

NĀCŪ : Far. “narun gibi bir ağaç, cam ağacı bk. dıraht, dopqu, güçüm, kıpçaq (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, künde (3), naju, selem, sıriq, şecer, şecere, toqız ton, üç kat, yığ aç (1), ā bnū s, ağ ac, ağ aç, aman qara, cecek, cencek (1), çeçek, çençek (1), çıpçaq, devha, yığ ac (1)” AL, ŞSL. ÇTS, 814.

NAJU: Far. “çam ağacı bk. dıraht, dopqu, güçüm, kıpçaq (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, künde, rā ā , selem, sıriq, şecer, şecere, toqız ton, üç kat, yığ aç (1), ā bnū s, ağ ac, ağ aç, aman qara, cecek, cencek (1), çeçek, çençek (1), çıpçaq, devha, yığ ac (1)” BV. ÇTS, 818

NAHL: Ar. “hurma ağacı, süs ağacı; sevgilinin boyu; gümüş veya mumdan yapılarak tabutun üzerine konulan dal” BV, BD, NH, HBD, LD, YED, FK, ŞHD, MK, LM, *nahl-i*

belend pā ye “uzun ayaklı hurma” MÜN, *naḥl-i ʾīṣ* “içki hurması, saki” NH, *naḥl-i ḥayā t* “ hayat ağacı” BV, *naḥl-i ḳadd* “hurma misali boy, boyu hurma ağacı gibi olan (sevgili)” BV, NH, *naḥl-i ḳā met* “hurma misali boy, boyu hurma ağacı gibi olan (sevgili)” NH, *naḥl-i tā bū t* “tabutun üzerine konulan hurma dalı” LD, *naḥl-i iūmīd* “ümit ağacı” BV, *naḥl-i vefā* “vefa ağacı” BV. ÇTS, 817.

NAḤL: Ar. Hurma ağacı (GT) KTS, 197.

NAḤİ: Ar.+ Far. “bir ağaç, bir hurma ağacı” mün. ÇTS, 817.

NAḲAPUŞP: bir çiçek türü: U. III. 56, 5. EUTS, 134.

NAKARUŞP: Skp. Растение /bitki (*Mesua Roxburghii*) (Uig III 56/6). DTS, 354.

NAKIL: Ar. süs ağacı. EATS, 503.

NĀ L: Far. “kamuş, kamuş kalemin içindeki saz, inleyen, kamuş, düdük; inleyici, inleme bk. ğ arav, kamuş, nā y, ney, içke (3), işki, boğ uz (7), çig (1)” BV, BD, NH, HBD, YED, FK, LM, *nā l bol* –“inlemek” NH, *nā l è t* – “inlemek” NH, *nā l eyle* – “inletmek, inlemek” YED, *nā l it* – “inletmek, inlemek” BV, *nā l ol* –“inlemek” YED. ÇTS, 821.

NA'NA: Ar. Nane (BV) KTS, 198.

NAMZAM: Bir çeşit pancar. DS IX, 3238.

NANEDALI: Lahana. DS IX, 3239.

NANJİYDE: Far. Büyük bir meyveliğde ağacı ve onun meyvesi. // *Ülken jemisti jiyde ağaşı jāne onıñ jemisi.* QĀTS, 481.

NAR ARMUDU: İri, kırmızı ve sarı renkli armut. DS IX, 3239.

NARAT: Çam ağacı. DS IX, 3239.

NARBIS: Zambak. DS IX, 3239.

NARÇIN: Bir bitki (BV) KTS, 198.

NĀRDAN: Far. Nar, nar tanesi (BM, CC) KTS, 198.

NĀ RENC: Far. “turunç, portakal” BV, NH, MÜN, LM, *narenc-i ra nā* “güzel turunç” NH, *nā renc è t* – “turunca benzetmek” NH. ÇTS, 824.

NARCIYSS: Yun. Amarallis cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Amarallis tuqımdasına jatatın badanalı köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QĀTS, 490.

NARGİZGÜL: <Lat. *Dahlia*> Karmaşık çiçek ailesine ait soğanlı, çok yıllık otsu bitkiler. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın badanalı, köpjıldıq şöptesin ösimdikter.* QĀTS, 487.

NAR GÜLÜ: Nar ağacına benzeyen bir ağacıngülgibi olançiçeği. DS IX, 3239.

NARINÇ: Pembe, yuvarlak taneli,tatlıbirüzüm çeşidi. DS IX, 3239.

NĀ RİNÇ: Far. “turunç, turunçgiller” HŞ 3406. HAS, 425.

NARİNÇ: Far. Narenciye, portakal (CC) KTS, 198.

NĀ RĪSTĀ N: Far. “nar ağ acı” HŞ 463. HAS, 425.

NARQAYSARLAR: <Lat. *verbenaceae*> Dudaklı çiçekliler cinsine ait ağaçlar, yarı çalılar ve bazen otsu bitkiler. // *Erindi güldiler qatarına jatatin ağaş, jartılay buta, keyde şöptesin ösimdikter.* QĀTS, 489.

NARPOZ: Pınar, ark kenarlarında yetişen güzel kokulu bitki. // *Bulaqtıñ, arıqtıñ boyına şığatın iyisti şöp.* QĀTS, 489.

NARSELEW: Yaklaşık 60 santimetre uzunluğunda, şubesi güçlü, soluk başlı bir bitki. // *Uzındığı 60 santiymetrdey, butağı qattı, bası ağarıp, jelpildep turatın ösimdik.* QĀTS, 489.

NARTÜK: Mısır DS IX, 3240.

NARUAN: Far. название дерева, вяз (?): babıl baliqda taştın bir naru(a)n atlıy'ı eṛ ti za gorodom Vavilonom bylo derevo, nazываемое naryan (вяз?) // *Babil şehrinin dışında Naruan denen bir ağaç vardı.* (Usp 95/5). DTS, 355.

NARUN: ‘Naruan’ adlı bir ağaç çeşidi: USp. 158, 5. EUTS, 135.

NĀ RVEN: Far. “karaağaç” YED, ŞHD. ÇTS, 825.

NASIBAYGÜL: <Lat. *ocimum*> Dudaklı çiçekliler cinsine ait yıllık kokulu otsu bitkiler. // *Erindigülder tuqımdasına jatatin birjıldıq xoş iyisti şöptesin ösimdikter.* QĀTS, 496.

NAŞA: İr. Kenepşöp (Kenevir?) cinsine ait yıllık yabani, otsu bir bitkidir ve bu bitkinin belirli bir türünün yapraklarını kurutmak suretiyle hazırlanan, sigara içtiğinizde başınızı döndüren uyuşturucu madde (narkotik). // *Kenepşöp tuqımdasına jatatin birjıldıq jabayı, şöptesin ösimdik jäne osı ösimdiktiñ belgili bir türiniñ japırağın keltirüw arqılı dayındalatın, şılımgıp tartqan kezde bastı aynaldırıp, elitetin wulı zat, esirtki.* QĀTS, 505.

NAŞAGÜL: İr. Sarı çiçekli bitki. // *Sarı tüsti güli bar ösimdik.* QĀTS, 505.

NĀ YŞ: Far. “kamuş, ney bk. çig (1), ğ arav, kamuş, ney, içke (3), işki, boğ uz, nā l’ GT, NH, Sİ, FK, ŞHD, *nā y çal* – “ney çalmak, ney üflemek” ŞFK. ÇTS, 828.

NAWRIZEK: Açık turuncu çiçekleri var, erken ilkbahard çiçek açan otsu bir bitkidir. // *Aqşıl-sarğış gülderi bar, erte köktemde güldeytin şöptesin ösimdik.* QĀTS, 502.

NAVRUZ: 1. Çiğdem. 2. Zambak. DS IX, 3242.

NAZ: Çam ağacı. DS IX, 3242.

NAZİKELMASI: Yazın yetişen kırmızı renkli bir çeşit elma. DS IX, 3242.

NĀBATAT: Ar. Yüzey bitkileri, meyveler, çiçekler. // *Jerbetine şığatın ösimdik, jemis-jiydek, gül-bäyşeşek.* QĀTS, 508.

NĀRKES: <Lat. *narcissus*, *iy*> Amarallis ailesinin çok yıllık otsu bitkisi. Soğan, sarımsak, zambaklar, laleler, sümbüller (giyacint), nergis (narciss), barshingul (gladiols), kazhua, kardelen, narkesşe (amarillis) ve vb çoğalır. Nergis zehirli bir bitkidir, Kazakistan'da ellerden yetiştirilir. // *Amarallis tuqımdasına jatatın badanalı köpjıldıq şöptesin ösimdik. Piyaz şıqtarı arqılı piyaz, sarımsaq, lalagül, qızğaldaq, sümbil şaş (giyacint), nārkes (narciss), barşingül (gladiols), qazjuwa, bāyşeşek, nārkesşe (amarillis) jāne t. b. köbeyedi (Biologiya). Nārkesulı ösimdik, Qazaqstanda qoldan ösiriledi (QUÉ).* QĀTS, 515.

NĀRKESŞE: Yun. Amarallis ailesine ait. Çiçekleri güzel dekorasyon için yetiştirilen güzel, süs bitkileridir. // *Amarallis tuqımdasına jatatın güli ādemi, sāndik üşin ösiriletin badanalı ösimdik.* QĀTS, 515.

NEBĀ T: Ar. “bitki, nebat” KE 23v/14, MN (2) 13/121, HŞ 828. HAS, 427; *nebā t:* “bitki, ot” BV, SD, GT, NH, HBD, LD, YED, FK, MK, LM, *nebā t narḥı* “bitkilerin değeri, resmi fiyatı” LD, *nebā t-ı ḥüsn* “güzellik bitkisi” NH. ÇTS, 831.

NEBEK: “bir tür meyve bk. yimiş, alya, bā r (1), ber (2), faḳī he, gaysī, kişte, meyve, mī ve, mibçen, savaḳıl, ş emā r, ş emer, ş emere, terenḳ, talğ an (3)” ÇTS, 831№

NEBI: Mısır. DS IX, 3242№

NEBTİ: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 199№

NEDREBOL: İnce kabuklu üzüm. DS IX, 3243№

NEFERLİK: Büyük yapraklı, tadı buruk bir ot. DS IX, 3243№

NEFİRNE: Ufak salkımlı, küçük taneli, pek beğenilmeyen üzüm. DS IX, 3244.

NEMİSA: Ayşe kadın fasulyesi. DS IX, 3246.

NEMNEM: Büyük yapraklı, sarı çiçekli bir çeşit nane. DS IX, 3246.

NESRİN: Far. “yaban gülü, ağustos gülü” HŞ 2810. HAS, 430.

NESRİN: Far. “yaban gülü bk. nesteren” BV, GT, NH, HBD, LD, MÜN, FK, ŞHD, LM. ÇTS, 837.

NESTEREN: Far. “yaban gülü bk. nesrī n” SD, MK. ÇTS, 837.

NEVBETÇİK: Papatya. DS IX, 3248.

NEY: Far. “kamuş krş. nā y” MN (2) 1/8. HAS, 432.

NILAPUŞUP: Skr. Вид эвкалипта, цветущего голубыми цветами (Clitoria tenatea): qizın qojınta kötürü alıp nilapuşup altıy söğüt altin eltü bardı он поднял его

дочь на грудь и отнес к дереву под названием nilaruşpa // *o kızın göğsüne kaldırdı ve nilaruşpa adlı bir ağaca taşıdı* (Uig III 3/119). DTS, 359.

NİLUTPAL: Skr. <Lat. Nymphaea cyanea> Голубая водяная лилия // *mavi su nilüfer* (Rach III 3/119). DTS, 359/

NİLÜFER: Far. “nilüfer çiçeği” HŞ 331. HAS, 434/

NİNEMELMASI: Temmuzda olgunlaşan, yuvarlak ve kepekli bir çeşit elma. DS IX, 3252/

NOQAT: <Lat. *cicer*> Bezelye cinsine ait yıllık ve çok yıllık tahıllar, otsu bitkiler. // *Burşaq tuqımdas mädeniy daqıl, bir jäne köpjıldıq şöptesin ösimdik*. QÄTS, 564.

Kazak Türkçesinde Noqat olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *nut* (sozluk.gov.tr), Karahanlı Türkçesinde *nuqut* (Rach I 1/186), (DTS, 361), Eski Uygur Türkçesinde *nuqut* (EUTS, 138), Harezmi Altınordu Türkçesinde *nohū d, nuhū d* (HAS, 436), Kıpçak Türkçesinde *nohut* (CCI. 55b/6; ED 6a/9; EK 119; RES. 190c/3), *nohūd, nohūt, nohūt* (KTS, 202), Çağatay Türkçesinde *nohud* (ÇTS, 851) olarak kullanılmaktadır.

NORZERİĞİ: Sarı ve acı bir çeşit erik. DS IX, 3255.

NUT: <Lat. *siser*> Bezelye cinsine ait yıllık ve çok yıllık tahıllar, otsu bitkiler. // *Burşaq tuqımdas birjıldıq jäne köpjıldıq däнди daqıl, şöptesin ösimdik*. QÄTS, 588.

NUZLAOTU: Kayaların çatlak ve oyuklarında biten, diş eti hastalığında kullanılan bir çeşit ot. DS XII, 4606.

-O-

OCAĞ ALAĞ: “bir tür bitki adı, yorunca” ŞSL. ÇTS, 858.

OĞLAK KARASI: Kara üzüm. DS IX, 3267.

OĞLAN ELMASI: Yaban gülünün fındık büyüklüğündeki kırmızı renkli meyvesi. DS IX, 3268.

OĞLAN OTU: Ağız ve karın ağrılarını geçirmek için kullanılan bir çeşit yabanıl ot. DS IX, 3268.

OĞLAN OTU: Oğul otu. EATS, 529.

OGULDUK: Ağaç kökünden çıkan ufacık dallar, sürgünler (İH) 2. Tohum (TZ) KTS, 203.

OĞUNDURUK: Taze çam. DS IX, 3270.

OHLAMUR: Ihlamur. EATS, 531.

OKLUK: Bir çeşit saz, kamış. DS IX, 3275.

OLEANDR: Franc. Sıcak yerde nehir vadilerinde yetişen hep yemyeşil olan çok yıllık bir çalı gibi bitkidir. // *Istıq jaqtıñ özen alqaptarında önip-ösetin, ünemi kögerip turatın buta tektes ösimdik.* QÄTS, 667.

ORAK ERİĞİ: Mürdüm eriği. DS IX, 3286.

ORAQ JAPIRAQ: <Lat. *falcifola*> Foliyum. Foliyum bitkisinin yapraklarının orağa benzemiş türüdür. // *Oraqjapıraq qurt-qaşaş. Qurtqaşaş ösimdiginiñ japırağı oraqqa uqsağan türi.* QÄTS, 719.

ORAQ JEMIS: <Lat. *drepanocaryum*> Lamiaceae cinsine ait yıllık otsu bir bitkidir. // *Eringüldiler tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 719.

ORAQŞA: <Lat. *spirohynchus*> Turpgiller cinsine ait tek yıllık bir bitkidir. // *Oramjapıraq tuqımdasına jatatın birjıldıq ösimdik.* QÄTS, 719.

ORAMJAPIRAQ: <Lat. *cruciferae, brassicaceae*> Turpgiller ailesine mensup, çift çenekli, bir,iki yıllık ve çok yıllık bitkidir; yarı budaklı, yarı otsu bir bitkidir. // *Oramjapıraq tuqımdası. Qosjarnaqtı, bir, eki jäne köpjıldıq şöptesin, buta, jartılay buta ösimdikter.* QÄTS, 727.

ORMAN: Böğürtlen ağacı. DS IX, 3288.

ORMAN AQŞAYIRI: <Lat. *Omolothecasylytica*> Seyrek ve açık ormanlarda ve etrafında, budaklıların arasında uzun çimenli, kumlu ve bataklık veya sulak alanlarda yetişen Asteraceae cinsine ait 10-80 cm büyüklüğündeki çok yıllık otsu bir budaktır. // *Siyretılgen jäne aşıq ormanda, onıñ şetinde, butalar qawımında, büik şöpti qumdıq jäne batpaqtı nemese ilğaldı jerlerde ösetin, kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın, biyiktigi 10-80 sm köpjıldıq şöptesin buta.* QÄTS, 741.

ORMAN JAÑĞAQ. Yer fıstığına benzer bir bitkidir. // *Ormanjañğağına tuwıstas ösimdik.* QÄTS, 741.

ORMAN BÜLDIRGENI: <Lat. *fragariavescal*> Roseaceae cinsine ait nehir kenarlarında, orman etrafında, dağın nemli bölgelerinde 10-30 cm büyüklüğünde yetişen tıbbi amaçlı kullanılan otsu bir bitkidir. // *Rawşangüldiler tuqımdasına jatatın, özen jağası, orman şetinde, tawdıñ ilğaldı bökterlerinde, buta arasında ösetin, japırağı men jemisin dārılık şiykizat üşin paydalanatın, biyiktigi 10-30 cm köpjıldıq, şöptesin ösimdik.* QÄTS, 741.

ORMANGÜZELİ: Kökü lahana köküne benzeyen, öz suyu yakıcı bir ot. DS IX, 3288.

ORMAN SIYIRJOÑIŞQASI: Ağaçların arasında yaklaşık 150 cm büyüklüğünde yetişen çok yıllık bir bitkidir. // *Ağaş arasında ösetin biyiktigi 150 cm-dey, jayılmdıq, köpjıldıq şöp.* QÄTS, 742.

ORMAN QAZTAMAĞI: Büyüklüğü 80 metreye kadar olan dik damarlı, üst kısımdaki budakları çok yıllık olan otsu bir bitkidir. // *Biyiktigi 80 santimetrge deyin jetetin, tamırı tik ösetin, sabağınıñ ön boyun tük basqan, joğarğı jağında butaqtarı köp köpjıldıq, şöp tektes ösimdik.* QÄTS, 742.

ORXİDEYA: Yun. Hoş kokulu, değişik şekilli, beyaz çiçekleri olan tropikal bir bitkidir. // *Qoş iyisti, erekşe pişindi aqşıl gülderi bar tropik tik ösimdik.* QÄTS, 18.

ORUKA: Taze mısır. DS IX, 3290.

ORUM: Ekinler arasında yetişen bir çeşit zararlı bitki. DS IX, 3290.

ORUN: Yuvarlak, kalın kabuklu, suyu az bir üzüm çeşidi. DS IX, 3290.

OSURUK AĞACI: Yaprakları pis kokulu bir ağaç, aylandız. DS IX, 3291.

OSURUK ÇİÇEĞİ: İlkbaharda kırlarda yetişen, beyaz çiçekli, pis kokulu bir bitki. DS IX, 3291.

OŞAĞAN: <Lat. *agrimonia*> İri yapraklı ve yuvarlak tahıllı, iri dikenli bir bitkidir. // *Ülken japıraqtı, domalaq dändi iri tikenekti ösimdik.* QÄTS, 60.

OT: Ot, yabanî bitki (BV, CC, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, TA) *krş.* ot 2. Tıbbî ot, ilâç (TA) *krş.* ot (II) KTS, 206.

OTERİĞİ: Çok erken olgunlaşan tatlı bir çeşit erik. DS IX, 3293.

OTKÖKÜ: Pancar. DS IX, 3293.

OTSABIN: <Lat. *lychnis*> Spergularia cinsine ait otsu bir bitkidir. // *Qalampır tuqımdasına jatatın şöptesin ösimdik.* QÄTS, 47.

OTURAK: Armutla ahlat arasında, tadı ekşimsi bir armut çeşidi. DS IX, 3296

OTURAK: Çam fidanı. DS IX, 3296.

OTURAK FASULYESİ: Bir çeşit fasulye. DS IX, 3297.

OVACA: Siyah renkli kış armudu, ahlat. DS XII, 3298.

OYMALIK: Dolmalık biber. DS IX, 3302.

OYRANŞÖP: <Lat. *ambrosia*> Asteraceae ailesine ait yıllık otsu bir bitkidir; Kırmızı boyanın temin edildiği şifalı bir bitkidir. // *Kürdeli güldiler tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik, qızıl tüsti boyaw alınatın jäne dârilik şöp.* QÄTS, 638.

OYRAŞ: <Lat. *ostrovckia*> Palmiyegiller cinsine ait çok yıllık bir bitkidir. // *Qoñurawgüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 639.

OYŞUN: “bir bitki adı” ŞSL. ÇTS, 869.

-Ö-

ÖGEYBUTA: <Lat. *euonymus*> Celastraceae cinsine ait çok yıllık, hep yeşil olan bir çalıdır. // *Bereskletter tuqımdasına jatatın köpjıldıq mænği jasıl buta.* QÄTS, 70.

ÖGEYŞÖP: <Lat. *tussilago*> Nemli topraklarda yetişen, ayçiçeği benzer, sarı çiçekli, çok yıllık bir otsu bitkidir. // *Ilğaldı jerlerde ösetin, künbağıstıñ basına uqsas, sarı güldi, köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 72.

ÖGIT: Название лекарственного растения /*şifalı bitkinin adı* (?) (QBN 88/12, 430/5). DTS, 380.

ÖGİZKÖZ: <Lat. *anchusa*> Karmaşık çiçek ailesine ait bir ve çok yıllık bitkiler. // Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın bir jane köpjıldıq ösimdikter. QÄTS, 75.

ÖGİZTİL: <Lat. *anthemis*> Papatyagiller/ Asteraceae ailesine ait birkaç yıllık veya çok yıllık otsu bitkilerdir. // Laylawıqtar tuqımdasına jatatın bir, eki jöne köp jıldıq şöptesin ösimdikter. QÄTS, 75.

ÖĞREKOTU: Ağılı ot. DS IX, 3317.

ÖĞÜM: İnce dallarından sepet örülen, yapraksız bir çeşit yabanıl ağaç. DS IX, 3319.

ÖJÜRKÄN: название растения // *bitkinin adı* (?) (*Rach II 3/136*). DTS, 382.

ÖKSELEK: Elma, armut ağaçlarında görülen ve hastalık yapan bir ot, ökse otu. DS IX, 3326.

ÖKSÜZALİ: bk. öksüz oğlan. DS IX, 3327.

ÖKSÜZCE: Çiğdem. DS IX, 3326.

ÖKSÜZOĞLAN: Çiğdeme benzer ,beyaz ya da mor çiçek açan bir kır çiçeği, kardelen. DS IX, 3327.

ÖKSÜZ OĞLAN ÇİĞDEMİ: Afyon bitkisi. DS IX, 3327.

ÖKÜZ BAKLASI: Kara bakla. DS XII, 3329.

ÖKÜZGÖBEĞİ: Kırlarda, dağlarda kendiliğinden biten bir çalı ve bunun kırmızı renkli, küçük yuvarlak meyvesi. DS IX, 3328.

ÖKÜZGÖTÜ: 1. bk. öküz göbeği. 2. Kızılılık. DS IX, 3328.

ÖKÜZGÖZÜ: Bir çeşit erik. DS IX, 3328.

ÖKÜZKÜTÜĞÜ: Yaprakları boz renkli ve kozalarının içi boş olan, yalnız odunundan yararlanılan bir ağaç. DS IX, 3328.

ÖLEÑŞÖP: <Lat. *scirpus*> Cyperaceae ailesine ait bir ve çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Qıyyaq öleñder tuqımdasına jatatın bir jäne köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 133.

ÖLÜSOĞANI: Mezarlara dikilen mor çiçekli bir zambak. DS IX, 3334.

ÖMEK: Bitki adı (BV) KTS, 211.

ÖRS: “selvi ağacı bk. tarağ ay, terek, ticek, serv” ÇTS, 877.

ÖRİK: <Lat. *armeniassa*> Erik. Sarı, yuvarlak meyve ağacı. // *Tüsi sarı, küşilew domalaq jemis beretin ağaç.*

Kazak Türkçesinde *örük* olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *erik* (sozluk.gov.tr), Karahanlı Türkçesinde *erük* “şeftali, kayısı, siyah erik türünün genel adı 47/33, 160/139, 407/318 – kara erük, sarıg erük, tülüg erük” (DLT, 645), Eski Uygur Türkçesinde *ä rük* (EUTS, 76), Harezmi Altınordu Türkçesinde *erek* – “erik” *erek yığ açlıg* “erik ağacına sahip, erik ağacına sahip, erik ağaçlı” erik ağacına sahip, erik ağaçlı” HKT 410 b/5. (HAS, 175), Kıpçak Türkçesinde *erik* (CCI. 53b/6). Eski Türkçeden beri kullanılmaktadır (Clauson, 1972:222 a; Musaev, 1975:191- 193; Doerfer, 1963- 75:7; Räsänen, 1969: 34b; Ligeti, 1965:18, 135; Egorov, 1964: 291-292). Érik Kâşgarlı Mahmud’a göre erik, kayısı, şeftali gibi yemışlere verilen ortak bir addir. Türkçeden Moğolcaya erük şeklinde geçmiştir (Şçerbak, 1997: 163/440). Bazı Türkologlar Rusça orjuk, urjuk şekillerinin Türk lehçelerinden geçme örnekler olduğunu belirtmiştir (Tietze, 1967: 136/20; Dmitriyev, 1962: 568; Vasmer, 1950- 58: II- 279, III- 189). Doerfer ise erik’in ir- er- kökünden geldiğini dile getirmiştir (Doerfer, 1963-75: 7). Eski Kıpçakçada *erük* şekli kullanılmıştır. Çağatay Türkçesinde *erik*, *örük* (ÇTS, 342, 878) olarak kullanılmaktadır.

ÖVEYİKBUĞDAYI: Üveyik renginde, iri taneli, sert bir çeşit buğday. DS IX, 3363.

ÖVEZİ: çeşit üzüm. DS IX, 3363.

ÖZEK: Ağacın bedeni, özü (TZ) *krş.* özdek KTS, 214.

ÖZEN: Bitkinin özü (BM) *krş.* ezen, üzen KTS, 214.

ÖZÜLLÜK: Bir çeşit ağaç. DS IX, 3373.

-P-

PAÇIK: Ebegümece. DS IX, 3376.

PAÇKAR: Ormanlarda yetişen veyaprakları hayvanlaraya verilen bir bitki. DS IX, 3376.

PAÇUM: Ağıl. Lamiaceae cinsine ait küçük bir budaktır. // *Eringüldiler tuqımdasına jatatin şağın buta.* QÄTS, 331.

PAFIT: Asmaya benzer, sepet yapmakta kullanılan bir çeşit bitki. DS IX, 3377.

PAFLAK: Akan kanı durdurmak için kullanılan bir çeşit bitki. DS IX, 3378.

PAHE: Patates. DS IX, 3380.

PALAK: Nemli yerlerde yetişen, ince, yumuşak bir çeşit ot. DS IX, 3382.

PALAN: Süpürge otu. DS IX, 3383.

PAMBILPA: Yabani hindiba. DS IX, 3388.

PAMIT: İnce kabuklu, erken olgunlaşan kara üzüm. DS IX, 3388.

PAMPARA: İlk baharda kırlarda yetişen, sütlü bir çeşit ot. DS IX, 3389.

PAMUCAK: Sarı renkli, iri taneli bir çeşit buğday. DS IX, 3389.

PAMUÇA: Hayvanlara yedirilen, yoncaya benzer, boz yapraklı bir çeşit ot. DS IX, 3389.

PAMUKLIYAN OTU: Pamuk gibi çiçekleri olan bir kır bitkisi. DS IX, 3389.

PAMUKLUK: Ormanlarda yetişen, yaz kış yapraklarını dökmeyen, yaban gülüne benzer, çiçekleri güzel kokulu bir çeşit küçük ağaç. DS XII, 3389.

PANCARCIK: Yaban pancarı. DS IX, 3390.

PANBUH: pamuk. <Lat. *Fuzû lî*> Zahmine urup şükû fe merhem/ Panbuh yeniler ana demâdem [Çiçek onun yarasına merhem koyar, sürekli pamuğunu yeniler.] EATS, 564.

PANBUK: Pamuk. EATS, 564.

PAPATÇA: Papatya. DS IX, 3393.

PAPIR: Nane. DS IX, 3393.

PAPİRUS: Külân. Tropik Afrika'nın nehir ve göl kıyılarında yetişen, sapının uzunluğu 5 m'ye kadar uzanan çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Külân (tropiiktik Afrikada özen, köl jiyeginde ösetin, sabağınñ uzındığı 5 m-ge jetetin köpjıldıq şöptesin ösimdik)*. QÄTS, 298.

PAPOROTNİK: Çok dilimli, iri yapraklı, yüzeyde dik veya sarmaşık yetişen sporlu bir bitkidir. // *Köp tilimdi iri japıraqtı, jer betinde tik ne şırmawıq türinde ösetin sporalı ösimdik*. QÄTS, 299.

PAPRA: Eğrelti otu. DS IX, 3394.

PAPURLAMA: Kırılarda yetişen, yaprakları ıtır yaprağı biçiminde ve güzel kokulu bir bitki. DS IX, 3394.

PARALIK: Bahçivancılıkta taneyle satılan sebze. DS IX, 3395.

PARDİNÇ: Taze fasulye. DS IX, 3396.

PARLACIK: Sulak yerlerde yetişen, sarı çiçekli, geniş yapraklarından yemek yapılan bir çeşit bitki. DS IX, 3397.

PARTAL: İri yapraklı, değersiz tütün. DS IX, 3402.

PARYAVŞANI: Yavşan otu. DS IX, 3403.

PAŞABEĞENDİ: Kasımpatı. DS IX, 3405.

PAT: Kasımpatı. DS IX, 3406.

PATAMAK: Olmamış incir. DS IX, 3407.

PATANAK: İspanağa benzer bir çeşit bitki. DS IX, 3408.

PATİÇİ: Taze fasulye. DS IX, 3410.

PATISSON: Franc.Samsar (yaprakları geniş, üç veya beş köşeli olan, kabakgiller cinsine ait sarı, yıllık bir bitkidir). // *Samsar (japırağı jalpaq, üş ne bes burış bolıp keletin, asqabaq tuqımdasına jatatın sarı tüsti bir jıldıq ösimdik)*. QÄTS, 325.

PATKÜT: Kasımpatı. DS IX, 3411.

PATLAK: Yuvarlak, iri taneli bir çeşit beyaz üzüm. DS IX, 3411.

PATLANGAÇ: [patlak, patlangıç, patlankuç, patlayık, patpatik] Mürver ağacı. DS IX, 3411.

PATLANGIÇ: [patlankuç, patlangaç] 1.İçi boş dallarından mekik yapılan, küçükyapraklı bir ağaç. 3. Çalı, funda. DS IX, 3412.

PATLICAN: 1. Sebze. 2. Domates. 3. Dolmalık biber. 4. Uzun, iğne yapraklı, yenilen ot. DS IX, 3412.

PATPAT OTU: İlaç yapmakta kullanılan bir çeşit ot. DS IX, 3412.

PATPATANAK: Baharda dağlarda yetişen, katmerli sümbüle benzer, kokusuz birçiçek. DS IX, 3412.

PATPADHİ: biber: TT. VII. 95. EUTS,157.

PAZIBAŞI: Pancar yaprağı. DS IX, 3417.

PĀYĀM: Far. Badem (Gİ, KFT, TZ) *krş.* bādām, beyam KTS, 215.

PEBİK: Gürgene benzer bir ağaç. DS IX, 3418.

PEÇEK: 1. Yaban sarımsağı. 2. Böğürtlen çalısı gibi uzayan, beyaz, sarı çiçek açan, yaprağı sabun gibi köpüren bir ot. DS IX, 3418.

PEÇELMASI: Yazın yetişen kırmızı renkli bir çeşit elma. DS IX, 3419.

PEHİ: Far. “yabani elma” LM. ÇTS, 889.

PEHTE: “pamuk *krş.* mamuq, bahta (1), mamuğ , pā ğ unde” ŞSL. ÇTS, 889.

PELİT: 1. meşe meyvesi, palamut. 2. meşe ağacı, palamut ağacı. EATS, 565.

PENBE: Far. pamuk. EATS, 565.

PENÇER: Ebegümece. DS IX, 3425.

PEPEKUŞ: Hindibaya benzer bir ot. DS IX, 3427.

PEPİR: Kuş üzümü. DS IX, 3427.

PERDEBEN: Bir çeşit çiçek. DS IX, 3428.

PEREN: Gri yeşil renkli ve tüylü, çoban yastığı da denilen bir bitki. DS IX, 3429.

PERPIR: Kara ya da beyaz, küçük taneli pekmez üzümü. DS IX, 3431.

PERPİL: 1. Kuş üzümü. 2. Dağlarda yetişen yabani üzümü. DS IX, 3431.

PESIN: Su yosunu. DS IX, 3434.

PERZEM: Far. “bir tür fasülye, bakla” ŞSL. ÇTS, 895

PEYGAMBER ARPASI: Kılçıksız ve kobuksuz, buğdaya benzer bir çeşit arpa. DS IX, 3437.

PEYGAMBER BUĞDAYI: Yabanıl buğday. DS IX, 3437.

PEYGAMBER ÜZÜMÜ: Bağcılarca beğenilen iri taneli bir çeşit üzüm. DS IX, 3438.

PIÇGÜL: Yaban gülü. DS IX, 3451.

PİK: Bezelye. DS IX, 3452.

PINAR: Nar ağacı ve meyvesi. DS IX, 3454.

PINPAKLA: Bezelyeye benzeyen bir çeşit bakla. DS IX, 3456.

PIR: 1. Sebzeyaprağı. 2. Havuçyaprağı. 3. Asmayaprağı. 4. Zeytin yaprağı. 5. Çam yaprağı. DS IX, 3457.

PIRASIT: Fidan. DS IX, 3457.

PIRELİK: Papatya. DS IX, 3458.

PIREN: Hanımeline benzeyen beyaz çiçekleri güzel kokulu, kökünden kömür yapılan küçük bir ağaç. DS IX, 3458.

PIRPILKAVAK: Yaprakları küçük, beyaz ve parlak olan kavak ağacı. DS IX, 3443.

PIMPA: Skr. *Momordica monadelpha*, имеющий ярко-красную окраску // *Momordica monadelpha*, parlak renkli (Suv 348/20) DTS, 397.

PISLAK: Mantara benzer bir çeşit bitki. DS IX, 3447.

PIŞAT: İğde, yabanıl iğde. DS IX, 3448.

PIŞPIŞİK: Tazeyken kavrularak yenilen, yeşil yapraklı, dikenli bir ot. DS IX, 3448.

PITA: 1. Çam ağacı, 2. Çam fidanı, çam sürgünü. DS IX, 3448.

PITIRCA: Baharda açan koyu pemberenklili bir çeşit çiçek. DS IX, 3449.

PITPIT: Patates. DS IX, 3450.

PITPIDİ: Skr. перец длинный // uzun biber (TTVII 22/2). DTS, 398.

PİRE OTU: 1. Lavanta çiçeği. 2. Lavanta çiçeğine benzer, güzel kokulu bir ot. DS IX, 3458.

PİRİÇ: Pirinç. DS IX, 3458.

PİRPİRİM: Semiz otu. DS IX, 3459.

PİSKO: Böğürtlen. DS IX, 3461.

PİTANA: Patates. DS IX, 3463.

PİYYAZ: <Lat. *alliumcepa*> Nergisgiller cinsine ait olan ve tat veren çok faydalı bir bahçe mahsulüdür. // *Lalagüldiler tuqımasına jatatın, tağamdı dämendiretin asa paydalı baqşa daqılı*. QÄTS, 369.

- PİYYAZGÜL:** Büyük çan şeklindeki çiçekleri ve dik sapları olan bir soğan bitkisidir. // *Qoñıraw tärizdi ülken güldi, tik sabaqtı piyaz tekti ösimdik.* QÄTS, 369.
- PİYYAZŞÖP:** <Lat. *alliarica*> Turpgiller / Brassicaceae cinsine ait iki yıllık otsu bir bitkidir. // *Oramjapıraq tuqımdasına jatatın eki juldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 369.
- PİRİNÇ:** Far. Pirinç (İM) krş. birinç, brinç. KTS, 216.
- PİRLANGU:** Bir bitki 'Agalia roxburghiana': H. II. 30.140. EUTS, 157.
- PİSTAĞ:** Yun. Antep fıstığı (CC) KTS, 216.
- PİSTE:** Far. "fıstık" KE 50v/9, HŞ 1055. HAS, 473.
- PİSTE:** Far. "fıstık" ŞSL, BV, SD, NH, LD, FK, ŞHD, MK, *piste-i handā n* "ağzı açık fıstık" YED. ÇTS, 900.
- PISTE:** Sıcak havada yetişen kısa budaklı ve budağın bir tarafı sivri meyvelidir. // *Istıq jaqta ösetin alasa buta jäne osı butanıñ bir jağı süyir jemisi.* QÄTS, 426.
- PİTPİDİ:** Filfil. Biber: H. I. 4, 7. EUTS, 157.
- POCĞI:** Yaprakları hayvanlara yedirilen bir orman bitkisi. DS IX, 3464.
- POHUR:** Kabuğu yakıldığında güzel kokan bir bitki, mahlepi. DS IX, 3467.
- POMİDOR** İtal. Domates. // *Qızanaq.* QÄTS 2011, 385.
- PONPAZ:** Nevruz çiçeği. DS IX, 3468.
- PORSUK:** Kırlarda biteniçi dolu, kötü mantar. DS IX, 3470.
- PORUKLUKÇALISI:** Dikenli bir çeşit ot. DS IX, 3471.
- POSALAK:** Kuruyunca toz gibi ufalanan bir çeşit mantar. DS IX, 3472.
- POTUOTU:** Yapraklarından kara boya elde edilen bir çeşit ot. DS IX, 3476.
- POY:** Tohumları kırmızı bibere benzeyen ve kara biberle karıştırılarak pastırma çemeninde kullanılan bir bitki. DS IX, 3476.
- POYOTU:** bk. poy. DS IX, 3476.
- PÖSTÜK:** Erik DS IX, 3481.
- PUN:** Yabanıl nane. DS XII, 4654.
- PUTA:** Çam fidanı. DS IX, 3492.
- PÜNÜRÜN:** Patates. DS IX, 3494.
- PÜR:** Yaz kış yapraklarını dökmeyen, nohut büyüklüğündeki meyvesi acı olup yenmeyen bir orman ağacı. DS IX, 3494.
- PÜRÜRÜ:** Bir çeşit ısırğan otu. DS IX, 3499.
- PÜRÜRÜMMANTARI:** İlkbaharda ormanlarda yetişen bir çeşit mantar. DS IX, 3499.
- PÜRŞE:** Biber KTS, 216.

PÜRŞEK: Ağaç veya ot köklerindeki pürçek (TZ) *krş.* pürşük KTS, 216.

PÜRŞÜK: Ağaç veya ot köklerindeki pürçek (TZ) *krş.* pürşek KTS, 216.

PÜRÜPÜRÜ: Çam fidanı. DS IX, 3500.

-R-

RAÑ: <Lat. *cogaxrhwsodes*> İlkbaharda, kar suyu ile yetişen kısa boylu bir ottur. // *Köktemniñ basında qar suumen şığatın, boyı alasa mayda şöp.* QÄTS, 449.

RAPS: *Alm.* Yağlı ve gıda mahsullerine ait yıllık otsu bir bitkidir. // *Maylı äri azıqtıq daqıldarğa jatatın bir jıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 450.

RASAT: Fide. DS IX, 3505.

RĀSĪC: Ar. Bir bitki adı (BV) KTS, 217.

RĀSĪ Ĥ: Ar. Bir bitki adı (BV) KTS, 217.

RĀSĪ N: Ar. Bir bitki adı (BV) KTS, 217.

RAVAND: Far. Ravent kökü (CC) KTS, 217.

RAYXANGÜL: <Lat. *ziziphora*> Lamiaceae ailesine ait çok ve bir yıllık, hoş kokulu otsu bir bitkidir ve yarı budaklılar akrabasıdır; efir yağlı, atıştırmalık ve tıbbi tahıldır. // *Erin güldiler tuqımdasına jatatın köp ne birjıldıq xoş iyisti şöptesin ösimdik; jartılay butalarmen butalar tuwıısı;éñirli-maylı, dämдик tatımdıq, dārılık daqıl.* QÄTS, 444.

RĀVED: Far. Ravent kökü (CC) KTS, 217.

RĀVENDE: Far. Ravent kökü (CC) KTS, 217.

RAWĞAŞ: <Lat. *rheum*> Genellikle dağlarda yetişen ve ekşi bir tada sahip iri yaprakları olan çok yıllık bir bitkidir. // *Iri japıraqtı, sabağınıñ dämi qımdıqqa uqsaytın qışqıl, köbinese tawda ösetin köp jıldıq ösimdik.* QÄTS, 453.

RAWŞAN: Güzel açık renkli pembemsi çiçektir. // *Ädemi aşıq tüsti al qızıl gül.* QÄTS,453.

RAWŞANGÜL: İr. <Lat. *roza*> Rosaceae cinsine ait 10-15 cm büyüklüğünde dikenli, kalın yaprakları olan iri çiçekli, hoş kokulu, kırmızı, pembe, beyaz ve sarı süs budaklıların bir akrabasıdır. // *Rawşangüldiler tuqımdasına jatatın biyiktigi 10-15 cm, sabağı tikenekti, japırağı qalıñ, güli iri, xoş iyisti, qızıl, qızğult, aq, sarı sändik butalar tuwıısı.* QÄTS, 453.

Kazak Türkçesinde *rawşan* olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *gül* (sozluk.gov.tr), Karahanlı Türkçesinde Köktürk *gül* “цветок, роза/ çiçek, gül: al gül алып цветок // kırmızı çiçek (-алая роза // kırmızı gül) (Юг В/342)” (DTS, 195), Harezmi Kıpçak Türkçesinde *gül* (HAS, 202, KTS, 88), Çağatay Türkçesinde *gül* (1) Far. –

“gül” BV, SD, GT, NH, HBD, LD, TMA, TEH, MÜN, YED, FK, ŞHD, MK, LM, *gül ü bülbül* “gül ile bülbül” BV, NH, *gül ü şimşā d* “şimşir ağacı ve gül” NH, *gül başı* “gül başı” LD, *gül bergi* “gül yaprağı” NH, *gül çağ ı* “gül mevsimi, gülün açılma dönemi” NH, *gül derdi* “gülün derdi” LD, *gül devleti* “gül devleti, gül topluluğu, gül bahçesi” LD, *gül devri* “gül mevsimi” LD, *gül ğ amı* “gülün gamı, gül kederi, tasası” NH, *gül ğ onçesi* “açılmamaış gül” BV, *gül hıdmeti* “gül hizmeti” LD, *gül mevsimi* “bahar” LD, *gül şadkası* “gül sadakası” LD, *gül sarı* “güle doğru” BV, LD, *gül yüz* “gül yüzlü” BV, NH, *gül-i aħmer* “kırmızı gül BV, *gül-i aħmer-eḡḡā n* “kırmızı gül saçan” YED, *gül-i ateşīn* “ateş rengine gül, kıpkırmızı gül” NH, FK, *gül-i gez* “gül izi, gül nişanesi” NH, *gül-i ħamrā* “kırmızı gül” YED, *dül-i ħandā n* “gülen gül, sevgili” BV, LD, *gül ü nesrin* “yaban gülü” MÜN, *gül-i ra‘nā* “güzel gül, dışı sarı, içi kırmızı renkte olan bir çeşit gül” BV, NH, YED, ŞHD, FK, *gül-i ruḡsar* “gül yanaklı” BV, NH, *gül-i şabā ħ* “sabah gülü” LD, *gül –i sīrā b* “taze gül” BV, NH, YED, *gül-i sū ri* “dügün gülü” NH, *gül-i şā dī* “gönül ferahlılığın gülü” LD, *gül-i vaşl* “kavuşma gülü” NH, *gül-‘i zā r* “gül yüzü, gül bahçesi” LD, *gül-i zevḡ* “tadımlık koklanacak gül” NH, *gül bol-* “güle benzemek” GT, FK, *gül büt-* “gül yetişmek” FK, *gül iyle* – “güle benzetmek” FK, *gül ol-* “güle benzemek” FK. (ÇTS, 411) olarak kullanılmaktadır.

RAZİYANA: Far. Dereotu türünden bir bitki (CC) KTS, 217.

RĀZYĀNÇ: Far. Dereotu türünden bir bitki (BV, RH) KTS, 217.

REC: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 218.

REKĀB: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 218.

REPEYNĪK: Rus. Dulavrat otu // *Oşağan*. QĀTS, 475

REZDENE: Maydanozgillerden baharlı bir bitki, rezene. DS IX, 3506.

RIŞ AŞ : Ar. Bir bitki (BV) KTS, 218.

RĪḡ: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 219.

RUṬAB: Ar. Olgun hurma (İM, KFT) KTS, 219.

-S-

SABA: saba qadizi название лекарственного растения / *tubbi bitkinin adı* (Rach II 3/122). DTS, 478.

Ş ABAR: Ar. Bir bitki (BV). KTS, 221.

SABINKÖK: <Lat. *scrophularia*> Scrophulariaceae cinsine ait bir, iki veya çok yıllık bitkiler. // *Sabinkökter tuqımdasına jatatın bir, eki nemese köpjıldıq ösimdikter*. QĀTS, 518.

SABINTAMIR: <Lat. *allochrysa gypsophiloides*> Caryophyllaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Qalampir tuqımdasına jatatin köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 519.

SABUN ÇİÇEĞİ: <Lat. *saponaria officinalis, caryophyllaceae*> Sabunotu, çöğen otu. DS X, 3507.

Ş ABUR: Ar. Sarı sabur otu (CC) (BV). KTS, 221.

SĀC: Ar. Hindistan'da yetişen sert ve iyi cins bir ağaç türü. (KFT) KTS, 221.

SAÇKIL: İri darı. DS X, 3509.

SAGRI: название растения // *bitki adı: sagrı* yaprağı лист (растения) сагры (*Suv 693/23*). DTS, 481.

SAĞIRKULAK: Tarlalarda ekin arasında biten, yaprağı kavak yaprağına benzeyen bir çeşit ot. DS X, 3513.

SAĞIZ: Yüksekliği 20-30 cm kadar alt kökünde sakızı olan nadir bitki türlerindedir. // *Tübinde sağızı bar, biyiktiği 20-30 cm-dey ülken bolıp sirek ösetin ösimdik türü.* QÄTS, 528.

ŞĀĤBĪ: “bir tür üzüm adı” ÇTS, 939.

SAHKEŞT: Bir bitki (BV). KTS, 223

SAHRAN: Altın sarısı renginde bir çeşit buğday. DS X, 3516.

SAĞ: Ar. “dal bk. şā ḥ, tal (1), dal (2)” BD. ÇTS, 941.

SAKABIR: Skp. имбирь: sakabir isig suv bile içürmiş kerek/надо давать пить имбирь с теплой водой / *ılık su ile zencefil içilmelidir*(*Rach II 3/35*). DTS, 482.

SAKALAK: Mantar. DS X, 3517.

SAKALÇÜRÜTEN: Bir çeşit sulu şeftali. DS X, 3517.

SAKALISLAYAN: Çok tatlı bir çeşit sulu armut. DS X, 3517.

SAKAMUNYA: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 223.

SAKAVTAR: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 224.

SAKARCA: Çiğdem DS X, 3518.

SAKAVA: İlbaharda çıkan çiçekli bir ot. DS X, 3518.

SAKIZDIRIK: bk. sakızlık. DS X, 3519.

SAKIZLIK: 1. Çitlembik de denilen, mercimek büyüklüğünde meyveleri burukça, fıstık tadında bir çeşit sakız ağacı. 2. Hindiba. DS X, 3519.

SAKIZOTU: Büyük ve tüylü yapraklı, kökünden sakız alınan bir bitki. DS X, 3520.

SAKIZÖZÜ: Böğürtlen. DS X, 3520.

SAKSAVUL: “seksevül ağacı”, saz. ÇTS, 943.

- SAQAWŞÖP:** <Lat. *pediculáris*> Bitki türlerindendir. // Şöptiñ bir türi. QÄTS, 557.
- Ş ALAM:** Saman (TA) KTS, 224.
- SALAT:** İtal. Yaprakları çiğ halinde yenilebilen bir bahçe bitkisidir. // *Japıraqtarı şiyki küyinde jewge jaraytın baqşa ösimdigi*. QÄTS, 588.
- SALAWBAS:** <Lat. *helichrysum*> Helichrysum orientale cinsine ait yıllık ve çok yıllık otsu bitkilerindendir. // *Kürdeli güldiler tuqımdasına jatatın bir jıldıq jäne köpjıldıq şöptesin ösimdikter*. QÄTS, 589.
- SALÇ:** Ada çayı (CC) KTS, 225.
- SALMAN:** Bir çeşit üzüm. DS XII, 4667.
- SALMANCA:** Söğüt yaprağına benzeyen yapraklarının arkası beyaz bir çeşit bitki. DS X, 3529.
- SALMANSARA:** Şubat sonlarında çıkan bir çeşit yayla çiçeği. DS X, 3529.
- SALTAPLA:** Meyve sitatlı, aşılannmış. Bir çeşit armut. DS X, 3529.
- Ş AMA:** Bir bitki (BV) KTS, 225.
- Ş AMAG:** Bir bitki (BV) KTS, 225.
- SAMALA:** Karpuza benzer, bostan güzeli de denilen bir bitki ve meyvesi. DS X, 3530.
- SAMARDALA:** Yabani pırasa. DS X, 3531.
- SAMALDIQ:** <Lat. *spinacia*> Amaranthaceae cinsine ait yıllık, iki yıllık otsu bir bitkidir; sebze bitkileri. // *Alabutalar tuqımdasına jatatın bir, eki jıldıq şöptesin ösimdik; kökönis daqlı*. QÄTS, 626.
- SAMAN:** Saman (BV, İM, İM, KFT, TA, TZ) krş. saman KTS, 225.
- Ş AMAN:** Saman (DM) krş. saman KTS, 225.
- SAMAR:** Kabakgiller ailesine ait yıllık sebze. // *Asqabaq tuqımdasına jatatın birjıldıq kökönis*. QÄTS, 631.
- SAMIRSIN:** <Lat. *abies*> Pinaceae cinsine ait bir çeşit çam. Çok uzun diken yapraklı bir ağaç. // *Öte bük ösetin qılqanjapıraqtı ağaş; qarağaydıñ bir türi*. QÄTS, 632.
- SAMRUK:** Bir çeşit yaban çiçeği, ballı baba. DS X, 3533.
- SAMUĞ:** Etl kökleri yenen bitkiler (CC) KTS, 226.
- Ş ANAVBER:** Ar. “çam ağacı krş. ş anū ber” MN (2) 25/241. HAS, 501.
- Ş ANAVBER:** Ar. “çam fıstığı krş. ş anavber” MÜN, ŞHD. ÇTS, 948.
- SANDAL:** Ar. Sandal ağacı (İM, Kİ) KTS, 226.
- Ş ANDAL:** Ar. “Hindistan’dan getirilen güzel kokulu sert bir ağaç bk. ş andel” BV, NH, YED, FK, LM. ÇTS, 948.

SANDAL: Güneyde iri bir şekilde yetişen ve ondan bir boya türetilen daim yeşil kokulu bir ağaç. // *Oñtüstik elderde juwan bop ösetin mäñgi jasıl xoş iyisti ağaş jäne odan alınatın boyaw.* QÄTS, 644.

SANCAKOTU: Isırgan otu. DS X, 3535.

SANCIÇUBUĞU: Zencefil. DS X, 3535.

SANTALDAR: Yun. Çok yıllık otsu bitki ailesindedir. // *Köpjıldıq şöptesin ösimdikter tuqımdası.* QÄTS, 652.

Ş ANDEL: Ar. "bir tür kokulu ağaç bk. ş andal" GT. ÇTS, 948.

Ş ANŪ BER: Ar. "çam fıstığı ağacı, mecazi olarak sevgilinin boyu krş. ş anavber" HŞ 1425. HAS, 502.

SAÑIRAWQULAQ: <Lat. *fungi nemese mycophyta*> 1. Nemli bir yerde yetişen bir bitki, çiçek açmayan bir kalpak benzeri kalkana sahiptir. // *İlgaldı jerde ösetin, qalpaq tärizdi qalqanı bar, güldemeytin ösimdik.* QÄTS, 658.

SAPANKIRAN OTU: Bir çeşit ot. DS X, 3539.

SAPISARI: Bir çeşit üzüm. DS X, 3541.

SAPIUZUN: Bir çeşit armut. DS X, 3541.

SAPLICATİNTON: 1. Patlıcan. 2. Dağ elması. DS X, 3542.

SAPLITINTON: bk. saplıcatinton. DS X, 3542.

SAR: Sahillerde yetişen, kerestesi çürük bir çam. DS X, 3542.

SARCAK: Ebegümece. DS X, 3542.

SARAĞAŞ: <Lat. *berberis*> Her yerde siyah ve kırmızı frenk üzümü (frenk üzümü) ile kafasında 2-3 m'ye kadar yükseklikbir çan. // *Biyiktigi 2-3 m-dey, basında qara qızıl tüsti jiydegi (qaraqat) bar, är jerge şoq-şoq bolıp ösetin tikendi buta.* QÄTS, 675.

SARALJIN: <Lat. *arte misia pontica*> Başı dallı, tomurcuklu büyüyen süpürgülük kuray (Kuray - büyük, uzun boylu, otsu bitkilerin ortak adı, hayvanlar tarafından yenmeyen saptır). // *Bası butaqtı, bürli bolıp ösetin sıpırtqılıq quwray.* QÄTS, 677.

SARANA: Çok yıllık otsu bitkinin bir benzeri. // *Köpjıldıq şöptesin ösimdik tuwısı.* QÄTS, 678.

SARGAN: Çorak yerde biten bir bitkinin adı 220/190. DLT, 805.

SARĞALDAQ: <Lat. *ranunculus*> 1. Nisan ve Mayıs aylarında açılan sarı çiçekler. 2. Nehir, nehirlerin, bataklıkların, kuru ve bataklık çayırlarının ıslak alanlarında yetişen tek ve çok yıllık otlar, çalılar, çalılar ve bazen odunsu bitkilerin bir ailesidir. // *1. Säwir, mamır aylarında aşılattın sarı tüsti gül. 2. Özen, jılğa jağalawlardağı ılğaldı jerlerde,*

batpaqtı ağsız şalışıq suda, qurğaq jäne batpaqtı şalgında ösetin bir jäne köpjıldıñ şöptesin, buta, butanıñ, keyde ağaş ösimdikter tuqımdası. QÄTS, 684.

SARIAĞU: Sarı çiçekli ve yaprakları ağılı, bodur bir çeşit ağaç. DS X, 3544.

SARIBAS: <Lat. *rorirra*> Asteraceae cinsine ait bir, iki veya çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Oramjapıraq tuqımdasına jatatın bir, eki nemese köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 713.*

SARIBASSA: <Lat. *nasturtium*> Brassicaceae cinsine ait çok yıllık bir su bitkisi, yapraklar tüylü, kenarları girintili, beyaz çiçekler kısa salkımlarda gruplandırılmıştır. // *Japıraqtarı qawırsındı, şeti oyıstalıp tilimdengen, aq tüsti gülderi qısqa masaq gül şoğırına toptalğan oramjapıraq tuqımdasına jatatın köpjıldıq su ösimdigi. QÄTS, 714.*

SARIBAŞ: Sarı başaklı bir çeşit buğday. DS X, 3544.

SARIBUZĞULU: Sert kabuklu, turşusu yapılan bir çeşit sarı üzüm. DS X, 3544.

SARICA ERİK: Ekşi, çoksulu bir çeşit erik. DS X, 3545.

SARI ERİK: Zerdali. EATS, 585.

SARIG TURMA: havuç (*Daucus carota*) 217/187 DLT, 805.

SARIGÜL: Karmaşık çiçekler ailesine ait otsu veya çalı bir bitki. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın şöptesin nemese şala buta ösimdik. QÄTS, 715.*

SARIHIDIR ELMASI: Bir çeşit elma. DS X, 3545.

SARIHIZIR ELMASI: bk. sarıhıdır elması. DS X, 3545.

SARIKILÇIK: Bir çeşit pirinç. DS X, 3545.

SARIKLIK: Çiğdem. DS X, 3545.

SARIKOĞUK: Bir çeşit incir. DS X, 3545.

SARIKÖK: Zencefilgillerden bir çeşit bitki, zerde çal. DS XII, 4672.

SARIKÜYIK: <Lat. *kobresia*> Cyperaceae cinsine ait dağ yamaçlarında şekli küçük yetişen, çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Qiyyaqöleñder tuqımdasına jatatın köpjıldıq taw betkeylerinde ösetin alasa jumır, malazıqtıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 717.*

SARIQALWEN: <Lat. *Cirsium oshro bepideum*> Asteraceae cinsine ait bahçelerde, meralarda ve nehirlerde uzun boylu büyüyen, sarı çiçekli, diken yapraklı iki veya çok yıllık bir bitkidir. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın, baqşada, jayılmıda, özen jağasında biyik bolıp ösetin, güli sarı tüsti, tiken japıraqtı eki nemese köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 718.*

SARI QARAQAT: Çalı benzeri meyve ağacı, 2-3 m yüksekliğe kadar kurak alanlarda büyür. // *Quwañ jerlerde ösetin, biyiktigi 2-3 m-dey, buta tektes jemis ağaşı. QÄTS, 718.*

SARIQINA: Sarı renkli bir bitki türü. // *Tüsi sarı bolatın aqqına sıyyaqtı şöp türi.* QÄTS, 719.

SARIQİYAQ: Kamış dokumak için bitki türü. // *Şiy toqıytın ösimdik türi.* QÄTS, 719.

SARIMANTI: Şebboy çiçeği. DS X, 3546.

SARİMİYA: Meyan bitkisinin sarı çiçekli olan türü. // *Miyya ösimdiginiñ güli sarı tüsti türi.* QÄTS, 721

SARIMSAQ: <Lat. *allium sativum*> Başı ve içi boş yeşil saplarını yemek soslarına eklenebilir, yenilebilir acı tadılı bahçe ürünü, sebze, yeşil soğan. // *Tüynekti (piyazşıqtı) bası men işi qwıs kök sabağın tamaqtıñ tuzdıǵına qoswǵa, jewge bolatın aşçı dämdi baqşa daqılı, kökönis, kök piyaz.* QÄTS, 721.

Kazak Türkçesinde sarımsaq olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *sarımsak* (sozluk.gov.tr), Eski Anadolu Türkçesinde *sarmısak*, *sarmusak* (EATS, 585), Karahanlı Türkçesinde *sarmusak* (DLT, 807), Eski Uygur Türkçesinde *satun* (EUTS, 199), Kıpçak Türkçesinde *sarımsaq*, *sarmısak*, *şarmusak*, *şarumsaq* (KTS, 227), ÇağatayTürkçesinde *sarımsaq*, *sayımsaq* (ÇTS, 951, 957) olarak kullanılmaktadır.

SARI OT: [sarot]. DS X, 3546.

SARI OTURAK FASULYE: Sırıǵa sarılmayan bir çeşit fasulye. DS X, 3546.

SARI PARMAK: Havuç. DS X, 3546.

SARIPATLICAN: Domates. DS X, 3546.

SARIRAWŞAN: <Lat. *solidago*> Asteraceae ailesine ait çok yıllık otsu bitkiler ve çalılar. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdikter men butalar.* QÄTS, 725.

SARISABIR: Yapraklarında acı madde çıkarılan bir çeşit bitki. DS X, 3546.

SARISADAQ: <Lat. *falsola dendrodies*> Chenopodiaceae cinsine ait tuzlu alanlarda yetişen Malezyalı bir bitki, çalı veya çalı. // *Alabotalar tuqımdamsına jatatın sortañ jerlerde ösetin şöptesin, butasın nemese şala butasın malazıqtıq ösimdik.* QÄTS, 725.

SARISAĞAN: Kumda yetişen uzunluğu karış gibi, dikengibi yapraksız bir çimdir. // *Qumda ösetin uzındıǵı qarıstay, tikendey, japıraqsız şöp.* QÄTS, 725.

SARISASIR: <Lat. *ferula*> Apiaceae cinsine ait, Malezyalı, tıbbi, ballı otsu bitkiler. // *Şatırgüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq, malazıqtıq, dârilik, baldı şöptesin ösimdikter.* QÄTS, 725.

SARISOZAÑ: Soran cinsine ait otsu bir bitki. // *Sorañ twısına jatatın şöptesin ösimdik.* QÄTS, 725.

SARIŞATIR: <Lat. *hieracim*> Dünya çapında yaklaşık bin tür tarafından bilinen Asteraceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Düniyejüzinde mîñğa juwıq türi belgili kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 728.

SARIŞÖP: <Lat. *delphiunium*> Malezyalı otsu bitki türü. // *Malazıqtıq şöptesin ösimdik türi.* QÄTS, 729.

SARIŞOLAQ: <Lat. *sideritis*> Lamiaceae cinsine ait çok yıllık bir otsu bitki, bazen yarı çalı. // *Eringüldiler tuqımdasına jatatın bir, köpjıldıq şöptesin ösimdik, keyde jartılay buta.* QÄTS, 729.

SARITAL: <Lat. *salix. purperea*> Salicaceae ailesine ait bir bitki türü. // *Sämbitaldıñ bir türi.* QÄTS, 726

SARITIKEN: <Lat. *horaninovia*> Amaranthaceae cinsine ait yıllık otsu bir bitkidir. // *Alabutalar tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 727.

SARITOPPAS: Sarı vekılçıklı buğday. DS X, 3546.

SARITUÑĞİIQ: <Lat. *nuphar*> Nymphaeaceae cinsine ait çok yıllık bir su bitkisi. // *Tuñğıyıq tuqımdasına jatatın köpjıldıq su ösimdigi.* QÄTS, 726.

SARITÜTIK: <Lat. *cancriniella*> Asteraceae ailesine ait çok yıllık bir bitki. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 727.

SARIYAZLIK: Az taneli akbuğday. DS X, 3546.

SARIYEMİŞ: Şeftali. DS X, 3546.

SARIZAĞAR: Çiğdem. DS X, 3546.

SARKAÇ: название пряной травы // baharatlı ot adı. DTS, 489.

SARMA: 1. Kadife veya kumaş üzerine kabartma suretiyle çiçek veya desen yapılması. 2. künklerin bitişme yerlerine sarılan özel üstüğü. 3. güreşte bir oyun. ~ ağacı. Diş budak ağacı, karaağaç. EATS, 585.

SARMAŞUK: Sarmaşık. DS X, 3547.

SAROL: Yaban eriği. DS X, 3548.

SARSAZAN: <Lat. *halocnemum*> Sarsazan (Amaranthaceae cinsine ait 5-40 cm boyunda kısa bir çalı). Sarsazan zehirli bir bitkidir. // *Sarısazan (alabota tuqımdasına jatatın, biyiktigi 5-40-sm şala buta).* Sarsazan – uwlı ösimdik. QÄTS, 697.

SARSOLMA: Sarysalma (çöllerde büyüyen Malezyalı yem otu, acı ateş). // *Sarısalma (şöl-şöleytti jerlerde ösetin malazıqtıq şöp, aşçı ot).* QÄTS, 698.

SARUMSAQ: чеснок // sarımsak. Sarmusaq. DTS, 483.

SASI: Bir çeşit ot. DS X, 3549.

SASIQBALDIRĞAN: Dağ gövdelerinde yetişen bir tür zehirli ot/çim. // *Tawdağı özekterge şığatın uwlı şöptiñ türi.* QÄTS, 733.

SASIQJUWA: Yenmeyen soğanın türü ve kötü bir kokuya sahiptir. // *Juwanıñ jewge jaramaytın, iyisi sasıq türi.* QÄTS, 733.

SASIQKEKIRE: <Lat. *tournefortia*> *Boraginaceae* cinsine ait, tüm kenar boşlukları ile birleşmeyen yaprakları olan çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Aylawıq tuqımdasına jatatın bütün jiyekti sağaqsız japırağı kezektesip ornalasqan köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 733.

SASIQQUWRAY: <Lat. *dorema*> 1. *Apiaceae* cinsine ait geçici çok yıllık otsu bitkiler. 2. Bozkırda yetişen çiçekler hoş olmayan bir kokuya sahip beyaz, kuray (Kuray - büyük, uzun boylu, otsu bitkilerin ortak adı, hayvanlar tarafından yenmeyen saptır). // *1. Şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin êñemeroiydti ösimdikter. 2. Dalalı jerlerde ösetin güli aq, şatırşa, jağımsız iyisi bar quwray.* QÄTS, 734.

SASIQŞITIR: Şıtırın hayvan yemi için uygun değildir ve hoş olmayan bir kokuya sahip olan bitkinin türü. // *Şıtırdıñ mal azıǵına jaramsız, iyisi jağımsız türi.* QÄTS, 735.

SASIRŞÖP: <Lat. *peucedanun*> *Apiaceae* cinsine ait Haziran-Temmuz aylarında çiçek açan ve Temmuz-Ağustos aylarında yetişen 50-80 cm boyunda çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Şatırşagülder tuqımdasına jatatın biyiktigi 50-80 santimetr, mawsım-şilde aylarında güldep, jemisi şilde-tamızda pisetin köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 736.

SA‘TER: Ar. Kekik (BV) KTS, 228.

SATUN: sarımsak: H. I.14,176; II. 12, 101. EUTS, 199.

SATUN: чеснок: satunni jançip eki qulaqınqa tolu tiqşar keter если размять чеснок и весь заложить в оба уха (болезнь) пройдет // *Eğer sarımsakları yoğurursanız ve her iki kulakta da tüm yattığı (hastalık) geçecek (Rach I/176).* DTS, 391.

SAVAQIL: “bir tür meyve bk. yimiş, alya, bā r (1), ber (2), faǵı he, gaysı, kişte, meyve, mı ve, mibçen, nebek (1), ş emā r, ş emer, ş emere, terenk, talǵ an (3)” ÇTS, 854.

SAVAT: Şalgam. DS X, 3553.

SAWMALDIQ: <Lat. *oxalis*> *Oxalidaceae* cinsine ait çok yıllık, bazı tohumlar yıllık otsu bitkiler, bazıları da yarı çalılardır. // *Sawmaldıq tuqımdas köpjıldıq, keybir tuqımdarı birjıldıq şöptesin ösimdikter, ara-tura jartılay butalar.* QÄTS, 25.

KÄDİMGİ SAWMALDIQ: <Lat. *oxalis asetosella*> Yaklaşık 5-10 cm boyunda, çiçekleri beyaz, yaprakları ekşi, kıymızdık bitkiden daha küçük yabancı bitki. // *Büiktigi 5-10 santimetrdey, güli aq, japıraǵınıñ dämi qışqıltım, qımızdıqtan kişilew jabayı ösimdik.* QÄTS, 26.

QIZ SAWMALDIQ: Oxalidaceae ailesinden olan bitkinin bir türü. // *Sawmaldıqtıñ bir türi*. QÄTS, 26.

MÜYIZDI SAWMALDIQ: <Lat. *oxalis corniculata*> Oxalidaceae cinsine ait çok yıllık otsu bitki, bazı tohumlar yıllık otsu bitki türüdür. // *Sawmaldıq tuqımdas köpjıldıq, keybir tuqımdarı birjıldıq şöptesin ösimdik türi*. QÄTS, 26.

SAWIRARŞA: <Lat. *sirressus*> Cupressaceae ailesine ait, kıvrıkcık saplı ve hoş kokulu pembe renkte, genellikle yeşil bir ağaç türüdür. Saurarşanın üreme yolları. // *Kipariş tuqımdasına jatatın sabaqtarı buyralanğan bürşikti, xoş iyisti qızğılt tüsti mänği jasıl ağaştıñ bir türi. Sawırarşanıñ köbeyüw joldarı*. QÄTS, 37.

SAWIRŞÖP: <Lat. *eranthis*> Kalın köklü, koyu sarı çiçekleri ile erken ilkbaharda çiçek açan çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Tamırı qalıñ badanalı, qoşqıl sarı tüsti gülderi bar, erte köktemde güldeytin köpjıldıq şöptesin ösimdik*. QÄTS, 38.

SAYIMSAK: “sarımsak krş. sarımağ” ÇFK, Sİ. ÇTS, 957.

SAYUT: Mısır. DS X, 3561.

SAZ: “kamış, ot, batalık” HŞ 2188. HAS, 507.

SAZAK: Mersinağacı. DS X, 3562.

SAZAN: Saz bitkisi. DS XII, 4677.

SAZAT: Mısır. DS X, 3562.

SAZDAQŞÖP: <Lat. *imnas*> Tahıl cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Astıq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik*. QÄTS, 537.

EKPE SÄBİZ: <Lat. *daucus savita*> Gıda ve malezyalı türlere sahip Apiaceae ailesine ait bir bitki türü. // *Tağamdıq jäne malazıqtıq türleri bar şatırşa güldiler tuqımdasına jatatın ösimdik türi*. QÄTS, 73.

JABAYI SÄBİZ: <Lat. *dausus carota*> Gıda ve malezyalı türlere sahip Apiaceae ailesine ait yabancı bir bitki türü. // *Tağamdıq jäne malazıqtıq türleri bar şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın ösimdiktiñ jabayı türi*. QÄTS, 73.

SÄBİZŞÖP: <Lat. *silauus*> Apiaceae ailesine ait çok yıllık otsu bitkiler. // *Şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdikter*. QÄTS, 73.

JARTAS SÄBİZŞÖBI: <Lat. *silauas saxatilis*> Apiaceae ailesine ait çok yıllık otsu bitkiler. // *Şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq éndemik şöptesin ösimdik*. QÄTS, 73.

SÄBİZŞİL: <Lat. *silauus silauus*> Apiaceae ailesine ait, yaprakları üçgen şeklinde, ince dallı, bitkinin ucu saçak gibi, bitki orman kenarlarında, yabancı bitkilerin arasında yetişiyor, şifalı bir etkisi vardır. // *Şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın japırağı üşburıştı,*

sabağı jiiñişke, joğarı jağına qaray taramdalıp ketetin dalalıq, dalalıq ormannıñ şetinde, aşçı şöpti jayılmıdarda ösetin emdik, dämdendirgiştik qasıyeti bar köpjıldıq ösimdik. QÄTS, 73.

SÄLBEN: <Lat. *salvia*> Lamiaceae ailesine ait tropikal ve subtropikal yerlerde ilaçlar ve gıda için yetişen bitkidir. // *Eringülder tuqımdasına jatatın tropiktik jäne subtropiktik aymaqtarda keñ tarağan dārılık äri tağamdıq ösimdik türi, jartılay buta, buta, şalfey. QÄTS, 79.*

SÄLEMŞÖP: <Lat. *cyperus*> Cupressaceae ailesine ait çok yıllık otsu bitkiler. // *Qiyyaqöleñder tuqımdasına jatatın bir ne köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 83.*

JOŃGAR SÄLEMŞÖBI: <Lat. *cuperus soongoricus*> Cupressaceae ailesine ait çok yıllık şifalı otsu bitkiler. // *Qiyyaqöleñder tuqımdasına jatatın bir ne köpjıldıq şöptesin éndemik ösimdik. QÄTS, 83.*

SÄWLEGÜL: <Lat. *helianthemum*> Cistaceae ailesine ait bir yıllık bitkilerdendir. // *Şegirgülder qatarına, ladandıqtar tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdik, jartılay buta. QÄTS, 101.*

JOŃGAR SÄWLEGÜLI: <Lat. *helianthemum soongoricum*> Cistaceae ailesine ait bir yıllık otsu bitki. // *Şegirgülder qatarına, ladandıqtar tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdiktiñ türi. QÄTS, 101.*

SEBZE: Çürümeye bırakıldıklarında mantar oluşturan, genellikle yeşil renkli, pişirilerek yenen bitkiler ve ya bunların taneleri. DS XII, 4675.

SEBZİ: “havuç, cezer, zerdek bk. keşir” ŞSL, 373.

SEFERCEL: Ar. Ayva (KFT) KTS, 230.

SEFTİLA: Kırmızı renkli şeker pancarı. DS X, 3564.

SEKE: Yuvarlak, tatlı bir çeşit armut. DS X, 3567.

SEKBİNÇ: Ar. Bir bitki (BV). KTS, 230.

SEKSEWİL: <Lat. *haloxilon*> Dalları rüzgarla yuvarlana bilen, kumlu bir yerde yetişen, sulamadan yetişebilen, yapraksız bir ağaç. // *Diñi men butaqtarı burañ-burañ bop keletin, qumdı jerlerde ösetin, şölge tözimdi, mort sinatın japıraqsız qattı ağaç. QÄTS, 134*

Kazak Türkçesinde *seksewil* olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *saksaul*, (sozluk. gov. tr), Eski Uygur Türkçesinde *süksük* “saksaul ağacı, odunu, ‘kaloxylon ammadendron’”: U. III. 32, 20. (EUTS, 214), Çağatay Türkçesinde *saksavul* (ÇTS, 943) olarak kullanılmaktadır.

SENG: İlâç olarak kullanılan bir bitki (RH) KTS, 232.

SENGEÇ: fındık büyüklüğünde bir tür elma 229/198 – *sengeç*. DLT, 814.

SELDIREK: Poaceae ailesine ait çok yıllık bitkidir. // *Astıq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösımdık*. QÄTS, 141.

SELECEK: Erguvan çiçeği. DS X, 3575.

SELEM: Far. “dikenli ağac bk. dıraht, dopku, güçüm, kıpçak (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, künde, nā cū, naju, sırik, şecer, şecere, toköz ton, üç kat, yğ aç (1), ābnū s, ağ ac, ağ aç, aman kara, cecek, cencek (1), çeçek, çençek (1), çıpçak, devha, yig ac (1)” LM. ÇTS, 965.

SELEW: <Lat. *aristida*> Çölde yetişen, ucu saçak benzeri beyaz renkli bitkidir. // *Şöl dalada ösetin bas jağı ülpildegen seldirewik aq şöp*. QÄTS, 143.

BOZ SELEW: Poaceae ailesine ait bitkilerin bir türü. // *Selew şöbiniñ bir türi*. QÄTS, 143.

SARI SELEW: Poaceae ailesine ait bir bitki türüdür. // *Selew şöbiniñ bir türi*. QÄTS, 143.

SELINA: Kereviz. DS X, 3576.

SELİ TA: Ar. “salata” BV, NH, MK. ÇTS, 966.

SEMĀ R: Ar. “meyve, yemiş bk. yimiş, alya, bā r (1), ber (2), faķī he, gaysī, kişte, meyve, mīve, mibçen, nebek (1), savaķıl, ş emer, ş emere, terenک, talğ an (3)” GT. ÇTS, 966; *şemer*: “meyve, yemiş mahsül, sonuç bk. yimiş, alya, bā r (1), ber (2), faķī he, gaysī, kişte, meyve, mīve, mibçen, nebek (1), savaķıl, ş emā r, ş emere, terenک, talğ an (3)” BV, GT, NH, HBD, LD, MÜN, YED, FK, MK, LM, *şemer bol* -“meyve vermek, meyvekenmek, mehsül vermek” NH. ÇTS, 967; *şemere*: “meyve, yemiş; fayda, verim bk. yimiş, alya, bā r (1), ber (2), faķī he, gaysī, kişte, meyve, mīve, mibçen, nebek (1), savaķıl, ş emā r, ş emer, terenک, talğ an (3)” GT, MÜN, MK, *şemere tap* – “faydasını görmek” MÜN. ÇTS, 967.

SEMİZLİK: Semiz otu. DS X, 3580.

SEMSERŞÖP: <Lat. *sladium*> Cyperaceae ailesine ait çok yıllık bitkidir. // Qıyyaqöleñder tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösımdık. QÄTS, 150.

SEPİDĀ R: Far. “kavak ağacı” BV, MÜN, LM. ÇTS, 970.

SEPKILGÜL: <Lat. *fritillaria*> Liliaceae ailesine ait çok yıllık soğan benzeri bir bitkidir. // *Lalagül tuqımdasına jatatın köp jıldıq juwaşıqtı ösımdık*. QÄTS, 2011.

SEPSEQUWIR: Yaprakları avuç benzeri, iyileştirici özelliklere sahiptir, duduk yapılan bir bitkidir. // *Alaqan japıraqtı, emdik qasıyeti bar, quwray tiptes ösımdık*. QÄTS, 163.

SERCE OTU: <Lat. *sileneinflata, caryophyllaceae*> Bir çeşit bitki. DS X, 3586.

SERGEN: Kırmızı, şırası az bir çeşit üzüm. DS X, 3588.

SERĞİ ÜZÜMÜ: Kalın kabuklu bir çeşit üzüm. DS X, 3589.

SERKİLE: Mavi çiçeklerinden kara boya çıkarılan ot. DS X, 3590.

SERME: Far. "bir tür bitki" MK. ÇTS, 974.

SERPENEKİRAN: İnce kabuklu, yuvarlak taneli bir çeşit ak üzüm. DS X, 3590.

SERV: Far. "servi ağacı; sevgilinin boyu bk. örs (1), taragay, terek, ticek" BV, SD, NH, HBD, LD, TEH, MÜN, YED, FK, ŞHD, LM, GN, *serv-i 'alen* "görünen ve bilinen selvi" LD, *serv-i āzād* "çok uzayan bir selvi cinsi" BV, NH, LD, YED, GN, *serv-i bālā* "çok uzayan bir selvi cinsi" LD, *serv-i būstān* "bostanın selvisi" ŞHD, *serv-i çālāk* "çok uzayan birselvi cinsi" NH, LD, *serv-i çemen* "bahçe selvisi" LD, *serv-i ergūvān* "erguvan selvisi" ŞHD, *serv-i gül* "gül selvisi" BV, NH, *serv-i gül-endām* "gül endamlı selvi" BV, NH, LD, ŞHD, *serv-i gül-i zār* "gül yanaklı selvi" BV, LD, MÜN, *serv-i gül-ruhsār* "boyu selvi gibi olan gül yüzlü" BV, NH, *serv-i gül-rūh* "gül yüzlü selvi gibi olan" BV, NH, *serv-i gül-rūy* "gül yüzlü selvi gibi olan" NH, *serv-i hevāsı* "heves selvisi" LD, *serv-i hīrāmān* "salman selvi" GT, NH, LD, MÜN, GN, *serv-i hōş-hīrām* hoş yürüyüşlü selvi" BV, LD, YED, *serv-i hūrī-zād* "huriden doğan selvi, huri kadar güzel ve selvi kadar uzun olan güzel" NH, *serv-i kad* "boy selvisi, selvi gibi boyu olan" GT, LD, YED, FK, ŞHD, LM, *serv-i kāmēt* "selvi boylu" LD, *serv-i meh-veş* "ay gibi beyaz olan selvi" NH, *serv-i mevzūn* "yakışıklı, düzgün boylu olan" YED, *serv-i nāz* "dalları sarkan selvi, uzun boylu sevgili" BV, NH, YED, ŞHD, *serv-i per* "periden doğma selvi" LD, *serv-i ra'nā* "güzel, latif, hoş görünen selvi" NH, YED, *serv-i ra'nālīk* "güzel, latif hoş görünen selvilik" YED, *serv-i refār* "yürüyen selvi" LD, *serv-i revān* "yürüyen sevgili" BV, NH, LD, GN, *serv-i seh* "doğru ve dik büyümüş selvi" BV, NH, LD, YED, *serv-i semen-ber* "yasemin göğüslü selvi" LD, *serv-i semen-bū* "yasemin kokulu selvi BV, *serv-i ser-efrāz* "diğerlerinden uzun olan selvi" LD, *serv-i serkeş* "inatçı selvi (misali olan sevgili)" NH, *serv-i sīm-endām* "gümüş bedenli selvi (misali olan sevgili)" NH, *serv-i sīm-īn* "gümüş tenli selvi" GN, *serv-i sīm-īn-ten* "gümüş tenli selvi" ŞHD, *serv-i şeker-leb* "şeker dudaklı selvi (misali olan sevgili)" NH. ÇTS, 976.

SEYREKSİÇÇE: Uzun taneli, akbir çeşit üzüm. DS X, 3598.

SEZĀB: Ar. + Far. Su teresi (BV) KTS, 233.

SIBIZĞI: Çamurlu yerlerde kalın bir şekilde yetişen bitki. // Sazdı jerlerde kalın bolıp ösetin işi quwray şöp. QĀTS, 455.

SIÇAN DİKENİ: <Lat. *cardinis, acanthoides*> Bir çeşit dikenli bitki. DS X, 3600.

- SIDILAK:** Ağustos ayında yetişen, çavuş üzümünden küçük taneli bir çeşit ak üzüm. DS X, 3601.
- SIGALA:** Karagünlük ağacı. 2. Karagünlük ağacının yağı. EATS, 597.
- SİĞİR BALDIRANI:** Bir çeşit baldıran otu. DS X, 3603.
- SİĞİR GÖZÜ:** bk. sığır kuyruğu. DS X, 3603.
- SİĞİR GÖZÜ:** Öküz gözü. EATS, 598.
- SİĞİR KUYRUĞU:** Boyu bir metre uzayan, sarı çiçek açan, geniş yapraklı bir çeşit. DS X, 3603.
- SİĞİR SOĞANI:** Soğan gibi kokan bir çeşit yaban otu. DS X, 3604.
- SİĞİR TİKENİ:** Sığırlarda yağ yapan bir çeşit bitki. DS X, 3604.
- SIKLIKSİ:** название лекарственного растения или средства / *tibbi bitki veya ürünüün adı (?) (Rach II 1/126)*. DTS, 499.
- SIKNAZ:** Sık, yuvarlak, ak taneli bir çeşit üzüm. DS X, 3607.
- SIKSARI:** Bir çeşit sarı ve yuvarlak taneli üzüm. DS X, 3607.
- SILDIRMAQ:** <Lat. *rhinanthus*> Orobanchaceae cinsine ait bir yıllık, yarı parazitli bitki. // *Sabınkökter tuqımdasına jatatın bir jıldıq jartılay parazitti ösımdık.* QÄTS, 496.
- SILDIRŞÖP:** <Lat. *stlene*> Karanfil cinsine ait bir, iki ve çok yıllık otsu bitkidir. // *Qalampır tuqımdasına jatatın bir, eki jäne köpjııldıq şöptesın ösımdıkter.* QÄTS, 497.
- SIMAK:** Bir çeşit bitki. DS X, 3608.
- SINAP:** Küçük yapılı bir çeşit elma. DS XII, 4689.
- SINCAR:** Em yapımında kullanılan bir bitki. DS X, 3610.
- SINÇKAN:** <Lat. *lycium europeum*> Musa ağacı. H. II. 22, 39. EUTS, 203.
- SINÇGAN KATI:** Dikenli bir ağacın, sıkıldıktan sonra yoğurda katılan ve tutmaca renk veren meyvesi 508/407 DLT, 820.
- SINSİM:** <Lat. *Sesamum indicum*> кунжут индийский (*Rach II 1/13*). DTS, 500.
- SIPÜT:** Кориандр / kişniş (MK I 356). DTS, 501.
- SIRA:** Kimyon ve buna benzer kokulu bir ot. DS X, 3614.
- SIRĞALI:** Yabani bitkilerin bir türüdür. // *Jabayı joñışqanıñ bir türi.* QÄTS, 541.
- SIRIK:** Yüksek dağlarda yetişen çimene benzeyen bitki. // *Biyik tawda ösetin betege tärızdes şöp.* QÄTS, 578.
- SIRIM:** Bataklık kıyılarında biten, sert yapraklı bir çeşitbitki. DS X, 3616.
- SIRIMSIZ:** Ayşe kadın fasulyesi. DS X, 3616.
- SIRKEAĞAŞ:** <Lat. *rhushirta*> Anacardiaceae cinsine ait bitki. // *Buta, ağaş ösımdıkter tuqımdası.* QÄTS, 577.

- SIRSİDİ:** Çok kokulu bir çeşit çiçek. DS X, 3618.
- SİRTTAN:** Kumda yetişen, kökü kalın ve uzun otsu bitkidir. // *Qumda ösetin tamırı juwan äri uzun uwlı şöptesin ösimdik.* QÄTS, 557.
- SISÂM:** Ar. Susam (KFT) *krş.* simsim, sisen, susam, süsen. KTS, 235.
- SITMA OTU:** Birleşik gillerden, sarı çiçekli, acı köklü, küçük bir bitki. DS X, 3621.
- SIVARMA:** Sulak yerlerde yetişen kavun. DS X, 3622.
- SIYIRMA:** 1. Taze fasulye. 2. Taze börülce. DS X, 3625.
- SIYIR SİLEKEY:** Rosaceae ailesine ait, küçük çiçeklere sahip, rengi kırmızı çok yıllık bir bitkidir. // *Rawşangüldiler tuqımdasına jatatın gülderi usaq, küngirt qızıl tüsti, köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 214.
- SIYIR MADİKENİ:** Deve dikenini. DS X, 3625.
- SIYIR MAPAKLA:** Taze kara bakla. DS X, 3625.
- SIYYAKÖK:** <Lat. *linaria vulgaris*> Plantaginaceae ailesine ait çok yıllık bir bitkidir. // *Sabınkökter tuqımdasına jatatın bir ne köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 215.
- SİB:** Far. “elma” YED, CD, s *İb-i zenaḥdā n* “sevgilinin elmayı andıran çenesi” NH, YED. ÇTS, 986.
- Ş İL:** Ar. Bir bitki (BV) KTS, 236.
- SİDR:** Ar. “Arabistan kirazı” HKT 410b/6. HAS, 522.
- SİDRE:** Ar. “kiraz ağacı, burada kastedilen ağaç, yaratıklar aleminin son noktası, yedinci kat gökte bulunan makam” KE 51v/11, HKT 503b/2, *sidretü’l- müntehā* “arşın sağ yanında ötsine hiçbir mahlukun geçemeyeceği ağaç *krş.* sidretü’l-müntehā NF 56/17, HKT 503b/1, MN (1) 10/8, *sidretü’l-müntehā* “arşın sağ yanında ötsine hiçbir mahlukun geçemeyeceği ağaç *krş.* sidretü’l-müntehā ” KE 209r/7. HAS, 522; *sidre:* “Arabistan kirazı (ağaç), sidretü’l-müntehada arşın sağ tarafında bulunan ve kimsenin ötesine geçemediği ağaç BV, NH, YED, FK, ŞHD, LM, MÜN. ÇTS, 987.
- SİLAR:** Yaban eriği. DS X, 3632.
- SİLE:** Bataklıkta çıkan dikenli bir çeşit ot. DS X, 3633.
- SİLİNDİR ÇİÇEĞİ:** Hatmi çiçeği. DS X, 3635.
- SİLK:** Pancar. DS X, 3635.
- SİMİŞKA:** Ayçiçeği. DS X, 3637.
- SİMSİM:** Ar. Susam (İM) *krş.* sisam, sisen, susam, süsen. KTS, 237.
- SİREC:** Ar. Yağ elde edilen bir bitki (RH) KTS, 237.
- SİRİC:** Ar. Bir bitki (BV, RH) KTS, 237.
- SİRİNÇAN:** Лиций / *Likya (Rach II 1/46).* DTS, 505.

- SİRKEN:** 1. Yabanıl ıspanak. 2. Yabanıl semizotu. 3. Labada. DS X, 3646.
- SİRMİK:** Yaban soğanı. DS X, 3646.
- SİSEN:** Far. Susam (BV) *krş.* simsim, sisam, susam, süsen siric – Ar. Bir bitki (BV. RH) KTS, 238.
- SİYEÇ:** Tarla ve bağ çevresine çekilen çalı vb. çit. DS X, 3650.
- SİYEK:** Kırmızı ya da sarı çiçek açan bir çeşit bitki. DS X, 3650.
- SİYREN:** Rengi beyaz, çiçekleri olan, hoş kokulu, bahçede yetiştirilen bir çalı. // *Aq, külgin güldi, xoş iyisti, baqşada ösiriletin ağaş, boyşañ buta.* QÄTS, 209.
- SOGAN:** Soğan (BM, BV, CC, DM, GT, Kİ, TA, RH, TZ) *krş.* ş oğan. KTS, 238.
- Ş OGAN:** Soğan (KK) *krş.* soğan. KTS, 238.
- SOGAN:** Soğan. EATS, 606.
- SOGUN:** лук // *soğan* (MK I 409): kim kan kaşansar sogunni bişurup mir birle jeşer keter если кто-либо мочится кровью, то пусть он сварит лук и съест (его) с медом, (болезнь) пройдет // *Birisi kanla idrar yaparsa, soğanı kaynatmasına izin verin ve (onu) balla yiyin, (hastalık) geçecek* (Rach II 1/46). DTS, 507.
- SOĞ AN:** Soğan Alt. Gr. 334. EUTS, 207.
- SOĞ AN:** “soğan” KE 119r/5, HKT 9a/5, İML 181. HAS, 526.
- SOĞ AN:** “soğan bk. baş al, çivir (1), çuva” ŞSL, GT, ÇFK. ÇTS, 997.
- SOĞAN UFAĞI:** Arpacık soğanı. DS X, 3654.
- SOĞAN UŞAĞI:** bk. soğan ufağı. DS X, 3654.
- SOĞLAÇ BUĞDAYI:** Soğla yerde yetiştiği için özsüz olan ve beğenilmeyen buğday. DS X, 3654.
- SOKO:** Mantar. DS X, 3658.
- SOLGUN:** Yabanıl söğüt ağacı. DS XII, 4702.
- SOLİK:** Domates. DS X, 3661.
- SOMODER:** Bir çeşit buğday. DS X, 3663.
- SOMRUK OTU:** Saçak köklü, ince uzun yapraklı, sarı çiçekli ve içinde tatlımsı subulunan bir çeşit ot. DS X, 3663.
- SONRUN:** Buğday. DS X, 3664.
- SORA:** Tuzlu toprakta yetişen tuzçalısı benzeri bir bitkidir. // *Sortañ jerge şığatın alabota tärizdi ösimdik.* QÄTS, 277.
- SORAÑ:** Tuzçalısı benzeri tuzlu toprakta yetişen bitkidir. // *Alabota, sarsazan tärizdi sortañğa şığatın ösimdik.* QÄTS, 278.
- SORAT:** Türkiye buğdayı, mısır buğdayı (BM) KTS, 239.

- SORKUN:** Sorgun, sultanî söğüt. EATS, 608.
- SORKUN:** Çalıya benzer bir çeşitsöğüt. DS X, 3665.
- SORMAĞ:** Beyaz çiçekli, bal gibi tatlı bir çeşit yabanıl ot. DS X, 3665.
- SOVUKLUK:** Semiz otu. EATS, 609.
- SOYUK:** 1. Taze hıyar. 2. Taze dut. DS X, 3671.
- SOYULGAN:** Tarladabiten Bir çeşit ot. DS X, 3671.
- SÖBELEN:** Yenilen bir cins sivrice mantar. DS X, 3672.
- SÖGAN:** <Lat. *allium*> *cepa* soğan 206/176 – sögun DLT, 826.
- SÖĞ:** “kabuğu alınmış darı” ŞSL. ÇTS, 1002.
- SÖĞUD:** “söğüt ağacı, sövüt bk. bīd, tal (4)” ÇTS, 1003.
- SÖĞECEN:** Menekşeye benzer, pembe ve ak, hoşkokulu bir çeşit dağçiçeği. DS X, 3674.
- SÖĞÜT:** söğüt ağacı: P. P. 80, 5. EUTS, 209.
- SÖĞÜT:** “ağaç” ME 156/4. HAS, 530.
- SÖĞÜT:** Söğüt ağacı (DM, MG, TA) KTS, 240.
- SÖHSÖKÜ:** Çoğunlukla pınar başlarında ve sulak yerlerde biten, kara boya yapımında kullanılan bir çeşit bitki. DS X, 3675.
- SÖLDANE:** Uzun kavak. DS X, 3677.
- SÖÑKE:** Kısa bir budaktır. // *Alasa bop ösetin buta*. QÄTS, 310.
- SÖSÜK:** Bir çeşit bitki. DS X, 3680.
- SÖVDEK:** Bir çeşit ak üzüm. DS X, 3680.
- SÖYSEK:** Bir çeşit söğüt ağacı. DS X, 3684.
- SUDĀ B:** Far.+Ar. “sedef otu” *sudā b kat* – “sedef otu eklemek, sedef otu katmak” ME 233/3. HAS, 533.
- SUDURAN:** İlkbaharda kırlarda ve dağlarda yetişen, yenilebilen uzun yapraklı bir ot. DS X, 3688.
- SUGERDİMESİ:** Akarsu kıyılarında biten ve yenilebilen, semiz otuna benzer bir bitki. DS X, 3688.
- SUGÖZÜOTU:** Bataklıkta biten bir çeşit bitki. DS X, 3688.
- SUFRA:** Ar. Bir bitki (BV) KTS, 242.
- SUĞAR:** bir bitki türü: H. II. 12, 105. EUTS, 212.
- SUKSUMUR:** Skr. Alku jel igig önetür en ilki suksumur çürni исцеляет все болезни, (проистекающие) от ветра, (здесь помогает) прежде всего кардамоновый порошок // öncelikle kakule tozurüzgardan kaynaklanan tüm hastalıkları iyileştirir (burada

yardımcı olur) (*Rach 1/13*); kadiz eki bakir suksumur bir bakir *корицы два бакыра, кардамона один бакыр // tarçın iki kerçe, kakule bir kerçe* (*TT VII 22/6*). DTS, 513.

SULANI: Bir bitki: H. II. 6, 19. EUTS, 211.

SULTANDİMLİK: Kırmızımtırak, yemeklik, tadı güzel bir çeşit üzüm. DS X, 3691.

SULTAN KÜPESİ: Bir çeşit saksı çiçeği. DS X, 3691.

SULUCA ARMUT: Bir çeşit armut. DS X, 3692.

SULUCAGÜMBET: Karpuz. DS X, 3692.

SULUK: Yaban dere otu. DS X, 3692.

SULUĞ: Bir bitki (BV) KTS, 242.

SULUYONCASI: Sulak yerlerde biten, hayvanları besleyen bir çeşit ot. DS XII, 4708.

SULUZIRTLAK: Limon. DS X, 3693.

SULI: Hayvan yemi olarak yetiştirilen bir tahıldır. // Malğa azıq retinde ösireletin ekpe daqıl. QÄTS, 368.

SUMA: Filizlenmiş buğday veya arpa 548/448 DLT, 835.

SUMAG: Bir bitki (BV) KTS, 243.

SUNA: Yaprakları ince, maydanoza benzer birbitki. DS X, 3695.

SU NANESİ: Naneye benzeyen bir çeşit bitki, yarpuz. DS X, 3696.

SUNGUR: Ak, iri taneli, tatlı ve sulu bir çeşit üzüm. DS X, 3696.

SUNU: Siyah kimyon, 'Nigella satıva': H. I. 6, 18. EUTS, 211.

SUÑĞILA: <Lat. *orobanshe*> Yaprakları pürüslü, zır yerleşen, çiçekleri çiftli, saçaklı olan çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Japıraqtarı qabırşaq tärizdi, qarama-qarsı ornalasıp, gülderi qos jinıstı, masaq, şaşaq, qalqanşa tärizdi gül şoğırına toptanğan bir jäne köpjıldıq şöptesin ösimdik tuqımdası*. QÄTS, 371.

SUPSUP: Bir çiçek türü: U. III. 53, 1. EUTS, 212.

SURŞÖP: Yenilebilen bitkidir. // *Malazıqtıq ösimdik*. QÄTS, 384.

SUR ZİĞİR: Zığır cinsine ait bir bitki. // *Zığır tuqımdasına jatatın ösimdik*. QÄTS, 375.

SUSAKKABAĞI: Sukabağı. DS X, 3700.

SUSAM: Ar. Susam (IH) *krş.* simsim, sīsām, sisen, süsen. KTS, 243; *susam:* Saman yirine aru susam dökem / Dahı atlas-I Rûmîden çul dikem (Süheyl ü Nevbahâr) [Saman yerine önüne susam koyayım. Anadolu ipeğinden çul dikeyim.]. EATS, 620; *susan:* Susam. EATS, 620.

SUTERESİ: Yabanıl tere. DS X, 3701.

SUVARMILIK: Diş budak ağacı. DS X, 3702.

SUYARPUZU: Su nanesi. DS X, 3703.

SUVLI: Sulu (BV) KTS, 243.

SUVLU: Kılçıksız buğday (CC) KTS, 243.

SUVSEB: Ar. Bir bitki (BV). KTS, 243.

SUAR KOZI: “findık” İLM 183. HAS, 536.

SUBEDE: <Lat. *menyanthes*> Kendi ismini taşıyan cinse ait (Su yuncası) çok yıllık bir bitkidir. // *Özi attas tuqımdasqa jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 327.

SUJAÑGAQ: Suda yetişen çok yıllık bir bitkidir. // *Suda ösetin bir jıldıq ösimdik.* QÄTS, 333.

SUJELEK: <Lat. *sium*> Apiaceae cinsine ait çok yıllık bir bitki akrabasıdır. // *Şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdikter tuwısı.* QÄTS, 333.

SUJİYDEK: Fundagiller cinsine ait çalıdır. // *Sujıydek tuqımdasına jatatın buta.* QÄTS, 333.

SUJULDIZ: <Lat. *callitriche*> Su yıldızgiller cinsine ait suda yetişen çok yıllık bir bitkidir. // *Sujuldızdar tuqımdasına jatatın, suda ösetin bir, köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 333.

SUOTI: Baklagiller cinsine ait hayvan yemine uygun çok yıllık bazen de bir yıllık olan ekmelik otsu bir bitkidir. // *Astıq tuqımdasına jatatın mal azıǵı retinde paydalanılatın köpjıldıq, keyde birjıldıq ekpe jem-şöp ösimdigi.* QÄTS, 338.

SUPIYYAZ: <Lat. *scilla*> Nergisgiller cinsine ait süs amaçlı yetiştirilen çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Lalagül tuqımdası äsemdik ösimdikke jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 339.

SUSARĞALDAQ: <Lat. *batrachium*> Roseaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Sarğaldaqtar tuqımdasına jatatın şöptesin ösimdik.* QÄTS, 342.

SUINTIQ: <Lat. *hugrorhila rlusrerma*> Suda yetişen bitki türüdür. // *Suda ösetin ösimdiktiñ türi.* QÄTS, 353.

SÜDE: Hayvanların yediği bir çeşit ot. DS X, 3705.

SÜDLÜSARI: Kışa kadar kalan bir çeşit sarı incir. DS X, 3705.

SÜĞÜT ELMASI: Söğüt elması da denilen yeşil renkli yaz elması. DS X, 3706.

SÜYELME: Süyelme daqıl. eginşar. // *Jer betindegi bölige süyenip jabısıp ösetin ekpe ösimdik.* QÄTS, 401.

SÜYELŞÖP: <Lat. *chelidonium*> Kökünün çok farklı bir şekli olan, rengi ise dıştan bakınca kahverengi ve kırmızı, içi ise sarı, yuvarlak yaprakların alt kısmı mavi, üst kısmı açık yeşil renkli, çiçekleri çiftcinsli, boyu 80 cm, *Chelidonium* cinsine ait çok

yıllık otsu bitkidir. // *Tamırı köp tarmaqtı, tüsi sırt qarağanda qoñırqızıl, işi sarı, tamırınan buwındangın, döñgelek pişindi japırağınıñ astıñğı beti kögildir, üstıñgi jağı aşıq jasıl tüsti, gülderi qosjınıstı bolıp keletin, biyiktigi 80 sm-dey köknär tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 401.

SÜYMENTAMIR: <Lat. *levisticum*> Dalı yumur, yaprakları tüylü, *Apiaceae* cinsine ait çok yıllık otsu bitki. // *Sabağı jumır, japıraqtarı qawırsın tärizdi şatırşagıldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 406.

SÜYSİN: <Lat. *orchidaseae*> *Orchidaceae* cinsine ait çok yıllıj otsu bitkidir. // *Süysinder tuqımdasına jatatın bir jäne köpjıldıq şöptesin ösimdikter.* QÄTS, 411.

SÜKSÜK: Saksaul ağacı, odunu, ‘kaloxylon ammadendron’: U. III. 32, 20. EUTS, 214.

SÜLEYMENCİK: Kırmızı çiçekli, yumru köklü bir bitki. DS X, 3708.

SÜLUĞOTU: Bir çeşit bitki. DS X, 3708.

Ş ÜLÜŞ : Ar. Bir bitki (BV) KTS, 244.

SÜMBİL: Far. <Lat. *adanthum*> *Adiantaceae* cinsine ait çok yıllık, hoş kokulu, soğan benzeri sporlu bir bitkidir. // *Qırıqqulaq tärizdiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq, xoş iyisti, piyyaz tekti sporalı şöptesin ösimdik.* QÄTS, 418; *sünbül:* “sünbül çiçeği; düzelin saçı” BV, SD, GT, NH, HBD, LD, MÜN, YED, FK, ŞHD, *sünbül-i hoşbüy* “güzel kokulu saç” ŞHD, *sünbül-i müşgī n* “misk kokulu sünbül” NH, *sū nbū l-i sī r-ā b* “taze sünbül gibi siyah saç” BV, *sünbül-i ter* “taze sünbül” NH, *sū nbū l-i zencir* “zincir gibi örgülü saç” ŞHD, *sünbül-i zülf* “saç sünbülü, sünbül kokan saç” NH. ÇTS, 1015.

SÜNGÜLLÜK: Ihlamur ağacı. DS X, 3715.

SÜNTER: Kırmızı renkli, çavdara benzer bir çeşit sert buğday. DS X, 3716.

SÜNÜK: Mantar. DS X, 3716.

SÜPSÖBER: Mantar. DS X, 3717.

SÜPÜRGE: Yabanıl mısır. DS X, 3717.

SÜRET: Darı (DM) KTS, 246.

SÜRMEĻİ: Bir çeşit buğday. DS X, 3722.

SÜRSÜLÜK: Kırmızı alıç. DS X, 3722.

SÜRTMEĞ: Mayıs ayının sonlarına doğru çöllerde yetişen, gövdesinin kabuğu soyularak yenilen bir çeşit bitki. DS XII, 4714.

SÜS BİBERİ: Acı olmayan, yalnız rengi için yemeklerde kullanılan kırmızı biber. DS X, 3725.

SÜSEN: Far. Susam (BV, İH) *krş.* simsim, sisen, susam, süsen. KTS, 246.

- SÜSLÜHANIM ÇİÇEĞİ:** Yaz kış küçük, kırmızı çiçekler açan bir bitki. DS X, 3725.
- SÜTQUWRAY:** Hayvanlar yiyen bir bitkidir. // *Mal jeytin şöp.* QÄTS, 445.
- SÜTQULAQ:** Dikenjyde, Sibir ananası, Narin, Ternovnik, Sütculağı denilebiliyor. // *Tikenjydeni Sibir ananası, şilik, ternovnik, sütqulaq dep te ataydı* (K. Şalekenova, Jemis.). QÄTS, 445.
- SÜTLÜBİYAN:** Ballıbaba. DS X, 3727.
- SÜTLÜCE:** Bir çeşit mantar. DS X, 3727.
- SÜTLÜCEN:** Bir çeşit ilkbahar bitkisi. DS X, 3727.
- SÜTTIGEN:** <Lat. *euphorbia densa*> Magnoliaceae cinsine ait çok yıllık dalından süt çıkan bir bitki. // *Süttigen tuqımdasına jatatın, bir ne köpjıldıq, sabağınan uwlı aq süt şığatın ösimdik.* QÄTS, 447.
- SÜZGÜN:** Dikenli, siyah renkli bir dağ 222/192 DLT, 844.
- SÜYEKTİ AQQUWRAY:** Yaprakları yuvarlak şeklinde, çiçekleri beyaz mavi renkli, boyu 150 cm'ye kadar yetişen, dalı beyaz, yerin dibine 4 m'ye kadar kalın köklerini uzatan bir bitki. // *Japıraqtarı döngelek, şetteri tisti, gülderi aqşıl kök tüsti, büktigi 150 cm-ge juwıq, ön boyın aq tük basqan, juwan tamırı jerge 4 m-ge deyin tereñdeytin ösimdik.* QÄTS, 400.
- SÜYELJAZAR:** <Lat. *heliotropium*> Dış gövdeler dallıdır, yapraklar düzdür, gövde boyunca dönüşümlüdür, 10-50 cm yüksekliğe kadar büyür, birkaç çok yıllık otsu bitki veya yarı çalı.// *Sırtın tük japqan sabağı butaqtanıp, jay japıraqtarınıñ jiyegi tegis, örken boyına kezektesip ornalasıp, biyiktigi 10-50 cm-dey bolıp ösetin, aylawıq tuqımdasına jatatın bir ne köpjıldıq şöptesin ösimdikter ne jartilay butalar.* QÄTS, 401.

-Ş-

- ŞABBALIT:** Şeftali. DS X,3732
- ŞABDALI:** <Lat. *persica*> Kazakistan'ın güney bölgesinde büyüyen meyve ağacı. // Qazaqstanınñ oñtüstik öñirinde ösetin jemis ağaşı. QÄTS, 403.
- Kazak Türkçesinde Şabdali olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *şeftali* (sozluk.gov.tr), Eski Anadolu Türkçesinde *şeftelü* (EATS, 628), Uygur Türkçesinde *tülüg* (EUTS, 257), Harezmi Altınordu Türkçesinde *şeftälü* (HATS, 547), Kıpçak Türkçesinde *şeftalu* (ED5b/8; CCI. 53b/4,CCI. 53a/5), *şeftelü* (EK. 126), *şefteli* (TZ. 246), *şeftäli*, *şeftälü* (KTS, 251) olarak kullanılmaktadır.
- ŞABILAT:** Tarlada biten, iri yapraklı bir çeşit ot. DS X, 3732.
- ŞABİR:** İnce saz otu. DS X, 3732.

ŞABIRĞAN: “bir tür siyah üzüm” ÇTS, 1021.

ŞA‘DE: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 249.

ŞAĞAN: <Lat. *fraxinus*> Zeytin ailesine ait yaprak döken bir ağaç. // *Zäytün tuqımdasına jatatın, japırağı tüsetin ağaç.* QÄTS, 188.

ŞAĞIRTIKEN: <Lat. *onopordum*> Karmaşık çiçek ailesine ait iki yılda bir otsu bir bitkidir. // *Kürdeli güldiler tuqımdasına jatatın eki jıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 193.

ŞAH: Far. “dal” KE 205r/11. HAS, 544; *şah:* Far. “dal, budak bk. sağ (1), tal (1), dal (2)” BV, NH, HBD, LD, TEH, MÜN, YED, FK, MK, LM, şā ḥ-1 erğ avā n “erguvan çiçeğinin dalı” BV, şā ḥ-1 sidre “Sidre ağacının dalı” BV. ÇTS, 1023.

ŞAHAB: Badem. DS X, 3734.

ŞAHMAN: Parlak, sert, kırmızı özlü bir çeşit buğday. DS X, 3734.

ŞAHTERE: İnce ve çift yapraklı, baharda kırmızı çiçek açan, ince saplı bir çeşit bitki. DS X, 3735.

ŞAKATUR: Eriğe benzeyen, olgunlaştığında sarı renkli, mayhoş bir meyve. DS X, 3735.

ŞAKĀ YIK: Ar. “şakayık çiçeği” HŞ 1424. HAS, 544.

ŞAKILDAK: Kabuğundan sele, sepet örülebilen bir ağaç. DS X, 3736.

ŞAKKALGAN: [şakgalham, şakkalham, şakkalhan] Ayçiçeği. DS X, 3736.

ŞAKŞAK: 1. Sarı çiçekli bir bitki. 2. Dağlarda biten, ekşimsi, yenilebilir bir ot. DS X, 3737.

ŞAKŞAKI: Fındık. DS X, 3738.

ŞAL: Skp. şal söğüt дерево шала // *shala ağacı (Vatica robusta) (Uig II 35/32) DTS, 520; şala: şala söğüt дерево шала / shala ağacı (Vatica robusta): şala söğüt butiki teg подобно ветке дерева шала / shala ağacının dalı gibi (Suv 349/5) DTS, 520.*

ŞALAK: Büyümemiş kavun, karpuz. DS X, 3538.

ŞALGAM ARMUDU: Kışın yetişen, yeşil renkli orta büyüklükte bir çeşit armut. DS X, 3739.

ŞALI: “kabuklu pirinç, kabuğu alınmamış pirinç” ÇTS, 1025.

ŞALFEY: <Lat. *salvia*> Çok yıllık otlar ve Eringüldiler cinsinin yarı çalılarının bir akrabası. // *Eringüldiler tuqımdas köpjıldıq şöpter men jartılay butalar tuwısı.* QÄTS, 228.

ŞALQAM: <Lat. *raphanus sativus*> Kök yumru yenilebilir bir bahçe bitkisidir. // *Tamır tüyneşesi jewge jaraytın baqşa ösimdigi.* QÄTS, 224.

Kazak Türkçesinde *şalgam* olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *şalgam* (sozluk.gov.tr), Kıpçak Türkçesinde *şalgam*, *şalkam* (KTS, 249), *şalgam~samuk* (CC 53b/29,ED. 7a/4, EK. 124), CC 53b/29'de “rapa” sözcüğünün Latince karşılığıdır. Ebu Hayyân Arapça شالجم sözcüğünün Türkçeleşmiş şekli olarak düşünülmüştür (Caferoğlu, 1931: 55). Eren, şalgam'ın Farsçadan dilimize geçtiğini söylemiştir (Eren, 1999: 383). Gülensoy ise sözlüklerde Farsça şelgam ile gösterilmesinin tartışmaya açık olduğunu ve çal- köküne – kan ekinin eklenmesiyle oluşan ısırgan, alıngan sözcükleriyle oluşum bakımında yakınlık gösterdiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 836). Orta Türkçede göçüşme olayı sonucunda çağmur/çamğur olarak adlandırılan şalgam, Anadolu ağızlarında camgur şeklinde de kullanılmaktadır (Doerfer, 1963-75:1329; Radloff, 1935: 346b), Çağatay Türkçesinde *çamğur* (Calc.Wrtb.) III/1940, *çamğur* “bir tür bayır turpu” (DTO 280) (OSTN, 160) olarak kullanılmaktadır.

ŞAM AĞAÇI: Çam ağacı (Kİ, TA) *krş.* şam ağaşı KTS, 249; *şam ağaşı:* çam ağacı (Kİ, TA) *krş.* şam ağacı KTS, 249.

ŞAMAK: Su kıyılarında, bataklıklarda top top büyüyen, yuvarlak gövdeli saz. DS X, 3740.

ŞAMAKITUT: Hafif çem oraran Bir çeşit dut. DS X, 3740.

ŞAMAMA: Ekşimsi küçük kavun. DS XII, 4741.

ŞAMDARI: Mısır. DS X, 3741.

ŞAMITUD: Kara dut. DS X, 3741.

ŞAMİK: Domates. DS X, 3741.

ŞAMPURT: Yer elması. DS X, 3742.

ŞAMRAZAKISI: bk. Şam üzümü. DS X, 3742.

ŞAMUŞA: Yenilen çemen (poy) otu (*Trigonella foenum-graecum*) 224/193 DLT, 845.

ŞAMÜZÜMÜ: Kalın kabuklu bir çeşit üzüm. DS X, 3742.

ŞANGALAK: Yer elması. DS X, 3742.

ŞANIŞQAQ: <Lat. *rulsatilla*> Sargaldak cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Sarğaldaqtar tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 243.

AŞIQ ŞANIŞQAQ: <Lat. *pulsatilla pantes*> Kayalık yerlerde, çam ormanlarında, kuru çayırda yetişen tıbbi bitki. // *Tastaq jerde, qarağaylı ormanda, qurğaq şalgındı jerlerde ösetin dârilik ösimdik.* QÄTS, 243.

ŞAPLAK: Deve şaplağı da denilen boz renkli, büyük yapraklı bir ot. DS X, 3744.

ŞAPTAL: Kayısı. DS X, 3747.

ŞARLIK: Havuç. DS X, 3750.

ŞARMUK: Ballıbaba. DS X, 3750.

ŞAŞTIQIZ: <Lat. *arthgaxon*> Tahıl cinsine ait yıllık bitkiler. // Astıq tuqımdasına jatatın birjıldıq ösımdikter. QÄTS, 302.

ŞATIRAQ: <Lat. *seseli*> Tırnaşöp (otsu bir bitkidir). // *Tırnaşöp (şöptesin ösımdik) (QUÉ)*. QÄTS, 290.

ŞATIRARPA: Dayanıklı bir çeşit arpa. DS X, 3753.

ŞAYQUWRAY: <Lat. *hypericum*> Küçük sarımsı çiçekli, otsu ve çalı bitkilerinin bir akrabası. // *Usaşarğış güldi, şöptesin jäne butaşıq ösımdik tuwısı*. QÄTS, 199.

ŞAYŞÖP: Yapraklardan çay yapmak için bir bitki türü, şaykuray. // *Japırağınan şay dayındalatın şöp türi, şayquwray*. QÄTS, 203.

ŞAW: <Lat. *saponaria officianalis*> Uçta yetişen, çövene benzeyen ve kendisiyle elbise yıkanan bir bitki 512/411 DLT, 845.

ŞAWŞAY: Yaklaşık 20-25 cm yüksekliğinde havuç benzeri bir kökü olan yenilebilir bir bitki. // *Biyiktigi 20 - 25 cm-dey säbiz tärizdi tübiri jewge jaramdı ösımdik*. QÄTS, 293.

ŞÄNKİŞ: <Lat. *viburnum*> Üçkatlar cinsine ait bir çalı veya alçak ağaç şeklinde bitkinin bir akrabası. // *Üşqattar tuqımdasına jatatın buta nemese alasa ağaş türindegi ösımdik tuwısı*. QÄTS, 311.

ŞEBBE: Ar. Bir bitki (BV) *krş.* şıbbe KTS, 250.

ŞECER: Ar. “ağaç bk. dirahıt, dopqu, güçüm, kıpçak (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, künde (3), nā cū , naju, selem, sırık, şecere, tokuz ton, uç kat, yığaç (1), ā bnū s, ağaç, aman kara, cecek, cencek (1), çeçek, çençek (1), çıpçak, devha, yığac (1)” BV, NH, MÜN, FK, MK, LM. ÇTS, 1031; *şecere*: “ağaç, secere, küçük ağaç, bir tek ağaç bk. dirahıt, dopqu, güçüm, kıpçak (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, künde (3), nā cū , naju, selem, sırık, şecer, tokuz ton, uç kat, yığaç (1), ā bnū s, ağaç, aman kara, cecek, cencek (1), çeçek, çençek (1), çıpçak, devha, yığac (1)” GT, TEN, MÜN, MK. ÇTS, 1031; *şecere*: soy ağacı, soy (GT, KF) KTS, 250; *şecere*: “ağaç” KE 225r/19. HAS, 546.

ŞEFİT: Kızılıcık. DS X, 3756.

ŞEFTÄLİ: Far. Şeftali (İH, TZ) *krş.* şeftälü KTS, 250; *şeftälü*: şeftali (DM, KK, TZ) *krş.* şeftäli KTS, 250; *şeftelü*: şeftali. EATS, 628.

ŞEGİRŞİN: <Lat. *ulmus campestris*> Gövdenin kabuğu koyu gri, pullu, yapraklar 6-12 cm uzunluğunda, 3-6 cm genişliğinde, tüylü yaprak sapları 4-8 mm uzunluğunda, karaağaç ailesine ait bir bitki, sert, uzun boylu bir ağaçtır. // *Diñiniñ qabığı küñgirt sur, qabırşaq tärizdi, japırağımıñ uzındığı 6-12 cm, eni 3-6 cm, tükti japıraq sabağımıñ*

uzındığı 4-8 mm bolıp keletin, qarağaş tuqımdasına jatatın ösimdik, qattı, biyik ağaş.

QÄTS, 320

ŞEHMELİKOTU: Bir metre boyunda söğüt yaprağına benzer yaprakları olan ve hayvan yemi olarak kullanılan kokulu bir ot. DS X, 3756.

ŞEKERİ: Çok tatlı, ufak bir çeşit armut. DS X, 3757.

ŞEKİRTÜK: фисташка // *fistik* (MK I 507). DTS, 522.

ŞEKİRDEK: Çekirdek (DM) *krş.* çekirdek, çekürdek, çeerdek KTS, 251.

ŞEKLİ: Havuç. DS X, 3757.

ŞEMŞAMER: Ay çiçeği. DS X, 3760.

ŞENGER: Acur. DS X, 3760.

ŞENHIYAR: Ar. Salatalık (İM) KTS, 251.

ŞETLEGEN: Fındık, fıstık (DM) *krş.* çatlavuk, çeklevük, çetleyik, şetlevük. KTS, 251.

ŞETLEVÜK: Fındık, fıstık (TZ) *krş.* çatlavuk, çeklevük, çetleyik, şetlevük KTS, 252.

ŞETTIK: Tobolgy, Shengel şeklinde dağ eteklerinde yetişen güzel bir çiçekli çalı. // *Tobılğı, şeñgel tärizdi taw betkeylerinide ösetin ädemi güldi buta.* QÄTS, 353.

ŞEVNİR: Ar. Çörek otu (BV) KTS, 252.

ŞEYTANKULAĞI: Kuzu kulağı da denilen yabancı ot. DS X, 3765.

ŞEYTANPATLICANI: Hatmi çiçeği. DS X, 3765.

ŞIBBE: Ar. Bir bitki (BV) *krş.* şebbe KTS, 252.

ŞIBIN JUTI: Otsu bitki. // *şöptesin ösimdik.* QÄTS, 500.

ŞIBINJEGI: Sinekleri öldürmek için kullanılan bir bitki türü. // *Şıbindı qurtuwğa paydalanatın ösimdik türi.* QÄTS, 502.

ŞIH: Bir bitki (BV) KTS, 252.

ŞIKA: İncir. DS X, 3766.

ŞIKIK: Gelincik. DS X, 3766.

ŞIQŞILAQ: Bitki türü. // *Ösimdik türi.* QÄTS, 540.

ŞIQŞILDAQ: Çok yıllık otsu bitkilerin akrabası. // *Köpjıldıq şöptesin ösimdikterdiñ bir tuwısı.* QÄTS, 540.

ŞILAN: <Lat. *potamogeton*> Aynı adı taşıyan aynı aileden çok yıllık su bitkileri. // *Özi attas tuqımdasqa jatatın köpjıldıq su ösimdikteri.* QÄTS, 544.

ŞILAR: Hamerik. DS X, 3767.

ŞILIM: <Lat. *tgara*> Aynı cinsin bir yıllık su bitkileri. // *Özi attas tuqımdasqa jatatın birjıldıq su ösimdigi.* QÄTS, 552.

ŞIMILTIR: Kafasına küçük taneli çimen. // *Basında usaq dāni bar qır şöbi.* QÄTS, 561.

ŞIRALJIÑ: Shyralzhyn (narin gri çiçekleri olan Kürdeligüldiler /papatyalar ailesi olan Pelin cinsine ait çok yıllık bir bitki). // *Şıraljiñ (şaşağı nāzik külteli, kürdeligüldiler tuqımdası, juwsan tuwısına jatatın köpjıldıq ösimdik).* QÄTS, 588.

ŞIRALJINJWSAN: <Lat. *artemisia dracunculus*> Shyrgalzhyn (Kürdeligüldiler / Papatyalar cinsine ait kokulu yaprakları olan bir baharat olarak kullanılan pelin benzeri bir bitki). // *Şırğaljiñ (kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın xoş iyisti japırağı dāmdewiş esebinde paydalanatın juwsan tärizdes şöptesin ösimdik).* QÄTS, 589.

ŞIRĞALJIÑ: <Lat. *artemisia dracunculus*> Pelin cinsine ait karmaşık otsu bitki ailesi. // *Kürdeligüldiler tuqımdası, juwsan twısına jatatın şöptesin ösimdik.* QÄTS, 591.

ŞIRĞANAQ: <Lat. *hirrorhae*> Kiraz cinsine ait dikenli bir çalı. // *Jiyde tuqımdasına jatatın tikendi buta.* QÄTS, 591.

ŞIRLOP: İncir. DS X, 3773.

ŞIRMAWIQ BUDRA: <Lat. *glechoma hederacea*> Alt yapraklar sıkıştırılmış tomurcuklar ve yuvarlak, üst yapraklar kalp şeklinde, 90 cm boyunda, çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Tömengi jağındağı japıraqtarı büyrek sıqıldı, äri döñgelek, joğarğı jağındağı japıraqtarı - jürek tärizdi, biyiktigi 90 cm deyin, köpjıldıq şöp tektes ösimdik.* QÄTS, 597.

ŞIRMAWIQTAR: <Lat. *convululaceae*> Yıllık ve çok yıllık otsu, çalılar, bazen dikenli kök, çalı bitki tohumları halinde gruplandırılmış. // *Bir jāne köpjıldıq şöptesin, buta, keyde tikendi tāmpeşikterge toptangan, butaşıq ösimdikter tuqımdası.* QÄTS, 597.

ŞIRMAWIQGÜL: <Lat. *iromoea*> Sarmaşık ailesine ait süs bitkisi için yetiştirilen bir çiçek. // *Şırmawıqtar tuqımdasına jatatın, tüp bolıp ösetin sändig üşin ösiriletin gül.* QÄTS, 597.

ŞIRŞA: <Lat. *risea*> Çam ailesine ait herdem yeşil iğne yapraklı bir ağaç. // *Qarağay tuqımdasına jatatın qılqan japıraqtı, māñgi jasıl ağaç.* QÄTS, 601.

ŞIRŞAŞÖP: <Lat. *hypopitys*> Aynı İsim cinse ait klorofilsiz, saprofitik çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Özi attas tuqımdasqa jatatın xlorofilsiz, saprofitti qorektenetin köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 601.

ŞİRŞAŞÖPTER: <Lat. *monotropaceae*> Çok yıllık spor bitkilerinin ailesi. // *Köpjüldiq sporalı ösimekter tuqımdası*. QÄTS, 602.

ŞİTİR: <Lat. *leptaleum*> Tuzlu bozkırlarda büyüyen, kümelerde küçük çiçekler olan 70 cm boyunda otsu bir bitkidir. // *Biyiktigi 70 cm-ge deyin jetetin, güli usaq, şaşaq tärizdi gül şoğrina toptangan, sortañdaw dalada ösetin, şöp tektes ösimek*. QÄTS, 608.

ŞİTİRAQ: <Lat. *lwsopus*> Dudak çiçekliler cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Erindi güldiler tuqımdasına jatatin köpjüldiq şöptesin ösimek*. QÄTS, 608.

BİYİK ŞİTİRAQ: <Lat. *lusorus exaltatus*> Yükseklik 50-100 cm, kalın saplı köksap, kök dik, dörtgen, oval yapraklar, kısa sap, birçok çiçek, beyaz renkli bitki. // *Biyiktigi 50-100 cm, tösemeli juwan tamırsabaqtı, sabağı tik, tört qırlı, japırağı sopaqşa, qısqa sağaqtı, güli köp, aq tüsti ösimek*. QÄTS, 608.

EVROPALIQ ŞİTİRAQ: <Lat. *lusorus europacus*> 25-80 cm boyunda, iplik benzeri bir köksapla, kök çıplak, dört taraflı, yapraklar uzundur - eliptik, çiçekler soluk sarı. // *Biyiktigi 25-80 cm, jip tärizdi şırmatlğan tamırsabağı bar, sabağı jalañaş, tört qırlı, japırağı uzınşa - elliş tärizdi, güli aqşıl sarı tüsti ösimek* (QÜÉ). QÄTS, 608.

ŞİTİRŞA: <Lat. *begtegoa*> Lahana cinsine ait bir, iki ve çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Oramjapıraq tuqımdasına jatatin bir, eki jäne köpjüldiq şöptesin ösimek*. QÄTS, 610.

SUR ŞİTİRŞA: <Lat. *begteroa insana*> Bitki 20-60 cm boyunda, dallı, kısa yıldız şeklinde kıllarla kaplı bitki. // *Biyiktigi 20-60 cm, sabağı tarmaqtı, qısqa juldız tärizdi tüktermen jabılğan ösimek*. QÄTS, 610.

ŞİBİJİ: Kırmızı biber. DS X, 3775.

ŞİFAN: Yulaf. DS X, 3776.

ŞİFİ: Fidan. DS X, 3776.

ŞİKAR: Yaban gülü. DS X, 3776.

ŞİKİRDAKLI: İçindeki çekirdekleri oynayan uzun bir çeşit elma. DS X, 3777.

ŞİKÜ FE: Far. “çiçek bk. şükü fe, zehre (1), ç çek, çiçek (1), erg avā n, erg ū van, ğ onca, ğonca, ğonçe, katmer (1), kurt bağı rı, kün kulğ ı, māyū k (1), rū k, zamīrā n” NH, FK. ÇTS, 1046.

ŞİLFUNİ: Kırmızıya bakan bir çeşit üzüm. DS X, 3777.

ŞİLOP: Yulaf. DS X, 3778.

ŞİMŞĀ D: Far. “şimşir ağacı HŞ 696 HAS, 551.

ŞİR: Sarımsak. DS XII, 4728.

ŞİREDER: Bir çeşit üzüm. DS X, 3784.

ŞİRİTE: İlbaharda açan ak, küçük çiçekli bir bitki. DS X, 3784.

ŞİŞARKA: Biber DS X, 3786.

ŞİŞEK: Çiçek (KK) *krş.* çiçek KTS, 254.

ŞİŞTİ: Mürver çiçeği. DS X, 3788.

ŞİTTE: Ar. “üzüm bk. üzüm ‘ineb” LM. ÇTS, 1050.

ŞİVRAN: “bir tür şeftali adı” ŞSL, 415

ŞİYE: Başında kırmızı meyve ve o ağacın yuvarlak meyvesini taşıyan bir ağaç. // *Basına qızıl tüsti jemis ösetin ağaş jäne sol ağaştıñ domalaq jemisi.* QÄTS, 360.

ŞOĞAN: Çalı 2,5-3 metre boyunda, yamaçlarda, çakıl yamaçlarında ve çöl kumlarında büyüyor. // *Kebirtek, qıyırşiq tastı betkeylerde jäne şöleyt qumdarda ösetin biyiktigi 2, 5-3 metr buta.* QÄTS, 378.

ŞOĞIRŞAQTAR: <Lat. *aizoaceae*> Kök eklemeleri, çiçeklenme yaprakları, meyveler - baklalar, tohumlar kümeleri halinde düzenlenmiş uzun yaprakları olan yıllık otsu bitkilerin bir ailesi, küçük, koyu kahverengidir. // *Japıraqtarı uzınşa, sabaq buwındarına şoğır tärizdi ornalasqan, gülşoğırı japıraqşa, jemisi - qawaşaq, tuqımı usaq, qara-qoñur tüsti bolıp keletin bir jıldıq şöptesin ösimdikter tuqımdası.* QÄTS, 380.

ŞOQPARBAS PLAUN: 1,5 metre yüksekliğe kadar ince yapraklarının uçlarında, yere yayılmış bir sap ile uzun, keskin beyaz kıllara sahip çok yıllık herdem yeşil olan bir spor bitkisidir. // *Sabağı jerge töselip, jayıla ösetin, biyiktigi 1,5 metrge jetetin, sopaqşa kelgen jiñişke japıraqtarınıñ uşında uzın äri ötkir aq tüsti şaş siyyaqtı zat, al butaqtarınıñ uşında 3-4 sporalı masaqşalar bar, mäñgi kögerip turatın sporalı ösimdik.* QÄTS, 386.

ŞOQSARI: <Lat. *bupleurum*> Şatırşagüldiler cinsine ait yıllık veya çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın bir ne köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 387.

ŞOQŞÜYKE: Şüykebas. Tüylü çiçek şoqşüyke. // *Şüykebas. Tükti güldi şoqşüyke.* QÄTS, 389.

ŞOLPANTARAQ: <Lat. *scandix*> Scandix cinsine ait bir bitki türü. // *Skandiks tuqımdasına jatatın ösimdiktiñ türi.* QÄTS, 395.

ŞOMALOPARMUDU: Güz mevsiminde yetişen, tazeyken yeşil, olgunlaşınca karararan bir çeşit armut. DS X, 3790.

ŞOMIR: <Lat. *raphanus sativus*> Lahana ailesine ait kökü yenilebilir, baharatlı, yıllık veya iki yıllık bir bahçe bitkisi. // *Tübiri jewge jaraytın, aşçı dämdi, qırıqqabat tuqımdasına jatatın, bir ne eki jıldıq baqşa ösimdigi.* QÄTS, 399.

ŞOMIRT: <Lat. *prunus spinosa*> 3-5 metre boyunda, beyaz, kırmızı çiçekler, güller, genç sürgünler, gri, tüylü, uzun yaprakları ile çalı benzeri bitki. // *Biyiktigi 3 - 5 metr, aq, qızıl güldi, rawşangüldiler tuqımdasına jatatın, jas örkeni sur, tükti, japırağı uzınşa kelgen buta tektes ösimdik.* QÄTS, 399.

ŞOR: Far. “bir bitki adı bk. şür (2)” ÇTS, 1050.

ŞOŞQATIKEN: Beyaz diken, su boyunca büyüyen dikenli iğne benzeri bir bitki. // *Su boyına şığatın, tikenegi ineday, mal jemeytin ösimdik, aqtiken.* QÄTS, 409.

ŞÖL BIYDAYIQ: <Lat. *agropyron desertorum*> Çölde büyüyen mera otu; Tahıl cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Şölde esetin mal jayılmıdıq şöp; astıq tuqımdasına jatatın köp jıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 415.

ŞÖLQİYYAQ: Sulibas cinsine ait otsu bir bitki. // *Sulibas tuqımdasına jatatın şöptesin ösimdik.* QÄTS, 416.

ŞÖLQOÑIRBAS: <Lat. *egemoroa*> Çölde yetişen vahşi bir bitki. // *Şölde ösetin jabayı ösimdik.* QÄTS, 416.

ŞÖMIŞGÜL: <Lat. *aquilegia*> Sargaldak cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Sarğaldaqtar tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 418.

ŞÖÑGEBAS: Zehirli bitki. // Uwlı ösimdik. QÄTS, 419.

ŞÖÑKEBAS: Karıkız / yaşlı kadın // *Käriqız.* QÄTS, 419.

ŞÖPJİYYAR: <Lat. *ixiolirion*> 8-50 cm boyunda, yuvarlak, koyu kahverengi kabuğu, çıplak kaynaklanıyor, dik, uzatılmış yapraklar, keskin, hafif dallı, çiçeklenme küçük, kıllı Amaryllis cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Biyiktigi 8-50 cm, jasuaşığı domalaq, qara qoñır qabıqtı, sabağı jalañ, tik ösetin, japıraqtarı uzınşa, joğarğı jağı üşkir, azdap salalanğan, gülşoğırı az güldi, şaşaq tärizdi amarillister tuqımdasına jatatın köpjıldıq juwaşıqtı şöptesin ösimdikter.* QÄTS, 420.

ŞÖPŞAY: <Lat. *helichrysum*> Karaciğer ve safra kesesi hastalıkları için çare olarak kullanılan bir bitki. // *Salawbas bawır jäne öt qabı awruwların däri retinde paydalanılatın ösimdik.* QÄTS, 421.

ŞÖREŞÖP: Alabota ailesine ait doruğun ikinci adı. // *Alabota tuqımdasına jatatın tatur sorañnıñ ekinşi atawı.* QÄTS, 422.

ŞRAVANI: Skp. название растения, используемого как лечебное средство / *Bir ilaç olarak kullanılan bitkinin adı (TT VIII M/31):* DTS, 524.

ŞUBARŞÖP: <Lat. *saussurea*> Karmaşık çiçekler ailesinin Şubarşın (*Saussurea*) cinsine ait otsu bir bitkidir. // *Kürdeligüldiler tuqımdası şubarşın (sossyureya) tuwısına jatatın şöptesin ösimdik.* QÄTS, 444.

ŞUĞINIQ: <Lat. *raeonia*> Sargaldak cinsine ait kırmızı bir çiçek, eteklerinde, kayaların üzerinde, ilkbaharda yetişir. // *Sarğaldaqtar tuqımdasına jatatın, taw bökterlerinde, jartastarğa şığatın, köktemde ösetin qızıl tüsti gül, tawşımıldıq.* QÄTS, 452

ŞÜKÜ FE: Far. “çiçek bk. şikū fe, şüküfe, zehre (1), çē çek, çiçek (1), erğ avā n, erğ ūvan, ğonca, ğonce, ğonçe, katmer (1), kırt bağ rı, kün kulāğ ı, nā yū k (1), nū k zamīā n” SD, LD, LM. ÇTS, 1055.

ŞÜLDİK: Dağlarda yabani yetişen kahverengi bir çiçek. // Tawlı jerde jabayı ösetin qızıl qoñır tüsti gül. QÄTS, 485.

ŞÜNLE: Argu ülkesinde yetişen, kökü eşelenerek çıkan ve yenen bir bitki. 609/502 DLT, 846.

ŞÜNÜK: Чинар, платан восточный / *çınar ağacı* (MK I 390). DTS, 525.

ŞÜNİZ: Far. Bir çiçek (BV, RH) KTS, 255.

ŞŪ R: Far. “bir bitki adı bk. şor (2)” ÇTS, 1053.

ŞÜYGINŞÖP: Şüyinşöp (valerian cinsine ait çok yıllık otsu bir bitki; şifalı otlardan biri). Kazakistan'da 9 yabani ot türü vardır. // *Şüyinşöp (valerian tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik; emdik şöpterdiñ bir türi). Şüyginşöptiñ Qazaqstanda 9 türi kezdesedi.* QÄTS, 476

ŞÜYKEBAS: Şokşüyke // *Şoqşüyke.* QÄTS, 478.

ŞÜYILIM: Deniz kıyısında, göllerde yetişen beşgen bir fıstık. // *Teñiz jëginde, kölderde ösetin bes burıştı su jañğağı.* QÄTS, 481.

-T-

TABAN: Bir çeşit bitki: H. II. 14, 125; Şem. Sami. ‘plante du pied’ (Dict. Turc-Français, 169). EUTS, 218.

TABARZED: Far. “üzüm, meyve” HŞ 4183. HAS, 555.

TABILQU: Bir çeşit bitki: Alt. Gr. 337. EUTS, 219.

TABULĠU: “dobulga ağacı, yılgın ağacı” ÇTS, 1060.

TAFLAN: Karayemiş de denilen, üzüm büyüklüğünde meyvesi olan bir çeşit ağaç. DS X, 3798.

TAĞUN: Çitlembik. DS X, 3800.

TAHĀL: Ar. Tahıl (BV) KTS, 258.

TAHANNEBI: Uzun, sarı, küçük çekirdekli, tatlı bir çeşit üzüm. DS X, 3800.

TAKALAK: Domates. DS X, 3806.

TAKIL: Buğday. DS X, 3807.

TAKIMCIK: Çardak genişliğinde yayılabilen, ak çiçek açan bir çeşit bitki. DS X, 3808.

TAKULEN: Güzel, hafif kokulu bir çiçek. DS X, 3812.

TAL: Dal (dal gibi doğru ve dik) (GT, TA) KTS, 259.

TAL: Söğüt (GT) KTS, 259.

TAL: 1. Dal: As. Maj. IX. 135, 55i

2. Dalak: H. II. 12, 84.

3. <Skr. tā la. ‘büyük bir ağaç.

4. Söğüt ağacı. EUTS, 221

TAL: “ağaç, dal krş. dal” nf 363/11, KE 68v/1, HŞ 2422, MN (2) 25/243. HAS, 561.

TAL: “dal, budak, ağaç dalı bk. saḳ (1), šā ḥ, dal (2)” AL, ŞSL, SD, NH, HBD, LD, MÜN, YED, FK. ÇTS, 1068.

TAL: “söğüt ağacı bk. söğüd, bīd” ÇTS, 1068.

TALAŞMALAŞ: Küçük, yabancı elma. DS X, 3814.

TALĠ AN: meyve bk. yimiş, alya, bā r (1), ber (2), gaysĪ , kişte, meyve, mĪ ve, mibçen, nebek (1), savaḳıl, ş emā r, ş emer, ş emere, terenḳ” ŞSL. ÇTS, 1071.

TALHE: “bir tür acı ve ekşi ot” ŞSL. ÇTS, 1071.

TALIZ: Bir çeşit bitki: H. II. 6, 5. EUTS, 221.

TALQUWRAY: <Lat. *lasimachia*> Primula cinsine ait çok yıllık otsu bitkiler, bazen yarı çalı. // *Primuwla tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdikter, keyde jartilay buta.* QÄTS, 665.

TALUḲ: tedavide kullanılan bir bitli türü: Uig.-Wb. 256. EUTS, 222.

TALŞIN: <Lat. *castanca*> 35 metre yüksekliğindeki Shamshat cinsine ait bir ağaç. // *Şamşat tuqımdasına jatatın, biyiktigi 35 metr bolatın ağaş.* QÄTS, 672.

TAMAS: 1. Erik. 2. Kara erik. 3. Bardak eriği. DS X, 3817.

TAMIRDÄRI: <Lat. *tolygonum othibium*> Nehirler boyunca ve dağların orta kuşaklarında yetişen Lalagül cinsine ait zehirli çok yıllık bir bitki, bazı hastalıkları tedavi etmek için kullanılır. // *Lalagül tuqımdasına jatatın, özen boylarında, taw betkeyleriniñ orta beldewlerinde ösetin, keybir awruwları emdewge paydalanılattın uwlı köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 684.

TAMIRJWA: <Lat. *allium rolur rhizum*> Soğan ailesine ait çok yıllık bir bitki. // *Juwa tuwısına jatatın köpjıldıqqa ösimdik.* QÄTS, 684 .

TAMIRMÜK: Su altında büyüyen, daha yüksek ototrofik bitkiler. // *Su altında ösetin, joğarı satıdağı avtotroftı ösindikter.* QÄTS, 685.

TAMIRTÜYNEK: Gıda, yem için kullanılan kalın, etli kökleri (pancar, tarna, havuç vb.) olan bitkiler (Kazak dili terimi. Gıda). // *Tamaqqa, mal azıǵına jumsalatin juwan, etti tamırı bar ösindikter (qızılşa, tarna, säbiz jäne t.b.) (Qaz. tili termin. Tamaq.).* QÄTS, 685.

TAMIRTÜK: <Lat. *fontinalis antipyretica*> Bir akvaryumda su altında yetiştirilen yüksek derecedeki ototrofik bir bitki. // *Su altında, akvariuumda ösiriletin joğarı satıdağı avtotroftı ösindik.* QÄTS, 685.

TAMLİ: Fındık ağacı. DS X, 3818.

TANA: 1. Tohum, tâne: H. I. 10, 126.

2. Susam. EUTS, 223.

TANIŞMAN: Salatası yapılan bir çeşit ot. DS X, 3821.

TAN TARI: Kabuğu soyulmuş darı (Kİ) KTS, 262.

TAÑQUWRAY: Gül cinsine ait yarı çalı bir bitki. // *Rawşan güldiler tuqımdasına jatatin, jartılay buta ösindigi.* QÄTS, 703.

TARAĞ AY: “servi ağacı, kavak bk. örs (1), terek, ticek, serv” ÇTS, 1081.

TARAKDİKENİ: Ağrı ve sızıları gidermeye yarayan bir çeşit dikenli bitki. DS X, 3831.

TARAKLIK: Acımsı, yenilebilir bir çeşit mantar. DS X, 3832.

TARAKOTU: Dere otu. DS X, 3832.

TARAQBOZ: Tahıl ailesine ait yıllık bir bitki. // *Astıq tuqımdastarğa jatatin birjıldıq ösindik.* QÄTS, 726.

TARANĖ U: “kavak, kavak ağacı krş. tarañg u (1)” BV. ÇTS, 1081.

TARBAZ: Uzun, kokulu bir çeşit elma. DS X, 3833.

TARĖAQ: Çölde yetişen otsu bir bitkidir. // *Şöleytte ösetin, astıq tuqımdas şöp.* QÄTS, 737.

ṬARFA: Ar. Bir bitki KTS, 263.

TARI: <Lat. *panicum*> Tek tip tahıl // *Dändi daqıldardıñ bir türi.* QÄTS, 16.

Kazak Türkçesinde Tarı olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *darı* (sozluk.gov.tr), Karahanlı Türkçesinde *tarıg* (DLT, 857), Eski Anadolu Türkçesinde *taru* “ (EATS, 652), Harezmi Altınordu Türkçesinde *tarıg* “buğday, zahira krş. tarık” (HAS, 568), Kıpçak Türkçesinde *tarı, țarı, tarıg, taru, tarı: darı* (CCI. 55b/21), Eski Türkçede *tarıg* biçiminde kullanılmış olan sözcük “darı, hububat” anlamının yanı

sıra “ekin, soy” anlamlarına da gelmektedir (Bang vd., 1929-59: IV 10, 6; Malov, 1932: 143 “darı”; Gabain, 1935: 292 “soy”). tariğ Orta Türkçede “ekin, arpa, buğday, tohum” anlamlarına gelmektedir (Ercilasun-Akkoyunlu, 2015:14/7, 88/79). Eren, Türkçe tarı- “ekin ekmek” kökünden geldiğini belirtmiştir. Eski Türkçe metinlerde tarı-yaygın olarak kullanılmış, daha sonra tarihî Türk lehçeleri döneminde ise yerini äk-fiiline bırakmıştır (Gül, 2012:99). Eski Türk lehçelerinde üyür, ügür> yügür de darı anlamında kullanılmıştır. Kaşgarlı Mahmud, Türklerin darı anlamına karşılık olarak ügür’ü kullandıklarını söylemiştir. Kutadgu Bilig’de tarı- “ekmek” (Arat, 2006:1392), Atabetü’l-Hakayık’ta tarı-“ekmek” (Arat, 1992:LX- 55), şeklinde kullanılmıştır. Eren ise Oğuzların üyür’ü darı anlamında kullanmadıklarını susam yağına yağ ügürü dediklerini belirtmiştir (Eren, 1999:105-106). Eren’in bu görüşüne Räsänen de katılmıştır (Räsänen, 1969:54). Macarcada Türkçeden alıntı olan dara “irmik” şekli kullanılmaktadır. Eski Kıpçakça’da sondaki ğ düşmüş ve tarı/tari, Çağatayca’da ise tariğ biçimini almıştır. Bu şekli günümüzde de kullanılmaktadır. Taru: darı (RES. 202b/18), tüvi~töv: darı (CC. 55b/5), (“töv yer keleşim” CCII. 60a/29) “darı” anlamıyla sadece CodexCumanicus’ta görülmektedir. Günümüzde Türkmenler tüvi sözcüğünü pirinç anlamında kullanmaktadır (TekinÖlmez vd. 1995:640), Çağatay Türkçesinde *tariğ* (AL, 216), (ŞSL, 209), (FKL, 532), *tırığ* (ŞSL,269), *tari*, *tariğ*, *tariğ* olarak kullanılmaktadır.

TARMA: Asma üzümü. DS XII, 4740.

TARMAZ: орыпей // *salatalık* (MK I 457) DTS, 538.

TARMUCAK: “dere otu” ŞSL. ÇTS, 1084.

TARNA: Lahana, Karnabahar cinsine ait iki yıllık bir otsu bitkidir. // *Şarşıgüldiler tuqımdastarına jatatin qırıqqabat tuwıstas eki jıldıq şöptesin ösimdik*. QÄTS, 746.

TARTAR: <Lat. *plantago*> Yapraklı otun bir türü. // *Japıraqtı şöptiñ bir türi*. QÄTS, 11.

AFRIKA TARISI: <Lat. *peenisetum taphoides*> Mısır benzeri renk, sapı yapraklı, yüksekliği 1. 5-3 m yıllık bir bitki. // *Tüsi jügerige uqsaytın, sabağı japıraqtı, biyiktigi 1,5-3 m birjıldıq ösimdik*. QÄTS, 16.

TASBEDE: <Lat. *trigonella*> Fasulye cinsine ait bir kayanın ortasında yetişen bir yonca bitkisi. // *Burşaqtar tuqımdası boydana tuwısına jatatin tas arasına şığatın bede şöp*. QÄTS, 23.

TASBUYIRĞIN: <Lat. *nanophyton*> Çakıl üzerinde büyüyen çimen. // *Qıyırşiq tastı jerlerde ösetin şöp*. QÄTS, 23.

TASBÜLDİRGEN: <Lat. *rubussatatile*> Yüksekliği 60 cm'yi geçmeyen gül ailesinin çok yıllık bir bitkisidir. // *Rawşangüldiler tuqımdasına jatatın, biyiktigi 60-cm-den aspaytın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 23.

TASJARĖAN: <Lat. *saxifradia*> Yaklaşık bir metre uzunluğunda, kayalık zeminde yetişen ve koyun ve develer tarafından yenilen tıbbi bir çalıdır. // *Tastı jerge ösetin basın qoy,tüye jeytin, uzındığı bir metrdey, därege paydalanılatın buta.* QÄTS, 23.

TASJUWA: Dağlık bölgelerde yetişen bir soğan çeşididir. // *Tawlı-tastı jerde ösetin juwanıñ bir türi.* QÄTS, 23.

TASKEKIRE: Sert saplı yabancı otlardan biri. // *Bası bürşikti, sabağı qattı aram şöptiñ bir türi.* QÄTS, 24.

TASPA: <Lat. *astragalus*> Bezelye cinsine ait yıllık veya çok yıllık baklagiller, çalılar ve akrabaları. // *Burşaq tuqımdasına jatatın birjıldıq nemese köpjıldıq şöptesin, buta, butaşıq ösimdikter twıstı.* QÄTS, 26.

TASPABOZ: <Lat. *stenophylla*> Bir tür karanfil, kır bitkisi. // *Taspanıñ bir türi, qır şöbi.* QÄTS, 26.

TASPAJOÑIŞQA: Vahşi yonca. // *Jabayı joñışqa.* QÄTS, 27.

TASPATARI: Taneleri darı tohumu gibi yabancı ot türü. // *Dänderi tarı ispettes, jabayı şöp türi.* QÄTS, 27.

TASŞÖP: <Lat. *thymus serpyllum*> Yabancı kekik cinsinin yarı çalılar ve çalıcıkları; tıbbi ve aromatik bitki. // *Tawqalaqay tuqımdas jartılay butalarmen butaşıqtar; däreilik jäne xoş iyisti ösimdik.* QÄTS, 31.

TAŞARMUDU: Kırılarda yetişen bir çeşit armut. DS XII, 4741.

TAŞLIOĞLU BUĞDAYI: Ak ve büyük taneli bir çeşit buğday. DS X, 3841.

TATARBAŞI: İçi yenilebilen bir diken. DS X, 3842.

TATIRAMBA: Isırgan otuna benzer yaprakları olan, küçükveak çiçekli, kaynatılarak içilen,kokulu birbitki. DS X, 3844.

TATIRAN: Pancara benzeyen hem yaprakları hem de tomurcukları olan bir dağ bitkisidir. // *Japırağı da, tüyini de qızılşağa uqsas tawlı jerdiñ ösimdigi.* QÄTS, 39.

TATLI: İncir. DS X, 3844.

TATLIELMASI: Yeşil renkli, yazın yetişen bir çeşit elma. DS X, 3844.

TATLIGÖBEK: bk. tatlı elması DS X, 3844.

TAVİLGUÇ: [tavilku] таволга / *tavolga* (MK I 488, 489) DTS, 542.

TAVŞAN BAŞI: 1. Bir çeşit elma. 2. Bir çeşit büyük armut. 3. Bir çeşit ayva. DS X, 3848.

TAVŞAN ÇAKILDAĞI: Sarı çiçekleri olan küçük bir ağaç. DS X, 3848.

TAVŞAN ELMASI: Al, ufak meyveleri olan, çalı süpürgesi yapmaya elverişli, küçük boyda bir çeşit ağaç. DS X, 3848.

TAVŞANFASULYESİ: Taneleri kurutularak yenen ve ağac asarılmadan yetişen bir çeşit fasulye. DS X, 3848.

TAVŞANMEYVESİ: bk. tavşan elması. DS X, 3849.

TAVŞANTOPUĞU: 1. Top biçiminde, güzel kokulu, sarı kır çiçeği. 2. Kırlarda biten, 40 cm boyunda, kökü soyularak yenilen bir çeşityabanıl ot. DS X, 3849.

TAVUKOTU: <Lat. *stellariemediacoryophllaceae*> 1. Camotu, serçedili, 2. Böreğe konulan bir çeşit ot. DS X, 3850.

TAYTUYAQ: <Lat. *asarum eurohaeum*> Karmaşık çiçekler ailesine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatin köpjıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 628.

TAWGAÇ UYDASI: Susam yaprakları gibi yapırağı olan ve tedavide kullanılan bir ağaç 228/198 DLT, 863.

TAWDAĞAN: <Lat. *seltis*> Çitlembik. Karagaş cinsine ait ağaç veya çalılardan akrabası. // *Qarağaştar tuqımdasına jatatin ağaş nemese buta ösimdikter tuwısı.* QÄTS, 40.

TAWJUWA: Dağlarda yetişen bir soğan çeşididir. // *Tawlı jerde ösetin jwanıñ türi.* QÄTS, 41.

TAWQUWRAY: Betkeyşöp. // *Betkeyşöp.* QÄTS, 41.

TAWPISTE: Beş metre yüksekliğinde ceviz ağacıdır. // *Biyiktigi bes metrge jeteğabil jañğaq tuqımdas ağaş.* QÄTS, 42.

TAWSARIMSAQ: Dağlarda yetişen bir tür sarımsak. // *Tawlı jerde ösetin sarımsaq türi.* QÄTS, 42.

TÄJIGÜL: Gültäji / Corolla. Kafası bir horozun tacına benzeyen bir çiçek türü. // *Gültäji (Bası äteş täjine uqsaytın gülderdiñ bir türi; täjiqoraz).* QÄTS, 49.

TÄJİQORAZ: Tajigül /Corolla. Kafası bir horozun tacına benzeyen bir çiçek türü. // *Bası äteştiñ aydarına (täjine) uqsap turatın güldiñ türi; täjigül.* QÄTS, 50.

TÄWİPDÄRİ: Joljelkennin türi; büyük joljelken. // *Joljelkenniñ türi; ülken joljelken.* QÄTS, 75.

TÄWİRMİYA: 5-40 cm yüksekliğe kadar, bozkır ve çöl alanlarında büyüyen bezelye ailesine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Dalalı, şöl-şöleytti jerlerde ösetin, biyiktigi 5-40 cm-dey, burşaq tuqımdasına jatatin köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 76.

TEBERZE: Kurutmaya elverişli, çok tatlı kayısı. DS XII, 4745.

TEE: Dağlarda yetişen bir çeşit yabancı ağaç. DS XII, 4745.

BİYİK TEGEWRINGÜL: <Lat. *Delphinium elatum*> Otsu bitki, 80-350 cm boyunda, saplı, dışta dikenli, yuvarlak veya kalp şeklinde, kenarlarında kirpik benzeri kıllar, uzun saplar, biseksüel, mavi, mor, koyu kahverengi. // *Biyiktigi 80-350 sm, sabağı tıqr, sırtı tikenektı, japıraqtarınıñ pişini döñgelek ne jürek tärizdi, jiyekterinde kirpik siyyaqtı tükteri bar, sağaqtarı uzın, gülderi qos jinıstı, kök, qoşqıl, qoyu qoñır tüsti bolıp ösetin şöptesin ösimdik.* QÄTS, 84.

TEFEK: 1. Asma. 2. Yaprak. DS X, 3858.

TEHNEL: Defne. DS IX, 3861.

TEKÇEKİRDEK: Az çekirdekli, iri taneli bir çeşit ak üzüm. DS X, 3862.

TEKECEN: Tarlalarda biten veyenilebilen bir çeşit ot. DS X, 3863.

TEKEL: Kırlarda biten, al saplı ince ve küçük yapraklı bir çeşit ot. DS X, 3863.

TEKEL PANCARI: Yaban pancarı. DS XII, 4747.

TEKENEK: Diken (KK) *krş.* diken, düken, tiken, tikenek darı, tarı, taru KTS, 268

TEKER ELMASI: Yeşil renkli, yassı bir çeşit elma. DS X, 3863.

TEKESAKALI: [tekkesakalı, tekesakallı, tekkesakal, teksakal] Kırlarda yetişen, ince uzun püskül yapraklı, yenilebilir bir çeşit ot. DS X, 3864.

TEKESAQAL: <Lat. *dodatia*> Sabunkök cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Sabınkök tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 94.

TEKETARLIQ: Dağ başında yetişen üç tarafı sarı, tabanı yeşil çim. // *Tawdıñ basına şığatın üş jağı sarı, tübi kök şöp.* QÄTS, 94.

TEKKEŞ: Sulak yerlerde yetişen, sulu, küçük bir çeşit armut. DS X, 3865.

TEKNEGÖT: Yassı, büyük, çok sulu bir çeşit armut. DS X, 3866.

TEL: Kavurması ya da bulgurla karışık çorbası yapılan, yumuşak ve geniş yapraklı bir bitki. DS X, 3867.

TELÇE: Bir çeşit ot. DS X, 3868.

TELGÖMLEK: Büyük bir çeşit armut. DS X, 3870.

TELI: Diken. DS XII, 4749.

TELLICE: Küçük taneli mantar. DS X, 3872.

TELOT: Tel gibi ince dallı, yapraksız, bir çeşit yabancı bitki. DS X, 3872.

TEL PANCARI: Kurutulmuş olarak saklanıp kışın çorbası yapılan, ince yapraklı bir bitki. DS X, 3872.

TEMEKIŞÖP: Sigara otu <Lat. *doronicum*> Öküzgözü. Kürdeligüldiler, cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. Kazakistan'da Altay, Tarbagatay, Jetisu (Jungarian), İli, Küngey Alatav ve Ketpen Dağları'nın alpin çayırlarında, buzulların yakınında ve ladin ormanlarında 3 türü vardır: Altay temekişöp/sigara otu (*D altaicum*), taş yapraklı temekişöp/sigara otu (*D oblangifolium*) ve Türkistan temeki şöp /sigara otu. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatin köpjıldıq şöptesin ösimdikter. Qazaqstanda Altay, Tarbağatay, Jetisu (Joňğar), İle, Küngey Alatawları men Ketpen tawınıñ alpi, subalpi şalğındarında, taw muzdıqtarına jaqın jerlerinde jäne şırşa ormandarınıñ arasında ösetin 3 türi: Altay temekişöbi (D altaicum), tasjapıraqtı temekişöp (D oblangifolium) jäne Türkistan temekişöbi (D turkistanicum) bar* (QUÉ). QÄTS, 112.

TEMIRTIKEN: <Lat. *tribulus*> Yerde yetişen, dağlarda büyüyen, dipte dallanan Tüye taban / Deve tabanı ailesine ait yıllık bir bitki. // *Jer betinde tırbıyıp jatatin, tömengi jağı taramdalğan, tawlı jerde ösetin tüyetabandar tuqımdasına jatatin birjıldıq ösimdik.* QÄTS, 118.

TEMİRŞALAN: Deniz dibinde bir bitki. // *Teñiz tübindegi ösimdik.* QÄTS, 118.

TEMRE OTU: Temriye hastalığını iyileştirmek için kullanılan, küçük ve çok yapraklı, sulu bir çeşit ot. DS X, 3876.

TEMREKİL OTU: bk. temre oyu. DS X, 3876.

TEMSİL: Mercimek. DS XII, 4750.

TENBİLİK: Patates. DS X, 3877.

TENTEGİL: “bir tür ve zerdali bk. mişmiş, irik (2), kemirte, tentegil, tentekel, ā lū , aluc, çoğan, dolana, erik, kıyası (2), örük, uruq (2), erüksün (2)” ŞSSL, 230; *tentekel:* “bir nevi erik, zerdali bk. mişmiş, irik (2), kemirte, tentegil, ā lū , aluc, çoğan, dolana, erik, kıyası (2), örük, uruq (2), erüksün (2)” ŞSSL, 230.

TEÑGEBAS: <Lat. *butomaceae*> Çok yıllık su ve su bitkileri ailesi. // *Köpjıldıq su jäne sujağalıq şöptesin ösimdikter tuqımdası.* QÄTS, 123.

TEÑGEJAPIRAQ: <Lat. *trifolium pratense*> Çok yıllık otsu bitki, yaprakları yonca ve bezelye ailesine ait bir bozuk para gibi yuvarlak olan çok yıllık otsu bir yoncadır. // *Japıraqtarı tıyın tärizdi döñgelek, burşaq tuqımdasına bede twısına jatatin bir, köpjıldıq şöptesin ösimdik qızılbas bede.* QÄTS, 123.

TEÑİZ PİYAZI: Pullu bir kafa, benzer tohumlar, iki kilograma kadar (bazen 8 kg'a kadar) ağır olan çok yıllık bitki. // *Eki kilogramğa (keyde 8 kg deyin) deyin salmağı bar, qabırşıq bastı, sıñar urıqtı köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 133.

TEPENİK: Yumuşak toprakta yetişen, pembe çiçekli bir bitki. DS X, 3883.

TEPEROTU: Havuç. DS X, 3883.

TEPSİ: Dağlarda yetişen, fındık biçimindeki meyvesi su ile köpüren bir çeşit ağaç. DS X, 3887.

TERCAN: Kırmızı buğday. DS X, 3888.

TERE: Far. <Lat. *terre*> Tere denilen bitki (GT, TZ) *krş.* Teri (III) darı, tarı, taru KTS, 271.

TEREK: Dalları olmayan ve dikey olarak büyüyen büyük bir akça ağaç türüdür. // *Butağı jayılmay, tik bolıp ösetin üyeñki tuqmdas iri ağaç.* QÄTS, 148

Kazak Türkçesinde Terek olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *kavak* (sozluk.gov.tr), Karahanlı Türkçesinde *terek* “*бom. тополь / bir tızıg terek ряд тополей kavak /kavak satırı (MK I 387)*” (DTS, 554), Kıpçak Türkçesinde *terek* “Ağaç, hurma ağacı (CC, Kİ, KK, TZ)” (KTS, 271), Çağatay Türkçesinde *taranğ u, tarañğ u* (ÇTS, 1081) olarak kullanılmaktadır.

TERGÖMLEK: 1. İnce kabuklu, al ya da sarı renkli bir çeşit elma. 2. İnce kabuklu, pembe bir çeşit üzüm. 3. İnce kabuklu kabak. DS X, 3891.

TERISKEN: <Lat. *eurotia*> Çalı bitkilerinin akrabası Alabuta cinsine ait bir çalı. // *Alabutalar tuqımdasına jatatın buta, butaşıq ösimdikter tuwısı.* QÄTS, 163.

TERME: Yabanıl turp. DS X, 3893.

TERME: Turp (TA) KTS, 271.

TERMİŞ: Bir birki (BV) KTS, 271.

TERNEG: “bir tür salatalık bk. badrin” ŞSL, 226

TERSGAK: ячень / прыщ на веке *arpa /göz kapağında sivilce* (MK III 424) DTS, 555.

TERSKULAK: Bir çeşit mantar. DS XII, 4754.

TESBI: Yaylalarda yetişen, bir ya da iki metre boyunda, boz yapraklı, fındıktan büyük meyvesi olan ve çekirdeğinin içindeki ak madde sabun gibi kullanılabilen bir çeşit çalı. DS X, 3895.

TESÇE: Bir çeşit kara üzüm. DS X, 3896.

TETİRLİ: Kayalık yerlerde yetişen ve boyasından yararlanılan bir çeşit bitki. DS X, 3900.

TEVRIS: Domates. DS X, 3903.

TIKAN: Diken. DS X, 3909.

TIKIÇ: Dolgun, yuvarlak fasulye. DS X, 3910.

TIKTIKI: Ham incir. DS X, 3912.

TIRMIK: Bir çeşit dikenli bitki. DS XII, 4761.

TIRMUT: Yenilen mantar. DS X, 3923.

TIRTLIEŞKİ: Bir çeşit limon. DS X, 3925.

TILKI: Yosun. DS XII, 4762.

TİLYE: Ihlamur. DS X, 3932.

TİMUN: Kara erik. DS X, 3933.

TİNTON: Ahlata benzer, yuvarlak, ekşi, yabani bir çeşit meyve. DS X, 3936.

TİP: 1. Pancar. 2. Turp. DS X, 3936.

TIRIK: “bir tür bitki adı” ŞSL. ÇTS, 1123.

TIRBIQ QARAĞAY: Kayalık zeminde ve dağlarda yetişen kısa bir çam türüdür. // Tasti jerde, tawda ösetin qarağaydñ boyı alasa türi. QÄTS, 566.

TIRBIQQILŞA: <Lat. *fedtchenkei*> Çok yüksek rakımlarda yetişen turuncu-yeşil bir fırça türü. // Öte biyik jerde ösetin sarğılt-jasıl tüsti qılşanıñ bir türi. QÄTS, 566.

TİRYAKİ: Oval taneli bir çeşit üzüm, razakı üzümü. DS X, 3940.

TIT: Çam ağacı: TT. I. 13, 163. EUTS, 238.

TIT: <Lat. *pinus*> Çam ağacı. 495/396 DLT, 879.

TİTA: Ormanda yetişen yenilir bir çeşit mantar. DS X, 3940.

TITIR: Bozkırda yetişen, mal için uygun, bodur bir bitki. // Sur qoñır topıraqtı aymaqtı ösetin, malğa juğımdı, alasa ösetin ösimdik. QÄTS, 579.

TIYINTIQ: <Lat. *hedysarum*> Bezelye cinsine ait çok yıllık otsu bitkiler ve çalılar. // Burşaq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdikter men butalar. QÄTS, 186.

TİCEK: “servi, kavak bk. örs (1), tarağ ay, terek, serv” ŞSL. ÇTS, 1124.

TİGENEK: Dikenli çalı (CC) KTS, 275.

TİKEN: Diken (DM, GT, TA, TZ) krş. diken, düken, tiken, tekeneK KTS, 275.

TİKENBAS: <Lat. *acanthocephalis*> Yaprak sapları dikenli bitki. Karmaşık çiçekler ailesine ait yıllık otsu bir bitkidir. // Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın birjıldıq şöptesin ösimdikter. QÄTS, 597.

TİKENJAPIRAQ: Boztiken (yarı dikenli, uzun köklü, dallı, çok yıllık). // Boztiken (jartılay tikenekti, uzıkindik tamırlı, butaqtı, köpjıldıq ösimdik). QÄTS, 598.

TİKENDİ QARA ÖRIK: <Lat. *prunus spinosa*> Karaçalı çakaleriği kuşeriği. Yüksekliği üç metreye kadar ulaşan, dallarının çoğunun ucunda keskin dikenleri ve küçük yaprakları olan, sapları kısa, dallı bitki. // Biyiktigi üş metrge deyin jetetin, butalarınıñ köbiniñ uşında ötkir tikenı bolatın, japıraqtarı mayda, sabaqtarı qısqa, butalı ösimdik. QÄTS, 598.

TİKENDI RAWŞAN: İki metre boyunda çalı. // *Biyiktigi 2 metrge deyin jetetin buta.* QÄTS, 598.

TİKENDI TAWMASAQ: <Lat. *orostachys spinosa*> İkiyıllık bitki türü. // *Ekijıldiq ösimdik türi.* QÄTS, 598.

TİKENSÖP: <Lat. *scolosio*> Tahıl cinsine ait çok yıllık bitkiler. // *Astıq tuqımdasına jatatın köpjıldiq ösimdikter.* QÄTS, 598.

TİKENEK: Diken (Kİ, TA, TZ) *krş.* diken, düken, tiken, tekenek KTS, 275.

TİKKEN: diken 202/172 - tiken DLT, 880.

TİLQIYAR: <Lat. *hieroshloe*> Şekerotu. Uzun boylu olan, tahıl cinsine ait bir saz bitkisi. // *Uzun bolıp ösetin, astıq tuqımdasına jatatın qıyaşöp.* QÄTS, 619.

TİLİKJAPIRAQ: <Lat. *athamatha*> Şatırgülдер cinsi Atamanta ailesine ait bir bitki. // *Şatırgülдер tuqımdası atamanta tuwısına jatatın ösimdik.* QÄTS, 621.

TİLİKQULAQ: Tahıl ürününe ait otsu bir bitkidir. // *Dändi-daqlğa jatatın şöptesin ösimdik.* QÄTS, 622.

TİN: Ar. “incir” HKT 576b/2. HAS, 593.

TİREK: <Lat. *papulus*>“asma budakları, üzüm ağacı” ÇTS, 1127; *tirek:* “direk, düz ağaç, sütün, kavak ağacı” ÇTS, 1133; *tirek:* kavak ağacı 194/167, 207/178 DLT, 879.

TİREK: Ağaç (DM, GT) KTS, 277.

TİSSA: Bir tür iğne yapraklı ağaç. // *Qılqan japıraqtı ağaştıñ türi.* QÄTS, 184.

TİTİREGİZİM: Gelincik. DS X,3941.

TOBİLĞİ: <Lat. *spiraea*> Kökü çok güçlü, sert, düz, yaprakları tüyler gibi dilimlenen maki, çalı. Gül cinsine ait kırmızımsı mor bir çalı. // *Sabağı öte berik, qattu, tüzüw, japırağı qawırsın tärizdenip tilimdelgen buta. Rawşangüldiler tuqımına jatatın qızıl küreñ tüsti buta.* QÄTS, 193.

TOBİLĞİTÜS: <Lat. *spiraeanthus*> Gül ailesine ait bir çalı. // *Rawşangül tuqımdasına jatatın buta.* QÄTS, 193.

TOĞIZQILTAN: <Lat. *enneapogon*> Tahıl cinsine ait yıllık otsu bir bitkidir. // *Astıq tuqımdasına jatatın birjıldiq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 198.

TOKALOĞLU: Bir çeşit kayısı. DS XII, 4765.

TOKAT: Bir çeşit uzun, iri taneli üzüm. DS XII, 4766.

TOKBUĞDAY: Tam olgunlaşmamış, iri buğday. DS X, 3948.

TOKLU: Üç yapraklı, ispanağa benzer bir çeşit ot. DS X, 3948.

TOKMAKÜZÜM: Kara, sert, iri, eylülde yetişen bir çeşit üzüm. DS X, 3949.

TOKUZ TON: “bir tür ağaç adı bk. dıraht, dopku, güçüm, kıpçak (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, künde (3), nā cū , naju, selem, sıriq, şecer, şecere, üç kat, yığ aç (1), ā bnū s, ağ ac, ağ aç, aman kara, cecek, çencek (1), çeçek, çençek, çıpçak, devha, yğ ac (1)” ŞSL. ÇTS, 1144.

TOQTIBALAQ: Toyun popüler adı. // *Dwadaqtıñ xalıq awzındağı atawı.* QÄTS, 226.

TOLĞAQŞÖP: <Lat. *centaurium*> Sapları doğrusal, üst kısmı dal, yaprakları yumurta şeklinde, uçları yuvarlak, zıt, iki yıllık şifalı bitkiler yüksekliği 15-30 cm. // *Sabağı tik, tört qırlı, joğarğı jağı butaqtı, japıraqtarı jumırtqa pişindes, uştarı doğal, qarama-qarsı ornalasqan, biyiktigi 15-30 cm-dey eki jıldıq dārılık ösimdik.* QÄTS, 235.

TOMAK: Uzun biber. DS X, 3954.

TOMALAN: Domalan mantarı. EATS, 669.

TOMARA: Pazıya benzer, sapları pişirilerek yenen, kendi kendine yetişen bir çeşit bitki. DS X, 3954.

TOMARBOYAW: <Lat. *limoneum gmelini*> Kırdı, tuzlak yerde yetişen, kökünden deri boyamak için mor sarı boya elde edilen çok yıllık bir bitki. // *Kırğa, sortañ jerge şığatın, tamırınan teri boyaytın külgin sarı boyaw alınatın köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 254.

TOMARDÄRI: <Lat. *polygonum amphibium*> Zehirli bir bitki, ormanlarda ve yüksek dağ çayırlarında yetişen, kök ilaçlarıyla zararlıları öldüren bir bitki. // *Tamırınan alınatın dārilermen ziyıandı jändikterdi qurtatın, köbine ormandıq jäne biyik tawdağı şabındıqtarda ösip-önetin şöptesin, wlı ösimdik; tamırdäri.* QÄTS, 255.

TOMARJUWSAN: Rengi mavi, yarım metre boyunda, gövdesi ince, yaprakları küçük, çim kumlu topraklarda yetişen bir bitki. // *Tüsi qarakök, boyı jartı metr, sabağı jıñişke, mayda japıraq, qumdı jerge şığatın şöp.* QÄTS, 255.

TOMBAK: Kayısı. DS X, 3955.

TOMBATIN: [tombatum, tumbatun] Pancar. DS X, 3955.

TOMBUŞ: Koyu pembe renkli, büyük çekirdekli bir çeşit kiraz. .DS X, 3956.

TOMÇAK: Gonca. DS X, 3956.

TOMDURCUK: Gelin cikçiçeği. DS X, 3956.

TOMSUK: Bataklıklarda yetişen, ucu dikenli ve buğday sapına benzer yaprakları olan bir bitki. DS X, 3957.

TONGARELMASI: Bir tanesi yarım kilo gelecek kadar büyük, bir yanı kırmızı olan bir çeşit elma. DS X, 3959.

TOPAÇÇA: Papatya. DS X, 3961.

- TOPALAK:** Kökü ufak ve salkım biçiminde yumrulardan oluşan, yazın darı ve bostan tarlalarında biten, çiğdeme benzer bir çeşit bitki. DS X, 3962.
- TOPALAK:** Havlican denilen kök. EATS, 671.
- TOPALAĞ:** Topalak otu (TZ) KTS, 280.
- TOPALAN:** Uzun yapraklı bir çayır otu. DS X, 3962.
- TOPBAŞ:** 1. Ak, yumuşak, iyi cins buğday. 2. Akasya fidanı. DS X, 3963.
- TOPBAŞI:** İri taneli çeşit arpa. DS X, 3963.
- TOPBAŞÜZÜMÜ:** İri taneli, sıra yapılanak üzüm. DS X, 3963.
- TOPLUCA:** Yemeği yapılan bir çeşit ot. DS X, 3964.
- TOPOÇ:** Karpuz. DS X, 3964.
- TOPPANCAR:** Lahana. DS X, 3964.
- TOPPAS:** Başında başağı olan bulunan alçak, dikenli bir bitkidir. // Basında dâni bar, alasa, mal azığına jaramdı, tikendi ösimdik. QÄTS, 278.
- TOPUK:** Badem ve ceviz büyüklüğünde yumru kökleri olan bir çeşit ot. DS X, 3965.
- TOPUKLUTİKEN:** Sapı sert tüylerle kaplı, yumru köklü, meyvesi koza biçiminde olan bir çeşit diken. DS X, 3965.
- TOPUL:** Ham domates. DS X, 3965.
- TOPUZ:** Köke yakın yerinde bir kaç yaprağı olan, sapının tepesindeki kurşuni renkli dikenleri soyularak yenilebilen, meyveli bir çeşit bitki. DS X, 3966.
- TORASAN İNCİRİ:** Patlıcan incirinden küçük, morumsu renkte, tatlı bir incir. DS X, 3968.
- TORALĞI:** Yerli. Torangı // Torañğı. QÄTS, 292.
- TORĞAYOTI:** Çöl bölgesi, tuz bataklığı, çöl bölgesi, yüksekliği 10-30 cm, dik sapları yetişen yıllık bitki. // Sorañşa, biyiktigi 10-30 cm, sabağı tik, sor, sortañ, şöldi aymaқтаğı oypañdarda ösetin birjıldıq ösimdik. QÄTS, 294.
- TORJÜZGEN:** <Lat. *cancellatum mattei*> Kara kuyruklu çalı bakiresi. Taran cinsine ait 2 metreye kadar bir çalı. // Tarandar tuqımdası jüzgen tuwısına jatatin biyiktigi 2 metrge deyin jetetin buta. QÄTS, 296.
- TORLAW:** Hayvanların yediği mera çimeni. // Mal jeytin jayılımdıq şöp. QÄTS, 298.
- TORSILDAQ:** <Lat. *leontice*> Geniş yapraklı bir bitki. // Jalpañ japıraqtı sıldır şöp. QÄTS, 301.
- TORSILDAQ EŞKI MİYYA:** Bir gövde gibi 40-100 cm yüksekliğe kadar büyüyen çok yıllık bir bitki. // Torsıldağ tärizdi, biyiktigi 40-100 cm bolıp ösetin köpjıldıq ösimdik. QÄTS, 302.

TORT: Kalın yapraklı, dikenli ve süt gibi suyu olan bir ot. DS X, 3969.

TORTÇU: İri ve sert taneli, bolürün veren kırmızı bir çeşit buğday. DS X, 3969.

TOSBAĞAOTU: Sapları birbirine dolanarak yuvarlak bir biçim alan ve uçlarında içi boş kozaları bulunan bir çeşit yabancı ot. DS X, 3972.

TOSUNBURNU: Bir çeşit elma. DS X, 3973.

TOŞALA: <Lat. *grossularia*> Bektaşüzümügiller. Dağlarda yetişen ekşi, yuvarlak meyveli bir çalı. // *Tawlı jerde ösetin dāmi qışqıl, domalaq jemisti buta*. QÄTS, 318.

TOY OTI: Tedavide kullanılan bir bitki 505/405 DLT, 894.

TOZ: 1. Toz: TT. I. 7, 5.

2. Kayın ağacı: U. II. 70 (31) 4. EUTS, 248.

TOZAĞACI: Kavak ağacı. DS X, 3976.

TOZĞANAQ: <Lat. *tussilago*> Üvey-ot, üvey çiçek. // *Ögey-şöp, ögeyşeşek*. QÄTS, 204.

TÖGİ: “pirinç, ruz *krş.* tuturğ an, dōki” ŞSL, 254

TÖHMEKAN: [töğmeken, töhmeken, tökmekan, töymekan, töymeken]: Semiz otu. DS X, 3978.

TÖMEK: Küçük ardıç ağacı. DS X, 3981.

TÖMTÖM: Papatya. DS X, 3981.

ṬUBĀ: Ar. “Cenneteki tuba ağacı *krş.* ṭ ū bī” MN (2)14/133. HAS, 605; *ṭ ū bā* : “Cenneteki ağaç, Cennet ağacı bk. ṭ ū bī” NH, HBD, LD, YED, ŞHD, *ṭ ū bā nihā li* “Cennet ağacı” LD, *ṭubā vü şimşā d* “Tuba ve Şimşir ağacı” LD. ÇTS, 1156; *ṭ ū bī* : “Cenneteki ağaç bk. ṭ ū bā” BV, GN. ÇTS, 1156; *ṭ ū bī*: “Cenneteki tuba ağacı *krş.* ṭ ū bā” KE 33. r/15. HAS, 605.

TUḤM: Far. “tohum bk. toḥm, toḥum, ḥabb, dane, uruğ (1)” BV, NH, LD, FK, LM, *tuḥm-ı mihr* “sevgi tohumu” NH, *tuḥm-ı muḥabbet* “muhabbet tohumu” LD, *tuḥm-ı reyhā n* “reyhan tohumu” BV, *tuḥm-ı ṭama* “aşırı heves tohumu” NH. ÇTS, 1157; *tuḥum*: “tohum bk. tuḥm, toḥm, ḥabb, dā ne, uruğ (1)” *toḥum biç* “ekin biçmek” ÇFK. ÇTS, 1142.

TULKUK: 1. Gelincik çiçeği. 2. İnce uzun yapraklı, hafif tüylü, sarımsı yeşil renkte, yemeği yapılan bir çeşit ot. DS X, 3987.

TULUḤ MANTARI: Bir çeşit mantar. DS XII, 4774.

TULUKARMUDU: Yazın yetişen, sarı renkli bir armut. DS X, 3988.

TUM: 1. Ham incir. 2. Erkek incir. DS X, 3989.

TUMAR: Çomak otu (İH) KTS, 283.

TUMGĪ YOK: Nilüfer yaprağı (TZ) KTS, 284; *tumguluq:* Nilüfer yaprağı (TA) KTS, 284; *tumğ uyun:* “nilüfer” İML 182. HAS, 606.

TUMIR: Aroması keskin, tadı acı, kök bir meyve bahçesi bitkisidir. // *İyisi ötkirlew, dämi aşçulaw, tamır jemisti baqşalıq ösimdik.* QÄTS, 425.

TURMUCAK: “semiz otu gibi ekşi bir ot” ŞSL. ÇTS, 1163.

TURNADİLİ: Uzun taneli bir çeşit buğday. DS X, 3995.

TURŞKİRAZ: Vişne. DS X, 3995.

TURUNÇOTU: Kokulu bir çeşit ot. DS XII, 4775.

TURŪ NC: Far. “turunç ağacının meyvesi, turunç krş. turunc, turunç” TEH. ÇTS, 1163; *turunc:* “turunç krş. turunç, turū nc” BV, YED, *turunc it-*“üzmek, kederlendirmek” YED. ÇTS, 1163; *turunç:* “turunç krş. turunc, turū nc” GT, LD. ÇTS, 1163.

TUT: dut. Her işde sen ivme, ögüdümü tut / Kim atlaslar olur zamân ile tut (Süheyl ü Nevbahâr) [Her işte acele etme, dinle ögüdümü. Çünkü dut zamanla ipek olur.] EATS, 681; *tut:* “meşhur bir dut ağacı” ÇTS, 1165.

TUTAĞ AN: “yapışık ot” ŞSL. ÇTS, 1165; *tuṭugan:* pirinç (DM) *krş.* tuṭugan, ṭ uṭ uṅan, tutuṭṅan KTS, 285; *tutuṅç:* “turunç” HŞ 3406. HAS, 607; *tutuṅç an:* “pirinç, erz bk. dōki, tögi” ŞSL. ÇTS, 1167; *tuturgan:* Pirinç (CC, DM, KĪ, RH, TZ) *krş.* ṭ uṭ uṅan, ṭ uṭ uṅan, tutuṭṅan KTS, 285; *tuṭurgan:* Pirinç (DM, KK, TA) *krş.* ṭ uṭ uṅan, tutuṅan, tutuṭṅan KTS, 285; *tutuṭgan:* Pirinç (BM) *krş.* ṭ uṭ uṅan, tutuṅan, tutuṅan KTS, 286; *tutuṅç an:* “pirinç” NF 292/13, İML 181, *tutuṅç an ek* –“pirinç ekmek, pirinç yetiştirmek” NF 292/12. HAS, 609; *tuturṅan:* prinç: H. 28, 127; TT. VII. 14, 28.

EUTS, 255.

TUZAK: İnce saplarının uçlarında bir yanı açık kozaları bulunan bir çeşit yabancı ot. DS X, 4003.

TUZBURŞAQ: <Lat. *petrasimonia monandra*> Küçük ağaç, bir tür çalı. Alabutacinsi, Soransha ailesine ait Malezyalı otsu bir bitkidir, acı ot. // *Alabutalar tuqımdası Sorañşatuwısına jatatin malazıqtıq şöptesin ösimdik, aşçı şöp.* QÄTS, 410.

TÜ: Darı (CC) KTS, 286.

TÜK: Yosun. DS X, 4006.

TÜKİ: Prinç, pirinç kabuğu, soyulmuş darı: H. II. 6, 1. EUTS, 257.

TÜLLÜ: İncir. DS X, 4008.

TÜKÜ: Darı (KĪ) KTS, 287.

TÜLÜG: 1. Şeftali: Uig. Wb. 14; H. I. 6, 37.

2. Baharat: TT. VIII. 100. EUTS, 257.

TÜLÜP: Pamuk. DS X, 4009.

TÜLÜŞ: Bir çeşit buğday. DS X, 4009.

TÜLÜŞAH: Çiçekleri eflatun renkli, kokulu bir bitki. DS X, 4009.

TÜMMÜSSEMEK: Aslan ağzıda denilen bir çiçek. DS X, 4011.

TÜREME: Boz renkli bir ot. DS X, 4013.

TÜRME: Bir bitki KTS, 288.

TÜRPEK: Hardal otu. DS X, 4014.

TÜRTÜ: Çalı cinsinden, yaprakları yenen ve yemişi olan birbitki. DS X, 4014.

TÜŞKÜN: астрагал /*Geven* (MK I 443). DTS, 600.

TÜŞÜRKÜN: астрагал /*Geven* (MK I 522). DTS, 601.

TÜTÜNÜBULKARI: Kahve rengiye yakın bir çeşit üzüm. DS X, 4016.

TÜYEBEDE: Bede / Yonca otsu bir bitkidir. // *Bede tuqımdas şöptesin ösimdik.*
QÄTS, 471.

TÜYEBURŞAQ: Bezelye / fasulye cinsine ait yıllık bitki. // *Burşaq tuqımdas birjıldiq ösimdik.* QÄTS, 471.

TÜYEBÜLDİRGEN: Çileğin büyüklüğü bir parmak gibi, bütünü bir alıç gibidir. // *Büldirgeniñ ülkendigi barmaqta, tutas alşa siyyaqtı bir türi. Tüyebüldirgen terdi.*
QÄTS, 471.

TÜYEJANTAQ: Yapracağının alt kısmı dikenli, çalı gibi bir bitkidir. // *Japırağıniñ tömengi jağı tikendi, butalaw ösimdik.* QÄTS, 472.

TÜYEJAÑĞAQ: <Lat. *juglans regia*> Ceviz. Bileşiminde eter (oleaetherea) yağına bağlı olarak yaprakları hoş kokulu, fındık cinsine ait ağaç. // *Quramındağı éñir mayına baylanıstı japırağı xoş iyisti, jañğaq tuqımdasına jatatın ağaş.* QÄTS, 472.

TÜYEJAPIRAQ: <Lat. *rheum turkestanicum*> Işgın. Taran ailesi, Tarana cinsine ait çok yıllık bir bitki; yaprakları büyük olup yetişen vahşi bitki. // *Taran tuqımdası, şöñayna tuwısına jatatın köpjıldiq ösimdik; japırağı ülken, iri bolıp ösetin jabayı ösimdik.* QÄTS, 472.

TÜYEQAÑBAQ: Marecinsine ait yıllık bir bitki. // *Marelikter (marevie) tuqımdasına jatatın birjıldiq ösimdik.* QÄTS, 472.

TÜYEQUYRIQ: <Lat. *caragana jubata*> Yeleli fidan. Bezelye/fasulye cinsi, karagan ailesine ait dikenli bir çalı. // *Burşaq tuqımdası, qarağan tuwısına jatatın tikenekti buta.*
QÄTS, 472

TÜYETABAN: Dağlık alanların nehir kıyılarında yetişen ve bir devenin tabanına benzer şekilde büyüyen yenilebilir bir bitkidir. // *Tawlı aymaqtıñ özen jağaları*

sazdı jerlerde ösetin, tüyeniñ tabanına uqsas tarbiyıp jatatın tikendi jewge jaramdı ösimdik. QÄTS, 472.

TÜYETABANDAR TUQIMDASI: <Lat. *zygophylleaceace*> İki çenekli (Magnoliopsida) bitkiler, çalılar, yarı çalılar. // *Qosjarnaqtı ösimdikter, buta, jartılay buta.* QÄTS, 473.

TÜYEOŞAĞAN: Dulavrat otunun bir türü. // *Oşağanniñ bir türi.* QÄTS, 473.

TÜYESORAÑ: Çorak gülü ailesine ait alçak bir çalı. // *Sorqañbaq tuwısına jatatın alasa buta.* QÄTS, 473.

TÜYESÜYEK: <Lat. *astragalus paucijugus*> Sengirtaspa ve bezelye cinsi, çakşır otu ailesine ait çalılar. // *Señgirtaspa, burşaq tuqımdası, taspa tuwısına jatatın buta.* QÄTS, 473

TÜYESİÑİR: <Lat. *asrtragalus macrocladus*> Bezelye cinsi, çakşır otu ailesine ait yarı çalı, izen, pelin otu gibi çölde yetişen ve yaz döneminde otlayan hayvanların yediği bir bitkidir. // *Burşaq tuqımdası, taspa twısına jatatın jartılay buta, iyzen, juwsan tärizdi şölde tüp-tüp bolıp ösetin jazğıturım mal jeytin ösimdik.* QÄTS, 473.

TÜYETIKEN: <Lat. *carduus*> Karmaşık çiçek cinsine ait, unutulmuş bir sapa sahip bir diken oluşturan iki (siyrek bir) yıllık otsu bitki. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın eki (sirek bir) jıldıq şöptesin ösimdikter, sabağı umıt bolıp ösetin tikendi quwray.* QÄTS, 474

TÜYEŞIRMAWIQ: <Lat. *vincetoxicum*> Kır langıç otu. Miyzamşöp, deve sarmaşık cinsine ait çok yıllık otsu bitkiler. // *Miyzamşöp, tüyeşirmawıq tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdikter.* QÄTS, 474.

TÜYEŞETEN: Düz sapları ve boru şeklindeki çiçekleri ile çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Sabağı tüzüw, gülderi tütikşe tärizdi mayda şöp tektes köpjıldıq ösimdik.* QÄTS, 474.

TÜYLÜ: bk. tüylü dombalak. DS X, 4017.

TÜYLÜBABA: 1. Kır çiçeği. 2. Kırmızı lâle. DS X, 4017.

TÜYLÜBARAK: bk. tüylübaba DS X, 4017.

TÜYLÜCE: Yaprığı tüylü, kökü çiğdeme benzeyen bir çeşit ot. DS XII, 4777.

TÜYLÜCEYUMRU: bk. tüylü tombalak. DS X, 4017.

TÜYLÜTAPAN: bk. tüylü tombalak. DS X, 4017.

TÜYLÜTOMBAK: bk. tüylü tombalak. DS X, 4017.

TÜYLÜTOMBALAK: Şeftali. DS X, 4017.

TÜYLÜTOPARLAK: bk. tüylü tombalak. DS X, 4017.

TÜYMEBAS: <Lat. *serratula*> Karmaşık çiçekler ailesine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 475.

TÜYMEDAĞI: <Lat. *matricaria*> Papatya. Karmaşık çiçekler ailesine ait yıllık otsu bir bitkidir. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın bir jıldıq şöptesin ösimdikter.* QÄTS, 475.

TÜYMEDAQ: Papatya (tıbbi, uçucu yağ, zehirli yıllık bitki). // *Tüymedağı (därilik, éñür-maylı, uwlı birjıldıq şöptesin ösimdik).* QÄTS, 475.

TÜYMEŞETEN: <Lat. *tanacetum*> Pire otu, kum pire otu. Karmaşık çiçekler ailesine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Kürdeli güldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdikter.* QÄTS, 476.

TÜYNEKÖLEÑ: <Lat. *bolboschoenus*> Sandalyesazı. Kiyakölen (kumsazı, üç saz otu, kırmızı ayak otu) cinsine ait çok yıllık otsu bitkiler. Kazakistan'ın tüm ovalarında yaygın olan Tüynekölenin 3 türü vardır. // *Qiyyaqöleñder tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdikter.* QÄTS, 477.

TÜYNEKTARAN: Yer altında çime dönüşen otsu bitki. // *Jerastı sabağı tüyinge aynalatın şöptesin ösimdik.* QÄTS, 477.

TÜYNEKŞÖP: <Lat. *bunium*> Apiales cinsine ait çok yıllık bitkiler. // *Şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdikter.* QÄTS, 477.

-U-

UBALDIRĞAN: <Lat. *conium*> Dallı saplı, yaprakları 3 bazen 4 dilimli olan Çadırca çiçekliler cinsinin bir türü. // *Sabağı tarmaqtı, japıraqtarı 3 keyde 4 tilimdi ştırşa güldiler tuqımdasınıñ bir türü.* QÄTS, 655.

UBİDAİYIQ: Tahıl cinsine ait çok yıllık veya yıllık bir bitki. // *Astıq tuqımdasına jatatın köp ne birjıldıq şöp.* QÄTS, 655.

UCCAM: Çörek otu. DS XI, 4019.

UÇ: <Lat. *lonicera tatarica*> Türkçe yazmak için kalem; baston, iğ yapılan bir dağ ağacı. 30/16 DLT, 915.

UÇUH: Samanlı buğday, tımaz. (CC) KTS, 291.

UDURBAR: Skr. İncir ağacı çeşiti ve meyvesi. EUTS, 263.

UGLI: <Lat. *pastinaca sativa*> yaban havucu Kaşgarda ekilen ve yenilen beyaz renkli, tatlı bir havuç. 77/65 DLT, 917.

UĞUR: (<kökü belli değildir; MBTS, 3, 3230) Ceviz ağacı. DS XI, 4030.

UGÜLJAPIRAQ: Nadir bitki. // *Siyrep bara jatqan ösimdik.* QÄTS, 656.

UIZDIQ: Hayvan otu. // *Mal jeytin şöp.* QÄTS, 669.

UKEKIRE: <Lat. *acroptilon*> Karmaşık çiçekler cinsine ait çok yıllık otsu bitkiler. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldiq şöptesin ösimdikter.* QÄTS, 657.

UQORĞASIN: <Lat. *aconitum*> Dağlı yerlerde yetişen köklü, çok yıllık zehirli bir bitki. // *Tawlı jerde ösetin, tamırsabaqtı, köpjıldiq uwlı ösimdik.* QÄTS, 657.

UQWRAY: Kurayın (Kuray - büyük, uzun boylu, otsu bitkilerin ortak adı, hayvanlar tarafından yenmeyen saptır) çiftlik ve hayvanlarına zararlı türü. // *Qwraydıñ egistikke, malğa zıyandı türi.* QÄTS, 658.

ULAMA: [ulamayonca] 1. Sulak yerlerde yetişen bir çeşit ot; 2. Üzüm çubukların örülen, çubuklardan geçinen, asalak bir bitki. DS XI, 4032.

ULAMAYONCA: bk. ulama. DS XI, 4032.

ULJAN: съедобный корень приятного пахучего растения // *yenilebilir güzel kokulu bir bitki* (MK I 121). DTS, 610.

‘ULLİK: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 292.

ULPABAS: <Lat. *eriophorum*> Cyperaceae cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Qıyaq-öleñder tuqımdasına jatatın köp jıldiq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 710.

UNNUCA: Toprak evlerin üstünde, hazıranda biten, yapraklarında un gibi madde olan bitki. DS XI, 4040.

UR: Tohum (Kİ) KTS, 293.

URGIYEÇİÇEĞİ: Bir çeşit çiçek. DS XI, 4041.

URUMU: Ak, yuvarlak üzüm. DS XI, 4042.

URUŃGUÇ: Bir armut çeşidi. DS XI, 4042.

URUŞMAN: Ekinler arasında biten bir sarı çiçek. DS XI, 4042.

USAQ: Kavak ağacı (TA) KTS, 294.

USARĞALDAQ: <Lat. *ranunculus*> Sulak alanlar, bataklıklar, çayırlar, yarı batık, bozkır ve dağlık alanlarda deniz seviyesinden 1800 m'ye kadar büyüyen bir bitki. // *Sızdı, batpaqtı jerlerde, şalğındarda, jartılay su astında da, dalalı, tawlı aymaqtarda taw betkeyiniñ 1800 metrge deyingi deñgeyinde ösetin ösimdik.* QÄTS, 665.

USBAN: название растения // *bitki adı* (asparagus racemotus) (Rash II 3/180) DTS, 616.

USBAT: название растения // *bitki adı* (Rash II 1/15, 22) DTS, 616.

USKADA: uskada livan // название растения / *bitki adı* (Rash II 1/92) DTS, 617.

USKUN: чеснок: uskunnunkasikin jildizi birle кожуру чеснока с корнем // *kök ile sarımsak kabuğu* (Rash I 1/44) DTS, 617.

UŞGUN: <Lat. *ribes grossularia* > Bektaşı üzümü. 221/190 DLT, 925.

UŞİR: Skr. Bir bitki adı: ‘andropogon muricatus’: H. II. 12, 109 EUTS, 268.

UŞİR: Skp. название растения // *bitki adı* (*Andropogon muricatus*) (Rash II 1/109, 112) DTS, 617.

UŞIRMAWIQ: <Lat. *atragene*> Sargaldaklar (dügün çiçeği) cinsine ait çok yıllık bitkilerin bir akrabası. // *Sarğaldaqtar tuqımdasına jatatın buta*. QÄTS, 668.

UŞQAT: <Lat. *lonicera*> Ufak yapraklı çalı bir bitkidir. // *Usaqjapıraqtı buta ösimdigi*. QÄTS, 776.

UŞRAT: Salatası yapılabilen, güzel kokulu bir kır bitkisi. DS XI, 4045.

UTAMIR: <Lat. *cicuta*> Apiaceae cinsine ait çok yıllık bitkilerin bir akrabası. // *Şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdikter twısı*. QÄTS, 666.

UTUMBAR ÇEÇEK: название цветка, болезнь *çiçek adı, hastalık*: utumbar çiçek teg подобно цветку утумбар / *utumbar çiçeği gibi* (Suv 654/4). DTS, 620.

UZUNALMA: Armut. DS XI, 4053.

UZUNSAP: Çokiri, uzun saplı bir armut çeşidi. DS XI, 4054.

UWBALDIRĞAN: <Lat. *conium*> Dallı saplı, yaprakları 3 bazen 4 dilimli olan çadırca çiçekliler (şeytantsigiller, baldırgangiller, ağı otugiller) cinsinin bir türü. // *Sabağı tarmaqtı, japıraqtarı 3 keyde 4 tilimdi şıtırşa güldiler tuqımdasınıñ bir türi*. QÄTS 2011: 655.

UWBİYDAYIQ: Tahıl cinsine ait çok yıllık veya yıllık bir bitki. // *Astıq tuqımdasına jatatın köp ne birjıldıq şöp*. QÄTS, 655.

UWGÜLJAPIRAQ: Nadir yetişen bir bitki. // *Sıyrep bara jatqan ösimdik*. QÄTS, 656.

UWKEKİRE: <Lat. *acropylon*> Karmaşık çiçekler cinsine ait çok yıllık otsu bitkiler. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq şöptesin ösimdikter*. QÄTS, 657.

UWQORĞASIN: <Lat. *aconitum*> Dağlı yerlerde yetişen köklü, çok yıllık zehirli bir bitki. // *Tawlı jerde ösetin, tamırsabaqtı, köpjıldıq uwlı ösimdik*. QÄTS, 657.

UWQUWRAY: Kurayın (Kuray, büyük, uzun boylu, otsu bitkilerin ortak adı, hayvanlar tarafından yenmeyen saptır) çiftlik ve hayvanlarına zararlı türü. // *Quwraydıñ egistikke, malğa ziyyandı türi*. QÄTS, 658.

UWLI ÖSİMDİKTER/ZEHİRLİ BİTKİLER: Bitki yiyen hayvanlardan korumak için toksin (alkaloidler, glukozitler) salgılayan bitkiler. // *Ösimdik qorekti janwarlardan qorğanuw üşin wit (alkaloidtar, glukozidter) bölip şığaratın ösimdikter*. QÄTS 2011: 660.

UWSARĞALDAQ: <Lat. *ranunculus*> Sulak alanlar, bataklıklar, çayırlar, yarı batık, bozkır ve dağlık alanlarda deniz seviyesinden 1800 m'ye kadar büyüyen bir bitki. // *Sızdı, batpaqtı jerlerde, şalgındarda, jartılıysu astında da, dalalı, tawlı aymaqtarda taw betkeyiniñ 1800 metrge deyingi deñgeyinde ösetin ösimdik.* QÄTS, 665.

UWTAMIR: <Lat. *cicuta*> Apiaceae cinsine ait çok yıllık bitkilerin bir akrabası. // *Şatırşagüldiler tuqımdasına jatatın köpjıldıq ösimdikter tuwısı.* QÄTS, 666.

UWŞIRMAWIQ: <Lat. *atragene*> Ranunculaceae (dügün çiçeği, turna ayağı, giritlalesi) cinsine ait çok yıllık bitkilerin bir akrabası. // *Sarğaldaqtar tuqımdasına jatatın buta.* QÄTS, 668.

UWIZDIQ: Hayvanların yediği ot. // *Mal jeytin şöp.* QÄTS, 669.

-Ü-

ÜBHEL: Ar. Bir bitki. (BV) KTS, 297.

ÜBHEL: Far. İlaç olarak kullanılan bir bitki. (RH) KTS, 297.

ÜGÜRGEN: Karluk Türkmenlerinin yediği taneli bir bitki. 90/80 DLT, 930.

ÜĞÜM: Fındık ağacı. DS XI, 4061.

ÜLBİREK: <Lat. *lavatera*> Malvaceae cinsine ait yıllık veya çok yıllık otsu bitkilerdir. // *Qulqayır tuqımdasına jatatın bir ne köpjıldıq şöptesin ösimdikter.* QÄTS, 50.

ÜLKERÇİÇEĞİ: Yıldız biçiminde küçük parçaları olan iri bir çiçek. DS XI, 4063.

ÜLKERÜZÜMÜ: Baharda asma dallarının ucu kırılarak ikinci kez alınan üzüm. DS XII, 4793.

ÜLÜBE: Patates. DS XI, 4064.

ÜLÜNGÜR: Kırdan yetişen ve yemeği yapılan, pancara benzer bir bitki. DS XI, 4064.

ÜMBÜREK: Kara üzüm. DS XI, 4065.

ÜMMÜ GİLÂN: Ar. Çöllerde yetişen bir diken (İM) KTS, 298.

ÜNGÜLÜZ: Bir ahlat çeşidi. DS XI, 4066.

ÜRGE: Bir ağaç çeşidi. DS XI, 4069.

ÜRGESİN: Название лекарственного растения // *şifalı bitkilerin adı:* kızıl ürgesin mirç inçke sokup мелко размяв красный и черный перец // *ince yoğurma kırmızı ve kara biber (Rach II 4/31).* DTS, 626.

ÜLİKE: Травя с липким, вязким соком / *yapışkan meyve suyu ile otlar* (MK I 137). DTS, 625.

ÜRKEĞEN OTU: Mavi çiçekli bir kır bitkisi. DS XI, 4069.

ÜLKEN ANDIZ: Asteraceae ailesine ait, iki metreye kadar yetişen çok yıllık bitkidir. // *Kürdeligüldiler tuqımdasına jatats, biyiktigi eki metrge deyin jetetin köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 57.

ÜPİLMÄLİK: <Lat. *ricinus communis*> İri yapraklı, güzel, küçük çiçekli, sıcak yerde yetişen çok yıllık bitkidir. // *Salalı, iri japıraqtı, şoq güldi, jılı jaqta ösetin, köpjıldıq texnikalıq ösimdik.* QÄTS, 74.

ÜSGÜNDÜR: Ufak armut. DS XI, 4073.

ÜSKÜLÜ: Kökü fazla büyümeyen, tadı güzel bir çeşit marul. DS XI, 4074.

ÜŞQAT: <Lat. *caprifolliaceae*> Çiçeğinin rengi çeşitlidir; budaklı bitkiler akrabasındandır ve bitkinin acılı meyvesi vardır. // *Güliniñ tüsi ärtürli buta ösimdikter tuqımdası jäne sol ösimdiktiñ aşçı dämdi jemisi.* QÄTS, 96.

ÜŞQILTAN: <Lat. *trisetum*> Baklagiller cinsine ait çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Astıq tuqımdasına jatatin köpjıldıq şöptesin ösimdik.* QÄTS, 97.

ÜŞNĀN: Ar. Çöğen otu (BV, İM, KFT, MS, RH) KTS, 299.

ÜŞÜYLI: Üç köklü bitkidir. // *Üş tindi ösimdik.* QÄTS, 98.

ÜTKÜY: Üzüm. DS XI, 4079.

ÜVEN: Zeytin tanesi iriliğinde kara ve buruk tatta bir çeşit erik. DS XI, 4082.

ÜVEYİK: [üveyikbuğday] Ekmeği lezetli, sert buğday. DS XI, 4082.

ÜVEZ: Yumuşayıp kahverengileşince yenilen bir meyve. DS XI, 4083.

ÜYBİYDAYIQ: <Lat. *lolium*> Yem bitkileri ve yabani otlar ailesine ait yıllık, iki yıllık veya çok yıllık bir bitkinin akrabasıdır. // *Mal-azığındıq daqılğa jäne aramşöpke jatatin birjıldıq, ekijıldıq nemese köpjıldıq ösimdik tuwısı.* QÄTS, 25.

BITIRAÑQI ÜYBİYDAYIQ: <Lat. *lolium remotum*> Yem çiminin zehirli türüdür. // *Üybidayıqtıñ uwlı türi.* QÄTS, 25.

ESIRTPE ÜYBİYDAYIQ: Yem çiminin yabani türüdür. // *Üybidayıqtıñ aram-şöp retindegi türi.* QÄTS, 25.

ÜYEÑKI: <Lat. *aser*> Yapağı küçük kürek şeklindedir, geniş ağaçtır. // *Japırağı qalaqşa tärizdi, jalpaq bolıp keletin ağaş.* QÄTS, 27.

ÜZERLİK: [üzellik, üzerik] Tütsüsü nazara iyi geldiğine inanılan kokulu bir ot. DS XI, 4085.

ÜZLİK: “Bir tür bitki adı, üzerlik bitkisi, üzerlik tohumu, bitki özü” ŞSL. ÇTS, 1201.

ÜZME: тут, шелковица / dut (MK I 130). DTS, 631.

ÜZÜRMÜRS: Mür ağacı. KTS, 300.

ÜZÜMCÜ ERİĞİ: bk. üzüm eriği. DS XI, 4086.

ÜZÜMERİĞİ: [üzümcü eriği, üzüm erik] Küçük, kara erik. DS XI, 4087.

ÜZÜMERİK: bk. üzüm eriği. DS XI, 4087.

ÜZÜM BÖYRÜLCE: [üzümlü (II)]: Akrenkli, ortası sarı bir börülce çeşidi. DS XI, 4086.

ÜZÜMOTU: Güzel çiçekleri olan yabanıl bir bitki. DS XI, 4087.

-V-

VALAYARMUDU: Yumuşak, sarı renkli bir armut çeşidi. DS XI, 4089.

VALERİAN: <Lat. *valeriana*> Damarından tıpta büyük önemli olan madde alınan çok yıllık bitkidir. // Tamırınıñ tanbasınan meditsinada zor mañız bar dâri alınatın köpjıldıq tüyınşöp (ösımdık). QTÄS, 206.

VALVE: En iyi cins kestane. DS XI, 4089.

VANİL: Franc. Tropik bölgelerde yetişen orkide grubuna ait hoş kokulu bitkidir. // *Tropikalıq jerlerde ösetin, orxıdtıktır tobına jatatın xoş iyisti ösımdık.* QTÄS, 214.

VAHTA: <Lat. *menyanthes*> Bataklıklarda ve suda yetişen hidrofilik, üç yapraklı bitkidir. // *Şalışıqtı jerde, suda ösetin gidrofıldık, üşqulaq japıraqtı ösımdık.* QTÄS, 218.

VARCIK: Sulu yerlerde biten, yaprağı kamaşa benzeyen bir ot. DS XI, 4091.

VARDIYAN: Ayçiçeği. DS XI, 4091.

VARI: Mısır. DS XI, 4091.

VAYIYO: İhlamura benzeyen, daha ufak boyda bir ağaç. DS XI, 4093.

VEC': Ar. Bir bitki KTS, 302.

VELVELE: Kına çiçeği. DS XI, 4095.

VENKI: Yuvarlak taneli bir üzüm çeşidi. DS XI, 4095.

VERD: Ar. "gül" HŞ 4511. HAS, 648; *verd:* Gül (GT) KTS, 302; *verd:* "gül" BV, SD, GT, NH, LD, MÜN, YED, FK. ÇTS, 1212.

VERİD: Ar. Yaprak (BV) KTS, 303.

VEZIRSALKIMI: Akasya. DS XI, 4098.

VICIVICI: Gelincik bitkisi. DS XI, 4098.

VININ: Skp. черный перец / *kara biber* (Rach II 4/13). DTS, 634.

VSADA: Skp. название растения / bitki adı (Rach II 3/37). DTS, 634.

-Y-

YABAN AĞACI: Akasya. DS XI, 4112

YABANBACI: Baklagillerden bir bitki. DS XI, 4112.

YABAN DARISI: Semer otu denilen bir çeşit kamyş. DS XI, 4112.

YABANI KİMYON: Karaman kimyonu. DS XI, 4112.

YABANI PANCAR: Tazeyken kavrulup yemek yapılan bir bitki. DS XI, 4112.

YABAN SOĞANI: [yaban samırsağı] Peynirde konulan, sarımsak tadında bir ot. DS XI, 4112.

YABRAK Yaprak (DM, KK, TA) *krş.* yabuldrağ yabulduruğ yaprak yabüldürek, yabraklı tirek yapraklı ağaç. (DM) KTS, 303.

YABULDRAK: Yaprak, ağaç yaprağı (CC) *krş.* yabrağ, yabulduruğ, yabüldürek, yaprak. KTS, 305.

YABULDURUĞ Yaprak, ağaç yaprağı (TA) *krş.* yabrağ yabuldrağ yabüldürek, yaprak KTS, 305

YABÜLDÜREK: Ağaç yaprağı (BM) *krş.* yabrağ yabuldrağ yabuldurek, yaprak KTS, 305.

YAGAK: <Lat. *juglans regia*> ceviz 57/44, 137/120, 210/180, 448/352, 456/360. DLT, 940.

YAĞ AĞ: ceviz. 17, 13. EUTS, 279.

YAĞARDIÇ: Güzel kokulu, yağlı bir ardıç çeşidi. DS XI, 4116.

YAĞLAÇ: Bir turp çeşidi. DS XI, 4121.

YAĞLICA: 1. Pürende denilen yeşil süpürge otu; 2. İlkbaharda kendiliğinden yetişen ve yemeği yapılan bir bitki, 3. İlkbaharda yetişen, sapı çiğ olarak yenilen bir ot. DS XI, 4121.

YAĞLİCAK: Kırdan yetişen, geniş yapraklı, köşeli gövdeli, çiğ yenilen bir bitki. DS XI, 4122.

YAĞLİDÜRÜLÜ: Marul. DS XI, 4122.

YAĞLİSİRGAN: <Lat. *scrophulariaciae*> Sukestane otu. DS XI, 4122.

YAĞLİMANCAR: Yemeği yapılan bir ot. DS XI, 4123.

YAKMUK: Asma yaprağı. DS XI, 4130.

YAKRIKAN: <Lat. *corylus avellana*> Fındık büyüklüğünde taneleri olan, taneleri saçılıp dökülen ve dudak yarasının tedavisinde kullanılan bir bitki 468/372. DLT, 943.

YALANCIKEÇİ: Erguvan ağacı ve çiçeği. DS XI, 4139.

YALANGI: [yalañı, yalañkı] Dağlarda biten ve süpürge yapılan bir ot. DS XI, 4139.

YALANGOZ: [yalankoz] 1. Mürver ağacı, 2. Aylandızda denilen, suda yetişen, kerestelik bir ağaç. DS XI, 4139.

YALDAŞ: Bir üzüm çeşidi. DS XI, 4143.

YALOTU: Kurutulup ufalanarak, ilaç olarak kullanılan, sarmaşık biçiminde bir ot. DS XI, 4149.

YAMANEYISI: Şalgam. DS XI, 4153.

YANABIDILDAMAK: <Lat. *lamium amplexicule labiate*> Beyaz ısırğan otu, DS XI, 4159.

YAÑAĞ : “ceviz bk. yañak (1), yañkağ , cevz”. ÇTS, 1227; *yañak*: “ceviz bk. yañak (1), yañkağ , cevz”. ÇTS, 1227.

YANALAK: Bir yanı çökük kavun, karpuz. DS XI, 4160.

YANDAĞ: Diken (İH) KTS, 310.

YANDIK: Deve dikenini, kenger, yabani enginar. EATS, 733.

YANDIRAN: <Lat. *solanumnigrum solanaceae*> Köpek üzümü, DS XI, 4163.

YANDIRAZ: Mültüme de denilen bir bitki. DS XI, 4163.

YANDUK: Deve dikenini, kenger, yabani enginar. EATS, 734.

YANGAK: Ceviz. DS XI, 4164.

YANIKARA: 1. Börülce; 2. Fasulye. DS XI, 4168.

YANIKIZIL: Bir yanı kızarıklık yaz armudu çeşidi. DS XI, 4168.

YANKAĞ : “ceviz bk. cevz, yañak (1), yañkağ (2) ŞSL. ÇTS, 1229.

YAPILCAN: Dikenli ardıç. DS XI, 4177.

YAPILDAK: Sıcak, bataklık yerde yetişen, enli ve çok yapraklı bir çeşit kamış. DS XI, 4177.

YAPIŞAK: [yapışak ot, yapışak, yapışkan, yapşak] Bir çeşit yapışkan ot. DS XI, 4178.

YAPRAK: Bodurmeşe ağacı. DS XI, 4179.

YAPUŞGAK: <Lat. *corylus avellana*> Fındığa benzer, dikenli bir bitli 466/370. DLT, 952.

YARKÖKÜ: Havuç. DS XI, 4186.

YARMAŞ: İri dövülmüş buğday 462/366. DLT, 955.

YARNAZ: Kırmızı buğday denilen bir çeşit buğday. DS XI, 4189.

YARPUZ: <Lat. *mentha pulegium*> Yarpuz-bitki 461/365. DLT, 955.

YARPUZ: “Kekik gibi bir ot, cıyık”. ŞSL. ÇTS, 1235.

YARPUZ: Kır nanesi. EATS, 744.

YASMUĞ: “Mercimek” NF 43/1, KE 13v/18, HKT 9a/5. HAS, 668.

YAVA: 1. Piraza (TZ). 2. Soğan (TA). KTS, 315.

YAVA: <Lat. *cynomoriaceae, cynomorium coccineum*> yenilen, sıkılmış suyu ile tutmacı renklendiren ve ilaç olarak kullanılan bir bitki. 54/40, 455/359 *yava* DLT, 960.

- YAVRAZ:** [yavrağzı, yavruağız, yavruağzı] Sarı çiçekli bir kır bitkisi. DS XI, 4205.
- YAVRUBAŞ:** Çayırda yetişen, ince başaklı, çayır otuna benzer bir ot. DS XI, 4205.
- YAVŞAN:** [yavuşan, yayşa] 1. Özel kokulu, acı, kaynatılıp suyu em olarak içilen bir ot; 2. Yakacak olarak kullanılan bir ot. DS XI, 4207.
- YAVŞAN:** yavşan otu. 2. (bot.) veronika. EATS, 751.
- YAVŞAN:** Bir tür ot, yavşan otu. (İH, TA, TZ) KTS, 315.
- YAWA:** <Lat. *cynomoriaceae, cynomorium coccineum*> yenilen, sıkılmış suyu ile tutmacı renklendiren ve ilaç olarak kullanılan bir bitki. *yava* DLT, 960.
- YAWÇAN:** <Lat. *artemisia*> Yavşan otu. 460/364 - yabçan DLT, 960.
- YAYARMUDU:** Erken olgunlaşan bir çeşit armut. DS XI, 4209.
- YAYGIN:** bk. yaykın. DS XI, 4209.
- YAYILGAN:** Sarmaşık. DS XI, 4210.
- YAYLAGÜZELİ:** Boncuk gibi, küçük, kırmızı çiçekli, katmer yapraklı bir bitki. DS XI, 4212.
- YAYOÖU:** Öküz kuyruğu denilen bir bitki. DS XI, 4214.
- YAZILI:** Börülce. DS XI, 4217.
- YAZILIİNCİR:** Olgunluktan yarılmış, patlıcan inciri dedenilen mor renkli incir. DS XI, 4217.
- YAZIPANCARI:** [yazupancarı] İlk baharda kırdan biten, yemeği yapılan yeşil otların tümü. DS XI, 4217.
- YAZKIŞGÖVDESİ:** Meyve ağaçlarının gövdesinde biten asalak ot. DS XI, 4217.
- YAZLIK:** [yazlıkbuğday]: İlkbaharda ekilen, küçük taneli, sert bir çeşit buğday. DS XI, 4218.
- YEDİDELİ:** Türlü renklerde açan, kasımpatına benzer, kokusuz bir çiçek. DS XI, 4221.
- YEGENAŞISI:** Bir çeşit kayısı ağacı. DS XI, 4223.
- YELEŞİK:** Tatulada denen bir bitki. DS XI, 4233.
- YELKOVAN OTU:** Sardunyaya benzer yabancı bir bitki. DS XI, 4236.
- YELLIMKARA:** Mor çiçekli dikenli bir ot. DS XI, 4237.
- YELMEŞÜK OTU:** Sancı, ağrı gidermede ve tahta kurularına karşı kullanılan bir ot. DS XI, 4238.
- YEL OTI:** Eğir otu. EATS, 760.
- YELPENEK:** Hıyar. DS XI, 4239.

YEMİŞ: [yemşen, yimiş] 1. İncir; 2. Kuruyemiş; 3. Soğut ağacı meyvesi; 4. Kavun. DS XI, 4242.

YEMİŞEN: [yemişgen, yemişken, yemşen] 1. Kırmızı, ufak yemişleri olan, dikenli yabani bir ağaç; 2. Küçük elma. DS XI, 4242.

YEMLİK: [yelmik, yelmiyh, yelmük, yemliyh, yimlik] İlkbaharda yetişen, uzun ve sivri yapraklı, toplanıp yenilen bir yabani ot. DS XI, 4242.

YENİDÜNYA: 1. Döngel, muşmula da denilen bir meyve; 2. Börülce; 3. Küçük çekirdekli kabuklu bir karpuz. DS XI, 4245.

YEPEL: Kırdan yetişen, toplanıp yenilebilen gümüş renkli bir ot. DS XI, 4248.

YEPELEK: Yulaf. DS XI, 4248.

YERDUTU: Böğürtlen. DS XI, 4250.

YEREBAN, YEREBAKAN: Küpeçiçeği gibi, baş aşağı çiçek açan bir çeşit kırçiçeği. DS XI, 4250.

YEREBATAN: [yeregeçen, yerekaçan] Havuç. DS XI, 4250.

YEREĞEÇEN: bk. yerebatan. DS XI, 4250.

YEREKAÇAN: bk. yerebatan. DS XI, 4250.

YERELMASI: 1. Patates; 2. Bodur bir yaz elması çeşidi. DS XI, 4250.

YERGÖBEĞİ: Bakla tarlasında köklerden beslenen bir asalak ot. DS XI, 4251.

YERKÜPELİSİ: Küpe çiçeğine benzeyen, bahçede yetiştirilen bir çiçek. DS XI, 4253.

YERMESERİ: Akerik. DS XI, 4253.

YERMEŞİK: Gelincik. DS XI, 4253.

YEROTU: [yirotu] Havuç. DS XI, 4253.

YERSAKIZI: Kökünden kara renkli sakız çıkarılan bir ot. DS XI, 4254.

YERYARAN: [yeryara] Bir çeşit mantar. DS XI, 4254.

YERYUMURTASI: Patates. DS XI, 4254.

YEŞİLLİK: [yişillik] 1. Hıyar, 2. Sebze. DS XI, 4256.

YIGDÄ : Zizyphus vulgaris bitkisi: H.II. 14, 128. EUTS, 295.

YIGDE: (bot.) iğde. EATS, 768.

YİĞ AC: “Ağaç bk. dıraht, dopku, güçüm, kıpçak (2), kiremit (1), kirkev (1), kögem, künde (3), rā cū, naju, selem, sıriş, şecer, şecere, tokuz ton, üç kat, ābrū s, ağ ac, ağ aç, aman kara, cecek, cencek (1), çeçek, çençek, çipçak, devha, yığ ac (1)” ŞSL. ÇTS, 1250.

YİĞİNÇ: Isırgan otu. DS XI, 4262.

YILANBAKLASI: Fiğ benzer bir bitki. DS XI, 4264.

YILANBIÇAĞI: [yılanburçağı] Genellikle mezarlıklarda, kayalık yerlerde biten enli, uzun parlak yapraklı, sarımsağa benzer yumrulu, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. DS XI, 4264.

YILANBURÇAĞI: 1.Yaban baklasına benzer bir bitki, 2. bk. yılan bıçağı. DS XI, 4264.

YILANCÜCÜĞÜ: Yılan otu da denilen, kırmızı başaklı bir çeşit ot. DS XI, 4265.

YILAN ÇİÇEĞİ: 1. Kokusuz, çiçekleri karanfile benzeyen ve pembe renkli bir saksı çiçeği; 2. Mide ve barsak hastalıklarına iyi geldiği sanılan, sarı çiçekli bir ot. DS XI, 4265.

YILANKUYRUĞU: Baharda biten, yılan kuyruğuna benzeyen ve sarmaşık gibi uzayan bir ot. DS XI, 4266.

YILANOTU: Soğuk algınlığına karşı kaynatılarak kullanılan 20-25 cm. boyunda, sinameiye benzer yaprakları olan bir ot. DS XI, 4266.

YILAN OTI: “Yılan otı, panzehir”. ŞSL. ÇTS, 1251.

YILANPANCARI: Sulak yerlerde yetişen, parlak geniş yapraklı, çam kozalağı biçiminde kırmızı tohumları olan zehirli bir bitki. DS XI, 4266.

YILDIZKÖKÜ: [yıldızşalgası] Yer elması. DS XI, 4268.

YILGIN: İlgin ağacı. EATS, 766.

YILGUN: İlgin ağacı. Üç kez yilgun ağacıyla buhû r itse, mücerrebdür, kurudur, giderür. (Kemâliyye). EATS, 766.

YILLIĞIÇ: [yıllığıç] Şamama, kavuna benzeyen, güzel kokulu ama yenilmeyen meyve. DS XI, 4271.

YIMIRTGA: Ispanak ve karnabahar gibi yumuşak olan, içinde sinir bulunmayan ve hıyar gibi kütür kütür olan baklagillerden bir zebze. 631/527 DLT, 972.

YIVILĞ U: Bir çeşit ağaç: H. II. 24, 71. EUTS, 295.

YİDİN: [yiğdin (II)] Frenk üzümü iriliğinde meyvesi olan zehirli bir bitki. DS XI, 4276.

YİGEN: Hasır otu. DLT, 974.

YİGDE: “İğde, iğde ağacı” KE 12r/17, İML 183. HAS, 686.

YİĞİLCİK: Meşe. DS XI, 4276.

YİPÜN: Yipkin ‘Lotüz çüçeği’: U. VI. 30, 52. EUTS, 298.

YİZ: Bakır, pirinç: TT. VII. 34, 11. EUTS, 300.

YOKSULBUĞDAY: Başağı dört köşe, ak renkli, kara kılçıklı bir çeşit buğday. DS XI, 4288.

YOKSUL URGANI: Bir tür sarmaşık. EATS, 783.

- YOLDURĖ AN:** Bir bitki adı: H. I.12, 168. EUTS, 302.
- YOLĖ UN:** “İlgın ağacı bk. gez (3), kez (2), bā n (3)” ŞSL. ÇTS, 1259.
- YONGÖBEK:** İyi çeşit yemeklik mantar. DS XI, 4294.
- YONUZ ERİĞİ, YONUZ ERİ:** 1. Ekşi yaban eriği; 2. Malta eriği. DS XI, 4295.
- YORDUMA:** Lâle, gelincik. DS XI, 4297.
- YOZ:** Meyvesiz ağaç. DS XI, 4302.
- YÖRGÄ İ:** Bir çeşit bitki: H. I. 10, 105. EUTS, 303.
- YU:** Soğan. (Kİ) KTS, 328.
- YUMAK, YUMAÖ:** Bir kır bitkisi. DS XII, 4825.
- YUMRU:** Domates. DS XI, 4316.
- YUMRUKARA:** Bir çeşit kara üzüm. DS XI, 4316.
- YUMRUT:** Üvez meyvesi. DS XI, 4316.
- YUMUK:** Açılmamış çiçek, gül goncası. DS XI, 4316.
- YUMURCA:** Anasonun arasında yetişen kokulu bir bitki. DS XI, 4317.
- YUMURTAMANTARI:** Çok lezzetli bir mantar çeşidi. DS XI, 4318.
- YUNGUK:** <Lat. *Saponaria officinalis*> Çöven (sıvısı ve dalları, suyu köpürten, kir temizleyici bir bitki. 463/367 DLT, 989.
- YUSUFU:** Limon. DS XI, 4322.
- YÜGÜR:** <Lat. *panicum miliaceum*> akdarı. 448/352 DLT, 992.
- YÜGÜRGÜN:** Akdarı gibi taneleri olan, taneleri kırmızı bir bitki. 468/372 DLT, 992.
- YÜKSÜKÇÜK:** Yüksük otu. DS XI, 4328.
- YÜNÖTU:** <Lat. *verbascums crophulariaceal*> Sığır kuyruğu, kralkan dili denilen bir ot. DS XI, 4331.
- YÜSÜFEFENDİ:** Mandalina. DS XI, 4334.
- YÜSÜRE:** Yasemin. DS XI, 4334.
- YÜZERLİK:** Üzerlik otu. EATS, 809.
- Z-**
- ZABIT:** Süpürge otu. DS XI, 4340.
- ZAGUDA:** Soğanın küçüğü. DS XI, 4341.
- ZAGUNC:** <Lat. *sinapis olba L.*> горчица / hardal (*Rach* II 2/83). DTS, 639.
- ZAKOTA:** Yabanıl sarımsak. DS XI, 4344.
- ZAĖKŪ M:** Ar. HAS, 707.
- ZALIKILDI:** Çalı cinsinden bir bitki. DS XI, 4345.

ZAMZAK: Mısır, domates, kavun, karpuz gibi bitkilere sarılarak büyüyen ve mavi çiçekler açan bir asalak bitki. DS XI, 4346.

ZANDAK: Yeşil diken. DS XI, 4347.

ZANGALAK: Baharda küçük, kokulu çiçekler açan meyvesiz bir ağaç. DS XI, 4347.

ZAPIRAN: Özel kokusu olan sarı çiçekler. Araplar, bu konuda birçok çalışma yapmış, safran, ağaç, kavun, hurma ağacı, hoş kokulu üzümler gibi Avrupa'ya çokça satmışlardır. ("Ayqap"). // *Erekşe iyisti sarı gül. Arabtar bul jöninde köp qızmet istedi, zapıran, ağaş, qawın, qurma ağaşı, xoş iyisti jüzim sekildilerdi Ewropağa köptep tarattu* («Ayqap»). QÄTS, 82.

Kazak Türkçesinde Zapıran olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *şafra*n (sozluk.gov.tr), Karahanlı Türkçesinde *zafaran* "шафран/*şafra*n jasik zafaran kildi jakut öni solnce sdelalo şafranovym sapfirovıy/*güneş şafra*n *safir yaptı* (букв. яхотовый) цвет [неба]" (QBK 338/11). (DTS, 639), Harezmi Altınordu Türkçesinde *za'ferā n, zağ'firā n* "safran, sarı renk krş. za'ferā n" *zağ'firā n tütüz* - "safran yakmak, safran tütürmek" HŞ 3250. (HAS, 706), Kıpçak Türkçesinde *za'feran, zafran* (KTS, 335) olarak kullanılmaktadır.

ZARANZA: <Lat. *carthamus tinctorius*> aspur, yalancı safran. 226/196 DLT, 995.

ZARGUNÇMUD: <Lat. *ocimum sp*> bir reyhan türü. 13/7, 264/231 DLT, 995.

ZARQIN: <Lat. *arnebia*> Hodangiller (kırmızı kök, eyilik, enlik, egnik, havacıva otu) cinsine ait yıllık ve çok yıllık otsu bir bitkidir. // *Aylawıqtar tuqımdasına jatatın bir jäne köpjıldıq şöptesin ösimdik*. QÄTS, 89.

ZARNİH: Ar. Siçan otu (İM) KTS, 336.

ZARTLAK: Domates. DS XI, 4351.

ZAVRAK: [zarvak, zavza, zavzak, zavzı, zavzu, zevrak] 1. Hıyar, 2. Kızılcık, 3. Havuç. DS XI, 4352.

ZAYSANSEKSEWIL: <Lat. *H.Ammodendron C.A.M. Bge*> Yüksekliği 1-2 metre kadar yüksek çalılar. // *Biyiktigi 1-2 metrge deyin jetetin butalar*. QÄTS, 57.

ZÄYTÜN: <Lat. *olea*> Zeytin ailesine ait yaprağı sonsuz yeşil çok yıllık odunsu bir bitkidir. // *Zäytün tuqımdasına jatatın mänği jasıl köp jıldıq ağaştekte ösimdik*. QÄTS, 108.

Kazak Türkçesinde Zäitün olarak geçen bu bitki: Türkiye Türkçesinde *zeytin* (sozluk.gov.tr), Karahanlı Türkçesinde *zäytün* (KaTS, 1044), Harezmi Altınordu Türkçesinde *zeytün* (HAS, 712), Kıpçak Türkçesinde *zeytin, zeytün* (KTS, 337) olarak kullanılmaktadır.

ZEBHĀR: Far. Bir bitki (RH) KTS, 336.

ZEGUR: Çileğe benzer bir meyve. DS XI, 4355.

ZEHRE: Ar. “çiçek” HŞ 3813. HAS, 710.

ZEHRE: Ar. “çiçek, safra, öd bk. şikū fe, şükū fe, çè çek, çiçek (1), erġ avā n, erġ ūvā n, ğonca, ğonce, ğonçe, katmer (1), kurt baġ rı, kün kulaġı, mā yū k (1), nū k, zamīrā n” GT, SD, FK. ÇTS, 1275.

ZEMBILIGOZGOZ: Ceviz. DS XI, 4359.

ZENDEVAÇ: Far. “bir çiçek adı” HŞ 516. HAS, 711.

ZERANA: Sütleġen. DS XI, 4361.

ZERĀNIC: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 337.

ZERDEK: Havuç. DS XI, 4361.

ZERDELĀŞMASI: Kayısı. DS XI, 4361.

ZEREK: <Lat. *berberis*> Güney bölgelerinin daġ eteklerinde büyüyen siyah veya kırmızı, dikenli çalı; frenk üzümü. // *Oñtüstik awdandardıñ taw bökterlerinde ösetin, jemisi qara ne qızıl tüsti, tikendi buta; sıyr qaraqat.* QĀTS, 137.

ZERENDİK: Kumlu topraklarda yetişen boya otu. Zerendik (boya otu) çoġunlukla kumlu topraklarda yetişir. // *Qumdı jerge şıġatın boyaw şöp. Zerendik köbinese qumdı jerlerde ösedı.* QĀTS, 138.

ZERDĀLÜ: Far. Erik (DM, TA) *krş.zerdeli* KTS, 337; *zerdālū:* Erik (DM, TA) *krş.zerdeli* KTS, 337; *zerdeli:* Kayısı, zerdali (KK) *krş. zerdālū zerdelū erügi kayısı, zerdali (DM) KTS, 337.*

ZERNEK: Far. Zırnık, sıçanotu (BV, KFT) *krş.zernih, zırnih* KTS, 337; *zernih:* Zırnık, sıçan otu (BV, KFT) *krş.zerneke, zırnih* KTS, 337.

ZEVFA: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 337.

ZEVİK: Kışa doġru yetişen, şarap rengi, sert, tadı az bir çeşit üzüm. DS XI,4363.

ZEVZE: Tohumdan yetişen yeşil soġan. DS XI,4363.

ZEYTİN ÜZÜMÜ: Tanesi zeytine benzer kara,tatlı bir çeşit üzüm. DS XI, 4363.

ZIBK: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 337.

ZIFIN: Sarı renkli, iri ve zehirli çiçeġi olan bir fundalık bitkisi. DS XI, 4385.

ZİĞİR: <Lat. *linum*> Saptan lif, tahıldan yaġ almak için yetiştirilen, keten ailesine ait yıllık ve çok yıllık lifli, yağlı tohumlar. // *Sabaġman talşıq, dāninen may aluw üşin ösiriletin, zıġır tuqımdasına jatatın birjıldıq jāne köpjıldıq tindi, talşıqtı, maylı ekpe daqıl.* QĀTS, 168.

ZİġLAN: Uzun çam ağacı. DS XI, 4366.

ZİKA: Hardal otu. DS XI,4366.

ZİLBIT: [zılıbirt] Yemeği yapılan bir kır bitkisi. DS XI, 4367.

ZILCAN: Bir çeşit diken. DS XI, 4367.

ZILGAR: [zılkar] 1. Genç, uzun ağac; 2. Genç çam ağacı. DS XI, 4367.

ZILK: Marula benzeyen,yaprağından sarma yapılan bir kış sebzesi, pazı. DS XI,4369.

ZİMBİLDİK: Akar su kıyılarında yetişen Bir çeşit ot. DS XI,4370.

ZİNGİRDAKOTU: Tahıla zararlı bir ot. DS XI, 4373.

ZİNZOĞ: Dağ menekşesi. DS XI,4373.

ZİPLAK: Pancar. DS XI,4375.

ZİLE: Nemli yerde kendiliğinden çıkan arpa, buğday. DS XI, 4386.

ZİMBİT: [zimerit, zinebit] Sarı çiçekli, yapışkan yapraklı, genellikle deniz kıyılarında biten, kötü kokulu bir ot. DS XI,4387.

ZİMİLACI: [ZİMİLAS] Kışın yemiş veren bir çeşit diken. DS XI, 4388.

ZİNCİLİP: İlkbaharda biten, yaprağı yenilebilen ve sarı çiçeği kumaş boyamada kullanılan bir ot. DS XI,4388.

ZİNGİT: Yabanıl armut ağacı. DS XI,4389.

ZİRA: <Lat. *Carum netero-phyllum* Rgl.Et Schmalh> тмин / kimyon или буніум / veya *bunium* (*Bunium persicum* Boiss) (Rach II 3/123). DTS, 639

ZİRGE: Sert, dolgun taneli hevenk üzümü. DS XI,4389.

ZİRİNİĞ: Far. Zırnik, sıçanotu (Gİ) kırş. zerniğ, zerneğ KTS, 337.

ZİRÖN: Kılıksız buğday. DS XI,4390.

ZİRAN: Buğday tarlalarında biten tohumu acı bir ot. DS XI, 4390.

ZİR: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 337.

ZİRÄ: Anis, bir bitki: H. II. 28, 123. EUTS, 308.

ZİRÄ: Far. "kimyon (bir tür baharat)" GT. ÇTS, 1282.

ZİRÄ: <Lat. *qarum*> Çadır çiçekleri ailesine ait iki yıllık bir veya çok yıllık otsu bir bitkidir. // Şatırşa-güldiler tuqımdasına jatatin eki nemese köp jıldıq şöptesin ösimdik. QÄTS, 144.

ZİRÄVEND: Far. Loğusa otu (BV RH) KTS, 338.

ZİRÄGÜL: <Lat. *senecio*> Karmaşıkçiçekler ailesine ait bir, iki ve çok yıllık otsu bitkiler, bazen sarmaşık veya odunsu saplı alçak ağaçlar. // Kürdeligüldiler tuqımdasına jatatin bir, eki jäne köp jıldıq şöptesin ösimdik, keyde sürektengen sabağı bar şırmawıq nemese alasa ağaştar. QÄTS, 144.

ZİRÖMİRİĞİ: Bir çeşit erik. DS XI, 4393.

ZONGULA: Ağısız mantar. DS XI, 4393.

ZULFAR: Susam. DS XI, 4400.

ZÜFA: Ar. Bir bitki (BV) KTS, 338.

ZÜLBEYA: Küçükerik. DS XI, 4401.

ZÜRE: Ar. Darı. KTS, 338.

1. 1. 1. Arapça Alıntı Bitki Adları

Tarihî Türk lehçelerine ait yazılı kaynakların taranması sonucunda pek çok bitki adı ortaya çıkarılmıştır. Karahanlılar, Harezmliler ve Kıpçaklar zamanından itibaren Arapça ve Farsça dillerinin etkisi belirgindi. Arap ve Fars kültürünün Türk dili ve kültürü üzerindeki etkisi açıktır. Bu, taranan bitki adlarına da yansdı. Bu dillerde birçok sözcük tespit edilmiş olsa da, yazılı kaynaklar ve belgeler taranarak elde edilen bilgiler bağlamında bunların çoğunun günlük hayatta kullanılmadığını düşünüyoruz.

ABANÜS–Ar. Kerestesi siyah ve sert bir ağaç. KTS, 1~ **ĀBNŪS** – Ar. Bir ağaç, abanoz denilen sert ve siyah bir ağaç. ÇTS, 4.

ABHER – Ar. Nergis çiçeği. KTS, 1.

ADES – Ar. Mercimek. KTS, 2.

AFRİYYÜN – Ar. Bir bitki adı. KTS, 3.

ANZERŪT – Ar. Anzerur ağacı ve reçinesi. KTS, 10.

AS – Ar. Mersin ağacı. KTS, 13.

ASFUR – Ar. Safran. KTS, 13.

‘AŞ IB –Ar.Yaş ot. KTS, 13.

BAĞLA– Ar. Semiz otu. KTS, 22.

BĀ N–Ar. Ilgın ağacı. ÇTS, 100.

BAŞAL –Ar. Soğan. ÇTS, 104.

BATIM – Ar. Sakız, çitlembik. KTS, 25.

BĀZİNCĀN – Ar. Patlıcan. KTS, 26.

BELESĀN – Ar. Pelesenk ağacı. KTS, 27.

BERRİ – Ar. Bir buğday türü. KTS, 28.

BUĞŪL – Ar. Olgun hurma. KTS, 37.

BUNDUĞ - Ar. Fındık. KTS, 38 ~**BUSTUĞ** – Ar. Fıstık. KTS, 38.

BİHĪ – Ar. Ayva. 139.

CERCİL – Ar. Bir bitki adı. KTS, 42.

CERİD – Ar.Yaprağı ve budağı soyulmuş hurma ağacı. KTS, 42.

- CÜNDEBĀ** – Ar. Bir bitki adı. KTS, 44.
- CİCİBİL** – Ar. Zencefil. KTS, 43.
- DAKİK** – Ar. Bir bitki adı. KTS, 55.
- DEVĀRET** – Ar. Bir tüp bitki. KTS, 60.
- ERĀK** – Ar. Misvak ağacı. KTS, 74.
- ESMER** – Ar. Buğday renkli. KTS, 76.
- GARANFÜL** – Ar. Karanfil. KTS, 85.
- GINĀ** – Ar. Dal, çubuk. KTS, 86
- İNEB** – Ar. “üzüm bk. üzüm, şitte” YED, ŞHD. ÇTS, 530.
- İSFİZĀC** – Ar. Bir bitki. KTS, 114.
- İSTİNDĀC** – Ar. Bir bitki. KTS, 115.
- İZZEHĀR** – Ar. Boya otu. KTS, 118.
- ĤABBE** – Ar. Buğday, arpa gibi iri taneli şeyler, tane, tohum tanesi. HATS, 204.
- ~ĤABB** – Ar. Tane, tohum bk. tuĥm, toĥm, toĥum, dāne, uruġ. ÇTS, 418 **~ĤABBĀT** – Ar. Buğday, arpa gibi tahıllar bk. buġ day. ÇTS, 418.
- HANZAL** – Ar. Ebu Celh karpuzu da denilen acı ve sürdürücü, meyvesi portakal büyüklüğünde olan bir bitki krş. ĥanzala. HATS, 215 **~ĤANZALA** – Ar. Ebu Celh karpuzu da denilen acı ve sürdürücü, meyvesi portakal büyüklüğünde olan bir bitki krş. hanzal. HATS, 215.
- HARDALA** – Ar. Hardal tanesi. HATS, 216.
- ĤIYĀ R** – Ar. Salatalık. HATS, 229.
- HİNDŪ** – Ar. Hintli. HATS, 232.
- ĤURMĀ** – Ar. Hurma. HATS, 237 **~ĤURMA** – Ar. Hurma, hurma ağacının yemişi. KTS, 164.
- KĀDIĤ** – Ar. Ağaç. KTS, 122.
- ĤAFR** – Ar. Bir bitki. KTS, 123.
- KANTÜRÜYYŪN** – Ar. Bir bitki. KTS, 126.
- ĤATŪNĀ** – Ar. Bir bitki. KTS, 132.
- KEMMŪN** – Ar. Kimyon. KTS, 138.
- KERFES** – Ar. Kereviz. KTS, 139.
- KEVUR** – Ar. Bir bitki. KTS, 142.
- KILKIDIS** – Ar. Bir bitki. KTS, 143.
- KILKUYA** – Ar. Bir bitki. KTS, 143.
- KISSA** – Ar. Hıyar, salatalık. KTS, 146.

- ĞULAMIS** – Ar. Bir bitki. KTS, 162.
- ĞURDEMANA** – Ar. Bir bitki. KTS, 163.
- ĞUĞN** – Ar. Pamuk KTS, 165.
- ĞÜRREŐ** – Ar. Bir bitki. KTS, 169.
- LATIK** – Ar. Bir bitki. KTS, 171.
- LAZEN** – Ar. Bir bitki. KTS, 171.
- LEBEN** –Ar. Bir bitki. KTS, 171.
- LİFT** – Ar. Şalgam. KTS, 172.
- İEYMŪ N** – Ar. Limon. EATS, 490.
- MAĞAL**– Ar. Bir bitki. KTS, 176.
- MAMLAHA** – Ar. Bir bitki. KTS, 177.
- MAMUĞ** – Ar. Pamuk. KTS, 177~**MAMUĞ**– Ar. Pamuk. HATS, 376 ~**MAMUĞ** – Ar. Pamuk. ÇTS, 716.
- MANGDANUS** – Ar. Far. Maydanoz. KTS, 177.
- MASTEKİ** – Ar. Bir bitki. KTS, 178.
- MEGAS** – Ar. Bir bitki. KTS, 179~ **MEGAZ** – Ar.Bir bitki. KTS, 179.
- MERZENCŪŐ** – Ar. Siçan otu. KTS, 182.
- MİŐ R** – Ar. Mısır. KTS, 183.
- MİŞMİŞ** – Ar. Zerdali, kayısı *krş*. mişmiş. KTS, 183 ~**MİŞMİŞ** – Ar.Kayısı, zerdali,*krş*. mişmiş. KTS, 185.
- NAKIL** – Ar. SŪs ağıacı. EATS, 503 ~**NAĐL** – Ar.Hurma ağıacı. KTS, 197 ~**NAĐL**– Ar. Hurma ağıacı. ÇTS, 817 ~**NAĞLİ**– Ar. Far. Bir hurma ağıacı. ÇTS, 817.
- NA‘NA** – Ar. Nane. KTS, 198.
- NEBĀ T**– Ar. Bitki, ot. ÇTS, 831 ~**NEBĀ T**– Ar. Bitki, nebat. HATS, 427~**NEBĐİ** – Ar.Bir bitki. KTS, 199.
- RĀSİC** – Ar. Bir bitki adı. KTS, 217.
- RĀSİĐ** – Ar. Bir bitki adı. KTS, 217.
- RĀSİN** – Ar. Bir bitki adı. KTS, 217.
- REC‘** – Ar. Bir bitki.KTS, 218.
- REKĀB** – Ar. Bir bitki.KTS, 218.
- RIŞ AŞ** – Ar. Bir bitki. KTS, 218.
- RİĞ** – Ar. Bir bitki. KTS, 219.
- RUTAB** – Ar. Olgun hurma. KTS, 219.
- Ő ABAR** – Ar.Bir bitki. KTS, 221.

- Ş ABUR**– Ar. Sarı sabur otu. KTS, 221.
- SĀC** – Ar. Hindistan’da yetişen sert ve iyi cins bir ağaç türü. KTS, 221.
- SAKAMUNYA** – Ar. Bir bitki. KTS, 223.
- SAKAVTAR** – Ar. Bir bitki. KTS, 224.
- SAK**– Ar. Dal. ÇTS, 941.
- Ş ANAVBER** – Ar. Çam fıstığı. ÇTS, 948.
- Ş ANDAL** – Ar. Hindistan’dan getirilen güzel kokulu sert bir ağaç bk. ş andel. ÇTS, 948
~**Ş ANDEL** – Ar. Bir tür kokulu ağaç bk. ş andal. ÇTS, 948 ~**SANDAL** – Ar. Sandal ağacı. KTS, 226.
- SA‘TER** – Ar. Kekik. KTS, 228.
- SEFERCEL** – Ar. Ayva. KTS, 230.
- SEKBİNÇ** – Ar. Bir bitki. KTS, 230.
- SENG** – Ar. İlâç olarak kullanılan bir bitki. KTS, 232.
- SELĪTA** – Ar. Salata. ÇTS, 966.
- Ş EMĀ R** – Ar. Meyve, yemiş. GT. ÇTS, 966 ~**Ş EMER**– Ar. Meyve, yemiş. ÇTS, 967
~**Ş EMERE** – Ar. Meyve, yemiş. ÇTS, 967.
- SEZĀB** – Ar. Far.Su teresi. KTS, 233.
- SĪDRE**– Ar. Arabistan kirazı. ÇTS, 987~ **SĪDR**– Ar. Arabistan kirazı. HATS, 522.
~**SĪDRE**– Ar. Kiraz ağacı. HATS, 522.
- SISĀM** – Ar. Susam. KTS, 235 ~**SĪMSĪM** – Ar. Susam. KTS, 237 ~**SUSAM** – Ar. Susam. KTS, 243.
- Ş ĪL**– Ar. Bir bitki. KTS, 236.
- SĪREC** – Ar. Yağ elde edilen bir bitki. KTS, 237~ **SĪRĪC** – Ar. Bir bitki. KTS, 237.
- SUFRA** – Ar. Bir bitki. KTS, 242.
- SUVSEB** – Ar. Bir bitki. KTS, 243.
- Ş ÜLÜŞ** – Ar. Bir bitki. KTS, 244.
- SUDĀ B** – Ar. Sedef otu. KTS, 244.
- ŞA‘DE** – Ar. Bir bitki. KTS, 249.
- Ş ANAVBER** – Ar. Çam ağacı krş. ş anū ber. HATS, 501 ~**Ş ANŪ BER**– Ar. Çam fıstığı ağacı. HATS, 502.
- ŞAKĀ YIK** – Ar. Şakayık çiçeği. HATS, 544.
- ŞEBBE** – Ar. Bir bitki. KTS, 250.
- ŞECERE** – Ar. Soy ağacı, soy. KTS, 250 ~**ŞECER**– Ar. Ağaç. ÇTS, 1031 ~**ŞECERE**– Ar. Ağaç. ÇTS, 1031 ~**ŞECERE**– Ar. Ağaç. HATS, 546.

ŞEVNİR – Ar. Çörek otu (BV) KTS, 252.

ŞENHIYAR – Ar. Salatalık. KTS, 251.

ŞİBBE – Ar. Bir bitki *krş.* şebbe. KTS, 252.

ŞİTTE– Ar. Üzüm. LM. ÇTS, 1050.

TAHĀL – Ar.Tahıl. KTS, 258.

TARFA –Ar.Bir bitki. KTS, 263

NİBİN – Ar. Kuru ekin, sap, sama. KTS, 274.

TĪN– Ar. İncir. HATS, 593.

ĪUBĀ – Ar. Cenneteki ağaç. ÇTS, 1156 **ĪŪ BĪ**– Ar. Cenneteki ağaç bk. *fulā*. ÇTS, 1156 **ĪŪBĀ**– Ar. Cenneteki tuba ağacı *krş.* *ṭūbī*. HATS, 605 **ĪŪ BĪ** – Cenneteki tuba ağacı *krş.* *ṭū bā* . HATS, 605.

‘ULLİK – Ar. Bir bitki. KTS, 292.

ÜBHEL – Ar. Bir bitki. KTS, 297.

ÜMMÜ GILĀN – Ar. Çöllerde yetişen bir diken. KTS, 298.

ÜŞNĀN – Ar. Çöğen otu. KTS, 299.

VEC‘ – Ar. Bir bitki KTS, 302.

VERD – Ar. Gül. KTS, 302 ~ **VERĪD** – Ar.Yaprak. KTS, 303 ~**VERD**– Ar. Gül. ÇTS, 1212 ~**VERD**– Ar. Gül. HATS, 648.

ZAĠ FIRĀ N– Ar. Safran. HATS, 706 ~**ZA‘FERAN** – Ar.Safran. KTS, 335.

~**ZA‘FERĀ N**– Ar. Safran. HATS, 706 ~**ZAFRAN** – Ar.Safran. KTS, 335.

ZAKĶŪ M– Ar. Zakkum, Cehennemde hasıl olup acı meyvesi ehl-i Cehenneme yedirtilecek ağaç. HATS, 707.

ZARNĪĦ – Ar. Siçan otu. KTS, 336.

ZERĀNIC – Ar. Bir bitki. KTS, 337.

ZEVĀ HİR– Ar. Çiçekler. ÇTS, 1275.

ZEVFA – Ar. Bir bitki. KTS, 337.

ZEYTİN – Ar. Zeytin. *krş.* zeytün KTS, 337 ~**ZEYTŪN** – Ar.Zeytin *krş.* zeytin KTS, 337 ~**ZEYTŪN**– Ar. *Zeytün yığ açı* “zeytn ağacı” HATS, 712.

ZEHRE– Ar. Çiçek. ÇTS, 1275 ~**ZEHRE**– Ar. Çiçek. HATS, 710.

ZIBĶ – Ar. Bir bitki. KTS, 337 ~**ZİB** – Ar. Bir bitki. KTS, 337.

ZŪFA – Ar. Bir bitki. KTS, 338 ~**ZŪRE** – Ar. Darı. KTS, 338.

1.1.2. Farsça Alıntı Bitki Adları

ABHER – Far. Nergis çiçeği. ÇTS, 2.

ALŞA– Far. Bir bitki. QTÄS, 464.

ANAR– Far. Bir bitki. QTÄS,501.

ARMÜD – Far. Armut *krş.* armut KTS, 12 ~ **ARMUT** – Far. Armut *krş.* armüd KTS, 12 ~ **ARMÜ D**– Far. Armut *krş.* armut. KTS, 12.

ÄLÜ – Far. Şeftali. KTS, 8.

BĀ D-RENG – Far. Bir tür hıyar, ağaç kavunu. HATS, 72.

BĀ R – Far. Meyve,yemiş. ÇTS, 100 ~**BĀ R** – Far. meyve, yemiş. EATS, 92.

BAYĀM – Far. Badem. KTS, 25 ~**BĀDĀM** – Far. Badem *krş.* beyam, pāyam. KTS, 21. ~**BEYAM**–Far. Badem *krş.* pāyam KTS, 29..

BENEŞ(E)– Far. Menekşe. KTS, 27.

BENG – Far. Afyon, esrar. KTS, 27.

BERCİMEK – Far. Mercimek. KTS, 28 ~**MARCUMAĞ** – Far. Mercimek. KTS, 177 ~ **MERCEMEK** – Far. Mercimek. KTS, 181 ~ **MERCİMEK** – Far. Mercimek. KTS, 181 ~ **MÜRDÜMÜK** – Far. Mercimek. KTS, 192.

BİD – Far. Söğüt ağacı bk. söğüd, tal. ÇTS, 135.

BİRİNÇ – Far. Pirinç. EATS, 131 ~ **BİRİNÇ** – Far.Pirinç*krş.* brinç. pirinç. KTS, 32 ~

BRİNÇ – Far. Pirinç*krş.* brinç. pirinç. KTS, 36.

BULAV – Far. Pilâv. KTS, 37.

CEV– Far. Arpa, tahıl bk. arpa. ÇTS, 202.

ÇENĀ R– Far. Çınar ağacı bk. çınar. ÇTS, 236 ~ **ÇENĀ R**– Far. Çınar ağacı *krş.* çinā r. HATS, 133 ~ **ÇINAR**– Far. Çınar ağacı *krş.* çenā r. HATS, 136.

ÇÜMEN – Far. Çayır çimen, çimenlik*krş.* çemen, şimen, şimgen. KTS, 54 ~ **ÇÜMEN** – Far.Kuru ot. KTS, 54.

DĀ NE – Far. Tane, tohum. HATS, 141 ~ **DENE** – Far.Tane. *krş.* tene. KTS, 59.

DARAHT – Far. Ağaç *krş.* dıraht. HATS, 141 ~ **DIRAHT**– Far. Ağaç *krş.* daraht. HATS, 148 ~ **DIRAHT**– Far. Ağaç. ÇTS, 292.

DARÇİNİ – Far.Tarçın. KTS, 56.

DAN BURNU– Far. Dana burunu, bir bitki. ÇTS, 272.

ENĀR – Far.Nar. KTS, 73 ~ **ENĀ R**– Far. Nar. HATS, 173.

ERĠ AVĀ N– Far. Erguvan çiçeği. ÇTS, 341.

Ġ AM-NİŞ– Ar. Far. Gam dikenini. ÇTS, 381.

GEZ – Far. Ilgın ağacı, ılgın ağacının dalı. ÇTS, 394.

GÜL – Far. Gül, çiçek. KTS, 88.

- GULĀB** – Far. Gül, gül suyu. KTS, 88 ~ **GULĀF** – Far.Gül, gül suyu. KTS, 87 ~ **GÜLĀF** – Far. Gül, gül suyu. KTS, 88 ~ **GÜLEF** – Far.Gül, gül suyu. KTS, 88.
- GİYĀ H** – Far. Bitki, nebat, taze ot. ÇTS, 400 ~ **GİYĀ HĪ** – Far. Nebat, bitki. ÇTS, 400.
- GİYEH** – Far. Bitki. ÇTS, 400.
- Ġ ONCE** – Far. Gonca, tomurcuk. ÇTS, 401 ~ **Ġ ONÇE**– Far. Tomurcuk açılmamış gül. ÇTS, 401~ **Ġ ONCA**– Far. Gonca, tomurcuk, açılmamış çiçek. HATS, 201.
- GÜL**– Far. Gül. HATS, 202 ~ **GÜL**– Far. Gül. ÇTS, 411.
- GÜL-NĀ R** – Far. Nar çiçeği, gülнар. ÇTS, 413.
- GÜLEFTE** – Far. Bir çeşit kırmızı gül. HATS, 202.
- ĤADENG** – Far. Kayın ağacı. ÇTS, 421.
- ĤEYAR** – Far.Hıyar, salatalık *krş.* hıyar KTS, 95 ~ **ĤİYĀR** – Far.Hıyar, salatalık *krş.* heyār. KTS, 96 .
- HELĪ Ī E** – Far. Tohumları hekimlikte kullanılan bir bitki. HATS, 226.
- ĤIYRĪ** – Far. Safran, sarı renkli bir çiçek. HATS, 229.
- ISPANAĞ** – Far. Ispanak. KTS, 102.
- ĠNCİR** – Far.İncir. KTS, 111.
- ĖARBŪS** – Far. Karpuz *krş.* karbuş, karpuz. KTS, 128 ~ **ĖARBUŞ** –Far.Karpuz*krş.* karbus, karpuz. KTS, 128 ~ **ĖARPUZ** – Far.Karpuz *krş.* karbus, karpuş . KTS, 129 ~ **KĪRAS** – Far.Kiraz *krş.* kiraz. KTS, 149 ~ **KĪRAZ** – Far.Kiraz *krş.* kiras. KTS, 149.
- KŪNCĪ** –Far.Susam *krş.* künci.KTS, 168 ~ **KŪNÇ** – Far.Köşe. KTS,168 ~**KŪNÇĪ** – Far.Susam *krş.* künci. KTS, 168.
- KEH**– Far. Saman çöpü bk. kâ h. ÇTS, 605 ~ **KEH BERG**– Far. Saman yaprağı. ÇTS, 605.
- KELEM** – Far. Lahana. EATS, 437.
- KİŞNĪC** – Far. Kışmış. EATS, 462.
- KİŞNİŞ** – Far. Yabani maydanozu. EATS, 462.
- KİŞTE** – Far. Lezzetli bir tür meyve. ÇTS, 640.
- KOZ** – Far. Ceviz. EATS, 474.
- LAHAN** – Far.Lâhana. KTS, 171.
- LĀ LE**– Far. Lale. HATS, 368.
- LĪMŪ** – Far. Limon. ÇTS, 699.
- LŪLŪFER** – Far. Nilüfer çiçeği. EATS, 491.
- MĀZĪ** – Far.Mazı, pelit ağacı. KTS, 178 ~ **MĀZŪ** – Far.Mazı, pelit ağacı *krş.* mĀzi KTS, 178.

MĪVE – Far. Meyve. ÇTS, 766.

MUGĀYLĀN – Far. Deve dikenini. KTS, 186 ~ **MUGĀYLĀN** – Far. Deve dikenini. KTS, 186 .

MÜRDESENK – Far. Bir bitki. KTS, 192.

NĀCŪ – Far. Narun gibi bir ağaç. ÇTS, 814.

NAHĪ – Ar. Far. Bir ağaç, bir hurma ağacı. ÇTS, 817.

NAJU – Far. Çam ağacı. ÇTS, 818.

NĀ L – Far. Kamış, kamış kalemin içindeki saz. ÇTS, 821.

NANJĪYDE – Far. İsim. QĀTS, 481.

NĀ R – Far. Nar, nar ağacı. ÇTS, 824 ~ **NĀR** – Far. Nar *krş.* enār. KTS, 198 ~ **NĀ R** – Far. Nar. HATS, 425 ~ **NĀRDAN** – Far. Nar, nar tanesi. KTS, 198.

NĀ RENC – Far. Turunç, portakal. ÇTS, 824 ~ **NARİNÇ** – Far. Narenciye, portakal. KTS, 198 ~ **NĀ RİNÇ** – Far. Turunç, turunçgiller. HATS, 425.

NĀ RĪSTĀ N – Far. Nar ağacı. HATS, 425.

NĀ RVEN – Far. Karaağaç. ÇTS, 825.

NAŞA – Far. Bitki. QĀTS, 505.

NAŞAGŪL – Far. Bitki..QĀTS, 505.

NĀ Y – Far. Kamış. ÇTS, 828 ~ **NEY** – Far. Kamış. HATS, 432.

NESRĪN – Far. Yaban gülü bk. nesteren. ÇTS, 837 ~ **NESRĪN** – Far. Yaban gülü, ağustos gülü. HATS, 430.

NESTEREN – Far. Yaban gülü bk. nesrĪn. ÇTS, 837.

NĪLŪFER – Far. Nilüfer çiçeği. HATS, 434.

NOḤŪD – Far. Nohut. KTS, 202 ~ **NOḤŪT** – Far. Nohut. KTS, 202 ~ **NOḤŪṬ** – Far. Nohut. KTS, 202 ~ **NOḤŪ D** – Far. Nohut. HATS, 436 ~ **NUḤŪ D** – Far. Nohut. HATS, 436.

PAḤTA – Far. Pamuk. HATS, 468 ~ **PAMUḤ** – Far. Pamuk. HATS, 468 ~ **PENBE** – Far. Pamuk. EATS, 565.

PĀYĀM – Far. Badem. KTS, 215.

PEHĪ – Far. Yabani elma. ÇTS, 889.

PERZEM – Far. Bir tür fasulye, bakla. ÇTS, 895.

PĪRİNÇ – Far. Pirinç. HATS, 473.

PĪSTE – Far. Fıstık. ÇTS, 900.

RAVAND – Far..Ravent kökü. KTS, 217 ~ **RĀVED** – Far. Ravent kökü. KTS, 217.

RĀVENDE – Far. Ravent kökü. KTS, 217.

- RAWŞAN** – Far. Bitki. QÄTS,453.
- RAZİYANA** – Far. Dereotu türünden bir bitki. KTS, 217 ~ RÄZYÂNÇ – Far.Dereotu türünden bir bitki. KTS, 217.
- SELEM** – Far. Dikenli ağaç. ÇTS, 965.
- SEPİDĀ R** – Far. Kavak ağacı. ÇTS, 970.
- SERME**– Far. Bir tür bitki. ÇTS, 974.
- SERV** – Far. Servi ağacı. ÇTS, 976.
- SĪB** – Far. Elma. ÇTS, 986.
- SĪSEN** – Far. Susam. KTS, 238 ~ SÜSEN – Far. Susam. KTS, 246.
- SUDĀ B** – Far.+Ar. Sedef otu. HATS, 533.
- SÜNBÜL** – Far. Sünbül çiçeği. ÇTS, 1015.
- ŞAḤ** – Far. Dal, budak. ÇTS, 1023 ~ ŞAḤ – Far. Dal. HATS, 544.
- ŞEFTĀLĪ** – Far.Şeftali. KTS, 250 ~ ŞEFTĀLŪ – Far.Şeftalikerş. şeftāli KTS, 250 ~ ŞEFTELŪ – Far. Şeftali. EATS, 628.
- ŞĪKŪ FE**– Far. Çiçek bk. şükū fe. ÇTS, 1046 ~ ŞŪKŪ FE – Far. Çiçek bk. şikū fe. ÇTS, 1055.
- ŞİMŞĀ D** – Far. Şimşir ağacı. HATS, 551.
- ŞŪNİZ** – Far. Bir çiçek. KTS, 255.
- ŞOR**– Far. Bir bitki adı bk. şür. ÇTS, 1050 ~ ŞŪ R – Far. Bir bitki adı bk. şor ÇTS, 1053.
- ṬABARZED** – Far. Üzüm, meyve. HATS, 555.
- TERE**– Far.Tere denilen bitki. KTS, 271.
- TĪRYĀK** – Far. Afyon, haşhaş. KTS, 277.
- TUḤM** – Far. Tohum krş. toḥum KTS, 283 ~ TUḤUM– Far. Tohum bk. tuḥm. ÇTS, 1142 ~ TUḤM– Far. Tohum. ÇTS, 1157.
- TURŪ NC**– Far. Turunç ağacının meyvesi. ÇTS, 1163 ~ TURUNC– Far. Turunç krş. turunç, turū nc. ÇTS, 1163 ~ TURUNÇ– Far. Turunç krş. turunc, turū nc. ÇTS, 1163.
- ÜBHEL** – Far. İlâç olarak kullanılan bir bitki. KTS, 297.
- ZENDEVAÇ**– Far. Bir çiçek adı. HATS,711.
- ZERDĀLŪ** – Far. Erik krş.zerdeli. KTS, 337 ~ ZERDELĪ – Far.Kayısı, zerdalikerş. zerdālū. KTS, 337.
- ZERNEK** – Far. Zırnık, sıçanotu krş. zernih, zırnih. KTS, 337 ~ ZERNİḤ – Far.Zırnık, sıçanotu krş. zernek, zırnih. KTS, 337 ~ ZIRNİḤ – Far.Zırnık, sıçanotu krş. zernih, zernek KTS, 337.

ZİRĀVEND – Far..Loğusa otu. KTS, 338.

ZĪRE – Far. Kimyon (bir tür baharat). ÇTS,1282.

1.1.3. Arapça+Farsça Alıntı Bitki Adları

Ġ AM-NĪŞ – Ar. Far. Gam diken. ÇTS, 381.

MANGDANUS – Ar. Far. Maydanoz. KTS, 177.

SEZĀB – Ar. Far. Su teresi. KTS, 233

SUDĀ B – Ar. Far. Sedef otu. HAS, 533.

1.1.4. İtalyanca Alıntı Bitki Adları

SALAT – İtal. Bitki.QĀTS, 588.

1.1.5. İngilizce Alıntı Bitki Adları

APELSIYN–İngil. arrle - alma, shina – qıtay. QTĀS, 561.

PAÇUM – İngil. Patchouli. QĀTS, 331.

1.1.6. Çince Alıntı Bitki Adı

ĶUA – Çin. hua Çiçek türü. EUTS, 184.

1.1.7. Yunanca Alıntı Bitki Adı

AGAVA – Yun. Agave. Tropikalotsu bitki. QĀTS, 53.

ANIYS1 – Yun. Bitki. QTĀS, 507.

ASTRA –Yun. Çiçek adı. QĀTS, 42.

BALŞIRIN – Yun. Bitki. QĀTS, 697.

BEDEBAS – Yun. Bitki. QĀTS, 181.

ÉFEMER – Yun. Bitki. QĀTS, 806.

FİYZALİS – Yun. Bitki. QĀTS, 117.

GİDROFİT – Yun. Su bitkisi. QTĀS, 317.

XAZMOFİTTER – Yunanca. Shashama - derin, ışık, phyton – bitki. QĀTS, 144.

XRİZANTEMA –Yun. Çiçek adı. QĀTS, 166

JAĞASTAY – Jağastay dembeti. QTĀS, 515.

KANNA – Yun. Kanna. QĀTS, 435.

KESTENE – Yun. Kestane. KTS, 141.

ĶASTANA – Yun. Kestane *krş.* kestene. KTS, 130.

LOTOS – Bitki. QĀTS, 714.

MARUL – Yun. Marul. KTS, 178.

MİMOZA – Yun. Bitki. QĀTS, 237.

MİRTA – Yun. Bitki. QÄTS, 246.
MONOKARPTI – Yun. Bitki. QÄTS, 281.
NARCIYSS – Yun. Bitki. QÄTS, 490.
NÄRKESŞE – Yun. Bitki. QÄTS, 515.
ORXİDEYA – Yun. Bitki. QÄTS, 18.
PİSTAĞ – Yun. Antep fıstığı. KTS, 216.
SANTALDAR – Yun. Sandal. QÄTS, 652.

1.1.8. Fransızca Alıntı Bitki Adı

ABRİKOS – Franc. Kayısı. QÄTS, 35.
BALZAMIN – Franc. Bitki. QÄTS, 702.
BAZİLİK – Franc. Bir çalı. QÄTS, 572.
OLEANDR – Franc. Bitki. QÄTS, 667.
PATİSSON – Franc. Bitki. QÄTS, 325.
VANİL – Franc. Bitki. QÄTS, 214.

1.1.9. Rusça Alıntı Bitki Adı

REPEYNİK – Rus. Bitki. QÄTS, 475.

1.1.10. Almanca Alıntı Bitki Adları

FENXEL – Alm. Bitki. QÄTS, 114.
KARTOP – Alm. Patates. QÄTS, 458.
RAPS – Alm. Bitki. QÄTS, 450.

1.1.11. İspanca Alıntı Bitki Adları

BANAN – Alm. Bitki. QÄTS, 702.

1.1.12. Sanskritçe Alıntı Bitki Adları

ÇANDARU – Skr. Saandal ağacı. DTS, 138.
ÇINDAN – Skr. Saandal ağacı. EUTS, 61.
ÇİNTAN – Skr. Saandal ağacı. EUTS, 63.
NAKARUŞP – Skr. Bitki. DTS, 354.
NILAPUŞUP – Skr. Bitki. DTS, 359.
PIMPA – Skr. Bitki. DTS, 398.
PITPIDI – Skr. Biber. DTS, 398.
SAKABIR – Zencefil. DTS, 482.
SUKSUMUR – Skr. Bitki. DTS, 513.

- ŞAL** – Skr. Şala ağacı. DTS, 520.
ŞALA – Skr. Şala ağacı. DTS, 520.
ŞRAVANI – Skr. Bitki.DTS, 524.
UDURBAR – Skr. İncir ağacı. EUTS, 263.
UŞİR – Skr. Bitki.DTS, 617.
VININ – Skr. Kara biber. DTS, 634.
VSADA – Skr. Bitki. DTS, 634.

1.1.13. Rumca Alıntı Bitki Adları

- BİBER** – Rum. Biber. KTS, 30.

1.1.14. Kazak Türkçesindeki Latineden Alıntı Bitki Adları

- AGARİK** – Lat. Agaricales. QÄTS, 53.
AKACİYA – Lat. Acacia. QTÄS, 202.
ALOÉ – Lat. Aloe .QTÄS, 443.
ASPARAGUS – Lat. Asparagos. QÄTS, 29.
AYLANT – Lat. Ailanthus glandulosa. QTÄS, 156.
LEDEBUWR BADAMI – Lat. Amygdalus ledebouriana schlecht. QÄTS, 557.
EGİSTİK KORİYANDR – Lat. Sogiandrum sativum. QTÄS, 153.
İYALKA – Lat. Viola.QÄTS, 117.
FİKUS – Lat. Ficus. QÄTS, 120.
GALEGA – Lat. galega. QTÄS, 254.
GEORGİNA – Lat. dalia. QTÄS, 293.
GİNGKO – Lat. gingko biloba. QTÄS, 320.
GORTENZİYA – Lat. Hortensis. QTÄS, 337.
İPOMEYA – Lat. Ipomoca. QÄTS, 336.
KAKTUS – Lat. Sastus. QÄTS, 422.
KALAMİTTER – Lat. Calamitales. QÄTS, 423.
KALCEFOB – Lat. salx - äk, rhobos - qorquw. QÄTS, 427.
LAVR – Lat. Laurus. QÄTS, 648.
LOBİYA – Lat. Lablab purpureus. QÄTS, 709.
MAGNOLİYA – Lat. magnolia. QÄTS, 726.
NÄRKES – Lat. Narcissus. QÄTS, 515.
ŞALFEY – Lat. Salvia. QÄTS, 228
VALERİAN – Lat. Valeriana. QTÄS, 206.

1.1.15. Türkiye Türkçesindeki Latince Alıntı Bitki Adları

- ABRİL** – Lat. Aprilis. DS I, 31.
- ACICALBA** – Lat. Salvia. DS I, 45.
- AĞUSTOS ALMASI** – Lat. Augustus. DS I, 115.
- AĞUSTOS GÜLÜ** – Lat. Augustus. TaS, I, 59.
- ALG** – Lat. Alga. TS, 1, 80.
- BARBUN** – Lat. Barba. DS II, 527.
- BARBUNYA** – Lat. Barba. DS II, 527.
- BASYA** – Lat. Bassia. TS, 1, 228.
- BEGONYA** – Lat. Begonia. TS, 1, 255.
- BEGONYAGILLER** – Lat. Begonia. TS, 1, 255.
- CENTİYANE** – Lat. Gentiāna. TBAS, 58.
- CERAN** – Lat. Geranium. DS III, 884.
- ÇAKIR** – Lat. Sacer. DS III, 1044.
- ÇALBA** – Lat. Salvia. DS XII, 4475.
- FELIKS** – Lat. Felix. TS, 1, 769.
- FLORA** – Lat. Flora. TS, 1, 795.
- FUKUSGILLER** – Lat. Fukus. TS, 1, 804.
- GINKO AĞACI** – Lat. Ginko. BTS, 248.
- GINSENG** – Lat. Ginseng. TS, 1, 854.
- IMPARATOR LÂLESİ** – Lat. Imperator. BTS, 14.
- IMPARATOR MANTARI** – Lat. Imperator. TS, 1, 1077.
- KANDIRA AĞACI** – Lat. Kandıra. TS, 2, 1186.
- KANDIRA OTU** – Lat. Kandıra. TS, 2, 1186.
- KANDIL ÇİÇEĞİ** – Lat. Candela. TS, 2, 1186.
- KANDIL OTU** – Lat. Candela. DS, VIII, 2621.
- KANTAR AŞLAMA** – Lat. Kantar. DS, VIII, 2627.
- KANTAR KABAĞI** – Lat. Kantar. TS, 2, 1190.
- KANTARTOPU** – Lat. Kantar. DS, VIII, 2627.
- KANTİYANE** – Lat. Gentiana. TS, 2, 1191.
- KEBERE OTUGILLER** – Lat. Capra. BTS, 348.
- KOMATULA** – Lat. Comatula. BTS, 379.
- KÜRKAS** – Lat. Curcas. TS, 2, 1441.
- LAPAZA** – Lat. Lapaza. DS IX, 3065.

- LAPAZA ÇİÇEĞİ** – Lat. Lapaza. DS IX, 3065.
- LOBELYA** – Lat. Lobelia. DS XII, 4580.
- MARGARITA** – Fr. Marguerite. TBAS, 201.
- MARGARIT ÇİÇEĞİ** – Fr. Marguerite. TBAS, 201.
- MART YEMİŞİ** – Lat. Martius. TBAS, 202.
- MAYIS ÇİÇEĞİ** – Lat. Maius. DS, IX, 3141.
- MAYIS DİKENİ** – Lat. Maius. DS, IX, 3141.
- MAYIS PAPATYASI** – Lat. Maius. TBAS, 222.
- MÜŞKÜLÜM** – Lat. Muscarimi. DS, IX, 3231.
- ORTANCA** – Lat. Hortensia. TS, 2, 1700.
- POLEN ÇİÇEĞİ** – Lat. Pollen. BTS, 531.
- REZEDE** – Lat. Reseda. TS, 2, 1860.
- ROKA** – Lat. Ruca. TS, 2, 1864.
- RUDERAL BITKİ** – Lat. Ruderal. BTS, 146.
- SEKOYA** – Lat. Sequoia. TS, 2, 1933.
- VANILYA** – Lat. Vagina. TS, 2, 2330.
- YUKA AĞACI** – Lat. Yucca. BTS, 63.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BİRLEŞİK BİTKİ ADLARI

Türev bitki isimleri aşağıda verilmiştir; ancak bu kelimeler daha çok ek bölümündedir. Detaylı olarak analiz edilmiştir ve Türkçe ekleri olan ve kökeni bilinmeyen bitki isimleri de burada listelenmiştir.

2. 1. 1. Kazak Türkçesindeki Birleşik Bitki Adları

ağaşşırmaqı	aqbiydayıq
adiraspan	aqgöl
azotsüygış	aqjapıraq
aybaldirğan	aqjelek
aygül	aqjelkek
ayğırjuwa	aqjelken
ayğırqıyaq	aqjiyde
ayqayın	aqjiyren
ayqulaq	aqjuwsan
aylanşöp	aqjupar
ayılqıyaq	aqjügerı
ayılqoğa	aqjüzgın
aq alabota	aqjürek
aq jelimsabaq	aqköde
aq swotı	aqqayraq
aqbaqay	aqqayın
aqbas	aqqarağay
aqbas bede	aqqat
aqbas kapusta	aqqodal
aqbas qırıqqabat	aqqoñırbas
aqbas selew	aqqorğasın
aqbasjwsan	aqquwotı
aqbasqwray	aqquwray
aqbasşöp	aqqıltan
Akbattavık	aqmamıq
aqbiyday	aqmiyya

kädimgiaqmiyya	almaağaş
aqnabat	almurt
aqnawat	altintamır
aqşabaqtı	altınşar
aqsañırawqulaq	alxori
aqsarı	apiyin köknär
aqseksewıl	aramjuwa
aqselew	aramsäbiz
aqSORa	aramsoyaw
jatağan aqsora	aramtaran
usaqjapıraqtı aqsora	aramşitirmaq
aqtamaq	arqarjapaq
aqtarı	arqarjuwsan
aqtaspa	arnold
aqtaspaşöp	arpabas
aqtawqalaqay	arpaşöp
aqterek	balğın arşa
aqtoqal	däri arşa
aqtuñgiyiq	ariqjalbiz
aqtut	aristanquyriq
aqtuyaq	as qızılsasi
aqtüyejoñışqa	asaymusa
aqşayır	asburşaq
aqşeşek	askök
aqşolaq	asqabaq
aqşöp	aspa tamır
aqşwaq	assüttigen
aqşunaq	altay astrasi
aqşil sepkilgül	astıqağaş
aqşılık	atbas
aqşırık	atbas talşın
alabota	atburşaq
alabuta	atqonaq
alqori	atquyriqtar

atqulaq	baqalaq
atpa butaqşa	baqaot
atpaqiyyar	baqbaq
aşuwatşöp	köksağiz baqbaği
aşçi badam	baqitgül
aşçitamır	balawiz şirmawiq
ayubadam	balawizağaş
ayuwbaldirğan	baldirkök
ayuwjün	baldırşöp
ayuwqwray	baljapıraq
ayuwqulaq	baljügeri
ayuwoti	balqañbaq
ayuwtaban	eñkiş balqañbaq
ayaqbas	balqarağay
älburşaq	sibir balqarağayi
äleqşöp	balpanaq
älpigül	baltük
ärektiken	balşirin
äripdäri	balşiriş
äsemgül	balşitir
äsemqalampir	baliqköz
babajapıraq	baliqot
bağirlay	barqitşöp
alasa badam	barsazan
kädimgi badam	barşingül
ledeBUWr badami	basmiya
badamşiye	batpaq qaltagüli
etjapıraq badan	batpaq majiri
uwğam badani	batpaqbaldir
aşçi baymana	buwingüldi batpaqbaldir
şalğın baymana	batpaqgül
baysamirsın	qalqan japıraqtıbatpaqgül
muksus baysati	batpaqşöp
baqajapıraq	battawiq

tişqanquyriq battawiq	botaköz
bawirqurt	botaqulaq
bawırşöp	botataban
bäyşeşek	boyawşöp
aqezw bärpi	boyawşıtırşıq
bedebas	bödeneşöp
berengül	börtejuwsan
beşjapıraqtı	börıayaq
becmüyizdi	börıburşaq
bessawsaq	börıjöke
kädingi betege	börıkgül
suw betege	börıköz
betegeboz	börıqaraqat
biyeemşek	börıtaraq
bozarşa	budırmiya
bozbuyırğın	bujırdän
bozgüljapıraq	buzawbas
bozğanaq	buydaybas
bozjuwsan	buydakendir
boziyzen	buyrajapıraq
bozköde	buyrazığır
bozkılem	buyraqulqayır
bozqarağay	buyraqılşa
bozqonaq	buyrasorañ
bozsorañ	bulanmüyız
boztıken	buldırıqotı
bozşağıl	burandajapıraq
boyqalaqay	qaraburış
borsıqjün	qızıl burış
borıqqamıs	buta tektes
jabayı borıqqamıs	tikendi buta
mädeniy borıqqamıs	şala buta
botabürgen	joñğar buta däni
botajuwsan	sulatpa butaq

butaqarağan	dopşagülder
butaqsız ösimdik	düngenşay
butaqina	ebeqañbaq
butalı ağaş	egewşöp
jartılaybutalı	egistik koriyandr
butalıq aqbasbalaw	egistik közderi
büyrekşay	ekpe siyirjoñışqa
jasıl büldirgen	ekpeburşaq
orman büldirgeni	ekpejoñışqa
bürgeşöp	ekpeşitir
bürşikti dänel	ekijildiqsimdik
bürşikti felloriyniyya	elekşöp
bizawşekpen	emenqulaq
bıtırañqı aqmamiq	emşirmawıq
bizbeldik	eñlikgül
birjildiq şöpter	erkek uwsasir
birkelki	erkekbetege
biyik laqsa	erkekbiydayıq
sebet gül	erkekgül
güljapıraqtı	erkekqamis
gülkekire	qizğilt erkekqamis
gülşeten	erkekqiriqqulaq
gülşirmawıq	erkekşöp
dala jalbızı	qum erkekşöbi
dala kekiresi	eringül
dala qırıqBUWını	eringüldiler
dala şiyesi	esekjoñışqa
dala şirmawıq	etjapıraq
dalalıq qırıqbuwın	eşkiburşaq
dänasar	eşkibüldirgen
dändıqara	eşkiqoñıraw
därilik kögildir	eşkimiyya
doñızotı	eşkiölmes
doñızöleñ	eşkisabaq

eşkisasir	eşki miyya
eşkital	jatağan sarğaldaq
jabayı jüzim	jatağanşırşa
jabayı qasqirjem	jawjapıraq
jabayıqışa	jawjumir
jabayısarımsaq	jawqazin
jabayı şomir	jawqiyyaq
jabısqaqqandığaş	jawqarin
jağastay	jawşumildiq
dala jalbızı	jawşirmawiq
jalbiztiken	jebejapıraq
jalğan bozkilem	jelaydar
jalğan buyrajapıraq	jerjañğaq
jalğan şölmasaq	jerqonaq
jalmañqulaq	jerşaşaq
jalpaq	joljelken
japıraqşitirmaği	jökeğaş
jalingül	jötelşay
kökek jalingüli	därilik jötel şay
qabıqtıjalingül	juwantamır
janargül	aqsarı juwantamır
jazdıq janargül	juqa japıraqtı kökbas
jıltır janargül	juldızgül
köktem janargüli	juldıztük
sibir janargüli	juldızşöp
tükti janargül	jumsaq balşatır
jañğaqtı lotos	jumsaqtük
japıraqteñge	jumirqiyyaq
jariqdäri	juparağaş
jasañşöp tuqımdası	juparbas
jasıl alabota	jupargül
jasıl jiydek	juparşöp
jatağan aqsora	jündiqara
jatağan	şoñayna jüreni

jilanbas İsim	itşomirt
jilanqiyyaq	itişek
jilantamır	iyistişöp
jilantil	kalcefil
jilañqışöp	kalcefob
jilqışöp	kädimgi ayuwqulaq
jipilgen tuwisi	kädimgi almurt
zaysanseksewıl	kädimgi badam
zapirangül	kädimgibawırşöp
zämbilgül	kädimgi emen
ziyagül	kädimgijumırşaq
iyliktaran	kädimgi kenedän
iymanjapıraq	kädimgi kiyikoti
iymanşöp	kädimgi kökbasgül
iymek	kädimgi kökgül
iyndigofera	kädimgi qaztaban
iyrekjapıraq	kädimgi qarağay
iytbüldirgen	kädimgi qaraqat
iytjiydek	kädimgi qulmaq
iytjüzim	kädimgi qiriqqulaq tuqimdası
sirtän iyt jüzim	kädimgimoyıl
itkendir	kädimgimiñjapıraq
itqoğa	kädimgi piste
itqonaq	kädimgi serigül
itquyriq	kädimgi tañquwray
itqusiq	kädimgi teñgejapıraq
itmurin	kädimgi üpilmälik
itoşağan	kädimgi şayquwray
itsabin	kädimgi şiyе
itsiygek	kädimgiuwtamır
ittaban	käriqiz
ittiken	kekire sebetbas
ittis	kekirebas
itşegirgül	kelinşekşöp

kendirjapıraq	küymesgül
kenepşöp	künbağıs
kesteli qozıquyriq	künbağar
kiyızkiyık	küngebağar
kiyıkotı	küreñot
iyisti kiyıkotı	kürişbas
köbenquyriq	it küşalası
közdarı	küşäla
kökbas	kirpibas
kökbasgül	qazaq laqsası
kökbaşşöp	qazjuwa
kökbiyık	qazoti
kökboyaw	qaztaban
kökbuta	qaztamaq
kökbüldırgeñ	qaztañday
kökgül	qaziqurt
kökek jalıngül	qayizğaqşöp
kökekşöp	qotır [süyeldi] qayıñ
kökemamal	qalaqay
kökjalbız	qaltagül
kökjawlıq	qanatjemis
kökjiydek	qandawir ayrawıq
kökqasqa	qandiağaş
köknär	qandigül
köksağız	qanşiye
köksultan	qañbaq sorañ
köktal	qara ajiriq
köktemgi janargül	qara buriş
kökterek	qara qaraqat
köktöbet	qaraağaş
kökşağır	qaraağaş tuqımdası
kökşegül	qaraajiriq
kökşeşek	qaraalqa
kökşolaq	qaraalma

qaraandiz	üştikendi qaramala
qarabaraq	qaramataw
qarabarqin	qaramataw twisi
qarabas	lessiyng qaramatawi
qarabas şalğın	marsel qaramatawi
qarabassöp	qarameñdwana
qoyoti qarabassöbi	qaramoynaq
sobalaq jemisti qarabassöp	egistik qaramıqşasi
qarabayalış	qarañqoy
qarabiyday	qaraot
jabayıqarabiyday	qaraöleñ
mädeniyqarabiyday	qaraörik
qarabota	qarasağan
qarabuta	qaraseksewil
qarabür	qarasora
qarabüldirgen	qarasorañ
kädingi qarağay	qarasuli
samirsin qarağay	qaratamaq
qaradän	qaratamır
qarajemis	qaraterek
işdäri qarajemisi	qaraşayır
qarajemis	qarairğay
qarajiydek	qarğaköz
nağiz qarajiydek	qarğataban
qarajuwsan	qarğatuyaq
qarakedi	qartañqulaq
qaraqat	qasqırjem
qara qaraqat	qasqırjiydek
tas qaraqat	altay qasqırjiydegi
tikendi qaraqat	qattiqara
qaraqoğır	qaşqargül
qaraqumaq	qiyğaq
qaraqumiq	qiyqulaq
qarala-tegenek	qiysiqqanat

qiyyaq	qotır rawşan
qiyyaqöleñ	qoyanburşaq
qiyyaqşa	qoyanerin
qojakendir	qoyanjut
qojaşöp	qoyanjüzgin
qozigül	qoyanjün
qoziqarin	qoyanjin
qoziquyriq	qoyanjiriq
qoziqulaq	qoyanqarta
qozioşağan	qoyanquyriq
qoyburşaq	qoyanqulaq
qoybüldirgen	qoyanoti
qoyjelek	qoyansüyek
qoyjelkek	qoyantamaq
qoyjuwa	qoyantobiq
qoyjuwsan	qoyanşöp
qoykemirgen	quwañdäri
qoyköde	qumay quwray
qoyqaraqat	qwrayjwsan
qoyqulaq	qulanquyriq
qoyqizğaldaq	qulqayır
qoyoti	qulmanbes
qoltıqgül	qulmanköde
qoltıqsabaq	qulmenek
qonaqjügeri	qulpınay
qonaqot	qumbelek
qonaqtarı	qumberiş
qoñır rawşan	qumbetege
qoñırawbas	qumbiydayıq
qoñırawgül	qumdaqşöp
qoñırbas	qumdiqboz
qosüyli misiqtaban	qumebelek
qosüyli ösimdikter	qumerke
qotır qayıñ	qumjemil

qumqarağan	qiriqBUWin
qumqiyaq	qiriqqabat
qumot	qiriqqulaq
qumsağiz	qirimoşağan
qumsälben	maydajelek
qumtari	maykene
qumşäy	mayqara
qumşöp	mayqarağay
quralaygül	mayquwray
qurtqaşaş	maytamır
qusişöp	maqсарı
qizanaq	maralotı
qizğaldaq	maraltamır
qizqarağay	masaqti qarğaşöp
qizsawmaldıq	merüwertgül
qizşöp	mikroflora
qızılburış	miyatamır
qızılqat	monokarpti
qızılquyiriq tuqımdası	mortiqboz
qızılmiya	muzsarğaldaq
qızılSORañ	müyizjapıraq
qızıltamır	müyizterisken
qızıltamır qızılşa	mükjiydek
qızıltañday	mıñjapıraq
qızıltaSPA	mıñtamır
asxana qızılşa	misıqquyiriq
qılqan selew	misıqoti
qılqandı arpa	nanjiyde
qiltanaq	nargızgül
qımızdıq däri	narqaysarlar
qinagül	narselew
qiranot	nasıbaygül
qirlişöp	naşagül
qirmizigül	oyranşöp

oraqjapıraq	sarıqıyaq
oraqjemis	sarımiya
oramjapıraq	sarısozañ
orman aqşayıri	sarırawşan
orman jañğaq twisi	sarısağan
orman büldirgeni	sarısadaq
orman sıyırjoñısqası	sarısasir
orman qaztamağı	sarıtal
otsabin	sarıtuñğııq
ögeybuta	sarıtütik
ögeyşöp	sarıtiken
ögizköz	sarışatir
ögiztil	sarışöp
öleñşöp	sarışolaq
piyyazgül	sasıqbaldırğan
piyyazşöp	sasıqjuwa
rayxangül	sasıqkekire
rawşangül	sasıquwray
sabinkök	sasıqşitir
sabintamır	sasırşöp
sazdaqşöp	sawmaldıq
salawbas	kädimgi sawmaldıq
sañırawqulaq	qız sawmaldıq
sarağaş	müyızdı sawmaldıq
saraljin	sawırarşa
sarsazan	sawırşöp
sarsolma	ekpe säbız
sarıbas	jabayı säbız
sarıbaşşa	säbızşöp
sarıgül	jartas säbızşöbı
sarıküyik	sälemşöp
sarıqalwen	joñğar sälemşöbı
sarıqaraqat	säwlegül
sarıqına	joñğar säwlegülı

boz selew	afrika tarısı
semserşöp	tasbede İsim
sepkılgül	tasbuyırğın
sepsequwır	tasbüldirgen
sıyırısılekey	tasjarğan
sıyyakök	tasjuwa
suwbede	taskekire
suwjañgaq	taspa
suwjelek	taspaboz
suwjiydek	taspañoñşqa
swjuldız	taspatari
suwotı	tasşöp
suwpiyyaz	tawjuwa
suwsarğaldaq	tawquwray
sur zıǵır	tawpiste
surşöp	tawsarımsaq
süyekti aqquway	täjigül
süyeljazar	täjiqoraz
süyelşöp	täwipdäri
süymentamır	täwirmiya
sütquway	biyik tegewringül
sütqulaq	tekesaqal
sıldırşöp	teketarlıq
sırkeğaş	temekişöp
taytuyaq	temirtiken
talquway	temirşalañ
tamırdäri	teñgebas
tamırjwa	teñgejapıraq
tamırmük	teñiz piyazi
tamırtüynek	tobilğitüs
tamırtük	toğizqiltan
tañquway	toqtibalaq
tarqboz	tolğaqsöp
tarğıl juwa	tomarboyaw

tomardäri	tikenjapıraq
tomarjuwsan	tikendi qara örik
torğayoti	tıkendı rawşan
torjüzgen	tıkendı tawmasaq
torsildaq eşki miyya	tikenşöp
toşala	tilqıyar
tuzburşaq	tilikjapıraq
tüyebede	tilikqulaq
tüyeburşaq	uwbaldırğan
tüyebüldirgen	uwbidaiyiq
tüyejantaq	wgüljapıraq
tüyejañğaq	uwkekire
tüyejapıraq	uwqorğasin
tüyeqañbaq	uwqwray
tüyequyriq	uwlı ösımdıktır bitkiler
tüyetaban	uwsarğaldaq
tüyetabandar tuqımdası	uwtamır
tüyeoşağan	uwşirmawıq
tüyesorañ	ulpabas
tüyesüyek	uşqat
tüyesiñir	üybiydayıq
tüyetiken	bıtırañqıüybiydayıq
tüyeşirmawıq	esirtpe üybiydayıq
tüyeşeten	ülken andiz
tüymebas	üpilmälik
tüymedaği	üşqat
tüymedaq	üşqiltan
tüymeşeten	üşüyli
tüyeköleñ	fızalis jañğağı
tüynektaran	şayquwray
tüynekşöp	şayşöp
tırbıq qarağay	aşıq şanışqaq
tırbıqqılşa	şatıraq
tikenbas	şaştıqiz

şayanot	şüyginşöp
şoqsarı	şüykebas
şoqşüyke	şibin juti
şolpantaraq	şibinjegi
şoşqatiken	şiqşılaq
şöl biydayıq	şiqşıldaq
şölqiyyaq	şiraljinjwsan
şölqoñırbas	şirmawiqgöl
şömişgül	şirşaşöp
şöñgebas	biyik şıtıraq
şöñkebas	evropaliq şıtıraq
şöpjiyyar	sur şıtırşa
şöreşöp	irgeşöp
şubarşöp	

2. 1. 2. Tarihî Türk Lehçelerindeki Birleşik Bitki Adları

abı kızı	ala pakla	bozbağırnan
ağşayık	allik taması	bozik kenger
acamlar alması	arap taşağı	bulutiüzüm
acı ayıt	arapbuturağı	bunbulalması
akarista	ardıçkılığı	burmalı marıl
akberdi	arebkozu	burutdimnidi
akbıtırak	anaç tikenı	büktudu
akganak	anapa pağlısı	cıngendikenı
akgernaz	aşürabuğday	çangalfasilesi
ä kbä z	at memegi	çöti tiken
akğlık	at memesi	bä d-reng
akgut	atpaklası	dan burnu
akleyvaz	ayumamuğu	datlıbilem
akmeri	barabarmak	dogrukara
akşekeri	beyolu	dul karı kömleği
ala ayaş	bıçırgan otu	garağan
alakakaç	binbal	garanfül
ala kangalı	bozalkat	gılıgılı

gırhgünnüyh	keh berg	siğir gözü
gül-nā r	keşi boynuzı	suwar ızozı
güyegü ot	kılkıdı	şam ağaçı
güyegü otı	kılkuya	şam ağaşı
fülfül	kıolan kıuyruğ 1	tan tarı
ılg ın	kıonak tarığ	tawęaç uydası
1 ığ aç	kuş etmegi	toķuz ton
yi yığaç	kün çiçeği	toy otı
1 tarığ	kun kulağ 1	tuluğmantarı
ıpar yavşan	kırdemana	ümmü gılān
ilan otı	kıurtuman	yabüldürek
imirt söğüt	kıurt bağ rı	yabulduruķ
isti ot	kıurt kıulağ 1	yaşlu tirek
ķaka tau	ķuş dili	yoksul urgani
ķara yığaç	ķuş üzimi	yi yığaç
kargak tarmakı	ķuzı kıulağı	yılan otı
ķanķ ürüyyün	ķabbetü'l-ķazrā	
ķaz ayagi	sarığ turma	

2. 1. 3. Türkiye Türkçesindeki Birleşik Bitki Adları

apa başı	eger sarsağı	matu lung
aķ baş	it burnu	sarı erik
akķaaęaç	itburnu	yel otu
akkök	it üzümi	acem çiçeği
āman ķara	kara ayrık	acı ağaç
at kıulağ 1	karaca ot	acı düğlek
ayu kulagi	koku ağacı	acı ekşi
güyeğü otu	kova dikeni	acıkabalak
ķenıştürük	kova sazı	acı kara
ķetin kıoz	koyun gözü	acı kokan
durak otu	kuluņç otu	acı koruk
em otu	köknar	
epem gümeçi	oğlan otu	

acı kulak	akbaldır	ak gül
acıyavşan	akbaş	akkadına
acıyonca	akbaşak	akkanat
adam otu	akbaşlı	akkavak
ada soğanı	akbörülce	akkayşak
adıyaman	akbuğday	akkız
ağaç göğsü	akbulama	akkozak
ağı düğü	akbulgar	akköse
ağaç üzümü	akbülgül	akkulak
ağda çiçeği	akca ağaç	akkulut
ağdalak	akca armut	aklahna üzümü
ağdırmıt	akca kavak	akmandır
ağsüntere	akçabudak	akova
ağu otu	akça buğday	akpancar
ağustos alması	akça elma	akparlak
ağ yemşen	akça kesme	akpusa
ağ yonca	akçalıbasan	aksısam
ağbun otu	akça mercimek	aksırke
ağgabak	akçarados	aksulu
ahırotu	akçavdar	aksünter
akalıç	akçayazlık	aktahal
ak arpa	akdarı	ak tavuk
akasma	akdene	aktop
akbaba	ak dut	ak üzüm
akbacak	akgevrek	akyavşan
akbadılcan	ak gök	akyazlık
ak bakla	akguyruk	akzahran

alabacak	alidede	arap daşağı
alabaş	alim erik	arapşalgamı
ala böğrölce	alim üzümü	arcı ağaç
ala börölce	ali yonca	ardıç burucu
alaca bakla	allahekmeği	ari çiçeği
alaca gök	allıballı	arıgötü
alaca ot	almacıkotu	arıgülü
alaca üzüm	almaerdiren	arıotu
alagöbek	almayaprağı	arıpürü
alagöz	almümmük	arisaman
alakavun otu	aloğlu	arpaarmudu
alakoruk	alpehlivan	arpaelması
alamelek	altıkenal	arşmüzüm
alaoğlak	altıkıran	askerborusu
ala pancar	altı kıran arpa	askergülü
alapo	altıköşearpa	askıdüleği
alasit üzümü	altınbaş	asma üzümü
alasulu	altın otu	aşeriği
alatavşan üzümü	altıparmak	aşıaşı
alatura	alvar eriği	aşıkara
alaz armudu	alyanak	aşıkaraköy
alaz armut	al yonca	aşıkara
albadılcan	anababa kokusu	ateş buğdayı
albalı	anakara üzümü	atkulak
algemre	analı kızlı	at yoncası
alıbeğ buğdayı	aptalbaklası	avbuğday
alıçehre	aptal otu	avuçiçeği

ay alması	bal çiçeği	beybeğendi
aydınbuğday	baldırıkız	beyböreği
aydıngöz	balgam elması	bıldırcınbudu
aygır incir	balık gıran	biraşotu
ayıasmaı	balımışik	bicibici
ayı baldıranı	balkadın	bidekağacı
ayıboğan	ballıbaba	bilon otu
ayı çiğdemi	ballıboynuz	bodurmahmut
ayı elması	ballıkara	boduroğlu
ayı eriği	balmaüzüm	bodur ot
ayı findığı	baltabatak	boğa tikenı
ayıfıstığı	bal üzümü	boğaz alan
ayıgülü	bandırmakabı	bohçaçiçeği
ayıköşk	bandırmaüzümü	boncuk otu
ayıotu	bardacıkeriği	borağacı
ayışalgamı	bartınyaotu	boranıelması
ayva başı	başlıot	borcabahar
baba inciri	belbağlıyan	bortumüzümü
bağa yaprağı	bembenlik	boşçaotu
bakıldakotu	benekliköse	bostan otu
bakır bağcığı	benli belerce	bostanborusu
baklasoğan	benliüzümü	bostan güzeli
balarmudu	bertıkotu	bostanotu
balbal	beslekkaçiran	boşnakeriği
balbardağı	beşparmak	boyaotu
balbardak	beyazdikencik üzümü	boyapürü
balçıkhurması		boynuburuk

boynubükük	cazugülü	çamüzümü
bozarmut	cehennemzanbağ	çanak çatlatan
bozborukotu	1	çardımçanak
bozdoğan	ceniksovanı	çeçikkulağı
armudu	cennetotu	çekümçileği
bozelma	cerik ağacı	çibişi
börek mantarı	ceylan çiçeği	çıkırıktekeri
börekotu	cıngıravuelması	çıra üzümü
börtliyendikeni	cırtlakotu	çıtçıtanağacı
buğdaycikotu	cırtlaksakızı	çitnak kara
buğdayçiçeği	ciciküzümü	çiçeklahanası
buğdaylıkotu	cimcikdikeni	çılbirotu
buhurotu	cincifeüzümü	çılpancar
bulak otu	cingilkadife	çiniçitlık
bulgarsıktı	cittelikeçi	çiriş otu
bulutüzümü	cücebağırsağı	çitilikavun
burnukızıl	cücüldarı	çoban çırası
bursabuğdayı	cül üzümü	çoban çökerten
buvursakızı	çağmanotu	çoban ekmeği
buz karpuzu	çakıldikeni	çoban elması
büküzümü	çakırca dikeni	çoban kalgıdan
bülbülyuvası	çakmurbuğday	çobankösteği
bülçüklüsovan	çalıbasan	çoban takkesi
cadı şimşiri	çalıbasmaz	çocuk nefesi
cafaçiçeği	çal kirazı	çöl turpu
cankesme	çaltıdikeni	çömçöm
canotu	çam buğdayı	çöpiçi

çulluoğlu	delibadılcan	dibikara
dağarmudu	delibiber	dibi kıllı
dağbaklası	delibuğday	dikenagaçacı
dağçayı	delierik	dikenlimısır
dağgülü	delikara	dikenucu
dağsabunu	delikiraz	dilberdudağı
dağüzümü	deliot	dilberdudak
dalbastı	deli otu	dilberkirpiği
dal limonu	delitütün	dilburan
damar otu	demirbozan	dildamak
dam koruğu	demir otu	dildoku
danabaklasi	demiryonca	diliçıkık
danadaşak	deniz otu	dilkanatan
danagöz	deperotu	dilkiboğan
danagözü	deredaban	dingdingkara
danamemesi	dere kabalağı	dişlekdarı
daraklikotu	destebasan	dolaşıkot
darıcan otu	destebozan	dolu börülcesi
darımısırı	desteçürüten	dombayeriği
daşlicaarmut	deveboynu	domuzağırşağı
davunotu	devecibardağı	domuzbıtırağı
davut yaprağı	deveçökerten	domuzdikeni
dedemsakalı	devedışı	domuzeriği
dedesakalı	devegözü	domuzkuyruğu
değirmenarmudu	devegülü	domuzlahanası
değirmenciüzüm	devetopalağı	domuzpotulağı
ü	deveturpu	dövenotu

döymeç otu	elmaçalısı	eşekturpu
dumanotu	emirsultan	eşek yağı
durçalak	emzikotu	etelması
dutaelma	endirekağacı	ettenieriği
düğmeliot	enek memesi	etüzümü
düğün otu	engili buğday	evcikıran
düğün yaprağı	ereğilotu	eyilcanotu
dülekkazı	erenlerçiçeği	eyşi gece
düzgülü	erganüzümü	fenerit üzümü
ebecikotu	ergenkirez	fesliğan üzümü
ebegümeci	ergenperçemi	fındıkbiber
ebekulağı	erkeküzüm	firfil ağacı
ebembulguru	eşek baklası	firek biberi
ebemekmeği	eşekcuğa	frenkelması
ebemekşisi	eşekçitlığı	firenkpahıcanı
eci bücü	eşek dikenı	gadınbarmak
efek otu	eşek elması	gadınbudu
eğriyavşan	eşek eriği	garafatma
ekşikara	eşekhelveası	garagavuk
ekşiot	eşekinciri	garahülü
elâgöz	eşekkalkanı	garalâle
eldaşüzümü	eşekkangalı	garankulpu
elduran	eşekkengeri	garaot
eldüren	eşekkömürdeği	garayağı
elibayır	eşekközlemesi	garğaburnu
elik yoncası	eşekmemesi	garğakavunu
elkurtaran	eşektırnağı	gazotu

gece gündüz çiçeği	göğ baldırcan	gülgülüm
gece sefa gündüz cefa	göğemerigi	gülnasır
gelemirbuğdayı	göğ erik	gülnazik
gelinarmudu	göğündürmelâles i	gülüküzüm
gelincik mancarı	gökala buğday	gülüzüm
gelinelması	gökbakla	gülyağı
gelingüldüren	gökbörülce	gündöndü
gelingüveyielma sı	gökçe ağaç	güngülü
gelinmumu	gökdedem	güylekcevizi
gelinparmağı	gökgız	güzarmudu
gelintırnağı	göksulu	güzdede
gelinyanağı	göl kestanesi	güzeloğlan
gelinyemişi	gömeçeriği	güzgülü
geyik göbeği	gönükavun	güzlükbuğday
geyiksırtı	gönüldolabı	hacıbalbal
gıcıkhardalı	götlekormanı	halıdokuyan çiçeği
gıldikliyonca	gövercingöksü	halsaçağı
gılıfceviz	gövercintopuğu	halıs otu
gıralağacı	guguklâlesi	hamıtatlı
gızlar yağlığı	gulibacağı	hamurkesen
gocadarı	gübür kaldıran	hamzankökü
godilelması	gülarımuğu	hanımağzı
golpezüğü	gülbeşeker	hanımkirpiği
govansakızı	gülburcu tikenı	hanımyaması
göbekelması	gülburnu	hapkesen
	gülgülü	haptutan

hasbaldırcan	incenıyar	kandil otu
hasretçiçeği	inekbiciği	kangal dikenı
hatunmemesi	inekemceği	kanlıpınar
havaotu	inekmemesi	kantar aşlama
havıt otu	irikara	kantartopu
haylankabağı	itboruğu	kantorbası
helepşalgamı	itburnu	kanyaşı
hezertere	iteriği	kaplanboğan
hıyarlama	itgölü	kaplan postu
hicaz buğdayı	itinciri	kaplıngabakeleği
hocalaryemişi	itnanesi	karaağır
hodayıarmudu	itsarımsağı	karabacak
holisotu	itsoğanı	kara badacık
horasan inciri	itüzümü	karabaldırcan
horaz ibiği	kabaağaç	karabaş
hor elması	kabakarmudu	karabaşak
horozbudağı	kabarcıkotu	karaboğaz
horozgözü	kadıbaşı	karabulgar
horozkursağı	kadıbaştiken	karaburcu
horozyüreği	kadıngöbeği	karabüzgül
hoşkuran	kadınparmağı	karaçalı
hoşvaran	kafesotu	karagevrek
hoşveren	kallegezen	karagölbuğdayı
hummaotu	kallekabak	karagöz
hurma üzümü	kambakbuğday	karagülle
ırnıkordoş	kanağacı	karahülün
iletir sakızı	kandamlası	karakabuk

karakat	karcık üzümü	kazankarası
karakavuk	kargabardağı	kazıkyemiş
karakayın	karaburun	keçi biciği
karakazancık	karga büken	keçiemceği
karakılçık	kargasabunu	keçi kirazı
karakıllı	kargasoğanı	keçiırnağı
karakovuk	kargayürek	kedidudu
karakulak	kargayüreği	kedigözü
karakurut	kargıdalı	kedikması
karamanca	karıgezdiren	kedikulağı
karamancar	karıngeveni	kedikuyruğu
karamarı	karıyaşı	keditırnağı
kamoru	karnıkara	keklikganağı
karanfilbaştütün	karpuz armudu	keklikotu
karanfilelması	karulaotu	kelbaş
karaoğlan	katağaç	kelçiçeği
karaoğlan	katıkara	kelemliotu
karaot	katırgulağı	kelerkuyruğu
karaparmak	katırtırnağı	kelkaş
karasergi	kavak elması	kelkız çiçeği
karasuluk	kaya koruğu	kelleliot
karışabla	kayüzümü	keltat
karatavuk	kayayağı	kendibiten
karatikız	kaygana çiçeği	keneağacı
karatombalak	kayındili	kenebörülcesi
karayaprak	kayısoğan	keneotu
karayonca	kayışkiran	keşirlik otu

keşişyemezarmu du	kızılbacak	koyundibi
ketengömleği	kızılburun	koyungözü
ketengöynek	kızılçırık	koyun kıran
kılıçarpa	kızıldip	koyunmantarı
kılıç otu	kızıleğlim	kozak üzümü
kılkuyruk	kızıl lenik	köçet elması
kıllıkozak	kızıl gözdiken	kökçiçeği
kınalıparmak	kızıl gücük	kökelma
kıngıra otu	kızılışgildi	köledoyuran
kırçkırçotu	kızıl ot	kömürcü şıkığı
kırkboğum	kızıyanagı	kömürtut
kırkbudak	kilimucu	kömüşciciği
kırk günlük	kirazarmudu	köpekcevizi
kırkkanat	kirtik kiraz	köpekgülü
kırkmakamış	kocabakla	köpeklolosı
kırmızı bacaklı	kocabaş	köpekmantarı
kırmızı gevrek	koca buğday	köpekmemesi
kırtkirt	kocadepen	köpekmenekşesi
kıscamahmut	koğuş ağacı	köpeküzümü
kıscakmahmut	kokar ağaç	köpük elması
kışgözü	kokarganak	körtiken
kıvrakbuğday	kokarot	kösebuğday
kıvrakdarı	kokarzade	kösebuğdayı
kıyıkeması	kokceviz	köse otu
kızhanım	kokonebuğday	köse sefer
kızılbacak	kokulu narpis	kösetahlı
	komşugezen	köyağı

köygöçüren	kuzgunotu	mayısçiçeği
kudfasulye	kuzubaşı	mayıs dikenı
kumarmudu	kuzuböpreği	mekrikarmudu
kumdarı	kuzudılı	melendere
kumeriği	kuzugöbeği	ayvası
kumpirüzümü	kuzukemirdi	mencekibuğday
kunduz buğday	kuzukulağı	mendilimelek
kurbağa gözü	küllükara	mercanüzümü
kurtkulağı	küpdüşen	meşeçiçeği
kuruşakşak	küpkıran	mığırıkarmudu
kurutakırdak	kütükütü kiraz	mıhtepesi
kuşagzı	leylekayağı	mısmılağacı
kuşayağı	leylekburnu	miskicearmut
kuş böyreği	limoneması	miskiçelması
kuşbudak	limonnanesi	mislibuğday
kuşçırılığı	livikeriği	morca süpürge
kuşekmeği	loparmudu	mut üzümü
kuşfesleği	mağzinelması	nanedalı
kuşgözü	mahrabaşı	nar armudu
kuşkardimesi	malkadın	nar gülü
kuş kirazı	maltepe	nazikelması
kuşkuşotu	mandadili	ninemelması
kuşnarı	mandaeriği	norzeriği
kuş otu	maralotu	nuzlaotu
kuşübüğü	masusaelması	oğlakkarası
kuşyürek	maya çiçeği	oğlanelması
kuzgunarmudu	mayaotu	oğlanotu

oğunduruk	peygamber	sarıkoğuk
orakeriği	üzümü	sarıkök
ormangüzeli	pırpılkavak	sarımantı
osuruk ağacı	pire otu	sarı ot
osuruk çiçeği	poruklukçalısı	sarıoturak
oteriği	potuotu	fasulye
otkökü	poyotu	sarıparmak
oturak fasulyesi	pürpürümmantar 1	sarıpatlıcan
öğrekotu	pürüpürü	sarısabır
öksüzoğlan	sabun çiçeği	sarıtoppas
öksüzoğlançiğde mi	sağırkulak	sarıyazlık
öküz baklası	sakalçürüten	sarıyemiş
öküzgöbeği	sakalıslayan	sarızağar
öküzgötü	sakızotu	serçeotu
öküzgözü	sakızözü	sergiüzümü
öküzkütüğü	sancakotu	serpenekıran
ölüsoğanı	sancıçubuğu	sıçan dikenı
öveyikbuğdayı	sapankıran otu	sığırbaldıranı
pamuklıyanotu	sapısarı	sığırgözü
paryavşanı	sapıuzun	sığırkuyruğu
paşabeğendi	saplıcatinton	sığırsoğanı
patpat otu	sarıağu	sığırtikeni
pazıbaşı	sarıbaş	sıksarı
peçelması	sarıbuzğulu	sıtma otu
peygamberarпасı	sarıcaerik	sıyırmadikeni
peygamberbuğda yı	sarıhıdırelması	sıyırmapakla
	sarıhızırelması	silindirçiçeği

soğanufağı	şeytankulağı	terskulak
soğanuşağı	şeytanpatlıcanı	tırtlıeşki
soğlaçbuğdayı	şomaloparmudu	titiregizim
somrukotu	tarakdikenı	tokaloğlu
sugözüotu	tarakotu	tokbuğday
sultanküpesi	taşlıoğlu	tokmaküzüm
suluca armut	buğdayı	tongarelması
sulucagümbet	tatarbaşı	topbaş
suluyoncası	tatlhelması	topbaşüzümü
suluzırtlak	tatlıgöbek	toppancar
su nanesi	tavşanbaşı	topuklutiken
susakkabağı	tavşançakıldağı	tosbağaotu
suteresi	tavşan elması	tosunburnu
suyarpuzu	tavşanfasulyesi	tozağacı
süğütl elması	tavşanmeyvesi	tulukarmudu
sülügotu	tavşantopuğu	turnadili
süs biberi	tavukotu	turşkiraz
süslühanım	tekelpancarı	turunçotu
çiçeği	tekerelması	tütünübulkarı
sütlübiyan	tekesakalı	tüylübaba
şalgam armudu	telgömlek	tüylübarak
şamakıtut	telot	tüylüceyumru
şamıtud	tel pancarı	tüylütapan
şamrazakısı	temre otu	tüylütombak
şamüzümü	temrekil otu	tüylütombalak
şatırarpa	teperotu	tüylütoparlak
şehmelikotu	tergömlek	ulamayonca

urkiyeçiçeği	yalangoz	yerküpelisi
uzunalma	yalotu	yermeseri
uzunsap	yamaneyisi	yerotu
ülkerçiçeği	yanikara	yersakızı
ülkerüzümü	yanıkızıl	yeryaran
ürkegen otu	yarkökü	yeryumurtası
üzümcüeriği	yavrubaş	yılanbaklası
üzümeriği	yayarmudu	yılanbıçağı
üzümerik	yaylagüzeli	yılanburçağı
üzüm böyrülce	yayohu	yılandüğü
üzümotu	yazılıncir	yılan çiçeği
valayarmudu	yazıpancarı	yılandüğü
vezirsalkımı	yazkışgövdesi	yılanotu
vıııvııı	yedideli	yılanpancarı
yabanağacı	yegenaşısı	yıldızkökü
yabanbacı	yelkovan otu	yoksulbuğday
yabandarısı	yellım kara	yonuz eriği
yabanikimyon	yelmeşük otu	yumrukara
yabanipancar	yenidünya	yumurtamantarı
yabansoğanı	yerdutu	yünotu
yağardıç	yerebakan	yüsüfendi
yağlaç	yerebatan	zerdeliaşması
yağlıdürülü	yeregeçen	zeytinüzümü
yağlısırgan	yerekaçan	zingirdakotu
yağlımancar	yerelması	zomzomeriği
yalancıkeçi	yergöbeği	

2. 1. 3. Kazak Türkçesindeki İki Sözcükten Oluşan Bitki Adları

aq alabota	eñkiş balqañbaq
aq borıq	sibir balqarağayı
aq jelimsabaq	batpaq qaltagüli
aq swotı	batpaq majiri
aqbas bede	buwıngüldi batpaqbaldır
aqbas kapusta	tışqanquyırıq battawıq
aqbas kapusta	aqezw bärpi
aqbas qırıqqabat	jabayı borıqqamıs
aqbas selew	mädeniy borıqqamıs
kädimgi aqmiyya	qaraburış
jatağan aqsora	qızıl burış
usaqjapıraqtı aqsora	buta tektes
aqşil sepkilgül	tikendi buta
apiyın köknär	şala buta
balğın arşa	sulatpa butaq
däri arşa	butalı ağaş
as qızılşası	jartılaybutalı
asqabaq tuqımdası	butalıq aqbasbalaw
aspa tamır	jasıl büldirgen
altay astrasi	orman büldirgeni
atbas talşın	bürşikti dänel
atpa butaqşa	bürşikti felloriyniyya
aşçi badam	bitırañqı aqmamiq
alasa badam	birjildiq şöpter
kädimgi badam	dala jalbızı
ledeBUWr badamı	dala kekiresi
etjapıraq badan	dala qırıqBUWını
uwğam badanı	dala şiyesi
aşçi baymana	dala şırmawıq
şalğın baymana	dalalıq qırıqbuwın
muksus baysatı	därilik kögildir
köksağız baqbağı	kädimgi ayuwqulaq
balawız şırmawıq	kädimgi almurt

kädimgi badam	qara qaraqat
kädingibawırşöp	qarabas şalğın
kädimgi emen	qoyoti qarabassöbi
kädingijumırşaq	kädimgi qarağay
kädimgi kenedän	samirsin qarağay
kädimgi kiyikoti	işdäri qarajemisi
kädimgi kökbasgül	nağız qarajiydek
kädimgi kökgül	tas qaraqat
kädimgi qaztaban	tikendi qaraqat
kädimgi qarağay	üştikendi qaramala
kädimgi qaraqat	lessiyng qaramatawi
kädimgi qulmaq	marsel qaramatawi
kädingimoyıl	egistik qaramıqşasi
kädingimıñjapıraq	altay qasqırjiydegi
kädimgi piste	qoñır rawşan
kädimgi serigül	qosüyli misiqtaban
kädimgi tañquwray	qosüyli ösimdikter
kädimgi teñgejapıraq	qotır qayıñ
kädimgi üpilmälik	qotır rawşan
kädimgi şayquwray	qumay quwray
kädimgi şıye	qulqayırlar tuqımdası
kädingiuwtamır	qızıltamırqızılşa
kekire sebetbas	asxana qızılşa
kesteli qoziqyriq	qılqan selew
iyisti kiyikotı	qılqandı arpa
orman aqşayıri	qımızdıq däri
orman büldirgeni	egistik koriyandr
orman sıyırjoñışqası	egistik közderi
orman qaztamağı	ekpe siyirjoñışqa
qazaq laqsasi	erkek uwsasir
qandawır ayrawıq	qizğilt erkekqamis
qañbaq sorañ	qum erkekşöbi
qara ajiriq	fizalis jañğağı
qara buriş	iymek şöñge bas

jabayı jüzim	masaqtı qarğaşöp
jabayı qasqırjem	kädimgi sawmaldıq
jabayıqışa	qız sawmaldıq
jabayısarımsaq	müyızdı sawmaldıq
jabayı şomir	ekpe säbız
jabısqaqqandığaş	jabayı säbız
dala jalbızı	jartas säbızşöbı
jalğan bozkilem	joñğar sälemşöbı
jalğan buyrajapıraq	joñğar säwlegülü
jalğan şölmasaq	boz selew
japıraq şitirmağı	aşıq şanışqaq
kökek jalıngülü	şoqparbas plaun
qabıqtıjalıngül	şöl biydayıq
jazdıq janargül	şibin juti
jıltır janargül	biyik şıtıraq
köktem janargüli	evropalıq şıtıraq
sibir janargüli	sur şıtırşa
tükti janargül	tarğıl juwa
jañğaqtı lotos	afrika tarısı
jasañşöp tuqımdası	biyik tegewringül
jasıl alabota	teñiz piyazi
jasıl jiydek	tırbıq qarağay
jatağan aqsora	tırbıqqılşa
jatağan eşki miyya	tikendi rawşan
jatağan sarğaldaq	tikendi tawmasaq
därilik jötel şay	bıtırañqıüybiydayıq
aqsarı juwantamır	esirtpe üybiydayıq
şoñayna jüreni	ülken andiz
jipilgen tuwisi	

2.1.4. Türkiye Türkçesindeki İki Sözcükten Oluşan Bitki Adları

abı kızı	acem çiçeği
acamlar alması	acı ağaç

acı ayıt	akça mercimek
acı düğlek	ak dut
acı ekşi	ak gül
acı kara	aklahna üzümü
acı kokan	ak tavuk
acı koruk	ak üzüm
acı kulak	ala ayaş
acıyavşan	ala böğrölce
acıyonca	ala börölce
adam otu	alaca bakla
ada soğanı	alaca gök
ağaç göğsü	alaca ot
ağı düğü	alaca üzüm
ağaç üzümü	ala kangalı
ağda çiçeği	ala pakla
ağu otu	ala pancar
ağustos alması	alasıit üzümü
ağ yemşen	alaz armudu
ağ yonca	alaz armut
ak arpa	alim erik
ak bakla	alim üzümü
akca ağaç	ali yonca
akca armut	almacıkotu
akca kavak	almaerdiren
akça buğday	almayaprağı
akça elma	altıkenal
akça kesme	altıkıran

altın otu	askıdüleği
altıparmak	asma üzümü
alvar eriği	aşıkaraköy
al yonca	ateş buğdayı
anaç tikenı	at memegi
analı kızlı	at memesi
aptalbaklası	atpaklası
aptal otu	at yoncası
arapbuturağı	avbuğday
arap daşığı	avuçiçeğı
arapşalgamı	ay alması
arap taşığı	aydımbuğday
arcı ağaç	aydıngöz
ardıç burucu	aygır incir
ardıçkılığı	ayıasmaı
arebkozu	ayı baldıranı
arı çiçeğı	ayı çiğdemi
arığötü	ayı elması
arıgülü	ayı eriğı
arıotu	ayı fındığı
arıpürü	ayıfıstığı
arısaman	ayıgülü
arpaarmudu	ayıköşk
arpaelması	ayıotu
arşinüzüm	ayışalgamı
askerborusu	ayumamuğı
askergülü	ayva başı

baba inciri	boğa tikenî
bağa yaprağı	boğaz alan
bakıldakotu	bohçaçiçeği
bakır bağcığı	boncuk otu
baklasoğan	borağacı
balarmudu	boranelması
balçikhurması	bortümüzüümü
bal çiçeği	boşcaotu
balgam elması	bostan otu
balık gıran	bostanborusu
balmaüzüm	bostan güzeli
bal üzümü	bostanotu
bandırmakabı	boşnakeriği
bandırmaüzümü	boyaotu
barabarmak	bozarmut
bardacıkeriği	bozelma
bartınyaotu	börek mantarı
başlıot	börtliyendikeni
benli belerce	buğdaycıkotu
benliüzümü	buğdayçiçeği
bertıkotu	buğdaylıkotu
beslekkacıran	buhurotu
bıcırğan otu	bulak otu
birşotu	bulutiüzüm
bidekağacı	bulutüzümü
bilon otu	bunbulalması
bodur ot	burmalı marıl

bursabuğdayı	cücüldarı
burutdimnidi	cül üzümü
buvursakızı	çağmanotu
buz karpuzu	çakıldikeni
büktudu	çakırca dikeni
büküzümü	çakmurbuğday
bülçüklüsovan	çal kirazı
cadı şimşiri	çaltıdikeni
cafaçiçeği	çam buğdayı
cankesme	çamüzümü
canotu	çanak çatlatan
cazugülü	çangalfasilesi
cehennemzanbağı	çardımçanak
ceniksovanı	çeçikkulağı
cennetotu	çekümçileği
cerik ağacı	çibişi
ceylan çiçeği	çıkırıktekeri
cıngırvuelması	çıra üzümü
cırtlakotu	çıtnak kara
cırtlaksakızı	çiçeklahanası
ciciküzümü	çılbirotu
cimcikdikeni	çılpancar
cincifeüzümü	çiniçitlik
cıngendikeni	çiriş otu
cingilkadife	çitilikavun
cittelikeçi	çoban çırası
cücebağırсаğı	çoban çökerten

çoban ekmeği	değirmenciüzümü
çoban elması	deli otu
çoban kalgıdan	demir otu
çobankösteği	deniz otu
çoban takkesi	deperotu
çocuk nefesi	dere kabalağı
çöl turpu	destebasan
çöpiçi	dibi kıllı
çöti tiken	dikenağacı
dağarmudu	dikenlimısır
dağüzümü	dişlekdarı
dal limonu	dolaşıkot
damar otu	dolu börülcesi
dam kuruğu	dombayeriği
danabaklası	dövenotu
danadaşak	döymeç otu
danagöz	dutaelma
danagözü	düğün otu
danamemesi	düğün yaprağı
daraklıkotu	ebecikotu
darıcan otu	ebemekmeği
darımısırı	eci bücü
daşlıcaarmut	efek otu
datlıbilem	eğriyavşan
davunotu	ekşiot
davut yaprağı	eldaşüzümü
değirmenarmudu	elik yoncası

elkurtaran	ettenieriği
elmaçalısı	etüzümü
emzikotu	eyilcanotu
endirekağacı	eyşi gece
enek memesi	fenerit üzümü
engili buğday	fesliğan üzümü
ereğilotu	fındıkbiber
erenlerçiçeği	firfil ağacı
erganüzümü	firek biberi
ergenperçemi	frenkelması
erkeküzüm	firenkpatlıcanı
eşek baklası	gadinbarmak
eşekcuğa	gadinbudu
eşekçitliği	garafatma
eşek dikenini	garankulpu
eşek elması	garaot
eşek eriği	garğakavunu
eşekhelvası	gelemirbuğdayı
eşekinciri	gelincik mancarı
eşekkalkanı	gelingüveyielması
eşekkangalı	geyik göbeği
eşekkengeri	gıcıkhardalı
eşekkömürdeği	gıldikliyonca
eşekközlemesi	gılıfceviz
eşekmemesi	giligili
eşek yağırır	gıralağacı
etelması	gızlar yağlığı

godilelması	hamzankökü
govansakızı	hasretçiçeği
göbekelması	havıt otu
göğ baldırcan	haylankabağı
göğemerigi	helepşalgamı
göğ erik	hicaz buğdayı
göğündürmelâlesi	hocalaryemişi
gökbakla	hodayıarmudu
gökbörülce	holisotu
gökçe ağaç	horasan inciri
göl kestanesi	horaz ibiği
gönükavun	hor elması
götlekormanı	hummaotu
gövercingöksü	hurma üzümü
gövercintopuğu	ımkacı
guguklâlesi	ırnıkgordoş
gulibacağı	iletir sakızı
gübür kaldıran	inekemceği
gülarmudu	inekmemesi
gülüküzüm	kambakbuğday
gülüzüm	kanağacı
güylekcevizi	kandil otu
güzarmudu	kangal dikenini
güzlükbuğday	kantar aşlama
halıs otu	kaplan postu
hamıtatlı	kaplıngabakeleği
hamurkesen	kara badacık

karadiken	kingıra otu
karaerik	kırkbudak
karamancar	kırk günlük
karanfilelması	kırkmakamış
karaot	kırmızı bacaklı
karayaprak	kırmızı gevrek
karayonca	kırtkırt
karcık üzümü	kıvrakbuğday
karga büken	kıvrakdarı
karpuz armudu	kıyıkelması
kavak elması	kilimucu
kaya koruğu	kirazarmudu
kaygana çiçeği	kirtik kiraz
kayısoğan	kocabakla
kazıkyemiş	koca buğday
keçi biciği	koğuş ağacı
keçiemceği	kokar ağaç
keçi kirazı	kokarot
keklikotu	kokonebuğday
kelemliotu	kokulu narpis
kelerkuyruğu	koyun kıran
kendibiten	koyunmantarı
keneağacı	kozak üzümü
keneotu	köçet elması
keşirlik otu	köledoyuran
kılıç otu	kömürcü şıkığı
kıllıkozak	kömürtut

köpük elması	nazikelması
kösebuğday	osuruk ağacı
kösebuğdayı	osuruk çiçeği
köse otu	oturak fasulyesi
köse sefer	öğrekotu
kösetahlı	öküz baklası
kumeriği	ölüsoğanı
kumpirüzümü	patpat otu
kunduz buğday	peygamberbuğdayı
kurbağa gözü	peygamber üzümü
kuş böyreği	pire otu
kuş kirazı	poruklukçalısı
kuş otu	pürpürümmantarı
kuzgunarmudu	sabun çiçeği
kuzgunotu	sancıçubuğu
kütkütü kiraz	sarı ot
maya çiçeği	sarıyemiş
mayaotu	serceotu
mayısçiçeği	sergiüzümü
mayıs dikenı	sıçan dikenı
melendere ayvası	sığırbaldıranı
meşeçiçeği	sıtma otu
mısmılağacı	sıyırmapakla
morca süpürge	soğanufağı
mut üzümü	soğanuşağı
nar armudu	soğlaçbuğdayı
nar gülü	suluca armut

su nanesi	urgiyeyeçiçeği
suteresi	ülkerüzümü
sügüt elması	ürkeğen otu
süs biberi	üzümcüeriği
şalgam armudu	üzümeriği
şamakıtut	üzümerik
şamıtud	üzüm böyrölce
şamrazakısı	valayarmudu
şamüzümü	vezirsalkımı
şatırarpa	vıvıvıvı
şehmelikotu	yağlıdürülü
şomaloparmudu	yazılıncir
tarakotu	yelkovan otu
tatlıelması	yelmeşük otu
tavşan elması	yerotu
tavşanmeyvesi	yılan çiçeği
tavukotu	yoksulbuğday
tel pancarı	yonuz eriği
temre otu	yumurtamantarı
temrekil otu	yünotu
tokbuğday	zerdeliaşması
turunçotu	zingırdakotu

2. 1. 5. Kazak Türkçesindeki Üç Sözcükten Oluşan Bitki Adları

qalqan japıraqtı batpaqgöl

joñğar buta dani

kädimgi qiriqqulaq tuqımdası

tikendi qara örik

torsildaq eşki miyya
 juqa japıraqtı kökbas
 sirtđän it jüzim
 sobalaq jemisti qarabasşöp
 orman jañğaq twisi
 birkelki biyik laqsa

2.1.5. Türkiye Türkçesindeki Üç Sözcükten Oluşan Bitki Adları

altı kıran arpa	gelingüveyielması
altıköşearpa	gök ala buğday
gece gündüz çiçeği	kızıl gözdiken

2.1.6. Türkiye Türkçesindeki Dört Sözcükten Oluşan Bitki Adları

gece sefa gündüz cefa

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BİTKİ ADLARININ OLUŞUM ŞEKİLLERİ

3. 1. Kazak Türkçesindeki Bitki Adlarının Oluşum Şekilleri

İnsanoğlu eski çağlardan beri hayvancılıkla uğraşmaktadır. Kültürünü hayatının bir parçası ve hatta bir yaşam biçimi haline getirdi. İnsanlığın ilk uğraşlarından birinin hayvancılık olduğu ortaya çıkıyor.

3. 1. 1. Kazak Türkçesindeki Hayvan Adlarıyla Oluşturulmuş Bitki

Adları

Kazak Türkçesinde bulunan bitki adları incelendiğinde, bitki adlandırmalarının bir kısmının hayvan adlarıyla oluştuğu görülmüş ve konuyla ilgili söz varlığı araştırılmıştır. Kazak Türkçesinde hayvanlar için “haywan”, “mal”, “januvar” ve “añ” sözcükleri kullanılmaktadır. “Hayvan” ve “mal” sözcükleri dile Arapça’dan girmiş ve genel olarak bütün hayvanları ifade etmek için kullanılmıştır. “Januvar” Farsça kökenli olup bütün hayvanlar için kullanılan bir sözcüktür. Türkçe kökenli olan “añ” ise yabancı ve yırtıcı hayvanların genel adıdır.

Ayvan ve mal sözcükleri dile Arapça’dan girmiş ve genel olarak bütün hayvanları ifade etmektedir. Januvar Farsça kökenli olup bütün hayvanlar için kullanılan bir sözcüktür. Türkçe kökenli olan añ ise yabancı ve yırtıcı hayvanların genel adıdır. Kazak Türkçesinde hayvan adlarıyla oluşturulan bitki adlandırmaları şöyledir:

ayğırjuwa	börjöke	altay
ayğırqıyaq	börıkgül	qasqırjiydegi
atbas talşın	börıqaraqat	qozıgül
atburşaq	bürgeşöp	qoyburşaq
atkaştan	eşkiburşaq	qoybüldirgen
ayubadam	eşkibüldirgen	qoyjelkek
ayuwbaldirğan	eşkimiyya	qoyjuwa
ayuwqwray	eşkisabaq	qoyjuwsan
ayuwoti	eşkisasır	qoyqaraqat
baqajapıraq	eşkital	qoyqızğaldaq
botajuwsan	qazjuwa	qoyanşöp
bödeneshöp	qasqırjem	quralaygül
börıburşaq	qasqırjiydek	ekpe sıyrıjoñışqa

esekjoñışqa	itşegirgöl	tüyeqañbaq
eşkital	ittiken	tüyeoşağan
itbüldirgen	tüyeburşaq	tüyesorañ
itjiydek	tüyebüldirgen	tüyetiken
itjüzim	tüyejantaq	tüyeşirmawıq
sirdän it jüzim	tüyejañğaq	tüyeşeten
itoşağan	tüyejapıraq	

3. 1. 1. 1. Hayvan ve Organ Adları Birleştirilerek Oluşturulan Bitki Adlandırması

arıstanquyriq	kırpıbas	qoyantobıq
atbas	qaztaban	qurtqaşaş
atbas talşın	qaztamaq	itquyriq
atquyriqtar	qaztañday	itmurin
atqulaq	qarğaköz	ittaban
ayuwqulaq	qarğataban	ittis
ayuwtaban	qoziqarin	itişek
botaköz	qoziquyriq	misıqquyriq
botaqulaq	qoziqulaq	tekesaqal
botataban	qoyqulaq	tüyequyriq
böriayaq	qoyanerin	tüyetaban
börıköz	qoyanquyriq	tüyesüyek
kädimgi	qoyanqulaq	tüyesıñir
qaztaban	qoyantamaq	

3. 1. 2. Kazak Türkçesindeki Organ Adlarıyla Kurulan Bitki Adları

Günümüze kadar ulaşabilmiş bitki adların bir kısmı organ adlarıyla oluşturulmuştur.

aqbas	aqbasjwsan
aqbas bede	aqbasqwray
aqbas kapusta	aqbasşöp
aqbas kapusta	aqqoñırbas
aqbas qırıqqabat	arpabas
aqbas selew	ayuwtaban

ayaqbas	qoyanquyriq
kädimgi ayuwqulaq	qoyanqulaq
kädimgi bawırşöp	qoyanoti
kädimgi kökbasgül	qoyansüyek
kädimgi qaztaban	qoyantamaq
kädimgiuwtamır	qulanquyriq
kekirebas	qiriqqulaq
közdäri	emenqulaq
kökbas	erkekeqiriqqulaq
kökbasgül	itquyriq
kökbasşöp	itmurin
kırpıbas	ittaban
ögizköz	jalmañqulaq
ögiztil	jawqarin
qaztaban	misiquyriq
qaztamaq	salawbas
qaztañday	sañirawqulaq
qarabas	süymentamır
qarabas şalgın	şoqparbas plaun
qarabasşöp	şölqoñırbas
qaratamır	şöñgebas
qarğaköz	şöñkebas
qarğataban	şüykebas
qarğatuyaq	tekesaqal
qartañqulaq	teñgebas
qiyqulaq	tüyequyriq
qoziqarin	tüyetaban
qoziquyriq	tüymebas
qoziqulaq	tikenbas
qoyqulaq	tilikqulaq
qoñırbas	ulpabas
qosüyli misiqtaban	

3. 1. 3. Kazak Türkçesindeki Farklı Renkleri İfade Eden Bitki Adları

aq alabota	aqqoñırbas	aqşolaq
aq borıq	aqqorğasın	aqşöp
aq jelimsabaq	aqquwotı	aqşwaq
aq swotı	aqquwray	aqşunaq
aqbaqay	aqqıltan	aqşil sepkilgöl
aqbas	aqmamıq	aqşilik
aqbas bede	aqmiyya	aqşirik
aqbas kapusta	kädimgi	alabota
aqbas kapusta	aqmiyya	alabuta
aqbas selew	aqnabat	baldirkök
aqbasjwsan	aqnawat	bozañ
aqbasqwray	aqot	bozarşa
aqbasşöp	aqsabaqtı	bozbuyırğın
Akbattavık	aqsañırawqulaq	bozgöljapıraq
aqbiyday	aqsarı	bozğaldaq
aqbiydayıq	aqseksewıl	bozğanaq
aqgül	aqselew	bozğıl
aqjapıraq	aqSORA	boziyzen
aqjelek	jatağan aqsora	bozköde
aqjelkek	usaqjapıraqtı	bozkılem
aqjelken	aqSORA	bozqarağay
aqjiyde	aqtamaq	bozqonaq
aqjiyren	aqtarı	bozsorañ
aqjuwsan	aqtaspa	boztıken
aqjupar	aqtaspaşöp	bozşağıl
aqjügerı	aqtawqalaqay	dändıqara
aqjüzgın	aqterek	kökbas
aqjürek	aqtoqal	kökbaşgül
aqköde	aqtuñğiyiq	kökbaşşöp
aqqayraq	aqTUT	kökbek
aqqayıñ	aqtuyaq	kökbiyık
aqqarağay	aqtüyejoñışqa	kökboyaw
aqqat	aqşayır	kökbuta
aqqodal	aqşeşek	kökböldırğın

kökgül	qarabayalış	qaratamaq
kökjalbız	qarabıyday	qaratamır
kökjawlıq	qarabota	qaraterek
kökjiydek	qarabuta	qaraşayır
kökqasqa	qarabür	qarairğay
köknär	qarabüldirgen	qoñırbas
kökpek	qarağay	qızılburış
köksağız	qarağaldaq	qızılqat
köksultan	qarağan	qızılmiya
köktal	qaradän	qızılsorañ
kökterek	qarajemis	qızıltamır
köktöbet	qarajemis	qızıltamırqızılşa
kökşağır	qarajiydek	qızıltañday
kökşegül	qarajuwsan	qızıltaspa
kökşeşek	qarakedi	jasıl alabota
kökşolaq	qaraqat	jasıl jiydek
qara ajiriq	qaraqoğır	maqсарı
qara burış	qaraqumaq	sabinkök
qara qaraqat	qaraqumiq	sarğaldaq
qaraağaş	qarala-tegenek	sarsazan
qaraajiriq	qaramal	sarsolma
qaraalqa	qaramataw	sarıbas
qaraalma	qarameñdwana	sarıbasşa
qaraandiz	qaramoynaq	sarıgül
qarabaraq	qaramıq	sarıküyik
qarabarqın	qaramıqşa	sarıqalwen
qarabas	qarañqoy	sarıqaraqat
qarabas şalğın	qaraot	sarıqına
qarabasşöp	qaraöleñ	sarıqiyaq
qoyoti	qarasağan	sarımiya
qarabasşöbi	qaraseksewil	sarısozañ
sobalaq	qarasora	sarırawşan
jemisti	qarasorañ	sarısağan
qarabasşöp	qarasuli	sarısadaq

sarısasir	sarıtütik	sarışöp
sarıtal	sarıtiken	sarışolaq
sarıtuñgüiq	sarışatir	

3. 1. 4. Kazak Türkçesindeki Sayılardan Oluşan Bitki Adları

besjapıraqtı	qiriqqabat	mıñtamır
becmüyizdi	qiriqqulaq	üşqat
bessawsaq	mıñbas	üşqiltan
qiriqBUWin	mıñjapıraq	üşüyli

3. 2. Türkiye Türkçesindeki Bitki Adlarının Oluşum Şekilleri

3. 2. 1. Türkiye Türkçesindeki Hayvan Adlarıyla Oluşturulmuş Bitki Adları

ak tavuk	ayı eriği	domuzağırşağı
alatavşan üzümü	ayı findığı	domuzbıtırağı
arı çiçeği	ayıfistığı	domuzdiken
arıgötü	ayıgülü	domuzeriği
arıgülü	ayıköşk	domuzkuyruğu
arıotu	ayıotu	domuzlahanası
arıpürü	ayışalgamı	domuzpotulağı
arısaman	balık gıran	elik yoncası
atkulak	boğa tikeni	enek memesi
at memesi	deveboynu	eşek baklası
atpaklası	devecibardağı	eşekcuğa
at yoncası	deveçökerten	eşekçitliği
ayıasmaşı	devedışı	eşek diken
ayı baldıranı	devegözü	eşek elması
ayıboğan	devegülü	eşek eriği
ayı çiğdemi	devetopalağı	eşekhelası
ayı elması	deveturpu	eşekinciri

eşekkalkanı	itsarımşağı	keklikotu
eşekkangalı	itsoğanı	keneağacı
eşekkengeri	itüzümü	kenebörülcesi
eşekkömürdeği	karatavuk	keneotu
eşekközlemesi	kargabardağı	koyundibi
eşekmemesi	karaburun	koyungözü
eşektırnağı	karga büken	koyun kıran
eşekturpu	kargasabunu	koyunmantarı
eşek yağı	kargasoğanı	köpekcevizi
garğaburnu	kargayürek	köpekgülü
garğakavunu	kargayüreği	köpeklolosı
gövercingöksü	kargıdalı	köpekmantarı
gövercintopuğu	karğakülülü	köpekmemesi
guguklâlesi	karğayamşağı	köpekmenekşesi
horozbudağı	keçi biciği	köpeküzümü
horozgözü	keçiemceği	kunduz buğday
horozkursağı	keçi kirazı	kurbağa gözü
horozyüreği	kedibaş	kurtkulağı
inekbiciği	kedicıbığı	kuşağı
inekemceği	keciırnağı	kuşayağı
inekmemesi	kedidudu	kuş böyreği
itboruğu	kedigözü	kuşbudak
itburnu	kedikınası	kuşçırılığı
iteriği	kedikulağı	kuşekmeği
itgülü	kedikuyruğu	kuşfesleği
itinciri	keciırnağı	kuşgözü
itnanesi	keklikganağı	kuşkerdimesi

kuş kirazı	mandadili	tavşan elması
kuşkuşotu	mandaeriği	tavşanfasulyesi
kuşnarı	maralotu	tavşanmeyvesi
kuş otu	öküz baklası	tavşantopuğu
kuşübüğü	öküzgöbeği	tavukotu
kuşyürek	öküzgötü	tekesakalı
kuzgunarmudu	öküzgözü	yalancikeçi
kuzgunotu	öküzkütüğü	yılanbaklası
kuzubaşı	sığırbaldıranı	yılanbıçağı
kuzuböpreği	sığırgözü	yılanburçağı
kuzudili	sığırkuyruğu	yılancücüğü
kuzugöbeği	sığırsoğanı	yılan çiçeği
kuzukemirdi	sığırtikeni	yılankuyruğu
kuzukulağı	tavşanbaşı	yılanotu
leylekburnu	tavşançakıldağı	yılanpancarı

3. 2. 1. 1. Türkiye Türkçesindeki Hayvan ve Organ Adları Birleştirilerek Oluşturulan Bitki Adlandırını

atkulak	gövercintopuğu	kedibaş
at memesi	horozgözü	kedigözü
deveboynu	horozkursağı	kedikulağı
devecibardağı	horozyüreği	kedikuyruğu
devegözü	inekemceği	keditırnağı
domuzkuyruğu	inekmemesi	koyungözü
enek memesi	itburnu	köpekmemesi
eşekmemesi	iteriği	kurbağa gözü
eşektırnağı	kargayürek	kurtkulağı
garğaburnu	keçiemceği	kuşağı

kuşayağı	kuzugöbeği	sığırkuyruğu
kuş böyreği	kuzukulağı	tavşanbaşı
kuşgözü	leylekburnu	tavşantopuğu
kuşyürek	öküzgöbeği	tekesakalı
kuzubaşı	öküzgötü	yılankuyruğu
kuzuböpreği	öküzgözü	
kuzudili	sığırgözü	

3. 2. 2. Türkiye Türkçesindeki Organ Adlarıyla Kurulan Bitki Adları

acı kulak	deredaban	haylankabağı
akbacak	devegözü	horozgözü
akbaş	ebekulağı	horozkursağı
akbaşlı	elâgöz	horozyüreği
akkulak	eldaşüzümü	inekemceği
alabacak	elduran	inekmemesi
alabaş	eldüren	itburnu
altınbaş	elkurtaran	kadıbaşı
altıparmak	enek memesi	kadıbaştiken
alyanak	eşekmemesi	kadıngöbeği
atkulak	eşektırnağı	kadınparmağı
aydingöz	gadinbudu	kallekabak
beşparmak	garğaburnu	kanyaşı
bıldırcınbudu	gelinparmağı	karabacak
burnukızıl	gelintırnağı	karabaş
çeçikkulağı	gelinyanağı	karabaşak
danamemesi	geyik göbeği	karaboğaz
dedemsakalı	gulibacağı	karakulak
dedesakalı	gülburnu	karaparmak

karaburun	kızılbacak	öküzgöbeği
kargayüreği	kızılburun	öküzgötü
karıngeveni	kızılgözdikeni	öküzgözü
karnikara	kızıyanagı	pazıbaşı
katırgulağı	kocabaş	sağırkulak
katırtırnağı	koyungözü	sarıbaş
kedibaş	köpekmemesi	sarıparmak
kedigözü	kurbağa gözü	sığırgözü
kedikulağı	kurtkulağı	sığırkuyruğu
kedikuyruğu	kuşağzı	şeytankulağı
keditırnağı	kuşayağı	tekesakalı
kelbaş	kuş böyreği	terskulak
kelerkuyruğu	kuşgözü	tosunburnu
kılkuyruk	kuşyürek	yergöbeği
kınalıparmak	kuzukulağı	yılkankuyruğu
kırmızı bacaklı	leylekayağı	
kışgözü	leylekburnu	

3. 2. 3. Türkiye Türkçesindeki Farklı Renleri İfade Eden Bitki Adları

ağdalak	akbaba	akbıtırak
ağdırmıt	akbacak	akbörülce
ağsüntere	akbadılcan	akbuğday
ağ yemşen	ak bakla	akbulama
ağ yonca	akbaldır	akbulgar
akalıç	akbaş	akbülgül
ak arpa	akbaşak	akça ağaç
akasma	akbaşlı	akça armut

akça kavak	akpusa	ala pakla
akçabudak	aksısam	ala pancar
akça buğday	aksirke	alasulu
akça elma	aksulu	alatavşan üzümü
akça kesme	aksüinter	altınbaş
akça mercimek	ak tavuk	altın otu
akçavdar	aktop	bozarmut
akçayazlık	ak üzüm	bozelma
akdarı	akyavşan	elâgöz
akdene	akyazlık	garagavuk
ak dut	akzahran	garalâle
akganak	ala ayaş	garaot
akgernaz	alabacak	garayağı
akgevrek	alabaş	göğ baldırcan
ak gök	ala böğrülce	göğ erik
akguyruk	ala börülce	gökala buğday
ak gül	alaca bakla	gökbakla
akkanat	alaca gök	gökbörülce
akkavak	alaca ot	gökçe ağaç
akkayşak	alaca üzüm	gökdedem
akkız	alagöz	gökgız
akkozak	alakakaç	göksulu
akköse	ala kangalı	irikara
akkulak	alakavun otu	karaağır
akkulut	alakoruk	karabacak
akpancar	alamelek	kara badacık
akparlak	alaoğlak	karabaldırcan

karabaş	karamancar	kızılenik
karabaşak	karamarı	kızılgözdikenî
karaboğaz	kamoru	kızılgücük
karabulgar	karaoğlan	kızılışgildi
karaburcu	karaoğlan	kızilot
karabüzgül	karaot	sapı sarı
karaçalı	karaparmak	sarıağuş
karadiken	karasergi	sarıbaş
karaerik	karasuluk	sarıbuzğulu
karagevrek	karabaşla	sarıcaerik
karagölbüğdayı	karatamas	sarıhıdırelması
karagöz	karatavuk	sarıhızirelması
karagülle	karatikız	sarıkoğuş
karahülün	karatombalak	sarıkök
karakabuk	karayaprak	sarımantı
karakat	karayonca	sarı ot
karakavuk	karaburun	sarıoturak fasulye
karakayın	kırmızı bacaklı	sarıparmak
karakazancık	kırmızı gevrek	sarıpatlıcan
karakılçık	kızılback	sarısabır
karakıllı	kızılburun	sarıtoppas
karakovuk	kızılçırık	sarıyazlık
karakulak	kızıldip	sarıyemiş
karakurut	kızileğlim	sarızağar

3. 2. 4. Türkiye Türkçesindeki sayılardan oluşan bitki adları

altıkenal

altıkıran

altı kıran arpa

altıköşearpa

kırkboğum

kırkkanat

altıparmak

kırkbudak

yedideli

beşparmak

kırk günlük

TABLO
Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Tarihî Türk Lehçelerde geçen ortak bitki adları

KazT	TT	EAT	EUT	KarT	HarT	KıpT	ÇağT
ağaç	ağaç	agac agaç agaş	iğ aç	yi yigaç	yiğ açdar aòt	ağaç, ağaş	à gac àgaç yiğ a cağa ç
alma	elma	alma	-	alma	alma	alma	alma
almurt	armut	almut amit āmit āmut armid armit	-	armut	armut armūd	armüd- armut	-
arpa	arpa	arpa	abpa arpa	arpa	arfa arpa	arpa	arpa arpā cev
anar	nar	-	nara	nara	nār enār	nār enār	nār
ayva	ayva	eyva hayva heyva	-	avja	ayva	ayva	-
arpağan	arpagan	-	arpaça	arpagan	-	-	arpargan
asqabaq	kabak	kavak		kabak	qabaq	kabak	qavak
biyday- biydayi q	buğday	buğday bugdabu gday	buğ day	bugday , bugday, buydaj	buğ day	boğday, buğday	buğ day boğday buğday
burşaq	bezelye	burçak	burçak	burçakbu rçaq burçak	burçak	burçakçulba n	burçak
burış	biber	bibar bibe büber büver	bitmul			biber	babir
dolana	aliç	haluç	artuç	artiz,		alçu, arduq	dolana aluc

				<i>artuç</i>			<i>aluç arduc āriz</i>
jañğaq	<i>ceviz</i>	<i>cevez</i> <i>cevuz</i> <i>cevüz</i> <i>cooz</i> <i>cövüz</i> <i>cöyüz</i> <i>geviz</i> <i>javuz</i> <i>koz</i>	<i>yağ aq</i>	<i>yagak</i>	<i>hind</i> <i>ū</i> <i>hind</i> <i>ū ğ</i> <i>ozi</i> <i>hindistan</i> <i>cevizi</i>	<i>yagak</i>	<i>cevzbuba</i> <i>cevzeher</i>
juwa	<i>soğan</i>	<i>soğun</i> <i>soğan</i> <i>sogan</i>	<i>soğ an</i>	<i>sögan</i> <i>sogun</i>	<i>soğ an</i>	<i>sogan</i>	<i>civa</i> <i>soğan</i> <i>soğan</i>
jüzim	<i>üzüm</i>	<i>üzüm</i>	<i>üzüm</i>	<i>üzüm</i>	<i>üzüm</i> <i>yüzüm</i>	<i>yüzüm</i>	<i>üzüm</i>
kekire	<i>kekire</i>	<i>kekeremi</i> <i>k</i>	<i>kä krä</i>	<i>kekre</i> <i>kekre</i> <i>kekrä oñi</i>			<i>kekre</i>
qayıñ	<i>kayın</i>	<i>kayın</i>		<i>kadin</i> <i>kayın</i>		<i>qayın qaying</i>	
qarbiz	<i>karpuz</i>	<i>garpis</i> <i>garpız</i> <i>garpuz</i> <i>harpuz</i> <i>karpız</i> <i>kapıs</i>				<i>karbus</i> <i>karpuz</i> <i>qarbūs</i> <i>qarbuş</i> <i>qarpuz</i>	<i>kavun</i> <i>karpuz</i> <i>bostan</i>
qawın	<i>kavun</i>	<i>gavın</i> <i>gavun</i> <i>gon</i> <i>goun</i> <i>havun</i>		<i>kagun</i>	<i>qağ un</i> <i>qovun</i>	<i>kowun</i> <i>kāwun</i> <i>kovun</i>	<i>qağun qavun</i>
qarağan	<i>karağana</i>		<i>qatırğ a</i> <i>n</i>	<i>qaraqan</i> <i>karakan</i>			
liymon	<i>limon</i>	<i>iliman</i> <i>leymun</i> <i>léymun</i> <i>lumun</i> <i>leymû n</i>	<i>matu</i> <i>lung</i>			<i>limon limen</i> <i>limon</i>	<i>līmū</i>
lotos	<i>lotus</i>	<i>lülüifer</i>	<i>linğa</i>	-	-	-	-
maqta	<i>pamuk</i>	<i>banbikpa</i>	<i>qıtıq</i>	<i>yun</i>	<i>mamuq</i>	<i>mamiq</i>	<i>mamuq</i>

		<i>mbik</i> <i>pambuñ</i> <i>pambuk</i> <i>pamik</i> <i>pammuğ</i> <i>pamuğ</i> <i>panbiğ</i> <i>panbih</i> <i>panbuh</i> <i>panbuk</i>	<i>ä kbä z</i> <i>batatu</i>			<i>mamuh</i> <i>mamuğ</i> <i>manbu</i> <i>ğ</i>	
rawşan	<i>gül</i>	-	<i>gül</i>	<i>gül</i>	<i>gül</i>	<i>gül</i>	<i>gül</i>
funduk	<i>findik</i>	<i>bunduk</i> <i>findih</i> <i>finduk</i> <i>hindik</i>	-	-	-	<i>finduğ</i> <i>bindik</i> <i>bundu</i> <i>ğ</i>	<i>bunduğ</i>
inçir	<i>incir</i>	-	-	-	<i>incir</i>	<i>incir</i>	<i>encir</i>
itmurin	<i>itburnu</i> <i>kuşburnu</i>	<i>itburnu</i>	<i>it</i> <i>burnu</i>	-	-	-	-
noqat	<i>nohut</i>	<i>nōd</i> <i>nohit</i> <i>nohot</i> <i>nohud</i> <i>nohut</i> <i>noud</i> <i>nout</i> <i>nufut</i>	<i>nuqut</i>	<i>nuqut</i>	<i>nohūd</i> <i>nuhūd</i>	<i>nohut nohūd</i> <i>nohūt nohūt</i>	<i>nohud</i>
sarımsaq	<i>sarımsak</i>	<i>sarmisak</i> <i>sarmusak</i>	<i>satun</i>	<i>sarmusak</i>	-	<i>sarımsaq</i> <i>sarmusak</i> <i>şarmusak</i> <i>şarumsaq</i>	<i>sarımsaq</i> <i>sayımsaq</i>
seksewil	<i>saksaul</i>	-	<i>süksük</i>	-	-	-	<i>saşsavul</i>
şalqam	<i>şalgam</i>	<i>çalgam</i> <i>şaglam</i> <i>şaglom</i> <i>şelim</i>				<i>şalgam</i> <i>şalkam</i>	<i>çamğur</i> <i>çamğur</i>
şabdali	<i>şeftali</i>	<i>çefdeli</i> <i>çevtali</i> <i>şefdali</i> <i>şefdali</i> <i>şefdelü</i>	<i>tülüğ</i>		<i>şeftālū</i>	<i>şeftalu</i> <i>şeftelü</i> <i>şefteli</i> <i>şeftāli,</i> <i>şeftālū</i>	

		<i>şefteli</i> <i>şevtali</i> <i>şevteli</i> <i>şeftelü</i>					
terek	<i>kavak</i>	<i>gabak</i> <i>gavag</i> <i>gavak</i> <i>gavaḥ</i> <i>kavaḥ</i>		<i>terek</i>		<i>terekavsak</i>	<i>tarang u taraṅg u</i>
tari	<i>darı</i>	<i>taru</i>		<i>tariğ</i>	<i>tariğ</i>	<i>darı</i> <i>tarı</i> <i>ṭarı</i> <i>tarıg</i> <i>taru</i>	<i>tariğ</i> <i>tırığ</i> <i>tarı</i> <i>tariğ</i> <i>tarığ</i>
zapıran	<i>şafıran</i>	-	-	<i>zafaran</i> <i>şafıran</i>	<i>za'ferān</i> <i>zağ fıran</i>	<i>za'feran</i> <i>zafran</i>	
zäytün	<i>zeytin</i>	<i>setin</i> <i>zefdin</i> <i>zetin</i> <i>zevin</i> <i>zeytun</i> <i>zeytün</i> <i>zītin</i>	-	<i>zäytün</i>	<i>zeytün</i>	<i>zeytin zeytün</i>	
örük	<i>erik</i>	<i>eriyh</i> <i>eruk</i> <i>erük</i> <i>örük</i>	<i>ä rük</i>	<i>erük</i>	<i>erek</i>	<i>erik</i>	<i>erik</i>
qiyyar	<i>salatalık</i> <i>hiyar</i>	-	-	<i>ḥiyār</i>	<i>ḥiyār</i>	<i>hiyar</i>	<i>bādrin</i> <i>pałdan</i>
andız	<i>andız</i>	<i>andız</i> <i>anduz</i> <i>angdiz</i> <i>angduz</i> <i>eğir</i> <i>eğir</i>	-	-	-	<i>antuz</i>	-
arşa	<i>ardıç</i>	-	<i>artuç</i>	<i>artız</i> <i>artuç</i>	-	<i>arduK</i>	<i>arduc</i> <i>āriz</i>
badyan	<i>badyan</i>	-	<i>badyan</i>	<i>badijan</i>	-	-	-
badan	<i>badem</i>					<i>bädām</i> <i>bayām</i>	

						<i>beyampāyām</i>	
<i>şınar</i>	<i>çınar</i>		<i>çarun</i>	<i>çünük</i>	<i>çenār</i> <i>çınar</i>		<i>çenār</i> <i>çınar</i>
<i>qaraburı ş</i>	<i>karabibe r</i>		<i>mirç</i>	<i>mirç</i> <i>murç</i>		<i>fülfül</i>	<i>fülfül borc</i> <i>burc</i> <i>burç</i>
<i>qalampı r</i>	<i>karanfil</i>					<i>garanfül</i>	
<i>qamıs</i>	<i>kamış</i>		<i>kamış</i> <i>kaşak</i>		<i>kamış</i> <i>ney</i>	<i>hāmış</i>	<i>nāl</i> <i>nāy</i>
<i>jasimiq</i>					<i>yasmuq</i>	<i>marcumaq</i> <i>bercimek,</i> <i>mercemek,</i> <i>mercimek,</i> <i>mürdümük</i> <i>ádes</i>	<i>ádes</i>
<i>jügeri</i>	<i>mısır</i>					<i>mışr</i>	<i>mışr</i>
<i>qarağay 49</i>	<i>çam</i>		<i>tıt</i>	<i>tıt</i>	<i>şanavber</i> <i>şanüber</i>	<i>şam ağacı</i> <i>şam ağası</i>	<i>naju dıraht,</i> <i>dopku, gücüm</i>

SONUÇ

Tarihî ve günümüz Türk coğrafyalarında kullanılan bitki adlarının toplu bir sözlüğünün oluşturulması, ortak bileşenlerinin ve ayrılıklarının belirlenmesiyle birlikte Türk bitki adları terminolojisinin kullanılmaya başlanması, bütün bilim dallarında olduğu gibi botanik bilimde de Türkçeleşmeye gidilmesi Türk dünyası için bir zorunluluk hâline gelmelidir. Bunun için, Türk dünyası genelinde, bitki adlarının dilbilimci, botanik uzmanı ve bitkilerin yöresel adlarını bilen yöre insanları tarafından değişkenleriyle toplaması büyük önem arz eder. Ayrıca bu bitki adlarının Latince karşılıklarının belirlenmesi de ortak terminolojinin oluşturulması bakımından da değerlidir. Bu hususa katkı sağlayacağını düşündüğümüz çalışmamızda temel malzemesini Tarihî Türk lehçeleri, Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızlarından alan bu çalışma ile bitki adları sözlüğü oluşturulmaya çalışılmış, aynı bitkiye farklı adların verilmesi nedeniyle ortaya çıkan anlaşmazlıklar ortadan kaldırılmaya çalışılmış, aynı zamanda Türk dilinin zengin dil verileri ortaya konularak Türk dünyasının bitki adları üzerinden ortak kültürel temellerine vurgu yapılmıştır.

Çalışmamızda elde edilen söz varlığının varsa Latince karşılıkları verilmiş, böylelikle bitki adlarının ulusal ve uluslararası camiada doğru tanımlanmasına gayret edilmiştir.

İlk olarak Kazak Türkçesi “1234”, Türkiye Türkçesi “2898” ve Tarihî Türk lehçelerindeki bitki adları “970” alfabetik sıraya göre değerlendirilmiş ve toplam “5102” madde başı tespit edilmiştir. Hazırlanan bir nevi sözlük niteliğindeki bu karşılaştırmalı çalışmada tespit ettiğimiz bitki adlarının “2898” tanesinin Türkçe olduğu görülmüştür. Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve tarihî Türk lehçelerinde geçtiği belirlenen ortak bitki adları sayısının ise “49” olduğu saptanmış ve karşılaştırmalı bir tablo ile sunulmuştur.

Çalışmamızda, yabancı kökenli bitki adlarının sayısı yaklaşık olarak “498” dir. Tarihî Türk lehçelerinde tespit edilen yabancı kökenli bitki adları çoğunlukla Arapça ve Farsça, buna karşın Kazak ve Türkiye Türkçesindeki yabancı bitki adlarının çoğunun Latince kökenli olduğu görülmüştür. Arapça “333”, Farsça “105” Arapça+Farsça ise “4” adet bitki adı tespit edilmiştir. Latin kökenli bitki adlarının sayısı ise toplam “73” adettir. Latin kökenli bitki adlarının “23” adedi Kazak Türkçesinde “50” adedi ise Türkiye Türkçesinde bulunmaktadır. Bunların dışında Yunancadan “24”, Sanskritçeden

“16”, Fransızcadan “6”, Almandan “3”, İngilizceden “2”, İtalyanca, İspanyolca, Rusça, Rumca, Çince “1” adet bitki adı alındığı saptanmıştır.

Tezde tespit edilen bitki adlandırmalarının çoğu iki sözcüğün birleşmesiyle oluşmuştur. Tespit edilen bu bitki adlandırmalarının birçoğunun hayvan, organ, renk, sayı adlarıyla oluştuğu görülmüştür.

Kazak Türkçesi Sözlüğü’ndeki birleşik bitki adları toplam “1027”, Tarihî Türk Lehçeleri ve Türkiye Türkçesindeki birleşik bitki adları ise “1275” tir. Kazak Türkçesi Sözlüğündeki iki sözcük ayrı yazılarak oluşturulan bitki adlarının sayısı “191”, Türkiye Türkçesi Sözlüğündeki iki sözcük ayrı yazılarak oluşturulan bitki adlarının sayısı “572”, Kazak Türkçesi Sözlüğündeki üç sözcüğün ayrı yazılarak oluşturulan bitki adlarının sayısı ise “10” olarak belirlenmiştir. Üç sözcüğün ayrı yazılarak oluşturulduğu bitki adlarına ise Türkiye Türkçesi Sözlüğünde “7” bitki adında rastlanmıştır.

Kazak Türkçesi Sözlüğü’ndeki hayvan adlarıyla oluşturulan bitki adları “59”, hayvan ve organ adları birleştirilerek oluşturulan bitki adlandırmaları “41”, Kazak Türkçesi Sözlüğü’ndeki organ adlarıyla kurulan bitki adları “75”, Kazak Türkçesi Sözlüğü’ndeki farklı renkleri ifade eden bitki adları “212”, Kazak Türkçesi Sözlüğü’nde sayılardan oluşan bitki adları “12” dir.

Türkiye Türkçesi Sözlüğü’ndeki hayvan adlarıyla oluşturulan bitki adları “179”, hayvan ve organ adları birleştirilerek oluşturulan bitki adlandırmaları “50”, Türkiye Türkçesi Sözlüğü’ndeki organ adlarıyla kurulan bitki adları “110”, Türkiye Türkçesi Sözlüğü’ndeki farklı renkleri ifade eden bitki adları “148”, Türkiye Türkçesi Sözlüğü’ndeki sayılardan oluşan bitki adları “11” dir.

Yapılan bu çalışmanın en değerli sonucu 5102 madde başından oluşan bitki adlarının 2898 tanesinin Türkçe olmasıdır. Aslında, günlük hayatta görülen ve kullanılan bitkilerin adları daha çok halk tabakası tarafından oluşturulmuş olmalıdır. Bunların çoğunluğu da birleşik adlardan meydana gelmiş, bir kısmı ise benzetmeler yoluyla tanımlanmaya çalışılmıştır. Böylelikle doğayla içiçe yaşayan Türklerineski Türkçeden itibaren terim üretmede, çalışmanın temelini teşkil eden bitki adlandırmaları hususunda, ne kadar başarılı olduklarını sayısal verilerle ortaya koymaktadır.

Yalnızca bitki adlandırmalarına bakıldığında bile Türkçe’nin dünyanın en eski ve en köklü dillerinden biri olduğu gözler önüne serilmektedir. Sadece bitki adlandırmalarından yola çıkılarak bile millî kimliğimizin oluşumuna katkı sağlayan ve en değerli varlığımız olan kültürel öğelerimizin, dilimizin gelişimine, tarihsel varlığına, dünya dilleri arasında sahip olduğu yüksek değere bir kanıt teşkil ettiği söylenebilir.

Bitki adları Türk milletinin asırlık tarihînin, millî kimliğinin bir yansıması olarak gözler önünde durmaktadır.

KAYNAKLAR

- ALKAYIŞ, M. F. (2019). *Türkiye Türkçesinde Bitki Adları*, İstanbul.
- ARGUNŞAH, M. ve GÜNER, G. (2015). *Codex Cumanicus*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- ATALAY, B. (1945). *Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Lûgati't-Türkiyye*, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul.
- ATALAY, B. (1949). *Eş-Şüzür-üz-Zehebiyye vel-Kitai'l-Ahmediyye fil-Lûgat-it-Türkiyye*, Üçler Basımevi, İstanbul.
- CAFEROĞLU, A. (1968). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul.
- DURGUT, H. (1995). *Şeyh Süleymân Efendî-i Buhârî Lügat-i Çağatay ve Türkî-i Osmâni (Cild-i Evvel) Adlı Eserin Transkripsiyonu*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- DERLEME SÖZLÜĞÜ (1982), I-XII Cilt, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- EMİNOĞLU, E. (2011). *Abbâs ibni Hamza es-Sabrânî Kitâbü'l-Ef'âl (Kıpçakça Satır Arası Sözlük)*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ERBAY, F. (2008). *W. Radloff'un "Opit Slovarya Tyurkskih Nareçiy" Adlı Eseri ve Eserde Geçen Çağatay Türkçesine Ait Kelimelerin İncelenmesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- ERCİLASUN, A. B., AKKOYUNLU, Z. (2015). *Kaşgarlı Mahmud "Dîvânü Lugâti't-Türk" (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- CLAUSON, G., SANGLAX. (1960). *A Persian Guide to the Turkish Language by Muhammad Mahdî Xân (Facsimile Text)*, London.
- GÜLENSOY, T. (2011). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi*, Cilt 1-2, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- GÜNER, G. (2017). *Resuli Sözlüğünün Türkçe Söz Varlığı*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- GÜZELDIR, M.(2002). *Abuşka Lügati (Giriş-Metin-İndeks)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- KAÇALIN, M.S. (2011). *Niyâzî Nevâyî'nin Sözleri Ve Çağatayca Tanıklar El-Lugâtun-Nevâ'iyye Ve Ve'l-İstişâdâtu'l-Cagâtâ'iyye (Giriş-Metin-Dizinler-Tıpkıbasım)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- KANAR, M. (2011). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*, Say Yayınları, Ankara.
- KAPLANKIRAN, D. (2017). "Kazak Türkçesinde Ak ve Kara Renk Adlarının Kullanımıyla Oluşan Bitki Adları", *International Journal of Languages Education and Teaching*, Volume: 5, Issue 1, 182-210.

- ҚАЛИЕВ, Б. (1988). *Қазақ Тілдегі Өсімдік Атаулары*, Алматы
- KAZAK TÜRKÇESİ SÖZLÜĞÜ I-XV, (2011). Almatı.
- НАДЕЛЯЕВ, В.М., НАСИЛОВ, Д. М., ТЕНИШЕВ, Э.Р., ЩЕРБАК, А. М. (1969).
Древнетюркский Словарь, Наука: Ленинградское отделение, Ленинград.
- РАНИМИ, F. (2018). *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü Sözlük (Metin-İnceleme-Dizin)*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- SUAT, Ü. (2012). *Harezmi Altınordu Türkçesi Sözlüğü*, Konya.
- SUAT, Ü. (2012). *Karahanlı Türkçesi Sözlüğü*, Konya.
- SUAT, Ü. (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, Eğitim Yayınevi, Konya.
- DURGUT, H. (1995). *Şeyh Süleymân Efendî-i Buhârî Lügat-i Çağatay ve Türkî-Osmâni (Cild-i Evvel) Adlı Eserin Transkripsiyonu*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- TARAMA SÖZLÜĞÜ I-XIII, (1995). Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- TOPARLI, R., ÇÖGENLİ, M. S. ve YANIK, N. H. (1999). *El-Kavânînü'l-Küllîye Li-Zabti'llügati t-Türkiyye*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- TOPARLI, R., ÇÖGENLİ, M.S. ve YANIK, N.H. (2000). *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- TOPARLI, R. (2003). *Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- TOPARLI, R., VURAL, H., KARAATLI, R. (2007). *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- TÜRKÇE SÖZLÜK, (2019). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- YILDIZ, Y. (2020). *Türkçe Bitki Adlarının Anlam Bilimi Açısından İncelenmesi*, (Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sakarya.

